DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 600–691, 2541–2543, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3690, 5606, 5701–5705

Særskilte vedlegg:

A-0019 B Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen styrket innsats i 2008 og mål for inkludering

A-0020 B Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2008

Innhold

Del I

Innledende del 9

1 Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og inkluderingspolitikken 11

1.1 Strategiske målsettinger 11

2 Profil og satsingsområder 13

2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og program-kategorier 13

2.2 Satsinger 14

2.2.1 Arbeidsmarkedspolitikken 14

2.2.2 Bekjempelse av sosial dumping – ytterligere styrking av Arbeidstilsynet 16

2.2.3 Ny arbeids- og velferdsforvaltning 17

2.2.4 Handlingsplan mot fattigdom 17

2.2.5 Handlingsplan mot tvangsekteskap 20

2.2.6 Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen 21

2.2.7 Samiske formål 24

2.2.8 Utlendingsforvaltningen 24

2.2.9 Styrking av forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting 26

2.2.10 Styrking av Petroleumstilsynet til opprettholdelse av et høyt HMS-nivå i petroleumssektoren 26

2.2.11 Styrking av faget Arbeidsrett 27

2.3 Andre sentrale satsingsområder ... 27

2.3.1 Stortingsmelding om arbeid, velferd og inkludering 27

2.3.2 IA-arbeidet 27

2.3.3 Pensjonsreformen 28

2.3.4 Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne 29

2.3.5 Minstepensjonister og unge uføre 29

3 Sentrale utviklingstrekk 30

3.1 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor arbeids- og sosialsektoren, innvandringsfeltet og integrerings- og inkluderingspolitikken 30

3.2 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor folketrygden 33

3.3 Grunnbeløp, særtillegg og andre stønader som Stortinget fastsetter 35

4 Anmodningsvedtak 38

4.1 Anmodningsvedtak nr. 406, 23. april 2007 38

4.2 Anmodningsvedtak nr. 38, 16. november 2006 38

4.3 Anmodningsvedtak nr. 346, 11. mai 2006 39

5 Oversiktstabeller 40

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler 40

5.2 Årsverksoversikt 45

5.3 Bruk av stikkordet «kan overføres» 46

Del II

Nærmere om budsjettforslaget 47

Resultatområde 1 Administrasjon, forvaltning og utvikling, Arbeids- og velferdsetaten 49

Programkategori 09.00 Administrasjon mv. 51

Kap. 600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet 51

Kap. 3600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet 53

Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m. 54

Kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform 60

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten 63

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten 68

Kap. 606 Trygderetten 69

Kap. 3606 Trygderetten 70

Programkategori 29.10 Administrasjon 71

Kap. 2600 Trygdeetaten 71

Kap. 2603 Trygderetten 72

Kap. 5702 Trygderetten 72

Et velfungerende arbeidsliv 73

Resultatområde 2 Arbeidsmarked 73

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked 91
Kap. 630 Aetat 91
Kap. 3630 Aetat, tidl. kap. 4590 92
Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak 92
Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak 95
Kap. 635 Ventelønn 95
Kap. 3635 Ventelønn m.v. 96

Programkategori 33.30 Arbeidsliv 97
Kap. 2541 Dagpenger 97
Kap. 5705 Refusjon av dagpenger 100
Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. 100
Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. 101
Kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring 102

Resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet 103

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet 127
Kap. 640 Arbeidstilsynet 127
Kap. 3640 Arbeidstilsynet 130
Kap. 642 Petroleumstilsynet 130
Kap. 3642 Petroleumstilsynet 132
Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt 133
Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen 134
Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m. 135

Arbeidsretting, velferd og inkludering 137

Resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak 137

Programkategori 29.20 Enslige forsørgere 147
Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far 147

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom, rehabilitering, attføring og uførhet 153
Kap. 2650 Sykepenger 154
Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering mv. 160
Kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring 165
Kap. 2655 Uførhet 170

Resultatområde 5 Levekår 177

Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår 187
Kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m. 187
Kap. 621 Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet 188
Kap. 623 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne 195
Kap. 653 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne 196

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv. 197
Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv. 197

Resultatområde 6 Integrering og mangfold 208

Programkategori 09.50 Integrering og mangfold 226
Kap. 650 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 227
Kap. 3650 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 228
Kap. 651 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere 229
Kap. 3651 Bosetting av flyktninger og tilfak for innvandrere 243
Kap. 652 Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene 243

Pensjoner 245

Resultatområde 7 Pensjoner m.v. 245

Programkategori 09.60 Kontantytelser 248
Kap. 660 Krigspensjon 248
Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn 251
Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP) 252
Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år 256

Programkategori 29.70 Alderdom 257
Kap. 2670 Alderdom 257

Programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v. 265
Kap. 2680 Etterlatte 265
Kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far 270
Kap. 2686 Gravferdsstønad 270

Programkategori 29.90 Diverse utgifter 272
Kap. 2690 Diverse utgifter 272

Kap. 5701 Diverse inntekter 273

Urfolk og nasjonale minoriteter 276

Resultatområde 8 Nasjonale minoriteter 276

Programkategori 09.70
Nasjonale minoriteter 282
Kap. 670 Nasjonale minoriteter 283
Kap. 3670 Nasjonale minoriteter 284

Resultatområde 9 Samene 285

Programkategori 09.80 Samiske formål 295
Kap. 680 Sametinget 296
Kap. 3680 Sametinget 297
Kap. 681 Tilskudd til samiske formål 297
Kap. 682 Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter 298
Kap. 3682 Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter 299
Kap. 683 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester 300
Kap. 3683 Ressurssenter for natur og reindriftstjenester 301
Kap. 684 Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift 301
Kap. 3684 Internasjonal fag- og formidlingssenter for reindrift 302
Kap. 685 Finnmarkseiendommen 302
Kap. 5606 Finnmarkseiendommen 303

Boađussuorgi 9 Sápmelaččat 304

Prográmmakategoriija 09.80 Sámi ulbmilat 314
Kap. 680 Sámediggi 315
Kap. 3680 Sámediggi 316
Kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda 316
Kap. 682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš 317
Kap. 3682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš 319
Kap. 683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš 319
Kap. 3683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš 320
Kap. 684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš 320
Kap. 3684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš 321
Kap. 685 Finnmárkkuopmodat 322
Kap. 5606 Finnmárkkuopmodat 322

Migrasjon 323

Resultatområde 10
Beskyttelse og innvandring 323

Programkategori 09.90
Beskyttelse og innvandring 341
Kap. 690 Utlendingsdirektoratet 342
Kap. 3690 Utlendingsdirektoratet 349
Kap. 691 Utlendingsnemnda 350
Kap. 3691 Utlendingsnemnda 353

Del III

Omtale av særlige tema 355

7 IA-avtalen 357

8 Forskning og annen kunnskapsutvikling 358
8.1 Forskning i regi av Norges forskningsråd 358
8.2 Direktefinansiert forskning og utredningsvirksomhet 358
8.3 Forskning i regi av underliggende etater 359

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2008, kapitlene 600–691, 2541–2543, 2620–2690, 3600–3690, 5701–5705 361

Vedlegg 1

Konvensjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet 372

Vedlegg 2

Rekommandasjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet 376

Figuroversikt

Figur 6.1 Befolkningen fordelt i tre hovedkategorier 74
Figur 6.2 Personer utenfor arbeidsstyrken etter hovedkategori 74
Figur 6.3 Årslønnsvekst og arbeidsledighetsrate. Prosent. Årsgjennomsnitt 1991-2007 76
Figur 6.4 Utviklingen i arbeidsledigheten, 2002 – 2007. Sesongkorrigerte månedstall. Personer i 1000 78
Figur 6.5 Utviklingen i antall permitterte fra 1996 til og med 1. halvår 2007. Trend 90
Figur 6.6 Utvikling i gjennomsnittlig antall dagpengemottakere og utbetalinger 98
Figur 6.7 Antall mottakere av sykepenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger, tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon pr. 31.12. 2001-2006 138
Figur 6.8 Utviklingen i sykefraværsprosenten fra 2. kvartal 2000 til 1. kvartal 2007. 156
Figur 6.9 Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnstaker 158
Figur 6.10 Antall uføre ved utgangen av året fordelt på tidsbegrenset uførestønad (TU) og uførepensjon (VU) 172
Figur 6.11 Andel uføre i 2006 etter alder og kjønn, i forhold til befolkningen i samme aldersgruppe 173
Figur 6.12 Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2006-kroner) og antall stønadsmottakere 1987-2006. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere. 178
Figur 6.13 Asylsaker – utfall av realitetsbehandlede saker 2006 og 2007(1.7.) 335
Figur 6.14 Saker UNE har behandlet siden 2001 351

Oversikt over bokser

Boks 6.1 Nærmere om begreper knyttet til arbeidsstyrken 75
Boks 6.2 AKU og registrert ledighet 77
Boks 6.3 Statistisk begrepsavklaring – yrkeshemmede og funksjonshemmede 80
Boks 6.4 Arbeidstilsynets tilsynskampanje i hjemmetjenesten – Rett Hjem 112
Boks 6.5 Begrepene inntektsevne og arbeidsevne 139

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 600–691, 2541–2543, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3690, 5606, 5701–5705

Tilråding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet av 21. september 2007, godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)

Del I
Innledende del

1 Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og inkluderingspolitikken

Regjeringens politikk bygger på rettferdighet og fellesskap – en politikk som skal styrke den enkeltes personlige trygghet gjennom sterke felles velferdsordninger og rettferdig omfordeling.

Regjeringens politikk skal gi lav ledighet og høy yrkesdeltakelse. Arbeid er det viktigste virkemiddelet for å delta aktivt i samfunnet for å redusere sosiale forskjeller. Arbeidslivet skal være inkluderende, med plass til ulike mennesker og hvor alle kan arbeide etter evne. Dette krever ryddige arbeidsforhold, et godt arbeidsmiljø og en målrettet arbeidsmarkedspolitikk. Regjeringen vil avskaffe fattigdom ved å styrke de offentlige sikkerhetsnettene og ved å gi arbeidsledige mulighet til å komme tilbake til aktivt arbeid.

Regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk skal være forankret i Norges internasjonale forpliktelser, og en human, solidarisk og rettssikker flyktning- og asylpolitikk. Regjeringens integreringspolitikk skal gi nyankomne innvandrere rask mulighet til å bidra i det norske arbeidsliv og i samfunnet for øvrig. Regjeringen vil arbeide for et åpent og inkluderende samfunn fritt for rasisme og diskriminering. Alle skal ha de samme rettigheter, plikter og muligheter – uavhengig av etnisk bakgrunn, kjønn, religion, seksuell orientering eller funksjonsevne.

Samenes stilling og rettigheter som urfolk i Norge skal sikres, blant annet når det gjelder kultur, språk og næringer. De nasjonale minoritetene skal sikres mulighet til å opprettholde og utvikle sin kultur og sine språk.

1.1 Strategiske målsettinger

Det overordnede målet for politikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde er at den skal bidra til like muligheter for arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk, og innvandrings- og integreringspolitikk gir. Departementet skal også ivareta urbefolkningens og de nasjonale minoritetenes rettigheter.

Ett av regjeringens hovedmål er å bidra til høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften. Høy arbeidsinnsats er en forutsetning for høy verdiskapning i årene fremover. Dette er viktig for å kunne opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er også den viktigste sikringen mot fattigdom og for at enkeltindividet skal få utnyttet sine muligheter.

Det er en sentral målsetting for Regjeringen å gjennomføre NAV-reformen som planlagt, der det bl.a. tas sikte på at alle landets kommuner skal være dekket av et NAV-kontor i løpet av 2009. Formålet med å etablere en felles arbeids- og velferdsforvaltning er å bidra til å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, at det blir enklere for brukerne og tilpasset brukeres behov, og at en får en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning. Regjeringen legger vekt på at reformen skal gjennomføres som et likeverdig samarbeid mellom kommunene og Arbeids- og velferdsetaten og at det stilles tilstrekkelig ressurser til rådighet slik at reformen kan gjennomføres uten at det skal gå utover den løpende tjenesteproduksjonen i forvaltningen.

Regjeringen vil bygge opp under den norske arbeidslivsmodellen med blant annet trepartssamarbeid og et regulert arbeidsmarked som samtidig har betydelig fleksibilitet og omstillingsevne.

Å skape et mer inkluderende arbeidsliv basert på enkeltmenneskets ressurser og verdighet er et av regjeringens viktigste mål. Et inkluderende arbeidsliv innebærer at forholdene legges til rette for dem som midlertidig eller varig har fått nedsatt funksjonsevne. Arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv må utvikles i samarbeid med partene i arbeidslivet og forankres på den enkelte arbeidsplass. Regjeringen ønsker å styrke oppslutningen om avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen). Regjeringen vil bidra til å forebygge sykefraværet, legge til rette for effektive attførings- og rehabiliteringsløp og fokusere på at alle som kan, skal ha mulighet til å bruke sine ressurser i arbeidslivet.

Regjeringens mål med arbeidsmiljøpolitikken er et arbeidsliv med plass for alle, som sikrer arbeidstakernes behov for vern og trygghet og som gir en hensiktsmessig tilpasning til utviklingen i næringslivet. Det er virksomhetene selv som

har ansvar for å sikre et fullt ut forsvarlig arbeidsmiljø. Hovedstrategien er å bidra til at virksomhetene selv, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, forebygger ulykker og helseskade.

Regjeringen har som mål å avskaffe fattigdom. Regjeringen vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene. Regjeringen vil føre en politikk for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet. Å unngå for store forskjeller og bidra til inkludering er også viktig for å sikre oppslutningen om den norske velferdsmodellen.

Personer som midlertidig står utenfor arbeidslivet pga. nedsatt funksjonsevne eller aleneomsorg for små barn, skal sikres gode velferdsordninger med et rimelig inntektsnivå og som legger til rette for økt arbeidsinnsats.

Regjeringen vil bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere. Regjeringen legger samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn for sitt arbeid. Personer som lever med funksjonsnedsettelser må sikres levekår og livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen.

Regjeringen vil motarbeide et klassedelt samfunn hvor personer med innvandrerbakgrunn har dårligere levekår enn befolkningen som helhet. Regjeringen vil føre en aktiv integreringspolitikk overfor nyankomne innvandrere for å sikre at de raskest mulig kan bidra med sine ressurser i det norske arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Gjennom økt innvandring har befolkningssammensetningen endret seg. Dette stiller krav til tilrettelegging av tjenester for en mer mangfoldig befolkning og til bred innsats for å sikre oppslutning om samfunnets grunnverdier. På integrerings- og mangfoldsområdet omfatter dette målrettet kvalifisering for nyankomne flyktninger, tilrettelegging for et inkluderende samfunn som sikrer alle like muligheter til deltakelse, og en helhetlig politikk for inkludering gjennom samordning mellom ulike sektorer. Dette stiller krav til tilrettelegging av tjenester på alle samfunnsområder.

Regjeringen legger stor vekt på å sikre framtidens pensjoner. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem er den beste garantien for å sikre pensjonene for framtidens pensjonister. Et bærekraftig system innebærer at den økonomiske belastningen for de yrkesaktive ikke blir urimelig stor, og den framtidige alderspensjonen i folketrygden skal derfor bygge på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide. Regjeringen legger som følge av dette opp til at det skal være en sterkere sammenheng mellom arbeidsinntekt gjennom livet og årlig pensjonsytelse enn hva som er tilfellet i dag. Samtidig skal folketrygdens alderspensjon ha en god sosial profil. Det nye pensjonssystemet skal videre være enkelt og forståelig.

Regjeringen vil legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin identitet, sitt språk og sin kultur. Regjeringen vil også bidra til at personer som tilhører nasjonale minoriteter får anledning til effektiv deltakelse i offentlige saker som berører dem.

Regjeringen legger til grunn at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samepolitikken som føres skal tjene den samiske befolkningen slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge.

Beskyttelse til flyktninger og styrt innvandring til det beste for samfunnet er strategiske målsettinger for regjeringen. Norge arbeider for at flyktninger skal kunne sikres beskyttelse nær konfliktområdene, men der dette ikke er mulig vil Norge bidra med å ta imot personer som ikke kan sikres slik beskyttelse, og gi dem en trygg framtid her i landet.

Regjeringen ønsker en samfunnstjenlig, styrt innvandring i samsvar med våre internasjonale forpliktelser og avtaler, og legger vekt på at behov for utenlandsk arbeidskraft kan dekkes. En effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning skal legge til rette for at etterspurt utenlandsk arbeidskraft kommer til landet og raskt kan begynne å arbeide. Det er en forutsetning at arbeidstakerne sikres norske lønns- og arbeidsvilkår og sosial dumping vil bli aktivt motarbeidet. Det er viktig å legge til rette for mellomfolkelig samkvem, kultur- og kunnskapsutveksling og for at innvandrere som bosetter seg i Norge, får gode forutsetninger for å delta aktivt i samfunnslivet. Det er også et mål at personer uten lovlig opphold skal returnere til hjemlandet så snart som mulig.

2 Profil og satsingsområder

2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier

mill. kr

Betegnelse	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
Programområde 09 Arbeid og sosiale formål			
09.00 Administrasjon	10 157,3	10 536,4	3,7
09.20 Tiltak for bedrede levekår mv.	385,4	652,6	69,3
09.30 Arbeidsmarked	5 601,3	5 502,1	-1,8
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet	680,6	699,2	2,7
09.50 Integrering og mangfold	4 437,8	4 486,5	1,1
09.60 Kontantytelser	2 666,0	2 768,0	3,8
09.70 Nasjonale minoriteter	10,0	10,2	2,0
09.80 Samiske formål	179,3	210,1	17,2
09.90 Beskyttelse og innvandring	1 382,1	1 422,7	2,9
Sum før lånetransaksjoner	*25 499,8*	*26 287,8*	*3,1*
Lånetransaksjoner	*0,0*	*0,0*	*0*
Sum Arbeid og sosiale formål	25 499,8	26 287,8	3,1
Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden			
29.10 Administrasjon	0,0	,0	
29.20 Enslige forsørgere	4 126,5	3 943,5	-4,4
29.50 Inntektssikring ved sykdom, rehabilitering, attføring og uførhet	100 088,3	105 070,8	5,0
29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.	7 675,0	8 343,0	8,7
29.70 Alderdom	93 488,0	101 101,0	8,1
29.80 Forsørgertap mv.	2 455,8	2 565,0	4,4
29.90 Diverse utgifter	235,0	270,0	14,9
Sum før lånetransaksjoner	*208 068,6*	*221 293,3*	*6,4*
Lånetransaksjoner	*0,0*	*0,0*	*0*
Sum Sosiale formål, folketrygden	208 068,6	221 293,3	6,4

mill. kr

Betegnelse	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden			
33.30 Arbeidsliv	7 327,1	5 211,0	-28,9
Sum før lånetransaksjoner	7 327,1	5 211,0	-28,9
Lånetransaksjoner	0,0	0,0	0
Sum Arbeidsliv, folketrygden	7 327,1	5 211,0	-28,9
Sum Arbeids- og inkluderingsdepartementet	240 895,5	252 792,1	4,9

Arbeids- og inkluderingsdepartementets samlede budsjettforslag for 2008 er på om lag 252,8 mrd. kroner. Folketrygdens utgifter på 226,5 mrd. kroner utgjør en dominerende andel med om lag 90 pst. av de samlede utgiftene på departementets budsjett.

Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene på vel 11,9 mrd. kroner målt i løpende priser, eller 4,9 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2007. Det er innarbeidet virkning av pensjonsreguleringen pr. 1. mai 2008 på om lag 10,5 mrd. kroner og antatt lønns- og prisvekst på omlag 2,4 mrd. kroner, til sammen på om lag 12,9 mrd. kroner. Dette innebærer en reell nedgang i bevilgningene på om lag 1 mrd kroner eller 0,4 pst. Nedgangen skyldes først og fremst reduksjon i dagpenger, ytelser til yrkesrettet attføring kroner og noe redusert sykefravær.

2.2 Satsinger

Regjeringens viktigste satsinger på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område i 2008

2.2.1 Arbeidsmarkedspolitikken

Regjeringen vil legge til rette for høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften. Dette krever en målrettet og aktiv arbeidsmarkedspolitikk, samt ryddige arbeidsforhold og et godt arbeidsmiljø.

Arbeidssøkere har ulike forutsetninger for å lykkes på arbeidsmarkedet. Selv om situasjonen på arbeidsmarkedet nå er gunstig, med stor etterspørsel etter arbeidskraft, er det fortsatt mange som har problemer med å komme i arbeid. Disse vil ha behov for til dels omfattende bistand for å få fotfeste i arbeidslivet.

For arbeidsledige legges det gjennom hele ledighetsfasen vekt på aktiv jobbsøking, slik at disse raskest mulig kan komme over i ordinært arbeid. Individuell bistand og tett oppfølging av arbeidssøkere vil sammen med bruk av arbeidsmarkedstiltak være særlig viktige virkemidler for å støtte opp om målet om høy yrkesdeltakelse. Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkernes arbeidsevne og mulighet til å komme i arbeid. For yrkeshemmede som deltar på attføring er det viktig at disse får tilbud om hensiktsmessig tiltak så tidlig som mulig i attføringsprosessen.

En samlet budsjettpost for arbeidsmarkedstiltak

I St.meld. nr. 9 (2006-2007) foreslår Regjeringen omfattende endringer som gjør at etatens tiltak og tjenester skal kunne tildeles ut fra hvilke behov den enkelte har, og ikke avhenger av hvilken inntektssikring vedkommende har rett på. Stortinget har sluttet seg til dette, jf. Innst. S nr. 148 (2006-2007).

Som et første skritt i denne retningen, samles nå dagens budsjettposter som finansierer arbeidsmarkedstiltak for ordinære og yrkeshemmede til en ny budsjettpost for arbeidsmarkedstiltak post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Dette gir muligheter for økt fleksibilitet i Arbeids- og velferdsetatens tiltak og tjenester overfor ulike arbeidssøkere.

Bakgrunnen er at Regjeringen i St.meld. nr. 9 (2006-2007) har gått inn for å oppheve det tradisjonelle skillet mellom ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere. Begrepsinndelingen avvikles dels fordi den ikke gir et operasjonelt og nyttig skille i arbeidsmarkedspolitikken, og dels fordi den kan oppfattes som stigmatiserende.

Neste skritt vil være å få til de nødvendige endringer i regelverket som ligger til grunn for tildeling av tiltak og tjenester. Departementet tar sikte på å sende på høring forslag til endringer i regelverket i løpet av 2008.

For 2008 legges det opp til at innrettingen av arbeidsmarkedspolitikken videreføres, selv om dagens budsjettposter slås sammen til en post. Departementet vil i tiden framover fortsette arbeidet med å konkretisere og følge opp de praktiske implikasjonene av endringer i budsjettstrukturen. Denne oppfølgingen må ses i sammenheng med øvrig oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007) og ta høyde for utviklingen av et system for arbeidsevnevurdering i Arbeids- og velferdsetaten.

Tiltak for arbeidssøkere

For 2008 gir bevilgningen under arbeidsmarkedstiltakene, jf. kap. 634, post 76, rom for å be Arbeids- og velferdsetaten gjennomføre i alt om lag 40 000 plasser i gjennomsnitt. Av disse skal om lag 11 800 plasser sikre at ordinære arbeidssøkere som trenger det, får nødvendig og hensiktsmessig bistand. Samtidig skal om lag 28 200 plasser sikre at yrkeshemmede arbeidssøkere får rask og tilpasset bistand. Dette er om lag en videreføring av tiltaksnivåene som gjelder for 2007, men i lys av at ledigheten er betydelig redusert og at antall yrkeshemmede også viser en tydelig nedgang, innebærer nivået en markert styrking av innsatsen overfor personer som har problemer med å komme i arbeid. Som et ledd i strategiplanen for arbeid og psykisk helse styrkes den arbeidsrettede innsatsen overfor arbeidssøkere med psykiske lidelser i regi av Arbeids- og velferdsetaten med i alt 75 mill. kroner. Dette gir rom for 200 nye tiltaksplasser med tilsvarende personressurser til veiledning og oppfølging.

Strategien med styrket og målrettet bruk av arbeidsmarkedstiltak i en høykonjunktur har gitt gode resultater i form av en markert nedgang i ledigheten. Denne nedgangen er bredt fundert, og det siste halvannet året har også antallet yrkeshemmede blitt redusert, jf. omtale under resultatområde 2. Strategien med et høyt tiltaksnivå videreføres derfor i 2008.

Langtidsledige som har vært sammenhengende helt ledige de siste to årene eller lenger, og ventestønadsmottakere som har vært helt ledige de siste seks månedene eller lenger, skal omfattes av en tiltaksgaranti som innebærer tilbud om deltakelse på arbeidsmarkedstiltak. Samtidig foreslås ordningen med ventestønad avviklet for nye tilfeller med virkning fra 1. januar 2008 for å øke aktiviteten med sikte på overgang til arbeid for personer med lange ledighetsperioder. Avviklingen av ventestønaden må blant annet ses i sammenheng med innføringen av en langtidsledighetsgaranti, tett oppfølging av denne gruppen og det gode arbeidsmarkedet.

Den gjeldende ungdomsgarantien for ungdom under 20 år og oppfølgingsgarantien rettet mot unge arbeidssøkere i alderen 20-24 år videreføres.

Regjeringen har som overordnet og langsiktig mål å avskaffe fattigdom, og vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene. Satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot fattigdom videreføres i 2008.

Det nye kvalifiseringsprogrammet er et viktig grep for å bidra til at personer som har ingen eller svært begrensede ytelser i Folketrygden, og som står i fare for å komme i en passiv situasjon preget av levekårsproblemer, kommer over i arbeid og aktivitet. Målgruppene for kvalifiseringsprogrammet vil til dels være overlappende med målgruppene i fattigdomssatsingen. Det legges derfor til grunn at behovet for tiltaksplasser i kvalifiseringsprogrammet delvis vil bli dekket innenfor rammen av målrettede arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot fattigdom.

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr 9 (2006-2007) tas det også sikte på å opprette flere nye tiltak i 2008 for arbeidssøkere med bistandsbehov. Formålet er å bedre kvaliteten i etatens bistand til arbeidssøkere slik at denne i større grad tilpasses den enkeltes behov. Et nytt avklaringstiltak av kortere varighet som inneholder motivasjon, veiledning, kartlegging og utprøving av arbeidsevne vil bli innført. Et nytt oppfølgings- og formidlingstiltak vil bli innført overfor personer med behov for mer omfattende oppfølging enn hva Arbeids- og velferdsetaten selv kan tilby. Videre vil det bli foreslått å utvide varigheten på opplæringstilbudet AMO overfor grupper av arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring. Forslag til endring i forskrift om arbeidsmarkedstiltak knyttet til dette er sendt på høring.

I 2007 er det igangsatt forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd i fem fylker. Forsøket, som er en oppfølging av St.meld. nr 9 (2006-2007), gjøres landsomfattende i 2008. Tidsubestemt lønnstilskudd skal bidra til å øke mulighetene for ordinært arbeid blant personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne, samt bidra til å forebygge uførepensjonering.

Arbeidsinnvandring

For å bistå arbeidsgivere med å fylle ledige stillinger i en oppgangstid, vil en hovedstrategi for regjeringen være å mobilisere de arbeidskraftsressursene som finnes blant dagens ledige, undersysselsatte og Arbeids- og velferdsetatens øvrige brukere. Mangel på arbeidskraft i enkelte yrker tydeliggjør også behovet for god tilgang på arbeidskraft fra utlandet. Arbeidsinnvandring tilfører kompetanse og bidrar til å dempe pris- og kostnadsveksten.

Norge har siden mai 2004 hatt overgangsregler for arbeidstakere fra åtte av de nye EØS-medlemslandene. Overgangsreglene vil kunne gjelde fram til mai 2009. Reglene ble utvidet til å omfatte Bulgaria og Romania i august i år. For disse landene vil overgangsreglene i første omgang gjelde fram til 31.desember 2008. Deretter kan de forlenges med inntil tre år. Regjeringen vil drøfte overgangsordningene med partene i arbeidslivet. En slik vurdering vil bl.a. skje på bakgrunn av behovet for arbeidskraft, overgangsreglenes bidrag til å sikre ordnede lønns- og arbeidsvilkår som følge av gjennomførin-

gen av handlingsplanen mot sosial dumping, samt opphevelse av overgangsordningene i det fleste EU/EØS-land som fører til at konkurransen om arbeidskraften øker, jf. også omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet og resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring.

For arbeidsmigrasjon fra land utenfor EU/EØS-området, legges det opp til en regulert og behovsstyrt innvandring for å dekke arbeidskraftsbehov og tilføre verdifull kompetanse på enkelte områder. Regjeringen vil vurdere nærmere tiltak som kan gjøre det lettere å hente inn nødvendig kompetanse fra utlandet til norsk arbeidsliv i den kommende stortingsmeldingen om arbeidsmigrasjon i 2008.

Forbedring av dagpengeordningen

Det er viktig at personer som opplever tapt arbeidsinntekt som følge av arbeidsledighet sikres et rimelig inntektsnivå slik at de kan sørge for sitt livsopphold mens de er arbeidssøkere. Med dagens regelverk ytes ikke dagpenger de første fire dagene i ledighetsperioden. For å sikre bedre kompensasjon for dagpengemottakere ved inntektsbortfall foreslår regjeringen å redusere antall ventedager fra fire til tre dager fra 1. januar 2008.

Regjeringen ønsker også å bedre vilkårene ved permittering for arbeidstakere i fiskeindustrien ved å redusere antall ventedager ved permittering for arbeidstakere i fiskeindustrien fra fire til null dager.

Enkelte endringer for å øke arbeidstilbudet i lys av behovet for arbeidskraft

I lys av situasjonen på arbeidsmarkedet med stort behov for arbeidskraft og gode utsikter for 2008, gjennomføres flere endringer for å bidra til å dekke behovet for arbeidskraft.

Regjeringen vil satse på tiltak som kan øke arbeidstilbudet blant eldre, og vil gjøre det mer lønnsomt å kombinere arbeid og pensjon innenfor dagens pensjonssystem. Eldre arbeidstakere utgjør en betydelig ressurs i arbeidslivet, og Regjeringen ønsker å stimulere denne gruppen til å stå lengre i arbeid. Regjeringen foreslår derfor å øke aldersgrensen for inntektsprøving til 68 år.

Regjeringen foreslår å bevilge 205 mill. kroner på kap. 2670 til å oppheve inntektsprøvingsreglene for personer mellom 67 og 68 år.

Videre foreslår Regjeringen følgende endringer for å øke tilgangen på arbeidskraft:

- Maksimal periode med dagpenger under permitteringer foreslås redusert fra 34 uker til 30 uker, jf. resultatområde 2 Arbeidsmarked.
- Ordningen med ventestønad foreslås avviklet for å øke aktiviteten med sikte på overgang til arbeid blant personer med lange ledighetsperioder, jf. omtale ovenfor og under resultatområde 2 Arbeidsmarked.
- Perioden med attføringspenger etter endt attføring i påvente av arbeid foreslås redusert fra seks til tre måneder jf. omtale under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak.

2.2.2 Bekjempelse av sosial dumping – ytterligere styrking av Arbeidstilsynet

Regjeringen er opptatt av at alle arbeidstakere i Norge skal ha gode og trygge arbeidsplasser og skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. Det er særlig viktig for den enkelte arbeidstaker, og avgjørende for at Norge også fremover skal være et attraktivt arbeidsmarked for arbeidsinnvandrere. Målet er at vi ved en aktiv innsats skal unngå sosial dumping i Norge, men uten å legge unødvendige hindringer i veien for arbeidsinnvandringen.

Arbeidstilsynets tilsynsarbeid bekrefter bildet som er fremkommet i media; at utenlandske arbeidstakere risikerer å bli utsatt for utnytting i form av vesentlig lavere lønninger og dårligere arbeidsmiljøstandard enn det som er akseptabelt på det norske arbeidsmarkedet.

Regjeringen foreslår at Arbeidstilsynet styrkes med 10 mill. kroner for å muliggjøre ytterligere forsterket innsats mot sosial dumping. Økningen i tilsynsetatens ressurser vil også sikre at Arbeidstilsynet kan ivareta det utvidede tilsynsansvaret i forbindelse med regelverksendringene om påseplikt for oppdragsgivere og innsynrett for tillitsvalgte, jf. Ot.prp. nr. 56 (2006-2007). Dette er en oppfølging av tiltak i revidert budsjett 2007.

God og målrettet informasjon til arbeidsinnvandrerne og deres arbeidsgivere er avgjørende for å gjøre det enklere for utenlandske arbeidstakere å komme til Norge, for norske arbeidsgivere å rekruttere arbeidskraft fra utlandet, men også for å hindre en todeling i norsk arbeidsliv. Bedre informasjon er viktig for å gi arbeidsinnvandrerne en mulighet til å bidra til og bli en del av et godt og lovlig arbeidsliv, med skikkelige og trygge lønns- og arbeidsvilkår, uten skatteunndragelser eller annen økonomisk kriminalitet.

Departementet har som målsetting å samordne og gjøre tilgjengelig på hensiktsmessig måte informasjon om rettigheter og plikter for utenlandske arbeidstakere og virksomheter som skal jobbe i Norge, og for norske arbeidsgivere som ønsker å benytte utenlandsk arbeidskraft.

Sosial dumping er nærmere omtalt under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

2.2.3 Ny arbeids- og velferdsforvaltning

NAV-reformen er en viktig organisatorisk reform for å utvikle en helhetlig arbeids- og velferdspolitikk. Hovedmålet med reformen er at flere skal være i arbeid eller aktiv virksomhet og at færre skal ha trygd eller stønad som hovedkilde til forsørgelse. Videre tar reformen sikte på en mer brukervennlig, samordnet og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

I samarbeid med kommunene skal Arbeids- og velferdsetaten etablere NAV-kontorer innen 2010. Kontorene skal være det samlende kontaktstedet i forvaltningen slik at brukerne får ett sted å henvende seg. Regjeringen mener etableringen av disse kontorene vil være et viktig virkemiddel for å nå målsettingen om flere i jobb, og innen utgangen av 2007 vil om lag 135 NAV-kontorer være etablert. I 2008 tas det sikte på å etablere ytterligere om lag 140 NAV-kontorer, og i løpet av 1. halvår 2008 skal det etableres fylkesvise spesialenheter for forvaltning. En pilot spesialenhet for forvaltning vil bli etablert i Aust-Agder i løpet av høsten 2007. Pilot spesialenheten skal teste ut den praktiske oppgavedelingen mellom NAV-kontorene og spesialenhetene og vil gi viktig læring før etablering av de øvrige spesialenhetene.

For 2008 foreslås det satt av 1 121,3 mill. kroner til statlige utgifter knyttet til NAV-reformen. Kommunesektoren kompenseres for dekning av sine utgifter knyttet til reformen med om lag 250 mill. kroner over kommunenes rammetilskudd.

Fram mot 2010 skal det gjennomføres tre store reformer parallelt i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Det gjelder NAV-reformen, pensjonsreformen og at forvaltningen av helserefusjonsområdet skal skilles ut fra Arbeids- og velferdsetaten. Samtidig vil etaten ha betydelige oppgaver i forbindelse med oppfølgingen av Sykefraværsutvalget, herunder forvaltning av ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester. Det gjennomføres også flere endringer i innretningen av de virkemidlene som Arbeids- og velferdsetaten har tilgjengelig, bl.a. gjennom oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering.

Etaten er nå inne i en reformfase hvor det brukes betydelige ressurser på omstilling og utvikling for å oppnå bedre resultater på lengre sikt. En hovedutfordring for Arbeids- og velferdsetaten i 2008 vil derfor være å sikre god gjennomføring av de reformene som etaten har ansvaret for, og samtidig ivareta en god og balansert oppfølging av den løpende virksomheten. De to neste årene vil på denne bakgrunn være en svært krevende gjennomføringsperiode for Arbeids- og velferdsetaten.

2.2.4 Handlingsplan mot fattigdom

Regjeringen vil avskaffe fattigdom og redusere sosiale og økonomiske forskjeller gjennom universelle velferdsordninger, sterke fellesskapsløsninger og ved å gi flere anledning til å delta i arbeidslivet.

De sentrale elementene i Regjeringens innsats mot fattigdom er:

- En økonomisk politikk som legger til rette for høy sysselsetting, stabil økonomisk vekst og bærekraftige velferdsordninger
- Videreutvikling av den nordiske velferdsmodellen
- Et bredt forebyggende perspektiv
- Målrettede tiltak mot fattigdom

Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram Handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen er rettet inn mot 3 delmål:

- at alle skal gis mulighet til å komme i arbeid
- at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg
- å bedre levekårene for de vanskeligst stilte

I statsbudsjettet for 2008 følger Regjeringen opp handlingsplanen med en ytterligere styrking på 336,1 mill. kroner, samtidig med at tiltakene fra 2007 videreføres. Handlingsplan mot fattigdom er innrettet mot å bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene.

Handlingsplan mot fattigdom inneholder tiltak på flere departementers ansvarsområder: Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Justis- og politidepartementet.

Bevilgningene til tiltak mot fattigdom er betydelig styrket etter at Stoltenberg II-regjeringen tiltrådte. Etter regjeringsskiftet 2005 ble innsatsen i 2006 styrket med omlag 500 mill. kroner utover forslaget fra Bondevik II-regjeringen, jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006) Tillegg nr. 1. Disse forslagene omfattet blant annet økt barnetillegg for mottakere av attførings- og rehabiliteringsytelser, tiltak for rusmiddelavhengige, heving av boutgiftstaket i bostøtteordningen, undervisningstiltak og tannhelsetjeneste i fengsler og tiltak for barn som rammes av fattigdom. Flere av tiltakene som ble foreslått samtidig med Revidert nasjonalbudsjett for 2006, jf. St.prp. nr. 66 (2005-2006), ble videreført i 2007. Dette gjaldt blant annet en styrking av innsatsen mot bostedsløshet (20 mill. kroner), opptrappingen av de spesielle arbeidsmarkedstiltakene for yrkes-

hemmede (200 tiltaksplasser – om lag 13 mill. kroner).

Innsatsen mot fattigdom ble ytterligere styrket med 710 mill. kroner i 2007. Tiltakene omfatter bl.a. styrket innsats når det gjelder målrettede arbeidsmarkedstiltak, kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere barnefattigdom, tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre, barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, tiltak for ungdom i risikosonen og tiltak for å skaffe varig bolig for bostedsløse. De statlige veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp ble i 2007 økt med 5 pst. ut over ordinær prisstigning.

Regjeringens forslag for 2008 innebærer en økning med om lag 1,6 mrd. kroner i årlige bevilgninger til tiltak mot fattigdom under denne regjeringen. Med videreføring av tiltakene fra Bondevik II-regjeringen er den samlede årlige bevilgningen til målrettede fattigdomstiltak øket med omlag 3,2 mrd. kroner fra 2001.

Regjeringens styrkede innsats mot fattigdom[1]

Mill. kroner

Tiltak	2006[2]	2007	2008
Arbeid	42,9	259,9	464,4
Barn og unge	7,6	47,6	67,6
Levekår	483,3	935,8	1 047,4
Samlet styrking av innsatsen mot fattigdom	533,8	1 243,3	1 579,4

1 Tabellen viser satsingene akkumulert over de tre årene. Satsingene er summert i nominelle kroner, uten konsekvensjusteringer.
2 Denne kolonnen viser styrket innsats etter Stoltenberg II-regjeringen tiltrådte, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) og St.prp. nr. 66 (2005-2006). Summen for 2006 inkluderer også 100 mill. kroner til integreringstilskudd for familiegjenforente til personer med opphold på humanitært grunnlag, jf. punkt 2.2.7 nedenfor.

Satsingen i 2008 fordeler seg på følgende tiltak:

Mill. kroner

Arbeid	
Kvalifiseringsprogrammet mv. (AID)	183,5
Lovendring om voksnes rett til utdanning (KD)	21,0
Barn og unge	
Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner (AID i samarbeid med HOD)	20,0
Levekår	
Tiltak overfor rusmiddelavhengige ifm. opptrappingsplanen for rusfeltet (HOD)[1]	76,0
Styrket brukermedvirkning mv. (AID)	10,0
Styrket tilskudd til frivillighetssentraler – 13 nye frivillighetssentraler (KKD)	6,6
Styrking av bostøtten (KRD)	19,0
Sum	336,1

1 Dette tiltaket inngår også i opptrappingsplanen for rusfeltet, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet

På Helse- og omsorgsdepartementets område er det i 2008 i tillegg foreslått en styrking på 940 mill. kroner til opptrappingsplanen for psykisk helse. Tiltak innenfor denne planen har relevans for Regjeringens innsats mot fattigdom. Blant annet er det avsatt 100 mill. kroner til en nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Innvandrerbefolkningen er i dag overrepresentert blant personer med vedvarende lavinntekt. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2008 også

å styrke innsatsen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen med ytterligere 142,3 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale under punkt 2.2.6 nedenfor.

Nedenfor følger en beskrivelse av tiltakene i regjeringens styrkede innsats for fattigdom.

Kvalifiseringsprogram mv. for utsatte grupper (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 183,5 mill. kroner)

I Ot.prp. nr 70 (2006-2007) Om lov om endringer i sosialtjenesteloven og i enkelte andre lover, har Regjeringen fremmet forslag om nytt kvalifiseringsprogram for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden. Formålet med kvalifiseringsprogrammet og den tilhørende kvalifiseringsstønaden er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet til å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging, også i tilfeller der veien fram kan være relativt lang og usikker. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 62.

Lovendring om voksnes rett til utdanning (Kunnskapsdepartementet 21 mill. kroner)

En økende gruppe voksne mangler rett til videregående opplæring. Dette gjelder personer som er født etter 1978 og som ikke har tatt videregående opplæring, eller som har falt fra underveis. Kunnskapsdepartementet foreslår at opplæringslovens bestemmelser endres slik at voksne som har fylt 25 år og som har fullført grunnskole eller tilsvarende får rett til videregående opplæring etter søknad. Manglende videregående utdanning øker sannsynligheten for å falle utenfor arbeidsmarkedet. At flere voksne får mulighet til å ta videregående opplæring, vil gi flere mennesker bedre muligheter til å fungere godt i et moderne arbeids- og samfunnsliv. Det tas sikte på at lovendringsforslaget skal fremmes våren 2008. Det vises til egen omtale i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Kunnskapsdepartementet.

Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner (Arbeids- og inkluderingsdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet 20 mill. kroner)

I 2007 ble det bevilget midler til kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten og barnevernet for å forebygge og redusere barnefattigdom, tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre og tiltak for ungdom i risikosonen. Det foreslås en forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner med 20 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 21 og 63, og i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Helse- og omsorgsdepartementet.

Tiltak overfor rusmiddelavhengige (Helse- og omsorgsdepartementet 76 mill. kroner)

I tilknytning til Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet foreslås det avsatt på Helse- og omsorgsdepartementets område til sammen 76 mill. kroner til tiltak overfor de mest utslåtte i rusmiljøene; 10 mill. kroner til styrking av kapasiteten innen LAR (legmiddelassistert rehabilitering), 7 mill. kroner til tannbehandling for LAR-pasienter, 23 mill. kroner til individuell plan og personlig veiledning, lavterskeltilbud og oppfølging av LAR-pasienter i kommunene, og 36 mill. kroner til styrking av akutt- og avrusingskapasiteten, samt ambulante team.

Styrket brukermedvirkning mv. (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 10 mill. kroner)

Regjeringen vektlegger en god dialog med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte og marginaliserte grupper. Dialogen vil bli styrket og videreutviklet i 2008. Det vises til kap. 601, post 70.

Styrking av bostøtten (Kommunal- og regionaldepartementet 19 mill. kroner)

Bostøtten blir styrket med 19 mill. kroner i 2008 som følge av at deltakere i det nye kvalifiseringsprogrammet blir inkludert i personkretsen til bostøtteordningen. For å få bostøtte må søkeren eller en i vedkommendes husstand være støtteberettiget. Personer som har rett til bostøtte er blant annet barn under 18 år og personer som må antas å ha behov for kontinuerlig økonomisk sosialhjelp i minst ett år og ikke har annen inntekt. En stor del av de aktuelle deltakere til kvalifiseringsprogrammet er i en situasjon hvor de ville ha oppfylt minst ett av disse kriteriene. Det totale antallet mottakere av bostøtte vil likevel kunne øke noe i forhold til i dag som følge av at alle deltakere på kvalifiseringsprogrammet inkluderes i personkretsen for bostøtte. Det vises til omtale i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Kommunal- og regionaldepartementet.

Styrke tilskuddet til frivillighetssentraler – 13 nye frivillighetssentraler (Kultur- og kirkedepartementet 6,6 mill. kroner)

I 2007 er det om lag 300 etablerte frivillighetssentraler, og det planlegges opprettet 13 nye i 2008. Finansieringen av sentralene er delt med 60 pst. fra staten og 40 pst. lokalt. I 2007 er tilskuddet fra staten til etablerte sentraler 255 000 kroner. Formålet med bevilgningen til frivillighetssentraler er å legge til rette for lokalt engasjement og å skape gode vilkår for frivillig innsats lokalt. Sentralene mobiliserer, formidler og samordner den lokale frivilligheten. Det vises til omtale i St. prp. nr. 1 (2007-2008) Kultur- og kirkedepartementet.

2.2.5 Handlingsplan mot tvangsekteskap

Regjeringen vil motvirke handlinger og tradisjoner som hindrer unge mennesker å leve sine liv slik de selv ønsker. Bekjempelse av tvangsekteskap krever en bred tilnærming, og gode resultater avhenger ikke minst av om vi lykkes i likestillings- og inkluderingspolitikken. Det er behov for tiltak direkte rettet mot tvangsekteskap, og et bredt fokus på strategier og tiltak for å styrke inkluderingen. For å følge opp den nye Handlingsplan mot tvangsekteskap foreslår Regjeringen en styrking på 70 mill. kroner.

Det foreslås 70 mill. kroner i nye satsingsmidler, hvorav 50 mill. kroner på Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett og 20 mill. kroner på Barne- og likestillingsdepartementets budsjett.

Regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap

	Mill. kroner
Minoritetsrådgivere ved videregående skoler	30
Støtte til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap	10
Etablere ytterligere boligtilbud for unge over og under 18 år	20
Integreringsattacheer	10
Sum	70

Minoritetsrådgivere ved videregående skoler (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 30 mill. kroner)

Det skal opprettes et team med minoritetsrådgivere med tanke på forebyggende arbeid mot tvangsekteskap i videregående skole. Arbeidet skal ses i sammenheng med minoritetselevers gjennomføring av videregående opplæring, herunder elever med lite norskkunnskaper og kort botid i Norge. Arbeidet skal både være individ- og systemrettet, med individuell oppfølging i skolesituasjonen og etablering av avtaler med aktuelle samarbeidspartnere på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå, samt med frivillige organisasjoner. Regjeringen foreslår 30 mill. kroner til tiltaket. Det vises til nærmere omtale under kap. 650 post 01.

Integreringsattachestillinger (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 10 mill. kroner)

Det skal opprettes integreringsattachéstillinger som blant annet skal bidra til styrket informasjon til utenriksstasjonene og til å styrke saksbehandlingen rundt saker som gjelder tvangsekteskap og andre familierelaterte spørsmål. Integreringsattachéene skal videre bidra til å øke kompetansen om opprinnelsesland i forvaltningen. Tjenesten skal være ambulerende, slik at den til enhver tid kan flyttes til den utenriksstasjonen der behovet er størst. Integreringsattachéene skal være tilknyttet Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og gjennomføre et kompetansehevingsprogram i regi av IMDi. Regjeringen foreslår 10 mill. kroner til tiltaket. Det vises til nærmere omtale under kap. 650 post 01.

Tilskudd til frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 10 mill. kroner)

Det skal etableres en ny tilskuddsordning i regi av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) hvor frivillige organisasjoner kan søke om støtte. Det skal gis støtte til holdningsskapende/forebyggende arbeid, herunder informasjonstiltak, nettverksbygging og andre former for dialog og kontakt rettet mot unge med innvandrerbakgrunn og deres foreldre. Målgruppen for tilskudd vil primært være eksisterende nasjonale og andre frivillige organisasjoner med kompetanse og nettverk i aktuelle miljøer. Regjeringen foreslår 10 mill. kroner til tiltaket. Det vises til nærmere omtale under kap. 651, post 71.

Boligtilbud for unge (BLD)

Regjeringen foreslår 20 mill. kroner på Barne- og likestillingsdepartementets budsjett til ytterligere botilbud for unge under og over 18 år som på bakgrunn av konflikt med familien på grunn av tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte kan bli nødt til å bryte med familien for en kortere eller lengre periode. Det vises til nærmere omtale under kap. 854, post 21 i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Barne- og likestillingsdepartementet.

2.2.6 Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen

Regjeringen vil føre en aktiv integrerings- og inkluderingspolitikk for å sikre at flest mulig raskt kan komme ut i inntektsgivende arbeid og delta aktivt på mange arenaer i samfunnet. Den samlede innsatsen innenfor integrerings- og inkluderingsfeltet har derfor blitt vesentlig styrket de siste årene.

I 2007 la Regjeringen frem Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen. Handlingsplanen inneholder både nye tiltak, videreføringer og styrking av tidligere igangsatte tiltak. Samlet inneholder handlingsplanen tiltak for 306,1 mill. kroner. Tiltakene omfattet blant annet økning av integreringstilskuddet, styrking av den arbeidsrettede innsatsen overfor innvandrere, styrking av norskopplæringen, samt utvidelse av ordningen med gratis kjernetid. I tillegg ble gratis kjernetid styrket med 9,8 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett 2007. Handlingsplan for integrering og inkludering må sees i sammenheng med Handlingsplanen mot fattigdom, da vedvarende lavinntekt er et større problem i innvandrerbefolkningen enn befolkningen som helhet.

Introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere skal ivareta grunnleggende kvalifisering som er viktig for bred deltakelse i samfunnet. I budsjettet for 2006 ble rett og plikt til introduksjonsordningen for familiemedlemmer til personer med opphold på humanitært grunnlag gjeninnført. Bevilgningen på integreringstilskuddet ble derfor økt med 100 mill. kroner til dette tiltaket. Grunnleggende ferdigheter i norsk er viktig når barna begynner på skolen. Regjeringen har som mål at alle barn som er født og oppvokst i Norge skal kunne snakke norsk når de begynner på skolen. For 2006 ble det derfor avsatt 10 mill. kroner til forsøk med gratis kjernetid for å øke representasjonen av minoritetsspråklige barn, da disse er underrepresentert i barnehagene.

I 2008 vil Regjeringen videreføre og styrke innsatsen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen. Tiltakene i handlingsplanen for 2007 videreføres, samtidig som det settes inn ekstra ressurser til blant annet styrking og forbedring av norskopplæringen og utvidelse av ordningen med gratis kjernetid. I handlingsplanen for 2008 foreslår Regjeringen at det bevilges 142,3 mill. kroner til styrking av feltet. I tillegg foreslår Regjeringen at det bevilges 70 mill. kroner til arbeid mot tvangsekteskap, jf. Handlingsplan mot tvangsekteskap, og 18 mill. kroner til bekjempelse av kjønnslemlestelse på Barne- og likestillingsdepartementets budsjett. I løpet av høsten 2007 vil det bli lagt frem en handlingsplan mot kjønnslemlestelse.

Gode norskkunnskaper er en forutsetning for deltakelse i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig. Arbeid er den beste sikring mot fattigdom, og viktig for å redusere sosiale forskjeller. En forutsetning for at nyankomne innvandrere raskt får tatt i bruk sine ressurser i samfunnslivet, er kunnskaper i norsk og generelle samfunnsforhold. Kommunene må derfor ha muligheter til å tilby god norskundervisning. Regjeringen foreslår flere tiltak for å bedre norskopplæringen.

Barnehagen er en god arena for å lære norsk og å forberede seg til skolestart. Regjeringen arbeider derfor for at en større andel av barn med innvandrerbakgrunn går i barnehage, og viderefører ordningen med gratis kjernetid for fire- og femåringer i barnehager i områder med høy andel innvandrere. Regjeringen viderefører og styrker områdesatsingen på Groruddalen, og utvider områdesatsingen med noen tiltak til Søndre Nordstrand.

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen inneholder tiltak innenfor flere departementers ansvarsområder. Den samlede styrkingen 2006 – 2008 på integrerings- og inkluderingsfeltet er på til sammen 650,7 mill. kroner i perioden 2006-2008.

Regjeringens styrkede innsats for integrering og inkludering[1]

Tiltak	2006	2007[2]	2008[3]
Arbeid		212,0	219,0
Oppvekst, utdanning og språk	10,0	97,2	217,9
Likestilling		8,0	96,0
Deltagelse		13,0	17,8
Utvidet målgruppe for integreringstilskuddet	100,0	100,0	100,0
Sum	110	430,2	650,7

1 Tabellen viser satsingene akkumulert over de tre årene. Satsingene er summert i nominelle kroner, uten konsekvensjusteringer.
2 I revidert nasjonalbudsjett ble det satt av 9,8 mill kroner ekstra til tiltaket gratis kjernetid og 4,3 mill. kroner til opplæring i mottak.
3 Midlene til tiltaket gratis kjernetid i revidert nasjonalbudsjett 2007 inngår i satsingen for 2008.

Regjeringens Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen for 2008 innebærer en styrking på feltet på 142,3 mill. kroner.

Handlingsplan for integrering og inkludering – styrking 2008

	Mill. kroner
Styrking av opplæring i norsk- og samfunnskunnskap	95,0
Kvalitetsheving av opplæring i norsk- og samfunnskunnskap	5,0
Videreutvikling og styrking av Nasjonalt introduksjonsregister, samt forvaltning av norsktilskuddet	5,0
Etablere utdanningstilbud i introduksjonsordningen	2,0
Samarbeid med partene i arbeidslivet om økt rekruttering av personer med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn	5,0
Språkløftet: Oppfølging av barn på grunnlag av språkkartlegging på helsestasjon	1,0
Gratis kjernetid i barnehage	23,5
Flere ressurser til skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever	1,0
Informasjons- og veiledningstiltak til nyankomne innvandrere	2,3
Forebygging av livsstilsrelaterte sykdommer blant personer med innvandrerbakgrunn	2,5
Sum	142,3

Styrking av opplæring i norsk- og samfunnskunnskap og kvalitetsheving (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 95 mill. kroner og 5 mill. kroner)

Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og integreringstilskuddet er statens viktigste virkemiddel for å få til et godt bosettings- og integreringsarbeid i kommunene. Tilskuddene utgjør kommunenes hovedfinansiering av integreringsarbeidet. Tilskuddene virker sammen og skal føre til at kommunene bosetter flyktninger og gir et tilbud til nyankomne som raskt fører frem til arbeid eller utdanning. Tilskuddet til norskopplæring styrkes derfor med 95 mill. kroner i 2008. Det vises til nærmere omtale under kap. 651, post 61.

Videre er det satt av 5 mill. kroner til kvalitetsheving av opplæringen. Midlene vil bl.a. gå til kompetanseoppbygging for ledere og lærere gjennom etter- og videreutdanning. Det er også behov for utvikling av læremidler, særlig til 50 timer samfunnskunnskap. Det vil bli avsatt midler til å oversette lærebøker og å utvikle læremidler, først og fremst i samfunnskunnskap, men også for norskopplæringen. Kommunene finner det i tillegg krevende og kostbart å organisere opplæringen i 50 timer samfunnskunnskap med god kvalitet på et språk innvandreren forstår. Det er derfor behov for

tiltak som kan støtte kommunene i organiseringen. Det vises til nærmere omtale under kap. 651, post 22.

Videreutvikling og styrking av Nasjonalt introduksjonsregister og overtakelse av forvaltningen av norsktilskuddet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 5 mill. kroner)

Nasjonalt introduksjonsregister inneholder opplysninger om personer som er omfattet av ordninger i introduksjonsloven og deres deltagelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap og introduksjonsprogram. Personer som skal søke om bosettingstillatelse er avhengig av at informasjon om gjennomført norskopplæring er korrekt registrert i NIR. Regjeringen foreslår å videreutvikle registeret for å øke brukervennligheten og styrke datakvaliteten i registeret, slik at personene som er registrert får sine rettigheter ivaretatt. Dette vil også gi mulighet for bedre rapportering om resultatoppnåelse i forhold til introduksjonsordningen. Det vises til omtale under delmål 1.3 og kap. 650. post 01

Gratis kjernetid i barnehager (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 23,5 mill. kroner)

Regjeringen viderefører tilbudet om gratis kjernetid i barnehagene for alle 4- og 5-åringer i områder med en høy andel av minoritetsspråklige barn. Utvidelsen av ordningen til også å omfatte 4-åringer videreføres jf revidert nasjonalbudsjett med 23,5 mill. kroner. Samlet bevilgning til tiltaket i 2008 blir 50 mill. kroner. Formålet med tiltaket er, gjennom økt deltakelse i barnehage, å forbrede barna på skolestart, bidra til sosialiseringen generelt og å bedre norskkunnskapene til minoritetsspråklige barn. Tilbud om gratis kjernetid skal sees i sammenheng med kommunens norskundervisning for foreldrene, og i særdeleshet mødre, egne motivasjons- og arbeidstiltak. Det vises til nærmere omtale under kap. 651, post 62.

Etablere utdanningstilbud i introduksjonsordningen (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2 mill. kroner)

Kommunalt ansatte programrådgivere for deltakere på introduksjonsprogram er tillagt et stort ansvar når det gjelder å forvalte introduksjonsloven på en god måte. Det foreslås derfor å etablere en egen utdanning (modul) på høyskolenivå for programrådgivere, og for andre som har vesentlige oppgaver knyttet til gjennomføringen av introduksjonsloven. Det foreslås avsatt midler til å utvikle opplæringsmateriell, for eksempel selvstudier på internett og til opplæring av kursholdere. Se nærmere omtale under kap. 651, post 21.

Samarbeid med partene om økt rekruttering til arbeidslivet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 5 mill. kroner)

Etter initiativ fra arbeidslivspolitisk råd foreslås flere tiltak som har som mål å styrke koplingsarbeidet mellom arbeidsgivere med behov for arbeidskraft og aktuell arbeidskraft hos personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Ett av disse tiltakene er «Mangfoldsløftet» som innebærer at det rundt om i landet etableres konkrete samarbeidsprosjekter for rekruttering av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn til arbeidslivet. Aktørene i Mangfoldsløftet er staten ved NAV og IMDi, aktuelle kommuner, lokale arbeidsgivere og partene i arbeidslivet. Det vises til nærmere omtale under kap. 650, post 01.

Styrket innsats i Groruddalen/Søndre Nordstrand (Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet til sammen 4,5 mill. kroner)

Skole med mer enn 25 pst. minoritetsspråklige elever og språkløftet, 2 mill. kroner

I Handlingsplan 2007 ble det satt av 6 mill. kroner til utviklingsprosjekter ved skoler som har mer enn 25 pst. minoritetsspråklige elever. Deler av midlene gikk til skoler i Groruddalen. Formålet med ordningen er å stimulere skoler til å håndtere spesielle utfordringer disse skolene har og bedre elevenes utbytte av opplæringen. Det ble og satt av 5 mill. kroner til oppfølging av barn på grunnlag av språkkartlegging på helsestasjonene (språkløftet). Språkløftet skal legge til rette for bedre norskkunnskaper innen skolestart.. Regjeringen vil styrke satsningen. Det settes av ytterligere 2 mill. kroner til en utvidelse av tiltakene i Groruddalen og Søndre Nordstrand i 2008. Tiltaket omtales i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Kunnskapsdepartementet kap. 226, post 21.

Helsetiltak, 2,5 mill. kroner

Det ble i Handlingsplan 2007 satt av 3 mill. kroner til etablering av lavterskeltilbud for fremme fysisk aktivitet og gode kostvaner som ledd i å forebygge livstilssykdommer og fremme tannhelse hos risikogrupper i innvandrerbefolkningen. Tiltaket blir implementert i bydeler i Groruddalen i Oslo. For å videreføre og utvide dette arbeidet, som blant annet inneholder satsing på fysisk aktivitet, foreslås det ytterligere 2,5 mill. kroner til bydeler i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Tiltaket omtales i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Helse- og omsorgsdepartementet kap. 719, post 60.

Informasjons- og veiledningstiltak rettet mot innvandrere (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2,3 mill. kroner)

Innvandrere skal få informasjon som er tilpasset deres behov. Særlig nyankomne har behov for kunnskap om og innføring i det norske samfunnet. Mange vil også ha behov for veiledning for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet. Regjeringen vil derfor sette av midler for å prøve ut en ordning hvor frivillige organisasjoner kan gi målrettet informasjon og veiledning til innvandrere. Formålet vil være bl.a. å utvikle nettverk og styrke deltakelsen i lokalsamfunnet, samt å bistå i formidling av kunnskap om rettigheter og plikter, og om lover og regelverk i det norske samfunnet.

Det settes av 2,3 mill, kr til informasjonstiltak rettet mot innvandrere. Midlene kan også benyttes til veiledning for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet, etter mønster av ordningen med flyktningguider. Målgruppen vil i hovedsak være personer som ikke omfattes av introduksjonsordningen, herunder arbeidsinnvandrere og deres familiemedlemmer, og andre familiegjenforente. Tiltaket er omtalt under kap. 651, post 71.

2.2.7 Samiske formål

En stortingsmelding om samepolitikken vil bli lagt fram våren 2008. Regjeringen vil bl.a. prioritere tiltak for å styrke de ulike samiske språkene. Fra 2006 ble Tysfjord kommune som den første lulesamiske kommunen innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk. Regjeringen foreslår at Snåsa kommune innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk fra 2008. Sørsamisk språk vil dermed likestilles med norsk som administrasjonsspråk i Snåsa. Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner i 2008 til dette formålet. Med dette forslaget følger Regjeringen opp sin målsetning fra Soria Moria-erklæringen om at tospråklige kommuner skal få dekket sine merutgifter til forvaltning på samisk og norsk.

Regjeringen foreslår at det i 2008 etableres et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner. Det foreslås satt av 6,5 mill. kroner til formålet. Regjeringen foreslår også at det settes av 1,5 mill. kroner til arbeidet med kartlegging, dokumentasjon og videreføring av samers tradisjonelle kunnskap.

Samlet fremstilling av satsing på samiske formål

Tiltak	Mill. kroner
Innlemmelse av Snåsa kommune i forvaltningsområdet for samisk språk	5,00
Verdiskapingsprogrammet for kombinasjonsnæringer i samiske strøk	6,50
Utstyrsbevilgning til Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino[1]	9,60
Tilskudd til samisk språk og informasjon	1,00
Tilskudd til samisk dokumentasjon og formidling	1,30
Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	0,35
Internasjonalt fag- og formidlingssenter reindrift	0,35
Program for samisk forskning	0,50
Samlet satsing	24,60

[1] Utstyrsbevilgningen skal finansiere inventar og utstyr til de delene av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Sametinget, Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter og Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift skal benytte.

2.2.8 Utlendingsforvaltningen

Kvalitet i saksbehandlingen og nedbygging av antall ubehandlede saker i Utlendingsdirektoratet (UDI)

Kommisjonen som gransket UDI våren 2006 reiste kritikk mot kvaliteten på saksbehandlingen, og anbefalte tiltak som skulle sikre en kvalitativt forsvarlig saksbehandling, jf. NOU 2006:14. I etterkant av granskningen har det vært gjennomført et større oppfølgingsarbeid både i departementet og i UDI. Arbeidet har vært basert på statsrådens redegjørelse for Stortinget våren 2006, Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling (Innst. S. nr. 237 (2006-2007)) og anbefalingene fra granskingskommisjonen. På basis av oppfølgingsarbeidet har UDI gjennomført en rekke tiltak for å sikre nødvendig kvalitet i saksbehandlingen. Dette innebærer at UDI nå bruker mer ressurser per sak enn tidligere.

Regjeringen ønsker å videreføre satsingen på kvalitet i saksbehandlingen, jf. St.prp. nr. 3 og 56 (2006-2007), og å redusere antallet ubehandlede saker. Det legges her vekt på at mange ubehandlede saker og lang saksbehandlingstid oppleves som en stor belastning for søkerne. Lang saksbehandlingstid for asylsøkere har dessuten en vesentlig utgiftsside knyttet til at lang oppholdstid i mottak øker mottakenes driftsutgifter. Videre vil lang oppholds-

tid i Norge vanskeliggjøre arbeidet med retur av personer som får endelig avslag på søknad om asyl. For de som får opphold fører lang saksbehandlingstid til at arbeidet med å sikre en rask integrering og inkludering i det norske samfunnet forsinkes.

Utlendingsforvaltningen skal bidra til at etterspurt utenlandsk arbeidskraft kommer til landet og raskt kan begynne å arbeide. Kortere saksbehandlingstid for behandling av søknader om arbeidstillatelse vil være et viktig bidrag til dette. Regjeringens satsing tar høyde for en forventet økt saksinngang, spesielt på oppholdssaker. Såfremt prognosene for innkomne saker og sakenes kompleksitet ikke endres vesentlig, vil UDI kunne redusere antall ubehandlede saker. Satsingen vil dermed bidra til å redusere saksbehandlingstiden i UDI.

Det forslås å styrke bevilgningen på kap. 690, post 01 med til sammen 82 mill. kroner for å sikre kvalitet i saksbehandlingen og nedbygging av antall ubehandlede saker i UDI.

Økt saksbehandlingskapasitet i Utlendingsnemnda (UNE)

Som det er redegjort for over har lang saksbehandlingstid betydelige negative konsekvenser både for den enkelte søker og for samfunnet. For å sikre god saksflyt er det nødvendig å se på saksbehandlingskapasiteten i utlendingsforvaltningen som helhet. Utlendingsnemnda (UNE) behandler alle klager på vedtak som UDI treffer i første instans etter utlendingsloven og statsborgerloven.

Regjeringen foreslår å øke saksbehandlingskapasiteten i UNE. Den foreslåtte satsingen vil sette UNE i stand til å håndtere en forventet økning i antall klager på vedtak truffet i UDI. Forventet økning følger direkte av styrkingen av UDIs saksbehandlingskapasitet.

Det er også nødvendig å styrke UNEs driftsbudsjett som følge av at UNE over tid har fått en mer komplisert saksportefølje. Det er tatt høyde for en økning i sakenes kompleksitet i forslaget til budsjett for 2008.

Det forslås å styrke bevilgningen på kap. 691, post 01 med til sammen 37,1 mill. kroner. Dette skal sikre at UNE kan håndtere både økt saksinngang og en mer komplisert saksportefølje.

Elektronisk saksbehandling

I revidert nasjonalbudsjett for 2007 bevilget Regjeringen 15 mill. kroner til å starte utvikling og implementering av et elektronisk saksbehandlingssystem for utlendingsforvaltningen. Elektronisk saksbehandling vil i betraktelig grad forbedre kommunikasjonen mellom de ulike instansene på utlendingsfeltet, og på sikt gi betydelige effektiviseringsgevinster for hele utlendingsforvaltningen. Et elektronisk saksbehandlingssystem vil også bidra til å gi søkerne og andre brukere av utlendingsforvaltningen bedre service. Systemet slik det fremstår i dag gjør det vanskelig å gi publikum god informasjon om hvor saken ligger og hvor lang tid den vil ta. Med det nye systemet vil det bli store forbedringer. Et elektronisk saksbehandlingssystem vil også gi mulighet for søkere til å levere enkelte typer søknader og dokumenter elektronisk, og vil på den måten være langt mer brukervennlig enn dagens system.

Innføringen av et elektronisk saksbehandlingssystem skal gjøres over en fireårsperiode, og har en total kostnadsramme på om lag 90 mill. kroner. Regjeringen foreslår å bevilge 34 mill. kroner på kap. 690, post 01 Driftsutgifter til dette i 2008.

Økning av vertskommunekompensasjon

Vertskommuner for asylmottak skal få kompensert for utgifter som følger av det å ha mottak i kommunen. Denne vertskommunale kompensasjonen dekkes av bevilgningen på kap. 690, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak. For 2008 foreslår Regjeringen å styrke ordningen med 10 mill. kroner. Dette er midler som i hovedsak vil gå til kommuner som har asylmottak med forsterkede avdelinger.

Styrking av returarbeidet

Retur er en viktig forutsetning for at asylinstituttet skal fungere. Regjeringen har gjennom de siste årene prioritert arbeidet med retur og tilbakevending. Regjeringen ønsker å øke bruken av sambandsmenn/ utlendingsattacheer, som bl.a. skal analysere situasjonen i vertslandet og bistå ved verifisering av ID-opplysninger, og foreslår å bevilge 10 mill. kroner til dette i 2008. Av den foreslåtte bevilgningen foreslås 1 mill. kroner avsatt på UDIs driftspost, kap. 690, post 01, 1 mill. kroner på Justisdepartementets budsjett, kap. 440, post 01 og 8 mill. kroner på Utenriksdepartementets budsjett, kap. 100, post 01.

Yttergrensefondet

Opphevingen av personkontrollen på de indre Schengen-grensene medfører behov for et utstrakt samarbeid mellom landene bl.a. når det gjelder kontrollen på yttergrensene og for harmonisering av visumreglene. Det enkelte Schengen-land kontrollerer sin del av grensen på vegne av de øvrige landene. Norge har ansvar for sin del av EU/Schengens yttergrense og for en rekke andre forpliktelser som

følger av samarbeidet. Det er besluttet å opprette et yttergrensefond i Schengen som skal bidra til en økonomisk byrdefordeling mellom deltakerlandene. Norge vil delta dersom Stortinget samtykker. Norsk deltakelse i fondet vil få budsjettmessige konsekvenser først og fremst på Justisdepartementets område, men også på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område. Regjeringen foreslår å bevilge 3 mill. kroner til dette formålet på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område, hvorav 1 mill. kroner føres på kap. 600, post 01 Driftsutgifter og 2 mill. kroner føres på kap. 690, post 01 Driftsutgifter.

Midler til utenrikstjenesten som følge av justering av visumpraksis

Regjeringen har varslet at den ønsker at det skal bli lettere for pakistanske borgere med søsken i Norge å få visum. En justering av praksis vil følges av kontrolltiltak med sikte på å motvirke misbruk av visum og avhopp i Norge. Regjeringen foreslår å bevilge 2 mill. kroner til ambassaden i Islamabad til saksbehandling av disse visumsakene. Bevilgningen legges til UDs budsjett, kap. 100, post 01.

2.2.9 Styrking av forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting

Regjeringen vil fra 2008 styrke program for forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting i Norges forskningsråd med 20 mill. kroner.

Norsk økonomi er inne i en høykonjunktur med historisk lav arbeidsledighet og høy yrkesdeltakelse i befolkningen. I mange sektorer er behovet for arbeidskraft stort, samtidig som vi har en stor andel av den potensielle arbeidsstyrken på trygd. Det er likevel lite som tyder på at befolkningens helsetilstand har blitt dårligere. Den egenvurderte helsetilstanden har vært uforandret i lang tid, samtidig som medisinske helseindikatorer som levealder og spedbarnsdødelighet er blant de beste i verden. Årsakene til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet må derfor søkes blant flere faktorer enn i diagnoser og sykdom alene. På denne bakgrunn startet regjeringen i 2007 en ny forskningssatsning på årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting. Satsningen er en oppfølging av Soria Moria-erklæringen.

Formålet med satsningen er:

- Å bidra til et mer helhetlig og forsterket kunnskapsgrunnlag om årsakene til sykefravær, uførhet og utstøting fra arbeidslivet.
- Å sikre forskningsbasert kunnskap om effektive virkemidler for å forebygge sykefravær og uførhet og for å nå regjeringens mål om et inkluderende arbeidsliv.
- Å styrke forutsetningene for at undervisningsvirksomheten til relevante utdanninger blir mer forskningsbasert.

Satsingen skal også sees som en oppfølging av tidligere forskningssatsinger på arbeid og helse.

I 2008 finansieres satsningen med 20 mill. kroner over kap. 601, post 50 og 10 mill. kroner fra avkastningen av forskningsfondet. Finansieringen av satsingen på 20 mill. kroner skjer gjennom omdisponering av IA-midler, jf. kap. 601 post 73. Det vises også til kap. 286, post 50 i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Kunnskapsdepartementet.

2.2.10 Styrking av Petroleumstilsynet til opprettholdelse av et høyt HMS-nivå i petroleumssektoren

Integrerte operasjoner mellom land og hav og mellom innland og utland er i ferd med å bli bredt implementert i petroleumsnæringen pga. utviklingen av IKT som gjør det mulig å integrere arbeidsprosesser som før var atskilt. Dette reiser nye utfordringer på HMS-området.

Petroleumsnæringen i Norge har opparbeidet et høyt nivå på Helse, miljø og sikkerhet blant annet gjennom et utstrakt og tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet og myndighetene. Petroleumstilsynet må derfor både ha god kunnskap om og selv bruke tilsvarende arbeidsmetoder og teknologi som næringen.

Regjeringen foreslår å styrke Petroleumstilsynet med 5 mill. kroner i 2008 til etablering av elektroniske samhandlingsløsninger for å sikre at tilsynsmyndighetene, også i fremtiden, har nødvendig kompetanse og teknologi til å ivareta sine oppgaver og roller. Dette er en videreføring av tiltak som ble igangsatt i revidert budsjett 2007.

Aktørbildet på norsk sokkel er i stadig endring. Det er kommet til mange nye og forholdsvis små aktører i tillegg til at fusjonen mellom Statoil og Hydro bidrar til å gjøre bildet enda mer komplekst. Petroleumstilsynet må følge opp at de nye, små aktørene har den nødvendige kunnskap og kompetanse til å ivareta sine oppgaver/plikter og at fusjonen mellom Statoil og Hydro ikke medfører en svekking av HMS – nivået. Det foreslås derfor å styrke Petroleumstilsynets utgifts- og inntektsramme med 7 mill. kroner i 2008 for å øke kapasiteten i tilsynet i forhold til et stadig mer komplekst aktørbilde, en ytterligere styrking på 3,5 mill. kroner ift tiltak i revidert budsjett 2007. Det vises til nærmere omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

2.2.11 Styrking av faget Arbeidsrett

Det er behov for å etablere et faglig utviklingsprosjekt for arbeidsrett som bidrar til å sikre nødvendig kompetanse for fremtiden. Det overordnede *formålet* vil være å sikre at faglig kompetanse blir bevart og utviklet på høyt nivå for å ivareta samfunnsmessige behov for kunnskap om arbeidslivets og arbeidsmarkedets regelverk og institusjoner. I formålet inngår det å styrke fagkompetansen nasjonalt, og å utvikle internasjonale relasjoner som kan bidra til kunnskaps- og kompetanseutvikling.

Fagprosjektet forankres ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo der den vitenskaplige kompetansen finnes. Det foreslås en bevilgning på 3,1 mill. kroner i 2008. Det vises til nærmere omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

2.3 Andre sentrale satsingsområder

2.3.1 Stortingsmelding om arbeid, velferd og inkludering

Regjeringen la høsten 2006 fram St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, som ble behandlet av Stortinget våren 2007. Meldingen beskriver Regjeringens politikk for å styrke sysselsettingen og inkludere personer som har falt ut av, eller står i fare for å falle ut av arbeidsmarkedet.

Meldingen er en oppfølging av NAV-reformen: Ny arbeids- og velferdsforvaltning (St.prp. nr. 46 (2004-2005).

Stortingsmeldingen gir en bred gjennomgang av mål, strategier og virkemidler for å støtte opp under arbeids- og velferdsforvaltningens innsats for å få flere i arbeid, enklere og bedre tilpasset service til brukerne og en helhetlig og effektiv forvaltning. Målet er et mer inkluderende arbeidsliv med plass til ulike mennesker, og med en forventning om at alle skal kunne arbeide og delta etter evne. Stortinget sluttet seg til innholdet i meldingen, jf. Innst.S. nr. 148 (2006-2007).

Som ledd i oppfølgingen av meldingen, har Regjeringen fremmet forslag om kvalifiseringsprogram for utsatte grupper med tilhørende stønad (Ot.prp. nr. 70 (2006-2007)). Kvalifiseringsprogrammet vil særlig være rettet mot personer med økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde. Det tas sikte på at programmet skal tas i bruk i enkelte kommuner innen utgangen av 2007. Det er bevilget 53 mill. kroner til dette formålet i 2007 og foreslås ytterligere 183,5 mill. kroner for 2008. Det tas videre sikte på å sende ut høringsbrev angående forslag om ny tidsbegrenset inntektssikring i løpet av høsten 2007. Ved å innføre en enklere og mer arbeidsrettet tidsbegrenset inntektssikring til erstatning for dagens rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad, ønsker Regjeringen å vri ressursbruken fra stønadsforvaltning til aktive tiltak og oppfølging. Tilsvarende arbeides det med forslag på tiltakssiden som er i tråd med forslag fremmet i stortingsmeldingen. Tiltak og tjenester skal gjøres mer arbeidsrettede og tilpasses den enkeltes behov. Dette skal bidra til å senke tersklene inn i arbeid og heve tersklene ut av arbeid.

2.3.2 IA-arbeidet

Et inkluderende arbeidsliv innebærer at forholdene på arbeidsmarkedet legges til rette for de som helt eller delvis ikke kan utføre sine vanlige arbeidsoppgaver og for de som midlertidig eller varig har nedsatt funksjonsevne. Arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv må forankres på den enkelte arbeidsplass.

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv av 14. desember 2005 og tillegg av 6. juni 2006 skal bidra til et mer inkluderende arbeidsliv til beste for den enkelte arbeidstaker, arbeidsplassen og for samfunnet. Avtalen skal bidra til at sykefraværet og antall nye mottakere av uføreytelser reduseres.

Regjeringen ble sammen med partene i arbeidslivet enig om en forsterket oppfølging av sykmeldte, jf. rapport fra Sykefraværsutvalget av 6. november 2006. Regjeringen har som en følge av denne enigheten endret aktuelle bestemmelser i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven med virkning fra 1. mars 2007.

Virkemidler for å understøtte IA-arbeidet er styrket som følge av at ordningen med redusert arbeidsgiveravgift for arbeidstakere over 62 år er avviklet fra 1. januar 2007. Bokført verdi av ordningen, som utgjør 5/6 av helårsverdien, ble omdisponert i budsjettet for 2007, jf. St.prp. nr. 1 (2006-2007) Tillegg nr. 4. Den resterende 1/6 er justert inn i budsjettet for 2008. Dette medfører i hovedsak en styrking av tilretteleggingstilskuddet og ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester. Styrkingen er fordelt i henhold til tillegg til IA-avtalen av 6. juni 2006 og rapport fra Sykefraværsutvalget av 6. november 2006. Fordelingen har vært drøftet med partene i arbeidslivet.

Gjennom ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester er det etablert et nytt tiltak i Arbeids- og velferdsetaten for å bidra til at sykmeldte kommer raskere tilbake i arbeid. 2007 var oppstarten for den nye ordningen med gjennomføring av drøftinger med partene i arbeidslivet om fordeling av midlende og anbudsplasser. En stor

andel av midlene vil derfor først komme til utbetaling i 2008. I 2008 vil fokus bli rettet mot bruk av de aktuelle tiltakene. På bakgrunn av erfaringer med ordningen i Arbeids- og velferdsetaten og de regionale helseforetakene skal det spesielt vurderes om en større andel av midlene skal gå gjennom Arbeids- og velferdsetaten.

De tre delmålene fra den forrige IA-avtalen er videreført i sin struktur, men er konkretisert både på nasjonalt nivå og på virksomhetsnivå, jf. tillegg til IA-avtalen av 6. juni 2006.

Delmål 1 i IA-avtalen er en reduksjon i sykefraværet i avtaleperioden på 20 pst. i forhold til sykefraværsnivået i 2. kvartal 2001. Konkrete målindikatorer innen delmål 2 ble fastsatt i tilleggavtale av 15. mai 2007 på følgende måte:

a) Redusere antall personer som går fra arbeid til passive ytelser. Andelen langtidssykemeldte som kommer tilbake til arbeid skal være over 70 pst.
b) Øke andelen langtidssykmeldte som starter opp yrkesrettet attføring i sykmeldingsperioden til minst 2 pst.
c) Øke andelen med redusert funksjonsevne som går fra en trygdeytelse og over til arbeid til 45 pst.

IA-avtalen er et viktig strategisk grep for å nå målet om å øke andelen av personer med nedsatt funksjonsevne som går fra en trygdeytelse og over til arbeid. Et tiltak i arbeidet er IA-plasser. Målgruppen for tiltaket er personer som Arbeids- og velferdsetaten har avklart har behov for å videreutvikle sin funksjonsevne/arbeidsevne. En IA-plass er utprøving i en IA-virksomhet og kommer som et supplement til eksisterende ordninger. Arbeidslivssentrene vil få en sentral rolle i implementeringen av ordningen med IA-plasser.

Fra 1. januar 2008 vil tilretteleggingsgarantien bli innført som en landsdekkende ordning. Gjennom denne ordningen skal arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne og arbeidsgivere få en garanti for tilrettelegging og oppfølging gjennom Arbeids- og velferdsetaten.

2.3.3 Pensjonsreformen

Regjeringen vil gjennomføre pensjonsreformen som forutsatt og vedtatt, og legger opp til at gjennomføringen gjøres i tre trinn:

Gjennom Stortingets vedtak om pensjonsreform av 26. mai 2005 ble hovedprinsippene for et nytt pensjonssystem vedtatt.

Det ble vedtatt å innføre en ordning med levealdersjustering, som innebærer at man må jobbe noe lenger for samme pensjon hvis levealderen i befolkningen øker. Videre ble det vedtatt nye prinsipper for regulering av pensjoner under utbetaling, at alle år i arbeid skal telle ved beregning av årlig pensjon og at det skal innføres fleksibilitet i pensjonssystemet med mulighet for å ta ut pensjon fra 62 år.

Regjeringen fulgte opp vedtaket med forslag til ny modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden i St.meld. nr. 5(2006-2007). I vedtak av 23. april 2007 sluttet Stortinget seg til innholdet i denne meldingen med enkelte unntak, blant annet at årlig inntekt opp til 7,1 G skal være pensjonsgivende, og at det gis pensjonsopptjening for ulønnet omsorgsarbeid tilsvarende 4,5 G i inntil seks år pr. barn.

Regjeringen vil følge opp Stortingets vedtak med en lovproposisjon med forslag til lov for ny alderspensjon i folketrygden.

Folketrygdens pensjonssystem er en hovedpilar i det norske velferdsstaten. Regjeringen legger avgjørende vekt på å trygge framtidens pensjoner slik at den enkelte skal føle sikkerhet for sin framtidige pensjon. Det er også viktig for Regjeringen at pensjonssystemet skal gi et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt og tilvendt standard. Samtidig skal personer som ikke har hatt inntekt få en god grunnsikring i alderdommen. Regjeringen legger også vekt på at alle som har hatt inntekt skal få noe igjen i tillegg til grunnsikringen.

Den beste garantien for framtidens pensjoner er at pensjonssystemet er økonomisk og sosialt bærekraftig. I tillegg mener regjeringen at pensjonssystemet skal ha en god fordelings- og likestillingsprofil, og være enkelt.

Etter innføring av obligatorisk tjenestepensjon fra 2006 er alle arbeidstakere sikret tjenestepensjon i tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Dermed er den største urettferdigheten i pensjonssystemet opphevet, forskjellen mellom de som har og ikke har tjenestepensjon. Mange er i tillegg omfattet av supplerende tidligpensjonsordninger. Det er en forutsetning for å nå målene for pensjonsreformen at en ikke vurderer folketrygdens alderspensjon isolert, men ser på pensjonssystemet samlet.

Arbeids- og inkluderingsministeren har oppnevnt et utvalg som skal utforme en AFP-ordning for privat sektor som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden. Det er også nødvendig å foreta tilpasninger i øvrige supplerende ordninger slik at disse støtter opp om en god samlet pensjonsreform.

Som følge av pensjonsreformen må det etableres nye IKT-systemer og rutiner for håndtering av pensjonsområdet i Arbeids- og velferdsetaten. Regjeringen foreslår en bevilgning til IKT pensjonsprosjektet i 2008 på 493,9 mill. kroner. Bevilgningen skal blant annet brukes til implementering av gjeldende pensjonsregler i nye IKT-løsninger og oppstart av arbeidet med å implementere de nye

pensjonsreglene. Det vises for øvrig til omtale av IKT-prosjektet under kap. 604.

2.3.4 Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for koordineringen av regjeringens politikk for personer med nedsatt funksjonsevne.

Sektoransvarsprinsippet står sentralt. Dette innebærer at hensynet til personer med nedsatt funksjonsevne skal ivaretas innenfor de ulike departementers ansvarsområder.

Regjeringen legger samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn for sitt arbeid rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne. Mennesker som lever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom skal ha en livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen. Regjeringen vil gjennomføre brukermedvirkning som prinsipp.

Personer med nedsatt funksjonsevne skal ha muligheter til personlig utvikling, aktiv deltakelse og livsutfoldelse på linje med andre samfunnsborgere. Regjeringen vil legge til rette for at alle, ut i fra sine forutsetninger, får like muligheter til å skaffe seg gode levekår og til å ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere.

Regjeringen følger opp forslaget fra Syseutvalget i NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet, og vil fremme forslag om en ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov for personer med nedsatt funksjonsevne. Krav til universell utforming av bygg, anlegg og opparbeidede uteområder vil bli sett i sammenheng med utformingen av ny plan- og bygningslovgivning.

Manglende tilgjengelighet er en barriere for at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta på linje med andre i samfunnet. For blant annet å følge opp forslagene i ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov har regjeringen startet arbeidet med en ny handlingsplan for tilgjengelighet. Det legges opp til at satsingsområdene skal være bygg, uteområder/planlegging, transport IKT og arbeid.

I et eget høringsforslag foreslår Regjeringen endringer i sosialtjenesteloven slik at alle som fyller de alminnelige vilkårene for å motta praktisk bistand og opplæring, og som har behov for omfattende tjenester, får en rett til å få hele eller deler av denne tjenesten organisert som brukerstyrt personlig assistanse. Videre foreslås det at en bruker som innvilges brukerstyrt personlig assistanse skal ha rett til å bestemme arbeidsgivermodell og hvem som skal være assistent. Forslaget vil stimulere kommunene til å organisere praktisk bistand på nye måter og bidra til større valgfrihet og brukermedvirkning.

Regjeringen vil sette ned et offentlig utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelområdet. Utvalget skal foreta en bred gjennomgang av forvaltning, organisering, finansiering på hjelpemiddelområdet. Gjennomgangen må bl.a. ses i lys av NAV-reformen og St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering.

Lov om råd eller anna representrasjonsordning i kommunar og fylkeskommuner for menneske med nedsatt funksjonsevne trer i kraft fra i høst og vil gjelde for de nye kommunestyrene og fylkestingene som nå er valgt. Utgiftene til rådene blir finansiert gjennom kommunenes frie inntekter.

For å sikre personer med nedsatt funksjonsevne muligheter for deltakelse i arbeidsliv og utdanning videreføres forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser i 2008. Ordningen har tidligere vært et samarbeidsprosjekt mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Ordningen vil i sin helhet legges til Arbeids- og velferdsdirektoratet.

2.3.5 Minstepensjonister og unge uføre

I forbindelse med årets trygdedrøftinger ble partene enige om å kartlegge utviklingen i levekår og inntekt og vurdere mulige tiltak for minstepensjonistene og unge uføre som grunnlag for Regjeringens ordinære budsjettbehandling. I den etterfølgende kontakten har man blitt enige om å ta opp med Statistisk sentralbyrå spørsmålet om opplegg for og gjennomføring av en nærmere kartlegging. Opplegget vil bli drøftet nærmere med organisasjonene.

3 Sentrale utviklingstrekk

3.1 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor arbeids- og sosialsektoren, innvandringsfeltet og integrerings- og inkluderingspolitikken

Arbeidsliv

Norge er blant landene i OECD-området med høyest yrkesdeltakelse og lavest ledighet. Lave renter og høy inntektsvekst har bidratt til å øke husholdningenes etterspørsel. I tillegg har høye oljeinvesteringer og en svært gunstig utvikling i markedene for eksport bidratt til veksten.

Sysselsettingsveksten fra 2. halvår 2005 til 2007 har vært særlig sterk. En må tilbake til 1980-tallet for å finne tilsvarende sterk vekst. I 2006 økte sysselsettingen med 3,1 pst. eller om lag 72 000 personer ifølge tall fra Nasjonalregnskapet. I juni 2007 var det 2 428 000 sysselsatte ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelse. Dette er det høyeste antall sysselsatte noensinne og hele 84 000 ellet 3,6 pst. høyere enn på samme tid året før.

Denne utviklingen har ført til redusert ledighet. Fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007 var det en nedgang i AKU-ledigheten på nærmere 29 000 personer. I 1. halvår 2007 utgjorde AKU-ledige 2,7 pst. av arbeidsstyrken. Antall registrerte helt ledige ved Arbeids- og velferdsetaten har blitt redusert siden årsskiftet 2003/2004. Ved utgangen av august 2007 var det registrert 48 900 helt ledige ved Arbeids- og velferdsetaten. Dette er det laveste som er registrert siden 1988. Nedgangen i ledighet er bredt fundert og det er nå en positiv utvikling for de fleste arbeidssøkergrupper, jf. Resultatområde 2 Arbeidsmarket.

Regjeringen legger videre til grunn en sysselsettingsvekst i 2007 på 3,5 pst. tilsvarende 85 000 personer. I 2008 forventes sysselsettingen å øke ytterligere med 10 pst. tilsvarende 25 000 personer.

I St.meld. nr. 1 (2007-2008) Nasjonalbudsjettet 2008 anslås arbeidsledigheten målt gjennom AKU å være 2,5 pst. i gjennomsnitt for både 2007 og 2008.

Antall personer registrert som yrkeshemmede i Arbeids- og velferdsetaten har siden starten av 2005 gått ned. I 1. halvår 2007 var det i gjennomsnitt om lag 85 700 yrkeshemmede registrert i Arbeids- og velferdsetaten. Dette var en nedgang på nær 7 pst. sammenlignet med tilsvarende periode i 2006. Ved utgangen av august 2007 var det om lag 81 000 yrkeshemmede. Den sterke økningen i antall yrkeshemmede fra 2001 til 2005 synes dermed å ha blitt erstattet med en markert reduksjon. Nedgangen må blant annet ses i sammenheng med styrket innsats for gruppen. Det bedrede arbeidsmarkedet har også gjort det enklere å komme i jobb. Det forventes en ytterligere nedgang i antall yrkeshemmede i 2008.

Arbeidsmiljøet i Norge er i hovedtrekk godt. Mange arbeidstakere opplever forsvarlige forhold og det drives et forebyggende arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid i stadig flere virksomheter. På tross av dette er det fortsatt store utfordringer knyttet til arbeidsmiljø og sikkerhet. Vi har fortsatt et betydelig omfang av sykdom og skade som har sin årsak i arbeidsmiljøet ved at arbeidstakere blir utsatt for eksponering fra kjemikalier eller påkjenninger fra fysiske, kjemiske og ergonomiske faktorer, og fra psykiske og organisatoriske arbeidsmiljøbelastninger. Langtidssykefraværet i Norge er høyt og antall uførepensjonister øker årlig. For de som rammes kan det gi forringelse av livskvalitet og i alvorlige tilfeller en for tidlig død.

Det er således en hovedutfordring for arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene å påvirke virksomhetene til å ta på alvor det ansvar de er pålagt gjennom lovgivning og at de selv, gjennom systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid, forebygger og reduserer uønskede helseeffekter, langtidssykefravær og uførepensjonering.

Det må rettes spesielt fokus mot arbeidsgivers forebygging av muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser, som er de klart største diagnosegruppene for langtidsfravær og uførepensjonering. Det er også viktig å bidra til at virksomhetene gjennomfører omstillinger på en slik måte at man kan unngå negative konsekvenser som igjen kan føre til langvarig fravær og uførepensjonering.

Årsaksforholdene mellom arbeidsmiljø- og sykefravær/utstøting fra arbeidslivet er sammensatte og komplekse. Det er derfor fortsatt stort behov for kunnskapsutvikling og forskning både på «gamle» og nye utfordringer på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet.

I petroleumsvirksomheten er det et potensial for storulykker med store negative konsekvenser og kostnader både for mennesker, miljø og materielle verdier For å forstå årsaker til storulykker, og dermed kunne iverksette effektive tiltak, må de faktorer som er gjensidig avhengig av hverandre: teknologi, styringssystemer, organisering, mennesker og kultur, ses i sammenheng. Et godt arbeidsmiljø er viktig i seg selv, men er også en viktig forutsetning for å opprettholde en lav storulykkesrisiko. Styring av storulykkesrisikoen krever en forståelse av disse komplekse sammenhengene, og aktiv involvering fra ledere på alle nivåer i beslutninger med rekkevidde for sikkerhet. Kontinuerlig læring og iverksetting av forbedringstiltak etter nestenulykker og hendelser med storulykkespotensial, er svært viktig.

Etter et betydelig fall i sykefraværet rundt sommeren 2004 var sykefraværet relativt stabilt fram til høsten 2005. Deretter var det en vekst i sykefraværet fram til 4. kvartal 2006. Økningen i sykefraværet avtok ut over i 2006. I 1. halvår 2007 har sykefraværet vist en svak reduksjon. Regjeringen ble sammen med partene i arbeidslivet enig om en forsterket oppfølging av sykemeldte, jf. rapport fra Sykefraværsutvalget av 6. november 2006. Endringene i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven er iverksatt med virkning fra 1. mars 2007

Innvandring

I 2006 nådde nettoinnvandringen av utenlandske borgere til Norge i underkant av 24 000, det høyeste nivået noensinne. Det kom klart flest fra Polen (6 800 mot 2 900 året før), dernest fra Tyskland (1 600) og Sverige (1 300). Dette var hovedsakelig arbeidsmigrasjon og noe påfølgende familieinnvandring. Samlet var nettoinnvandringen av utenlandske borgere fra Sentral- og Øst-Europa og fra Asia (11 200 og 6 800) størst. For norske borgere var det en liten nettoutvandring på 1 200 personer.

Det kan skilles mellom fire hovedgrunnlag for innvandring til Norge: familieforhold, arbeid, utdanning eller behov for beskyttelse. Statistikk fra SSB viser at i perioden 1990-2005 innvandret 254 000 personer. For hele perioden sett under ett var 43 pst. familieinnvandring, 31 pst. innvandring av personer med behov for beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag, 14 pst. var arbeidsinnvandring og 11 pst. var internasjonale studenter, au-pairer eller lignende. De siste årene har tendensen vært økt andel arbeidsmigrasjon (26 pst. i 2005) og synkende andel innvandring på grunn av behov for beskyttelse (17 pst. samme år). Norge skiller seg i så måte lite ut fra den generelle tendensen i mange europeiske stater. Sammensetningen og omfanget av innvandringen til Norge varierer noe fra år til år. Innvandringen endres blant annet som følge av endringer i det internasjonale konfliktbildet, velstandsutviklingen i andre land, etterspørselen etter arbeidskraft og i nasjonale regler for familieinnvandring.

Fra 2002 til 2004 så man en vesentlig nedgang i antallet asylsøkere til Norge, herunder antallet grunnløse søknader. De siste årene har det imidlertid vært en stabil tilstrømning til Norge. I 2006 søkte 5 300 personer om asyl i Norge, 80 færre enn i 2005. Utviklingen i første halvår av 2007 viser at i overkant av 2 400 har søkt per 1. juli, hvilket er omtrent det samme som i første halvår 2006. Tall fra juli og august 2007 kan tyde på at antall asylsøkere igjen er økende. De viktigste opprinnelseslandene i 2006 var Irak, Somalia, Russland, Serbia/Montenegro og Eritrea, mens det i 1. halvår 2007 var Irak, Russland, statsløse, Eritrea og Serbia.

Integrering og inkludering

I 2007 bor til sammen 415 300 personer med innvandrerbakgrunn i Norge. Dette tilsvarer 8,9 pst. av befolkningen. I innvandrerbefolkningen under ett er det omtrent lik kjønnsfordeling. 341 800 var førstegenerasjonsinnvandrer, og 73 500 var etterkommere av to utenlandskfødte foreldre. Om lag tre av fire i innvandrerbefolkningen i ikke-vestlige land.

Deler av innvandrerbefolkningen har ikke fått innpass i arbeidslivet og utgjør en uutnyttet ressurs. Sysselsettingen blant innvandrere har økt betydelig, og 60 pst. av innvandrerne var i jobb 4. kvartal 2006. Sysselsettingsøkningen var størst for mannlige innvandrere. I noen landgrupper er svært få kvinnelige innvandrere i arbeid. De fleste etterkommere (56 200 av 73 500) er under 15 år, og svært få er over 30 år. Etterkommere under 25 år generelt – både gutter og jenter – har et godt fotfeste innenfor utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet. Foreløpig er det lite som tyder på at store grupper av ikke-vestlige etterkommere faller utenfor jobb eller utdanning. Etterkommere fra ikke-vestlige land har en andel sysselsatte og under utdanning som ligger nær opptil nivået blant ungdom uten innvandrerbakgrunn. Etterkommere under 25 år med asiatisk og afrikansk bakgrunn ligger høyt over førstegenerasjon fra de samme regionene i utdannings- og yrkesdeltaking. Unge innvandrere ligger derimot mye lavere, men blant de som innvandret som barn, ses en tilnærming til etterkommeres nivå.

Siden 1. september 2004 har innvandrere hatt rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram og siden 1. september 2005 har innvandrere hatt rett og/eller plikt til å delta i opplæring i norsk og sam-

funnskunnskap. Målsettingen er at innvandrere så snart som mulig etter ankomst til landet skal tilegne seg grunnleggende kunnskap slik at de kan delta i arbeids- og samfunnsliv. Etter to år med introduksjonsprogram var det 3 600 som hadde avsluttet programmet og 53 pst. av dem var i utdanning eller arbeid, og 34 pst. var arbeidssøkere eller på tiltak. Målet er at andelen som går over i arbeid eller utdanning skal øke. Det er de avsluttende norskprøvene som gir oss kunnskap om innvandreres norskferdigheter. Hittil er det forholdsvis få innvandrere som har avlagt avsluttende prøver. Av de innvandrere som hadde fem års botid ved utgangen av 2005 og 2006 var det henholdsvis 17,3 pst. og 30,3 pst. som hadde avlagt prøve. Ikke alle besto prøven. Av dem som hadde fem års botid ved utgangen av 2005 var 13,6 pst. som hadde bestått muntlig og 11,7 pst. hadde bestått skriftlig. Andelen med fem års botid ved utgangen av 2006 som hadde bestått, var 23 pst. (muntlig) og 18,2 pst. (skriftlig). Målsettingen er at flere skal gå opp til prøve og at flere skal bestå.

Fattigdom

Flertallet i befolkningen har høy levestandard og gode levekår. Alle deler av befolkningen har nytt godt av inntekts- og velstandsutviklingen i det norske samfunnet, men et mindretall har blitt hengende etter. Norge har, som de andre nordiske landene og enkelte andre land, en relativt lav andel med lav inntekt og lav inntektsulikhet. Inntektsulikheten i Norge har økt i årene etter 1990, men er fortsatt lav i internasjonal sammenheng.

Fattigdom er et flerdimensjonalt og sammensatt problem, både på samfunnsnivå og individnivå. Det er derfor lite formålstjenelig å bruke en enkelt definisjon eller indikator for å beskrive fattigdom. Regjeringen tar utgangspunkt i en vid forståelse av fattigdom, og vil måle og følge utviklingen gjennom et bredt sett av indikatorer.

Enkelte personer har økonomiske ressurser og en levestandard som avviker betydelig fra det som er alminnelig i samfunnet. Disse har i mindre grad enn andre muligheter til å skaffe seg goder og delta i aktiviteter. Lav inntekt er en viktig indikator på fattigdom selv om også andre forhold er av vesentlig betydning for levekår. Det er registrert en økning i andelen av befolkningen med vedvarende lavinntekt etter perioden 1998-2000, når lavinntekt måles ved halvparten av medianinntekten[1]. I treårsperioden 2003 – 2005 hadde 3,0 pst. av befolkningen eksklusive studenter en inntekt under halvparten av medianinntekten (OECD-skala[2]), og dette er uendret fra perioden 2002-2004. Også målt ved 60 pst. av medianinntekten har andelen med vedvarende lavinntekt i de senere årene vært relativt stabil. I treårsperioden 2003–2005 var 7,9 pst. av befolkningen registrert med inntekt under 60 pst. av medianinntekten (EU-skala), som er noe lavere enn målingen for perioden 2002-2004.

Innvandrere, og særlig ikke-vestlige innvandrere, er betydelig overrepresentert blant personer med langvarig lav inntekt sammenlignet med befolkningen som helhet, og andelen med lavinntekt holder seg på et relativt høyt nivå. Det er et mål at andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt skal reduseres.

3,8 pst. av alle barn under 18 år, eller om lag 34 000 barn, bodde i husholdninger med vedvarende lav inntekt i perioden 2003-2005 målt ved halvparten av medianinntekten. Dette er en liten økning i fra perioden 2002 – 2004. Innvandrerbarn er klart overrepresentert blant barn i lavinntektshusholdninger. I treårsperioden 2003-2005 levde om lag hvert fjerde barn under 18 år med innvandrerbakgrunn i husholdninger med vedvarende lavinntekt når lavinntekt måles ved halvparten av medianinntekten (OECD-skala). Dette tilsvarer 14 000 barn. Målt ved 60 pst. av medianinntekten (EU-skala) levde hvert tredje barn med innvandrerbakgrunn i lavinntektshusholdninger. Dette tilsvarer 19 000 barn. Sammenligningsvis tilhørte hhv. 3,8 (halvparten av medianinntekten) og 6,1 pst. (60 pst. av medianinntekten) av alle barn husholdninger med vedvarende lavinntekt i samme periode. Dette betyr at barn med ikke-vestlig bakgrunn etter begge definisjoner utgjør i størrelsesorden 35 – 40 pst. av alle barn med vedvarende lavinntekt.

Personer med lav inntekt og dårlige levekår har gjennomgående svak tilknytning til arbeidsmarkedet, og er i stor grad avhengige av offentlige stønader.

Sannsynligheten for å være yrkesaktiv øker med utdanningsnivå. Om lag hver femte person i alderen 18-24 år har ikke fullført videregående opplæring og deltar ikke i opplæring eller utdanning, og risikerer å bli stående permanent utenfor arbeidsmarkedet. Det er i Norge over 400 000 voksne som har svake grunnleggende ferdigheter,

[1] Vedvarende lavinntekt er her definert som gjennomsnittsinntekten i en treårsperiode under hhv. 50 og 60 pst. av medianinntekten.

[2] For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å justere inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som en enslig person. OECD skalaen legger mindre vekt på husholdningenes stordriftsfordeler forbundet med at flere personer deler på utgiftene enn EU-skalaen (som er en modifisert versjon av OECD-skalaen).

og som vil kunne ha problemer med å fungere godt i et moderne arbeidsliv.

Lav inntekt kan bidra til at enkelte har problemer med å komme inn på boligmarkedet og beholde boligen. Andelen leietakere og andel med høy boutgiftsbelastning er høyere blant personer med lav inntekt enn i befolkningen for øvrig. En kartlegging anslår antall bostedsløse i Norge til 5 500 i 2005. Dette er en svak økning siden forrige kartlegging i 2003.

Det er en klar sammenheng mellom helseproblemer og fattigdom. Selv om befolkningen som helhet har fått bedre helse består de sosiale ulikhetene, og det er mye som tyder på at helseforskjellene er i ferd med å øke. Det vises til St.meld. nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller, som Regjeringen la fram våren 2007.

Økonomisk sosialhjelp

Mottakere av økonomisk sosialhjelp er overrepresentert blant personer med vedvarende lavinntekt, og har hatt langt svakere inntektsvekst enn befolkningen ellers siden midten av 1990-tallet. Mange sosialhjelpsmottakere har vedvarende og sammensatte levekårsproblemer.

I følge tall fra Statistisk sentralbyrå mottok 122 400 personer vel 4,6 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i 2006. Sammenlignet med 2005 er dette en nedgang på 5 pst. i antallet mottakere. Utgiftene til økonomisk sosialhjelp gikk i 2006 ned med 7 pst. sammenlignet med året før målt i 2006-kroner. I gjennomsnitt fikk hver mottaker 37 600 kroner. Dette innebærer en nedgang med om lag 2 pst. sammenlignet med 2005 målt i 2006-kroner. Gjennomsnittlig stønad pr. måned med utbetaling var i 2006 på 7 100 kroner. Nærmere omtale av økonomisk sosialhjelp er gitt under resultatområde 5 Levekår.

Departementet har fra 2001 gitt veiledende retningslinjer for kommunenes utmåling av stønad til livsopphold (sosialhjelp). I brev til Sivilombudsmannen av 14. august 2007 varsler departementet at retningslinjene vil bli evaluert. I forbindelse med en slik evaluering vil departementet også vurdere hensiktsmessigheten av en form for minstesats, for eksempel en minste normering av sentrale kostnadskomponenter for livsopphold. Flere hensyn må avveies i en slik vurdering. Det gjelder blant annet målsettingen om å stimulere til arbeid, effekter av og forholdet til kvalifiseringsprogrammet, og at utmålingen skal tilpasses den enkeltes behov.

3.2 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor folketrygden

Nedenfor vises en oversikt over antall mottakere av stønader fra folketrygden for utvalgte stønadsgrupper.

Mottakere[1] av stønader fra folketrygden ved utgangen av årene 2004-2006 (utvalgte stønadsgrupper):

	2004	2005	2006	Prosentvis endring fra 2004 til 2006	Prosentvis andel av befolkningen
1. Varig inntektssikring					
Alderspensjon	625 668	629 337	634 216	1,40	13,5
Uførepensjon	302 369	300 877	297 485	- 1,60	6,4
Pensjon til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere	24 814	24 381	24 164	- 2,60	0,5
Barnepensjon	14 039	14 075	14 043	0,03	0,3
I alt	966 890	968 670	969 911	0,30	20,7
2. Midlertidig inntektssikring					
Sykepenger[2]	125 087	117 991	120 918	- 3,30	2,6
Rehabiliteringspenger[3]	50 516	47 441	46 478	- 8,00	1,0
Attføringspenger	67 234	68 413	64 272	- 4,40	1,4
Tidsbegrenset uførestønad	8 515	18 814	30 333	256,40[4]	0,6
Foreløpig uførepensjon	2 078	1 414	1 337	- 35,70	0,0
Overgangsstønad til enslige forsørgere	27 012	27 288	25 550	- 5,40	0,5
Dagpenger til arbeidsledige[5]	90 015	77 203	48 828	- 45,80	1,0
Foreldrepenger[6]	49 108	48 719	47 745	- 2,80	1,0
I alt	419 565	407 268	386 032	- 8,00	8,2
3. Kompensasjon for merutgifter					
Grunn- og hjelpestønad	220 860	219 707	218 446	- 1,10	4,7
Stønad til barnetilsyn for personer uten pensjons/overgangsstønad	15 051	13 720	12 112	- 19,50	0,3
Engangsstønad ved fødsel[7]	12 435	12 715	12 840	3,30	0,3
I alt	248 346	246 142	243 422	- 2,00	5,2

1 En person kan ha flere stønader. Antall mottakere kan derfor være høyere enn antall personer som får stønad.
2 Tall for sykepenger pr. 30. juni. Rapporteringen for sykepenger er endret sammenlignet med tidligere stortingsproposisjoner, for å få samsvar med offisiell statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.
3 Rapporteringen for rehabiliteringspenger er endret sammenlignet med tidligere stortingsproposisjoner, for å få samsvar med offisiell statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet
4 Tidsbegrenset uførestønad ble innført i 2004.
5 Totalt antall dagpengemottakere. Årsgjennomsnitt.
6 Kvinner som avsluttet minst en stønadsperiode i løpet av året. Stønaden skiftet navn fra fødsels- og adopsjonspenger 1. januar 2007.
7 Omfatter alle som har mottatt stønaden i løpet av året.

Antallet alderspensjonister har de siste årene vært relativt stabilt. De senere årene har det vært en svak økning. Det forventes en moderat økning i årene fram mot 2010, og deretter en meget sterk økning. Andelen minstepensjonister har falt fra om lag 38 pst. i 2000 til om lag 29. pst. i 2006.

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger (kap. 2650) var på 26 823 mill. kroner i 2006. Det utgjør en økning på 9,4 pst. sammenlignet med 2005. For arbeidstakere (post 70) var økningen på 11,1 pst. (løpende kroner). Økningen i utgiftene skyldes økning i antall tilfeller og økning i inntektsgrunnlaget. På grunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, er det for 2007 lagt til grunn at reduksjon i sykefraværstilbøyeligheten vil bli 2 pst., mot en økning på 1 pst. i St.prp. nr. 1 (2005-2006) Tillegg nr. 4.

Fra 2004 til 2006 har det vært en reduksjon i antall rehabiliteringspengemottakere på 8,0 pst. Ved utgangen av 2006 var det om lag 46 500 mottakere. Nedgangen var størst fra 2004 til 2005. Nedgangen i 2005 er i høy grad en konsekvens av at tilgangen inn i rehabiliteringspengeordningen i 2005 har avtatt, hvor utviklingen i sykefraværet bidro til et fall i antall nye mottakere.

Antall attføringsmottakere er først og fremst betinget av utviklingen i stønadsordningene sykepenger og rehabiliteringspenger. Utviklingen i arbeidsmarkedet generelt, grad av omstillinger og nivået på arbeidsledigheten påvirker også tilstrømningen til attføring. Som følge av utviklingstrekkene på tilstøtende stønadsområder har antall attføringspengemottakere vokst betydelig fram til 2005 hvor det var om lag 68 000 mottakere. I 2006 har det vært nedgang på 4,4 pst., til om lag 64 000 mottakere.

Fra 2004 til 2005 har andelen med overgang fra sykepenger til rehabiliteringspenger og attføringspenger vært omtrent uendret. Av de som har avsluttet en periode på rehabiliteringspenger har det vært en stabil andel som har overgang til andre trygdeytelser. Om lag 35 pst. hadde ikke overgang til andre trygdeytelser i 2006, samme andel som i 2005. Blant avgangen fra attføringspenger er det en større andel som ikke har overgang til andre trygdeytelser. I 2006 var andelen om lag 58 pst., og i 2005 var den om lag 57 pst.

Fra 2002 til 2006 økte antall mottakere med uføreytelser med vel 35 600 personer.

Tilgangen av nye uføre (tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon) var høyere i 2006 enn i 2005. Videre er det slik at pensjonsgrunnlaget er høyere for de nye uførepensjonistene enn hva det er for de som går ut av ordningen. I 2006 har det kommet til om lag 32 350 nye uføre. Disse fordeler seg med om lag 42 pst. på tidsbegrenset uførestønad og 58 pst. på uførepensjon.

Utviklingen i andre ytelser, som sykepenger, rehabilitering og yrkesrettet attføring, har betydning for utviklingen på uføreområdet. Antall sykepengedager pr. sysselsatt har økt i perioden frem til og med 2003. Etter et betydelig fall i sykefraværet rundt sommeren 2004 var sykefraværet relativt stabilt fram til høsten 2005. Deretter har det vært en vekst i sykefraværet gjennom 2006. Hittil i 2007 viser sykefraværsstatistikken en svak reduksjon i fraværet. Hvordan denne utviklingen vil få effekt for tilgangen på uføreområdet er usikkert.

Uføretilbøyeligheten øker med alder. Den demografiske utviklingen vil derfor isolert sett gi en økning i antallet som mottar uføreytelser de nærmeste årene. For å kunne begrense utstøtingen fra arbeidslivet er hovedutfordringen å forebygge varig uførhet.

Fra 2000 til 2001 ga omlegging av stønadsordningen for enslige forsørgere en nedgang i antall personer med overgangsstønad. På grunn av kravet om yrkesrettet aktivitet var nedgangen størst for enslige forsørgere med yngste barn over tre år. Antall mottakere har imidlertid økt noe fra slutten av 2003 og videre ut i 2004. Dette skyldes endringer i regelverket som åpner for utvidet stønadsperiode for enkelte grupper enslige forsørgere. Veksten fra 2004 til 2005 har vært betydelig lavere. Fra 2005 til 2006 har det vært en reduksjon i antall mottakere av overgangsstønad. Hovedårsaken til denne reduksjon er trolig et bedre arbeidsmarked og økt barnehagedekning.

Dagpenger under arbeidsløshet skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall på grunn av arbeidsledighet og samtidig stimulere til å komme tilbake i arbeid. Det forutsettes aktivitet og mobilitet hos den arbeidsledige. Den bedrede utviklingen på arbeidsmarkedet, med en markert nedgang i ledighet, har bidratt til at dagpengeutbetalingene og antall dagpengemottakere er betydelig redusert de siste årene. I 1. halvår 2007 var det i gjennomsnitt om lag 36 200 dagpengemottakere, tilsvarende en reduksjon på 19 500 personer, eller 35 pst. sammenliknet med samme periode året før.

3.3 Grunnbeløp, særtillegg og andre stønader som Stortinget fastsetter

En vesentlig del av folketrygdens utgifter under programområdene 29 og 33 og en del av utgiftene under programområde 09 avhenger av satsene for grunnbeløp og særtillegg. For 2008 fordeler utgiftene til de ulike pensjonstyper seg slik:

	Mill. kroner
Programområde 09:	
Krigspensjon	745
Pensjonstrygden for sjømenn	658
Avtalefestet pensjon med statstilskott	1 090
Sum programområde 09	2 493
Programområde 29:	
Uførepensjon	54 900
Medisinsk rehabilitering	8 258
Alderspensjon	101 101
Etterlattepensjon	2 435
Stønader til enslige forsørgere	3 944
Attføringspenger	11 529
Sum programområde 29	182 167
Sum totalt programområdene 09 og 29	184 660

Pensjonene og opptjente rettigheter sikres ved en årlig regulering av folketrygdens grunnbeløp. Fra 1. mai 2006 økte grunnbeløpet med 2 193 kroner til 62 892 kroner, dvs. med 3,61 pst. Fra 1. mai 2007 ble grunnbeløpet hevet med 3 920 kroner eller 6,23 pst., til 66 816 kroner. Dette innebærer at det gjennomsnittlige grunnbeløpet har økt med 5,38 pst. fra 2006 til 2007.

Satsene for særtillegg økte fra 1. mai 1998 fra 63,2 til 79,33 pst. av grunnbeløpet etter ordinær sats, og fra 57,5 til 74 pst. som minstesats for pensjonist med ektefelle som har tilleggspensjon høyere enn særtillegget etter ordinær sats. Samlet særtillegg og tilleggspensjon for ektefellene må ikke være mindre enn to ganger ordinær sats. En minstepensjonist med ektefelletillegg for ektefelle over 60 år får samme tillegg som ektepar med minstepensjon (158,66 pst. av G).

Minstepensjonen økte fra 1. mai 2007 fra 112 788 kroner til 119 820 kroner, dvs. med 7 032 kroner pr. år for enslig og fra 206 712 kroner til 219 600 kroner, dvs. med 12 888 kroner pr. år for ektepar. Fra 2006 til 2007 økte dermed gjennomsnittlig pensjon med 5,38 pst. både for enslig minstepensjonist og for ektepar med minstepensjon.

a. Grunnbeløpet

Følgende pensjonsytelser fastsettes i forhold til grunnbeløpet:

	Stønadsform	Utgjør i pst. av grunnbeløpet
1.	Full grunnpensjon til enslig pensjonist, og til pensjonist med ektefelle som ikke har rett til pensjon	100,00
2.	Full grunnpensjon til pensjonist med ektefelle/samboer som også er pensjonsberettiget, eller som er selvforsørgende[1]	85,00
3.	Ektefelletillegg til pensjonist med full grunnpensjon før inntektsprøving	50,00
4.	Barnetillegg for hvert barn før inntektsprøving	40,00
5.	Barnepensjon	
	a) for 1. barn når en av foreldrene er død	40,00
	b) for hvert av de øvrige barn når en av foreldrene er død	25,00
	c) for 1. barn når begge foreldrene er døde: Samme beløp som etterlatte pensjon til den av foreldrene som ville ha fått størst slik pensjon	
	d) for 2. barn når begge foreldrene er døde	40,00
	e) for hvert av de øvrige barn når begge foreldrene er døde	25,00
6.	Full overgangsstønad til etterlatt, ugift, skilt eller separert forsørger	185,00
7.	Særtillegg til ytelser i folketrygden	
	a) for enslig pensjonist, pensjonist som forsørger ektefelle under 60 år	79,33
	f) for ektepar der begge har minstepensjon (79,33 pst. for hver), og for pensjonist som forsørger ektefelle over 60 år	158,66
	g) for pensjonist som har ektefelle som selv har tilleggspensjon som er høyere enn særtillegget etter ordinær sats	74,00

[1] Ved lov av 28. februar 1997 nr. 20 er det bestemt at grunnpensjon til pensjonist som har selvforsørgende ektefelle/samboer, settes til 75 pst. av grunnbeløpet (G). Endringen trådte i kraft 1. januar 1998 og gjelder nye tilfeller. Full grunnpensjon for gifte og samboende pensjonister er 85 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2005.

b. Særtillegget

Etter folketrygdloven § 3-3 ytes det særtillegg til personer som får:

- alderspensjon etter kapittel 19,
- uførepensjon etter kapittel 12,
- overgangsstønad og pensjon til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17,
- overgangsstønad eller pensjon til tidligere familiepleier etter kapittel 16 og
- pensjon til foreldreløst barn etter kapittel 18

Særtillegget er først og fremst beregnet på dem som på grunn av alder eller av andre årsaker ikke har kunnet tjene opp tilleggspensjon. Særtillegget blir redusert eller faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon fra folketrygden, jf. folketrygdloven § 3-3.

Andre stønader som Stortinget fastsetter størrelsen av[1]:

	Type stønad	2007	2008
1a.	Grunnstønad for ekstrautgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	6 864	7 020
1b.	Ved ekstrautgifter utover laveste sats, kan grunnstønad forhøyes til	10 488	10 728
1c.	eller til	13 788	14 100
1d.	eller til	20 292	20 760
1e.	eller til	27 516	28 152
1f.	eller til	34 380	35 172
2a-1.	Hjelpestønad til uføre som må ha hjelp i huset [2] [3]	11 448	11 712
2a-2.	Hjelpestønad etter loven § 6-4 til uføre som må ha særskilt tilsyn og pleie[3]	12 312	12 600
2b.	Forhøyet hjelpestønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie [4]	24 624	25 200
2c.	eller til	49 248	50 400
2d.	eller til	73 872	75 600
3.	Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	17 212	17 952
4.	Stønad til barnetilsyn etter loven §§15-11 og 17-9 [5]		
	for ett barn	35 496	37 020
	for to barn	46 308	48 300
	for tre eller flere barn	52 488	54 744

1 Satsene under pkt. 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.
2 Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.
3 Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.
4 Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.
5 Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet.

4 Anmodningsvedtak

De anmodningsvedtakene som omtales i denne proposisjonen følger av omtalen nedenfor.

4.1 Anmodningsvedtak nr. 406, 23. april 2007

«Stortinget viser til avtale inngått 21. mars 2007 mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, og ber Regjeringen legge følgende til grunn i sitt videre arbeid med modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden:

1. Det gis pensjonsopptjening for ulønnet omsorgsarbeid tilsvarende 4,5 G i inntil seks år pr. barn.
2. Årlig inntekt opp til 7,1 G skal være pensjonsgivende.
3. Det gis pensjonsopptjening for alle som avtjener førstegangstjeneste på minst seks måneder.
4. Rammen som følger av endringene de tre ovenfor nevnte punktene medfører, er den endelige rammen for ny modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden. Rammen skal også gjelde ved den senere konkretiseringen av regelverket.
5. Regjeringen vil komme tilbake til en nærmere vurdering av å gi omsorgsopptjening tilbakevirkende kraft for de som blir omfattet av de nye opptjeningsreglene i folketrygden, jf. St.meld. nr. 5 (2006-2007).
6. Dagens ordninger for omsorgsarbeid ved pleie av eldre, syke og funksjonshemmede videreføres i den nye folketrygden.
7. Regjeringspartiene vil innføre en ny ordning med skattestimulert individuell pensjonssparing med virkning fra 2008, jf. notat av 9. mars 2007, med årlig sparebeløp inntil 15 000 kroner. Nærmere redegjørelse for arbeidet med å innføre ordningen vil bli lagt fram i Revidert nasjonalbudsjett for 2007. Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre står for sin del fritt til å foreslå et høyere sparebeløp og til å foreslå en videreføring av ordninger med individuell og kollektiv livrente, jf. protokolltilførsel fra disse partier.
8. Ut over det som framgår av de sju ovenfor nevnte punktene, slutter avtalepartnerne seg til innholdet i St.meld. nr. 5 (2006-2007).»

Regjeringen vil følge opp vedtakets punkter 1- 6 i det videre arbeidet med ny alderspensjon i folketrygden og kommer tilbake til Stortinget med en lovproposisjon.

Regjeringen har fulgt opp vedtakets punkt 7 om skattestimulert individuell pensjonsordning, jf. Revidert nasjonalbudsjett 2007, avsnitt 3.9, side 62-64. Det framgår her at en lovproposisjon vil bli fremmet innen utgangen av september 2008. Det antas da at Stortinget vil kunne vedta den aktuelle lovgivning i løpet av oktober 2008

4.2 Anmodningsvedtak nr. 38, 16. november 2006

«Stortinget ber Regjeringen snarest vurdere forslag om tiltak som medfører at utenlandske arbeidstakere i Norge får lett tilgjengelig og samlet informasjon om rettigheter og plikter som blant annet sikrer lovlige ansettelsesforhold og arbeidsvilkår for denne gruppen. Regjeringen bes særlig vurdere å opprette en egen enhet for å ivareta denne oppgaven i regi av Arbeidstilsynet. (jf. Innst. O. nr. 5)».

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil utvikle en strategi for å samordne og gjøre bedre tilgjengelig informasjon knyttet til rettigheter og plikter for utenlandske arbeidstakere og virksomheter som skal jobbe i Norge, og for norske arbeidsgivere som ønsker å benytte utenlandsk arbeidskraft. Med utgangspunkt i det arbeid som allerede gjøres vil departementet arbeide videre med blant annet følgende elementer:

- Bidra til etablering og videreutvikling av et felles servicesenter for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere
- Støtte andre etablerte og nye samarbeidsprosjekter, som for eksempel felles brosjyrer og felles kampanjer.
- Bidra til å kartlegge og samordne nettbasert informasjon fra ulike offentlige myndigheter og gjøre den lett tilgjengelig for målgruppen.

– Bidra til å videreutvikle Arbeidstilsynets og Petroleumstilsynets arbeid for å gi en samlet, målrettet og god informasjon.

For nærmere omtale av anmodningsvedtak nr. 38 vises det til resultatområde 3 arbeidsmiljø og sikkerhet, nye tiltak under delmål 3 Bidra til å hindre sosial dumping.

4.3 Anmodningsvedtak nr. 346, 11. mai 2006

> «Stortinget ber Regjeringen i tilknytning til budsjettforslaget for 2007 legge frem forslag til endringer i kravet om tre års botid før trygderettigheter igjen inntreffer etter opphold i utlandet»

I St.prp. nr. 1 for 2006-2007 pkt. 4.1 viste Regjeringen til de betydelige problemene ved å fastlegge de økonomiske konsekvensene av en endring. Det ble videre vist til at man ønsket å vurdere saken i lys av arbeidet i Uførepensjonsutvalget.

I det videre arbeidet er det blitt klart at utgiftsmessige anslag at merutgiftene ved en endring i stor grad vil avhenge av det løsningsalternativ som velges. I den forbindelse har man lagt vekt på at en løsning i utgangspunktet ikke bør begrenses til nye tilfelle, men innebære en løsning også for dem som allerede har fått avslag på et pensjonskrav på grunn av treårsvilkåret. De mest vidtgående løsningsalternativene vil da medføre merutgifter i en slik størrelsesorden at budsjettmessig prioritering er nødvendig.

Regjeringen ønsker fortsatt å vurdere saken i forbindelse med oppfølgingen av forslagene i NOU 2007:4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre, som er på høring med frist 1. oktober 2007. Endringsforslag vil derfor tidligst kunne fremmes i vårsesjonen 2008.

5 Oversiktstabeller

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler

Forslag til statsbudsjett for 2007 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygden og 33 Arbeidsliv, folketrygden.

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
	Administrasjon				
600	Arbeids- og inkluderings-departementet	198 582	201 100	213 900	6,4
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.		836 500	383 300	-54,2
604	NAV-reform og pensjonsreform	681 491	1 230 100	1 615 200	31,3
605	Arbeids- og velferdsetaten	3 439 405	7 834 400	8 267 600	5,5
606	Trygderetten		55 200	56 400	2,2
	Sum kategori 09.00	*4 319 478*	*10 157 300*	*10 536 400*	*3,7*
	Tiltak for bedrede levekår m.v.				
620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	165 462			
621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet	346 761	378 100	645 100	70,6
623	Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne		7 300	7 500	2,7
	Sum kategori 09.20	*512 223*	*385 400*	*652 600*	*69,3*
	Arbeidsmarked				
630	Aetat	1 246 414			
634	Arbeidsmarkedstiltak	4 767 931	5 196 300	5 242 100	0,9
635	Ventelønn	395 332	405 000	260 000	-35,8
	Sum kategori 09.30	*6 409 677*	*5 601 300*	*5 502 100*	*-1,8*
	Arbeidsmiljø og sikkerhet				
640	Arbeidstilsynet	388 114	338 900	360 800	6,5
642	Petroleumstilsynet	164 847	159 900	175 600	9,8
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	79 400	81 800	85 500	4,5
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	73 421	85 700	59 400	-30,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.	13 534	14 300	17 900	25,2
	Sum kategori 09.40	*719 316*	*680 600*	*699 200*	*2,7*
	Integrering og mangfold				
650	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet	83 226	86 600	144 600	67,0
651	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	4 025 111	4 346 200	4 336 600	-0,2
652	Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene	5 212	5 000	5 300	6,0
653	Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne	6 887			
	Sum kategori 09.50	*4 120 436*	*4 437 800*	*4 486 500*	*1,1*
	Kontantytelser				
660	Krigspensjon	816 563	770 000	745 000	-3,2
664	Pensjonstrygden for sjømenn	662 000	698 000	658 000	-5,7
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	849 496	950 000	1 090 000	14,7
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	213 857	248 000	275 000	10,9
	Sum kategori 09.60	*2 541 916*	*2 666 000*	*2 768 000*	*3,8*
	Nasjonale minoriteter				
670	Nasjonale minoriteter	4 993	10 000	10 200	2,0
	Sum kategori 09.70	*4 993*	*10 000*	*10 200*	*2,0*
	Samiske formål				
680	Sametinget	153 350	168 800	196 100	16,2
681	Tilskudd til samiske formål	5 782	4 600	7 100	54,3
682	Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter	4 619	2 300	3 325	44,6
683	Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester	375	1 000		-100,0
684	Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift	2 436	2 600	3 575	37,5
685	Finnmarkseiendom	5 000			
	Sum kategori 09.80	*171 562*	*179 300*	*210 100*	*17,2*
	Beskyttelse og innvandring				
690	Utlendingsdirektoratet	1 377 856	1 254 500	1 295 400	3,3
691	Utlendingsnemnda	117 833	127 600	127 338	-0,2
	Sum kategori 09.90	*1 495 689*	*1 382 100*	*1 422 738*	*2,9*
	Sum programområde 09	*20 295 290*	*25 499 800*	*26 287 838*	*3,1*

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
	Administrasjon				
2600	Trygdeetaten	2 977 431			
2603	Trygderetten	51 817			
	Sum kategori 29.10	*3 029 248*			
	Enslige forsørgere				
2620	Stønad til enslig mor eller far		4 126 500	3 943 500	-4,4
	Sum kategori 29.20		*4 126 500*	*3 943 500*	*-4,4*
	Inntektssikring ved sykdom, rehabilitering, attføring og uførhet				
2650	Sykepenger	26 822 630	29 303 300	30 383 762	3,7
2652	Medisinsk rehabilitering mv.	7 878 562	8 255 000	8 258 000	0,0
2653	Ytelser til yrkesrettet attføring		11 950 000	11 529 000	-3,5
2655	Uførhet	48 333 531	50 580 000	54 900 000	8,5
	Sum kategori 29.50	*83 034 723*	*100 088 300*	*105 070 762*	*5,0*
	Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.				
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	7 660 124	7 675 000	8 343 000	8,7
	Sum kategori 29.60	*7 660 124*	*7 675 000*	*8 343 000*	*8,7*
	Alderdom				
2670	Alderdom	90 680 229	93 488 000	101 101 000	8,1
	Sum kategori 29.70	*90 680 229*	*93 488 000*	*101 101 000*	*8,1*
	Forsørgertap mv.				
2680	Etterlatte	2 365 793	2 341 800	2 435 000	4,0
2683	Stønad til enslig mor eller far	4 021 994			
2686	Gravferdsstønad	112 946	114 000	130 000	14,0
	Sum kategori 29.80	*6 500 733*	*2 455 800*	*2 565 000*	*4,4*
	Diverse utgifter				
2690	Diverse utgifter	149 545	235 000	270 000	14,9
	Sum kategori 29.90	*149 545*	*235 000*	*270 000*	*14,9*
	Sum programområde 29	*191 054 602*	*208 068 600*	*221 293 262*	*6,4*
	Arbeidsliv				
2541	Dagpenger	6 158 081	6 837 000	4 781 000	-30,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.	355 677	490 100	430 000	-12,3
2543	Ytelser til yrkesrettet attføring	12 071 391			
	Sum kategori 33.30	*18 585 149*	*7 327 100*	*5 211 000*	*-28,9*
	Sum programområde 33	*18 585 149*	*7 327 100*	*5 211 000*	*-28,9*
	Sum utgifter	*229 935 041*	*240 895 500*	*252 792 100*	*4,9*

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
	Administrasjon				
3600	Arbeids- og inkluderings-departementet	6 219			
3605	Arbeids- og velferdsetaten	24 384	140 000	140 000	0,0
	Sum kategori 09.00	*30 603*	*140 000*	*140 000*	*0,0*
	Arbeidsmarked				
3630	Aetat, tidl. kap. 4590	152 420			
3634	Arbeidsmarkedstiltak	20 744	4 000	1 000	-75,0
3635	Ventelønn mv.	99 238	123 400	86 700	-29,7
	Sum kategori 09.30	*272 402*	*127 400*	*87 700*	*-31,2*
	Arbeidsmiljø og sikkerhet				
3640	Arbeidstilsynet	45 673	22 940	23 900	4,2
3642	Petroleumstilsynet	73 139	62 150	71 850	15,6
	Sum kategori 09.40	*118 812*	*85 090*	*95 750*	*12,5*
	Integrering og mangfold				
3650	Integrerings- og mangfolds-direktoratet	3 762			
3651	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	62 752	102 150	103 830	1,6
	Sum kategori 09.50	*66 514*	*102 150*	*103 830*	*1,6*
	Nasjonale minoriteter				
3670	Nasjonale minoriteter		3 700	3 700	0,0
	Sum kategori 09.70		*3 700*	*3 700*	*0,0*
	Samiske formål				
3680	Sametinget	4 652	4 650	4 650	0,0
3682	Gáldu - Kompetansesenter for urfolks rettigheter	2 527			
3684	Internasjonal fag- og formidlings-senter for reindrift	2 130			
5606	Finnmarkseiendommen		165	165	0,0
	Sum kategori 09.80	*9 309*	*4 815*	*4 815*	*0,0*
	Beskyttelse og innvandring				
3690	Utlendingsdirektoratet	337 392	310 800	270 117	-13,1
3691	Utlendingsnemnda	2 570			
	Sum kategori 09.90	*339 962*	*310 800*	*270 117*	*-13,1*
	Sum programområde 09	*837 602*	*773 955*	*705 912*	*-8,8*

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
	Administrasjon				
5702	Trygderetten	1 954			
	Sum kategori 29.10	*1 954*			
	Diverse utgifter				
5701	Diverse inntekter	1 985 874	1 806 700	1 728 500	-4,3
	Sum kategori 29.90	*1 985 874*	*1 806 700*	*1 728 500*	*-4,3*
	Sum programområde 29	*1 987 828*	*1 806 700*	*1 728 500*	*-4,3*
	Arbeidsliv				
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.	155 033	100 000	115 000	15,0
5705	Refusjon av dagpenger	32 403	52 500	27 700	-47,2
	Sum kategori 33.30	*187 436*	*152 500*	*142 700*	*-6,4*
	Sum programområde 33	*187 436*	*152 500*	*142 700*	*-6,4*
	Sum inntekter	*3 012 866*	*2 733 155*	*2 577 112*	*-5,7*

5.2 Årsverksoversikt

		Årsverk pr. 1/3-04	Årsverk pr. 1/3-05	Årsverk pr. 1/3-06	Årsverk pr. 1/3-07
600	Arbeids- og inkluderings-departementet[1]	117,0	181,0	281,0	282,0
605	Arbeids- og velferdsetaten				12 337,5
623	Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne[2]			4,5	5,5
630	Aetat[3]	3 823,0	3 940,0	4 200,0	0,0
640	Arbeidstilsynet	488,0	482,0	493,0	453,8
642	Petroleumstilsynet	147,0	145,0	150,5	149,7
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	108,0	104,0	103,0	105,4
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.	7,0	7,0	7,0	7,0
650	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet[4]			107,0	112,4
652	Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene	4,0	5,0	5,0	5,0
680	Sametinget	112,0	115,0	117,0	114,1
682	Kompetansesenter for urfolks rettigheter	3,0	3,0	3,0	4,0
683	Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester[5]				1,0
684	Internasjonalt fag- og formidlings-senter for reindrift[6]			2,0	2,1
690	Utlendingsdirektoratet[4]	676,0	763,0	583,0	647,6
691	Utlendingsnemnda	157,0	157,0	164,5	159,9
2600	Trygdeetaten[3]	8 088,0	8 158,0	8 123,0	0,0
2603	Trygderetten[7]	76,0	71,0	73,0	65,1
	Sum Arbeids- og inkluderings-departementet	13 806,0	14 131,0	14 416,5	14 452,1

1 Årsverkene for 2004 gjelder daværende Sosialdepartementet, årsverkene for 2004-2005 gjelder daværende Arbeids- og sosialdepartementet.
2 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne ble opprettet fra høsten 2005.
3 Aetat og trygdeetaten ble fra 1. juli 2006 lagt inn i Arbeids- og velferdsetaten under kap. 605.
4 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet ble opprettet fra 1. januar 2006 og skilt ut fra Utlendingsdirektoratet.
5 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester ble etablert som et prosjekt fra høsten 2005. Tilsetting av daglig leder ble gjort i mai 2006.
6 Internasjonalt fag- og formidlingssenter ble formelt åpnet 2. september 2005.
7 Trygderetten er fra 2007 flyttet til kap. 606.

Kilde: Fornyings- og administrasjonsdepartementet

5.3 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Arbeids- og inkluderingsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2007	Forslag 2008	Begrunnelse for stikkordet
601	73	Tilskudd til helse- og rehabiliterings-tjenester for sykmeldte		140 400	
604	21	Spesielle driftsutgifter		877 500	
605	70	Tilskudd til helse- og rehabiliterings-tjenester for sykemeldte		138 000	
621	62	Kvalifiseringsprogrammet		230 000	
621	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskelig-stilte		163 300	
621	70	Frivillig arbeid		22 701	
634	21	Forsøk, utviklingstiltak m.v.		17 000	
634	76	Tiltak for arbeidssøkere		5 225 100	
646	01	Driftsutgifter		300	
646	72	Tilskudd		2 800	
648	21	Spesielle driftsutgifter		2 300	
651	21	Spesielle driftsutgifter, kunnskaps-utvikling, integrering og mangfold		27 400	
651	60	Integreringstilskudd		2 927 100	
690	71	Kunnskapsutvikling, migrasjon		6 200	
690	72	Retur og tilbakevending for flyktninger		19 600	
690	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet		11 800	
2650	73	Tilretteleggingstilskudd		233 945	
2650	74	Refusjon bedriftshelsetjenester		19 817	

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Resultatområde 1 Administrasjon, forvaltning og utvikling, Arbeids- og velferdsetaten

Strategiske mål

Det overordnede målet for politikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk og innvandrings- og integreringspolitikk gir. Departementet skal også ivareta urbefolkningens rettigheter. Dette er nærmere omtalt og konkretisert i omtalen av resultatområdene 2–10 under.

Effektiv og god forvaltning er en viktig forutsetning for gjennomføringen av politikken. Det blir derfor lagt vekt på:

- effektiv drift av departementet og god styring av departementets underliggende virksomheter
- å sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om og for sektoren, blant annet gjennom god informasjonsforvaltning og bidrag til forsknings- og utviklingstiltak på området
- legge til rette for en effektiv organisering og drift av en samlet arbeids- og velferdsforvaltning

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har et overordnet ansvar for flyktning- og innvandringspolitikk, utforming og samordning av statens politikk for innvandrere og deres etterkommere, utforming og samordning av statens politikk overfor den samiske befolkningen og de nasjonale minoritetene. Departementet har også overordnet ansvar for arbeidsmarkedspolitikken, inntektspolitiske spørsmål, arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken, arbeidsrett, inntektssikringen gjennom folketrygden og økonomisk sosialhjelp, rehabilitering og attføring samt koordinering på politikkområdene funksjonshemmede og fattigdomsbekjempelse.

Resultatområdet 1 omfatter drift- og administrasjon av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, områdeovergripende utredningsvirksomhet og forskning, gjennomføring av NAV-reformen og pensjonsreformen, Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten. Områdeovergripende utredningsvirksomhet og forskning innbefatter utrednings-, forsknings- og informasjonsvirksomhet samt internasjonalt arbeid. Bevilgningen på dette området dekker også tilskudd til Senter for seniorpolitikk.

Målstruktur

Hovedmål og delmål for resultatområde 1:

Hovedmål	Delmål
1. En effektiv forvaltning	1.1 Effektiv drift av departementet og god styring av underliggende virksomheter 1.2 Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap og informasjon om og for sektoren 1.3 God organisering og drift av arbeids- og velferdsforvaltningen
2. God gjennomføring av reformer	2.1 God gjennomføring av NAV-reformen 2.2 God gjennomføring av administrative utviklingstiltak knyttet til pensjonsreformen

Hovedmål 1 En effektiv forvaltning

Delmål 1.1 Effektiv drift av departementet og god styring av underliggende virksomheter

Et omfattende ansvarsområde og store reformer under departementets forvaltningsområder stiller store krav til omstilling, både organisatorisk og kompetansemessig. Dette forutsetter god organisering, målrettet kompetansebygging og rekruttering.

Delmål 1.2 Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap og informasjon om og for sektoren

Arbeids- og inkluderingsdepartementet legger vekt på å sikre god kunnskapsoppbygging innenfor egne sektorområder. Et viktig bidrag til dette er evalueringer av virkemidler og tiltak innen departementets ansvarsområder, men også mer generell forskning og utredning.

Den forskningspolitiske innsatsen vil bl.a. innebære samarbeid med Norges forskningsråd og andre forskningspolitiske aktører, samt med ulike fagmiljøer og andre departementer. Støtte til forskning i regi av Norges forskningsråd skal i hovedsak bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder.

Det er også et mål å sikre den enkelte innbygger og virksomhet tilgang til relevant informasjon om Arbeids- og inkluderingsdepartementets politikkområder.

Delmål 1.3 God organisering og drift av arbeids- og velferdsforvaltningen

Arbeids- og velferdsetaten har bl.a. ansvaret for gjennomføringen av arbeidsmarkeds-, trygde- og pensjonspolitikken. Frem mot 2010 skal det gjennomføres tre store reformer parallelt i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Det gjelder NAV-reformen, pensjonsreformen og at forvaltningen av helserefusjonsområdet skal skilles ut fra Arbeids- og velferdsetaten. Samtidig vil det gjennomføres flere endringer i innretningen av de virkemidlene som Arbeids- og velferdsetaten har tilgjengelig. Etaten er nå inne i en reformfase hvor det brukes betydelige ressurser på omstilling og utvikling for å oppnå resultater på lengre sikt. En hovedutfordring for Arbeids- og velferdsetaten vil derfor være å sikre god gjennomføring av de reformene som etaten har ansvaret for, og samtidig ivareta en god og balansert oppfølging av den løpende virksomheten. De to neste årene vil på denne bakgrunn være en svært krevende gjennomføringsperiode for Arbeids- og velferdsetaten.

En nærmere omtale av hovedmål og strategier er gitt under omtalen av kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Hovedmål 2 God gjennomføring av reformer

Delmål 2.1 God gjennomføring av NAV-reformen

NAV-reformen skal gjennomføres i samarbeid mellom stat og kommune, som likeverdige parter. Reformen er nå under iverksettelse. Ved inngangen til 2008 vil om lag 135 NAV-kontor være etablert. I løpet av 2008 skal det etableres om lag 140 nye NAV-kontor i samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene. Arbeids- og velferdsetaten skal også etablere fylkesvise spesialenheter for forvaltning. I 2008 skal det arbeides aktivt for å utvikle nye arbeidsformer som bidrar til at NAV-kontorene blir mer enn en samlokalisering av de tidligere kontorene.

En nærmere omtale av status for gjennomføring av reformen er gitt under omtalen av kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform.

Delmål 2.2 God gjennomføring av administrative utviklingstiltak knyttet til pensjonsreformen

Som følge av Stortingets behandling og vedtak i forbindelse med St.meld. nr. 12 Pensjonsreformen – trygghet for pensjonene, er det bevilget midler til et IKT prosjekt, jf. omtale i St.prp. nr. 65 (2004-2005), St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Arbeids- og sosialdepartementet, St.prp. nr. 66 (2005-2006) og St.prp. nr. 1 (2006-2007). Hovedformålet med prosjektet er å sikre en god og effektiv administrasjon av pensjonene både i overgangsfasen mellom gammelt og nytt pensjonssystem og når det nye systemet er etablert. Det vises til nærmere omtale under kap 604 NAV-reform og pensjonsreform.

Programkategori 09.00 Administrasjon mv.

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
600	Arbeids- og inkluderings-departementet	198 582	201 100	213 900	6,4
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.		836 500	383 300	-54,2
604	NAV-reform og pensjonsreform	681 491	1 230 100	1 615 200	31,3
605	Arbeids- og velferdsetaten	3 439 405	7 834 400	8 267 600	5,5
606	Trygderetten		55 200	56 400	2,2
	Sum kategori 09.00	4 319 478	10 157 300	10 536 400	3,7

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	3 917 216	8 916 400	9 116 600	2,2
30-49	Nybygg, anlegg mv.	402 262	534 200	982 100	83,8
50-59	Overføringer til andre statsregnskap		92 900	117 400	26,4
70-89	Andre overføringer		613 800	320 300	-47,8
	Sum kategori 09.00	4 319 478	10 157 300	10 536 400	3,7

Kap. 600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	195 298	198 200	210 900
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	3 284	2 900	3 000
	Sum kap. 600	198 582	201 100	213 900

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 9 281 000 kroner
Post 45: 7 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Det overordnede målet for politikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk, og innvandrings- og integreringspolitikk gir. Det er også et overordnet mål å ivareta urbefolkningens rettigheter.

Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og inkluderingspolikken er nærmere redegjort for i del 1 av budsjettproposisjonen.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har et overordnet ansvar for politikken på området blir iverksatt gjennom de utøvende organer, og at gjeldende lovverk blir fulgt. Departementet skal sikre god samordning mellom politikkområder. Dette innebærer både samordning på departementets eget ansvarsområde og samordning med andre departementer.

Et helt sentralt virkemiddel for iversetting av politikken på området er departementets underliggende virksomheter. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for følgende virksomheter:

- Utlendingsdirektoratet
- Utlendingsnemnda
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene
- Kompetansesenteret for urfolks rettigheter
- Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift
- Ressurssenter for natur og reindriftstjenester
- Arbeids- og velferdsetaten
- Arbeidstilsynet
- Petroleumstilsynet
- Statens arbeidsmiljøinstitutt
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Trygderetten
- Riksmeklingsmannen
- Arbeidsretten
- Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne

Videre har Arbeids- og inkluderingsdepartementet et fagansvar for deler av fagområdet under Sosial- og helsedirektoratet.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har også det budsjettmessige og administrative ansvaret for Sametinget. Dette ansvaret skal ivaretas på en måte som tar hensyn til Sametingets selvstendige rolle som folkevalgt organ for det samiske folk.

Rapport

Rapportering knyttet til gjennomføring av politikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementet er nærmere omtalt under de øvrige kapitlene under resultatområde 1 og under resultatområdene 2 -10.

I sesjonen 2006-2007 har departementet i tillegg til faste budsjettproposisjoner, lagt fram følgende for Stortinget:

- St.prp. nr. 83 (2006-2007) Om trygdeoppgjeret 2007
- St.prp. nr. 56 (2006-2007) Tilleggsbevilgning til utlendingsforvaltningen – økt saksbehandlingskapasitet, nedbygging av restanser og sterkere vektlegging av barns tilknytning til riket
- St.prp. nr. 14 (2006-2007) Om endringar av løyvingar på statsbudsjettet for 2006 under Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- St.prp. nr. 3 (2006-2007) Tilleggsbevilgninger til Utlendingsdirektoratet – oppfølging av tiltak i NOU 2006: 14 Gransking av Utlendingsdirektoratet
- Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)
- Ot.prp. nr. 70 (2006-2007) Om lov om endringer i sosialtjenesteloven og i enkelte andre lover
- Ot.prp. nr. 60 (2006-2007) Om endringer i introduksjonsloven
- Ot.prp. nr. 56 (2006-20007) Om lov om endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven (innleie, påseplikt for oppdragsgivere og innsynsrett for tillitsvalgte mv.)
- Ot.prp. nr. 44 (2006-2007) Om lov om endringar i folketrygdlova og i enkelte andre lover
- Ot.prp. nr. 40 (2006-2007) Om lov om endringer i utlendingsloven (senking av terskelen for omgjøring av vedtak)
- Ot.prp. nr. 28 (2006-2007) Om lov om endring i utlendingsloven (utlendingsinternat)
- Ot.prp. nr. 17 (2006-2007) Om lov om endringar i utlendingsloven (DNA-testing og aldersundersøking mv.)
- Ot.prp. nr. 12 (2006-2007) Om lov om endringer i utlendingsloven (EØS-utvidelsen med Bulgaria og Romania)
- Ot.prp. nr. 6 (2006-2007) Om lov om endring i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven (tilrettelegging for og oppfølging av sykmeldte mv.)
- Ot.prp. nr. 2 (2006-2007) Om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover
- Ot.meld. nr. 1 (2006-2007)
- Om tilbaketrekning av deler av Ot.prp. nr. 2 (2006–2007) Om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover

- St.meld. nr. 37 (2006-2007) Om beboere i statlige asylmottak som kan utgjøre en risiko
- St.meld. nr. 6 (2006-2007) Om seniorpolitikk
- St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering
- St.meld. nr. 7 (2006-2007) Om Sametingets virksomhet i 2005
- St.meld. nr. 5 (2006-2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden

Kjønnsfordelingen i departementet

Pr. 1. august 2007 er kvinneandelen på 64 pst. i departementet.

Kvinner utgjør 30 pst. av toppledergruppen (departementsråd og ekspedisjonssjefer). Departementet har en kvinnelig departementsråd og en mannlig assisterende departementsråd. Blant avdelingsdirektørene er andelen kvinner på 51 pst. I saksbehandlergruppen er kvinneandelen høy: blant seniorrådgivere 58 pst., 69 pst blant rådgivere og 86 pst. blant førstekonsulenter.

Strategier og utfordringer for 2008

Regjeringens viktigste satsinger på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område framgår av del I i den foreliggende budsjettproposisjonen. Strategier og utfordringer på det enkelte politikkområde omtales under resultatområdene 1 – 10.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under kap 600, post 01 Driftsutgifter foreslås økt med 12,7 mill. kroner.

Hovedandelen av veksten skyldes kompensasjon for lønnsoppgjøret, og økte utvalgsutgifter.

Pr 1. mars 2007 var, i følge det sentrale tjenestemannsregisteret, antall årsverk i Arbeids- og inkluderingsdepartementet 282.

Det foreslås bevilget 210,9 mill. kroner under post 01 Driftsutgifter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten benyttes til større utstyrsanskaffelser i departementet.

Det foreslås bevilget 3 mill. kroner under posten.

Kap. 3600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
02	Oppdragsinntekter m.v.	894		
16	Refusjon fødselspenger	3 292		
18	Refusjon sykepenger	2 033		
	Sum kap. 3600	6 219		

Bevilgningen under kap. 600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3600, jf. romertallsvedtak II.

Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter		129 800	83 600
50	Norges forskningsråd		92 900	117 400
70	Tilskudd			31 700
72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.		9 800	10 200
73	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, *kan overføres*		604 000	140 400
	Sum kap. 601		836 500	383 300

Overført fra 2006 til 2007:
Post 21: 3 580 000 kroner

Post 21 Spesielle driftsutgifter og post 50 Norges forskningsråd var i bevilgningsforslaget for 2007 ført opp under kap 620.

Budsjettforslag for 2008

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Departementets egne anskaffelser av forskning og utredningsvirksomhet finansieres over kap 601, post 21. Formålet med disse anskaffelsene er å styrke kunnskapsgrunnlaget for departementets oppgaveløsning. Dette gjelder evalueringer av virkemidler og tiltak innen departementets ansvarsområder, men også mer generell forskning og utredning om bl.a. levekår og fattigdom, personer med nedsatt funksjonsevne og svakstilte grupper, trygderelaterte og pensjonsrelaterte problemstillinger, arbeidsmiljø- og sikkerhet, arbeidsmarked og arbeidsliv, samt formidling av forskning.

Fra 2008 er midler til evaluering av ulike deler av arbeidsmarkedspolitikken overført fra kap 634 post 21 og midler til kunnskapsutvikling vedrørende integrering og mangfold overført fra kap 651 post 21. Det vises til omtale under de respektive kapitlene.

Som følge av interne omdisponeringer er midler som gjelder tilskudd til institusjoner og organisasjoner på hele departementets politikkportefølje og bevilgninger som dekker departementets forpliktelser knyttet til internasjonale avtaler, foreslått flyttet til kap 601, post 70, kap 621, post 22, kap 634, post 21, kap 646, post 72. I tillegg er det foreslått omdisponert midler som knytter seg til forsknings- og utredningsvirksomhet fra kap 690, post 71, kap 634, post 21 og kap 651, post 21 til kap 601, post 21.

I tillegg foreslås omdisponert 1,5 mill. kroner til kap 634, post 21 som gjelder utrednings-, forsøks- og utviklingsprosjekter i Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I statsbudsjettet for 2007 ble det bevilget 53 mill. kroner til innfasing av kvalifiseringsprogrammet, jf. St.prp. nr. 1 (2006-2007) og Budsjett-innst. S. nr. 15 (2006-2007). Samtidig med Revidert nasjonalbudsjett ble 50 mill. kroner til dekning av kommunenes utgifter til kvalifiseringsprogrammet overført til kap. 621, ny post 62 Kvalifiseringsprogrammet, jf. St. prp. nr. 69 (2006-2007) og Innst. S. nr. 230 (2006-2007). Videre ble 3 mill. kroner knyttet til oppstart av ordningen med kvalifiseringsprogram overført til kap. 621, post 21 Spesielle driftsutgifter. Disse omdisponeringene foreslås videreført for 2008.

Omdisponeringene som er foreslått fra kap 634, post 21 og kap 651, post 21 til kap 601, post 21 knytter seg til at bevilgningene som gjenstår på kap 634, post 21 og kap 651, post 21 skal disponeres av underliggende virksomhet i sin helhet.

I alt foreslås bevilget 83,6 mill. kroner for 2008.

Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3601, post 02, jf. romertallsvedtak II.

Post 50 Norges forskningsråd

Støtte til forskning i regi av Norges forskningsråd skal i hovedsak bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder. Forslag til bevilgning er på 117,4 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke igangsatte forskningsprogrammer og langsiktige satsinger knyttet til Arbeids- og inkluderingsdepartementets arbeidsområder, samt basisbevilgninger til forskningsinstitutter. Forskningsprogrammene har normalt en varighet på 4-10 år og gjennomføres i tråd med ved-

tatte programplaner. Departementet, eller virksomheter i sektoren, har representanter i de aktuelle programstyrene. Det mottas årsrapport fra Norges forskningsråd. Bevilgningen fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet går til følgende programmer og satsninger:

Program for forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting

Norsk økonomi er inne i en høykonjunktur med historisk lav arbeidsledighet og høy yrkesdeltakelse i befolkningen. I mange sektorer er behovet for arbeidskraft stort, samtidig som vi har en stor og økende andel av den potensielle arbeidsstyrken på trygd. Det er likevel lite som tyder på at befolkningens helsetilstand har blitt dårligere. Den egenvurderte helsetilstanden har vært uforandret i lang tid, samtidig som medisinske helseindikatorer som levealder og spedbarnsdødelighet er blant de beste i verden. Årsakene til sykefraværet og utstøting fra arbeidslivet må derfor søkes blant flere faktorer enn i diagnoser og sykdom alene. På denne bakgrunn startet regjeringen i 2007 en ny satsing på forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting. Satsingen er en oppfølging av Soria Moria-erklæringen.

Et hovedanliggende er at det skal gjennomføres en tydelig, helhetlig og samlet satsing på forskning om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Et viktig mål er å bringe gode fagmiljøer fra alle relevante kompetanseområder inn i den helhetlige satsingen med en felles ambisjon om at satsingen i størst mulig grad skal forklare alle vesentlige årsakssammenhenger.

Flere studietilbud utdanner kandidater som i sin senere yrkespraksis vil arbeide med mennesker som av helsemessige årsaker har problemer på arbeidsmarkedet. For å styrke kunnskapsgrunnlaget for deres senere yrkespraksis bør undervisningstilbudet på dette området gjøres mer forskningsbasert og knyttes opp til samfunnsrelevante temaer som sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Den nye forskningssatsningen har som ambisjon å legge til rette for en styrking av undervisningstilbudet til relevante studieretninger. Den nye forskningssatsningen vil gå over ti år.

Formålet med satsingen er:

- Å bidra til et mer helhetlig og forsterket kunnskapsgrunnlag om årsakene til sykefravær, uførhet og utstøting fra arbeidslivet.
- Å sikre forskningsbasert kunnskap om effektive virkemidler for å forebygge sykefravær og uførhet og for å nå regjeringens mål om et inkluderende arbeidsliv.
- Å styrke forutsetningene for at undervisningsvirksomheten til relevante utdanninger blir mer forskningsbasert.

Regjeringen vil fra 2008 styrke program for forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting i Norges forskningsråd med 20 mill. kroner. Med videreføring av 10 mill. kroner fra avkastningen av forskningsfondet som ble vedtatt for 2007, blir den samlede innsatsen til programmet på 30 mill. kroner. Finansieringen av satsingen skjer gjennom omdisponering av IA-midler og er tatt opp med partene i arbeidslivet, jf. omtale under kap. 601 post 73. Det vises også til kapittel 286 post 50 St. prp. nr. 1 (2007-2008) Kunnskapsdepartementet. Regjeringen ser også denne satsinga som en oppfølging av tidligere forskningssatsinger på området «arbeid og helse».

Program for Velferdsforskning

Velferdsprogrammet (2004-2008) skal videreføre og videreutvikle forskning om velferdssamfunnet. Forskningen skal øke innsikten om sammenhengene mellom økonomiens funksjonsmåte og de velferdspolitiske virkemidlene. Programmets prioriteringer er forholdet mellom velferdsordninger, sosiale institusjoner, familien og arbeidsmarkedet samt kartlegging av betingelser for en effektiv og treffsikker tjenesteyting. Prioriteringene skal belyses ut fra tre ulike innfallsvinkler:

- I et makroperspektiv vil det søkes etter hvilke overgripende prosesser som setter rammer for utøvelsen av demokratisk velferdspolitikk i et land som Norge.
- I et institusjonelt perspektiv vil det spørres hvordan de historisk nedarvede velferdsinstitusjonene, herunder familie- og kjønnsrollemønstre og andre sosiale arenaer, former det ideologiske, politiske og organisatoriske rom for reformer, aktør og interessemønstre. Videre hvordan dette påvirker graden av konflikt og samarbeid i velferdspolitikken.
- I et individ- og brukerperspektiv vil det søkes etter å forstå sammenhengene mellom velferdsordningenes utforming og mottakernes levekår, livskvalitet og oppfatninger om ordningenes faktiske virkemåte.

Gjennom programmet legges det stor vekt på fornyelse av velferdsforskningen. Forskningen som er satt i gang omhandler velferdspolitikken generelt, sosialhjelp og aktivisering, velferdsøkonomiske spørsmål, trygd og arbeidsmarked, velferdsyrkene, og samspillet mellom familie, arbeidsmarked og velferdsordningene. Programmet har også

investert i flere store nasjonale databaser; SSB/FD-trygd, NSD velferdsforskning, SSB/Generasjon, livsløp og kjønn og HiO/Velferdsstatens yrker. I programmet inngår også en særskilt satsning over fem år på forskning om funksjonshemming igangsatt fra 2005. Programmet har bidratt til styrket rekruttering på feltet, faglig bredde, komparative studier og utvikling av store databaser. Konferansen *Arbeid, integrering og velferd* som ble arrangert høsten 2006 var en viktig formidlingsarena fra forskningen.

2008 er avslutningsåret for Velferdsforskningsprogrammet og aktiviteten vil i avslutningsfasen i særlig grad bestå av oppsummering og formidling fra forskningen som har pågått og skissere innretningen på eventuell videre forskning på feltet.

Program for arbeidslivsforskning

Program for arbeidslivsforskning (2002–2011) har som mål å bidra med ny kunnskap og innsikt om utviklingstrekk og virkemidler i arbeidslivet med særlig vekt på de viktigste forhold og prosesser som påvirker den enkeltes deltakelse, utvikling, nærvær og fravær i arbeidslivet. Hovedprioritet ut perioden vil være forskning som gir kunnskap og innsikt i de viktigste inkluderings- og utstøtingsmekanismene i arbeidslivet, særlig hvordan følgende problemfelt påvirker disse mekanismene og prosessene:

- Omstillinger og mobilitet
- Et åpnere arbeidsmarked
- Lovverk, virkemidler, forhandlinger og samarbeid

Arbeidslivsforskningsprogrammet skal fokusere på både den enkelte, virksomhetene, innsatsen til arbeidslivets parter og myndighetene. Det legges også vekt på innsikt i nasjonale og internasjonale rammebetingelser og politiske forhold som påvirker arbeidslivet i inkluderende eller ekskluderende retning. Forskningen har en langsiktig karakter og det har vært publisert vitenskapelige arbeider med høy kvalitet og relevans. Blant annet har denne forskningen bidratt til større forståelse av sammenhengen mellom omstillinger i arbeidslivet og sykefravær og uførepensjonering.

I 2006 hadde programmet fokus på søknadsbehandling og oppstart av nye prosjekter iht revidert programplan for programmets fase to. Konferansen *Arbeid, integrering og velferd* var en viktig formidlingsarena for programmet i 2006. Forskning fra programmet er også bl.a. presentert i boka *«Nytt arbeidsliv»* (Torp, red) og i artikkelsamlingen *«Arbeidsliv i omstilling»* utarbeidet av Samfunns og næringslivsforskning AS i Bergen. I den siste fasen av programmet skal forskningen sette mer søkelys på hva som skjer på den enkelte arbeidsplass. Det legges særlig vekt på å utvikle mer solid kunnskap om arbeidsmiljøets betydning for helse, deltaking og utstøting. Forskningen skal også gi ytterligere innsikt i krevende omstillinger i arbeidslivet og effekten av disse.

Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER)

Det har lenge vært store kunnskapsbehov om innvandring og integrering, og både forskersamfunnet og myndighetene har etterspurt et nytt forskningsprogram på feltet. Dette fremgår også av St. meld. nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning* hvor migrasjon og integrering er ett av fire prioriterte områder for forskning for offentlig sektor. På denne bakgrunn er det satt i gang et nytt handlingsrettet program for internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER). Programmet løper fra 2005-2010, og har følgende overordnete mål:

- Å bidra til bedre underbygd kunnskap og bedre forståelse av hvilken betydning internasjonal migrasjon og etnisk mangfold har i det norske samfunnet.
- Å oppnå god formidling av forskningsresultater.
- At forskning om internasjonal migrasjon og etniske relasjoner i Norge i større utstrekning munner ut i vitenskapelig publisering.

Programmet har tildelt midler til 8 forskningsprosjekter som dekker temaene politisk deltakelse, ungdom, individuelle og kollektive rettigheter knyttet til kjønn og religion, arbeidsmigrasjon og arbeidsmarked, innvandreres sending av penger til opprinnelseslandet. Det er utarbeidet en formidlingsplan, og det er bevilget midler til 8 nettverk og møteplasser. Flere har god internasjonal deltakelse.

Som ledd i å samordne forskning med store felles tematiske grenseflater og å stimulere til migrasjons- og integreringsrelatert forskning i andre forskningsprogrammer, har IMER bidratt til samfinansiering av Arbeidslivprogrammets nye forskningsprosjekter, gitt arbeidsmarkedets særlige posisjon som en sentral arena for inkludering. 7 prosjekter i dette programmet har tematisk relevans for IMER.

PETROMAKS

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten (2007-2011) er tilknyttet programmet Petromaks. St.meld. nr. 12 (2005-2006) om Helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren og Innst. S. nr. 197 fra Arbeids- og sosialkomiteen peker på behovet for forskning og videreutvikling av kunnskap

og nye løsninger som styrker HMS-arbeidet på norsk sokkel og i petroleumsvirksomheten for øvrig.

Målet med satsingen er å utvikle ny kunnskap og fremme nye løsninger knyttet til komplekse sammenhenger mellom HMS- risiko og menneske, organisasjon og teknologi (MTO) i petroleumsvirksomheten. Inkludert i dette ligger et mål om å øke vår forståelse av kulturelle forhold som forutsetning for risikoutvikling og risikohåndtering i MTO-samspillet. Det er videre en målsetting å utvikle en sterk grad av kobling av HMS-perspektivet til sentrale teknologi- og organisasjonsprosjekter innenfor Petromaks-programmets øvrige porteføljе, samt å bidra til at næringen adresserer disse sammenhengene i de brukerstyrte prosjektene innen programmet. Den nye HMS-satsingen skal prioritere kunnskap rettet mot systemnivå og sammensatte problemstillinger på tvers av de tradisjonelle fagtemaene, og det skal legges vekt på nye flerfaglige tilnærminger til de kunnskapsmessige utfordringene. HMS-satsingen vil ha tre fokusområder:

- Helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet
- Storulykkesrisiko
- Arbeidsmiljø og helse

Blant enkelttema vil departementet for øvrig peke på problemstillinger knyttet til kjemisk helserisiko, arbeidsrelatert sykdom og arbeidstid av mer spesifikk petroleumsrelatert karakter, samt HMS-utfordringer i tilnytning til nye driftssystemer (integrerte operasjoner, e-drift).

Program for samisk forskning II

Program for samisk forskning ble videreført fra 2007 og har en varighet på ti år. Programmet skal dekke forskningsfeltene språk, litteratur, kulturuttrykk, demografi, levekår og livskvalitet, muntlige tradisjoner og tradisjonell kunnskap, barn og ungdom, ressurser og rettsforhold og den moderne samiske samfunnsbyggingen. Et viktig mål for programmet er å bidra til rekruttering og kompetanseutvikling, utvikle samisk som vitenskapsspråk og internasjonalisering. Det skal videre legges vekt på formidling av forskningen, særlig til den samiske befolkningen.

Regjeringen ønsker å styrke program for samisk forskning med 0,5 mill. kroner fra 2008. Styrkingen skal gå til forskning om urfolk i nordområdene.

Program for kulturforskning –forskning på romanikultur

Siden 2004 har det i regi av Program for kulturstudier vært en egen satsning på forskning om romanikultur. Fagfeltet er lite, og det er lagt ned mye arbeid i å etablere nye prosjekter. En ramme rundt denne forskningen er utformet i samarbeid med romaniforeningene, bl.a. med tanke på tilgang til feltet og senere formidling. Dette bærer nå frukter, f.o.m. 2006 er et 3-årig historieprosjekt i gang, og i 2007 ble flere prosjekter startet opp eller er under etablering.

Forskning om nasjonale minoriteter

Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennomførte i samarbeide med NOVA høsten 2006 en konferanse med sikte på å utarbeide en plan for forskning om nasjonale minoriteter. På konferansen deltok representanter fra de nasjonale minoritetene, berørte departementer, forskningsmiljøer og Norges forskningsråd. Konferansen viste at det fortsatt er behov for dialog mellom forskningsmiljøene og de nasjonale minoritetene.

Forskning vedrørende de nasjonale minoritetene har store etiske utfordringer. De nasjonale minoritetene har gjennom historien vært utsatt for overgrep, samtidig som det er snakk om små grupper som er lette å identifisere. Dialogen mellom forskningsmiljøene og de nasjonale minoritetene må derfor ha som mål å skape tillitt, slik at en nærmere plan for forskning om nasjonale minoriteter kan utformes og fastsettes. Arbeids- og inkluderingsdepartementet ser det som avgjørende at de nasjonale minoritetene selv får ta del i utviklingen av planen.

IT Funk

IT Funk er en tverrgående satsning knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne og ny teknologi. Målet med satsningen har vært å bidra til økt tilgjengelighet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi for personer med nedsatt funksjonsevne ved at IKT-baserte produkter og tjenester som introduseres i det allmenne markedet skal kunne brukes av alle. Gjennom flere år har satsningen utviklet en unik arbeidsmodell, med et tett samarbeid mellom næringsliv, FoU-miljøer, brukerorganisasjoner og offentlige instanser. IT Funk ble fra og med 2007 videreført i seks nye år. Satsningen er ett av regjeringens virkemidler for digital inkludering: Tiltak 4.8 i St. meld. nr. 17 (2006-2007) *Eit informasjonssamfunn for alle.*

Forskningsinstitutter

Arbeidsforskningsinstituttet: Arbeidsforskningsinstituttet AS (AFI AS) driver tverrfaglig handlings- og brukerrettet forskning. Forskningen skal være forankret i behovet i norsk arbeidsliv. Instituttet påtar seg oppdrag fra organisasjoner, bedrifter og offentlige etater/institusjoner. Forskningen er knyttet til følgende tema: bedriftsutvikling, arbeidsmiljø, arbeid og læring, kvalitet og organisering i offentlig sektor og arbeid for alle.

Departementet gir grunnbevilgning til AFI AS som skal bidra til å styrke den faglig/vitenskaplige kompetansen gjennom strategisk satsing på kompetanseutvikling, publisering og informasjon, faglig utvikling og kvalitetssikring. Fordelingen mellom grunnbevilgning og strategisk instituttprogram var 60/40 i 2007. Fra 2008 har det vært forutsatt at midlene til strategisk instituttprogram skal være konkurranseutsatt, jf. St.prp. nr. 57 (2001-2002). Departementet har besluttet å konkurranseutsette 2 mill. kroner ved å legge dem til Program for arbeidslivsforskning i regi av Norges forskningsråd hvor flere institutter kan søke om midlene til prosjekter med høy faglig kvalitet og relevans på arbeidslivsfeltet. Fra 2008 vil det startes en ny toårig strategisk satsning på 1,12 mill. kroner ved AFI AS. Departementet vil i samarbeid med Norges forskningsråd og AFI AS vurdere innretningen på den nye satsningen.

SINTEF, Teknologi og samfunn: Avdelingene *Ny praksis* og *Sikkerhet og pålitelighet* er sentrale samfunnsfaglige miljøer for arbeidsmiljø- og sikkerhetsforskning ved SINTEF. Departementet gir grunnbevilgning til SINTEF som skal styrke den faglig/vitenskaplige kompetansen gjennom strategisk satsing på kompetanseutvikling, publisering og informasjon, faglig utvikling og kvalitetssikring. Grunnbevilgningen skal gi mulighet til faglig utvikling, med vekt på forskning som kan frembringe ny kunnskap på arbeidslivs- og sikkerhetsområdet som vil få stor betydning for ansatte, virksomheter og samfunnet for øvrig.

Det foreslås bevilget 117,4 mill. kroner for 2008.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen dekker bl.a. tilskudd til institusjoner og organisasjoner på hele departementets politikkportefølje. I tillegg dekker bevilgningen departementets forpliktelser knyttet til internasjonale avtaler.

Det foreslås en samlet bevilgning på 6,9 mill. kroner til TV Glad, hvorav 2 mill. kroner til drift over denne posten. Se for øvrig omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked, kap 634, post 76 og under Hovedmål 2 Et inkluderende samfunn som sikrer alle like muligheter til deltakelse under resultatområde 5 Levekår.

Innenfor posten vil det bli satt av 1,2 mill. kroner til å støtte ulike publikasjoner innenfor departementets ansvarsområde. Beløpet fordeler seg med 1 mill. kroner til bladet Velferd og 0,2 mill. kroner til den kvenske avisen Ruijan Kaiku. Ruijan Kaiku vil også motta 0,2 mill. kroner over kap. 670, post 70.

I tillegg foreslås ca 13 mill. kroner for å følge opp departementets internasjonale forpliktelser. Andre større mottakere av tilskuddsmidler over denne posten i 2008 er:

- NOVA, Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen (miljøstøtte for å fremme trygdeforskning)
- Senter for seniorpolitikk (informasjons- og holdningskampanje om seniorer i arbeidslivet)
- Arbeidsmiljøsenteret (driftstilskudd)
- Mental helse (tilskudd til drift av telefon for arbeidslivet)

Den foreslåtte bevilgningen på posten har tidligere vært bevilget på kap. 601, post 21, kap 651, post 21 og kap 634, post 21.

Samlet foreslås det bevilget 31,7 mill. kroner for 2008.

Post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.

Midlene til Senter for seniorpolitikk er knyttet opp til arbeidet med å synliggjøre eldre i arbeidslivet i tilknytning til delmål 3 under IA-avtalen. Målet er å styrke eldre arbeidstakeres muligheter for å stå lengre i arbeid.

Senter for seniorpolitikk (SSP) er et kompetansesenter som arbeider med å stimulere til og utvikle en god seniorpolitikk i privat og offentlig virksomhet. De skal synliggjøre seniorenes ressurser og utviklingsmuligheter, inspirere til et inkluderende arbeidsmiljø, bevisstgjøre arbeidsgivere og ledere på seniorutfordringer og arbeide for at arbeidstakere skal velge å stå lenger i arbeidslivet. SSP koordinerer og bidrar til samarbeid om seniorspørsmål med offentlige myndigheter, virksomheter, arbeidslivets parter og personalfaglige- og opplæringsorganisasjoner. I tillegg initierer og støtter SSP forskning innen fagområdet og gir råd og veiledning til partene i arbeidslivet, enkeltvirksomheter og enkeltpersoner.

Det foreslås bevilget 10,2 mill. kroner for 2008.

Det er også foreslått avsatt 3 mill. kroner over kap. 601, post 70 Tilskudd.

Post 73 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kan overføres

På bakgrunn av Sykefraværsutvalgets rapport 6. november 2006 ble det avsatt 604 mill. kroner til Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester under kap. 601, post 73 i 2007. Formålet med ordningen er å bringe personer som mottar sykepenger raskere tilbake til arbeidslivet og dermed redusere sykefraværet. I 2007 ble 445 mill. kroner stilt til rådighet under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, og 142 mill. kroner til Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det ble i tillegg avsatt 2 mill. kroner til evaluering og 15 mill. kroner til en revidering av sykemeldingsblanketten og utviklings- og informasjonstiltak.

2007 er et oppstartsår med anbudsprosesser for ordningen og etablering av nye tjenester. Det må derfor forventes at midler vil måtte overføres til 2008. Både Arbeids- og velferdsetaten og de regionale helseforetakene er i avslutningsfasen av nødvendige anbudsrunder på rehabiliteringsområdet. En har i tillegg kommet i gang med bedret helsetilbud til sykmeldte. Ved utgangen av august 2007 har om lag 1600 personer blitt innmeldt til ulike tilbud under ordningen med Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester.

For 2008 er rammen til ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester på om lag 762 mill. kroner, herunder utviklings- og informasjonstiltak. En vellykket gjennomføring av ordningen avhenger av et godt informasjonsarbeid overfor aktuelle aktører, som arbeidsgivere, fastleger og sykmeldte. Det legges til grunn at disse midlene vil kunne disponeres av Arbeids- og velferdsetaten og Helse- og omsorgsdepartementet. Fordelingen av midlene til Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester er drøftet med partene i arbeidslivet.

Enkelte personer med diagnosen kronisk utmattelsessyndrom (CFS/ME) har i dag et utilstrekkelig helsetilbud. Det finnes ikke sikre tall for antall pasienter med CFS/ME, men det antas at det totalt finnes mellom 9 000 og 18 000 pasienter. Sykdomstilstanden for pasientene har et svingende forløp og har en tendens til å utvikle tilbakegang ved for stor sykdomsbelastning, slik at forløpet blir kronisk og invalidiserende. Noen gjenvinner tilstrekkelig funksjonsevne for å gå tilbake til arbeid eller skole. Det er behov for å finne fram til et godt arbeidsrettet behandlingstilbud til de pasienter som gjenvinner funksjonsevnen med sikte på tilbakeføring til arbeid. Det tas derfor sikte på å starte et femårig forsøksprosjekt ved Hysnes helsefort i Rissa kommune i 2008. Målgruppen vil være sykmeldte pasienter. Arbeids- og velferdsetaten får et hovedansvar for å etablere rammene og utforme en modell for forsøket i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet. Det tas sikte på å nytte inntil 20 mill. kroner per år til et arbeidsrettet behandlingstilbud ved Hysnes helsefort. Forsøket skal evalueres.

Det vises i denne forbindelse også til Budsjettinnst. S. nr. 11 (2003-2004) fra sosialkomiteen. Et flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk venstreparti og Senterpartiet uttalte i forbindelse med overdragelsen av Hysnes Fort i Rissa kommune at: «Flertallet ser positivt på opprettelsen av Hysnes Helsefort som vil kunne gi et godt og verdig tilbud til kreftpasienter og deres familier i en rehabiliteringsfase». Regjeringen følger opp denne flertallsmerknaden ved etablering av et slikt arbeidsrettet tilbud på Hysnes helsefort.

I forbindelse med sykefraværsutvalgets rapport var det enighet om å sette i gang en forskningssatsing på årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Finansieringen av satsingen har vært tatt opp med partene i arbeidslivet. Rammen for tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester reduseres med 20 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 601, post 50 Norges Forskningsråd.

Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester foreslås for 2008 fordelt med 464 mill. kroner til disposisjon under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Og 138 mill. kroner stilles til disposisjon for Arbeids- og velferdsetaten, herunder også utviklings- og informasjonstiltak.

De resterende midler, 140,4 mill. kroner, fordeles senere basert på erfaring med hvordan bruken av midlene utvikler seg og andre behov og muligheter. Spesielt skal det vurderes om en større andel av midlene skal gå til Arbeids- og velferdsetaten.

Det foreslås bevilget 140,4 mill. kroner for 2008.

Kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres, kan nyttes under post 45*	327 789	905 100	877 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres, kan nyttes under post 21*	353 702	325 000	737 700
	Sum kap. 604	681 491	1 230 100	1 615 200

Overført fra 2006 til 2007:
Post 45: 155 094 000 kroner

Allmenn omtale

Bevilgningen dekker utgifter til gjennomføringen av NAV-reformen og IKT-investeringer knyttet til pensjonsreformen.

Omtalen under dette kapitlet viser hvilke sentrale milepæler som er nådd i gjennomføringen av NAV-reformen, kostnader knyttet til å gjennomføre den og videre gjennomføringsstrategi, samt omtale av IKT-pensjonsprogrammet.

NAV-reformen

Hovedmålene for NAV- reformen er flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, enklere for brukerne og tilpasset brukernes behov, samt en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning. Prinsippene for en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV-reformen) ble lagt gjennom Stortingets behandling av St.prp. nr. 46 (2004-2005). Innen utgangen av 2009 skal det være felles lokale arbeids- og velferdskontorer som dekker alle landets kommuner (NAV-kontor). Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen gir de formelle rammene for arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV-kontorene skal være basert på samarbeidsavtaler mellom Arbeids- og velferdsetaten og den enkelte kommune.

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for å planlegge og gjennomføre oppgaver på det statlige ansvarsområdet knyttet til NAV-reformen.

Rapport

Gjennom Stortingets behandling av St.prp. nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning er den overordnede tidsplanen for gjennomføringen av NAV-reformen lagt. Følgende er nå gjennomført:

- Rammeavtale mellom KS og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ble inngått 21. april 2006. Avtalen gir rammer og angir initiativ og tiltak som skal støtte opp under lokale partnerskap hvor stat og kommune tar et felles ansvar med brukernes behov som styrende.
- Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen trådte i kraft 1. juli 2006. Formålet med loven er å legge til rette for en effektiv arbeids- og velferdsforvaltning tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov.
- Arbeids- og velferdsetaten ble formelt opprettet 1. juli 2006 med et sentralt direktorat og en driftsorganisasjon NAV Drift og utvikling (NDU). Samtidig ble Aetat, trygdeetaten og NAV-interim nedlagt.
- Tilpasningsavtale med de ansattes organisasjoner ble inngått 27. juni 2006 med virkning fra 1. juli 2006.
- KS og Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en revidert veileder til utforming av lokale samarbeidsavtaler. Veilederen er revidert på bakgrunn av erfaringer fra pilotetableringene.
- I samarbeid mellom KS, Sosial- og helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet er det utarbeidet en felles kompetanseplan for ansatte i NAV-kontoret. Det er også utarbeidet en egen kompetanseplan for Arbeids- og velferdsetaten. Kompetanseutviklingen skal sette NAV-kontoret bedre i stand til blant annet å gi brukerne en mer helhetlig oppfølging, og å hjelpe flere som står utenfor arbeidslivet i jobb. For å møte disse utfordringene er det i første omgang blitt fokusert på to sentrale kompetanseområder:
  - ledelsesutvikling
  - utvikling av reformkritisk kompetanse med vekt på helhetlig tilnærming til brukerne, et tydelig arbeidsfokus og sosial inkludering.
- 25 pilotkontorer ble åpnet i 2006. Foreløpige resultater fra en undersøkelse av pilotetableringene gjennomført av Arbeidsforskningsinstituttet viser at blant medarbeidere i NAV-kontoret synes de fleste at samarbeidet på tvers av tidligere forvaltningsgrenser, er bedre enn før. Økt

grad av samarbeid er tydeligst i de minste kontorene. Det samarbeides imidlertid fortsatt mest mellom medarbeidere som tidligere arbeidet innen samme enhet. Flertallet av rådmenn og ordførere i kommuner med pilotkontor uttrykker at de har vært fornøyd med samarbeidet mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten i etableringsfasen.

- Det skal åpnes om lag 110 NAV-kontorer i 2007.
- Ved inngangen til oktober vil om lag 60 av disse kontorene være åpnet. Etableringen av de resterende kontorene for 2007 er i hovedsak i rute.
- Forskrift til arbeids- og velferdsforvaltningsloven om løsning av tvister mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene trådte i kraft 12. mars 2007. Fylkesmannen skal mekle når uenighet hindrer inngåelse av avtale om etablering av NAV-kontor. Hvis meklingen ikke fører fram, går saken til tvungen løsning ved en sentral, partssammensatt tvisteløsningsnemnd. Nemnda fastsetter de bestemmelsene avtalen etter loven skal omfatte, jf. arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 14 første ledd.
- Forskrift om delegasjon av myndighet mellom stat og kommune i arbeids- og velferdsforvaltningen trådte i kraft 12. mars 2007. Forskriften legger til rette for en enhetlig ledelse av NAV-kontorene, ved at en felles administrativ leder kan gis fullmakt til å utøve myndighet og fatte vedtak på kontorets samlede oppgaveområde enten vedkommende er ansatt i stat eller kommune. Forskriften vil sikre at delegasjon av myndighet skjer i riktige former. Selv om stat eller kommune velger å delegere myndighet til å utføre oppgaver og å fatte vedtak, vil dette ikke berøre ansvarsfordelingen mellom stat og kommune. En statlig ansatt leder vil måtte rapportere til kommunen for oppgaver utført på vegne av kommunen, og en kommunalt ansatt leder vil på tilsvarende måtte rapportere til staten ved fylkeskontoret eller Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Strategier og utfordringer

Det tas sikte på å etablere 140 fullverdige NAV-kontorer i 2008 og 180 i 2009 slik at landets kommuner er dekket av et NAV-kontor innen utgangen av 2009.

NAV-kontorene skal være arbeids- og velferdsforvaltningens kontaktpunkt med brukerne, og skal ta alle skjønnsmessige beslutninger, bl.a. annet beslutninger om attføring, rehabilitering og tidsbegrenset uførepensjon. Brukerne vil få nødvendig oppfølging fra NAV-kontoret for å understøtte deres vei tilbake til arbeid eller økt deltakelse i samfunnet. Beslutninger om nytt kvalifiseringsprogram og stønad skal være et kommunalt ansvar og vil ligge til NAV-kontoret.

Det tas flere grep for å sikre at NAV-kontorene både kapasitetsmessig og kompetansemessig skal settes i stand til å gi mer og bedre individuell veiledning for å få arbeidsløse, sosialhjelpsmottakere og personer som har falt ut av eller står i fare for å falle ut av arbeidsmarkedet, i jobb.

For det første skal NAV-kontorene utvikles gjennom bruk av nye arbeidsformer, bl.a. med satsing på kompetanseutvikling for å få økt bruk av arbeidsevnevurdering. Å innarbeide nye arbeidsformer vil komme i gang for fullt først når NAV-kontorene åpnes. Det vil derfor kunne ta noe tid fra kontoret er formelt etablert til en fullt ut har fått etablert nye måter å arbeide og samhandle på.

For det andre skal det frigjøres tid og kapasitet i NAV-kontorene til brukernære oppgaver, ved at de ansatte i kontorene i begrenset grad skal behøve å bruke tid på rene forvaltningsoppgaver. Arbeids- og velferdsetaten etablerer derfor fylkesvise spesialenheter for forvaltning, samt avdelingskontorer i fylker med mest spredtbygd bosettingsmønster. Enhetene vil i hovedsak fatte vedtak knyttet til statlige regelstyrte ordninger, samt ivareta forvaltningsmessige oppgaver som ikke krever brukernærhet. Spesialenhetene skal også sikre økt kvalitet og effektivitet i saksbehandlingen av de regelstyrte ordningene, herunder sikre at mottakerne får rett ytelse til rett tid. Dette vil i betydelig grad bidra til å løse problemer knyttet til rett håndhevelse av regelverket som tidligere er påpekt av Riksrevisjonen. Spesialenhetene for forvaltning planlegges etablert i løpet av 1. halvår 2008. En pilot spesialenhet for forvaltning vil bli etablert i Aust-Agder i løpet av høsten 2007. Pilot spesialenheten skal teste ut den praktiske oppgavedelingen mellom NAV-kontorene og spesialenhetene og vil gi en viktig erfaring før etablering av de øvrige spesialenhetene.

Etablering av spesialenhetene for forvaltning innebærer at en del ansatte i Arbeids- og velferdsetaten må bytte arbeidssted. Det er forutsatt at etaten skal legge til rette for bruk av fjernarbeidsplasser og at NAV-kontorer med tre eller færre statlige ansatte ikke skal avgi personell til spesialenhetene. Arbeids- og velferdsetaten har nå i all hovedsak gjennomført omstillingssamtaler med de ansatte i etaten som må bytte arbeidssted i tråd med disse føringene, samt vært i dialog med kommunesektoren om konsekvensene av omorganiseringen for bemanningen i de berørte NAV-kontorene. Den konkrete gjennomføringen av omstillingen viser at det kan bli behov for en noe større overflytting av personell fra NAV-kontorer til spesialenheter for forvaltning enn opprinnelig lagt til grunn. Den har

også vist at det er behov for visse lokale tilpasninger som gjør at arbeidsdelingen mellom NAV-kontorer og forvaltningsenhetene kan variere noe fra fylke til fylke. I Nordland har det eksempelvis vært særlige utfordringer knyttet til bemanningen av spesialenhetene, og Arbeids- og velferdsdirektoratet vil i dette fylket ha en mer gradvis oppbygging av spesialenhetene der flere forvaltningsoppgaver enn i de andre fylkene fortsatt vil bli utført på NAV-kontorene. Direktoratet har rapportert at dialogen med de ansatte og med kommunesektoren har vært god og konstruktiv.

I regi av Norges forskningsråd er det satt i gang en flerårig evaluering av NAV-reformen som både skal se på implementeringen av reformen og hvilke effekter reformen vil ha for arbeidsstyrkens deltakelse i arbeid og aktivitet. Forskningsprosjektet ledes av Rokkansenteret. Resultater underveis i evalueringen vil kunne gi grunnlag for læring og korrigerende tiltak i gjennomføringen av reformen. Resultatene fra en evaluering av pilotkontorene vil foreligge i løpet av høsten 2007. Denne læringen vil komme i tillegg til den mer erfaringsbaserte læring som Arbeids- og velferdsetaten, Sosial og helsedirektoratet og kommunene høster i gjennomføringen av reformen.

Det er i gangsatt et utviklingsarbeid i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet med deltagelse fra Sosial- og helsedirektoratet og KS for å utvikle felles resultatmål og indikatorer for NAV-kontorene. Hovedmålet for dette arbeidet vil være å komme fram til et sett med felles resultatmål og indikatorer for NAV-kontorene som inngår i den samlede oppfølgingen av arbeids- og velferdsforvaltningen når alle NAV-kontorene er etablert i 2010.

Totale reformkostnader

På usikkert grunnlag ble det i St.prp. nr. 46 (2004-2005) anslått totale reformkostnader på om lag 3 mrd. kroner, hvorav basis IKT-løsning var anslått til i underkant av 1 mrd. kroner. I anslaget var det ikke tatt hensyn til eventuelle kostnader knyttet til en mulig omstrukturering av de fylkesvise eller regionale nivåene i den statlige etaten. I St.prp. nr. 1 (2006-2007) het det at «På grunnlag av den planlegging som hittil er gjennomført kan de totale reformkostnader nå anslås til om lag 4 mrd. kroner, hvorav IKT-relaterte utgifter utgjør om lag 1,3 mrd. kroner eller drøye 300 mill. kroner mer enn tidligere lagt til grunn.» Anslaget for IKT-utgifter gjaldt både statlige og kommunale IKT-utgifter

De samlede reformkostnader er nå anslått til om lag 4,45 mrd. kroner. Økningen fra anslaget i fjorårets budsjettproposisjon kan forklares med økte utgifter til IKT-basisløsning og økte utgifter til etablering av spesialenheter for forvaltning og kundesentre. IKT-basisløsning har vært igjennom en ekstern kvalitetssikring i tråd med Finansdepartementets retningslinjer. Utgiftene knyttet til etableringen av selve NAV-kontorene er om lag uendret fra fjorårets anslag.

Kommunenes merutgifter ved reformen dekkes innenfor veksten i de frie inntekter. Beløpsrammene baseres på kommunenes utgifter knyttet til å etablere minimumsløsningen for kommunal deltakelse i NAV-kontoret slik den er definert i Ot.prp. nr. 47 (2005-2006). Minimumsløsningen vil si forvaltning av økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning og arbeidet med individuelle planer. Kommunesektoren er kompensert med 50 mill. kroner i 2006 og 150 mill. kroner i 2007. For 2008 kompenseres kommunesektoren med om lag 250 mill. kroner, en økning på om lag 100 mill. kroner som dekkes innenfor veksten i de frie inntektene. Midlene vil bli tildelt over rammetilskuddet og fordelt etter hovednøkkelen i inntektssystemet. KS og Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en veileder som viser hvilke kostnader som kommunene selv skal dekke innenfor de frie inntektene og hvilke utgifter Arbeids- og velferdsetaten skal dekke.

I tillegg vil kommuner som oppretter NAV-kontor ha ansvar for kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad. For 2008 er det foreslått bevilget 230 mill. kroner til disse kommunene, jf. omtale under resultatområde 5, kap. 621 Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet.

IKT program knyttet til pensjonsreformen

Som følge av Stortingets behandling og vedtak i forbindelse med St.meld. nr. 12 Pensjonsreformen – trygghet for pensjonene, er det bevilget midler til et IKT program, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og de påfølgende årlige budsjettproposisjonene fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. IKT-programmet startet opp høsten 2005 og gjennomføres i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet. I tillegg til å utforme nye IKT-løsninger, skal programmet også utforme nye arbeidsprosesser og ny organisering på pensjonsområdet slik at Arbeids- og velferdsetaten kan håndtere den nye pensjonsreformen fra den trer i kraft.

Programmet er delt opp i tre faser, som dels overlapper hverandre. Fase 1 er et forprosjekt som nå er avsluttet hvor de grunnleggende premisser for nye IKT-løsninger og utformingen av det nye systemet ble avklart. I fase 2 blir gjeldende pensjonsregler implementert i nye IKT-løsninger, og i fase 3 vil de nye pensjonsreglene bli implementert i løsningene som er utformet i fase 2.

Rapport

Arbeids- og velferdsetaten er nå om lag halvveis i gjennomføringen av programmets fase 2. I denne delen av programmet inngår nye IKT-løsninger og innføring av en ny arbeidsorganisering på pensjonsområdet med bl.a. opprettelse av fem spesialenheter for pensjon. Pensjonsprogrammet koordineres tett med øvrige omstillingsaktiviteter i NAV-reformen.

Store omstillinger med betydelig IKT-utvikling er beheftet med en viss risiko. Selv om det innenfor enkelte avgrensede områder har vært utfordringer med å holde planlagt fremdrift og kostnadsrammer, har programmet samlet sett i følge Arbeids- og velferdsdirektoratet så langt hatt god fremdrift og kostnadskontroll.

Strategier og utfordringer

Det tas sikte på å ferdigstille fase 2-løsningen i god tid før implementering av pensjonsreformen.

Gjennomføring av fase 3 er avhengig av avklaringer og detaljering av det nye pensjonsregelverket. Fase 3 vil derfor hovedsakelig starte opp i 2008 i forbindelse med at Stortinget vedtar lov for ny alderspensjon i folketrygden. Departementet legger opp til at det for fase 3 i likhet med for fase 2 skal gjennomføres en ekstern kvalitetssikring i tråd med Finansdepartementets retningslinjer.

Budsjettforslag for 2008

For 2008 foreslås det bevilget totalt 1 615,2 mill. kroner under kap. 604 NAV- reform og pensjonsreform. Forslaget til bevilgning fordeler seg med 1 121,3 mill. kroner til NAV-reformen og 493,9 mill. kroner til IKT-program knyttet til pensjonsreformen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 45

Forslag til bevilgning på 877,5 mill. kroner skal dekke:
- 841 mill. kroner i forbindelse med gjennomføring av NAV-reformen
- 36,5 mill. kroner til IKT-prosjektet knyttet til pensjonsreformen

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, kan nyttes under post 21

Forslag til bevilgning på 737,7 mill. kroner skal dekke:
- 280,4 mill. kroner i forbindelse med gjennomføring av NAV-reformen
- 457,3 mill. kroner til IKT-prosjektet knyttet til pensjonsreformen

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	3 387 321	7 596 100	7 852 700
21	Spesielle driftsutgifter	6 808	32 000	35 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	45 276	206 300	241 400
70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, *kan overføres*			138 000
	Sum kap. 605	3 439 405	7 834 400	8 267 600

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 131 222 000 kroner
Post 21: 730 000 kroner
Post 45: 63 235 000 kroner

Mål og hovedoppgaver for Arbeids- og velferdsetaten

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen av arbeidsmarkeds-, trygde- og pensjonspolitikken. Arbeids- og velferdsetaten har også ansvaret for forvaltningen av helserefusjonsområdet for Helse- og omsorgsdepartementet og

forvaltning av ytelsene kontantstøtte, barnetrygd og foreldrepenger for Barne- og likestillingsdepartementet.

Arbeids- og velferdsetaten skal bidra til å realisere hovedmålene for NAV- reformen om flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, enklere for brukerne og tilpasset brukernes behov, samt en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning. Med utgangspunkt i disse hovedmålene skal etaten:

- bidra til å skape et inkluderende samfunn, et inkluderende arbeidsliv og et velfungerende arbeidsmarked
- ivareta vanskeligstilte gruppers behov og bekjempe fattigdom, bl.a. ved å stimulere til arbeid og deltakelse
- sikre inntekt ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.

Arbeids- og velferdsetaten skal arbeide for at flest mulig personer skal kunne delta i ordinært arbeid. Dette innebærer innsats overfor personer som av ulike årsaker ikke har et arbeidsforhold og for personer som har jobb, men står i fare for å miste denne. Etaten skal bl.a. bistå arbeidssøkere med å få jobb, bistå arbeidsgivere med å skaffe arbeidskraft, forebygge og dempe skadevirkningene av arbeidsledighet og innhente informasjon om arbeidsmarkedet. Etaten skal arbeide for høy overgang til arbeid bl.a. gjennom å tilrettelegge for aktiv jobbsøking og gode selvbetjeningssystemer.

Arbeids- og velferdsetaten skal arbeide for å motvirke utstøting, forhindre langtidsfravær, samt bidra til inkludering og tilbakeføring til arbeidslivet. Etaten skal stimulere den enkelte stønadsmottaker til arbeidsaktivitet der dette er mulig, og gi råd og veiledning til arbeidsgivere og arbeidstakere for å hindre sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Etaten skal bistå arbeidsgivere og arbeidstakere i arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv og har også et ansvar for oppfølgingen av den nye IA-avtalen for perioden 2006-2009. Arbeids- og velferdsetaten skal i samarbeid med kommunene og andre aktuelle samarbeidspartnere, tilby god og regelmessig oppfølging av brukere som av ulike årsaker har behov for bistand. Oppfølgingen og krav til aktivitet skal tilpasses den enkeltes forutsetninger og behov.

Arbeids- og velferdsetaten skal sikre den enkeltes rettigheter gjennom forvaltning av trygdelovene og andre sosiale overføringsordninger på en god og effektiv måte. Etaten har et ansvar for at samlet saksgang blir så kort som mulig uten at det går utover kvaliteten på saksbehandlingen.

Arbeids- og velferdsetaten skal tilrettelegge for at den enkelte mestrer hverdagen og på den måten ivareta enkeltindividets selvstendighet og deltakelse i samfunnet.

Arbeids- og velferdsetaten skal være en brukerrettet etat som setter brukernes behov i sentrum. God kvalitet skal prege møtet med etatens brukere. Etaten skal være tilgjengelig og møte brukerne med respekt og kunnskap. Dette gjelder både overfor enkeltpersoner og overfor arbeidsgivere, som også er viktige brukere av Arbeids- og velferdsetaten. Etaten skal ha et tydelig mangfoldperspektiv både i sitt møte med brukerne og i egenskap av å være arbeidsgiver. Selvbetjeningsløsninger og annen informasjon skal tilpasses mangfoldet i befolkningen, herunder personer med innvandrerbakgrunn og personer med nedsatt funksjonsevne.

Arbeids- og velferdsetaten skal i samarbeid med kommunene arbeide for at ressursene i arbeids- og velferdsforvaltningen utnyttes på en måte som er best mulig for brukerne, og som samtidig er kostnadseffektiv. Arbeids- og velferdsetaten skal ha et særskilt fokus på at organisasjonens potensial utnyttes og utvikles. Arbeids- og velferdsetaten skal arbeide for å avdekke og hindre trygdemisbruk. Dette er viktig bl.a. for å opprettholde velferdsordningenes legitimitet i befolkningen.

Rapport

Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet 1. juli 2006. I denne forbindelse ble driftskapitlene for tidligere Aetat og trygdeetaten slått sammen til ett kapittel, kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten. Rapporteringen for 2006 for Aetat, trygdeetaten og Arbeids- og velferdsetaten følger samlet nedenfor. For rapportering i tilknytning til etatens bidrag til gjennomføringen av arbeidsmarkeds-, trygde- og pensjonspolitikken, vises det til resultatområdene 2, 4, 5 og 7.

Ved opprettelsen av Arbeids- og velferdsetaten ble Aetat, trygdeetaten og NAV interim lagt ned. Arbeids- og velferdsetaten overtok det ansvar og de oppgaver som tidligere ble ivaretatt av disse virksomhetene. Arbeids- og velferdsetaten ledes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Arbeids- og velferdsetaten hadde, ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister, en bemanning per 1. mars 2007 tilsvarende 12 338 årsverk.

Året 2006 var preget av etableringen av Arbeids- og velferdsetaten, opprettelse av pilotkontor i alle fylker, arbeidet med ny pensjonsreform, helserefusjonsreformen og gjennomføring av bidragsreformen. Etaten har samtidig klart å opprettholde en god og stabil drift av etatens tjenester. Etaten har i all hovedsak klart å holde seg innenfor gjeldende normtidskrav for utbetaling av ytelser.

NAV Utland – tidligere Folketrygdkontoret for utenlandssaker – har imidlertid overskredet normtidskravet for enkelte trygdeytelser i 2006, særlig gjelder dette uføreytelser. Ny IKT- løsning for fastsetting, beregning og utbetaling av barnebidrag ble innført 1. april 2006. Det har vært problemer i oppstarten av løsningen som medførte enkelte feilutbetalinger og økte restanser. Det er i gangsatt en rekke tiltak for å bedre situasjonen. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er situasjonen nå i bedring.

Selvbetjeningstjenester bidrar til frigjøre ressurser slik at Arbeids- og velferdsetaten kan yte bedre service og være mer tilgjengelig for brukere som har behov for direkte kontakt. På Arbeids- og velferdsetatens nettsider www.nav.no finner brukerne nå samlet informasjon om jobb, arbeidsliv, pensjon, helsetjenester og trygdeordninger i tillegg til et bredt tilbud av elektroniske tjenester. Ved hjelp av selvbetjeningstjenestene kan en søke etter ledige stillinger eller registrere seg som arbeidssøker/arbeidsgiver. Registrerte brukere får tilgang til utvidede tjenester. For arbeidsgiver gjelder dette bl.a. utlysning av stillinger og søk etter kandidater. For arbeidssøker gjelder dette bl.a. innsending av meldekort og forhåndsdefinerte søk etter stillinger. Informasjon og verktøy på nettsidene har fokus på å være brukervennlig. Nettsidene har rundt 1,5 millioner sideoppslag per døgn, og er et av landets mest besøkte nettsteder. Arbeids- og velferdsetaten har mottatt Norge.no sin tilgjengelighetspris og bransjeprisen Gulltaggen for beste informasjonsnettsted. Arbeids- og velferdsetaten vil våren 2008 lansere en nettjeneste som skal gi brukerne et elektronisk tjenestetilbud knyttet til pensjon. Selvbetjeningsløsningene vil i første versjon kun omfatte dagens pensjonsregelverk.

Det ble gjennomført brukerundersøkelser i Aetat og trygdeetaten våren 2006. Om lag 80 pst. av brukerne som mottar helsetjenester eller familieytelser oppga at de var fornøyd med servicen de fikk fra etaten. Om lag 85 pst. av de som mottok alderspensjon svarte det samme. Ordinære arbeidssøkere, brukere som søker hjelpemidler og utførepensjonister sa seg i minst grad fornøyd med servicen de hadde fått fra etaten. Samlet sett viste brukerundersøkelsene god brukertilfredshet med servicenivået i etaten. Alderspensjonistene var videre godt fornøyd med den informasjonen de hadde fått, mens knappe 60 pst. av mottakere av rehabiliteringspenger og hjelpemidler var fornøyd med informasjonstilbudet. Brukerundersøkelsene viser videre at brukertilfredsheten varierer mellom ulike brukergrupper og ulike tjenester/ytelser. Tjenester og ytelser som har lite skjønn i utøvelsen, har gjennomgående en høyere prosentandel tilfredse brukere.

Sent i 2006 ble det gjennomført en brukerundersøkelse blant arbeidsgivere som har meldt stillinger til Arbeids- og velferdsetaten, enten gjennom behov for direkte rekrutteringsbistand eller ved at de har lagt stillinger ut på etatens nettsider. Undersøkelsen viser at arbeidsgivere som har bedt om bistand fra etaten er mer fornøyd enn de som har registrert stillinger på Internett. Dette kan skyldes at spørsmålet om service er lite relevant for arbeidsgivere som registrerer stillinger selv på nettet. Blant arbeidsgivere som har bedt om bistand fra Arbeids- og velferdsetaten til å finne aktuelle søkere, er det flere i 2006 enn i 2005 som er fornøyd med nytten av rekrutteringsbistanden, etatens kunnskap om bransjen og etatens kapasitet til å ta imot rekrutteringsoppdrag. Dette gjelder spesielt Arbeids- og velferdsetatens bransjekunnskap. Hele 9 prosentpoeng flere er fornøyd med etatens bransjekunnskap sammenlignet med 2005. Etaten har i 2006 styrket markedsarbeidet for å bistå arbeidsgiverne med å få dekket behovet for arbeidskraft og få flere utsatte grupper i jobb.

Brukermedvirkning, både på individ- og systemnivå, er en sentral del av den nye arbeids- og velferdsforvaltningen. Det er i 2006 opprettet et sentralt brukerutvalg. Brukerutvalget er sammensatt av representanter for store og bredt sammensatte brukerorganisasjoner, samt at utvalget har representanter fra både arbeidsgiversammenslutningen (NHO) og fra arbeidstakerorganisasjonene (LO). Det legges opp til at det sentrale brukerutvalget skal drøfte saker av strategisk karakter. Videre er det opprettet regionale brukerutvalg. I tillegg til brukerutvalgene er det jevnlig kontakt med brukerorganisasjoner.

I 2006 ble 1 690 personer svarende til 1 727 saker anmeldt for trygdemisbruk. Dette er en økning på 440 saker sammenlignet med 2005. Totalt anmeldt beløp var 188 mill. kroner i 2006 mot 143 mill. kroner i 2005. Dette er en økning på 31 pst.

Alle statlige virksomheter skal ha innført miljøledelse. Miljøledelse er et verktøy for å øke bevisstheten om miljøkonsekvensene av en virksomhet og sette i gang et systematisk arbeid for å endre virksomheten i en miljøvennlig retning. Både Aetat og trygdeetaten hadde innført miljøledelse som en integrert del av etatenes styringssystemer. Arbeidet med miljøledelse videreføres i Arbeids- og velferdsetaten og videreutvikles i form av overordnede miljømål og krav om konkrete miljøforbedrende tiltak.

Kvinner er i flertall blant de ansatte i Arbeids- og velferdsetaten med 69 pst. Av alle kvinnelige ansatte er 86,5 pst. ansatt som saksbehandlere, mens 8,4 pst. er ansatt som ledere. Tilsvarende tall for mann-

lige ansatte er henholdsvis 78,5 pst. og 16,5 pst. Det er små lønnsmessige forskjeller mellom kvinner og menn innen de ulike stillingsgruppene.

Sykefraværsprosenten i Arbeids- og velferdsetaten var i 1. halvår 2007 på 7,0 pst. Dette er på om lag samme nivå som i tidligere Aetat og trygdeetaten samt staten for øvrig.

Strategier og utfordringer for 2008

Frem mot 2010 skal det gjennomføres tre store reformer parallelt i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Det gjelder NAV-reformen, pensjonsreformen og at forvaltningen av helserefusjonsområdet skal skilles ut fra Arbeids- og velferdsetaten. Samtidig vil etaten ha betydelige oppgaver i forbindelse med oppfølging av Sykefraværsutvalget, herunder forvaltningen av ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester. Videre vil det bl.a. som oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, gjennomføres flere endringer i innretningen av de virkemidlene som Arbeids- og velferdsetaten har tilgjengelig. Det innebærer bl.a. at en stor andel av etatens ansatte i tiden fremover vil ta del i opplæringstiltak for å beherske bl.a. nye arbeidsoppgaver, arbeidsmetoder og nye IKT-løsninger.

Målet om en god og stabil gjennomføring av politikken står sentralt i etatens pågående arbeid. Etaten er imidlertid nå inne i en reformfase hvor det brukes betydelige ressurser på omstilling og utvikling for å oppnå resultater på lengre sikt. En hovedutfordring for Arbeids- og velferdsetaten i 2008 vil derfor være å sikre god gjennomføring av de reformene som etaten har ansvaret for, og samtidig ivareta en god og balansert oppfølging av den løpende virksomheten. De to neste årene vil være en svært krevende gjennomføringsperiode for Arbeids- og velferdsetaten.

For å understøtte den høye etterspørselen etter arbeidskraft skal Arbeids- og velferdsetaten i 2008 innrette virkemidler og ressurser mot tett oppfølging av ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere som har problemer med å skaffe seg arbeid på egen hånd. Det vil være viktig å redusere arbeidsledigheten, særlig blant utsatte grupper på arbeidsmarkedet og motvirke at arbeidsføre personer i yrkesaktiv alder faller utenfor arbeidslivet. En særlig utfordring i dette arbeidet er å øke sysselsettingen blant personer med redusert funksjonsevne. Dette fordrer et systematisk samarbeid med arbeidsgivere som har ansatt eller som ønsker å rekruttere en ansatt med redusert funksjonsevne, og den enkelte bruker. Innvandrere utgjør også en betydelig ressurs som det er særlig viktig å mobilisere i en tid med stort behov for arbeidskraft. En utfordring for etaten i 2008 vil være å bidra til å redusere arbeidsledigheten blant innvandrere. Dette fordrer et systematisk samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og kommuner.

Etaten skal i 2008 bistå arbeidsgivere med å fylle ledige stillinger. Etaten skal i den forbindelse legge betydelig vekt på å mobilisere de arbeidskraftsressursene som finnes blant dagens ledige, undersysselsatte og etatens øvrige brukere. Samtidig skal etaten legge til rette for rekruttering fra utlandet for å avhjelpe næringer og bransjer med mangel på arbeidskraft.

Arbeids- og velferdsetaten skal i 2008 medvirke til at virksomhetene følger de nye oppfølgingspunktene for sykmeldte og etablere gode rutiner for etatens oppfølging av sykmeldte.

I 2008 blir arbeidet for å forhindre og avdekke trygdemisbruk samlet i en styringslinje for å bidra til bedre identifiserings- og utredningsarbeid. Etaten vil arbeide aktivt for et tettere samarbeid mellom offentlige etater for å bekjempe misbruk av offentlige midler. Innkreving av bl.a. feilutbetalte dagpenger og attføringsstønader overføres fra Statens Innkrevingssentral til Arbeids- og velferdsetatens innkrevingssentral. Arbeids- og velferdsetatens innkrevingssentral vil også overta innkrevingsarbeidet av misligholdt premie til Garantikassen for fiskere.

For nærmere omtale av strategier og tiltak innenfor etatens virksomhetsområde, vises det til omtalen under resultatområdene 2, 4, 5 og 7.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 Driftsutgifter skal dekke lønns- og driftsutgifter i Arbeids- og velferdsetaten, herunder ordningen med funksjonsassistenter og Mer effektiv hjelpemiddelforvaltning (MEHF). Det foreslås bevilget i alt 7 852,7 mill. kroner for 2008 under post 01 Driftsutgifter.

Styrking av personellressursene i 2008

Post 01 foreslås styrket med 54 mill. kroner i 2008 til styrking av personellressursene knyttet til veiledning og oppfølging av personer med psykiske lidelser. Dette skal også bidra til å styrke samarbeidet om tilbudet til den enkelte bruker mellom arbeids- og velferdsforvaltningen, øvrige kommunale tjenester og andre aktører. Det vises også til omtale under kap. 634, post 76 og omtale under delmål 1.3 samt under Opptrappingsplanen for psykisk helse i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon.

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak i Oslo kommune

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak i Oslo kommune foreslås videreført i 2008 i 3 av 4 bydeler inntil etablering av felles arbeids- og velferdskontor, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Oslo kommune får overført 3,5 mill. kroner fra kap. 605, post 01 i 2008. Det vises til omtale under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.

Forsøk med stykkpris for avklaring av yrkeshemmede

Det foreslås å sette av inntil 180 mill. kroner for å kunne videreføre forsøket med stykkpris for avklaring av yrkeshemmede i 2008 og at fullmakten til omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 videreføres i 2008, jf. forslag til vedtak.

Ordning med arbeids- og utdanningsreiser

For å sikre personer med nedsatt funksjonsevne muligheter for deltakelse i arbeidsliv og utdanning foreslås forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser videreført i 2008. Ordningen har tidligere vært et samarbeidsprosjekt mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Den foreslås nå i sin helhet lagt til Arbeids- og velferdsetaten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med den budsjettmessige oppfølging av at ansvaret for forsøket i TT-fylkene foreslås overført til Arbeids- og velferdsetaten fra 2008. Det vises også til omtale under kap. 1301 post 71 i St.prp. nr. 1 (2007-2008) Samferdselsdepartementet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen nyttes bl.a. til utgifter til FoU-virksomhet, ordningen med tilretteleggingsgaranti og prosjektorganisasjonen for overføring av forvaltningsansvaret for helserefusjoner. Det foreslås bevilget i alt 35,5 mill. kroner for 2008 under post 21.

Post 45 Større nyanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen nyttes bl.a. til ordinære IT-investeringer i Arbeids- og velferdsetaten, bl.a. til utskifting og oppgradering av utstyr som ikke lenger tilfredsstiller gjeldende krav til funksjonalitet og driftssikkerhet, samt til utskifting av programvare.

Forvaltningsansvaret for helserefusjoner skal overføres fra Arbeids- og velferdsetaten til sosial- og helseforvaltningen innen 2010. Helserefusjoner omfatter bl.a. refusjon til poliklinikk, lege, psykolog, legemidler, tannlege, laboratorier og røntgeninstitutter, i tillegg til forvaltning av frikort for enkeltpersoner. Samtidig med overføringen av forvaltningsansvaret arbeides det med utvikling av elektronisk frikortløsning. Disse investeringene vil på sikt bidra til en mer effektiv forvaltning av helserefusjoner. Innenfor bevilgningsrammen vil arbeidet med overføring av forvaltningsansvaret for helserefusjoner, bli videreført. Dette gjelder oppgaver knyttet til nødvendige omstillingsaktiviteter for å kunne overføre forvaltningsansvaret fra Arbeids- og velferdsetaten til sosial- og helseforvaltningen innen utgangen av 2009 og fortsatt innsats for å realisere en elektronisk frikortløsning.

Det foreslås bevilget i alt 241,4 mill. kroner for 2008.

Post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kan overføres

Det foreslås bevilget 138 mill. kroner i 2008 under post 70 for tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester i Arbeids- og velferdsetaten, jf. omtale under kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 73 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester.

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Administrasjonsvederlag		25 000	25 000
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag		15 000	15 000
07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak		100 000	100 000
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	3 215		
17	Refusjon lærlinger	25		
18	Refusjon sykepenger	21 144		
	Sum kap. 3605	24 384	140 000	140 000

Inntektene var tidligere ført opp under kap. 5701 og dels under kap. 3630.

Post 01 Administrasjonsvederlag

Post 01 består av vederlag for etatens administrasjon av enkelte andre ytelser enn folketrygdens egne ytelser.

Kildene for administrasjonsvederlag er:
- Fellesordningen for Tariffestet Pensjon
- Kommunale tilleggsytelser
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Statens Pensjonskasse

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak. Det foreslås bevilget 25 mill. kroner for 2008 under post 01.

Post 02 Refusjoner mm.

På post 02 inntektsføres refusjoner fra EU, fra forskningsinstitusjoner som får utarbeidet spesielle dataleveranser fra etaten mv. Kap. 605, post 21 kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tolketjenester

Post 04 nyttes til inntekter fra forsøksvirksomhet ved undervisningstolkning som skal dekkes av kommunene og fylkeskommunene, og til andre tolkeoppdrag som skal dekkes av andre instanser enn folketrygden, som for eksempel rettstolkning. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Oppdrags- og salgsinntekter mv.

Under post 05 inntektsføres bl.a. oppdrag, fremleie og kantinesalg i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag

Ved offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag skal hver av partene i bidragssaker betale gebyr. Gebyrets størrelse er fastsatt til ett rettsgebyr. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak. Det foreslås bevilget 15 mill. kroner for 2008 under post 06.

Post 07 Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak

I 2004 ble finansieringsansvaret for syketransport og reiseutgifter for helsepersonell overført fra trygdeetaten til de regionale helseforetakene og kommunene. Administrasjonsutgiftene knyttet til syketransport, oppgjør med transportører og behandling av enkeltsaker overfor pasienter ble også overført til de regionale helseforetakene. De regionale helseforetakene inngår avtaler med Arbeids- og velferdsetaten om kjøp av disse tjenestene. Inntektene inntektsføres under post 07 og anslås til om lag 100 mill. kroner for 2008.

Post 15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten.

Post 16 Refusjon fødselspenger

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten.

Post 17 Refusjon lærlinger

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten.

Post 18 Refusjon sykepenger

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten.

Kap. 606 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter		55 200	56 400
	Sum kap. 606		55 200	56 400

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 2 645 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Bevilgningen under kap. 606 Trygderetten, post 01 Driftsutgifter var fram til 2006 ført opp under kap. 2603, post 01.

Trygderetten er en uavhengig ankeinstans som skal treffe avgjørelser om enkeltpersoners rettigheter og plikter etter lov om folketrygd m.fl., jf. lov av 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

Trygderetten er formelt sett ingen domstol, men har mange trekk til felles med de alminnelige domstolene. Trygderetten kan ikke instrueres av noe annet organ om avgjørelsene og Trygderettens leder kan ikke gripe inn overfor retten i den enkelte sak. Lovligheten av Trygderettens kjennelser kan prøves ved lagmannsretten som første instans.

Dispensasjons- og klagenemnd for behandling i utlandet og Statens helsepersonellnemnd, som er virksomheter underlagt Helse- og omsorgsdepartementet, er samlokalisert med Trygderetten. For nærmere omtale vises det til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Rapport

Sakstilgangen til Trygderetten økte sterkt fra slutten av 1990-tallet og til og med 2003. I 2004 flatet saksinngangen ut og gikk deretter noe ned. Denne nedgangen har fortsatt i 2006. Antall innkomne saker i 2006 var 4 054. Saksbeholdningen pr. 1. januar 2006 var på 1 185 saker, en nedgang på ca. 200 saker fra året før. Økningen fram til 2004 var særlig innenfor uførepensjonsområdet. Det er også dette området som har bidratt mest til nedgangen i perioden fra 2004 til 2006.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2006 var på 4 måneder. Saksbehandlingstiden varierer noe fra område til område. For uførepensjonssaker, som utgjorde ca. 30 pst. av sakene, var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 4,1 måneder. Ingen sakstyper hadde i 2006 en gjennomsnittlig saksbehandlingstid som oversteg seks måneder. Nærmere 80 pst. av sakene ble behandlet innen seks måneder, som er en forbedring i forhold til 2005

I de siste årene har det vært et mål for Trygderetten å øke andelen kjennelser med full grunngiving. Andelen kjennelser med full grunngiving utgjorde i 2001 27,5 pst. av sakene, mens den i 2006 var drøyt 60 pst. I alle andre saker gis det, i tråd med lovendringen fra 1. januar 2004, en forenklet grunngiving der det går fram hva retten særlig har lagt vekt på i sin avgjørelse. Alle saker avgjort i Trygderetten har en selvstendig begrunnelse.

Trygderetten har satset på å effektivisere saksbehandlingen for å kunne oppfylle saksbehandlingsmålene.

Til og med 2003 opererte Trygderetten med begrepet «gunstprosent», dvs. andel saker som ble omgjort og andel saker som ble opphevet og returnert til ny behandling. For å få et mest mulig korrekt bilde av resultatet av saksbehandlingen, er «gunstprosenten» fra 2004 splittet i hhv. saker som

ble omgjort og saker som ble opphevet og returnert for ny behandling. Samlet for alle saksområdene ble 17,3 pst. omgjort i 2006. Om lag 7 pst. av sakene ble opphevet og returnert til ny behandling, i hovedsak fordi sakene var for dårlig opplyst. I de resterende saker ble tidligere vedtak stadfestet.

Sakstilgang, avgang og restanser 1998-2006

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Innkomne saker	3 861	5 257	5 589	6 182	5 447	5 995	5 280	4 121	4 054
Avgjorte saker	4 048	5 308	5 573	5 761	5 324	5 690	5 730	4 617	4 301
Restanser	1 535	1 444	1 500	1 936	2 077	2 392	1 902	1 406	1 185

Strategier og utfordringer for 2008

Trygderetten har ansvar for å avsi kjennelser i overensstemmelse med de lover og regler som gjelder og skal behandle og avgjøre sakene slik at vilkårene som stilles til behandlingen i lov om anke til Trygderetten er oppfylt.

En hovedutfordring for Trygderetten er å avgjøre sakene med en forsvarlig saksbehandlingstid og å behandle og avgjøre sakene på en slik måte at det gir tillit både hos den ankende part og ankemotparten.

En annen hovedutfordring er å avsi flere prinsipielle kjennelser som er retningsgivende for forvaltningen og sørge for koordinering av praksisen i Trygderetten.

Miljøledelse og oppfølging av grønn stat er integrert i virksomhetens styringssystem.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Det er innarbeidet 938 000 kroner i økning til dekning av merutgifter i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2007. Det foreslås bevilget 56,4 mill. kroner for 2008.

Antall årsverk i Trygderetten i følge det sentrale tjenestemannsregisteret var 65 pr. 1. mars 2007.

Kap. 3606 Trygderetten

De regnskapsførte utgiftene er fram til 2006 ført opp under kap. 5702, jf. Programkategori 29.10.

Bevilgningen under kap. 606 kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 16-18 utgjør.

Programkategori 29.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 29.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2600	Trygdeetaten	2 977 431			
2603	Trygderetten	51 817			
	Sum kategori 29.10	3 029 248			

Utgifter under programkategori 29.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	2 964 569			
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	60 979			
70-89	Andre overføringer	3 700			
	Sum kategori 29.10	3 029 248			

Kap. 2600 Trygdeetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	2 906 749		
21	Spesielle driftsutgifter	6 003		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	60 979		
70	Tilskudd	3 700		
	Sum kap. 2600	2 977 431		

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet 1. juli 2006. I denne forbindelse ble kap. 630 Aetat og kap. 2600 Trygdeetaten slått sammen til et nytt kapittel. 605 Arbeids- og velferdsetaten, jf. Resultatområde 1 Administrasjon.

Kap. 2603 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	51 817		
	Sum kap. 2603	51 817		

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen er for 2008 ført opp under kap. 606 Trygderetten, post 01 Driftsutgifter under programkategori 09.00 Administrasjon mv.

Kap. 5702 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
16	Refusjon fødselspenger	798		
18	Refusjon av sykepenger	1 156		
	Sum kap. 5702	1 954		

Kapitlet er for 2008 ført opp under kap. 3606 Trygderetten under programkategori 09.00.

Et velfungerende arbeidsliv

Resultatområde 2 Arbeidsmarked

Strategiske mål

Et hovedmål for arbeidsmarkedspolitikken er å bidra til høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften. Høy arbeidsinnsats er en forutsetning for høy verdiskapning i årene fremover. Det vil være viktig for å kunne opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er også den viktigste sikringen mot fattigdom og for at enkeltindividet skal få utnyttet sine muligheter.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for utformingen av arbeidsmarkedspolitikken. Departementet har også ansvaret for utformingen av et økonomisk sikkerhetsnett for personer som midlertidig står uten arbeid. For å nå målene om et velfungerende arbeidsmarked og et inkluderende arbeidsliv, har departementet en rekke virkemidler til rådighet.

Arbeidsmarkedspolitikken har betydelige grenseflater mot departementets andre resultatområder, jf. for eksempel resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet, resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak, resultatområde 5 Levekår, resultatområde 6 Integrering og mangfold, resultatområde 7 Pensjoner og resultatområde og resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring. Arbeidsmarkedspolitikken har videre grenseflater mot andre departementers ansvarsområder, herunder finans- og pengepolitikk, utdanningspolitikk, nærings- og innovasjonspolitikk og kommunal- og regionalpolitikk. Politikkutformingen på disse områdene påvirker målet om høy sysselsetting og yrkesdeltakelse.

Individuell bistand og tett oppfølging av arbeidssøkere er sammen med bruk av arbeidsmarkedstiltak viktige virkemidler for å støtte opp om målet om økt sysselsetting. Departementet forvalter et omfattende regelverk som har betydning for at målene skal nås. Dette omfatter blant annet folketrygdloven, arbeidsmarkedsloven, utlendingsloven, arbeidsmiljøloven, arbeids- og velferdsforvaltningsloven og sosialtjenesteloven. Det samlede sett av virkemidler skal gi økonomisk trygghet og samtidig motivere til overgang til arbeid. En rimelig balanse mellom rettigheter og plikter nedfelt i regelverket for livsoppholdsytelsene skal bidra til dette.

Arbeids- og velferdsetaten står for den operative gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Det vises også til egen omtale av Arbeids- og velferdsetaten under resultatområde 1 Administrasjon, forvaltning og utvikling, Arbeids- og velferdsetaten.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Det har vært økende aktivitetsnivå i norsk økonomi i over fire år. Lave renter og høy inntektsvekst har bidratt til å øke husholdningenes etterspørsel. I tillegg har høye oljeinvesteringer og en svært gunstig utvikling i markedene for eksport bidratt til veksten.

Sett i et internasjonalt perspektiv har Norge et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse og god inntektssikring. Situasjonen på arbeidsmarkedet preges for tiden av to forhold. På den ene siden er det *stor etterspørsel* etter arbeidskraft. Sysselsettingsveksten fra 2. halvår 2005 til 1. halvår 2007 har vært særlig sterk. En må tilbake til 1980-tallet for å finne tilsvarende sterk vekst. Dette har gitt et godt arbeidsmarked for personer som tilbyr sin arbeidskraft. Arbeidsledigheten har blitt betydelig redusert siden 2005. På den annen side svekkes gradvis deler av *arbeidstilbudet* som følge av at de store etterkrigskullene nå er i en alder hvor avgang fra arbeidslivet er mer vanlig.

I sum medfører disse to effektene *knapphet på arbeidskraft*. Innen visse sektorer er det bedrifter som har utfordringer med å rekruttere kvalifisert arbeidskraft.

Arbeidsstyrke og sysselsetting

Mange er utenfor arbeidsstyrken

Fordelingen av befolkningen på ulike hovedgrupper i arbeidsmarkedet endres over tid pga. endret alderssammensetning i befolkningen, økonomiske konjunkturer og andre samfunnsmessige endringer som økt velferd og endrede preferanser for arbeid og fritid. For det første bidrar aldringen av befolkningen til å gjøre arbeidsstyrkens andel av samlet befolkning mindre. For det andre har vi hatt en økende kvinnelig sysselsettingsrate over en lengre periode. For det tredje fører økonomisk vekst, økt velferd og godt utbygde velferdsordninger til økt vektlegging av fritid. Noe av denne fritiden kommer til uttrykk ved kortere gjennomsnittlig arbeidstid pr. år, ved senere inntreden i arbeidslivet og ved tidligere avgang fra arbeidslivet. Økt velferd trekker derfor isolert sett i retning av en lavere arbeidsstyrke og lavere arbeidstilbud. Samlet bidro disse effektene til at vi hadde en nedgang i yrkesdeltakelsen på begynnelsen av dette tiåret. Oppgangskonjunkturen i norsk økonomi siden 2003 med økt etterspørsel etter arbeidskraft, har bidratt til en betydelig stimulering av tilbudet av arbeidskraft. Vi har derfor hatt vekst i yrkesprosenten både i fjor og i år.

Vel halvparten (53 pst.) av den norske befolkningen deltar i arbeidsstyrken. De yngste og de eldste er ikke en del av arbeidsstyrken. Personer under 15 år og over 74 år utgjør en drøy fjerdepart (27 pst.) av befolkningen. En stor gruppe blant de som er i arbeidsfør alder (15 – 74 år), deltar heller ikke i arbeidsstyrken av ulike grunner. Denne gruppen utgjør én femtedel av befolkningen, jf. figur nedenfor.

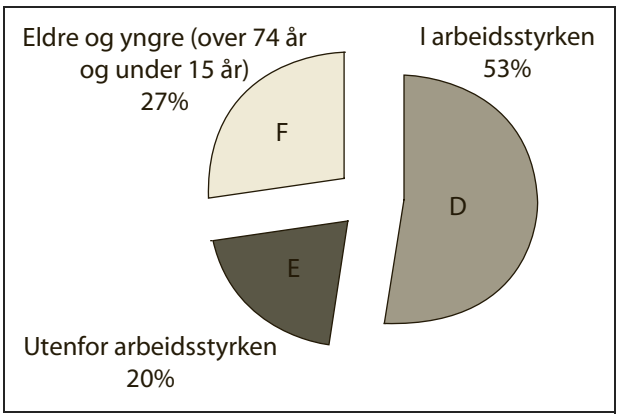

Figur 6.1 Befolkningen fordelt i tre hovedkategorier

Kilde: SSBs AKU 2006

I 2006 var det 952 000 personer i aldersgruppen 15-74 år som ikke hadde tilknytning til arbeidslivet. Flere av disse er mottakere av ulike offentlige stønader, jf. resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak. Mange av de yngste i denne gruppen er under utdanning, mens mange av de eldste er alderspensjonister. I tillegg kommer en betydelig andel i arbeidsdyktig alder som er uførepensjonister og førtidspensjonister, samt grupper av hjemmeværende som heller ikke inngår i arbeidsstyrken, jf. figur 6.2.

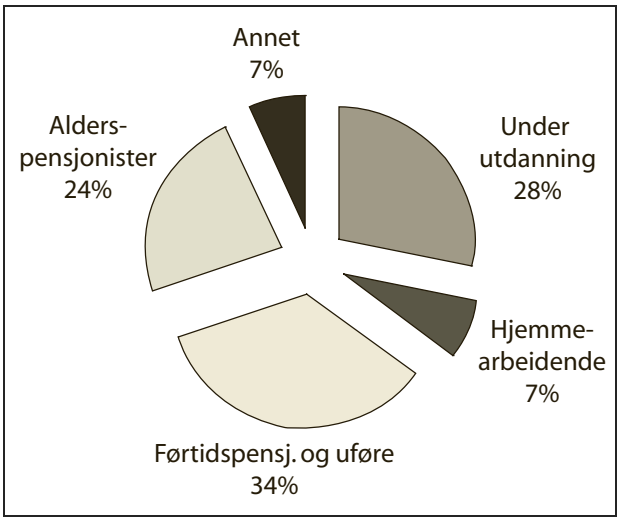

Figur 6.2 Personer utenfor arbeidsstyrken etter hovedkategori

Kilde: SSBs AKU 2006

Videre er til enhver tid en del i arbeidsstyrken midlertidig borte fra arbeid som følge av sykefravær eller arbeidsledighet, jf. omtale nedenfor og under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak. En betydelig del av personene i arbeidsdyktig alder som er utenfor arbeidsstyrken eller midlertidig borte fra arbeid, mottar bistand fra offentlige stønadsordninger.

Fortsatt god vekst i sysselsettingen

I OECD-området er Norge blant landene med høyest yrkesdeltakelse og sysselsettingsrate. Sammenlignet med andre land er yrkesdeltakelsen særlig høy blant kvinner og eldre. Den samlede yrkesdeltakelsen i Norge var på 72 pst. i 2006, en økning på 0,4 prosentpoeng fra 2005. Yrkesdeltakelsen var i 2006 75,6 pst. for menn og 68,4 pst. for kvinner.

Det har vært sterk vekst i sysselsettingen siden vår/sommer 2005. I 2006 økte sysselsettingen med 3,1 pst. eller om lag 72 000 personer ifølge tall fra

Boks 6.1 Nærmere om begreper knyttet til arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken defineres ut fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) til Statistisk sentralbyrå (SSB). I denne undersøkelsen grupperes personene i ulike kategorier, avhengig av hva de svarer med hensyn til sin aktivitet i den uken undersøkelsen blir foretatt.

Sysselsatte er personer i alderen 15-74 år som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuken, samt personer som var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon mv. Personer som er inne til førstegangs militær- eller siviltjeneste, samt deltakere på sysselsettingstiltak (med lønn fra arbeidsgiver) regnes også som sysselsatte. Personer som deltar på tiltak uten lønn fra arbeidsgiver regnes ikke som sysselsatte. Sysselsettingsraten regnes som andel sysselsatte i pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder, dvs. 15-74 år.

Arbeidsledige er personer uten inntektsgivende arbeid som har forsøkt å skaffe seg slikt arbeid i løpet av de siste fire ukene, og som kan påta seg arbeid i løpet av de neste to ukene etter intervjutidspunktet. Arbeidsledighetsraten regnes som andel arbeidsledige i pst. av arbeidsstyrken.

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og de arbeidsledige, dvs. personer med tilknytning til arbeidsmarkedet. Yrkesdeltakelsen regnes som arbeidsstyrken i pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder.

Personer utenfor arbeidsstyrken er personer som verken var sysselsatte eller arbeidsledige i undersøkelsesuken.

Nasjonalregnskapet. I juni 2007 var det 2 428 000 sysselsatte i følge SSBs arbeidskraftsundersøkelse. Dette er det høyeste antall sysselsatte noensinne og hele 84 000 ellet 3,6 pst. høyere enn på samme tid året før.

Sysselsettingen er ventet å øke også i 2008, men med noe lavere vekst. I Nasjonalbudsjettet 2008 anslås en vekst i sysselsettingen på 3,5 pst. (+ 85 000 sysselsatte) i 2007 og 1 pst. (+ 25 000 sysselsatte) i 2008.

Samtidig er gjennomsnittlig arbeidstid pr. sysselsatt lavere i Norge enn i mange andre OECD-land. Dette har sammenheng med at normalarbeidstiden er kortere, men også at det er et relativt høyt innslag av midlertidig fravær og deltidsarbeid. Gjennomsnittlig timeverk i Norge er om lag 80 pst. av gjennomsnittet over OECD-landene (OECD 2006).

Arbeidstilbudet kan økes på flere måter. Én måte kan være ved økt arbeidstid pr. sysselsatt, herunder redusere midlertidig fravær. En annen kan være å begrense avgangen ut av arbeidsstyrken og hindre at folk støtes over på ulike velferdsytelser, herunder utsatt gjennomsnittlig avgangsalder. En tredje kan være å bringe flere personer som i dag er utenfor arbeidsstyrken tilbake. En fjerde kan være ved økt arbeidsinnvandring.

Stigende etterspørsel etter arbeidskraft er også kommet innvandrerbefolkningen til gode

Veksten i sysselsettingen fra 4. kvartal 2005 til 4. kvartal 2006 var sterkere blant innvandrere enn blant personer uten innvandrerbakgrunn. Mens sysselsettingsraten blant innvandrere økte med 3 prosentpoeng fra 4. kvartal 2005 til 4. kvartal 2006, økte sysselsettingsraten i hele befolkningen med 1,5 prosentpoeng i samme periode. Likevel deltar fortsatt innvandrerbefolkningen i mindre grad i arbeidslivet enn den samlede befolkningen. Arbeidsledigheten er også betydelig høyere blant ikke-vestlige innvandrere enn blant befolkningen for øvrig, jf. nærmere omtale nedenfor.

Førstegenerasjonsinnvandrere utgjorde i 4. kvartal 2006 7,6 pst. av alle lønnstakere i Norge. De største gruppene her er innvandrere fra Asia (32 pst.) og Norden (18 pst.). Andelen sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere var 60,1 pst. i 4. kvartal 2006, en økning på 3,0 prosentpoeng sammenlignet med samme periode i 2005.[3] Blant befolkningen samlet var til sammenligning 70,0 pst. i arbeid i 4. kvartal 2006. Sysselsettingsandelen stiger med botiden i Norge. Sysselsettingen blant innvandrere varierer også med landbakgrunn. Det samlede sysselsettingsnivået er lavest blant personer fra Afrika og Asia, og høyest blant personer fra Norden og EU-landene for øvrig. Kvinner fra Afrika og Asia har lavest sysselsettingsrate med henholdsvis 37,5 og 46,8 pst. i 4. kvartal 2006.

Førstegenerasjonsinnvandrere arbeider i noe større grad deltid enn alle lønnstakere. Om lag 33 pst. arbeidet deltid, mens tilsvarende tall for alle var om lag 28 pst. i 4. kvartal 2006. I forhold til året før var det en reduksjon i andelen med deltid på 1 prosentpoeng for innvandrerne og ½ prosentpoeng for alle. Det var særlig andelen med kort deltid

[3] Førstegenerasjonsinnvandrere er personer født i utlandet av utenlandsfødte foreldre (Kilde: SSB)

som ble redusert. Som for befolkningen samlet sett er det flere kvinner enn menn blant førstegenerasjonsinnvandrerne som arbeider deltid. Forskjellene er imidlertid noe mindre enn blant alle lønnstakere.

Tall for etterkommere[4] viser en samlet sysselsettingsrate på 53,8 pst. i 4. kvartal 2006. Det er en økning på 2,1 prosentpoeng fra samme periode i 2005. Raten er noe lavere enn blant førstegenerasjonsinnvandrere. En må her ta i betraktning at om lag halvparten av etterkommerne i yrkesaktiv alder (15-74 år) er under 20 år, og mange vil følgelig være under utdanning og utenfor arbeidsmarkedet. Blant gruppen av etterkommere i alderen 20-24 år, var sysselsettingsraten 68,7 pst., tilsvarende 12 prosentpoeng over nivået i samme aldersgruppe blant førstegenerasjonsinnvandrerne og bare 4 prosentpoeng under nivået i befolkningen totalt i denne alderen. Pga. lav gjennomsnittsalder arbeider mange etterkommere deltid.

Lønnsutviklingen

Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i arbeidsmarkedet og lønnsutviklingen, se figur 6.3. Norsk økonomi har vært i kraftig vekst de siste tre årene og lønnsomheten i næringslivet har vist god utvikling. Lønnsveksten var lenge forholdsvis moderat etter at konjunkturoppgangen tok til i 2003. Dette forsterket etterspørselen etter arbeidskraft og har gitt muligheter for jobb for mange personer som tidligere hadde vansker med å komme inn på arbeidsmarkedet. I det siste året har lønnsveksten tiltatt.

Ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene var lønnsveksten fra 2005 til 2006 4,1 pst. Dette er 0,1 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittlig lønnsvekst de siste 5 årene, men høyere enn lønnsveksten året før som var på 3,3 pst. Tilstrammingen i arbeidsmarkedet bidro imidlertid til at lønnsveksten tok seg opp utover i 2. halvår i 2006 og overhenget til 2007 ble klart høyere enn i de tre foregående årene. Årets lønnsoppgjør i de store forhandlingsområdene har rammer fra 4½ til knapt 5 pst. Med forventet lav prisvekst gir dette en sterk vekst i reallønnen i 2007.

Lønnsoverhenget til 2007, de avtalte tarifftilleggene i år og samme bidrag fra lønnsglidningen som i fjor, gir en lønnsvekst på om lag 5 pst. fra 2006 til 2007. Et strammere arbeidsmarked i 2007 enn i 2006 kan trekke i retning av noe sterkere lønnsglidning i 2007 enn året før. Det norske arbeidsmarkedet har tiltrukket seg mye arbeidskraft fra utlandet de siste årene. Uten et slikt bidrag til arbeidsstyrken, er det grunn til å tro at presset i arbeidsmarkedet hadde vært enda sterkere.

[4] Etterkommere er personer født i Norge av utenlandsfødte foreldre (Kilde: SSB)

Figur 6.3 Årslønnsvekst og arbeidsledighetsrate. Prosent. Årsgjennomsnitt 1991-2007

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, Arbeids- og velferdsetaten

Strammere arbeidsmarked og økt arbeidsinnvandring

Arbeids- og velferdsetatens bedriftsundersøkelse våren 2007 viser at bedriftene har høye forventninger om sysselsettingen ett år fram i tid. I overkant av en tredjedel av bedriftene venter vekst i sysselsettingen det kommende året. Forventningene er oppjustert fra fjorårets bedriftsundersøkelse. Optimismen understøttes av en kraftig vekst i tilgangen av ledige stillinger. Arbeids- og velferdsetatens statistikk viser at tilgangen av ledige stillinger annonsert i media var 29 pst. høyere i 1. halvår 2007 sammenlignet med samme periode i 2006.

Ifølge Arbeids- og velferdsetatens bedriftsundersøkelse for 2007 har rekrutteringsproblemene økt sammenlignet med i 2006. Bedriftene meldte våren 2007 at de manglet 88 000 personer, en økning på 28 000 fra 2006. Det er særlig faglærte arbeidere innen industri og bygg/anlegg det er krevende å rekruttere.

Norge har siden utvidelsen av EU/EØS-området 1. mai 2004 hatt betydelig tilstrømning av arbeidstakere fra noen av de nye EØS-landene, spesielt Polen og de baltiske landene. Det er relativt liten arbeidsinnvandring fra land utenfor EU/EØS-området. Tall fra Utlendingsdirektoratet (UDI) viser at det ble utstedt totalt 54 800 tillatelser knyttet til arbeid for personer fra de nye EU/EØS-landene i 2006 tilsvarende en økning på 47 pst. sammenlignet med 2005. Samlet antall tillatelser utstedt i 2006 var 70 900. I 1. halvår 2007 ble det utstedt totalt 45 900 tillatelser knyttet til arbeid. Dette er 43 pst. flere enn i samme periode i 2006. 20 400 av tillatelsene var fornyelser.

De fleste tillatelsene gjelder for relativt kort tid (inntil 6 måneder). Det tyder på at mange jobber på korte oppdrag, for eksempel sesongarbeid, eller blir prosjektansatt av norske arbeidsgivere. En betydelig del blir imidlertid i landet lenger enn den tiden den enkelte tillatelsen gjelder for. Det indikerer at mange av de som får midlertidig arbeid etter hvert får mer langvarig arbeid.

Statistikk fra SSB viser at det var 55 000 sysselsatte lønnstakere i 4. kvartal 2006 som var registrert som ikke-bosatt. 20 000 av disse var fra et annet nordisk land og 18 500 var fra de nye EØS-landene. Til sammenligning var det 33 500 bosatte lønnstakere fra et nordisk land og vel 16 000 fra de nye EØS-landene. Det var 2 200 flere bosatte nordiske borgere og 5 300 flere bosatte arbeidstakere fra de nye EØS-landene enn året før. Antall gitte tillatelser til familiegjenforening underbygger at flere slår seg ned i Norge for en lengre periode.

Boks 6.2 AKU og registrert ledighet

I Norge er det to offisielle mål på arbeidsledigheten:

Registrert arbeidsledighet: Arbeids- og velferdsetaten registrerer de som har meldt seg som helt ledige arbeidssøkere. Dette er personer som har vært uten arbeid de siste to ukene. Personer som deltar i tiltak telles ikke med blant de helt ledige. Yrkeshemmede telles heller ikke med blant de registrerte ledige.

Arbeidsledighet ifølge AKU: Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsbasert undersøkelse hvor et utvalg personer i yrkesaktiv alder (15-74 år) blir spurt om sin status i forhold til arbeidsmarkedet. For å bli kategorisert som helt ledig må personen ha vært aktiv arbeidssøker de fire siste ukene og må kunne begynne i arbeid i løpet av en to-ukersperiode. Etter endringer i AKU-statistikken med virkning fra 2006 utgjør 15-74-åringer personer i yrkesaktiv alder.

De to målene for arbeidsledighet kan gi noe forskjellige resultater, fordi:

- Dataene er samlet inn på forskjellige måter. Etatens tall er en totaltelling basert på deres register, mens AKU kan ha tilfeldige utslag på grunn av at den er en utvalgsundersøkelse.
- Definisjonen er noe forskjellig. Deltakere på arbeidsmarkedstiltak regnes for eksempel ikke som registrerte arbeidsledige i Arbeids- og velferdsetatens statistikk, mens noen av disse kan regnes som arbeidsledige ifølge AKU, avhengig av om de er aktive arbeidssøkere.
- Mange yrkeshemmede registrert ved Arbeids- og velferdsetaten og bedre oppfølging av disse kan ha bidratt til at flere yrkeshemmede enn tidligere svarer positivt på at de er aktive arbeidssøkere i AKU.

Det er AKU-tall som brukes ved internasjonale sammenlikninger.

Arbeidsledighet

Markert nedgang i ledigheten

Sterk vekst i sysselsettingen siden sommeren 2005 har bidratt til klar nedgang i både antall AKU-ledige og antall registrerte ledige. I gjennomsnitt var det registrert 62 900 helt ledige ved Arbeids- og velferdsetaten i 2006, eller om lag 2,6 pst. av arbeidsstyrken. Dette er en nedgang på 20 600 personer (- 25 pst.) fra 2005. I 1. halvår 2007 var det registrert gjennomsnittlig 48 600 (2 pst.) helt ledige ved Arbeids- og velferdsetaten. Dette er en nedgang på 19 700 personer (-29 pst.) i forhold til 1. halvår 2006. Ved utgangen av august 2007 var det registrert 48 900 ledige ved Arbeids- og velferdsetaten. Dette er det laveste nivået som er registrert siden 1988.

Tallene viser en generell nedgang i arbeidsledighet: for begge kjønn, ulike aldersgrupper, fylker og yrkesgrupper. Ifølge statistikk fra Arbeids- og velferdsetaten faller ledigheten også for alle utdanningsnivåer. Dette reflekterer bredden i konjunkturoppgangen.

Etter en periode i 2005 med ulik utvikling i AKU-ledige og etatens registrerte helt ledige, har de to målene på arbeidsledighet vist om lag lik utvikling de seneste to årene, jf. figur 6.4. Fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007 var det en nedgang i AKU-ledigheten på nærmere 29 000 personer. I 1. halvår 2007 utgjorde AKU-ledige 2,7 pst. av arbeidsstyrken.

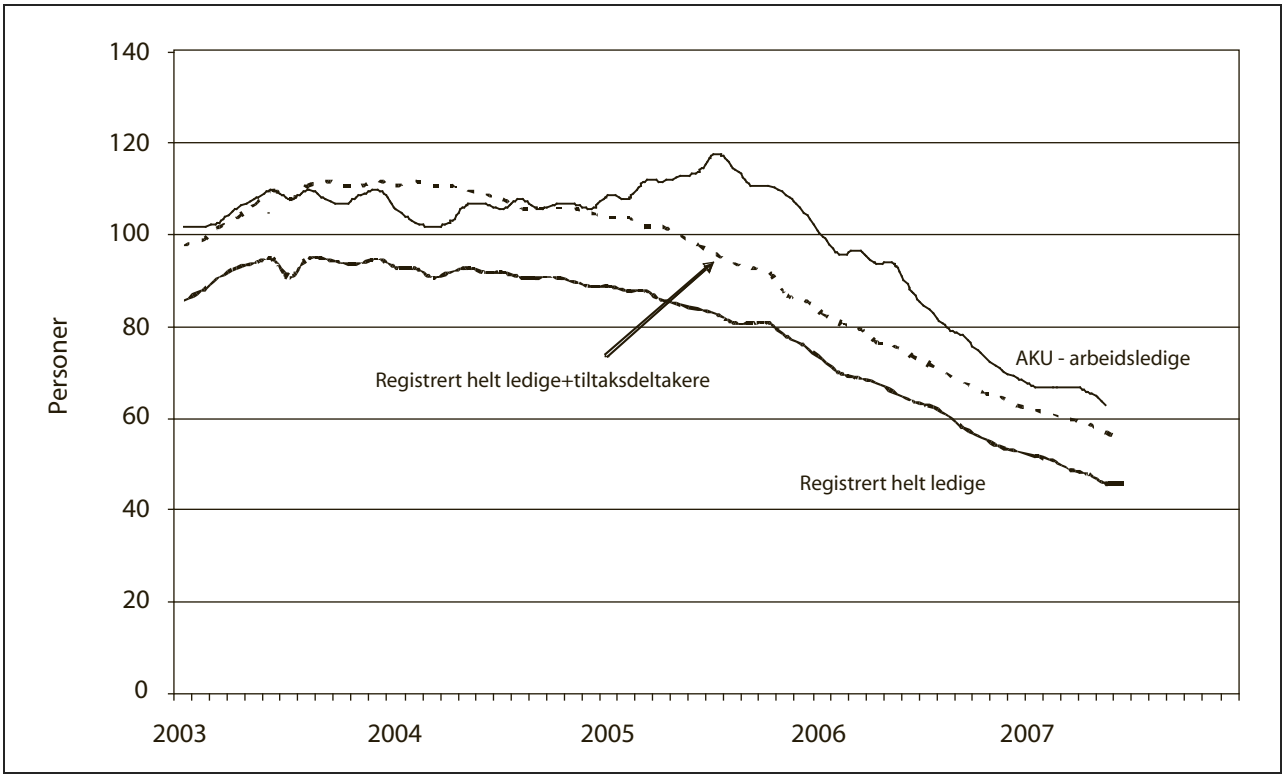

Figur 6.4 Utviklingen i arbeidsledigheten, 2002 – 2007. Sesongkorrigerte månedstall. Personer i 1000

Kilde: SSB

Mange arbeidssøkere har arbeidssøkerperioder av lengre varighet

Bak nivåtallene om arbeidsledighet ligger store endringer og strømmer i arbeidsmarkedet fra det ene året til det andre. Hvert år etableres det og legges ned et stort antall bedrifter og virksomheter. Hvert år skifter også et betydelig antall arbeidstakere jobb og nye arbeidstakere melder seg på arbeidsmarkedet. Totalt 269 000 helt ledige arbeidssøkere registrerte seg i løpet av 2006 ved Arbeids- og velferdsetaten. Dette var 52 000 færre enn i 2005. Til sammenligning var det i gjennomsnitt 62 900 personer som var registrert som helt arbeidsledig i 2006. Dette viser at mange opplever å bli arbeidsledige i løpet av et år, men at ledighetsperioden er kort for de fleste.

Antall personer som opplever langvarig ledighet har også falt betydelig. Flere indikatorer kan benyttes for å illustrere denne utviklingen:

AKU viser at gjennomsnittlig varighet som arbeidssøker er blitt redusert fra 25,6 uker i 2. kvartal 2006 til 19,4 uker i 2. kvartal 2007.[5] Andelen langtidsledige av alle ledige er redusert og utgjorde

22 pst. i 2. kvartal 2007. Det er særlig ledighetsperioden over ett år som har blitt redusert.

Arbeids- og velferdsetaten har det siste året i større grad brukt begrepet arbeidssøkervarighet i sin statistikk, ettersom man da får informasjon om samlet periode som arbeidssøker ved etaten. I 1. halvår 2007 var det registrert gjennomsnittlig om lag 22 500 helt ledige langtidsarbeidssøkere[6]. Andelen helt ledige langtidsarbeidssøkere er tilnærmet lik for kvinner og menn. Andelen langtids arbeidssøkere øker med alderen.

[5] Langtidsledige er i AKU personer med en sammenhengende ledighetsperiode på over et halvt år fram til intervjutidspunktet, og som fortsatt er ledige.

Tall over langtidsledige gir informasjon om arbeidssøkere som har vært registrert sammenhengende helt ledig i 26 uker eller mer ved Arbeids- og velferdsetaten. Andelen langtidsledige har i likhet med andelen helt ledige langtidsarbeidssøkere, blitt redusert den siste tiden, jf. tabell nedenfor.

[6] Tall for langtidsarbeidssøkere gir informasjon om samlet periode som arbeidssøker hvor tiltaksdeltakelse, delvis sysselsetting eller arbeidsforhold av kortere varighet ikke påvirker den samlede arbeidssøkerperioden. Helt ledige langtidsarbeidssøkere har en arbeidssøkerperiode på minst 26 uker, og er registrert som helt ledig ved tidspunkt for datauthenting.

Antall og andel helt ledige langtidsarbeidssøkere. Antall og andel langtidsledige. Årsgjennomsnitt 2005 til 1. halvår 2007

	Antall helt ledige langtidsarbeidssøkere	Andel helt ledige langtidsarbeidssøkere som pst. av alle helt ledige arbeidssøkere	Langtidsledige	Langtidsledige som pst. av alle helt ledige arbeidssøkere
2005	42 300	51 %	21 400	26 %
2006	31 600	50 %	15 800	25 %
1. halvår 2007	22 500	46 %	10 400	21 %

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten

Et mindre antall langtidsarbeidssøkere mottar ventestønad. Ventestønad gis til arbeidssøkere som fortsatt er ledige etter at de har gått ut en dagpengeperiode på to år, og som i løpet av de fire siste årene forut for dagpengeperioden har vært i arbeid i minst tre år. Ved utgangen av desember 2006 mottok rundt 2 400 personer ventestønad fra Arbeids- og velferdsetaten. Dette er en reduksjon på om lag 300 personer fra desember 2005. En årsak til reduksjonen i 2006 var et bedre arbeidsmarked og etatens økte innsats på oppfølging av denne gruppen. Ved utgangen av juni 2007 mottok om lag 1 850 personer ventestønad. Dette er en reduksjon på 950 personer fra juni 2006.

Fallende arbeidsledighet blant unge

Ledighetsprosenten er høyere blant unge enn i andre aldersgrupper. Ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse har aldersgruppen 15-24 år en ledighet som er om lag tre ganger høyere enn aldersgruppen 25-54 år, målt i pst. av arbeidsstyrken. Unge er i mindre grad enn eldre i arbeidsstyrken pga. av skolegang. Unge som er arbeidssøkere har mindre arbeidserfaring enn eldre, og ungdom går mer inn og ut av arbeid og utdanning enn andre aldersgrupper. De unge har ofte ekstrajobber og engasjementer, som gir en løsere tilknytning til arbeidsmarkedet. Det kan forklare at ledighetsprosenten ofte er høyere for denne gruppen. Ledigheten ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse falt mindre blant aldersgruppen 15-24 åringer enn blant eldre arbeidssøkere fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007. Ledighetsperiodene til unge er samtidig betydelig kortere enn for eldre.

Få arbeidsledige seniorer, men høy andel langtidsarbeidssøkere

Det er lav arbeidsledighet blant personer over 55 år. 1. halvår 2007 var det gjennomsnittlig registrert 7 000 helt ledige seniorer ved Arbeids- og velferdsetaten, eller 1,7 pst. av arbeidsstyrken. Selv om arbeidsledigheten blant seniorer er lav, er ledigheten blant denne gruppen gjennomgående av lengre varighet. Blant helt ledige personer over 55 år var 72 pst. langtidsarbeidssøkere i 1. halvår 2007. Denne andelen har gått ned med 0,4 prosentpoeng fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007.

Ledigheten blant innvandrere er betydelig redusert

Innvandrere har betydelig høyere arbeidsledighet enn for hele befolkningen. Nedgangen i ledigheten har imidlertid også kommet blant innvandrerne til gode.

Den registrerte arbeidsledigheten blant førstegenerasjonsinnvandrere var 5 pst. av arbeidsstyrken i 2. kvartal 2007. Dette er en nedgang på 2,3 prosentpoeng sammenlignet med 2. kvartal 2006. Ledigheten blant innvandrerne er dermed på det laveste nivået siden 1990. Innvandrere hadde likevel en ledighetsprosent som var nær tre ganger så høy som for arbeidsstyrken i alt. Denne forskjellen har vært stabil over lang tid. Innvandrere fra Afrika har høyest ledighet med 11,2 pst.

Den registrerte ledigheten blant etterkommere utgjorde 2,8 pst. av arbeidsstyrken i 2. kvartal 2007. Arbeidsledige etterkommere er imidlertid en liten gruppe, og teller bare noe over 300 personer.

Fortsatt mange kvinnelige undersysselsatte

Undersysselsatte er sysselsatte med deltid som avtalt arbeidstid og som ønsker mer arbeid. Ifølge AKU var det 108 000 undersysselsatte i 2006, hvorav 76 pst. var kvinner. Det er 10 000 flere deltidssysselsatte som ønsker mer arbeid i 2006 enn i 2005. I 1. halvår 2007 var det en reduksjon i antall undersysselsatte på om lag 1 000 fra samme periode ett år tidligere. Flertallet av de undersysselsatte jobber innen helse- og sosialtjenester eller i detaljhandel. Som andel av alle deltidssysselsatte utgjorde de undersysselsatte om lag 17,6 pst. i 1. halvår 2006 og 17,0 pst. i 1. halvår 2007.

Boks 6.3 Statistisk begrepsavklaring – yrkeshemmede og funksjonshemmede

Som *yrkeshemmede* regnes arbeidssøkere som er registrert i Arbeids- og velferdsetaten og som har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid nedsatt, eller fått sine muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig innskrenket. Årsaken kan være enten sykdom, skade eller lyte eller sosial mistilpasning.

Som *funksjonshemmede* regnes personer som selv oppfatter at de har en funksjonshemming –definert som fysiske eller psykiske helseproblemer av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Denne definisjonen er brukt i en utvalgsundersøkelse utført av Statistisk Sentralbyrå (tilleggsundersøkelse til arbeidskraftundersøkelsen) som omfatter befolkningen i alderen 15 til 66 år.

Undersøkelsen til SSB baserer seg på hva folk selv oppfatter som funksjonshemming og tar dermed utgangspunkt i subjektive vurderinger. Det er på denne bakgrunn viktig å skille de to statistiske begrepene –«funksjonshemmede» og «yrkeshemmede» fra hverandre. At arbeidskraftundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse og at den baserer seg på subjektive vurderinger vil kunne bidra til en del tilfeldige variasjoner i sysselsettings- og ledighetsutviklingen fra en undersøkelse til neste.

Utviklingen i antall yrkeshemmede arbeidssøkere

Moderat nedgang i antall yrkeshemmede

Mens antall arbeidsledige har blitt betydelig redusert siden 2005, har antall yrkeshemmede arbeidssøkere registrert i Arbeids- og velferdsetaten vist en mer moderat nedgang. I 2006 var det i gjennomsnitt om lag 89 500 registrerte yrkeshemmede. Dette var en nedgang på 4 pst. sammenlignet med 2005. I 1. halvår 2007 var det i gjennomsnitt registrert om lag 85 700 yrkeshemmede, tilsvarende en nedgang på knappe 7 pst. sammenlignet med tilsvarende periode i 2006.

Ved utgangen av august 2007 var det om lag 81 000 yrkeshemmede. Nedgangen må ses i sammenheng med styrket innsats for gruppen. Det bedrede arbeidsmarkedet har gjort det enklere for yrkeshemmede å komme i jobb. Det forventes en ytterligere nedgang i antall yrkeshemmede i 2008.

Antall yrkeshemmede påvirkes av tallet på nyregistrerte yrkeshemmede, tiden i utredning og ev. venting på oppstart av tiltak, samt varigheten av attføringen og tiden de står registrert i Arbeids- og velferdsetaten etter avsluttet attføring. Utviklingen i antall yrkeshemmede må ses i sammenheng med utviklingen i antall personer som mottar ulike helserelaterte ytelser fra folketrygden, som sykepenger og rehabiliteringspenger, jf. utviklingstrekk under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak. For å stimulere til økt yrkesdeltakelse og forhindre lange passive stønadsløp med varig utstøting er det de siste årene iverksatt flere omfattende endringer og tiltak. Et høyt antall yrkeshemmede arbeidssøkere har dermed delvis sammenheng med et ønske om at flere skal få mulighet til å delta i arbeidslivet og økt fokus på yrkesrettet attføring.

I 2006 var antall personer som avsluttet yrkesrettet attføring noe høyere enn tilstrømmingen.

Denne utviklingen har fortsatt og styrket seg i 2007. Antall yrkeshemmede har dermed vist noe nedgang det siste året. Det forventes at denne utviklingen vil fortsette i 2008 som følge av den gode situasjonen på arbeidsmarkedet.

Flere yrkeshemmede har behov for omfattende bistand og tilrettelegging. Dette kan føre til lengre varighet av attføringen. Attføringen kan deles opp i flere faser. Først behandles søknad om yrkesrettet attføring etter de inngangsvilkår som gjelder for yrkesrettet attføring. De fleste yrkeshemmede har rettigheter etter kap. 11 i folketrygdloven. I gjennomsnitt tar det to måneder fra søknadstidspunkt til vedtak om innvilget attføring. Dernest blir bistandsbehovet vedkommende måtte ha for å komme i høvelig arbeid kartlagt og avklart i dialog med den enkelte yrkeshemmede. Bistand fra etaten nedfelles i en handlingsplan. Tiden fra vedtak om attføring til godkjent handlingsplan vil variere med de utfordringer den enkelte har, men tar om lag to til tre måneder i gjennomsnitt. Når etaten har funnet et egnet tilbud/tiltaksarrangør, starter vedkommende i tiltaksfasen. Noen yrkeshemmede kan starte raskt på tiltak, mens eksempelvis ventetid i forhold til ordinære utdanning er avhengig av når utdanningen starter. Tiden fra godkjent handlingsplan til start på første tiltak er i gjennomsnitt to måneder. Ved enkelte tilfeller vil det være behov for flere påfølgende tiltak for at vedkommende skal komme i arbeid.

Opplysninger innhentet fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at tiden i de ulike vente- og kartleggingsfasene gikk noe ned i 2006, sammenlignet med 2005, mens dette har vært om lag uendret fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007.

Som hovedregel vil yrkeshemmede arbeidssøkere tilbringe mesteparten av sin tid i aktive tiltak mens de er registrert ved Arbeids- og velferdsetaten. I 1. halvår 2007 var i gjennomsnitt 71 pst. av de yrkeshemmede i aktive tiltak. For 1. halvår 2006 var tilsvarende andel 68 pst.

Det er noe flere kvinner enn menn som er registrert som yrkeshemmet. Muskel- og skjelettsykdommer og psykiske lidelser er de klart største diagnosegruppene. Henholdsvis 32 og 23 pst. av alle yrkeshemmede i 2006 var registrert under disse to diagnosegruppene. Yrkeshemmede omfatter både personer med rett til folketrygdytelser under attføring og andre yrkeshemmede uten slike rettigheter. Når det gjelder utviklingen i antall attføringspengemottakere, vises det til omtale under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak, herunder kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring.

Situasjonen på arbeidsmarkedet for funksjonshemmede

Stortinget har bedt om å få utarbeidet årlige rapporter som viser funksjonshemmedes vilkår og situasjon på arbeidsmarkedet, jf anmodningsvedtak nr. 168 av 15.12.2003, Budsjett-innst. S.nr. 5 (2003-2004) og St.prp. nr. 2 (2004-2005).

Statistisk sentralbyrå foretok den siste tilleggsundersøkelsen om funksjonshemmede i arbeidskraftundersøkelsen for 2. kvartal 2007.

Om lag 45 pst. av personer med funksjonshemninger i alderen 16-66 år oppga at de var sysselsatt i 2. kvartal 2007. Flere menn enn kvinner med nedsatt funksjonsevne er sysselsatt, hhv. 47 og 43 pst. Forskjellen i sysselsettingsrater mellom personer med nedsatt funksjonsevne og befolkningen totalt har holdt seg om lag uendret i undersøkelsen som har vært gjennomført etter 2000. For befolkningen totalt var sysselsettingsraten 75 pst. i 2. kvartal 2007.

Det har vært en økning i antall ansatte som oppgir at de har fått arbeidssituasjonen tilpasset funksjonshemningen på 5 prosentpoeng fra 2. kvartal 2006 til 2. kvartal 2007. Over halvparten oppga i 2007 at arbeidssituasjonen var tilpasset funksjonshemningen. Samtidig oppgir færre av de som ikke har fått tilpasset arbeidssituasjonen, at de har behov for tilpasninger. Tilrettelegging av arbeidet dreier seg i hovedsak om endringer i arbeidsoppgaver eller arbeidstid og eventuelt fysisk tilrettelegging av arbeidsplassen. Ofte kan det være en kombinasjon av disse tilpasningene.

Av personer med nedsatt funksjonsevne (16-66 år) oppga 2,4 pst. å være arbeidsledige i 2. kvartal 2007, mot 2,0 pst. av befolkningen totalt. Undersøkelsen viser at 17 pst. av de ikke-sysselsatte med nedsatt funksjonsevne oppgir at de ønsker arbeid.

Andelen deltidssysselsatt er betydelig høyere blant personer med nedsatt funksjonsevne (48 pst.) enn blant befolkningen for øvrig (27 pst.) og betydelig høyere blant kvinner (66 pst.) enn blant menn (29 pst.) i denne gruppen. I befolkningen totalt var andelen deltidssysselsatte kvinner 43 pst. og deltidssysselsatte menn 12 pst.

Av befolkningen oppga litt over 15 pst. å ha en funksjonshemning av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Disse utgjorde en gruppe på 495 000 personer og er 41 000 flere enn i fjor. Kvinner har en noe høyere andel funksjonshemmede enn menn, hhv. 17,2 pst. og 13,4 pst.

Utfordringer for arbeidsmarkedspolitikken i 2008:

- Bistå arbeidsgiverne med formidling av arbeidskraft i en tid med stor etterspørsel etter arbeidskraft, herunder forenkle muligheten for å rekruttere utenlandsk arbeidskraft.
- Bidra til lav ledighet gjennom fokus på målgrupper og virkemiddelbruk rettet mot disse, samt stimulere til jobbsøking.
- Motvirke at personer trekker seg varig ut av arbeidsstyrken, herunder bidra til at flere yrkeshemmede arbeidssøkere kommer i arbeid gjennom et aktivt attføringstilbud.

Målstruktur

I lys av ambisjonene om høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften samt utfordringene som er reist ovenfor, legges det til grunn følgende målstruktur under resultatområde 2 Arbeidsmarked for 2008:

Hovedmål	Delmål
1. Høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften	1.1 Velfungerende arbeidsmarked 1.2 Dekke behov for arbeidskraft i bransjer og næringer med mangel på arbeidskraft 1.3 Høy overgang til arbeid for arbeidssøkere uten arbeid
2. Inntektssikring for den enkelte	2.1 Sikre rettigheter til enkeltpersoner slik at de kan sørge for sitt livsopphold

En forutsetning for høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften er et velfungerende arbeidsmarked slik at tilbydere og etterspørrere av arbeidskraft bringes sammen på en rask og effektiv måte. I et velfungerende arbeidsmarked skal bedriftene få dekket sitt behov for ulike typer arbeidskraft, og personer som tilbyr sin arbeidskraft, skal ha muligheten til å få og beholde arbeid. Dette bidrar til at ledigheten blir lav og motvirker avgang fra arbeidslivet.

Dette målet handler også om å bidra til økt tilgang på kvalifisert arbeidskraft fra utlandet for å avhjelpe mangel på arbeidskraft i enkelte bransjer og næringer.

Innsatsen for inkludering i arbeidslivet og lav ledighet krever en målrettet og aktiv arbeidsmarkedspolitikk samt ryddige arbeidsforhold og et godt arbeidsmiljø, jf. også omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet og resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak.

For den enkelte er deltakelse i arbeidslivet den viktigste sikringen av egen inntekt. Høy sysselsetting og lav ledighet er et avgjørende bidrag til å utjevne levekårene i samfunnet. Samtidig er det viktig med et godt økonomisk sikkerhetsnett for de som faller utenfor arbeidslivet.

Til hovedmålene om høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften og inntektssikring for den enkelte er det knyttet ulike delmål, herunder strategier og tiltak som konkretiserer hvordan regjeringens ambisjoner skal nås. Arbeids- og velferdsetaten har et særlig ansvar for å bidra til og å legge til rette for at målene i arbeidsmarkedspolitikken nås. Samtidig vil Utlendingsforvaltningen også understøtte arbeidsmarkedspolitikken gjennom å legge til rette for arbeidsinnvandring, jf. resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring. Nedenfor utdypes departementets strategier og tiltak for 2008, samt rapport og status for 2006 og 1. halvår 2007, under de ulike delmålene.

Hovedmål 1. Høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften

Delmål 1.1. Velfungerende arbeidsmarked

Strategier og tiltak

En hovedstrategi i arbeidsmarkedspolitikken er å stimulere til aktiv jobbsøking slik at ledighetsperioden blir kortest mulig. Dette er viktig både av hensyn til den enkelte og for å sikre god utnyttelse av ressursene i samfunnet.

Virkemidlene for å sikre aktiv jobbsøking og god mobilitet i arbeidsmarkedet er blant annet god informasjon, rådgiving og tett oppfølging av den enkelte arbeidssøker. For å sikre at arbeidssøkere er aktive jobbsøkere stilles det krav til aktivitet i regelverket for ulike livsoppholdsytelser som den enkelte plikter å etterkomme. Dette bidrar til å stimulere jobbsøkingen og fremme overgang til arbeid.

Gode selvhjelpssystemer er viktig for et velfungerende arbeidsmarked. God og dekkende informasjon om de ledige stillingene er en avgjørende forutsetning for Arbeids- og velferdsetatens betjening av de store strømmene på arbeidsmarkedet. Dette innebærer at etaten må ha god kunnskap om arbeidsgivernes behov og om arbeidsmarkedet lokalt og nasjonalt. Det skal legges til rette for mobilitet i arbeidsmarkedet og effektiv formidling av arbeidskraft. Arbeidssøkere skal i størst mulig grad settes i stand til selv å ta ansvar for å komme i arbeid slik at Arbeids- og velferdsetatens ressurser kan innrettes mot personer som trenger mer omfattende bistand.

De lokale NAV-kontorene er tilretteleggere for en slik strategi. For at brukerne lettere skal kunne registrere seg som arbeidssøkere, orientere seg i arbeidsmarkedet og aktivt søke ledige stillinger, skal etaten motivere og veilede brukerne til å benytte selvbetjeningsløsningene på etatens internettsider.

Det er viktig at myndighetene har et godt samarbeid med lokalt næringsliv og arbeidsgivere slik at ledige stillinger raskt kan besettes. Hvis ikke ledige stillinger besettes, kan det ha betydelige konsekvenser for produksjonen i samfunnet. Arbeidsgivere som melder ledige stillinger direkte til de lokale kontorene, skal derfor gis rask og målrettet rekrutteringsbistand.

Rapport og status

Arbeidssøking, jobbskifter, utdanning/kvalifisering, ansettelser, nyetableringer mv. gjennomføres som oftest uten direkte medvirkning fra arbeidsmarkedsmyndighetene. Undersøkelser viser at de vanligste søkekanalene for arbeidssøkere er annonser, direkte kontakt mellom arbeidssøker og arbeidsgiver og etatens internettsider. Etatens internettsider inneholder oversikt over tilnærmet alle offentlig utlyste stillinger. Arbeidsgivere med ønske om rekrutteringshjelp melder ledige stillinger direkte til etaten. Tilgangen på ledige stillinger meldt direkte til Arbeids- og velferdsetaten var 12 pst. høyere i 1. halvår 2007 enn i 1. halvår 2006. Tilgangen på ledige stillinger registrert av arbeidsgiver på etatens hjemmesider var også betydelig høyere i 1. halvår 2007 sammenlignet med samme periode i 2006. I tillegg har beholdningen av ledige stillinger utlyst i media økt. Denne utviklingen må sees i sammenheng med den sterke veksten i etterspørsel etter arbeidskraft, jf. omtale om utviklingen på arbeidsmarkedet ovenfor.

Etaten hadde i 2006 fortsatt fokus på å forbedre sin rolle overfor arbeidssøkerne med sikte på en rask overgang til ordinært arbeid. Tilrettelegging av et bredt spekter av jobbsøkingsaktiviteter i jobbsentrene, tilbudene på etatens internettsider (herunder selvbetjeningssystemet for arbeidssøkere og arbeidsgivere), og målrettet og systematisk oppfølging av arbeidssøkere har bidratt til dette, jf. også omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Tilbudene på etatens hjemmesider innebærer at arbeidssøkerne kan legge inn informasjon om seg selv og sin kompetanse uten oppmøte på det lokale arbeids- og velferdskontoret. Arbeidsgivere kan også selv søke etter arbeidskraft i etatens CV-base på internett som omfatter alle registrerte ledige. Det har vært en jevnt økende andel selvregistrerte arbeidssøkere på etatens hjemmesider siden etableringen av de nye selvbetjeningstjenestene i 2004. Andelen arbeidssøkere som registrer seg selv på etatens internettsider var 72 pst. i 1. halvår 2007 Dette er en økning på 5 prosentpoeng, sammenlignet med tilsvarende periode i 2006.

Arbeids- og velferdsetaten videreførte i 2006 oppfølgingsarbeidet hvor arbeidssøkere skal bli kontaktet av etaten minst hver 3. måned. Fokuset er jobbsøking, samt ev. ytterligere veiledning og kartlegging av bistandsbehov. I mars 2006 implementerte etaten en minimumsstandard for oppfølging av arbeidssøkere. Formålet er å sikre effektiv, helhetlig og god saksbehandling med god kvalitet både på individ- og gruppenivå. Minimumsstandarden skal bedre grunnlaget for å vurdere brukernes behov og i større grad bistå brukerne med individuelt tilpassede tjenester. Etaten melder om at minimumsstandarden bidrar til å kvalitetssikre oppfølgingstjenestene.

Videre har Arbeids- og velferdsetaten i 2006 jobbet målrettet for å styrke kunnskapen og kontakten mot et bredt spekter av arbeidsgivere. Formålet har vært å kunne gi rask og effektiv rekrutteringsbistand til arbeidsgivere som melder oppdrag direkte til etaten. Etaten melder om at det tilvises arbeidssøkere til de fleste utlyste stillinger, men at det i enkelte fylker og i enkelte yrker nå er vanskelig å finne kvalifisert arbeidskraft til ledige stillinger. Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med de andre europeiske arbeidsmarkedsmyndighetene og EU-kommisjonen gjennom EURES (EURopean Employment Services). En hovedoppgave er å betjene norske arbeidsgivere som ønsker å rekruttere arbeidskraft fra andre EU/EØS-land og norske arbeidssøkere som ønsker å søke jobb i andre EU/EØS-land.

Delmål 1.2. Dekke behov for arbeidskraft i næringer og bransjer med mangel på arbeidskraft

Strategier og tiltak

Ifølge Arbeids- og velferdsetatens bedriftsundersøkelse for 2007 er rekrutteringsproblemene særlig store innen industri, bygg og anlegg, jf. omtale av utviklingen på arbeidsmarkedet ovenfor.

For å bistå arbeidsgivere med å fylle ledige stillinger i en situasjon med stor etterspørsel etter arbeidskraft, er en hovedstrategi å mobilisere de arbeidskraftsressursene som finnes blant dagens ledige, undersysselsatte og Arbeids- og velferdsetatens øvrige brukere. En del av disse mangler de kvalifikasjoner som arbeidsgiverne etterspør. Det er derfor viktig å sette dem i stand til å kunne gå inn i de ledige jobbene, jf. omtale under delmål 1.3, samt resultatområdene 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak og 6 Integrering og mangfold.

Høy aktivitet og mangel på arbeidskraft i enkelte yrker tydeliggjør også behovet for tilgang på arbeidskraft fra utlandet. Arbeidsinnvandring tilfører ny kompetanse og bidrar til å dempe pris- og kostnadsveksten. EØS-avtalens bestemmelser om fri personbevegelighet og overenskomsten om et felles nordisk arbeidsmarked legger til rette for at arbeidskraftsmobiliteten fra EØS-området kan skje i ordnede former.

Norge har siden mai 2004 hatt overgangsregler for arbeidstakere fra åtte av de nye EØS-medlemslandene. Overgangsreglene vil kunne gjelde fram til mai 2009. Reglene ble utvidet til å omfatte Bulgaria og Romania i august i år. For disse landene vil overgangsreglene i første omgang gjelde fram til 31.12.2008. Deretter kan de forlenges med inntil tre år. Regjeringen vil drøfte overgangsordningene med partene i arbeidslivet. En slik vurdering vil bl.a. skje på bakgrunn av behovet for arbeidskraft, overgangsreglenes bidrag til å sikre ordnede lønns- og arbeidsvilkår som følge av gjennomføringen av handlingsplanen mot sosial dumping, samt opphevelse av overgangsordningene i det fleste EU/EØS-land som fører til at konkurransen om arbeidskraften øker, jf. også omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet og resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring.

Styrking av arbeidsgiverkontakten og utnytting av EURES-nettverket (EURopean Employment Services) har bidratt til å bistå arbeidsgiverne med å få dekket sine behov for arbeidskraft. EURES-nettverket er derfor et viktig tiltak for å møte behovet for økt rekruttering fra EU/EØS-området.

For arbeidsmigrasjon fra land utenfor EU/EØS-området, legges det opp til en regulert og behovsstyrt innvandring for å dekke arbeidskraftsbehov og tilføre verdifull kompetanse på enkelte områder. Kortere saksbehandlingstid for behandling av søknader om arbeidstillatelser kan bidra til å gjøre Norge mer attraktiv for arbeidsmigranter. Det er derfor viktig at saksbehandlingskapasiteten i Utlendingsdirektoratet og politiet er innrettet mot å redusere saksbehandlingstiden for søknader som gjelder faglært arbeidskraft utenfor EU/EØS-området, jf. omtale under kap. 690 Utlendingsdirektoratet. Forslag til forenklinger er sendt på høring, og Regjeringen vil vurdere nærmere tiltak som kan gjøre det lettere å hente inn nødvendig kompetanse fra utlandet til norsk arbeidsliv i den kommende Stortingsmeldingen om arbeidsmigrasjon i 2008.

Rapport og status

Innflyttingen til Norge var i 2006 rekordhøy. Det var en bruttoinnvandring på knappe 46 000 og en nettoinnvandring på knappe 24 000. Vel 60 pst. av innvandringen var fra Europa, hvorav majoriteten kom fra enkelte av de nye EØS-landene, spesielt Polen og de baltiske landene. Den høye innflyttingen må sees i sammenheng med det økte behovet for arbeidskraft, jf. omtale under utviklingstrekk på arbeidskmarkedet.

Gjennom EØS-avtalen og EURES-nettverket har norske myndigheter bistått med å få utenlandsk arbeidskraft til Norge. EURES er i Norge en del av Arbeids- og velferdsetaten. I løpet av 2006 var 26 600 arbeidssøkere og 7 200 arbeidsgivere i kontakt med EURES i Norge.

Arbeidsinnvandringen fra de nye EØS-landene har så langt bidratt til å lette flaskehalsproblemer innenfor næringer med særlig mangel på arbeidskraft, blant annet bygg- og anleggsbransjen. God tilgang på utenlandsk arbeidskraft har slik bidratt til en høyere verdiskapning her til lands enn hva som ellers hadde vært mulig. Det vises for øvrig til omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet når det gjelder arbeidet mot sosial dumping.

Det er liten, men økende, arbeidsinnvandring fra land utenfor EU/EØS-området. Det må bl.a. ses i sammenheng med at mange europeiske land er blitt medlem av EØS. Det vises til omtale under resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring når det gjelder rapport og status for dette.

Delmål 1.3 Høy overgang til arbeid for arbeidssøkere uten arbeid

Strategier og tiltak

Høy arbeidsinnsats er en forutsetning for høy verdiskapning i årene fremover. For å sikre høy yrkes-

deltakelse, lav ledighet og redusert fattigdom vil regjeringen føre en aktiv arbeidsmarkedspolitikk som både legger til rette for at arbeidssøkere kommer i arbeid og motvirker utstøting fra arbeidslivet.

Arbeidssøkere har ulike forutsetninger for å lykkes på arbeidsmarkedet. Selv om situasjonen på arbeidsmarkedet nå er gunstig, med stor etterspørsel etter arbeidskraft, er det fortsatt mange som har problemer med å komme i arbeid. Disse vil ha behov for til dels omfattende bistand for å få fotfeste i arbeidslivet. I en høykonjunktur, med relativt lav arbeidsledighet, er det ofte slik at en høyere andel av arbeidssøkere registrert hos Arbeids- og velferdsetaten har svakere kvalifikasjoner og større bistandsbehov enn i en lavkonjunktur. Det er avgjørende å utnytte den høye etterspørselen etter arbeidskraft for å få ulike grupper i randsonen av arbeidsmarkedet over i arbeid, jf. også omtale under utviklingen på arbeidsmarkedet ovenfor.

Virkemidlene og ressursene som er stilt til rådighet for Arbeids- og velferdsetaten skal derfor innrettes mot tett oppfølging av personer som har problemer med å skaffe seg arbeid på egen hånd. Det er viktig at bistanden er tilpasset den enkeltes forutsetninger og behov, med sikte på deltakelse i det ordinære arbeidsliv, jf. også omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten. Kommunene er viktige medspillere gjennom de virkemidlene som kommunene har ansvar for ved de felles lokale arbeids- og velferdskontorene, jf. resultatområde 1 Administrasjon.

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkernes arbeidsevne og mulighet til å komme i arbeid gjennom blant annet oppfølging, kvalifisering og arbeidstrening. Tiltak settes inn når jobbsøking og formidlingsinnsats ikke har ført fram, og når tiltak vil øke arbeidssøkerens mulighet på arbeidsmarkedet. Yrkeshemmede skal ha tilbud om hensiktsmessig bistand så tidlig som mulig i attføringsprosessen for å sikre god gjennomstrømming og rask overgang til ordinært arbeid.

I St.meld. nr 9 (2006-2007) foreslår Regjeringen omfattende endringer som gjør at etatens tiltak og tjenester skal kunne tildeles ut fra hvilke behov den enkelte har, og ikke avhenger av hvilken inntektssikring vedkommende har rett på. Stortinget har sluttet seg til dette, jf. Innst. S nr. 148 (2006-2007).

Som et første skritt i denne retningen, samles nå dagens budsjettposter som finansierer arbeidsmarkedstiltak for ordinære og yrkeshemmede til en ny budsjettpost for arbeidsmarkedstiltak post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Dette gir muligheter for økt fleksibilitet i Arbeids- og velferdsetatens tiltak og tjenester overfor ulike arbeidssøkere.

Neste skritt vil være å få til de nødvendige endringer i regelverket som ligger til grunn for tildeling av tiltak og tjenester. Departementet tar sikte på å sende på høring forslag til endringer i regelverket i løpet av 2008.

For 2008 legges det opp til at innrettingen av arbeidsmarkedspolitikken videreføres, selv om dagens to budsjettposter slås sammen til en post. Departementet vil i tiden framover fortsette arbeidet med å konkretisere og følge opp de praktiske implikasjonene av endringer i budsjettstrukturen, herunder vurdere det videre behovet for tilpasninger for styring og prioritering av tiltaksinnsatsen med sikte på gjennomføring i forbindelse med 2009-budsjettet. Det videre arbeidet knyttet til opphevelse av skillet mellom ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere må ses i sammenheng med øvrig oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007), herunder endringer i finansieringssystemet, innføring av ny midlertidig inntektssikring og utvikling av et system for arbeidsevnevurdering i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeidsevnevurdering vil være et sentralt element i arbeidet med å utvikle arbeidsmetodene i arbeids- og velferdsforvaltningen og i den kompetanseutvikling som skal skje fram mot 2010.

Arbeids- og sosialkomiteen ba i Innst. S. nr. 148 (2006-2007) Regjeringen gjennomgå hensiktsmessigheten i måten Stortinget i dag bevilger ressurser til arbeidsmarkedstiltak på. I St.prp. nr 14 (2006-2007) varslet departementet en nærmere vurdering av rammevilkårene for gjennomføring arbeidsmarkedstiltak. Oppfølgingen av dette vil skje i lys av arbeidet beskrevet ovenfor. Departementet vil informere Stortinget nærmere om ev. endringer på dette området i forbindelse med budsjettproposisjonen for 2009.

Ordinære arbeidssøkere

Bevilgningen under arbeidsmarkedstiltakene, jf. kap. 634, post 76, gir rom for å be Arbeids- og velferdsetaten gjennomføre i alt om lag 40 000 plasser i gjennomsnitt i 2008. Av disse skal om lag 11 800 plasser sikre at ordinære arbeidssøkere som trenger det, får nødvendig og hensiktsmessig bistand. Dette er en videreføring av tiltaksnivået fra 2007. I lys av at ledigheten er vesentlig redusert, innebærer nivået en markert styrking av innsatsen overfor personer som har problemer med å komme i arbeid. Antall helt ledige ble redusert fra 83 500 i gjennomsnitt i 2005 til 62 900 helt ledige i gjennomsnitt i 2006. I 1. halvår 2007 var det registrert gjennomsnittlig 48 600 helt ledige. I samme periode har samtidig tiltaksnivået vært om lag uendret. Det

har m.a.o. vært en sterk økning i tiltaksintensiteten (antall tiltaksplasser for ordinære arbeidssøkere i pst. av summen av helt ledige og tiltaksplasser for ordinære arbeidssøkere) fra 2006 til 2007. Med det foreslåtte tiltaksnivået legges det opp til en ytterligere styrking av denne intensiteten i 2008.

Arbeids- og velferdsetaten skal innrette tiltakene etter brukernes behov og ut fra lokale forhold på arbeidsmarkedet. I lys av utfordringene med å få enkelte utsatte arbeidssøkergrupper i arbeid, legges det fortsatt opp til at langtidsledige, innvandrere og ungdom skal prioriteres ved inntak på arbeidsmarkedstiltak.

Langtidsledige som har vært sammenhengende helt ledige de siste to årene eller lenger, og ventestønadsmottakere som har vært helt ledige de siste seks månedene eller lenger, skal omfattes av en tiltaksgaranti som innebærer tilbud om deltakelse på arbeidsmarkedstiltak.

Samtidig foreslås ordningen med ventestønad avviklet for nye tilfeller med virkning fra 1. januar 2008 for å øke aktiviteten med sikte på overgang til arbeid blant personer med lange ledighetsperioder. Personer som allerede mottar ventestønad får fortsette på ordningen inntil 1. juli 2008. Avviklingen av ventestønaden må blant annet ses i sammenheng med innføringen av en langtidsledighetsgaranti, tett oppfølging av denne gruppen, og det gode arbeidsmarkedet.

Ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid, vil få tilbud om arbeidsmarkedstiltak gjennom den eksisterende ungdomsgarantien.

Oppfølgingsgarantien for unge arbeidssøkere i alderen 20-24 år som har vært helt ledige de siste tre månedene eller lenger videreføres. Hovedfokuset i oppfølgingsgarantien er aktiv jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. Oppfølgingen skal være tilpasset den enkeltes forutsetninger og behov, med sikte på raskest mulig overgang til arbeid eller utdanning.

Videre legges det opp til en fortsatt satsing på innvandrere i 2008. Selv om ledigheten har blitt betydelig redusert for denne gruppen, ligger nivået om lag tre ganger så høyt som for resten av befolkningen, og ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert blant personer med vedvarende lavinntekt. Sysselsettingen er lavere enn for befolkningen i alt. Innvandrerne utgjør en betydelig arbeidskraftsreserve som det er viktig å mobilisere i en tid med stort behov for arbeidskraft. Flere ledige innvandrere har kvalifikasjoner som arbeidslivet trenger, og det er viktig å ta i bruk disse ressursene i arbeidslivet.

Gjennom lov om introduksjonsordning (introduksjonsloven) og norskopplæring, skal målgruppen sikres tilbud om kvalifisering med sikte på rask overgang til arbeid og selvforsørgelse. Innenfor tiltaksnivået på om lag 11 800 plasser i 2008 legges det opp til fortsatt høy innsats overfor ledige innvandrere, herunder nyankomne innvandrere som deltar på introduksjonsprogram og innvandrere utenfor introduksjonsordningen som har problemer med å få varig tilknytning til arbeidslivet, jf. også handlingsplan for inkludering og integrering av innvandrerbefolkningen.

Regjeringen har som overordnet og langsiktig mål å avskaffe fattigdom, og vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene. Ordningen med kvalifiseringsprogram er et viktig grep for å bidra til at personer som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden, og som står i fare for å komme i en passiv situasjon preget av levekårsproblemer, kommer over i arbeid og aktivitet.

Deltakerne i kvalifiseringsprogrammet vil motta en særskilt stønad (kvalifiseringsstønad) i en gitt periode, mot at de følger et helhetlig kvalifiseringsprogram. Programmet kan blant annet bestå av arbeidsmarkedstiltak, opplæring, arbeidstrening, motivasjons- og mestringstrening mv. Dette kan ev. kombineres med at det settes av tid til medisinsk behandling, opptrening og egenaktivitet i form av jobbsøking mv.

Satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot fattigdom retter seg mot målgrupper som til dels vil være overlappende med målgruppene i kvalifiseringsprogrammet. Fattigdomssatsingen omfatter langtidsmottakere av sosialhjelp, enslige forsørgere, og unge i aldersgruppen 20-24 år som mottar sosialhjelp, samt innvandrere som trenger særskilt bistand for å komme i arbeid. Fra og med 2. halvår 2007 er målgruppene utvidet til også å omfatte innsatte i fengsel som trenger bistand for å komme i arbeid, og som kan nyttiggjøre seg målrettede arbeidsmarkedstiltak. Det er satt av midler tilsvarende om lag 4 500 tiltaksplasser til bekjempelse av fattigdom i forbindelse med Handlingsplan mot fattigdom i 2008. Dette er en videreføring av nivået for 2007. Som følge av at målgruppene overlapper hverandre, legges det til grunn at disse plassene et stykke på vei vil dekke behovet for tiltaksplasser knyttet til kvalifiseringsprogrammet.

Forsøket i Oslo med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak utfases gradvis i takt med etableringen av NAV-kontor i de aktuelle bydelene. For 2008 vil dette forsøket være gjeldende i tre bydeler i Oslo kommune tilsvarende om lag 350 plasser, jf. omtale under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak. Dette er noe færre plasser enn for 2007 og har sammenheng med at Sagene bydel nå har fått

etablert NAV-kontor. Arbeids- og velferdsetaten og Oslo kommune skal i samarbeid sikre god utfasing av forsøkene, slik at verdifull erfaring videreføres og videreutvikles innenfor rammen av et felles NAV- kontor.

Regjeringen har som mål å øke den reelle pensjoneringsalderen og få flere seniorer til å stå lenger i arbeid. God oppfølging av arbeidsledige seniorer er dermed viktig. Arbeids- og velferdsetaten skal møte arbeidsledige seniorer med samme tilbud og samme krav som andre arbeidssøkergrupper jf. St.meld.nr. 6 (2006-2007) Om seniorpolitikk og Innst. S. nr 200 (2006-2007). Etatens bistand skal ta utgangspunkt i den enkeltes forutsetninger og kompetanse og de krav som stilles for å få de tilgjengelige jobbene.

Som ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, tas det sikte på å opprette et nytt avklaringstiltak av kortere varighet. Avklaringstiltak har til nå vært forbeholdt sykmeldte og yrkeshemmede, men det legges til grunn at flere arbeidssøkere vil ha behov for en slik tjeneste. Avklaringstiltaket vil inneholde motivasjon, veiledning, kartlegging og utprøving av arbeidsevne. Med det nye regelverket vil det være tilgjengelig ulike former for avklaringstiltak, som til sammen dekker behovet både for brukere med et avgrenset behov for avklaring, og personer med behov for mer omfattende avklaring innenfor skjermet virksomhet.

Det legges også opp til å etablere et nytt oppfølgings- og formidlingstiltak for personer med behov for mer omfattende oppfølging enn hva etaten selv kan tilby. Tett oppfølging er et sentralt virkemiddel for overgang til jobb, og det er viktig at flere brukergrupper gis tilgang til disse tjenestene.

De nye avklarings- og oppfølgingstiltakene skal anskaffes i henhold til lov om offentlige anskaffelser, og innføringen av disse tiltakene vil ikke medføre endringer i regelverket for allerede eksisterende avklaringstiltak og tiltaket Arbeid med bistand.

Samtidig foreslås det å utvide varigheten på opplæringstilbudet AMO overfor grupper av arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring. Forslag til endring i forskrift om arbeidsmarkedstiltak som følge av de nye tiltakene er sendt på høring med sikte på at tiltakene kan igangsettes i løpet av 2008.

Utdanningsmyndighetene og arbeids- og velferdsmyndighetene har viktige grenseflater og ofte overlappende målgrupper. For å styrke samarbeidet mellom kommunesektoren og Arbeids- og velferdsetaten, ble det i mai 2007 inngått en samarbeidsavtale mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kommunenes sentralforbund. Målet er å få flere i arbeid eller utdanning gjennom en effektiv samordning av de ulike partenes samlede virkemidler. Eksempler på dette kan være bedre utdannings- og yrkesveiledning, økt bruk av realkompetansevurdering, utvikling av praksisnær opplæring mv. Avtalen skal danne grunnlag for operative samarbeidsavtaler på regionalt og lokalt nivå. Samarbeidet skal evalueres i 2008. I den sammenheng vil det også vurderes om det er behov for ev. lovendringer og /eller nye tiltak.

Yrkeshemmede arbeidssøkere

Regjeringen har høye ambisjoner for attføringsarbeidet. Behovet for tiltaksplasser til yrkeshemmede arbeidssøkere må ses i lys av en aktiv attføringspolitikk hvor målet er rask tilbakeføring til ordinært arbeidsliv. Valg av attføringen og tiltak skal ta utgangspunkt i en grundig arbeidsevnevurdering som avdekker den enkeltes muligheter og forutsetninger for å ta del i arbeidslivet, samt reflekterer situasjonen på arbeidsmarkedet.

Bevilgningen under arbeidsmarkedstiltakene, jf. kap. 634, post 76, gir rom for et tiltaksnivå tilsvarende om lag 40 000 plasser i gjennomsnitt i 2008. Av disse skal om lag 28 200 plasser sikre at yrkeshemmede arbeidssøkere får rask og tilpasset bistand. Dette er en økning på 200 plasser i forhold til 2007 som følge av at innsatsen overfor arbeidssøkere med psykiske lidelser styrkes som ledd i strategiplanen for arbeid og psykisk helse, jf. nedenfor.

Til tross for at antall yrkeshemmede som er registrert ved Arbeids- og velferdsetaten ventes å gå noe ned i 2007 og 2008, opprettholdes et høyt innsatsnivå overfor denne gruppen. Innsatsen overfor denne gruppen vil dermed styrkes i 2008. Målet er å utnytte de gode forholdene på arbeidsmarkedet for å få flest mulig over i jobb og unngå varig utstøting fra arbeidslivet. Det er viktig at den enkelte får tilbud om hensiktsmessig tiltak så tidlig som mulig uten at det oppstår unødig ventetid i attføringsprosessen. I lys av situasjonen på arbeidsmarkedet skal etaten innrette tiltaksinnsatsen mot oppfølgings- og formidlingsrettede tiltak i ordinært arbeidsliv. Samtidig skal arbeidssøkere med særlig store og sammensatte bistandsbehov sikres tilpassede tiltak som innebærer mer tilrettelagt og omfattende oppfølging og arbeidstrening, for eksempel i attføringsbedrifter.

I tillegg vil mange yrkeshemmede delta på tiltak finansiert over folketrygden, jf. kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring for nærmere omtale. I 2006 deltok om lag 32 500 yrkeshemmede i gjennomsnitt på tiltak finansiert over folketrygden.

I 2007 er det igangsatt forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd. Tidsubestemt lønnstilskudd skal

bidra til å øke mulighetene for ordinært arbeid blant personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne, samt bidra til å forebygge uførepensjonering. Et tidsubestemt lønnstilskudd vil redusere den økonomiske risikoen arbeidsgiver påtar seg ved å ansette personer med usikker og redusert arbeidsevne. Forsøket er iverksatt i fem fylker i 2007 og gjøres landsomfattende i 2008. Forsøket vil bli løpende evaluert.

En betydelig andel av arbeidssøkerne som er registrert som yrkeshemmet ved Arbeids- og velferdsetaten, har psykiske lidelser. September 2007 ble forslag til strategiplan for arbeid og psykisk helse 2007-2012 lagt fram. Regjeringens mål med denne planen er å hindre utstøting og å lette inkludering i arbeidslivet for personer med psykiske lidelser. Strategien viderefører og styrker den arbeidsrettede innsatsen i Opptrappingsplanen for psykisk helse, og er et supplement til St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering. Planen vil bidra til å gi personer med psykiske lidelser tilgang til samordnede tilbud fra helse- og sosialtjenesten og arbeids- og velferdsforvaltningen slik at de bedre kan utnytte sin arbeidsevne. Som ledd i denne strategiplanen styrkes innsatsen overfor arbeidssøkere med psykiske lidelser i 2008 med 200 plasser. En nærmere omtale av strategien for satsingen under Opptrappingsplanen for psykisk helse finnes i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon.

Ytterligere innsats for å hindre utstøting fra arbeidslivet, er bl.a. omtalt under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak.

Rapport og status

Ordinære arbeidssøkere

Arbeidsledige som slutter å melde seg hos Arbeids- og velferdsetaten får tilsendt et enkelt spørreskjema (sluttmeldekort) som kartlegger situasjonen for tidligere arbeidsledige cirka 3 måneder etter siste registrering. Informasjon fra sluttmeldekortet viser at vel 70 pst. av de arbeidsledige meldte om overgang til arbeid i 2006. Andelen som går til jobb har vært relativt stabil på om lag 70 pst. de siste årene.

I 2006 ble det i gjennomsnitt gjennomført om lag 11 150 tiltaksplasser under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene i Arbeids- og velferdsetatens regi. Dette er om lag 850 færre plasser enn det som var planlagt for året i gjennomsnitt i Arbeids- og velferdsetatens regi. Den noe lave gjennomføringen må bl.a. ses i sammenheng med et noe lavere antall ventestønadsmottakere enn ventet. I tillegg har Oslo kommune gjennomført om lag 500 plasser som et ledd i forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak. I 1. halvår 2007 ble det gjennomført om lag 12 550 plasser i gjennomsnitt i Arbeids- og velferdsetatens regi. Dette er om lag i samsvar med planlagt gjennomføring for perioden.

Langtidsledige, ungdom og innvandrere har vært prioritert ved inntak på arbeidsmarkedstiltak. Av de om lag 11 150 tiltaksdeltakerne i 2006 var det om lag 57 pst. som hadde vært sammenhengende registrert som arbeidssøker i mer enn 6 måneder. Videre utgjorde personer under 20 år om lag 14 pst. av alle tiltaksdeltakerne. Ungdom under 20 år utgjorde samtidig 4 pst av alle registrerte ledige. Førstegenerasjonsinnvandrerne utgjorde om lag 22 pst. av de registrerte ledige i 4. kvartal 2006, men utgjorde på samme tid om lag 36 pst. av alle deltakerne under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene, ifølge tall fra SSB. Dette er en økning på 5 prosentpoeng siden tilsvarende periode i 2005. Det er flere kvinner enn menn med innvandrerbakgrunn som deltar på arbeidsmarkedstiltak. Det vil kunne være noe overlapping mellom målgruppene nevnt over, blant annet vil noen innvandrere være langtidsledige.

Ifølge etatens sluttmeldekortstatistikk svarte 63 pst. av arbeidssøkerne med innvandrerbakgrunn at de hadde overgang til arbeid i 2006. Dette er en økning på 3 prosentpoeng sammenlignet med 2005.

Det vises for øvrig til omtale under utviklingstrekk når det gjelder situasjonen på arbeidsmarkedet for langtidsarbeidssøkere, ungdom og innvandrere.

Satsingen under handlingsplanen mot fattigdom omfattet i 2006 i alt vel 12 000 personer. Av disse har om lag 75 pst. deltatt på arbeidsmarkedstiltak. Hovedparten av deltakerne var langtidsmottakere av sosialhjelp. En betydelig andel av deltakerne hadde innvandrerbakgrunn.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2007 ble innsatsen mot fattigdom styrket slik at det i alt er rom for å gjennomføre om lag 4 500 tiltaksplasser som et ledd i handlingsplanen mot fattigdom.

Yrkeshemmede arbeidssøkere

Sluttmeldekortstatistikk fra etaten viser at om lag 45 pst. av alle som avsluttet yrkesrettet attføring i 2006, kom i arbeid. Denne andelen har vært svakt økende det siste året. Overgangen til jobb er større for yrkeshemmede arbeidssøkere som har deltatt på tiltak enn for yrkeshemmede som ikke har vært i tiltak. Overgangen til arbeid avhenger av personens forutsetninger for å lykkes på arbeidsmarkedet og formålet med de ulike arbeidsmarkedstiltakene. Deltakere på tiltak som tar sikte på tidsubestemt sysselsetting i skjermet virksomhet har for

eksempel gjennomgående lavere overgang til ordinært arbeid enn deltakere på tiltak som ligger nært opp til det ordinære arbeidsmarkedet, eller som tar sikte på formidling til ordinært arbeid.

Tiltaksinnsatsen overfor yrkeshemmede har vært finansiert over to budsjettkapitler. Dette gjelder arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede (kap. 634, post 71/73) og kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring.

I 2006 var det i alt om lag 60 000 personer i gjennomsnitt på ulike attføringstiltak. Dette tilsvarer om lag 67 pst. av alle yrkeshemmede registrert ved Arbeids- og velferdsetaten. Dette var en økning på 1 prosentpoeng sammenlignet med 2005. I 1. halvår 2007 var tilsvarende andel på tiltak 71 pst. Størst omfang hadde opplæringstiltakene med om lag 26 500 deltakere i gjennomsnitt i 2006, jf. også resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak når det gjelder omtale av yrkeshemmede som får tiltaksdeltakelsen finansiert over folketrygden (kap. 2653.71).

Utviklingen i antall gjennomførte tiltaksplasser for yrkeshemmede (kap. 634.71)
Gjennomsnitt 2005 – 1. halvår 2007.

	2005	2006	2007 (plantall)
Antall tiltaksplasser under arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede (kap 634, post 71)	25 550	26 500	28 000

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten

I 2006 ble det i gjennomsnitt gjennomført om lag 26 500 plasser under arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede (kap. 634, post 71). Dette er om lag 300 færre plasser enn lagt til grunn for året som helhet. Tiltaksgjennomføringen i 2. halvår 2006 var om lag 1 300 plasser lavere enn planlagt for perioden. Som det vises til i St.prp. nr 14 (2006-2007), hadde den lave gjennomføringen i 2. halvår 2006 bl.a. sammenheng med organisatoriske endringer på fylkesnivå i forbindelse med etableringen av Arbeids- og velferdsetaten. Departementet har bedt etaten om å iverksette tiltak som i større grad sikrer at planlagte måltall nås. I 2007 er det planlagt et gjennomsnittlig nivå på om lag 28 000 plasser for yrkeshemmede under kap. 634. I 1. halvår 2007 ble det gjennomført rundt 28 500 plasser.

Den økte innsatsen på attføringsfeltet har også gitt rom for flere tiltaksplasser blant annet for å følge opp regjeringens tiltaksplan mot fattigdom, jf. rapport under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene ovenfor, og opptrappingsplanen for psykisk helse.

Etaten har gjennomført en betydelig innsats overfor yrkeshemmede med psykiske lidelser, blant annet som ledd i oppfølging av Opptrappingsplanen for psykisk helse. Personer med psykiske lidelser har ulike behov og kan tilbys tiltak eller andre former for bistand. Gjennomsnittlig antall yrkeshemmede med psykiske lidelser som deltar i arbeidsmarkedstiltak har økt fra rundt 7 000 personer i 1998 til om lag 13 800 i 2006. Opptrappingsplanens mål om at 4 000 flere personer skal få tilbud gjennom etaten er dermed oppnådd. En nærmere rapportering av satsingen under Opptrappingsplanen for psykisk helse finnes i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon for 2008.

Hovedmål 2. Inntektssikring for den enkelte

Delmål 2.1 Sikre rettigheter til enkeltpersoner slik at de kan sørge for sitt livsopphold

Strategier og tiltak

Det er viktig at personer som opplever tapt arbeidsinntekt som følge av arbeidsledighet, sikres et rimelig inntektsnivå slik at de kan sørge for sitt livsopphold mens de er arbeidssøkere. Etter bestemmelsene i folketrygdlovens kap. 4 gis det rett til dagpenger under arbeidsledighet og permittering på bestemte vilkår. Dagpengene utmåles med utgangspunkt i tidligere inntekt. For å ha rett til dagpenger stilles det blant annet krav om å være reell arbeidssøker. Utformingen av dagpengeordningen og praktiseringen av regelverket er dermed en del av den aktive arbeidsmarkedspolitikken. Gitt utsiktene på arbeidsmarkedet bør dagpengeordningens krav til den enkelte håndteres konsekvent.

Arbeids- og velferdsetaten har det operative ansvaret for forvaltningen av ordningen og skal påse at økonomiske ytelser utbetales raskt og effektivt i tråd med det den enkelte har krav på.

For å bedre de økonomiske ytelsene under arbeidsledighet har regjeringen foretatt endringer i dagpengeregelverket i forbindelse med tidligere statsbudsjett, som for eksempel gjeninnføring av ferietillegget og reduksjon av antall ventedager, jf. Soria Moria erklæringen. Med dagens regelverk ytes ikke dagpenger de første fire dagene i ledighetsperioden. For å sikre bedre kompensasjon for dagpengemottakere ved inntektsbortfall foreslår regjeringen å redusere antall ventedager fra fire til tre dager, jf. kap. 2541 Dagpenger.

Arbeidstakere som permitteres, kan på bestemte vilkår og i en avgrenset periode motta dagpenger. Kostnadene ved permitteringer forde-

les mellom bedriften, de ansatte og folketrygden. De første ti dagene opprettholdes bedriftens lønnsplikt (arbeidsgiverperiode). Deretter påløper fire dager (venteperiode) før dagpenger utbetales (trygdeperiode). I lys av forslaget ovenfor vil venteperioden i 2008 reduseres til tre dager. Hvis driftsstansen skyldes brann, ulykker eller naturomstendigheter, er det ingen lønnsplikt for bedriftene. Videre er fiskeforedlingsbedrifter fritatt for lønnsplikt. Permitterte har hatt mulighet til å motta dagpenger i 34 uker siden 1. januar 2006. Folketrygdlovens hovedregel er at dagpenger kan ytes i inntil 26 uker under permittering.

Antallet helt og delvis permitterte varierer med konjunktursituasjonen, men også endringer i regelverket vil påvirke omfanget. En vesentlig del av de permitterte har gjentatte permitteringsperioder. Det kan tyde på en viss tilpasning fra enkelte bedrifter med bruk av permitteringer for å fri seg fra lønnskostnader i perioder med lav etterspørsel. Permitteringene er konsentrert om yrker innen bygg- og anlegg, industri og primærnæringene. Det er også i disse næringene at en ser størst omfang av gjentatte permitteringsperioder. Det samlede permitteringsomfanget har vært lavt hittil i 2007 sammenlignet med de senere årene, jf. figur. I 2006 ble det registret i gjennomsnitt 3 300 permitterte. 1. halvår 2007 ble det i gjennomsnitt registrert om lag 2 550 permitterte. Det er en reduksjon på om lag 1 800 personer sammenlignet 1. halvår 2006.

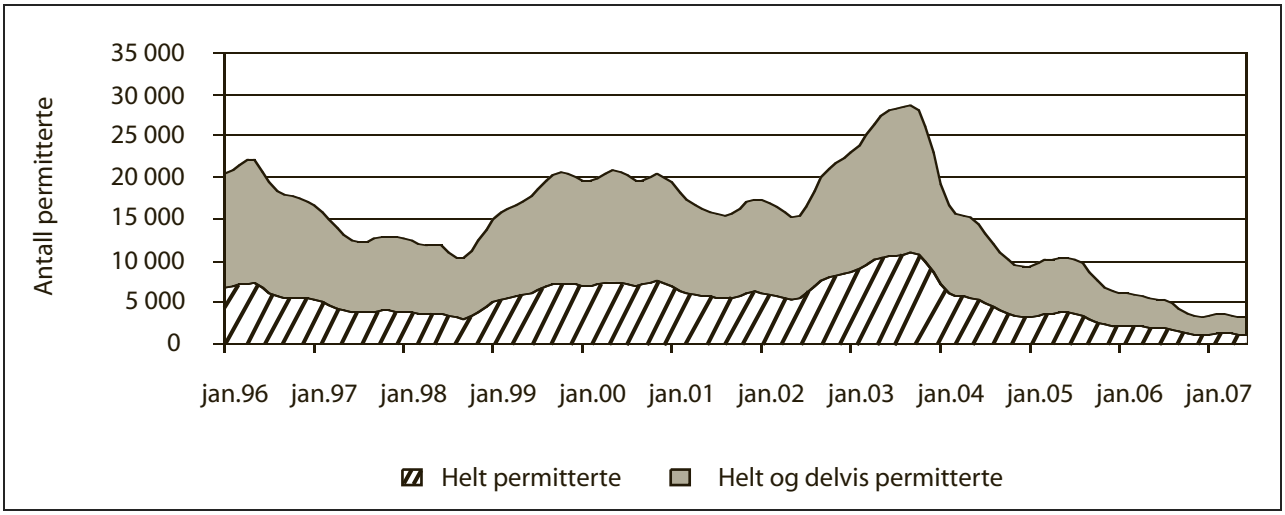

Figur 6.5 Utviklingen i antall permitterte fra 1996 til og med 1. halvår 2007. Trend

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

På bakgrunn av situasjonen i arbeidsmarkedet med stort behov for arbeidskraft, og gode utsikter for 2008, foreslås det at perioden med dagpenger under permitteringer reduseres fra 34 uker til 30 uker. Dette er likevel lenger enn folketrygdens hovedregel om at dagpenger kan ytes i inntil 26 uker under permittering, jf. foran.

Samtidig ønsker regjeringen å bedre vilkårene ved permittering for arbeidstakere i fiskeindustrien ved å redusere antall ventedager ved permittering for arbeidstakere i fiskeindustrien fra fire til null dager.

Endringen i antall ventedager vil bli forelagt Stortinget i en Ot.prp. høsten 2007. Øvrige endringer blir foretatt ved forskriftsendring. For en nærmere omtale av budsjettmessige konsekvenser vises det til kap. 2541 Dagpenger under programkategori 33.30 Arbeidsliv.

Rapport og status

Det vises til omtale under kap 2541 Dagpenger under programkategori 33.30 Arbeidsliv for rapportering under dette delmålet.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
630	Aetat	1 246 414			
634	Arbeidsmarkedstiltak	4 767 931	5 196 300	5 242 100	0,9
635	Ventelønn	395 332	405 000	260 000	-35,8
	Sum kategori 09.30	6 409 677	5 601 300	5 502 100	-1,8

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	1 621 777	434 900	277 000	-36,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	46 655			
70-89	Andre overføringer	4 741 245	5 166 400	5 225 100	1,1
	Sum kategori 09.30	6 409 677	5 601 300	5 502 100	-1,8

Kap. 630 Aetat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	1 196 315		
21	Spesielle driftsutgifter	3 444		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	46 655		
	Sum kap. 630	1 246 414		

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet 1. juli 2006. I denne forbindelse ble kap. 630 Aetat og kap. 2600 Trygdeetaten slått sammen til ett nytt kapittel 605 Arbeids- og velferdsetaten, jf. resultatområdet 1 Administrasjon. Det vises til omtale under kap. 605.

Kap. 3630 Aetat, tidl. kap. 4590

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
02	Refusjoner m.m.	3 548		
04	Salgsinntekter m.m.	3 828		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	3 982		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	10 740		
17	Refusjon lærlinger	52		
18	Refusjon sykepenger	28 709		
80	Innfordret misbruk av dagpenger	78 283		
81	Innfordret misbruk av attføringsytelser	23 278		
	Sum kap. 3630	152 420		

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet 1. juli 2006. Det vises til omtale under kap. 5701 Diverse inntekter hvor inntektene for 2008 er ført opp.

Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Forsøk, utviklingstiltak m.v., *kan overføres*	26 686	29 900	17 000
70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak, *kan overføres*	1 442 945	1 432 800	
71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak, *kan overføres, kan nyttes under post 70*	3 244 181	3 662 600	
73	Investeringer i skjermede tiltak, *kan overføres, kan nyttes under post 71*	35 526	27 000	
74	Lønnssubsidium ved reaktivisering, *overslagsbevilgning*	18 593	44 000	
76	Tiltak for arbeidssøkere, *kan overføres*			5 225 100
	Sum kap. 634	4 767 931	5 196 300	5 242 100

Overført fra 2006 til 2007:
Post 21: 8 219 000 kroner
Post 71: 24 041 000 kroner
Post 73: 18 814 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkernes arbeidsevne og mulighet til å komme i arbeid gjennom virkemidler som blant annet oppfølging, kvalifisering og arbeidstrening. Det vises til nærmere omtale under delmål 1.3.

I lys av oppfølgingen av Stortingsmeldingen om Arbeid, velferd og inkludering foreslås ny budsjettstruktur for arbeidsmarkedstiltakene som innebærer en ny inndeling av kap. 634. For en nærmere omtale vises det til delmål 1.3. Samlet gir departementets forslag en ramme på 5 242,1 mill. kroner for 2008 under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, jf. omtale nedenfor under de enkelte postene. I

tillegg kommer behovet for tilsagnsfullmakt på 1 121,3 mill. kroner. Tabellen nedenfor oppsummerer totalt behov for bevilgning og tilsagnsfullmakt for 2008.

Totalt bevilgningsbehov og tilsagnsfullmakt under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

		(i 1000 kr)
	Totalt ressursbehov i 2008	5 241 100
-	Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2008, med utbetaling i 2009.	427 600
+	Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2007, med utbetaling i 2008	428 600
=	Totalt bevilgningsbehov i 2008	5 242 100
	Behovet for tilsagnsfullmakt for å opprettholde tiltaksnivået over årsskiftet 2008/2009, tilsagnsgivning for budsjettåret 2009 i 4. kvartal 2008.	693 700
+	Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2008, med utbetaling i 2009	427 600
=	Totalt behov for tilsagnsfullmakt 2008	1 121 300

Budsjettforslag for 2008

Post 21 Forsøk, utviklingstiltak mv., kan overføres

Forslaget til bevilgning vil bli benyttet til finansiering av forsøksvirksomhet på arbeidsmarkedsområdet i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Bevilgningen vil også finansiere mindre utredninger av ulike deler av arbeidsmarkedspolitikken, analyser av arbeidsmarkedstilpasning for ulike grupper, og spredning av informasjon om resultatene. Den kan også nyttes til fellesprosjekter med andre, der dette kan bidra til å fremme arbeidsmarkedspolitiske mål.

Det foreslås bevilget 17 mill. kroner for 2008.

Fra 2008 er midler til departementets evaluering av ulike deler av arbeidsmarkedspolitikken, overført til kap. 601, post 21, jf. omtale under kap. 601, post 21. Den foreslåtte bevilgningen på kap. 634 post 21 må sees i sammenheng med midlene som overføres til samme formål på kap. 605, post 21, jf. omtale under kap. 605, post 21.

Det foreslås omdisponert 1,5 mill. kroner fra kap 601, post 21 som gjelder utrednings-, forsøks- og utviklingsprosjekter i Arbeids- og velferdsdirektoratet, jfr omtale under resultatområde 1.

Post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak, kan overføres

Forslaget til bevilgning under post 70 må ses i sammenheng med omtalen overfor, samt omtale under delmål 1.3. I lys av disse endringene foreslås det at post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak avvikles. Det foreslås at midler knyttet til finansiering av tidligere ordinære arbeidsmarkedstiltak omdisponeres til en ny post 76 *Tiltak for arbeidssøkere*, jf. omtale under post 76.

Post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak, kan overføres, kan nyttes under post 70

Forslaget til bevilgning under post 71 må ses i sammenheng med omtalen overfor, samt omtale under delmål 1.3. I lys av disse endringene foreslås det at post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak avvikles. Det foreslås at midler knyttet til finansiering av tidligere spesielle arbeidsmarkedstiltak omdisponeres til en ny post 76 *Tiltak for arbeidssøkere*, jf. omtale under post 76.

Post 73 Investeringer i skjermede tiltak, kan overføres, kan nyttes under post 71

Forslaget til bevilgning under post 73 må ses i sammenheng med omtalen overfor, samt omtale under delmål 1.3. I lys av disse endringene foreslås det at post 73 Investeringer i skjermede tiltak avvikles. Det foreslås at midler knyttet til bl.a. omstillingen av PV-er til VTA-plasser omdisponeres til en ny post 76 *Tiltak for arbeidssøkere*, jf. omtale under post 76.

Post 74 Lønnssubsidium ved reaktivisering, overslagsbevilgning

Det foreslås at forsøkene med lønnstilskudd ved reaktivisering av uførepensjonister og bruk av uførepensjon som lønnstilskudd utfases.

Evalueringer viser at disse forsøkene ikke har hatt tilfredsstillende resultater i årene de har pågått. Videre vil de to beslektede forsøkene også kunne bidra til å svekke gjennomføringskraften til det nye forsøket med tidsubestemt lønnstilskudd, jf. omtale under delmål 1.3. og kap 634, post 76. Personer som deltar i de to nevnte forsøkene i dag, bør imidlertid gis mulighet til å bli i forsøkene ut tiltaksperioden. Uførepensjon som lønnstilskudd har motpost i kap. 2655 Uførhet og vil ikke ha budsjettmessige effekter ved utfasing. Lønnstilskudd ved reaktivisering av uførepensjonister har en bevilgning for 2008 på 14 mill. kroner. Varigheten på tiltaket for deltakerne har vært inntil 3 år. De siste årene har det vært omtrent 100 personer hvert år som har deltatt. Med avvikling av ordningen menes det at det ikke vil komme nye personer inn i ordningen etter 1. januar 2008. Med utfasing over tre år antas det at en tredjedel av deltakerne vil gå ut hvert år i tre år fremover. Slik at det foreslås bevilget 11,65 mill. kroner for 2008, for 2009 foreslås det 7 mill. kroner og 2,35 mill. kroner for 2010. Ordningen vil bli endelig utfaset i løpet av 2010.

Forslaget til bevilgning under post 74 må ses i sammenheng med omtalen overfor, samt omtale under delmål 1.3. I lys av disse endringene foreslås det at post 74 Lønnssubsidium ved reaktivisering avvikles. Det foreslås at midler knyttet til finansiering av forsøksordningene Lønnssubsidium ved reaktivisering av uførepensjonister og Uførepensjon som lønnstilskudd omdisponeres til en ny post 76 *Tiltak for arbeidssøkere*, jf. omtale under post 76.

Post 76 Tiltak for arbeidssøkere, kan overføres

Forslaget til bevilgning under post 76 må ses i sammenheng med omtalen overfor, samt omtale under delmål 1.3. I lys av disse endringene foreslås det at det opprettes en ny post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Tiltakene innrettes mot arbeidssøkere med behov for arbeidsrettet bistand.

Det er midler som finansierer arbeidsmarkedstiltak for ordinære og yrkeshemmede, investeringsmidler til skjermede tiltak og midler til finansiering av forsøkene Lønnssubsidium ved reaktivisering og Uførepensjon som lønnstilskudd, som foreslås samlet under en ny post 76, jf. også omtale under post 70, 71, 73 og post 74. Det foreslås bevilget i alt 5 225,1 mill. kroner under post 76 i 2008. Det foreslås at stikkordfullmakten «kan overføres» også knyttes til kap. 634, post 76.

Bevilgningen under post 76 gir på visse forutsetninger om kostnader og tiltakssammensetning rom for å be Arbeids- og velferdsetaten gjennomføre et tiltaksnivå på om lag 40 000 tiltaksplasser i gjennomsnitt i 2008, jf. omtale under delmål 1.3.

Opptrappingsplanen for psykisk helse tildeles 21 mill. kroner til videreføring og styrking av den arbeidsrettede satsingen i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Det samlede beløpet i 2008 utgjør 218 mill. kroner Det vises også til omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter og omtale under delmål 1.3 samt under Opptrappingsplanen for psykisk helse i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon. Det rapporteres særskilt på bruk av midlene.

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak i Oslo kommune videreføres i tre bydeler i 2008 inntil etablering av felles (NAV) kontor, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Midler overført til forsøket gir rom for om lag 350 tiltaksplasser tilsvarende 40,3 mill. kroner. Det vises også til omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter og omtale under delmål 1.3.

Ordningen med tilskudd til jobbskapingsprosjekter videreføres. Jobbskapingsprosjekter skal bidra til etablering av egen virksomhet og bedre sysselsettingsmulighetene for arbeidsledige og yrkeshemmede. Ungdom mellom 20 og 24 år er en prioritert målgruppe.

Partene i IA-avtalen (Avtale om et mer inkluderende arbeidsliv) er gjennom tilleggsavtalen av 6. juni 2006, enige om iverksetting av en ordning med utdanningspermisjoner/-vikariater. Det er igangsatt et forsøk med utdanningspermisjoner/-vikariater fra 1.9.2007 i fem fylker (Oppland, Vestfold, Telemark, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal). Forsøket skal vare ut inneværende IA-periode, dvs. ut 2009. Utdanningspermisjoner er forbeholdt arbeidstakere i IA-bedrifter og retter seg mot seniorer som trenger oppdatering av sin kompetanse eller har behov for mer eller ny utdanning for å kunne stå lengre i arbeid. I permisjonstiden tas det inn vikar. Målgruppen for vikariatene er arbeidssøkere som etter Arbeids- og velferdsetaten vurdering kan øke sine jobbmuligheter gjennom vikariatet. Det er forutsatt at staten skal finansiere ordningen med midler frigjort gjennom reversering av ordningen med redusert arbeidsgiveravgift for personer over 62 år. Den statlige finansieringen av utdanningspermisjoner kan ha en varighet på inntil 12 måneder. Tilsvarende kan tilskudd til vikariatene gis i inntil 12 måneder. Forsøket skal evalueres.

Forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd ble lansert i St.meld. nr. 9 (2006-2007). I 2007 blir forsøk med ordningen etablert i fem fylker (Akershus, Vestfold, Aust-Agder, Nord-Trøndelag og Finnmark) og det er avsatt om lag 100 tiltaksplas-

ser til forsøket. Forsøket med tidsubestemt lønnstilskudd skal gjøres landsdekkende fra 2008 og det foreslås å øke antall tiltaksplasser med 400 plasser til i alt 500 plasser. Når evaluering av forsøket foreligger, vil det bli vurdert om tiltaksordningen skal gjøres permanent som et tiltak på linje med øvrige tiltak i forskrift om arbeidsmarkedstiltak. Arbeidet med en slik evaluering starter opp i løpet av 2. halvår 2007. Det vises for øvrig til omtale under delmål 1.3. og post 74.

Det foreslås avsatt 4,9 mill. kroner over denne posten til forsøksprosjektet TV Glad for 2008. I tillegg foreslås det bevilget 2 mill. kroner på kap. 601, post 70. Forsøksprosjektet er tenkt å gå over fem år. Se også omtale under kap. 601, post 70 Tilskudd, resultatområde 1.

Når det gjelder øvrige satsingsområder finansiert under kap. 634, post 76 vises det til omtale under delmål 1.3.

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
02	Diverse inntekter	19 492	2 000	
60	Refusjon, forsøk dagpenger	600		
85	Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak	652	2 000	1 000
	Sum kap. 3634	20 744	4 000	1 000

Budsjettforslag for 2008

Post 02 Diverse inntekter

Post 02 var knyttet til salg av kursplasser ved ledig kapasitet fra daværende Aetat. Salg av kurs ble gjennomført da en hadde ledig kapasitet på de enkelte kursene finansiert under kap. 634. I 2006 ble det ikke regnskapsført slike inntekter da etaten ikke lenger hadde slike kurssentrene. Det forventes ingen inntekter i 2008.

I 2006 ble det ført opp inntekter på post 02 Opplæringstjenester som hadde sammenheng med prosjektet «Fritt fram» i Oppland. Prosjektet er et samarbeid mellom NAV Oppland og Oppland fylkeskommune og avsluttes innen utgangen av 2007. Det vil imidlertid fortsatt være behov for post 02 til føringer av inntekter som evt. regnskapsføres i 2008 i forbindelse med Fritt Fram. Det er knyttet usikkerhet til størrelsen på inntektene i 2008.

På denne bakgrunn foreslås at post 02 opprettholdes uten bevilgning med endret benevnelse *«Post 02 Diverse inntekter»*.

Post 60 Refusjon, forsøk dagpenger

Prosjektet «Arbeid og velferd» i Verdal kommune ble ikke videreført i 2007, men det er nødvendig å opprettholde posten i 2008 for ev. inntektsføring av refusjoner.

Post 85 Innfordring av feilutbetaling, arbeidsmarkedstiltak

Inntektene under post 85 har sammenheng med innfordringer av feilutbetalinger til tiltaksarrangører og enkelte tiltaksdeltakere. Inntekten anslås til 1 mill. kroner i 2008.

Kap. 635 Ventelønn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, *overslagsbevilgning*	395 332	405 000	260 000
	Sum kap. 635	395 332	405 000	260 000

Allmenn omtale

Ventelønnsordningen er hjemlet i lov av 4. mars 1983 nr. 3 (tjenestemannsloven), og gir oppsagte tjenestemenn rett til ventelønn og fortrinnsrett til annet statlig arbeid. I tillegg er oppsagte arbeidstakere fra utskilte virksomheter gitt midlertidige rettigheter til den statlige fortrinnsretts og ventelønnsordning, vanligvis i en periode på tre år fra omdanningstidspunktet. Med virkning fra 1. juli 2002 skal eventuelle ventelønnskostnader som utløses både av statlige virksomheter og etter omdanning til aksjeselskap, dekkes av virksomhetene/selskapene selv gjennom refusjonsplikt. Arbeids- og velferdsetaten skal beregne og utbetale ventelønn. De enkelte virksomhetene/selskapene vil motta refusjonskrav.

Rapport

Pr. 22. august 2007 er det 2 284 personer som oppebærer ventelønnsrettigheter. Av disse er det 1 718 personer som mottar løpende utbetaling av ventelønn, mens 566 personer har midlertidig stans i ytelsen (379 personer pga midlertidig arbeid og 187 personer pga sykdom). Om lag 85 pst. av de som oppebærer en ventelønnsrettighet kommer enten fra Telenor, Posten eller NSB med tilhørende datterselskaper. Kvinner utgjør 57 pst. av ventelønnsmottakerne, og 64 pst. av ventelønnsmottakerne er over 60 år. Kun 4 pst. er under 50 år.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

For å dekke utbetalinger til ventelønn foreslås for 2008 en bevilgning på 260 mill. kroner.

Kap. 3635 Ventelønn m.v.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Refusjon statlig virksomhet m.v. (Jf. kap. 635)	98 640	121 000	83 000
85	Innfordring av feilutbetaling av ventelønn	598	2 400	3 700
	Sum kap. 3635	99 238	123 400	86 700

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Refusjon statlig virksomhet mv.

Under posten føres refusjonspliktige inntekter. Refusjonsbeløpet anslås til 83 mill. kroner i 2008.

Post 85 Innfordring av feilutbetaling av ventelønn

Inntektene under post 85 har sammenheng med innfordringer av feilutbetalinger av ventelønn. Inntekten anslås til 3,7 mill. kroner i 2008.

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2541	Dagpenger	6 158 081	6 837 000	4 781 000	-30,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	355 677	490 100	430 000	-12,3
2543	Ytelser til yrkesrettet attføring	12 071 391			
	Sum kategori 33.30	18 585 149	7 327 100	5 211 000	-28,9

Bevilgningene under kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring er ført opp under kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring for 2007.

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	18 585 149	7 327 100	5 211 000	-28,9
	Sum kategori 33.30	18 585 149	7 327 100	5 211 000	-28,9

Kap. 2541 Dagpenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Dagpenger, *overslagsbevilgning*	6 158 081	6 837 000	4 781 000
	Sum kap. 2541	6 158 081	6 837 000	4 781 000

Allmenn omtale

Dagpenger under arbeidsløshet skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall på grunn av arbeidsledighet og samtidig stimulere til å komme tilbake i arbeid, jf. omtale under delmål 2.1. Personer som har tapt arbeidsinntekt og fått arbeidstiden redusert, kan ha rett til dagpenger under arbeidsledighet dersom de oppfyller kravet om tidligere arbeidsinntekt av en viss størrelse. Utformingen og praktiseringen av dagpengesystemet er en del av den aktive arbeidsmarkedspolitikken ved at det stilles krav om at man skal være reell arbeidssøker. Dette forutsetter aktivitet og mobilitet hos den arbeidsledige. Arbeidstakere som permitteres kan på bestemte vilkår og i en avgrenset periode motta

dagpenger. Det legges vekt på en rask behandling av dagpengesøknader og en rask utbetaling av dagpenger.

Rapport

Utviklingen på arbeidsmarkedet har siden årsskiftet 2003/2004 gitt en markert nedgang i ledigheten, jf. tidligere omtale om utviklingen på arbeidsmarkedet. Dette har bidratt til at antall dagpengemottakere er betydelig redusert de siste årene. I 2006 var det en nedgang i antall dagpengemottakere på 37 pst. eller om lag 28 400 personer. I gjennomsnitt mottok om lag 48 800 personer dagpenger i 2006. Reduksjonen har fortsatt i 1. halvår 2007. I 1. halvår 2007 var det gjennomsnittlig om lag 36 200 dagpengemottakere. Dette er en reduksjon på 19 500 personer, eller 35 pst. sammenlignet med samme periode året før. De samlede dagpengeutbetalingene i 2006 var på ca. 6 160 mill. kroner.

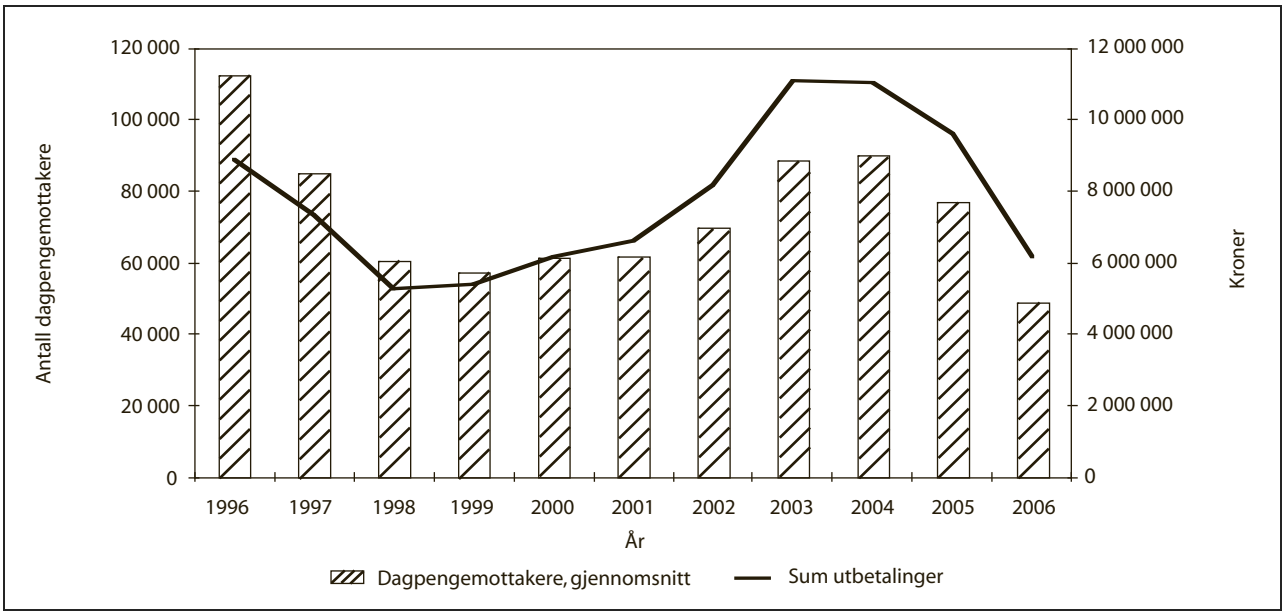

Figur 6.6 Utvikling i gjennomsnittlig antall dagpengemottakere og utbetalinger

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Gjennomsnittlig mottok dagpengemottakere dagpenger i 20 uker i 2006. Flertallet av dagpengemottakere er helt ledige arbeidssøkere. I 2006 var det gjennomsnittlig 30 100 personer i denne gruppen (inkl. helt permitterte). I 1. halvår 2007 var det i gjennomsnitt 21 700 helt ledige dagpengemottakere. Antall delvis ledige dagpengemottakere (inkl. delvis permitterte) har også blitt betydelig redusert det siste året, jf. tabell nedenfor.

Nedgang i antall permitteringer

Antall permitterte har avtatt siden 2004, noe som har sammenheng med en bedret konjunktursituasjon siden sommeren 2003. Som følge av den gunstige konjunkturutviklingen ble omfanget av permitteringer betydelig redusert fra 2005 til 2006 med om lag 2 650 personer fra gjennomsnittlig om lag 5 950 til gjennomsnittlig om lag 3 300 personer. Nedgangen var noe sterkere blant helt permitterte (-46 pst.) enn blant delvis permitterte (-43 pst.). Fra 1. halvår 2006 til 1. halvår 2007 falt antall permitterte dagpengemottakere med gjennomsnittlig om lag 1 850 personer til gjennomsnittlig 2 550 personer.

Tabellen nedenfor viser omfang og sammensetning av dagpengemottakere for 2005, 2006 og 1. halvår 2007.

Gjennomsnittlig antall dagpengemottakere 2005 – 1. halvår 2007

	2005	2006	Endring i pst. 2005/2006	1. halvår 2006	1.halvår 2007	Endring i pst. 1. halvår 2006/2007
Helt ledige ikke permitterte	45 083	28 388	-37%	31 914	20 255	-37%
Helt ledige permitterte	3 215	1 750	-46%	2 387	1 420	-41%
Delvis sysselsatte ikke permitterte	21 518	13 807	-36%	15 753	10 295	-35%
Delvis sysselsatte permitterte	2 745	1 556	-43%	1 992	1 128	-43%
Andre (inkl. tiltaksdeltakere)	4 641	3 326	-28%	3 723	3 121	-16%
Sum	77 203	48 828	-37%	55 759	36 218	-35%

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Dagpengebevilgningen for 2007 er redusert til 4 700 mill. kroner etter behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett.

Forlenget ventetid/tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger

I 2006 innvilget Arbeids- og velferdsetaten totalt tilnærmet 163 100 søknader om dagpenger. Av disse fikk om lag 7 900 vedtak om forlenget ventetid. Om lag 5 700 av vedtakene om forlenget ventetid hadde sammenheng med at arbeidssøkeren hadde sagt opp selv, og om lag 1 350 var avskjediget fra virksomheten på grunn av egne forhold. Antall vedtak med forlenget ventetid gikk noe ned fra 2005 til 2006.

Det ble fattet tilnærmet 7 000 vedtak om tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger i 2006, mot om lag 7 250 i 2005. Om lag 3 750 personer mistet midlertidig retten til dagpenger fordi de nektet å møte til konferanse hos Arbeids- og velferdsetaten og 1 400 personer mistet dagpengene fordi de nektet å delta på tilbudt tiltak.

Misbruk og feilutbetalinger

Arbeids- og velferdsetaten har hatt fokus på arbeidet med å forebygge og avdekke feilutbetaling og misbruk av ytelser. Det arbeides løpende for å effektivisere og målrette dette arbeidet. Tekniske forbedringer i etatens saksbehandlersystem har gjort det mulig å foreta bedre kontroller av sysselsettings- og inntektsopplysninger blant annet gjennom maskinell kobling mot A/A- register, Skattedirektoratets lønns- og trekkoppgaveregister og Lånekassens register.

I 2006 oversendte NAV Dagpengekontroll om lag 3 650 dagpenge- og attføringssaker til NAV lokal som mulige misbruksaker. I løpet av 1. halvår 2007 oversendte dagpengekontrollen om lag 1 820 saker til NAV lokal som mulige misbrukssaker.

Arbeids- og velferdsetaten fatter vedtak om tilbakebetaling av dagpenger, mens innkreving av feilutbetalte og misbrukte ytelser skjer ved Statens Innkrevingssentral (SI). I 2006 var det hos SI om lag 6 430 registrerte saker om tilbakebetaling av dagpenger på til sammen tilnærmet 122 mill. kroner. Tilsvarende tall for 2005 var 5 070 registrerte saker om tilbakebetaling av dagpenger på til sammen om lag 101 mill. kroner. Økningen i antall registrerte saker om tilbakebetaling skyldes økt fokus og ressursbruk på dette fagområdet. Det vil ofte gå lang tid fra registrerte saker om tilbakebetaling foreligger til innbetaling finner sted. I 2006 ble det innkrevd om lag 78 mill. kroner mot om lag 60 mill. kroner i 2005.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Dagpenger, overslagsbevilgning

For 2008 foreslås en dagpengebevilgning på i alt 4 781 mill. kroner. Til grunn for forslaget ligger bl.a. utsikter til fortsatt lav arbeidsledighet. Antall ventedager før man får rett til dagpenger foreslås redusert fra fire til tre dager. Endringen vil gjelde fra 1. januar 2008 og vil isolert sett øke dagpengebevilgningen med knappe 25 mill. kroner.

På bakgrunn av situasjonen i arbeidsmarkedet med stort behov for arbeidskraft og gode utsikter for 2008, foreslås det at maksimal periode med dagpenger under permitteringer reduseres fra 34 uker til 30 uker. Endringen vil gjelde fra 1. januar 2008 og vil isolert sett redusere dagpengebevilgningen med om lag 45 mill. kroner.

For 2008 foreslås det videre at antall ventedager for permitterte i fiskeindustrien reduseres fra fire til null dager. Endringen vil gjelde fra 1. januar

2008 og vil isolert sett øke dagpengebevilgningen med om lag 1 mill. kroner.

Forslag om endringer i dagpengeregelverket som presenteres ovenfor, er inkludert i utgiftsanslaget, jf. også omtale under delmål 2.1.

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	28 675	50 000	25 000
03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land	3 728	2 500	2 700
	Sum kap. 5705	32 403	52 500	27 700

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs

Arbeids- og velferdsetaten kan forskuttere lønnsgarantimidler i form av dagpenger, dersom vilkårene for dekning gjennom lønnsgarantiordningen er til stede. Arbeids- og velferdsetaten fremmer krav i konkursboet for utbetalte dagpenger, når det blir klart at det vil bli utbetalt lønnsgarantimidler til arbeidstaker. Refusjon av dagpenger i forbindelse med lønnsgarantikrav ved konkurs inntektsføres under kapitlet.

Basert på erfaringstall fra 2006 og utviklingen i antall konkurser hittil i 2007 er inntektene under post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs anslått til 25 mill. kroner i 2008.

Post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land

Arbeids- og velferdsetaten utbetaler dagpenger til EØS-borgere med dagpengerettigheter fra andre EØS-land mens de søker arbeid i Norge. Arbeids- og velferdsetaten søker i etterkant refundert sitt utlegg fra den enkeltes hjemland.

Inntektene under post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land er anslått til 2,7 mill. kroner i 2008.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., *overslagsbevilgning*	355 677	490 100	430 000
	Sum kap. 2542	355 677	490 100	430 000

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter for staten i henhold til lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. Målsettingen er å sikre utbetaling av krav på lønn og annet vederlag for arbeid i tjenesteforhold som ikke kan dekkes pga. arbeidsgivers konkurs. I tillegg til skriftlig søknadsbehandling innebærer også lønnsgarantiarbeidet muntlig informasjon og veiledning om garantiordningen til bl.a. arbeidstakere, bobestyrere og tingretter.

Utbetalingene gjennom lønnsgarantiordningen er sterkt konjunkturavhengig, og det er først og fremst antallet konkurser på landsbasis, antallet ansatte, ansiennitet og lønnsnivået i de bedrifter som rammes av konkurs som påvirker utbetalingenes samlede størrelse.

Rapport 2006

Antall åpnede konkurser og konkurser med utbetaling fra lønnsgarantien:

År	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Antall konkurser	3 541	4 445	5 072	4 297	3 502	3 032
Herav med lønnsgaranti	1 566	1 948	2 260	1 868	1 691	1 373

Antall nye bo og utbetalinger over garantiordningen gikk ned i 2006 i forhold til året før. Det samme gjorde seg gjeldende for dividendeinnbetalingene. Utbetalingen gikk ned med 70 mill. kroner, fra 425 til 355 mill. kroner (16,5 pst.), og dividenden viste en nedgang på 23 mill. kroner fra 178 mill. kroner til 155 mill. kroner (12,9 pst.). Arbeidstilsynet mottok 1 373 nye saker/bo i 2006 mot 1 691 året før, dvs. en nedgang på 18,8 pst.

I 2007 mottok NAV Lønnsgaranti 711 nye saker første halvår, en økning på 4,1 pst. i forhold til samme periode i 2006. Halvårstall fra Brønnøysund-registrene viser også at det første halvår 2007 har vært en økning i antall åpnede konkurser på 2,5 pst. sammenlignet med samme periode i 2006. Dette er første gang med økning etter fire år med nedgang i antall konkurser.

Budsjettforslag for 2008

Ifølge analyser fra Creditinform er det per februar 2007 ingen vesentlige endringer i antall registrete konkurser. I enkelte bransjer øker antall konkurser(byggebransjen), mens industri og servicenæring har nedgang i antall registrert konkurser. Det er antatt en viss økning i antall konkurser fremover som følge av en sterk nyetablering de senere årene. Statistisk sentralbyrå legger i sine prognoser for 2007og 2008 til grunn en noe dempet vekst i fastlandsøkonomien og høyere rente, noe som vil påvirke antall konkurser i negativ retning. På bakgrunn av ovenstående er det grunn til å anta en økning i antall konkurser fremover og dermed økte utbetalinger under Lønnsgarantiordningen.

Utviklingen for 2008 er derfor meget vanskelig å forutsi. Prognoser for utviklingen i konkurser tilsier en moderat økning i antall konkurser i perioden 2007-2008. Samtidig vil lønnsoppgjøret også bidra til en generell vekst i lønnsutbetalingene per person fremover.

På bakgrunn av ovennevnte anslås at utbetalingen for 2008 vil utgjøre 430 mill. kroner.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
02	Dividende	155 033	100 000	115 000
	Sum kap. 5704	155 033	100 000	115 000

Post 02 Dividende

Dividenden kan til en viss grad ses i sammenheng med endringene i utbetalingene, samt den generelle økonomiske situasjon i boene. Innbetalingene relaterer seg både til både innværende og tidligere års utbetalinger. Det er således et betydelig etterslep i dividenden i forhold til utbetalingene.

I 2005 og 2006 ble det innbetalt dividende tilsvarende 179 og 155 mill. kroner. Det er unormalt høye dividendeinngang historisk sett. Tall etter første halvår 2007 viser samlet dividendeinngang på 47 mill. kroner hvilket er betydelig lavere enn tidligere år og det forventes lavere dividendeinngang i 2007 og 2008 enn i 2005/2006.

Med utgangpunkt i den usikkerheten som knytter seg til dividendeinngangen anslår vi en dividendeinngang på 115 mill. kroner i 2008.

Kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Attføringspenger, *overslagsbevilgning*	10 758 968		
71	Attføringsstønad, *overslagsbevilgning*	1 312 423		
	Sum kap. 2543	12 071 391		

Bevilgningene er fra 2007 ført opp under nytt kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring under programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom, rehabilitering, attføring og uførhet.

Resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Strategiske mål

Regjeringens mål med arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken er et arbeidsliv med plass for alle, som sikrer arbeidstakernes behov for vern og trygghet, og som gir en hensiktsmessig tilpasning til utviklingen i næringslivet.

Med bakgrunn i regjeringens mål på området er det formulert følgende hovedmål:

Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og meningsfylt arbeid for den enkelte.

Hovedstrategien er å bidra til at virksomhetene selv, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, forebygger ulykker og helseskade. Det er arbeidsgiver som har plikt til å sørge for at arbeidsmiljøet og sikkerheten er forsvarlig og tilfredsstillende. Arbeidstaker har rett og plikt til å medvirke i dette arbeidet. Myndighetenes hovedvirkemidler i arbeidet er regelverk, tilsyn, veiledning, kunnskapsutvikling og samarbeid.

Det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet i virksomhetene skal hindre at forhold ved arbeidet og arbeidsplassen forårsaker sykdom eller skade på menneske, miljø og materielle verdier samt fremme arbeidstakernes evne og vilje til å stå lenger i arbeid. Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet er således et helt sentralt element i regjeringens arbeid for et inkluderende arbeidsliv.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Ansvarsområdet omfatter arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv, på land og på norsk kontinentalsokkel. Dette innebærer bl.a. ansvaret for forvaltning av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, enkeltbestemmelser i petroleumsloven med tilhørende HMS-forskriftsverk og arbeidstvistlovgivingen. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter også ansvaret for bl.a. regelverk for medbestemmelse i selskapslovgivningen, ferieloven, lønnsgarantiloven, lov om tvungen lønnsnemnd samt lov om allmenngjøring av tariffavtaler som er et viktig virkemiddel i forhold til sosial dumping.

For å oppnå best mulig effekter i det forebyggende arbeid, gjennomfører arbeidsmiljømyndighetene et risikobasert tilsyn. Med begrensete ressurser er det viktig å prioritere de yrkesgrupper, bransjer og virksomheter hvor risikoen for arbeidsrelaterte helseskader og ulykker er størst. Dette er også i samsvar med arbeidsmiljølovens krav om at arbeidsgiver skal sørge for et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Det er således ikke arbeidsmiljømyndighetenes ansvar eller rolle å prioritere oppfølging av generelle folkehelsetiltak i arbeidslivet, for eksempel tiltak for bedre kosthold, mosjon eller lignende. Ansvaret for generelle folkehelsetiltak er lagt til helsemyndighetene, som i mange tilfeller vil kunne samarbeide med partene i arbeidslivet om oppfølging av slike problemstillinger.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetenes innsats har også en positiv effekt på det ytre miljø. Det må imidlertid erkjennes at det kan oppstå motstridende interesser i forhold til beskyttelse av arbeidstakere og ytre miljø. Særlig har man sett dette i enkelte sammenhenger hvor målrettede miljøtiltak har ført til en økt risiko for eksponering blant arbeidstakere. På samme måte kan tiltak for vern av arbeidstakere føre til økte utslipp til miljøet. Kjennskap til at det foreligger slike muligheter for motstridende sektorinteresser gjør at en effektiv forvaltning forutsetter en god koordinering, hvor både helsemessige og miljømessige data innarbeides i risikovurderinger og tiltak.

Virksomheter på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

Underliggende virksomheter:

- *Arbeidstilsynet* fører tilsyn med at bestemmelsene gitt i og i medhold av arbeidsmiljøloven blir overholdt. Arbeidstilsynet har også oppgaver i forhold til enkelte andre lover, hvorav ferieloven og deler av tobakkskadeloven er de viktigste. Utlendingsloven og allmenngjøringsloven gir Arbeidstilsynet ansvar og myndighet i forhold til tilsyn med lønns- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere.
- *Petroleumstilsynet* har ansvar for regelverk og tilsyn med helse, miljø og sikkerhet på sokkelen og enkelte anlegg på land. Tilsvarende som for Arbeidstilsynet gir utlendingsloven og allmenngjøringsloven Petroleumstilsynet ansvar og

myndighet i forhold til tilsyn med lønns- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere.

– *Statens arbeidsmiljøinstitutt* er det nasjonale forskningsinstitutt for arbeidsmiljø og -helse, og utvikler og formidler kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse gjennom forskning, utredning, opplæring og informasjon. Instituttet samarbeider nært med Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Tilknyttede virksomheter (administrativt ansvar):

– *Riksmeklingsmannen* skal mekle i interessetvister mellom partene i arbeidslivet, dvs. tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Hovedoppgaven er å hjelpe partene til å unngå konflikt og dermed bevare arbeidsfreden.
– *Arbeidsretten* behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistloven og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.
– *Rikslønnsnemnda* behandler i hovedsak tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler som blir henvist til den når det gripes inn i arbeidskonflikter med tvungen lønnsnemnd. En avgjørelse fra Rikslønnsnemnda får virkning som tariffavtale mellom partene.
– *Tariffnemnda* fastsetter forskrifter som innebærer at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter, også for utenlandske arbeidstakere og uorganiserte norske arbeidstakere.
– *Bedriftsdemokratinemnda* har myndighet til å gjøre unntak fra lov og forskrifter om ansattes rett til representasjon i selskapers styrende organer. Nemnda er også gitt myndighet til å etablere fellesordninger (konsernordninger) og avgjøre klager i forbindelse med valg til styringsorganene.

Tilstandsbeskrivelse, utviklingstrekk og utfordringer

Arbeidsmiljøet i Norge er i hovedtrekk godt. Mange arbeidstakere opplever forsvarlige forhold og det drives et forebyggende arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid i stadig flere virksomheter. På tross av dette er det fortsatt store utfordringer knyttet til arbeidsmiljø og sikkerhet. Vi har fortsatt et betydelig omfang av sykdom og skade som har sin årsak i arbeidsmiljøet ved at arbeidstakere blir utsatt for eksponering fra kjemikalier eller påkjenninger fra fysiske, kjemiske og ergonomiske faktorer. Det er også utfordringer ved at arbeidstakere blir påført sykdom og skade som følge av psykiske og organisatoriske arbeidsmiljøbelastninger[7]. *Det er derfor viktig at tilsynsetatene klarer å påvirke virksomhetene til å ta på alvor det ansvar de er pålagt og at de derved forebygger og reduserer uønskede helseeffekter, langtidssykefravær og uførepensjonering.* Langtidssykefraværet i Norge er høyt og antall uførepensjonister øker årlig. For de som rammes kan det gi forringelse av livskvalitet og i alvorlige tilfeller en for tidlig død.

[7] Fra Faktabok om arbeidsmiljø og –helse 2007, Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og –helse (NOA). NOA er nærmere omtalt under delmål 4.

Utvikling i sykefravær, uførepensjon, ulykker og skader

	1990	1995	2000	2005	2006
Sykefravær (pst.)	Ca. 7,0[1]	Ca. 5,4	6,2[2]	6,7[3]	6,8
Uførepensjonister (antall)	235 000[4]	236 000	280 000	314 000[5]	323 000
Dødsulykker Arbeidstilsynets område[6] (antall)	63	58	57	48	31
Dødsulykker Petroleumstilsynets område (antall)	2[7]	1	1	1[8]	0
Meldte arbeidsskader i landbasert virksomhet (om lag antall)	25 000	30 000	32 000	24 000	23 000

1 Sykefravær: Kunnskapsstatus og problemstillinger, SINTEF, 2007. Tallene for 1990 og 1995 er estimater, da det i denne perioden ikke var sentral statistikk
2 Tall for 2005 og 2006 iflg. SSB statistikk (4. kvartal)
3 Utviklingen i sykefraværet på 1990-tallet, SSB, 2007
4 NOU 2000: 27 Sykefravær og uførepensjonering
5 NAVs statistikk: Mottakere av uførepensjon (inkludert tidsbegrenset uførestønad fra 2004) http://www.nav.no/805346403.cms
6 Arbeidstilsynets statistikk: www.arbeidstilsynet.no
7 Omfang og konsekvenser av arbeidsskader og arbeidsbetinget sykdom, STAMI-rapport nr. 4, 2005
8 Ulykke på landbasert anlegg.

Det er gjennomført administrative og statistiske endringer som gjør at tallene ikke er direkte sammenlignbare. Petroleumstilsynet har fra 2004 overtatt ansvar for landanlegg. Det er gjort endringer i sykefraværsordningen og i måten å føre statistikken over sykefravær. Fra 2004 ble tidsbegrenset uførepensjon innført. Når det gjelder tallfesting av meldte arbeidsskader er det viktig å være oppmerksom på at underrapporteringen kan være betydelig, særlig innenfor Arbeidstilsynets myndighetsområde. Tallene er derfor først og fremst egnet til å indikere at selv om antallet arbeidsrelaterte skader har gått ned de seneste årene, så har norsk arbeidsliv fremdeles sikkerhetsmessige utfordringer.

Arbeidsrelatert sykdom

Legemeldt sykefravær er høyest innen helse- og sosialtjenester, transport, varehandel, bygg- og anleggsvirksomhet, hotell og restaurantvirksomhet, undervisning og industri. Det er stor grad av usikkerhet knyttet til hvor stor andel av sykefraværet som er arbeidsrelatert, og hvor stor andel som skyldes andre forhold. Noen forskere mener at så mye som 50 pst. av sykefraværet kan være arbeidsrelatert[8]. Det er i mange tilfeller vanskelig å ha sikker kunnskap om årsaksforholdene mellom arbeidsmiljø og sykefravær. Flere av de aktuelle studiene bygger på egenrapportering fra pasienter om hva de opplever er årsaken til fravær og sykdom. Praksis blant leger mht å rapportere om arbeidsrelatert sykdom og skade er også meget varierende. For en del lidelser kan det være tale om kombinerte virkninger av både arbeidsmiljø og livsstil. For andre lidelser, som visse typer yrkesbetinget kreft, kan sammenhengene være lettere å påvise. Det er viktig å være oppmerksom på at gjennomsnittstall for sykefravær samlet for hele arbeidsstyrken ikke får fram at sykefraværet varierer svært mye mellom sektorer og mellom enkeltvirksomheter innen sektorene. Det er mange eksempler på at virksomheter som har satset bevisst på et systematisk forebyggende arbeid for et forsvarlig arbeidsmiljø og på god oppfølging av sykmeldte har klart å holde sykefraværet på et lavt nivå. Uansett hvilke årsaker som ligger bak sykefraværet er arbeidsplassen en viktig arena for forebygging av sykdom og tilrettelegging med sikte på å unngå utstøting fra arbeidslivet og uførepensjonering.

Det er godt dokumentert at sannsynligheten for å miste relasjonen til arbeidslivet og bli varig trygdet er større jo lengre tid den enkelte er ute av arbeid. Dette understreker viktigheten av å påvirke til et forebyggende og systematisk HMS-arbeid slik at arbeidet i minst mulig grad skaper sykdom og i størst mulig grad blir en motvekt til forhold som fører folk ut av arbeidslivet. I tillegg er det en viktig utfordring å påvirke virksomhetene til å tilrettelegge arbeidsforholdene så tidlig som mulig når sykdom, skade eller lignende først har oppstått.

Muskel-/skjelettlidelser og psykiske lidelser

Statistikken viser at muskel-/skjelettlidelser og psykiske lidelser gjennom flere år har vært de klart største diagnosegruppene for langtidsfravær og uførepensjonering. Muskel-/skjelettlidelser bidrar til over 40 pst. av det samlede langtidsfraværet. Diagnosen psykiske sykdommer øker også i omfang. Oversikten over de næringer med høyest sykefravær og rate for uførepensjonering viser at kvinnedominerte bransjer som helse- og sosialsektoren, varehandel, undervisning og hotell- og restaurant er tungt representert.

Muskel-/skjelettlidelser som rygg-, nakke- og skulderplager og korsryggsmerter kan i betydelig grad ha arbeidsmiljøfaktorer som årsak. Individuelle forskjeller kan ofte være medvirkende til å avgjøre om personer med lettere plager, for eksempel ryggsmerter, blir sykmeldt. Muskel-/skjelettlidelser kan være relatert til ergonomiske og fysiske årsaksfaktorer og kan handle om ensidig gjentakende bevegelser, tunge løft og for dårlig utforming av arbeidsprosesser. Men lidelsene kan også i tillegg ha årsak i psykososiale faktorer og handle om opplevelse av tidspress og et stressende og/eller monotont arbeid, opplevelse av «begrenset» arbeidsinnhold, lav kontroll over egen arbeidssituasjon og opplevelse av liten sosial støtte fra kollegaer og overordnede. De som har lav utdannelse, lav inntekt, jobber med tungt fysisk arbeid, skiftarbeid, nattarbeid, stort innslag av overtid eller som går vakter, er overrepresentert blant de som har vært sykmeldt pga muskel-/skjelettlidelser.

Psykiske sykdommer kan også i betydelig grad være relatert til arbeidsmiljøfaktorer og da særlig psykososiale og organisatoriske forhold. Forskningen legger vekt på sammenhengen mellom krav, kontroll og støtte. Anstrengende jobber med høye psykiske/mentale krav, og lite påvirkningsmuligheter ift. egen tid og arbeidsutførelse, medfører den største risikoen for negativt stress og sykefravær. Sosial støtte fra kollegaer og/eller ledelse blir sett på som en motvirkende faktor som minsker negativt stress og risiko for sykefravær. Studier

[8] SNF, 2007 , Sintef Helse, 2006

viser at langtidssykemeldte i høyere grad enn normalbefolkingen opplever å ha psykisk anstrengende jobber. Andelen jobber med denne typen krav til ansatte har vært økende.

For arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene er det en hovedutfordring å bidra til at virksomhetene forebygger slike helseproblemer gjennom å ivareta de aspektene ved arbeidsmiljøet som er særlig relevante i forhold til disse lidelsene, dvs. de ergonomiske/fysiske og de psykososiale/organisatoriske forholdene.

Økende krav til lønnsomhet på kort sikt og skjerpet konkurranse, også internasjonalt, skaper behov for raske, dyptgripende og omfattende omstillinger i næringslivet. Omstilling kan være nødvendig og ønskelig for at næringslivet skal kunne skape verdier og sikre arbeidsplasser over tid. Innen offentlig sektor kan omstilling være nødvendig og ønskelig for å oppnå en bedre ressursutnyttelse og økt velferd. I Levekårsundersøkelsen 2003 fremgår det at om lag halvparten av arbeidstakerne i løpet av de siste par år har opplevd omstillinger og endringer bl.a. i form av omorganiseringer og nedbemanninger. Flere studier peker i retning av at omstilling og særlig nedbemanning også kan ha negative konsekvenser for arbeidsmiljøet, den enkelte arbeidstaker og for samfunnet i form av økt sykefravær og varig utstøting fra arbeidslivet

Arbeidsmiljømyndighetenes utfordring er å bidra til at omstillingsprosesser gjennomføres på en forsvarlig måte, herunder at arbeidsgiver sørger for tilfredsstillende informasjon, medvirkning og kompetanseutvikling.

Undersøkelser har vist at en del norske arbeidstakere oppgir at de blir utsatt for mobbing, trakassering, uønsket seksuell oppmerksomhet. Konflikter, mobbing og trakassering er en alvorlig belastning for de som rammes og kan i mange tilfeller gi langtidseffekter i form av sterkt redusert helse og funksjonsevne. Et aktivt og systematisk arbeid mot mobbing i arbeidslivet, både fra myndighetenes og partenes side, og i den enkelte virksomhet, er viktig for å oppnå et mer inkluderende arbeidsliv.

Luftveissykdommer, hudsykdommer og yrkesrelatert kreft

Arbeidsrelatert kreft, luftveislidelser og hudsykdommer kan spores tilbake til kjemisk eksponering i arbeidsmiljøet. Det er fortsatt et alvorlig problem i deler av det norske arbeidslivet at arbeidstakere utsettes for kjemisk eksponering og derved helsefare. Å motvirke dette er utpekt som satsningsområde, både i Norge og i EU. Bakgrunnen er blant annet at mellom 5 000 og 10 000 personer har diagnosen yrkesrelatert astma eller KOLS og at et betydelig antall arbeidstakere hvert år får diagnostisert yrkesrelaterte kreftsykdommer. Arbeidstilsynet anslår at over 500 personer dør årlig som følge av yrkesrelatert kreft og yrkesrelatert KOLS/astma. Hudlidelser kan oppstå eller bli forverret på grunn av kjemikaler i arbeidet.

Utfordringen for myndighetene er å gjøre virksomhetene oppmerksomme på risikoen, bidra til å øke kunnskapsnivået om helsefarlige stoffer og produkter, oppfordre til substitusjon, føre tilsyn med utforming av arbeidsprosesser og sikkerhetsrutiner og oppfordre til opplæringstiltak og ledelsesinvolvering.

Dødsulykker og arbeidsskader

Som det fremgår av tabellen, omkom det 31 personer som følge av ulykker i arbeidet i landbasert virksomhet utenom petroleumsanlegg i 2006. Dette er det laveste antallet siden registreringen startet. I 2006 er det ikke registrert dødsfall i petroleumsvirksomheten verken til havs eller på landanlegg. Det er helt nylig konstatert en dødsulykke ifm. kran- og løfteoperasjoner til havs. Før dette var siste dødsulykke i petroleumsvirksomheten til havs i 2002. Antallet dødsulykker i det landbaserte arbeidslivet har vist en fallende tendens fra slutten av 1990-tallet da nivået lå i overkant av 60 per år.

Antall meldte arbeidsskader i landbasert virksomhet er redusert fra om lag 32 000 i 1998 til om lag 23 000 i 2006. På produksjonsinnretninger i petroleumssektoren har frekvensen av alvorlige personskader også vist en positiv utvikling. Nivået i 2006 er statistisk signifikant lavere enn gjennomsnittet for perioden 1996-2005. For flyttbare innretninger er frekvensen stabil og tilnærmet uforandret fra 2005, og ligger innenfor gjennomsnittsnivået for de ti foregående årene.

Skader som følge av ulykker er et alvorlig problem særlig innen enkelte deler av arbeidslivet. Jordbruk og fiske, bergverk og industri, bygg- og anlegg samt deler av offentlig tjenesteyting har i flere år vært blant de klart mest ulykkesbelastede næringene.

Hjelpepleiere i kommunal sektor utgjør bare 14 pst. av de ansatte i kommunene men rammes av 33,5 pst. av de registrerte arbeidsulykkene. 37 pst. av de hjelpepleierne som blir utsatt for en ulykke blir varig uføre. Over 50 pst. av ulykkene skyldes overanstrengelse, vridnings- og fallskader som oppstår i forbindelse med løfting av pasienter samt voldsskader.

Fallulykker er en av de største årsakene til arbeidsskader i bygg- og anleggsnæringen. Men blant bygningsarbeiderne har ofte fallskader mye

større alvorlighetsgrad enn i andre bransjer. Arbeidsskader i bygg- og anleggsbransjen fører oftere til behov for behandling ved akuttmottak og legevakt enn ulykker i andre næringer.

Nedgangen som er oppnådd både mht dødsulykker og arbeidsskader antas å være resultatet av et styrket fokus fra myndighetenes side for å påvirke virksomhetene til å drive et mer systematisk og forebyggende sikkerhetsarbeid. Men endringene kan også ha å gjøre med endringer teknologi og produksjonsprosesser og endringer i næringsstruktur

Ulykker er ofte relatert til manglende tilrettelegging og planlegging av arbeidet, mangelfull ledelsesinvolvering, for dårlig utviklet sikkerhetskultur og manglende systemer for styring av risiko og sikkerhet, samt for dårlig opplæring og manglende fysiske barrierer og fysisk sikring. *Det er en utfordring for tilsynsmyndighetene å skape forståelse for en bred tilnærming og forebygging i forhold til årsaksfaktorene bak dødsulykker og ulykker som fører til personskader.*

Sikkerhetsnivået i petroleumsvirksomheten

I petroleumsvirksomheten er det et potensial for storulykker med store negative konsekvenser og kostnader både for mennesker, miljø og materielle verdier. I 2006 var det en stor gasslekkasje på en produksjonsinnretning som lett kunne ha medført ulykke med katastrofalt omfang. Læring og forbedringstiltak etter slike hendelser er svært viktig.

Resultatene fra prosjektet «RisikoNivå Norsk Sokkel» (RNNS) er helt sentrale i vurderingen av risikoen for storulykke. Mens det var en negativ utvikling i tidsrommet 1996 til 2004, har det etter 2000 vært forholdsvis store årlige variasjoner. Det er fortsatt ingen vedvarende positiv utvikling i sikkerhetsnivået. Gode resultater i sikkerhetsarbeidet på enkeltområder har imidlertid vist seg å ha en klar sammenheng med myndighetenes og industriens fokusering på disse, for eksempel mht hydrokarbonlekkasjer. Industrien nådde sitt mål om å halvere antall lekkasjer over en treårsperiode, og har nå satt seg et nytt mål om en ytterligere halvering innen 2008.

En kan ikke, basert på resultatene fra RNNS prosjektet i 2006, etablere en direkte sammenligning av risikonivået på sokkelen og på landanleggene. Det må akkumuleres data for indikatorene for risikonivå på landanleggene over noen år før sammenligninger kan utføres. Så langt viser de tilsynelatende mest robuste indikatorene for landanleggene resultater som ligger i forventet område. Det er imidlertid store variasjoner mellom anleggene. Forskjeller i rapporteringskultur og forståelse av rapporteringskriteriene kan forklare noe av variasjonene.

Et godt arbeidsmiljø er viktig i seg selv, men er også en viktig forutsetning for å opprettholde en lav storulykkesrisiko. For å forstå årsaker til storulykker, og dermed kunne iverksette effektive tiltak, må de faktorer som er gjensidig avhengig av hverandre, teknologi, styringssystemer, organisering, mennesker og kultur, ses i sammenheng. Styring av storulykkesrisikoen krever en forståelse av disse komplekse sammenhengene.

Myndighetenes utfordring er å formidle viktigheten av et godt samspill mellom disse ulike faktorene og gjennom dette bidra til at næringen skaper en god HMS-kultur.

Enkelte aktører styrer allerede deler av driften av virksomheten på sokkelen elektronisk fra anlegg på land. De teknologiske mulighetene er også til stede for at den totale driften av et felt kan styres fra land. *Denne utviklingen innebærer en utfordring både for selskapenes risikostyring og myndighetenes tilsyn.* Arbeidstidsordninger, det å arbeide under konstant overvåking, ansvarsfordeling mellom land og sokkelpersonell er noen av utfordringene Petroleumstilsynet har identifisert.

Det er nå åpnet for petroleumsvirksomhet i deler av Barentshavet som er et miljøsårbart område. Regelverket krever sikkerhets- og beredskapstiltak som står i forhold til risikoen. *Utfordringen for myndighetene vil være å se til at det blir foretatt gode nok risikoanalyser og at regelverket etterleves, herunder slik at man gjennomfører aktive forebyggende sikkerhetstiltak som forhindrer akutte utslipp.* På grunn av det store skadepotensialet i petroleumsvirksomheten er det viktig at det til enhver tid er god beredskap dersom det skulle skje en ulykke. Bevisste destruktive handlinger er en trussel som fremdeles må ha stor oppmerksomhet fordi petroleumsvirksomheten er sårbar og har stor internasjonal betydning.

Arbeidsinnvandring og sosial dumping

Arbeidsinnvandring dekker et viktig arbeidskraftbehov i Norge. Aktiviteten i norsk økonomi er høy og innenfor enkelte bransjer er det en tiltakende mangel på arbeidskraft. Anslag viser at det er mellom 80 000 – 100 000 arbeidstakere fra de nye EØS-landene som arbeider enten for en norsk arbeidsgiver, er innleid eller på midlertidig oppdrag for utenlandsk virksomhet i Norge. De fleste arbeider i bygg- og anleggsbransjen i østlandsområdet, men i løpet av det siste året har det vært en økning over hele landet også i andre bransjer som industri, transport og renhold. Det er grunn til å tro at arbeidsinnvandringen vil være betydelig også i

årene som kommer, samtidig som den vil påvirkes av konjunkturforhold. Med utvidelsen av EØS til også å omfatte Bulgaria og Romania må det forventes et økende antall arbeidsinnvandrere også fra disse landene.

Alle arbeidstakere i Norge skal ha gode og trygge arbeidsplasser og skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. Dette er særlig viktig for den enkelte arbeidstaker, men også for at Norge fremover skal være et attraktivt arbeidsmarked for arbeidsinnvandrere.

Etter Regjeringens vurdering er det sosial dumping av utenlandske arbeidstakere både når de utsettes for brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard, og/eller når de tilbys lønn og andre ytelser som er uakseptabelt lave sammenliknet med hva norske arbeidstakere normalt tjener eller som ikke er i tråd med allmenngjøringsforskrifter, der slike gjelder. Sosial dumping er i tillegg uheldig for andre arbeidstakere og virksomheter i Norge, fordi det kan føre til en urettferdig konkurransesituasjon med urimelig press på opparbeidete rettigheter og svekket rekruttering til særlig utsatte yrker og bransjer, og fordi seriøse bedrifter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører.

Det foreligger ikke eksakte opplysninger om omfanget av sosial dumping, men vi kjenner mange eksempler på at utenlandske arbeidstakere har fått uakseptable lønns- og arbeidsvilkår, ikke minst i byggebransjen. Innsatsen for å sikre utenlandske arbeidstakere gode vilkår i Norge og for å motvirke sosial dumping må ses i nær sammenheng med arbeidet mot skatteunndragelser, svart arbeid og annen økonomisk kriminalitet. I denne sammenhengen er samarbeidet med arbeidslivets parter og mellom involverte myndigheter særlig viktig.

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet fører tilsyn med at lønns- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere er i samsvar med kravene i allmenngjøringsforskrifter og med utlendingslovens vilkår for arbeidstillatelser. Dette arbeidet er blitt langt mer effektivt etter at etatene fra 1. desember 2006 fikk fullmakt til å bruke pålegg, tvangsmulkt og stansing, på samme måte som de har ved tilsyn etter arbeidsmiljøloven.

I sin halvårsrapport for 1. halvår 2007 skriver Arbeidstilsynet at etatens strenge praksis med bruk av stansing som pressmiddel dersom dokumentasjonen ikke utleveres innen en gitt frist, ser ut til å fungere. Dokumentasjon blir lagt frem innen fristen og ulovlige forhold rettes opp. Det har bare vært nødvendig å benytte stansing for manglende dokumentasjon i 40 tilfeller så langt i år.

Totalt benyttes stansing i hvert tredje tilsyn med virksomheter som benytter arbeidsinnvandrere. Dette nivået har ikke endret seg vesentlig fra 2006 til 2007. Stansing gjennomføres nesten bare i byggebransjen. Etter Arbeidstilsynets mening er dette høye tall, som viser at det ofte fanges opp farlige arbeidsforhold for arbeidsinnvandrere.

Arbeidstilsynets erfaring er at det er forskjell mellom den organiserte og den uorganiserte delen av byggebransjen. I den organiserte delen av bransjen ser det ut til at kontrollen med lønns- og arbeidsforhold for utenlandske arbeidstakere er blitt bedre. De groveste bruddene på norsk regelverk avdekkes i utenlandske virksomheter med utsendte arbeidstakere.

Omfanget av politianmeldelser har gått ned som følge av at Arbeidstilsynet selv kan benytte reaksjoner mot brudd på allmenngjøringsloven og utlendingsloven. I første halvår 2007 er 14 virksomheter politianmeldt for alvorlige brudd på bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår og mistanke om dokumentfalsk. I 2006 ble totalt 59 virksomheter politianmeldt. Nedgangen er et uttrykk for at etaten ved bruk av egne reaksjoner får ordnet opp i de fleste tilfellene og at det bare er de groveste tilfellene som nå politianmeldes. I 2006 ble to virksomheter anmeldt for å ha organisert virksomheten med fiktive selvstendige næringsdrivende. Hittil i år er ingen virksomheter anmeldt for slike forhold.

Også i petroleumsvirksomheten er arbeidsinnvandring nødvendig for å sikre tilstrekkelig arbeidskraft. I første rekke gjelder dette for anleggsarbeidene ved de store utbyggingene på Melkøya (Snøhvit) og Nyhamna (Ormen Lange). Petroleumstilsynets hovedinntrykk er at lønns- og arbeidsforhold følges opp på en systematisk måte og det er bare påvist mindre uregelmessigheter. Etter Petroleumstilsynets oppfatning kan dette tilskrives at aktørene i stor grad er bevisst sitt ansvar og en tilstedeværende og aktiv fagbevegelse. Petroleumstilsynet har imidlertid identifisert betydelige utfordringer på grunn av språk- og kulturforskjeller og har særlig oppmerksomhet rettet mot den betydning dette kan ha for helse, miljø og sikkerhet på anleggene.

Mål for arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet

Hovedmål	Delmål 2008
Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og meningsfylt arbeid for den enkelte	1. Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering
	2. Bidra til reduksjon av risiko for storulykker i petroleumssektoren og forebygge skader på ytre miljø
	3. Bidra til å hindre sosial dumping
	4. Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsrett, arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko
	5. Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse
	6. Sikre enhetlig og samordnet myndighetsinnsats på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

Delmål: 1 Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Strategier og tiltak

Virksomhetene /arbeidsgiver har ansvar for å etterleve gjeldende regelverk, samt sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø ved å gjennomføre et systematisk og godt helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS-arbeid), slik at risikoen for yrkesrelaterte skader, sykdommer og ulykker reduseres. Arbeidsmiljømyndighetenes mål er å bidra til at virksomhetene på denne måten selv forebygger at mennesker blir syke eller skadet.

Arbeidstilsynet skal konsentrere innsatsen mot de arbeidsmiljøforholdene som vurderes som de viktigste årsaker til helseskader og utstøting fra arbeidslivet, samtidig som tilsynet gir et viktig bidrag i innsatsen mot sosial dumping (se nærmere under delmål 3). Disse arbeidsmiljøforholdene relaterer seg til påvirkning som fører til psykisk helseskade, helseskadelige ergonomiske forhold, helseskadelig kjemisk og biologisk påvirkning, samt alvorlig ulykkesrisiko.

Petroleumstilsynet skal følge opp petroleumsselskapene for å bidra til at de retter forebyggende innsats mot de grupper som har høyest risiko. Dette innebærer vurdering av eksponering for risikofaktorene samtidig som en tar hensyn til rammebetingelser og strukturelle forhold som kan påvirke risikobildet. Fokusering på menneskelige, tekniske og organisatoriske forhold i tilsynet med selskapene i petroleumsvirksomheten skal videreutvikles for å redusere risiko for skade, sykdom og storulykker (se nærmere om storulykker under delmål 2).

Tilsynsmyndighetene påser at virksomhetene som ledd i det systematiske HMS-arbeidet også har innarbeidet rutiner og aktiviteter for sykefraværsoppfølging og tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne. Muskel-/skjelettlidelser og psykiske lidelser er de sykdomstilstandene som klart hyppigst fører til langvarig sykefravær og varig utstøting fra arbeidslivet, jf. tidligere omtalt. Det er derfor viktig at myndighetene har et særlig fokus på virksomhetenes oppfølging i forhold til denne type lidelser.

Regelverk

Arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen er det sentrale virkemiddelet for regulering av arbeidsgivers og arbeidstakeres rettigheter, plikter og atferd. Regelverket for petroleumsvirksomheten i tillegg sikre forsyningsregularitet av olje og gass. Lovgivningen skal blant annet fremme et godt og sikkert arbeidsmiljø som gir grunnlag for en helsefremmende og meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte, trygge ansettelsesforhold og likebehandling i arbeidslivet. Regelverket danner utgangspunkt for virksomhetenes systematiske HMS-arbeid.

Tilsyn

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet skal bidra til at virksomhetene etterlever arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen gjennom å føre tilsyn og gi

veiledning i tråd med de overordnede prioriteringer av arbeidsmiljø- og sikkerhetsforhold og basert på grundige vurderinger av i hvilke virksomheter risikoen for helseskader og ulykker er størst (risikobasert tilsyn). I dette arbeidet benyttes ulike virkemidler som for eksempel kontroll, veiledning og informasjon.

Et eksempel på en tilnærmingsmåte er Arbeidstilsynets kampanjer i bransjer som er utvalgt på bakgrunn av risikoanalyser (se nærmere nedenfor om blant annet *God vakt* og *Rett hjem* kampanjene, som er rettet mot henholdsvis arbeidsmiljøet ved sykehus og hjemmetjenesten). Kampanjene kan ha fokus på flere aktuelle tema, for eksempel belastningslidelser, organisatoriske problemstillinger mv. Denne tilnærmingsmåten gir tilsynsmyndighetene en grundig innsikt i bransjespesifikke problemstillinger knyttet til arbeidsmiljø, i tillegg til kontrollen med etterlevelsen av regelverket.

Bransjeprosjektet

I tidsrommet 2007-2009 skal Arbeidstilsynet, i samarbeid med partene i arbeidslivet, gjennomføre et prosjekt rettet mot enkelte bransjer for å fremme inkludering og hindre sykefravær. På denne måten kan en prøve ut om dialog og samarbeid mellom myndighetene og partene på bransjenivå kan resultere i at effektive arbeidsmiljø- og tilretteleggingstiltak blir identifisert og iverksatt ute på arbeidsplassene. Det vesentlige er at myndigheter og bransjeorganisasjoner som likeverdige parter søker å enes om utfordringer, mål og tiltak slik at deltakerne føler et eierskap til konklusjonene og sammen kan stå bak råd og anbefalinger til virksomhetene, samt benytte sine respektive virkemidler for å påvirke virksomhetene. Bransjene som er valgt ut til å delta i prosjektet er sykehjem og kjøtt- og fjørfeindustrien.

Samhandlingsprosjektet

Samhandlingsprosjektet mellom Arbeids- og velferdsetaten (NAV), Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet ble avsluttet sommeren 2007. Prosjektet har vurdert hvordan etatene hver for seg og i samarbeid kan arbeide mer effektivt på sykefraværs- og tilretteleggingsområdet for å motvirke at sykemeldte arbeidstakere og arbeidstakere som får sin arbeids-/funksjonsevne redusert, forlater arbeidslivet og blir mottakere av passive trygdeytelser. I tilknytning til prosjektet er det også gjennomført et FoU-prosjekt om norske virksomheters oppfølging og tilrettelegging for sykemeldte og utsatte arbeidstakere. Samhandlingsprosjektet har tydeliggjort den nære sammenhengen mellom arbeidsmiljølovregime og folketrygdlovregime på sykefraværs- og tilretteleggingsområdet. Det er avdekket et stort behov for nært samarbeid og bedre samordning mellom Arbeids- og velferdsetaten, Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet. Det er lagt et godt grunnlag for dette gjennom prosjektet.

Blant tiltak som foreslås er å utvikle forpliktende samarbeidsavtaler mellom de tre etatene både på sentralt og regionalt nivå som ramme for et planmessig samarbeid. Videre planlegges en utstrakt utveksling av gjensidig relevant informasjon, statistikk og dokumentasjon. Tverretatlige kompetansetiltak skal gjennomføres på relevante områder. Et annet sentralt tiltak vil være å utarbeide en felles veileder overfor virksomhetene som beskriver og konkretiserer arbeidsgivers tilretteleggings- og oppfølgingsansvar overfor sykemeldte og andre utsatte arbeidstakergrupper. For øvrig vil det bli igangsatt et ytterligere utviklingsarbeid mellom de tre etatene bl.a. med sikte på hvordan de to forvaltningsområdene samlet sett kan bli bedre og mer samordnet i oppfølgingen av virksomhetenes arbeid med å tilrettelegge og følge opp de enkelte sykemeldte med sikte på å forhindre unødig utgang fra arbeidslivet.

Styrking av Arbeidstilsynets innsats i forhold til sykefravær

Som oppfølging av Sykefraværsutvalgets rapport er det vedtatt å styrke Arbeidstilsynets innsats knyttet til sykefraværsproblematikk, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2006-2007). Arbeidstilsynet ble styrket med 20 mill. kroner i 2007. Helårsvirkning på 24 mill. kroner foreslås lagt inn i 2008, jf. budsjettforslag kap. 640, post 01. Hensikten vil være både en styrking av den forebyggende innsatsen mot forhold i arbeidsmiljøet som fører til sykdom og fravær, og bedre tilsyn med virksomhetenes konkrete oppfølging av plikten til å tilrettelegge for sykmeldte og arbeidstakere med redusert arbeidsevne. Arbeidstilsynet arbeider med å iverksette nye tilsynssatsninger innenfor bransjer og yrkesgrupper med særlige utfordringer knyttet til høyt og økende sykefravær som kan relateres til risiko ved arbeidet og arbeidsbetingelsene. Noen aktuelle bransjer er renhold, detaljhandel og undervisning. Det skal utarbeides og gjennomføres en samlet informasjons- og kommunikasjonsstrategi som har til formål å øke bevisstheten om helsefremmende tiltak og forebygging av sykdom og skade på arbeidsplassen.

Sykefraværssatsingen skal også omfatte en styrking av myndighetenes oppfølging av virksomhetenes bruk av bedriftshelsetjenesten. I dette lig-

ger både kontroll med at de virksomhetene som har plikt til å ha bedriftshelsetjeneste benytter seg av kvalitativt gode ordninger, og veiledning/veivising til virksomheter og bedriftshelsetjenester om riktig bruk av bedriftshelsetjenesten. Bedre oppfølging av bedriftshelsetjenestene i forhold til veiledning, koordinering, formidling mv. er m.a.o. viktig, og det er etablert et nært samarbeid mellom Arbeidstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt (fagsekretariatet for bedriftshelsetjenesten) i denne sammenheng.

Som ledd i sykefraværssatsingen, skal det også igangsettes et tiltak med tema varsling, konflikter og mobbing, der det blant annet legges vekt på at virksomhetene har rutiner for varsling og for håndtering av konflikter og mobbing.

Videreutvikling av bedriftshelsetjenesten

Departementet har i 2006 og 2007 gjennomført et prosjekt i samarbeid med berørte parter og myndigheter for videreutvikling av bedriftshelsetjenesten. Departementet arbeider nå med oppfølgingen.

Oppfølging av kjemikalieområdet

Det er et høyt prioritert område å utvikle kunnskap om og føre tilsyn med bruk av kjemikalier i arbeidslivet i dag. Samtidig er det en utfordring å fremskaffe god dokumentasjon over tidligere kjemikalieeksponering og hvordan denne ev. har forårsaket helseskader blant arbeidstakerne. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene skal i 2008 prioritere tilsyn med virksomhetens innsats som følge av kjemikalieeksponering i arbeidslivet, både på land og i petroleumsvirksomheten.

Rapport på Petroleumstilsynets prosjekt om «Kjemisk arbeidsmiljø offshore» ble lagt frem i juni 2007. Rapporten viser at petroleumsnæringen mangler et helhetlig risikobilde på kjemikalieområdet, både når det gjelder nåværende situasjon og historiske forhold (se rapport og status). Departementet har overfor partene i petroleumsvirksomheten understreket at det er av den største betydning at disse resultatene følges opp, både ved at næringen innhenter eksisterende historiske data og ved igangsettelse av systematiske kartlegginger/målinger og risikovurderinger, både av nåværende håndtering av, og eksponering for kjemikalier offshore og på landanleggene. Oljeindustriens landsforening (OLF) koordinerer næringens oppfølging av saken. OLF vil komme tilbake til myndighetene høsten 2007 med en redegjørelse for hvordan næringen skal sørge for bedre etterlevelse av regelverket på kjemikalieområdet og innhente og systematisere eksisterende dokumentasjon på historisk eksponering.

Resultatene fra Arbeidstilsynets kjemikaliekampanje (se rapport og status) viser at det er tilsvarende utfordringer på landsiden som i petroleumsvirksomheten. Arbeidstilsynet må særlig adressere de aktuelle bransjer for at de skal få bedre oversikt over kjemikaliebruken og nødvendige tiltak i den sammenheng.

Regjeringen skal videre prioritere oppbygging og bedre utnyttelse av eksisterende datagrunnlag gjennom overvåking og bedre innsamling og systematisering av data. Herunder skal det vurderes en mulig utvidelse av deklarasjonsplikten til Produktregisteret, samt å utarbeide et system slik at eksponeringsdata fra virksomhetene systematisk oversendes Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet for innlegging i EXPO-basen i Statens arbeidsmiljøinstitutt. Se nærmere under delmål 4.

Rapport og status

Tilsyn

Arbeidstilsynet gjennomførte i tidsrommet 2002-2007 en landsdekkende kampanje i hjemmetjenesten («Rett hjem – bedre hverdag i hjemmetjenesten»). Det er gjennomført totalt om lag 2 300 tilsyn i alle landets kommuner. Hovedmålet med kampanjen har vært å redusere de belastninger som bidrar mest til arbeidsrelaterte skader og sykdommer i helsetjenesten. Kampanjen ble avsluttet i juni 2007 og de viktigste funnene ble presentert høsten 2007, jf. omtale i boks 6.4.

Boks 6.4 Arbeidstilsynets tilsynskampanje i hjemmetjenesten – Rett Hjem

Enkelte av kampanjens gjennomgående funn:

- Manglende forankring av HMS på overordnet nivå.
- Manglende oppmerksomhet på HMS i forbindelse med endringer og omstillingsprosesser.
- Tidspress og stor arbeidsbelastning er et stort og økende problem. Dette resulterer blant annet i at ansatte ikke har tid til å utføre de tjenester bruker er innvilget, ikke har tid til spisepause og toalettbesøk og at det er for liten tid til opplæring, oppfølging etter traumatiske hendelser med mer.

Positiv utvikling i løpet av kampanjeperioden:

- Større kunnskap hos leder og ansatte – aksept og forståelse for at arbeidsmiljøloven gjelder.
- Hjemmetjenesten har skriftlige rutiner for å følge opp sykefravær.
- Det er mer legitimt å si fra om uheldige forhold.

Kjennetegn ved kommuner som har lykkes med å redusere de arbeidsmiljømessige belastningene:

- HMS er forankret toppledelsen.
- Fokus på tilstrekkelig grunnbemanning.
- Engasjerte og nærværende ledere med kunnskap og tro på HMS-arbeid.
- Positive, engasjerte og medvirkende ansatte.
- Organisering av tjenesten med sikte på å skape best mulig arbeidsmiljø.

Kampanjen «*God vakt*!» (2005-2007) har rettet fokus mot arbeidsmiljøet ved sykehus. En nasjonal rapport med oppsummering og vurdering av den samlede arbeidsmiljøsituasjonen i norske sykehus ble offentliggjort i november 2006. Kampanjen har hatt fokus på fem hovedområder; 1) organisering, kultur og teknologi, 2) omstilling, 3) psykiske og sosiale belastninger, 4) ergonomiske belastninger og 5) kjemisk og biologisk helsefare.

Sykefraværsutvalget (Ot.prp.nr. 6 (2006-2007))

Ot.prp. nr. 6 (2006-2007) inneholder endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven om tilrettelegging for og oppfølging av sykmeldte (og er en oppfølging av Sykefraværsutvalgets rapport 6. november 2006). Samtidig ble Arbeidstilsynets tilsynsinnsats mot sykefravær styrket fra 2007, jf. omtale under strategier og tiltak.

Følgende endringer i arbeidsmiljøloven ble vedtatt etter behandlingen av proposisjonen:

- Utarbeiding av oppfølgingsplaner innen 6 uker
- Lovfestet krav til dialogmøte etter 12 uker
- Presisering av arbeidstakers plikt til å delta i dialogmøter

Kjemikalieområdet

Arbeidstilsynet har gjennomført en kjemikaliekampanje i årene 2003-2006 og sluttrapport fra denne forelå i juni 2007. Det er gjennomført rundt 2 100 tilsyn i utvalgte bransjer: bilverksteder, verksted- og mekanisk industri, GUP-bransjen (plastbåtindustrien), samt grafisk bransje. Alle disse er bransjer som i svært stor grad benytter seg av kjemiske substanser som utgjør en fare for mennesker på arbeidsplassen. Resultatene viser bl.a. at:

- Om lag 75 pst. av virksomhetene ikke har gjennomført en risikovurdering eller utarbeidet handlingsplaner.
- Over 50 pst. mangler eksponeringsmålinger og har ingen kunnskap om type eller mengde forurensinger på arbeidsplassen.
- I ett av tre tilfeller har arbeidstakerne ikke fått opplæring i hvordan de kan beskytte seg mot kjemikalier, og bruk av f.eks. punktavsug og nødvendig verneutstyr er manglende.

Petroleumstilsynets rapport «Kjemisk arbeidsmiljø offshore» ble utarbeidet for å kartlegge eksisterende kunnskap om eksponering for kjemikalier offshore. Rapporten peker på kunnskapshull bl.a. på områder som eksponeringsbilde ved varmt arbeid, eksponering for produksjonsstrømmer og produsert vann, eksponering for boreslam, forurensing under hyperbare forhold, samt behov for FoU-aktiviteter som kan utdype historisk eksponering og risiko på kjemikalieområdet. Oppfølging av rapporten omtales under strategier og tiltak over. Resultatene fra sluttrapportene er også viderefor-

midlet til Norges forskningsråd med sikte på prosjektoppfølging, bl.a. i regi av PETROMAKS-programmet.

Prosjektet Jobbing uten mobbing

Prosjektet har fokusert på veiledning, premissgivning og videreutvikling av metoder. Det er avholdt om lag 70 foredrag og informasjonsmøter og prosjektet har hatt om lag 40 ulike oppdrag knyttet til sine pilotbedrifter. Om lag 450 ledere og om lag 350 verneombud og tillitsvalgte tilknyttet pilotbedriftene vil ha gjennomgått et opplæringskurs innenfor temaet mobbing og personalkonflikter.

Vedlikeholdsstyring i Petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet har ført tilsyn innen vedlikeholdsstyring med et representativt utvalg av aktører de to siste årene. Dette tilsynsprosjektet viser gjennomgående svakheter i aktørenes prosesser for å prioritere vedlikehold. Aktørene har ikke en god nok oversikt over hvor det er behov for vedlikehold, hvor stort vedlikeholdsbehovet egentlig er, hvor mye ressurser det krever, og hva som er risiko for personell som utfører vedlikehold. Også kravene til kompetanse er manglende eller mangelfulle. Petroleumstilsynet har iverksatt tiltak for å ansvarliggjøre samtlige aktører til å skaffe seg nødvendig status på vedlikeholdsutfordringer i egen organisasjon, samt iversette forbedringstiltak som bidrar til å løfte hele næringen på området.

Oppfølging og identifisering av risikoutsatte arbeidstakergrupper i petroleumsvirksomheten

Innsats i forhold til risikoutsatte grupper er én av Petroleumstilsynets hovedprioriteringer i 2007. Risiko for å få arbeidsbetinget sykdom og skade er ulikt fordelt blant grupper av arbeidstakere. For en del grupper finnes det god kunnskap om eksponeringsforhold, for andre grupper er slik kunnskap mangelfull. Petroleumstilsynet har arbeidet med tre grupper som eksempler på mulige risikoutsatte grupper, dette er ISO-gruppen (isolasjon, stillas og overflatebehandling), brønnservicepersonell og forpleining. Petroleumstilsynet samler og sammenstiller data om disse gruppene med sikte på å lage en generisk risikoprofil for gruppene. I denne profilen ønsker etaten også å inkludere rammebetingelser som faktorer med betydning for risiko. Disse gruppene blir fulgt opp i særskilte møter, tilsyn og kartlegginger.

Styring av renhold, hygiene og arbeidsmiljø for forpleiningsansatte i petroleumsvirksomheten

Forpleiningsansatte i virksomheten til havs har et høyt sykefravær. For å bidra til forbedring av arbeidsmiljøet ble det partssammensatte prosjektet «Løft for forpleining» satt i gang i 2001. Rapport forelå i 2003. For å følge opp intensjonene i prosjektet gjennomførte Petroleumstilsynet i samarbeid med Helsetilsynet i Rogaland i 2006 tilsyn med styring av renhold, hygiene og arbeidsmiljøforhold for forpleiningsansatte innen Statoils ansvarsområde. Pålegg ble gitt for mangler ved styringen av renhold og arbeidsmiljøforhold. Petroleumstilsynet er tilfreds med den planen operatørselskapet og forpleiningsselskapet har lagt fram for å gjennomføre nødvendige forbedringer i forhold til regelverkskravene på dette området. Erfaringer fra disse tilsynsaktivitetene er lagt til grunn ved en pågående tilsynsaktivitet som gjennomføres i samarbeid med Helsetilsynet i Rogaland der alle operatører, redere og forpleiningsselskap er bedt om selv å vurdere egen styring av renhold, hygiene og arbeidsmiljø og vurdere ev behov for tiltak.

Kran og løfteoperasjoner

I petroleumsvirksomheten viser data om ulykkeshendelser at en betydelig andel av alvorlige personskader skjer i forbindelse med kran- og løfteoperasjoner. Dette aktualiseres ytterligere etter dødsulykken i august 2007. Oversikten viser at kran- og løfteutfordringer er en utfordring også på landanleggene, og da særlig de av disse med stor anleggsvirksomhet. Tilsynsmyndighetene retter betydelig innsats mot de ansvarlige selskapenes innsats for å oppnå forbedring på dette området.

Dykking

Petroleumstilsynet har tatt initiativ overfor Oljeindustriens Landsforening (OLF) for at industrien skal etablere et system for helsemessig langtidsoppfølging av dykkere. Videre har Petroleumstilsynet etablert en database for å registrere og systematisere opplysninger om hendelser i forbindelse med bemannede undervannsoperasjoner. Rapporten fra databasen for 2006 inneholder statistikker og analyser basert på data fra perioden 1985-2006 og er tilgjengelig på www.ptil.no.

Alle tiltak under delmål 2 vil også bidra til måloppnåelse for delmål 1 ved at det å redusere risiko for storulykker samtidig vil bidra positivt til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker.

Delmål 2: Bidra til reduksjon av risiko for storulykker i petroleumssektoren og forebygge skade på ytre miljø.

Alle strategier og tiltak under dette delmålet vil også bidra til delmål 1, men for helhetens skyld er de kun omtalt her.

Strategier og tiltak

Som nevnt under delmål 1 er det virksomhetene selv som har ansvaret for at regelverket etterleves (og for å redusere risikoen for storulykker). En viktig forutsetning for dette er blant annet at Petroleumstilsynet formidler foreliggende kunnskap om hvilke faktorer som bidrar til risiko for storulykker, slik at næringen og myndighetene har et omforent risikobilde. Petroleumstilsynet fører tilsyn med at virksomhetene faktisk etterlever gjeldende regelverk. Tilsynet som føres er risikobasert ved at det rettes inn mot de virksomheter og forhold hvor risikoen for storulykker og skader vurderes å være størst.

Håndteringen av storulykkesrisiko er en sentral utfordring i petroleumsvirksomheten. Det er i den sammenheng viktig å ha et helhetlig perspektiv på samspillet mellom menneske, teknologi og organisasjon. Dette er også grunnleggende i forhold til tilnærmingen fra myndighetssiden. Videreutvikling av kunnskap og kompetanse innenfor dette området er derfor av stor betydning, jf. delmål 4 bl.a. omtale av RNNS.

I arbeidet med å redusere storulykkesrisikoen i petroleumsvirksomheten, inngår også forebygging av skade på ytre miljø. Næringen må legge vekt på å forebygge skade på ytre miljø og redusere utslippsmengde ved kilden. Dette vil blant annet kreve en satsing på risikostyring og FoU. Petroleumstilsynet har med grunnlag i HMS-regelverket ansvar for oppfølgingen av virksomheten på dette området, og er dermed en viktig bidragsyter til at det er en lav sannsynlighet for ikke-planlagte utslipp fra virksomheten.

Ledelsesinvolvering

For å bidra til bevisstgjøring i selskapene knyttet til ledelsens engasjement for å redusere storulykkesrisikoen, skal Petroleumstilsynet gjennom sine tilsyn følge opp at ledelsen i petroleumsnæringen faktisk og aktivt orienterer seg om realitetene i selskapet i forhold til risikofaktorer for storulykke.

Teknisk integritet

Myndighetene vil spesielt se hen til at aktørene følger opp innretningenes tekniske og operasjonelle integritet. Her inngår blant annet utfordringer knyttet til aldring av innretningene og behov for å bruke disse utover opprinnelig levetid som sentrale problemområder. Videre er det for enkelte typer brønner avdekket svakheter i brønnsikkerheten. Det er derfor satt i gang et prosjekt som involverer myndighetene og partene for å få en bedre oversikt over den tekniske og sikkerhetsmessige tilstanden til brønnene på norsk sokkel for å kunne iverksette forbedringstiltak der det er nødvendig.

Integrerte operasjoner

Petroleumstilsynet vil i tilsyn med integrerte operasjoner, særlig fokusere på aktørenes oppfølging av sikkerheten i systemet. Målet er at risikoen for storulykker ikke øker og samtidig at arbeidsmiljøet for de som skal operere systemet både på land og sokkel er bra. For Petroleumstilsynet innebærer integrerte operasjoner at de må sikre nødvendig kompetanse hos tilsynspersonellet for å kunne forstå risikopotensialet og hvordan systemet fungerer. Petroleumstilsynet har allerede tatt tak i utfordringene og har i samarbeid med næringen satt i gang en rekke tiltak, blant annet for å skape en felles forståelse av hvilke utfordringer integrerte operasjoner kan medføre. Videre er det opprettet en egen arbeidsgruppe for regelverksutvikling på dette området, og det utføres tilsyn mot de selskapene som allerede har innført delvis fjernstyring fra land. Regjeringen foreslår å styrke Petroleumstilsynet med 5 mill. kroner i 2008 til etablering av elektroniske samhandlingsløsninger for å sikre at tilsynsmyndighetene, også i fremtiden, har nødvendig kompetanse og teknologi til å ivareta sine oppgaver og roller. Dette er en videreføring av tiltak som ble igangsatt i revidert budsjett 2007, jf. omtale under kap. 642 post 01.

Aktørbildet

Det endrede aktørbildet på norsk sokkel, med bl.a. mange små aktører med begrenset kunnskap og erfaring med norsk regelverk og ett stort selskap som følge av sammenslåingen av Statoil og Hydro, utfordrer strategiene for oppfølging av virksomheten. Petroleumstilsynet må følge opp at de nye, små aktørene har den nødvendige kunnskap og kompetanse til å ivareta sine oppgaver/plikter. Det nye selskapet Statoil/Hydro vil bli en stor og dominerende aktør og Petroleumstilsynet vil i tiden fremover følge opp at det nye selskapet sikrer at fusjonsprosessen og integreringen av de to organisasjonene ikke medfører en svekking av sikkerheten eller arbeidsmiljøet på de feltene selskapet er ansvarlig

for. Det foreslås derfor å styrke Petroleumstilsynets utgifts- og inntektsramme med 7 mill. kroner i 2008 for å øke kapasiteten i tilsynet i forhold til et stadig mer komplekst aktørbilde, en ytterligere styrking på 3,5 mill. kroner ift tiltak i revidert budsjett 2007, jf. Omtale under kap. 642 post 01.

Rapport og status

Tilsynsmetoder

Petroleumstilsynet arbeider kontinuerlig med å videreutvikle tilsynsmetodene, særlig med hensyn på å tydeliggjøre aktørenes ansvar for å drive virksomheten forsvarlig. Slik metodeutvikling foregår på flere områder i tilsynet. Som et eksempel har Petroleumstilsynet i 2006 videreført en type tilsyn som ble påbegynt i 2005 og som retter seg mot måten aktørene selv vurderer sikkerheten i sin virksomhet på, spesielt i forhold til storulykkesrisiko. Her etterspørres selskapenes vurdering av linjeledernes direkte bidrag til å forstå og påvirke risikoen for storulykke. Denne tilnærmingen sikter mot å ansvarliggjøre og bevisstgjøre selskapenes ledelse med hensyn til hva som er av betydning for å kunne drive en potensielt farlig virksomhet på en sikker måte.

Fagkompetanse og risikoforståelse

Fagkompetanse og risikoforståelse for hvilke forhold som kan utgjøre en storulykkesrisiko er sentral hos personell som er involvert i drift og vedlikehold av anlegg og innretninger i petroleumsvirksomheten. Petroleumstilsynet har rettet særlig oppmerksomhet mot dette i 2006 og har fått synliggjort forbedringspotensial som vil kreve videre oppfølging.

Samsvarsuttalelser (SUT)

Ordningen med samsvarsuttalelse har bidratt til å tydeliggjøre rolle- og ansvarsfordelingen overfor selskapene som står for driften av flyttbare boreinnretninger og samtidig gitt økt forutsigbarhet for næringen. Petroleumstilsynet har registrert økt kunnskap om regelverk og risikoforhold, og antallet avvik fra regelverket er redusert. I juni 2006 ble ordningen utvidet til også å omfatte boliginnretninger, innretninger for produksjon, lagring og avskipning, samt brønnintervensjonsinnretninger som er registrert i et skipsregister.

Hydrokarbonlekkasjer

Hydrokarbonlekkasjer, særlig i gassform, innebærer et betydelig risikopotensiale på innretningene og anlegg i petroleumsvirksomheten. De er derfor gjenstand for stor oppmerksomhet både fra myndighetssiden og fra industrien selv. Myndighetene har sammen med partene identifisert problemområder og utformet en strategi for håndteringen av disse. Industrien har nådd sin målsetting om en halvering av slike lekkasjer over en treårsperiode, og har nå satt som nytt mål en ytterligere halvering av denne typen lekkasjer.

Større gasslekkasje

En hendelse på Visund i januar 2006 førte til en gasslekkasje som, ved små endringer i hendelsesforløpet, kunne ha fått konsekvenser med mulig tap av menneskeliv og innretning. Petroleumstilsynets granskning avdekket flere avvik fra regelverket. I tillegg til umiddelbare tiltak for tilsvarende utstyrskomponenter, gjennomførte operatørselskapet med utgangspunkt i denne hendelsen et program for på en systematisk måte å søke å avdekke andre mulige, latente feil på innretningen. Gjennomgangen avdekket forhold som operatøren vil arbeide videre med for å minimere risikoen for uønskede hendelser. Det er positivt at slike hendelser, når de først inntreffer, brukes målrettet og aktivt i læringsprosessen for å unngå uønskede hendelser i fremtiden.

Brønnsikkerhet

Det er boret over 2 000 lete- og produksjonsbrønner på den norske kontinentalsokkelen. Enhver brønn representerer et bidrag til risikoen for storulykker, både i forhold til mennesker, miljø og økonomiske verdier. Petroleumstilsynet gjennomførte i 2006 et prosjekt der det er innhentet informasjon om tilstanden til over 400 brønner hos syv oljeselskaper. Gjennomgangen viste at hver femte brønn viser usikkerhet og svakheter i brønnintegriteten. Studien viser at det er en overrepresentasjon av brønner boret på 90-tallet. Dette kan ha sammenheng med aktivitetsvariasjoner, nedskjæringer og kostnadsfokusering i denne perioden. Myndighetene har utfordret industrien til samarbeid for å sikre en god teknisk tilstand på brønnene gjennom praktiske tiltak.

Studien viste at lekkasjer i brønnens produksjonsrør medførte trykkoppbygging og økt belastning i de ytre delen av brønnene (ringromstrykk). Lekkasjene ble i hovedsak funnet å være i gjengepartier, sammenføyninger og tetningsringer og i mindre grad i selve stållegeringene. Det fremkom erfaringer som tilsa at sikker brønnstyring gir god økonomi fordi brønner boret på 90-tallet hadde større utfordringer enn en del eldre brønner med

robust brønndesign. Det er sannsynlig at aktivitetsvariasjoner, nedskjæringer og kostnadsfokusering i denne perioden på 90-tallet er blant årsakene.

Aldring av innretninger

Petroleumstilsynet har i 2006 spesielt rettet oppmerksomhet mot sikkerhets- og arbeidsmiljømessige aspekter knyttet til aldring av innretninger og levetidsforlengelse av disse. Innsatsen omfatter kartlegging av hvilke aspekter ved aldringen som representerer en risiko, samt å undersøke og vurdere hvordan disse forholdene følges opp av selskapene.

Innsynking av Valhall og Ekofisk

Det er i 2006 gjennomført tilsyn mot operatørselskapenes håndtering av de sikkerhetsmessige konsekvensene av at havbunnen synker på feltene Valhall og Ekofisk, noe som medfører at den frie høyden mellom havoverflaten og dekkonstruksjonene blir redusert. Under stormen «Borgny» i 2006 oppsto det som følge av dette betydelige skader på innretninger på Valhall. Nye innretninger på disse feltene er under prosjektering. Inntil disse er ferdigstilt vil sikkerheten måtte ivaretas gjennom skjerpede operasjonelle prosedyrer som blant annet kan bety nedstenging av feltet. Petroleumstilsynet fører tilsyn med at slike prosedyrer utvikles og iverksettes, og med de kriterier selskapene legger til grunn for iverksetting av prosedyrene.

Delmål 3: Bidra til å hindre sosial dumping

Handlingsplan mot sosial dumping

Tiltak	Oppsummering av rapport og status
Styrke tilsynsetatenes sanksjonsmidler	Kompetanse til å bruke pålegg, tvangsmulkt og stansing fra 1. desember 2006.
Øke ressursene til tilsyn	4 mill. kroner i revidert budsjett 2006 med helårsvirkning på 8 mill. kroner i 2007. Ytterligere 5 mill. kroner i revidert budsjett 2007 med forslag om helårseffekt på 10 mill. kroner i 2008.
Ryddigere forhold ved inn- og utleie og forbedre ordning med allmenngjøring av tariffavtaler	Endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven ble vedtatt av Stortinget i juni 2007. Utkast til forskrifter om påseplikt og innsynsrett er på høring. Forskrift om bemanningsforetak vil bli sendt på høring.
Krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i kommunale anbudsprosesser	Utkast til endring i lov om offentlige anskaffelser har vært på høring våren 2007. Ot.prp. vil bli lagt frem i høst. Forskrifter er under utarbeiding.
Utvidet byggherreansvar og id-kort i byggenæringen	– Id-kort for bygge- og anleggsbransjen tas i bruk høsten 2007. – Informasjonsplikt om lønns- og arbeidsvilkår for byggherrer og andre oppdragsgivere trådte i kraft 1. januar 2007.
Gjennomføre tiltak i kystfarten og landbruket	– Arbeidstillatelser for utenlandske sjøfolk i utenriks sjøfart blir gjeninnført. Forslag til forskriftsbestemmelser er ute på høring. – Tilsynsinnsats mot sesongarbeidskraft i landbruket prioriteres. Et treårig forskningsprosjekt om arbeidsinnvandring til landbruket avsluttes i løpet av 2007.

Tiltak	Oppsummering av rapport og status
Utvikle statistikk- og analysegrunnlaget	– SSB har utvidet sine informasjonssider og styrket analysen av omfanget av arbeidsinnvandrere med korttidsopphold. – Fafo har gjennomført flere undersøkelser om og med arbeidsinnvandrere i Norge.
Regionale verneombud	Evaluering av ordningen blir gjennomført høsten 2007.
Bedre samordning av innsatsen fra statlige etater	– samarbeid mellom berørte departementer. – samarbeid på etatsnivå, – samordnede tilsyn.
Styrke samarbeidet mellom myndighetene og partene i arbeidslivet	– Arbeidsinnvandring/sosial dumping er jevnlig tema i Arbeidslivspolitisk råd. – Jevnlig kontakt mellom tilsynsetatene og partene sentralt og lokalt.

Strategier og tiltak

Etter Regjeringens vurdering er det sosial dumping av utenlandske arbeidstakere både når de utsettes for brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard, og/eller når de tilbys lønn og andre ytelser som er uakseptabelt lave sammenliknet med hva norske arbeidstakere normalt tjener eller som ikke er i tråd med allmenngjøringsforskrifter, der slike gjelder. Sosial dumping er i tillegg uheldig for andre arbeidstakere og virksomheter i Norge, fordi det kan føre til en urettferdig konkurransesituasjon med urimelig press på opparbeidede rettigheter og svekket rekruttering til særlig utsatte yrker og bransjer, og fordi seriøse bedrifter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører.

Flere grunnleggende hensyn taler for å ta i bruk sterke virkemidler i kampen mot sosial dumping, først og fremst hensynet til vern av utenlandske arbeidstakeres lønns- og arbeidsvilkår. Uten reaksjoner mot de aktørene som bevisst bryter regelverket, vil den useriøse og kriminelle delen av arbeidslivet kunne få fotfeste, i en tid hvor behovet for arbeidskraft er stort. Dette krever innsats og samarbeid fra flere aktører, og at det iverksettes ulike former for tiltak. Regjeringens tiltakspakke fremgår av handlingsplanen mot sosial dumping, som ble lagt frem i revidert nasjonalbudsjett for 2006.

Svært mange av tiltakene i handlingsplanen har i første rekke hatt effekt i byggebransjen, spesielt fordi mange tiltak er knyttet opp mot ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler. Dette har imidlertid vært naturlig. Det er byggebransjen som mottar flest arbeidsinnvandrere og hvor de fleste tilfellene av sosial dumping har blitt avdekket. Arbeidstilsynets rapporter viser at det er viktig å ha fortsatt stor oppmerksomhet rette mot denne bransjen. Det avdekkes fremdeles mange tilfeller av ulovlige lønninger, og ikke minst brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregelverket. Det kreves en aktiv og vedvarende innsats for å få bukt med disse problemene.

Det er imidlertid grunn til å også følge med på hva som skjer i andre deler av norsk arbeidsliv, for å unngå at den positive effekten av økt arbeidsinnvandring blir snudd til noe negativt som følge av sosial dumping. Som omtalt foran, har det i løpt av det siste året vært en økning i antallet arbeidsinnvandrere også i industrien (særlig verft og næringsmiddel), i transportsektoren og i renholdsbransjen. Disse bransjene står til dels overfor andre utfordringer en det man ser i byggebransjen. I samarbeid med arbeidslivets parter vil regjeringen følge utviklingen nøye i tiden fremover, og eventuelt drøfte om det vil være nye tiltak som bør og kan iverksettes. Dette må også ses i sammenheng med den vurderingen som skal foretas knyttet til om overgangsordningene for arbeidstakere fra de nye EØS-landene bør oppheve, jf. også omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked og resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring.

Handlingsplanen mot sosial dumping

Mange av tiltakene i handlingsplanen er allerede iverksatt, men planen er en del av en dynamisk prosess hvor regjeringen på bakgrunn av erfaringer fra arbeidslivet, forskning, statistikk mv. stadig vil vurdere å iverksette nye og hensiktsmessige tiltak, jf. også uttalelsen i Ot.prp. nr. 56 (2006-2007) s. 6.

Nærmere om enkelte av tiltakene i handlingsplanen

Styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet – ressurser og andre virkemidler

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet fikk fra 1. desember 2006 hjemmel til å ta i bruk sine ordinære virkemidler, pålegg, stansing og tvangsmulkt, også ved tilsyn med allmenngjøringsloven og utlendingsloven. Tilsynsetatene har samarbeidet om å utarbeide retningslinjer for hvordan de nye virkemidlene skal brukes. Arbeidstilsynet har rapportert at de nye virkemidlene har god effekt. I det videre arbeidet vil det legges opp til en rask reaksjonskjede overfor virksomhetene, og stansing vil bli brukt i større grad enn det som er vanlig praksis etter arbeidsmiljøloven.

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet skal samarbeide tettere med andre offentlige etater for å oppnå bedre samspill i virkemiddelbruken. Lokalt skal det tilpasses ulike typer av samhandling mellom Arbeidstilsynet og andre statlige og kommunale myndigheter, knyttet opp mot aksjoner og aktiviteter.

Tilsyn rettet mot sosial dumping skal samkjøres med andre etater i aksjonsuker og kampanjer mot arbeidsplasser med høy risiko for denne type problemer. Det gjelder særlig innenfor byggebransjen, men Arbeidstilsynet vil også ha oppmerksomhet rettet mot industri, landbruk, transport og renhold. Tilsynsetatene legger opp til en offensiv og streng reaksjonsbruk, slik at virksomheter som bryter norske regler ser at det kan få alvorlige konsekvenser. Slike fellessatsinger gir flere positive effekter, ikke minst i form av medieoppmerksomhet. Felles tilsyn, dvs. hvor flere myndighetsorganer samordner innsatsen mot utvalgte virksomheter, har også vist seg å ha god effekt i virksomhetene.

Regjeringen foreslår at Arbeidstilsynet styrkes med 10 mill. kroner for å muliggjøre ytterligere forsterket innsats mot sosial dumping, herunder å videreføre oppfølgingen av det utvidede tilsynsansvaret i forbindelse med regelverksendringene om påseplikt for oppdragsgivere og innsynrett for tillitsvalgte som ble vedtatt av Stortinget i juni 2007 på bakgrunn av forslagene i Ot.prp. nr. 56 (2006-2007). Dette er en oppfølging av tiltak i revidert budsjett 2007.

Endringer i inn- og utleieregelverket og allmenngjøringsordningen

Med bakgrunn i handlingsplanen vedtok Stortinget i juni i år endringer i regelverket for inn- og utleie og allmenngjøringsloven, jf. Ot.prp. nr. 56 (2006-2007). Endringene innebærer for det første en innstramming i adgangen til innleie av arbeidskraft mellom produksjonsbedrifter. Videre skal det i forskrifter fastsettes regler om innsyn i lønns- og arbeidsvilkår, utvidet ansvar for oppdragsgivere til å påse at oppdragstakere etterlever allmenngjøringsforskrifter og en godkjenningsordning for vikarbyråer. Det tas sikte på at regelendringen og forskriftene skal tre i kraft fra årsskiftet 2007/2008.

Krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anbudsprosesser

ILO-konvensjon nr. 94 om arbeidsklausuler i offentlige arbeidskontrakter er implementert i norsk rett ved et rundskriv fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet. I rundskrivet pålegges alle statlige virksomheter underlagt regjeringens instruksjonsmyndighet å ta inn klausuler i bygge- og tjenestekontrakter om at oppdragstakeres arbeidstakere skal ha lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med norske tariffavtaler eller det som ellers er vanlig i Norge. Av handlingsplanen følger det at en utvidelse av kravene i konvensjonen til også å gjelde kommunal sektor skal gjennomføres i løpet av 2007. Forslag til nødvendig lovendring for dette i lov om offentlige anskaffelser vil bli lagt frem for Stortinget i høst. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har sendt ut et forslag til forskrifter på høring. Den foreslåtte utvidelsen vil innebære at all offentlig virksomhet som faller inn under virkeområdet til lov om offentlig anskaffelser blir forpliktet til å etterleve kravene i ILO-konvensjonen.

Utvikling av statistikk og analysegrunnlag

Vi har i løpet av de siste årene fått vesentlig bedre oversikt over arbeidsinnvandringen til Norge. Dette gjelder både den individuelle innvandringen og tjenesteinnvandringen, men særlig tjenesteinnvandringen er fortsatt et felt der mangelfulle registre svekker muligheten for en god kontinuerlig oversikt. Det vil derfor bli lagt vekt på tiltak som kan bidra til å øke andelen som oppfyller sine rapporterings- og registreringsplikter overfor norske myndigheter.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har initiert og finansiert flere forskningsprosjekter med arbeidsinnvandring som tema. Et eksempel er Fafos undersøkelse av bl.a. lønns- og arbeidsvilkår for polske arbeidsinnvandrere i Oslo-området. Undersøkelsen er en del av Fafo sitt omfattende arbeid i instituttprogrammet om EU/EØS-utvidelsen og arbeids- og bedriftsvandringer. Den varslede stortingsmeldingen om arbeidsinnvandring vil bidra til økt kunnskap om hvem som kommer, hva slags behov norsk næringsliv har, effekten av arbeidsinnvandringen på norsk økonomi, lønns- og arbeidsforhold og den norske arbeidslivsmodellen.

Nye tiltak

Videre oppfølging av evalueringen av allmenngjøringsordningen

En rekke av tiltakene i departementets evalueringsrapport fra 2005 er allerede fulgt opp. Andre tiltak og sider ved allmenngjøringsordningen, bl.a. tvisteløsningsmekanisme og regler for fortsatt allmenngjøring, er til vurdering i departementet.

Strategi for bedre, raskere og enklere informasjon til arbeidsinnvandrere

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil utvikle en strategi for å samordne og gjøre bedre tilgjengelig informasjon knyttet til rettigheter og plikter for utenlandske arbeidstakere og virksomheter som skal jobbe i Norge, og for norske arbeidsgivere som ønsker å benytte utenlandsk arbeidskraft.

Med utgangspunkt i det arbeid som allerede gjøres vil departementet arbeide videre med blant annet følgende elementer:

- Bidra til etablering og videreutvikling av et felles servicesenter for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere
- Støtte andre etablerte og nye samarbeidsprosjekter, som for eksempel felles brosjyrer og felles kampanjer.
- Bidra til å kartlegge og samordne nettbasert informasjon fra ulike offentlige myndigheter og gjøre den lett tilgjengelig for målgruppen.
- Bidra til å videreutvikle Arbeidstilsynets og Petroleumstilsynets arbeid for å gi en samlet, målrettet og god informasjon.

God og målrettet informasjon til arbeidsinnvandrerne og deres arbeidsgivere er avgjørende for å gjøre det enklere for utenlandske arbeidstakere å komme til Norge, for norske arbeidsgivere å rekruttere arbeidskraft fra utlandet, men også for å hindre en todeling i norsk arbeidsliv. Bedre informasjon er viktig for at arbeidsinnvandrerne selv skal kunne bidra til og bli en del av et godt og lovlig arbeidsliv, med skikkelige og trygge lønns- og arbeidsvilkår, uten skatteunndragelser eller annen økonomisk kriminalitet. Undersøkelser viser at nettopp gode lønns- og arbeidsvilkår og ryddige forhold er en viktig faktor som gjør at arbeidsinnvandrerne ønsker å komme til Norge og å bli i Norge. Også for norske arbeidstakere og virksomheter er det viktig å opprettholde et godt og seriøst arbeidsmarked, slik at konkurransen om jobber og oppdrag skjer på tilnærmet like vilkår.

Det finnes allerede en god del informasjon tilgjengelig for utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere om norske forhold og om norske lover og regler. Det foregår også et utstrakt samarbeid om informasjon mellom ulike aktører. Nedenfor er noen eksempler på informasjonstiltak som allerede foreligger eller er under utarbeidelse:

- Skatteetaten, Utlendingsdirektoratet, Politiet og Arbeidstilsynet etablerer i høst et servicesenter for utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere i Oslo. Senteret skal bl.a. behandle søknader om arbeids- og oppholdstillatelse og skattekort og skal også kunne informere og veilede. Servicesenteret skal bemannes med medarbeidere fra de tre etatene, og håndtere henvendelser på engelsk og polsk, i tillegg til norsk. Formålet med senteret er å gi utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere ett felles kontaktpunkt for viktige deler av kontakten med norske myndigheter.
- Arbeidstilsynet har utarbeidet brosjyren «Velkommen som arbeidstager i Norge», i samarbeid med partene i byggebransjen. Brosjyren er trykket opp i om lag 60 000 eksemplarer og er en kortfattet og enkel publikasjon rettet mot arbeidsinnvandrere om reglene som gjelder i byggebransjen. Brosjyren finnes på polsk, baltiske språk, russisk og engelsk.
- Arbeids- og velferdsetaten har utarbeidet brosjyren «Hvordan finne jobb i Norge?» som er trykket på polsk, litauisk, latvisk, estisk, slovakisk, slovensk, tsjekkisk og ungarsk. Brosjyren ble utarbeidet i forbindelse med EØS-utvidelsen i 2005, og er myntet på personer som planlegger å arbeid i Norge i en begrenset tid.
- Skattedirektoratet har laget en miniguide for utenlandske arbeidstakere på flere språk som er lagt ut på nettet. Den er også distribuert til alle norske ambassader.
- Utlendingsdirektoratet gjennomfører et omfattende informasjonsarbeid også rettet mot arbeidsinnvandrere.
- Skattetaten, Petroleumstilsynet, Utlendingsdirektoratet, NAV og Arbeidstilsynet har i samarbeid utarbeidet brosjyrene «Driver du virksomhet i Norge?», «Skal du rekruttere arbeidskraft fra EØS/EFTA-området?» og «Skal du arbeide i Norge?» Publikasjonene tar for seg en rekke forhold knyttet til arbeidsinnvandring, som krav til oppholdstillatelse, arbeidsmiljøloven, regler om skatt og trygd, herunder trygderegler for EØS-borgere, og viktig kontaktinformasjon.
- Nærings- og handelsdepartementet utreder i samarbeid med andre ansvarlige myndigheter, og som en overbygning til andre prosjekter, etableringen av en informasjonskilde som skal gi orientering om plikter og rettigheter for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere som

opererer i Norge, og for utenlandske virksomheters tjenesteleveranser til og i Norge.
– Også arbeidslivets parter informerer om rettigheter og plikter for norske virksomheter som bruker utenlandsk arbeidskraft og for arbeidstakerne. Fellesforbundet har omfattende informasjon på en rekke språk på sin nettside og har også knyttet til seg tolker på forskjellige steder i landet, som bistår i arbeidet mot utenlandske arbeidstakere. Et annet eksempel er sjekklisten NHO har utarbeidet for sine medlemmer for bruk av utenlandsk arbeidskraft, som gir en god og systematisk gjennomgang av hvilke regler og prosedyrer arbeidsgivere må forholde seg til når de benytter utenlandsk arbeidskraft.

Mange utenlandske arbeidstakere synes likevel det er vanskelig å finne ut hvilke plikter og rettigheter de har, og arbeidsgivere har pekt på mangelen på lett tilgjengelig, systematisert og forståelig informasjon om hvilke regler som gjelder for ansettelse og arbeid for utenlandske arbeidstakere, hvilke tillatelser som må skaffes osv. I rapporten «Effektiv og målrettet informasjon og kommunikasjon med innvandrergrupper» har Statskonsult på oppdrag fra Utlendingsdirektoratet undersøkt hvilke informasjonsbehov nyankomne innvandrere, herunder arbeidsinnvandrere, har og gjennom hvilke kanaler og i hvilken form de foretrekker å motta informasjonen. Rapporter viser at arbeidsinnvandrere er opptatt av å få mer informasjon på sitt eget språk. Få arbeidsinnvandrerne er internettbrukere, og de ønsker mer skriftlig informasjon lagt ut på offentlige kontorer. Helst ville de ha foretrukket å få tilsendt informasjon direkte til seg på sitt eget språk. Flere var opptatt av at myndighetene burde være mer proaktive, og ikke overlate til innvandrergruppene selv å oppsøke informasjonen.

Den sterke veksten i omfanget av arbeidsinnvandring til Norge etter EØS-utvidelsen i 2004 gjør at behovet for å se helhetlig på informasjonen som gis til arbeidsinnvandrerne og deres arbeidsgivere har økt.

Eksemplene over viser at det ikke først og fremst er mangel på informasjon som er problemet, heller manglende samordning og tilgjengelighet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil med utgangspunkt i det arbeid som allerede pågår utvikle en strategi for å samordne og gjøre bedre tilgjengelig innformasjon knyttet til rettigheter og plikter for utenlandske arbeidstakere og virksomheter som skal jobbe i Norge, og for norske arbeidsgivere som ønsker å benytte utenlandsk arbeidskraft. I dette arbeidet vil departementet også samarbeide med partene i arbeidslivet og andre berørte myndigheter. Dette arbeidet vil også være en oppfølging av anmodningsvedtak nr. 38, 16. november 2006, jf. omtale av anmodningsvedtak i del I.

Rapport og status

Det vises til oversikt ovenfor i tabellen foran for rapport og status for tiltakene i handlingsplanen.

I 2006 gjennomførte Arbeidstilsynet om lag 1 150 tilsyn på arbeidsplasser som sysselsetter arbeidsinnvandrere. I 2007 er planen å utføre om lag 1 700 tilsyn. Hittil i 2007 har Arbeidstilsynet brukt reaksjoner i nærmere 7 av 10 tilsyn på grunn av farlig arbeid og ulovlige lønns- og arbeidsvilkår. Per 30. juni 2007 har Arbeidstilsynet brukt stansing som virkemiddel 290 ganger i tilknytning til tilsyn med arbeidsinnvandring. Stansing brukes særlig ved akutt fare for liv og helse, men i 40 av tilfellene er stansing brukt fordi virksomhetene ikke har kunnet dokumentere at lønns- og arbeidsvilkår er i tråd med allmenngjøringsforskrifter eller utlendingslovens krav.

Tallene viser at omfanget av brudd på reglene om lønns- og arbeidsvilkår for arbeidsinnvandrere fortsatt er utbredt i deler av arbeidslivet. Samtidig er Arbeidstilsynets erfaring at flere arbeidsgivere og arbeidstakere etter hvert kjenner til hvilke regler som gjelder og konsekvenser dersom alvorlige lovbrudd blir oppdaget.

Mer systematisk bruk av tolketjenester har styrket mulighetene for å få og bedømme opplysninger under tilsyn. Dette har vært positivt mottatt, og bidrar til å øke forståelsen for norske krav og håndteringen av det norsk helse-, miljø- og sikkerhetsregelverket. Tiltaket vil derfor bli videreført i 2008.

Det er indikasjoner på at det er en høyere ulykkesfrekvens for utenlandske enn for norske arbeidstakere i sammenlignbare jobber. I tilsyn som er særlig rettet mot sosial dumping inngår derfor ikke bare kontroll med etterlevelsen av allmenngjøringsforskrifter. Også etterlevelsen av HMS-regelverket er en viktig del av tilsynsarbeidet.

Tilsynet med allmenngjøringsforskriften på landanleggene i petroleumsvirksomheten har vist at selskapene stort sett etterlever kravene til lønns- og arbeidsvilkår for utenlandsk arbeidskraft. Det er i 2006 ikke avdekket brudd på allmenngjøringsforskriftene. Petroleumstilsynet har imidlertid avdekket forbedringsområder knyttet til håndtering av språk- og kulturforskjeller på anleggene.

Petroleumstilsynet har arbeidet med forebygging av sosial dumping gjennom ulike typer aktiviteter som kartlegging, informasjonsvirksomhet og tilsyn. Informasjon til og ansvarliggjøring av bygg-

herre/operatør har vært en viktig del av tilnærmingen. Dette har ført til at operatørene/byggherrene på landanleggene har fulgt opp allmenngjøringsforskriften blant annet gjennom informasjons- og tilsynsaktiviteter og gjennom kontraktsfesting av innsynsrett.

Petroleumstilsynet legger til grunn at det i 2008 vil bli betydelig færre arbeidstakere på Nyhamna, Melkøya og gasskraftverket på Kårstø da disse går over fra anleggsfase til driftsfase.

Det har vært et problem at tilsynsmyndighetenes politianmeldelser av brudd på allmenngjørings- og utlendingsloven i liten grad har ført til strafferettslige reaksjoner. Blant annet på bakgrunn av innspill fra Arbeidstilsynet har Riksadvokaten tatt inn i det siste prioriteringsrundskrivet for politiet, at enkelte former for sosial dumping skal ansees som alvorlig (økonomisk og annen) kriminalitet. Politidirektoratet har for øvrig arbeidsmiljøkriminalitet som satsingsområde de neste tre årene.

Informasjon

Det er iverksatt en rekke samordnede informasjonstiltak. Arbeidstilsynet har iverksatt en svartjeneste for polskspråklige arbeidstakere hvor spørsmål besvares på polsk per telefon en dag i uken. Det er også mulighet for å få svar via e-post andre dager. I samarbeid med partene i byggebransjen har Arbeidstilsynet laget en ny kortfattet og enkel publikasjon på flere språk rettet mot utenlandske arbeidstakere i byggebransjen.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsrett, arbeidsmiljøforhold og stor ulykkesrisiko

Strategier og tiltak

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er svært kunnskapsintensivt og faglig sammensatt. Det spenner fra teknisk, medisinsk, kjemisk, biologisk til juridisk og samfunnsvitenskapelig forskning, og har et spesielt og utfordrende behov for kunnskap om samvirkende eksponeringsforhold og effekter. Samtidig er det et stort behov for å se arbeidsmiljøforskning i sammenheng med forskning bl.a. om arbeidsmarkedets og sosial- og trygdeordningenes funksjonsmåte.

Det er behov for bedre kunnskap om både fysiske og psykososiale/organisatoriske faktorers betydning for arbeidsmiljø, helse, sykefravær og uføretrygding. Arbeidstid og ansettelsesforhold er også sentrale tema. Det samme gjelder organisasjonsforhold, tariffavtaler og andre spørsmål innenfor det tariffrettslige området. Lønns- og arbeidsvilkår for utsatte grupper, bl.a. som følge av stadig økende arbeids- og tjenesteinnvandring, er også et område der kunnskapsbehovet er stort. I denne sammenhengen er sosial dumping og HMS-konsekvenser av økt arbeidsinnvandring sentrale stikkord.

Skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse

Statens arbeidsmiljøinstitutt er det nasjonale forskningsinstituttet på området arbeidsmiljø og arbeidshelse. Instituttet vil i årene fremover rette oppmerksomheten mot feltene kjemisk/biologisk yrkeseksponering og helseeffekter, arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager, samt psykososialt og organisatorisk betingede arbeidsmiljøforhold, og vil spesielt arbeide for å styrke forskningsinnsatsen på de sistnevnte felt. Instituttet vil utnytte sin erfaring på vekselvirkninger mellom disse faktorene ved flerfaglig integrering av kompetanse for å bidra med vitenskapsbasert kunnskap på arbeidsmiljøfeltet generelt, samt bidra til arbeidet med et inkluderende arbeidsliv og til overvåking av arbeidsmiljøfaktorer av betydning for helse. Instituttet er en sentral samarbeidspartner for Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet. Andre viktige målgrupper for samarbeid er arbeidskivets parter, helsevesenet og forskningsmiljøer.

Bedre samordning av eksisterende kunnskap om arbeidsmiljø og arbeidshelse

Det har gjennom flere år vokst fram en økende erkjennelse av at vi i Norge har behov for en bedre oversikt over og samordning av data og dokumentasjon som kan gi en samlet status/tilstandsbeskrivelse av utviklingen av arbeidsmiljø og arbeidsvilkår, samt utviklingen innen arbeidsrelatert helse. Denne erkjennelsen deles av arbeidsmiljømyndighetene, arbeidslivets parter og av øvrige aktører.

For å imøtekomme dette behovet, er Nasjonalt overvåkingssystem for arbeidsmiljø og –helse (NOA) etablert som en avdeling under Statens arbeidsmiljøinstitutt. NOAs viktigste oppgaver er å samle, analysere og formidle eksisterende informasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helseskader i Norge. NOA skal gjøre relevant data og informasjon tilgjengelig for aktuelle aktører på arbeidsmiljøfeltet, enten dette er myndighetene, arbeidslivets parter, forsknings- og utredningsmiljøer eller allmennheten for øvrig. NOAs målsetning er å utvikle et godt, felles kunnskapsgrunnlag for aktørene på arbeidsmiljøområdet slik at disse på et best mulig grunnlag kan utforme politikk, strategier og prioriteringer på både virksomhets- og bransjenivå og på

nasjonalt nivå. Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet, NAV og Statistisk sentralbyrå er blant de viktigste leverandørene av data til overvåkingssystemet.

Sammenhengen mellom arbeidsmiljøfaktorer, helse og utstøting

Det er et stort behov for å bedre kunnskapsgrunnlaget om faktiske årsaksforhold mellom arbeidsmiljøfaktorer og utfall som sykdom, sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. På den andre siden er det også behov for mer vitenskapelig kunnskap om hvilke faktorer ved arbeidet som bidrar til trivsel og velvære, og som bidrar til å fremme helse og å holde folk i arbeid. Arbeidslivsforskningsprogrammet i regi av Norges forskningsråd er blant de mest sentrale satsningene på forskning om et mer inkluderende arbeidsliv. Etter revisjonen av programplanen fra 2006, har helserelaterte forhold fått en mer fremtredende plass i programmet. (Se også omtale under kap. 601, post 50)

Med bakgrunn i Soria Moria-erklæringen, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet sammen med Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet startet arbeidet med å styrke satsningen på forskning om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Denne satsningen skal også ses som en oppfølging av tidligere forskningsinnsatser på området «arbeid og helse». Satsingen vil gå over ti år. Formålet med satsningen er bl.a. å bidra til et mer helhetlig og forsterket kunnskapsgrunnlag om årsakene til sykefravær, uførhet og utstøting fra arbeidslivet, herunder betydningen av arbeidsmiljø og arbeidsforhold for deltakelse i og utstøting fra arbeidslivet. (Se også omtale under kap. 601, post 50)

Utviklingsprosjekt for faget arbeidsrett

Det etableres et faglig utviklingsprosjekt for arbeidsrett som bidrar til å sikre nødvendig kompetanse for fremtiden. *Formålet* er å sikre at faglig kompetanse blir bevart og utviklet på høyt nivå for å ivareta samfunnsmessige behov for kunnskap om arbeidslivets og arbeidsmarkedets regelverk og institusjoner. I formålet inngår det å styrke fagkompetansen nasjonalt, og å utvikle internasjonale relasjoner som kan bidra til kunnskaps- og kompetanseutvikling.

En grunnleggende forutsetning for at arbeidsrettens regler skal fungere tilfredsstillende, er at de som skal bruke dem, har kunnskap om gjeldende regler og hvordan disse anvendes. Likeledes er det en grunnleggende forutsetning at regelverket er gjenstand for kontinuerlig analyse og vurdering, bl.a. for å se endringsbehov. For å ivareta dette er en velfungerende arbeidsrettslig forskning og kunnskapsformidling av vesentlig betydning.

Fagprosjektet forankres ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo der den vitenskaplige kompetansen finnes. Det foreslås et tilskudd på på 3,1 mill. kroner i 2008, jf. kap. 648 post 70.

Et omforent risikobilde for petroleumssektoren

For å redusere risikoen for storulykker i petroleumssektoren, er det viktig å øke kunnskapen om risikoforholdene i virksomhetene på en måte som gjør disse i stand til å gjennomføre nødvendige tiltak på relevante områder. Videreutvikling av kunnskap og kompetanse innenfor dette området hos næringen og myndighetene er derfor viktig (jf. også omtale av delmål 2).

I petroleumsvirksomheten er det viktig å videreutvikle datagrunnlaget i prosjektet «RisikoNivå Norsk Sokkel (RNNS) slik at det fanger opp nye trender og utfordringer i næringen. Sammen med trepartssamarbeidet «Sikkerhetsforum» bidrar RNNS til å danne en omforent forståelse av risikobildet i virksomheten.

Påfølgende gransking etter kritiske hendelser bidrar også til å øke kunnskapen om storulykkesrisiko. Det er positivt at slike hendelser, når de først inntreffer, brukes målrettet og aktivt i læringsprosesser. Operatørselskapet har i denne sammenheng også delt sine erfaringer med den øvrige næringen.

I St.meld. nr. 12 (2005-2006) Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten er det pekt på en rekke utfordringer hvor behovet for økt kunnskap og utvikling står sentralt, og hvor et langsiktig forskningsprogram vil være et sentralt virkemiddel. På denne bakgrunn er det igangsatt en ny HMS-satsing i tilknytning til PETROMAKS-programmet i regi av Norges forskningsråd. Stikkord for forskningstema i inneværende programperiode (2007-2011) er helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet, storulykkesrisiko, og arbeidsmiljø og helse. (Se også omtale under kap. 601, post 50.)

Rapport og status

Statens arbeidsmiljøinstitutt

I 2006 ble det publisert 43 internasjonale vitenskapelige arbeider fra Statens arbeidsmiljøinstitutt innenfor temaområder som kjemisk/biologisk/fysisk arbeidsmiljø, arbeidsrelaterte muskel- og skjelettlidelser og psykososiale/organisatoriske arbeidsmiljøforhold. I 2006 ble det ved instituttet arbeidet på over 100 pågående prosjekter innenfor disse feltene. Dette inkluderte prosjekter om hvordan kjemiske stoffer kan påvirke biologiske mekanismer i kroppen og bidra til sykdom. På området

muskel- og skjelettlidelser og kroniske smerter arbeidet Statens arbeidsmiljøinstitutt i 2006 også bl.a. med forskning knyttet til, frisører, elektrikere og personer med kontorarbeidsplasser. Psykososiale og organisatoriske forhold i arbeid som bidrar til plager og kronisk sykdom ble studert i flere prosjekter, bl.a. i prosjektet «Den nye arbeidsplassen», som søker sammenhenger mellom arbeid, helse og yrkesdeltakelse blant ansatte som påvirkes av nye trender i arbeidslivet.

Statens arbeidsmiljøinstitutt bidro med fagkunnskap til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet i stor grad, og bidro til å gjøre sammenhengen mellom arbeid og helse kjent gjennom målrettet og popularisert informasjon til målgruppene ved bruk av nyhetsbrev, kurs og seminarer.

Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og –helse (NOA)

I 2006 har etableringen av nysatsingen NOA vært en sentral aktivitet i ved Statens arbeidsmiljøinstitutt. Arbeidet har involvert nyrekruttering av medarbeidere, kompetanseoverføring, etablering av overvåkingssystemet, arbeidsform og kontakter med eksterne dataeiere/datakilder. I tillegg har det blitt arbeidet intensivt med ferdigstillelse av NOAs første årsrapport, «Faktabok om arbeidsmiljø og -helse 2007». Den første årsrapporten ble utgitt sommeren 2007. Det vil ta tid å utvikle et fullgodt overvåkingssystem, men NOA begynner å ta form både mht datainnsamling, datasammenstilling og formidling.

En viktig faktor ved etableringen av NOA har vært å øke utvalgsstørrelsen i Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø slik at det blir mulig å detaljere opplysninger om yrke/næring og unngå kjønnsblandede data. I arbeidsmiljøundersøkelsen 2006 har derfor Statistisk sentralbyrå, ved hjelp av finansiering fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, hatt muligheten til å firedoble utvalgsstørrelsen i forhold til tidligere undersøkelser samt å etablere et paneldesign som gjør det mulig å fremskaffe nøyaktige og gode forløpsdata for arbeidsmiljø og -helse.

RisikoNivå Norsk Sokkel (RNNS)

Resultatene fra den siste fasen i RNNS-prosjektet (data fra 2006) viser at antall hendelser relatert til storulykkesrisiko har gått ned eller holdt seg på et stabilt nivå i 2006. Likevel er totalindikatoren for storulykke og tap av menneskeliv uendret sammenlignet med foregående år. Potensialet i hendelsestilløpene er nemlig ikke blitt redusert på samme måte som hendelsesfrekvensen. I 2006 er det for første gang blitt innhentet data fra landanleggene. Samarbeidet med selskapene på dette området har vært godt, og industrien har gitt uttrykk for at det er en nytteverdi i å systematisere og rapportere slike data. Petroleumstilsynet har aktivt formidlet kunnskap til næringen om resultatene fra prosjektet bl.a. gjennom diskusjon og drøfting av ulike risikofaktorer i det partsammensatte «Sikkerhetsforum». De årlige resultatene fra prosjektet er tilgjengelig for allmennheten via etatens nettsider og trykt årsrapport.

Arbeidstid og kjemisk arbeidsmiljø i petroleumssektoren

Som en del av oppfølgingen av St.meld. nr. 12 (2005-2006) Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten, har Petroleumstilsynet i 2006 og 2007 gjennomført to pilotprosjekter om hhv. HMS-konsekvenser av arbeidstidsordninger/skiftarbeid og kjemisk arbeidsmiljø i petroleumssektoren offshore. Prosjektene har bl.a. hatt som mandat å peke på kunnskapsbehov på disse områdene. Resultatene og videre oppfølging av pilotprosjektet på kjemisk arbeidsmiljø omtales under delmål 1.

På arbeidstidsområdet peker sluttrapportene fra pilotprosjektene bl.a. på forskningsbehov knyttet til helse/redusert arbeidsevne og sikkerhet/faktorer som påvirker risikoen for ulykker. Særlig på feltet konsekvenser av arbeidstidsordninger, skift- og nattarbeid, pekes det på en rekke spørsmål vedrørende helse og arbeidsevne som bare kan besvares gjennom studier over flere år.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk, herunder arbeidstakernes rettigheter og medbestemmelse

Strategier og tiltak

Regelverket på arbeidsrett, arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet, både på land og på norsk sokkel, er det sentrale virkemidlet for regulering av rettigheter, plikter og atferd hos partene i arbeidslivet. Regelverket skal være effektivt, brukervennlig og tilgjengelig, og samtidig håndtere arbeidslivets utfordringer.

HMS-regelverket i petroleumsvirksomheten utarbeides og håndheves av de tre HMS-etatene (Petroleumstilsynet, Helsetilsynet og Statens forurensingstilsyn) i fellesskap, med Petroleumstilsynet som koordinerende myndighet. Regelverket er mer funksjonelt enn på land og det henvises i større grad til standarder.

Både Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet har etablert samarbeidsfora med partene i arbeidslivet som benyttes aktivt i forbindelse med regelverksutvikling.

Regelverksforenkling

Arbeidstilsynet har i samarbeid med partene i arbeidslivet gjennomgått forskriftene til arbeidsmiljøloven for å få en bedre og mer helhetlig struktur. 47 forskrifter skal erstattes av 6 forskrifter. Forskriftene er nå på høring. Det tas sikte på at Arbeidstilsynet skal implementere det nye forskriftsverket i 2008. Arbeidstilsynet skal sammen med arbeidslivets parter gjennom aktiv utadrettet virksomhet gi informasjon og veiledning om den nye regelverksstrukturen. Videre skal Arbeidstilsynet tilpasse og utarbeide kommentarer og veiledninger til denne nye strukturen.

Petroleumstilsynet har utarbeidet et forslag til et nytt felles regelverk for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte anlegg på land. Arbeidet har foregått i samarbeid med partene i næringen. Petroleumstilsynet sammen med arbeidslivets parter skal bidra til at ikrafttredelsen og implementeringen av dette regelverket foregår på en godt tilrettelagt og brukervennlig måte. Det arbeides nå med et nytt revidert forslag til felles regelverk.

Teknisk og språklig revisjon av arbeidstvistloven

Det er nå igangsatt en teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven, jf. NOU 2001: 14 og Ot.prp. nr. 46 (2001-2002). Arbeidet gjøres i nært samarbeid med en referansegruppe der partene i arbeidslivet, Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen og Fornyings- og administrasjonsdepartementet er representert. Videre skal det foretas en gjennomgang av arbeidstvistlovens prosessregler i samarbeid med ovennevnte referansegruppe. Det tas sikte på å sende et forslag til endringer i arbeidstvistloven på høring innen utgangen av 2007.

Rett til redusert arbeidstid for arbeidstakere over 62 år

Regjeringen har i St.meld. nr. 5 (2006-2007) om opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden foreslått at alderspensjonen til folketrygden skal kunne tas ut helt eller delvis etter fylte 62 år, og at det skal være mulig å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting av pensjonen. Dette forutsetter at arbeidstakere over 62 år får en reell mulighet til å arbeide redusert tid. På denne bakgrunn har departementet hatt på høring et forslag om endringer i arbeidsmiljøloven som styrker retten til redusert arbeidstid for denne arbeidstakergruppen. Forslaget innebærer at arbeidstakere over 62 år skal ha rett til redusert arbeidstid dersom dette kan gjennomføres uten vesentlig ulempe for virksomheten. Høringsfristen gikk ut 31. august 2007. Departementet tar sikte på å følge opp saken høsten/vinteren 2007/2008.

Utredning om bruk av representasjonsrettigheter

Flere rapporter, blant annet fra Fafo, BI og Yrkesorganisasjonenes Fellessammenslutning har vist at arbeidstakernes rett til representasjon i de styrende organene ikke blir benyttet i en rekke selskaper. Det skal derfor igangsettes en undersøkelse for å finne ut mer om årsakene til at disse representasjonsrettighetene ikke benyttes, i hvilke bransjer og typer selskaper dette er. I tillegg vil departementet undersøke i hvilken grad kravet om kjønnsrepresentasjon for de ansattes valgte representanter er fulgt opp i de selskapene dette kravet er innført. Resultatene av denne undersøkelsen vil være viktige for å kunne vurdere hvilke tiltak som eventuelt vil være aktuelle for å øke andelen som benytter seg av sin rett til representasjon.

Ferieloven

I forbindelse med behandlingen av dokument nr. 8:60 (2003-2004) vedrørende forslag om lovfesting av rett til fem ukers ferie, ble det opplyst at departementet skulle ta initiativ til en kartlegging av erfaringene med ferieloven. En slik kartlegging ble gjennomført i 2005 ved at hovedorganisasjonene ble invitert til å komme med konkrete og generell innspill i forhold til endringsbehov i ferieloven. Resultatet av denne kartleggingen viste at hovedinntrykket var at ferieloven var en velfungerende lov. Det ble imidlertid pekt på enkelte endringsbehov.

Som et ledd i arbeidet med å kartlegge endringsbehov i ferieloven, fant departementet det også hensiktsmessig å innhente grunnlagsinformasjon om utbredelsen av avtalefestet ferie utover ferielovens krav om fire uker og én dags ferie. Fafo-rapporten «*Hvor lang er ferien?*» fra 2006 viser at mellom 12 og 18 pst. av arbeidstakerne i privat sektor bare har den lovbestemte ferien. Dette dreier seg om 160 000-260 000 lønnstakere. Andelen arbeidstakere med den lovbestemte ferien er størst i små bedrifter og innen bransjer som detaljhandel og hotell- og restaurantvirksomhet, mens arbeidstakere med yrker som krever høyere utdanning (inkludert administrative ledere) oppgir oftest å ha fem ukers ferie. Det er ingen forskjeller mellom menn og kvinner i andelen med den lovbestemte ferien.

I etterkant av kartleggingen har EF-domstolen avsagt en dom vedrørende fortolkningen av Europaparlamentets og Rådets direktiv 03/88/EF om visse aspekter ved organiseringen av arbeidstiden

(arbeidstidsdirektivet) som etter departementets syn nødvendiggjør endringer i ferieloven. På bakgrunn av de innspillene som departementet fikk og som følge av EF-domstolen dom, har departementet sendt på høring et forslag om endringer i ferieloven.

Rapport og status

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har ledet prosjektet for regelforenkling. Arbeidet har pågått over flere år, og utkast til ny forskriftsstruktur for Arbeidstilsynet er sendt på høring med frist september 2007. Arbeidstilsynets regelverksforum har fungert som referansegruppe for etatens arbeid, og er nå etablert som et permanent samarbeidsforum for Arbeidstilsynet og arbeidslivets parter for utvikling av regelverk.

De forskriftene som etaten har felles med andre myndigheter og som er gitt med hjemmel i lover som ikke forvaltes av Arbeidstilsynet, er holdt utenfor regelverksprosjektet. Fellesforskriftene med andre etater vil bestå som egne publikasjoner.

Parallelt med arbeidet med å forenkle forskriftsverket, har Arbeidstilsynet arbeidet med revisjon og utvikling av forskrifter, særlig implementering av EØS-regleverk. Det er dessuten satt i gang et arbeid med å revidere dykkeforskriften.

Petroleumstilsynet

Forslaget til et nytt felles regelverk for petroleumsvirksomheten ble sendt på høring høsten 2006. Saken er imidlertid kompleks i og med at det dreier seg om å etablere et helhetlig regelverk hvor flere myndigheters regelverk etter planen skal inngå. Fortsatt gjenstår det en del arbeid før ferdigstillelse, og det må påregnes en ny høringsrunde i løpet av 2007.

Brukerrettede internettilbud – regelhjelp.no

Regelhjelp.no er en internettbasert regelverksveiviser som skal gjøre det enklere, særlig for små og mellomstore bedrifter, å finne ut hvilke krav på HMS-området som er særlig viktig for dem. Veiviseren ble etablert for 10 bransjer 1. september 2005 og omfatter regelverket til etatene for næringslivsrettet tilsyn, dvs. Statens forurensingstilsyn, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Arbeidstilsynet, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon og Mattilsynet. Veiviseren bygges nå suksessivt ut og skal innen utgangen av 2007 omfatte om lag 50 bransjer. Nettstedet har i oppbyggingsfasen vært organisert som et prosjekt. Spørsmålet som nå er under avklaring er om prosjektfasen kan avsluttes, hvorvidt flere etterspurte myndigheters regelverk skal inn-lemmes, tilknytning til Altinn, redaktøransvar og videre finansiering.

Varsling

Gjennom Ot. prp. nr. 84 (2005-2006) har regjeringen styrket vernet av ansatte som sier ifra om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Varslingsretten er styrket ved at vi har fått nye regler som lovfester arbeidstakers rett til å varsle, som styrker vernet mot gjengjeldelser og som pålegger arbeidsgivere å legge forholdene til rette for varsling i virksomheten. Reglene ble vedtatt ved lov av 1. desember 2006 og trådte i kraft 1. januar 2007. Departementet og Arbeidstilsynet har i fellesskap utarbeidet en veiledning til varslerbestemmelsene.

Delmål 6: Sikre enhetlig og samordnet myndighetsinnsats på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

Strategier og tiltak

Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt skal alle rette innsats mot å bidra til at norsk arbeidsliv holder en høy standard på helse, miljø og sikkerhet. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet skal begge føre tilsyn med virksomhetenes etterlevelse av arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen. Utfordringene knyttet til arbeidsmiljø- og sikkerhetsspørsmål er i stor grad overlappende, men kan også være til dels forskjellige i petroleumsvirksomheten og landbasert virksomhet. Petroleumsvirksomheten har et større sikkerhetsfokus / storulykkespotensial enn landsiden. Det er viktig at tilsynsetatene opptrer enhetlig og samordnet samt har god kjennskap til hverandres kunnskap og kompetanse, regelverksfortolkning og håndhevingspraksis samt virkemiddelbruk og effekter av denne.

Likeledes er det viktig at Statens arbeidsmiljøinstitutt er deltagende i kunnskaps- og kompetanseutvikling slik at den helhetlige tilnærmingen til utfordringer på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet baseres på en felles forståelse av utviklingstrekk og utfordringer samt rolleutøvelse og virkemiddelbruk.

For å sikre en enhetlig og samordnet tilnærming til utfordringer og oppgaver på området samt tilstrebe størst mulig grad av felles regelverksforståelse og håndheving vil departementet bidra til å skape arenaer hvor etatene møtes for både gjensidig utveksling av kunnskap og for utvikling av virkemiddelbruk.

Som tilsynsmyndigheter er Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet avhengig av å ha tillit og troverdighet i forhold til offentligheten. For å opprett-

holde autoritet og legitimitet på sine ansvarsområder må etatene sikre at deres beslutninger og vedtak er basert på tilstrekkelig kunnskap og kompetanse. Det er også viktig at tilsynene har høy faglig integritet slik at det ikke skapes usikkerhet i forhold til hvilke vurderinger som ligger til grunn for deres beslutninger og vedtak.

Statens arbeidsmiljøinstitutt er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og -helse. Instituttet skal blant annet drive grunnforskning innenfor sitt område og må derfor ha tilstrekkelig grad av frihet for å kunne virkeliggjøre dette.

Det er derfor vesentlig for etatsstyringen på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet at det fokuseres på og tilstrebes å gi etatene tilstrekkelig frihetsgrad for å underbygge deres behov for tillit, autoritet, legitimitet og faglig integritet mht å gi råd til departementet som fagdirektorat og overfor offentligheten.

For å kunne gi og formidle dette må departementet sikre at etatene har nødvendig evne til å utføre sine oppgaver, nå fastsatte mål i tråd med Stortingets intensjoner. Innen tilsynsutøvelse og kunnskapsproduksjon er det få naturlige resultatindikatorer som kan gi løpende styringsinformasjon i forhold til kvaliteten på etatenes arbeid. Det er derfor viktig å gjennomføre planmessige og systematiske undersøkelser av hvordan etatene fungere i forhold til intensjonene.

Departementet vil derfor gjennomføre evalueringer av etatene for å sikre informasjon om hvordan og i hvilken grad etatene har evne til utføre sine oppgaver og nå de mål som er satt samt gjennomføre tiltak for eventuelt å utbedre nødvendige forhold.

Rapport og status

Evaluering av Petroleumstilsynet

I 2006 ble det gjennomført en bred evaluering av Petroleumstilsynet for å kartlegge hvordan Petroleumstilsynet fungerer som tilsynsmyndighet og hvordan Petroleumstilsynet løser sine pålagte oppgaver / når sine mål. Evalueringen skulle også kartlegge rolleutøvelse, virkemiddelbruk og evne til å styre og utvikle egen organisasjon.

Evalueringsrapporten viser at Petroleumstilsynet i stor grad fungerer godt etter formålet. Etaten gjennomfører sitt strategiarbeid på en bred og involverende måte som bidrar til å sikre at etaten klarer å være i forkant når det gjelder å se hvilken betydning de ulike utviklingstrekkene og utfordringene har for helse, miljø og sikkerhet. Det er bred enighet blant eksterne aktører og egne ansatte om at kompetanse er en av etatens sterkeste sider. Det er etablert solide og systematiske systemer for innhenting og utvikling av kunnskap og kompetanse, bl.a. gjennom et utstrakt samarbeid med arbeidslivets parter i bransjen.

Evalueringen viser at Petroleumstilsynet ivaretar den nødvendige uavhengighet i sine tilsynsoppgaver og tilsynsobjektene gir uttrykk for at etaten i all hovedsak opptrer forutsigbart og i tråd med god forvaltningskikk.

Rapporten peker også på enkelte utfordringer av mer intern karakter. Petroleumstilsynet har utarbeidet forslag til oppfølgingsplan som vil bli ferdigbehandlet av departementet høsten 2007.

Evaluering av Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet ble sist evaluert i 2002. Den forrige evalueringen resulterte i beslutninger om iverksetting av ny strategi og en omfattende omorganisering. Gjennomføringen av de nevnte endringene er godt i gang, men de har dels virket i relativt kort tid og noen beslutninger er enda ikke fullt ut iverksatt.

Det vil i 2007 bli gjennomført en underveisevaluering med følgende hovedspørsmål:

- Hvordan etaten har iverksatt de overordnede beslutningene om ny organisasjon og strategi, særlig med hensyn til prioriteringer og avveininger innen virkemiddelbruk/rolleutøvelse, forvaltning og utvikling av kompetanse og samvirke mellom sentralt og regionalt nivå.
- Hvordan etaten, i sin overordnede planlegging og i sin daglige drift, håndterer de siste års nye utviklingstrekk på arbeidslivsområdet, herunder økning i sykefravær, utstøting og sosial dumping.
- Hvordan etaten har etablert og praktiserer systemer for styring av egen organisasjon og for god ressursutnyttelse, og hvordan sammenhengen er mellom etatens pålagte oppgaver og de tildelte ressursene.

Andre saker

ILO (International Labour Organisation) – Vedtak på Arbeidskonferansen juni 2006

På ILOs arbeidskonferanse juni 2006, ble det vedtatt en konvensjon og én rekommandasjon om helse og sikkerhet på arbeidsplassen (konvensjon 187 og rekommandasjon 197). Det ble videre vedtatt en rekommandasjon om ansettelsesforholdet (rekommandasjon 198).

De aktuelle tekstene legges ved i norsk oversettelse. I henhold til ILOs konstitusjon Artikkel 19 skal tekstene forelegges Stortinget til informasjon. Departementet vil komme tilbake til ratifikasjonsspørsmålet og nærmere omtale av innholdet i disse ILO-instrumentene i egen proposisjon til Stortinget.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
640	Arbeidstilsynet	388 114	338 900	360 800	6,5
642	Petroleumstilsynet	164 847	159 900	175 600	9,8
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	79 400	81 800	85 500	4,5
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	73 421	85 700	59 400	-30,7
648	Arbeidsretten, riksmeklingsmannen m.m.	13 534	14 300	17 900	25,2
	Sum kategori 09.40	719 316	680 600	699 200	2,7

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	562 584	508 200	546 000	7,4
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	4 541	5 400	5 500	1,9
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	79 400	81 800	85 500	4,5
70-89	Andre overføringer	72 791	85 200	62 200	-27,0
	Sum kategori 09.40	719 316	680 600	699 200	2,7

Kap. 640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	349 811	335 000	356 800
22	Flyttekostnader, *kan overføres*	34 532		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	3 771	3 900	4 000
	Sum kap. 640	388 114	338 900	360 800

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 4 999 000 kroner
Post 22: 21 790 000 kroner
Post 45: 190 000 kroner

Strategier og utfordringer for myndighetene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er gitt en helhetlig omtale under resultatområdet foran. Videre er etatens faglige virksomhet og bidrag til måloppnåelse på resultatområdet omtalt under de enkelte delmål foran. Her omtales etatens mål og hovedoppgaver og rapport på ev. interne forhold. Videre presenteres faglige resultatmål og budsjettforslag for 2008.

Mål og hovedoppgaver

Arbeidstilsynets viktigste oppgave er å bidra til at arbeidsmiljølovens bestemmelser blir fulgt opp i virksomhetene, blant annet gjennom å føre tilsyn og gi veiledning basert på grundige vurderinger av i hvilke virksomheter risikoen for helseskader og ulykker er størst. Videre skal etaten bidra til å forebygge helseskader og fremme et inkluderende arbeidsliv. Arbeidstilsynet er en forebyggende etat og hovedstrategien er å sørge for at virksomhetene, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, selv forebygger ulykker og helseskader. Etaten konsentrerer sin innsats om de arbeidsmiljøforholdene som vurderes som de viktigste når det gjelder å forebygge arbeidsrelaterte skader, sykdommer og ulykker. Dette er forhold som relaterer seg til påvirkning som fører til psykisk helseskade, helseskadelige ergonomiske forhold, helseskadelig kjemisk og biologisk påvirkning samt alvorlig ulykkesrisiko.

Rapport

Flytting av direktorat og omstilling

Fra 1. januar 2006 trådte Arbeidstilsynets nye organisasjon i kraft. Et mindre og strategisk rettet direktorat startet opp i Trondheim og etatens ytre apparat ble omdannet fra 12 distriktskontor til syv regionskontor. Det ble opprettet en ny strategisk etatsledelse bestående av Arbeidstilsynet direktør samt regionsdirektørene. Driften av det gamle direktoratet i Oslo ble avviklet i løpet av 2006.

Av totalt 142 ansatte i direktoratet i Oslo ble 12 personer med til Trondheim og 49 personer gikk til stillinger i Arbeidstilsynets regioner.

Strategier og utfordringer for 2008

Arbeidstilsynet skal gi følgende bidrag til måloppnåelse på området. Resultatmålene er gruppert etter delmålene for resultatområdet.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Resultatmål 1

Arbeidstilsynet skal bidra til at virksomhetene forebygger arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremmer inkludering. Arbeidstilsynet skal drive forebyggende arbeid spesielt innenfor følgende områder, bransjer og prosjekter:

- Muskel-/skjelettplager og psykiske plager i bransjene helse, sosial og omsorg, transport og undervisning
- Tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte og arbeidstakere med redusert funksjonsevne
- Kjemisk og biologisk eksponering
- Arbeidsulykker/-skader i bransjene helse- og sosialtjenester, bygg- og anlegg, transport og kommunikasjon og industri
- Sosial dumping (jf. eget resultatmål 2)
- Arbeidsforhold for unge arbeidstakere
- Bransjeprosjektet (sykehjem og kjøtt- og fjørfeindustrien)
- Oppfølging av samhandlingsprosjektet med NAV-etaten og Petroleumstilsynet
- Økt tilsyn i forhold til sykefravær. Noen aktuelle bransjer er renhold, detaljhandel og undervisning
- Oppfølging av bedriftshelsetjenesten

Delmål 3: Bidra til å hindre sosial dumping

Resultatmål 2

Arbeidstilsynet skal bidra til å hindre sosial dumping, blant annet gjennom å føre tilsyn på arbeidsplasser som sysselsetter arbeidsinnvandrere. Arbeidstilsynet skal i 2008 blant annet fokusere på følgende:

- Sikre høyt og kontinuerlig tilsynsvolum i bransjene bygg og anlegg, transport, renhold og hotell- og restaurant
- Streng reaksjonspraksis for å forhindre at useriøse aktører får fotfeste
- Implementere nytt regelverk om id-kort, påseplikt og bemanningsforetak
- Utvikle en informasjonsstrategi i samarbeid med departementet og Petroleumstilsynet
- Samarbeide med andre etater (politi, skattemyndighet og UDI) for å sikre samordning av statlige kontroll- og informasjonstiltak og bruke media aktivt for å synliggjøre at sosial dumping ikke er akseptabelt

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold

Resultatmål 3

Arbeidstilsynet skal ha oversikt over HMS-utfordringene i arbeidslivet og bidra til å skape et omforent og helhetlig bilde av risikoforhold som grunnlag for iverksettelse av forebyggende tiltak.

Etaten skal blant annet:

- Utvikle sin kunnskap om både fysiske og psykososiale /organisatoriske faktorers betydning for arbeidsmiljø, helse, sykefravær og uføretrygding
- Øke kunnskapen om lønns- og arbeidsvilkår for utsatte grupper, blant annet som følge av stadig økende arbeids- og tjenesteinnvandring, jf. sosial dumping problematikken
- Bidra til bedre oversikt over kjemikaliebruken i arbeidslivet

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Resultatmål 4

Med forbehold av resultatet av høringsrunden, skal Arbeidstilsynet i 2008 forberede og iverksette informasjon og veiledning om den nye forenklede forskriftsverket som etter planen skal tre i kraft 1. januar 2009.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Arbeidstilsynet hadde pr. 1. mars 2007 en bemanning tilsvarende 485 årsverk, hvorav 73 årsverk i direktoratet i Trondheim.

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til direktoratet, sju regionkontorer og Svartjenesten og skal finansiere tilsyn, informasjon, behandling av søknader, dispensasjoner, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid.

Bevilgningen foreslås styrket med 10 mill. kroner til ytterligere forsterket innsats for å hindre sosial dumping. Forslaget er en videreføring av vedtak i revidert budsjett 2007. Videre er bevilgningen økt med 4 mill. kroner til økt tilsynsomfang mot sykefravær, en justering for helårseffekten av tiltak som ble igangsatt i 2007.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3640, postene 01, 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet totalt 7,8 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 356,8 mill. kroner.

Post 22 Flyttekostnader, kan overføres

Det foreslås ingen bevilgning for 2008, jf. behandlingen av St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn hvor Stortinget ga tilslutning til regjeringens forslag om å flytte Arbeidstilsynet til Trondheim i løpet av 2004-2006. I og med at bevilgningen på posten er overførbar, vil en ev. mindreutgift i 2007 bli overført til 2008.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke vedlikehold av bygninger. Det foreslås bevilget 4 mill. kroner for 2008.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	947	1 410	1 400
04	Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 666	4 820	5 000
05	Tvangsmulkt	8 091	1 710	1 800
06	Refusjoner	6 440		
07	Byggesaksbehandling, gebyrer	15 048	15 000	15 700
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	7		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	2 688		
18	Refusjon sykepenger	7 786		
	Sum kap. 3640	45 673	22 940	23 900

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter i hovedsak abonnements- og annonseinntekter knyttet til tidsskriftet Arbeidervern.

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyrer

Posten omfatter inntekter fra gebyrer i forbindelse med kjemikaliekontroll.

Post 05 Tvangsmulkt

Inntektene under denne posten omfatter innkrevd tvangsmulkt som virksomheter er blitt ilagt pga. manglende oppfølging av pålegg fra Arbeidstilsynet.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyrer

De konkrete tjenester Arbeidstilsynet utfører for virksomhetene ved byggesaksbehandling etter arbeidsmiljølovens § 18-9, gebyrfinansieres og inntektene føres på denne posten.

Kap. 642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	144 113	144 000	159 100
21	Spesielle driftsutgifter	19 964	14 400	15 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	770	1 500	1 500
	Sum kap. 642	164 847	159 900	175 600

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 7 041 000 kroner
Post 45: 731 000 kroner

Strategier og utfordringer for myndighetene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er gitt en helhetlig omtale under resultatområdet foran. Videre er etatens faglige virksomhet og bidrag til måloppnåelse på resultatområdet omtalt under de enkelte delmål foran. Her omtales etatens mål og hovedoppgaver og rapport på ev. interne forhold. Videre presenteres faglige resultatmål og budsjettforslag for 2008.

Mål og hovedoppgaver

Petroleumstilsynet skal legge premisser for og følge opp at aktørene i petroleumsvirksomheten holder et høyt nivå på helse, miljø og sikkerhet slik at risikoen for storulykker, uønskede hendelser og arbeidsrelaterte skader og sykdommer reduseres. Myndighetsansvaret gjelder for petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel og på enkelte anlegg på land. Petroleumstilsynet er utpekt som koordinerende myndighet, og skal ved eget tilsyn og i samarbeid med andre myndigheter på HMS-området sikre at petroleumsvirksomheten og virksomhet tilknyttet denne blir fulgt opp på en helhetlig måte.

Rapport

Inngår i omtale under de enkelte delmål foran.

Strategier og utfordringer 2008

Petroleumstilsynet skal gi følgende bidrag til måloppnåelse på området. Resultatmålene er gruppert etter delmålene for resultatområdet.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko

Resultatmål 1:

Petroleumstilsynet skal ha oversikt over HMS-utfordringene i petroleumsvirksomheten og bidra til å skape et omforent og helhetlig bilde av risikoforhold i næringen som grunnlag for iverksettelse av forebyggende tiltak.

Etaten skal blant annet:

- Overvåke utvikling i HMS-nivået bl.a. gjennom videreutvikling av RNNS-prosjektet
- Videreføre prosjektet om identifisering av risikoutsatte grupper
- Bidra til bedre oversikt over kjemikaliebruken i petroleumsvirksomheten
- Bidra med relevante data til NOA
- Bidra til kunnskapsutvikling og bedre forståelse for årsak til utvikling av muskel- og skjelettlidelser, i samarbeid med Arbeidstilsynet

Delmål 2: Bidra til reduksjon av risiko for storulykker i petroleumssektoren og forebygge skade på ytre miljø

Resultatmål 2

Petroleumstilsynet skal være en pådriver for at næringen forhindrer storulykker og forebygger skader på yte miljø. Tilsynet vil i 2008 fokusere på følgende utfordringer:

- Endringer i aktørbildet
- Aldring av innretninger
- Teknisk integritet, herunder brønnsikkerhet
- Ledelsesinvolvering
- Integrerte operasjoner
- Beredskap mot terror og bevisste anslag

Resultatmål 3

Petroleumstilsynet skal være tydelig og aktiv i samarbeidet med partene og myndighetene rundt Nordsjøen og Barentshavet.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Resultatmål 4

I tillegg til det helhetlig perspektiv som kreves ift. forebygging av storulykker skal Petroleumstilsynet ha fokus rettet på forebygging av arbeidsrelaterte sykdommer og skader.

Petroleumstilsynet skal være en pådriver for at næringen forebygger arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremmer inkludering. Petroleumstilsynet skal drive forebyggende arbeid spesielt innenfor følgende områder og prosjekter:

- Risikoutsatte grupper
- Arbeidstidsordninger og restitusjonsforhold
- Human factors – storulykke og arbeidsmiljøperspektiv
- Kjemisk eksponering
- Oppfølging av samhandlingsprosjektet med NAV-etaten og Arbeidstilsynet
- Personsikkerhet ved anleggsarbeid og store modifikasjoner på anlegg i drift

Delmål 3: Bidra til å hindre sosial dumping

Resultatmål 5

Petroleumstilsynet skal bidra til å hindre sosial dumping i petroleumssektoren gjennom å følge opp at aktørene i næringen iverksetter nødvendige tiltak. Petroleumstilsynet vil i 2008 blant annet fokusere på følgende:

- Vektlegge håndtering av kommunikasjon på tvers av språk – og kulturgrenser i tilsyns- og veiledningsaktiviteter
- Implementere nytt regelverk om påseplikt og id-kort
- Utvikle en informasjonsstrategi i samarbeid med departementet og Arbeidstilsynet

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Resultatmål 6

Petroleumstilsynet skal bidra til å ferdigstille og iverksette et nytt, felles regelverk for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte anlegg på land.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Petroleumstilsynet hadde pr. 1. mars 2007 en bemanning tilsvarende 148,2 årsverk. Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for etaten og skal finansiere tilsyn, regelverksarbeid, informasjon, internasjonalt arbeid mv.

Petroleumstilsynet foreslås styrket med 5 mill. kroner til etablering av elektroniske samhandlingsløsninger for å sikre at tilsynsmyndighetene, også i fremtiden, har nødvendig kompetanse og teknologi til å ivareta sine oppgaver og roller. Dette er en videreføring av tiltak som ble igangsatt i revidert budsjett 2007. Videre foreslås bevilgningen økt med 7 mill. kroner i 2008 for å øke kapasiteten i tilsynet i forhold til et stadig mer komplekst aktørbilde, en ytterligere styrking på 3,5 mill. kroner ift. revidert budsjett 2007.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, postene 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet 3,1 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 159,1 mill. kroner for 2008.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forslaget omfatter særlige utgifter til tilsyn med petroleumsaktiviteter som Petroleumstilsynet vil utføre på egen hånd eller ved hjelp av eksterne konsulenter. Utgiftene refunderes i sin helhet av gebyrer som inntektsføres under kap. 3642, post 03 Refusjoner av tilsynsutgifter.

Det foreslås bevilget 15 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter knyttet til IKT-relatert utstyr.

Det foreslås bevilget 1,5 mill. kroner.

Kap. 3642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	424	850	850
03	Refusjon av tilsynsutgifter	67 524	58 900	68 500
06	Refusjoner/ymse inntekter	2 875	2 400	2 500
07	Leieinntekter bedriftshytte	43		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	338		
17	Refusjon lærlinger	40		
18	Refusjon sykepenger	1 895		
	Sum kap. 3642	73 139	62 150	71 850

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Bevilgningen skal dekke inntekter som refusjon av lønnsutgifter til bedriftslege og refunderbare timer som Petroleumstilsynets ansatte vil utføre knyttet til NORADs virksomhet.

Post 03 Refusjon av tilsynsutgifter

Posten omfatter refusjon til Petroleumstilsynet for utgifter som følge av tilsyn med petroleumsvirksomheten. Refusjonene er knyttet til utgiftspostene 01 og 21.

Bevilgningen foreslås økt med 7 mill. kroner i tillegg til prisjustering, jf. kap. 642, post 01.

Post 06 Refusjoner/Ymse inntekter

Bevilgningen dekker inntekter fra kantinedrift og andre diverse inntekter.

Post 07 Leieinntekter bedriftshytte

Posten omfatter inntekter for fremleie av bedriftshytte blant ansatte i Petroleumstilsynet og Oljedirektoratet samt inntekter ifm. konferanser og seminarer rettet mot petroleumsnæringen.

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
50	Statstilskudd	79 400	81 800	85 500
	Sum kap. 643	79 400	81 800	85 500

FoU på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er også omtalt under kap. 601, post 50.

Strategier og utfordringer for myndighetene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er gitt en helhetlig omtale under resultatområdet foran. Videre er etatens faglige virksomhet og bidrag til måloppnåelse på resultatområdet omtalt under de enkelte delmål foran. Her omtales etatens mål og hovedoppgaver og rapport på ev. interne forhold. Videre presenteres faglige resultatmål og budsjettforslag for 2008.

Mål og hovedoppgaver

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstitutt for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Instituttet har som overordnet mål å skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. Sidestilt med og integrert i forsknings- og utredningsvirksomheten er service, utdanning og formidling av kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse.

STAMI har følgende hovedmål for sin virksomhet:

- Skape kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse
- Kartlegge arbeidsmiljø- og helseforhold, vurdere risiko og foreslå forebyggende tiltak
- Gjøre kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse kjent

Rapport

Inngår i omtale under delmål 4.

Strategier og utfordringer for 2008

STAMI skal gi følgende bidrag til måloppnåelse på området. Samtlige av STAMIs resultatmål knyttes til delmål 4 under målstruktur, *Øke omfang av og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko*.

STAMIs forskning skal ha relevans for arbeid og helse. Følgende forskningsfelt og områder skal prioriteres i 2008:

- Kunnskap om kjemiske og biologiske arbeidsmiljøforhold, herunder bidra til bedre oversikt over kjemikaliebruken i arbeidslivet i samarbeid med Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet
- Kunnskap om ergonomiske, psykososiale og organisatoriske arbeidsmiljøforhold, herunder oppdatere kunnskapsstatus på områdene arbeidstidsordninger og helse og muskel-/skjelettlidelser
- Videreutvikling av tiltaket Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA)
- Formidling av samfunnsnyttig kunnskap fra de ulike forskningsaktivitetene
- Samarbeid med og bidra med kunnskap til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet. Andre viktige målgrupper for samarbeid er arbeidslivets parter, helsevesenet og forskningsmiljøer

Budsjettforslag for 2008

Post 50 Statstilskudd

Instituttet ble omdannet til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter fra 1. januar 2005. Bevilgningen er netto tilskudd til drift av instituttet. Instituttets inntekter fra bidragsforskningen utgjør om lag 15 pst. av instituttets totale budsjett og inntektskil-

dene er i all hovedsak offentlige midler herunder Norges forskningsråd.

Bevilgningen foreslås økt med 200 000 kroner for å dekke årlige kostnader for regnskapsoppgaver utført av Statlig senter for økonomistyring. Det foreslås bevilget 85,5 mill. kroner for 2008, herunder prisjustering på 3,5 mill. kroner.

Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, *kan overføres*	630	500	300
70	Tilskudd til pionerdykkere, *overslagsbevilgning*	70 421	80 000	56 300
72	Tilskudd, *kan overføres*	2 370	5 200	2 800
	Sum kap. 646	73 421	85 700	59 400

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 675 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Stortinget bad i 2004 regjeringen etablere en kompensasjonsordning med maksimal utbetaling til den enkelte dykker på 40 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. St.meld. nr. 47 (2002-2003), Innst.S. nr. 137 og 138 (2003-2004). Kompensasjon skulle også gis til etterlatte under nærmere bestemte vilkår. Regjeringen ble videre bedt om å etablere en oppreisningsordning til pionerdykkerne i Nordsjøen, samt etterlatte, på 200 000 kroner. Oppreisning skal gis til de som fyller vilkårene i flertallets retningslinjer for kompensasjonsordning, jf. Innst.S. nr. 137 (2003-2004). Finansiering av kompensasjons- og oppreisningsordningen ble lagt fram i revidert budsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 og Innst.S. nr. 250 (2003-2004). Kongen i Statsråd oppnevnte i 2004 en nemnd som behandler søknader om kompensasjon.

Rapport

Fristen for å søke om kompensasjon og oppreisning utløp 1. juli 2006. Totalt har det kommet inn 311 søknader, hhv. 258 dykkersøknader og 53 etterlattesøknader. Av disse kom 299 søknader innen fristen og 12 søknader etter fristen. Av de siste 12 er syv søknader avvist/avslått, én søknad vedtatt og fire utsatt til senere behandling på grunn av manglende dokumentasjon.

I alt 177 dykkere og 36 etterlatte har fått tildeling (i en del tilfeller deler flere etterlatte summen), mens 12 dykkere og 15 etterlatte er avslått eller har trukket søknaden. Samlet regnskap for perioden 2004 til 1. september 2007 er noe i overkant av 493 mill. kroner. Per september 2007 gjenstår 43 dykkersøknader. Alle etterlattesøknadene er ferdigbehandlet. Nemnda anslår at halvparten av resterende dykkersøknader vil bli ferdigbehandlet i 2007. Det er hovedsak manglende medisinsk dokumentasjon som forsinker søknadsbehandlingen. Yrkesmedisinsk avdeling på Haukeland sykehus undersøker en dykker i uken, det betyr at utredningsarbeidet først vil kunne være ferdig i løpet av 2007. Erfaringsmessig tar det 3-5 måneder før erklæringen foreligger slik at nemnda først kan forvente å være ferdig sommeren 2008.

Budsjettforslag 2008

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke godtgjørelse og driftsutgifter for nemnda som behandler søknadene om kompensasjon. For 2008 foreslås en bevilgning på 0,3 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til Pionerdykkerne i Nordsjøen, overslagsbevilgning

Bevilgningen omfatter strakshjelp og tilskudd til kompensasjon og oppreisning. De samlede utbetalinger, i perioden 2004-2006, til kompensasjon og oppreisning som følge av regjeringens forslag var anslått til om lag 430 mill. kroner. I forbindelse med at mange søknader kom rett før fristens utløp, ble anslaget oppjustert til om lag 600 mill. kroner. Av de 43 gjenstående søknadene anslås det at halvparten vil bli behandlet og utbetalt i 2007.

Det foreslås på denne bakgrunn en bevilgning på noe i overkant av 56,3 mill. kroner for 2008.

Post 72 Tilskudd, kan overføres

Posten omfatter følgende tiltak:

Tiltak	Forslag 2008
Tilskudd til Norsk Oljemuseum	0
Tilskudd til Dykkerkontakten (Stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere)	2,8 mill. kroner

Med bakgrunn i Innst.S. nr. 250 (2003-2004) Om tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2004, bevilget Stortinget 10 mill. kroner til Norsk Oljemuseum for bistand til utarbeiding av en historisk utstilling av dykkervirksomheten på norsk sokkel, utarbeidelse av en bok om pionerdykkingen og det nå opphørte arbeidet med et diplom. Ferdigstillelsen av bokprosjektet vil bli forskjøvet med ett år slik at bokprosjektet først vil bli ferdigstilt innen utgangen av 2008. Det planlegges en større markering ved åpning av den historiske utstillingen, samtidig som boken lanseres. Dette forventes å skje ved årsskiftet 2008/2009.

Av opprinnelig bevilgning på 10 mill. kroner gjenstår 4, 2 mill. kroner per september 2007. Restbevilgning vil overføres til 2008 og ev. til 2009. Det foreslås ingen ny bevilgning til Norsk Oljemuseum i 2008.

Posten vil fra 2008 også dekke bevilgning til Dykkerkontakten (Stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere). Regjeringen foreslår at støtten videreføres i 2008. Støtte til Dykkerkontakten har tidligere vært bevilget under kap. 0601, post 21.

Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	12 853	12 000	12 500
21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres, kan nyttes under post 01*	681	2 300	2 300
70	Tilskudd til faglig utvikling			3 100
	Sum kap. 648	13 534	14 300	17 900

Overført fra 2006 til 2007:
Post 21: 1 744 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Arbeidsretten behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistloven og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.

Riksmeklingsmannen skal mekle i interessetvister mellom partene i arbeidslivet, dvs. tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Hovedoppgaven er å hjelpe partene til å unngå konflikt og dermed bevare arbeidsfreden.

Rikslønnsnemnda behandler i hovedsak tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler som blir henvist til den når det gripes inn i arbeidskonflikter med tvungen lønnsnemnd. En avgjørelse fra Rikslønnsnemnda får virkning som tariffavtale mellom partene.

Tariffnemnda fastsetter forskrifter som innebærer at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter, også for utenlandske arbeidstakere og uorganiserte norske arbeidstakere.

Rapport

Arbeidsretten

Arbeidsretten hadde 76 saker til behandling i 2006, hvorav 36 nye og 40 overført fra 2005. Tallet på nye saker har gått ned i forhold til de to foregående årene; 52 saker i 2005 og 40 saker i 2004, og ligger på samme nivå som i 2002. Tallet på avgjorte saker ligger omtrent på gjennomsnittet av de tre foregående årene. Resultatet er en nedgang i restansen fra 40 til 33 i løpet av året. En må tilbake til 1999 for

å finne en lavere restanse. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 9 måneder og 20 dager i 2006, en reduksjon på vel en måned fra 2005.

Riksmeklingsmannen

Saksmengden ved institusjonen varierer sterkt mellom år med hovedoppgjør og år med mellomoppgjør. I 2006 var det mekling i 177 rikssaker, mot 14 saker i mellomoppgjørsåret 2005. 14 av riksmeklingene endte med konflikt. Videre ble 68 kretssaker ferdigbehandlet, mot 88 saker i 2005, hovedsakelig om krav om oppretting av tariffavtale. De fleste av disse sakene ble løst uten formell mekling.

Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

I 2006 behandlet Rikslønnsnemnda 3 saker. Tariffnemnda en ny forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge.

Strategier og utfordringer for 2008

Arbeidsrettens administrative tilknytning

Som en følge av blant annet forslagene i Domstolkommisjonens utredning NOU 1999: 19 *Domstolene i samfunnet* er det blitt gjennomført vesentlig endringer i administrasjonen av norske domstoler ved lov 15. juni 2001 nr. 62 om endringer i domstolsloven m.m. Domstolskommisjonen tok i sin innstilling ikke standpunkt til hvorvidt Arbeidsretten som særdomstol skulle omfattes av de foreslåtte endringene, men la til grunn at dette burde utredes nærmere. Departementet har foretatt en gjennomgang og vurdering av det administrative regelverket for Arbeidsretten for på denne bakgrunn å vurdere hvorvidt og eventuelt i hvilket omfang de endringene som er gjennomført for de alminnelige domstoler, skal gjøres gjeldende for domstolen Arbeidsretten. Saken har vært på bred høring og er nå under oppfølging i departementet.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen hadde pr. 1. mars 2007 en bemanning på hhv 5 og 3 årsverk. Posten omfatter driftsutgiftene til Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda. Som en prøveordning ble det med virkning fra 1. mars 2007 og ut oppnevningsperioden 31. august 2008 opprettet en midlertidig dommerstilling i Arbeidsretten for å redusere saksbehandlingstiden ytterligere. Videre er det innarbeidet 500 000 kroner i pris- og lønnsjustering. Det foreslås en bevilgning for 2008 på 12,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 01

Saksmengden og utgiftene til institusjonene på kapitlet varierer, særlig i forhold til hvordan lønnsoppgjørene forløper, om det er hoved- eller mellomoppgjør og om oppgjørene er samordnet eller forbundsvise. Posten skal dekke økte utgifter ved institusjonene på kapitlet, samt kompetanseoppbygging og utredninger innen feltet kollektiv arbeidsrett. Posten skal videre dekke en andel av utgiftene til en professorstilling i arbeidsrett ved Universitetet i Oslo. Stillingen finansieres for øvrig av midler fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD). Det foreslås en bevilgning for 2008 på 2,3 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til faglig utvikling

Det etableres et faglig utviklingsprosjekt for arbeidsrett som bidrar til å sikre nødvendig kompetanse for fremtiden. *Formålet* er å sikre at faglig kompetanse blir bevart og utviklet på høyt nivå for å ivareta samfunnsmessige behov for kunnskap om arbeidslivets og arbeidsmarkedets regelverk og institusjoner. I formålet inngår det å styrke fagkompetansen nasjonalt, og å utvikle internasjonale relasjoner som kan bidra til kunnskaps- og kompetanseutvikling. Se også omtale under delmål 4.

Fagprosjektet forankres ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo der den vitenskaplige kompetansen finnes. Det foreslås opprettet fire rekrutteringsstillinger (doktorgradstipendiater/post.doc) som kan ivareta individuell arbeidsrett; kollektiv arbeidsrett. Det foreslås en bevilgning for 2008 på 3,1 mill. kroner.

Arbeidsretting, velferd og inkludering

Resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak

Strategiske mål

Regjeringen vil ha flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad og gjøre stønadsforvaltningen enklere og bedre tilpasset brukerne. Med dette utgangspunktet skal regjeringen:

- bidra til å skape et inkluderende samfunn, et inkluderende arbeidsliv og et velfungerende arbeidsmarked
- sikre inntekt ved sykdom, rehabilitering, attføring, uførhet og for enslige forsørgere
- ivareta vanskeligstilte gruppers behov og bekjempe fattigdom, bl.a. ved å stimulere til arbeid og deltakelse

Regjeringen vil gjennom samarbeidet med partene i arbeidslivet legge grunnlaget for et velfungerende arbeidsliv. Det vil derfor bli lagt til rette for høy yrkesdeltakelse, samtidig som Regjeringen vil bekjempe utstøtingen og gjøre terskelen for å komme inn i arbeidslivet lavere, samt heve tersklene ut av arbeidslivet. Dette er av stor betydning for produksjonen og velferden i samfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er den beste sikringen mot fattigdom og for at enkeltindividet skal få utnyttet sine muligheter. Regjeringen vil bidra til å forebygge sykefravær, og legge til rette for gode arbeidsrettede løp slik at flest mulig skal ha og få mulighet til å bruke sine ressurser i arbeidslivet. Regjeringen vil videreutvikle avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv og sikre at alle mål i avtalen blir vektlagt.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for folketrygdens helserelaterte inntektssikringsordninger og stønad til enslige forsørgere, oppfølgingen av sykefraværet, gjennomføring og oppfølging av tiltak i forbindelse med medisinsk rehabilitering og yrkesmessig attføring.

Arbeids- og velferdsetaten har det operative ansvar for forvaltningen av disse ordningene. Etaten skal påse at arbeidsrettede tiltak iverksettes så tidlig som mulig i samarbeid med stønadsmottakeren.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen i antall mottakere av helserelaterte ytelser

Siden andre halvdel av 1990-tallet har det vært en betydelig vekst i antall mottakere av helserelaterte ytelser. Nivået har de siste 4 år vært noe mer stabilt, veksten i tilgangen har avtatt og flere vender nå tilbake yrkeslivet etter en periode som mottaker av en helserelatert ytelse.

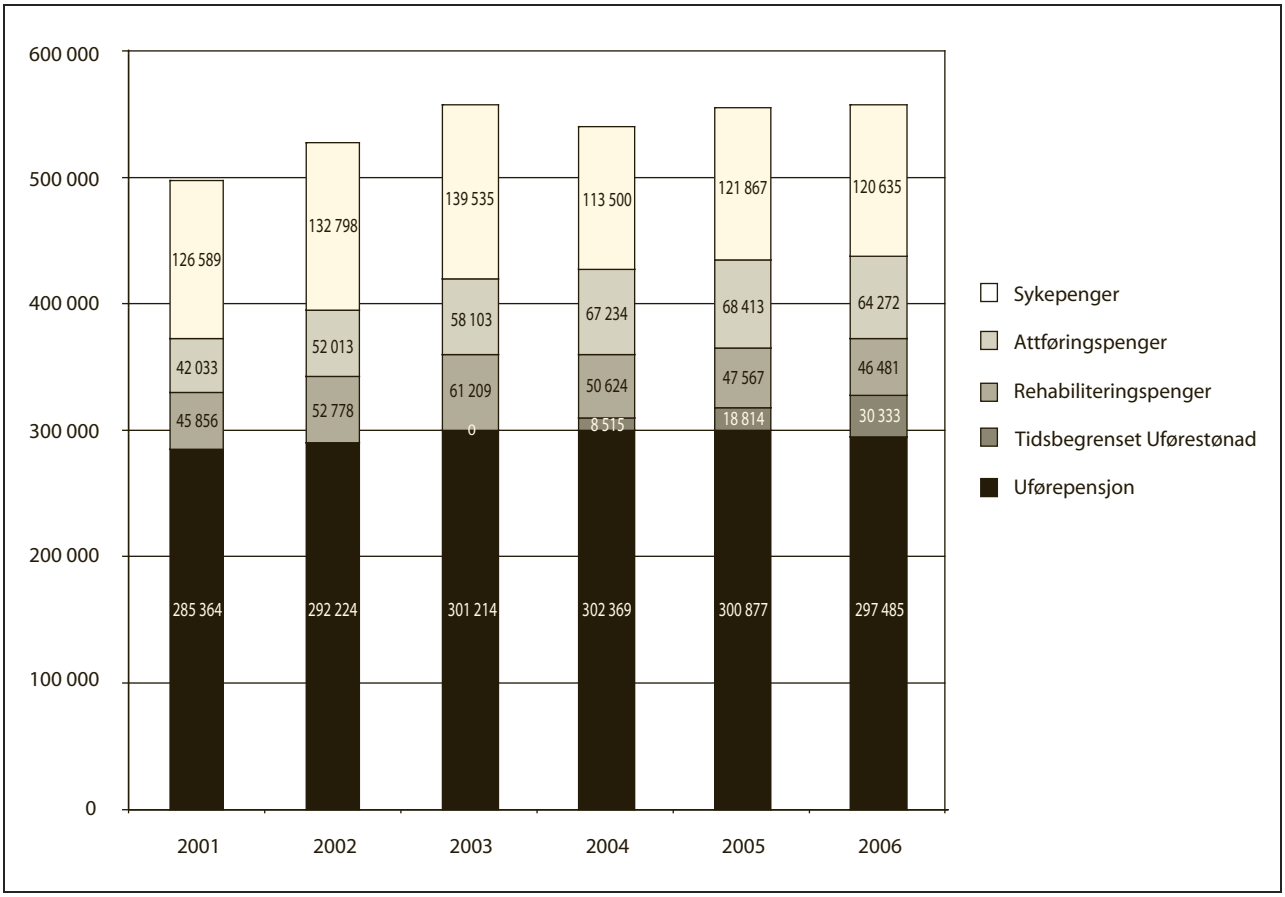

Figur 6.7 Antall mottakere av sykepenger[1], rehabiliteringspenger, attføringspenger, tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon pr. 31.12. 2001-2006

[1] Tallene avviker fra tidligere års statistikk, jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006), grunnet endringer i tellemåte.

Fra 2005 til 2006 gikk det totale sykefraværet opp fra 6,7 til 6,9 pst. (årstall). Statistikken viser at både antall sykmeldte og varigheten på sykmeldingsperioden har økt noe i løpet av året. Det har vært en økning for samtlige næringer. I løpet av 2. halvår 2006 stoppet imidlertid veksten i sykefraværet opp og fra 1. halvår 2007 er sykefraværet noe redusert. Reduksjonen i sykefraværet antas å ha sammenheng med Sykefraværsutvalget og derigjennom økt fokus på sykefravær, jf. Sykefraværsutvalgets rapport av 6. november 2006. Som et ledd i oppfølgingen av Sykefraværsutvalgets rapport ble det fra 1. mars 2007 innført nye regler for oppfølging av sykmeldte. Den seneste tids utvikling kan i noen grad ha sammenheng med regelendringene.

Nedgangen i antall mottakere av rehabiliteringspenger fortsatte i 2005, med en viss utflatning i 2006. Samtidig var det en nedgang i antall mottakere av attføringspenger i 2006 etter flere år med betydelig vekst. Gjennomsnittlig var det 65 600 mottakere av attføringspenger i 2006. I forhold til 2005 er dette en nedgang på 3,2 pst. Nedgangen i antallet attføringspengemottakere har sammenheng med et bedret arbeidsmarked som både har ført til lavere tilgang og økt avgang fra ordningen.

Uføreytelsene er delt i tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Fra 2002 til 2006 økte antall personer med uføreytelser med vel 35 600 personer. Dette tilsvarer en økning på over 12 pst. Ved utgangen av 2006 var det 327 800 personer som mottok en uføreytelse, noe som er en økning på 2,4 pst. i forhold til 2005. Veksten i antall mottakere av uføreytelser er imidlertid avtakende og har vært noe lavere i 2006 enn den har vært tidligere år.

Fra 2002 til 2006 ble antall personer med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn redusert fra 45 100 til 37 700. Nedgangen i antall mottakere kan trolig sees i sammenheng med et bedret arbeidsmarked.

Boks 6.5 Begrepene inntektsevne og arbeidsevne

Inntektsevne er i dagens lovbestemmelser definert som evnen til å utføre inntektsgivende arbeid, mens arbeidsevne ikke er definert. Rent språklig tolkes arbeidsevne som et videre begrep enn inntektsevne. I praksis har imidlertid disse begrepene vært tolket nokså likt. Betydningen av redusert arbeidsevne er ikke nødvendigvis redusert inntektsevne, men at mulighetsområdet for arbeidsinntekt er redusert. Et tredje begrep i denne konteksten er funksjonsevne. Med dette menes personer som selv oppfatter at de har redusert funksjonsevne – definert som fysiske eller psykiske helseproblemer av mer varig karakter som kan medføre begrensinger i det daglige liv. Og til slutt har vi begrepet yrkeshemmede. Under dette begrepet regnes arbeidssøkere som er registrert i Arbeids- og velferdsetaten som har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid nedsatt, eller fått sine muligheter til å velge arbeidsplass vesentlig innskrenket.

Utfordringer

Regjeringen vil legge forholdene til rette for at flest mulig får mulighet til å delta i arbeidslivet. Samtidig skal de som opplever svikt i arbeidsevnen sikres økonomisk og sosial trygghet. Målet om flere i arbeid og færre på trygd er grunnleggende for å kunne møte det framtidige behovet for arbeidskraft og de finansielle utfordringene som velferdsstaten står overfor. Deltakelse i arbeidslivet er også viktig for den enkelte ved at det normalt gir høyere inntekt, sosial tilhørighet og en opplevelse av å være til nytte. For å få flest mulig tilbake i arbeid er utfordringen å komme tidlig i gang med tilpassede tiltak. Regjeringen er opptatt av at alle som mottar helserelaterte ytelser skal få en god og målrettet oppfølging med sikte på å komme tilbake til arbeidslivet.

Regjeringen la høsten 2006 fram St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, som ble behandlet av Stortinget våren 2007 (Innst. S. nr. 148 (2006-2007)). Meldingen er en oppfølging av NAV-reformen: Ny arbeids- og velferdsforvaltning (St.prp. nr. 46 (2004-2005), Innst. S nr. 198 (2004-2005), Ot.prp. nr. 47 (2005-2006) og Innst. O. nr. 55 (2005-2006)). I stortingsmeldingen beskrives Regjeringens politikk for å styrke sysselsettingen og inkludere personer som har falt ut av, eller står i fare for å falle ut av arbeidsmarkedet.

Stortingsmeldingen gir en bred gjennomgang av mål, strategier og virkemidler for å støtte opp under arbeids- og velferdsforvaltningens innsats for å få flere i arbeid, enklere og bedre tilpasset service til brukerne og en helhetlig og effektiv forvaltning. Målet er et mer inkluderende arbeidsliv med plass til ulike mennesker, og med en forventning om at alle skal kunne arbeide og delta etter evne.

Ambisjonene i stortingsmeldingen er å kombinere og balansere målene om arbeid, selvforsørging, økonomisk trygghet, fordeling, forutsigbarhet, enkelhet og aktiv brukermedvirkning. Ett av hovedforslagene i meldingen er å innføre en enklere og mer arbeidsrettet tidsbegrenset inntektssikring. Virkemidlene skal gjøres mer fleksible og bedre samordnet, slik at de skal kunne tilpasses den enkeltes bistandsbehov.

Det viktigste oppfølgingsarbeidet skjer på arbeidsplassen. Arbeidsgiver og arbeidstaker har fått et større ansvar, blant annet for å kartlegge arbeidstakerens funksjonsevne, muligheter og behov for tilrettelegging og oppfølging. Dette arbeidet må imidlertid kunne trekke på et helhetlig og koordinert støtteapparat, noe som krever innsats fra ulike aktører på tvers av etats- og fagskiller. Regjeringen mener at etableringen av den nye Arbeids- og velferdsetaten er et viktig grep for å kunne yte en slik bistand.

Som et ledd i oppfølgingen av stortingsmeldingen har Regjeringen fremmet forslag om kvalifiseringsprogram for utsatte grupper med tilhørende stønad (Ot.prp. nr. 70 (2006-2007)). Kvalifiseringsprogrammet vil særlig være rettet mot personer med økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde, se også omtale under resultatområde 5 Levekår. Det tas videre sikte på å sende ut høringsbrev angående forslag om ny tidsbegrenset inntektssikring i løpet av høsten 2007. Ved å innføre en enklere og mer målrettet tidsbegrenset inntektssikring til erstatning for dagens rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad ønsker Regjeringen å vri ressursbruken fra stønadsforvaltning til aktive tiltak og oppfølging. Tilsvarende arbeides det med forslag på tiltakssiden som er i tråd med forslag fremmet i stortingsmeldingen.

Det tas for øvrig sikte på å igangsette en evaluering av ordningen med tidsbegrenset uførestønad i løpet av 2008.

Oppfølging av andre saker fra Stortinget

Arbeids- og sosialkomiteen viser i Innst. S. nr. 148 (2006-2007) til at det vurderes mindre justeringer i overgangsstønaden for enslige forsørgere og avventer Regjeringens tilbakemelding på dette. Tilbakemelding vil bli gitt i tilknytning til lovforslaget om ny midlertidig inntektssikring.

I samme innstilling ber komiteen også om at mulighetene for å etablere en overgangsordning med inntektssikring og kvalifisering vurderes, for dem som mangler inntekt og kvalifikasjoner for å komme i arbeid etter langvarig uformell omsorgsinnsats overfor pårørende. Komiteen viser til tilsvarende merknad fra Helse- og omsorgskomiteen i behandlingen av St.meld. nr. 25 (2005-2006) Mestring, muligheter og mening. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere spørsmålet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

Departementet er i gang med å utrede strategier og tiltak som kan gjøre det lettere for yrkesaktive å kombinere yrkesaktivitet med omsorg for nære pårørende. Departementet tar sikte på å legge fram et høringsnotat med vurdering av mulige tiltak. Det vises også til Dokument nr. 8:88 (2006-2007) fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Inge Lønning, Sonja Irene Sjøli og Martin Engeset om forslag til lovbestemmelser som gir rett til permisjon og ordninger for inntektssikring i forbindelse med omsorgsoppgaver.

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom ba Stortinget Regjeringen vurdere å endre folketrygdens regler om stønad til barnetilsyn til enslige forsørgere slik at også uføre aleneforsørgere som på grunn av sin uførhet må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre, omfattes av dette regelverket. En slik endring vil innebære en utvidelse av ordningen for uføre, enslige forsørgere som kan ha behov for økonomisk støtte til barnetilsyn. En eventuell ny ordning vil derfor ikke høre hjemme i ordningen for enslige forsørgere, men i uføreordningen. Enslige forsørgere som har uførepensjon har barnetillegg som generelt forsørgingstillegg til barnet er 18 år. Tall fra det tidligere Rikstrygdeverket viser at enslige forsørgere med full overgangsstønad (uten arbeidsinntekt) og barn i barnehage ikke kommer bedre ut økonomisk enn enslige forsørgere med uførepensjon (minstepensjon) og barn i barnehage. En endring i regelverket kan derfor etter departementets vurdering ikke begrunnes med at enslige forsørgere med uførepensjon og barnetillegg i utgangspunktet er økonomisk dårligere stilt enn de som i dag mottar stønad til barnetilsyn. Det vil på denne bakgrunn ikke bli foreslått endringer i reglene nå. Departementet vil foreta en gjennomgang av tilleggsytelsene til uføre i forbindelse med oppfølgingen av Uførepensjonsutvalgets innstilling, NOU 2007:4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre.

Etter departementets vurdering er behov for å oppdatere retningslinjene for praktiseringen av alvorlighetskravet i pleiepengeordningen. Det er satt ned en arbeidsgruppe med leger, sykepleiere, sosionomer, brukere og Arbeids- og velferdsetaten som har fått i oppdrag å lage forslag til nye retningslinjer. Det vises også til Innst. S. nr. 127 (2006-2007) om endringer i regelverket for pleiepenger for å sikre like rettigheter for begge foreldre ved omsorg for barn som er født for tidlig og syke barn og til arbeids- og inkluderingsministerens svar på spørsmål til skriftlig besvarelse nr. 970 (2006-2007).

Målstruktur

I lys av de politiske ambisjonene om et mer inkluderende arbeidsliv og utfordringene som er reist ovenfor, legger departementet til grunn følgende målstruktur under resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak for 2008:

Mål for resultatområde 4

Hovedmål	Delmål
1. Inkluderende arbeidsliv	1.1 Bidra til å forebygge sykefravær og motvirke utstøting fra arbeidslivet 1.2 Øke andelen personer med nedsatt funksjonsevne som går fra en trygdeytelse over til arbeid
2. Stimulere til inntektsgivende arbeid og selvforsørgelse	2.1 Stimulere mottakere av helserelaterte ytelser til inntektsgivende arbeid 2.2 Stimulere enslige forsørgere til økt yrkesaktivitet og utdanning
3. Inntektssikring	3.1 Livsoppholdsytelser ved sykdom og til enslige forsørgere

Til hovedmålene er det knyttet ulike delmål som konkretiserer hvordan regjeringens ambisjoner skal nås. Arbeids- og velferdsetaten vil ha et særlig ansvar for å bidra til og legge til rette for å oppfylle disse delmålene. Nedenfor utdypes Regjeringens strategier og tiltak under de enkelte målene for 2008, samt rapport og status for disse tiltakene for 2006 og 2007.

Hovedmål 1: Inkluderende arbeidsliv

Et inkluderende arbeidsliv innebærer at forholdene på arbeidsmarkedet legges til rette for de som helt eller delvis ikke kan utføre sine vanlige arbeidsoppgaver grunnet sykdom, skade eller lyte og for de som midlertidig eller varig har fått nedsatt funksjonsevne. Arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv må forankres på den enkelte arbeidsplass. Et godt arbeidsmiljøarbeid som fokuserer løpende og systematisk på forebygging og tilrettelegging er en forutsetning for å fange opp arbeidstakere som er i ferd med å utvikle et helseproblem og hindre at disse faller ut av arbeidslivet. Det forebyggende og tilretteleggende arbeidsmiljøarbeidet gir også erfaringer og kunnskap som kan bidra til å redusere barrierene for rekruttering av arbeidstakere med tilretteleggingsbehov. Arbeidsgiverens ansvar for å forebygge utstøting og legge til rette for utsatte arbeidstakere er løftet fram og tydeliggjort i arbeidsmiljøloven.

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv av 14. desember 2005 og tillegg av 6. juni 2006 skal bidra til et mer inkluderende arbeidsliv til beste for den enkelte arbeidstaker, arbeidsplassen og for samfunnet. Avtalen skal bl.a. bidra til at sykefraværet og antall nye mottakere av uføreytelser reduseres.

Høsten 2006 var Regjeringen i dialog med partene i IA-avtalen for å komme fram til nye tiltak som kunne bidra til å redusere sykefraværet. På bakgrunn av Sykefraværsutvalgets rapport av 6. november 2006 er det fra 1. mars 2007 innført nye rutiner for oppfølging av sykmeldte. I tillegg var det enighet om å avvikle seniorsatsen i arbeidsgiveravgiften for arbeidstakere over 62 år for å styrke virkemidlene i IA-avtalen herunder ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester.

Delmål 1.1 Bidra til å forebygge sykefravær og motvirke utstøting fra arbeidslivet

Strategier og tiltak

IA-avtalen av 14. desember 2005 har to overordnede mål:

- å forebygge sykefravær, øke fokus på jobbnærværet og hindre «utstøting» fra arbeidslivet
- å øke rekrutteringen til arbeidslivet av personer som ikke har et arbeidsforhold

De tre delmålene fra den forrige IA-avtalen er videreført i sin struktur, men er konkretisert både på nasjonalt nivå og på virksomhetsnivå. Det er en hovedmålsetting at andelen personer som mottar sykepenger, rehabiliterings- og attføringspenger og uføreytelser skal reduseres i forhold til nivået pr. 31. desember 2005.

Delmål 1 om reduksjon av sykefraværet fra den forrige IA-avtalen er videreført. Målet er at sykefraværet i avtaleperioden skal reduseres med 20 pst. i forhold til sykefraværsnivået i 2. kvartal 2001. Delmål 2 i IA-avtalen om å få tilsatt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne er omtalt under delmål 1.2 nedenfor. Delmål 3 i IA-avtalen er å øke forventet pensjoneringsalder for personer over 50 år med minimum 6 måneder for perioden 2001-2009.

I Sykefraværsutvalget var det enighet om å innføre nye rutiner for oppfølging av sykmeldte. De nye rutinene er iverksatt fra 1. mars 2007 gjennom endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven. Lovendringene forsterker ansvaret arbeidsgiver har for tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte på arbeidsplassen. Det stilles nå krav til mer aktivitetsorienterte tiltak tidligere i sykmeldingsperioden. Arbeids- og velferdsetatens ansvar er styrket både overfor sykmeldte og overfor virksomheter i oppfølgingen av sykmeldte. Videre har etaten gjennom endringene fått styrket sine muligheter for kontroll, og sanksjonsmulighetene er utvidet. Arbeidstilsynets innsats knyttet til sykefraværsproblematikk er styrket. Hensikten er en styrking av den forebyggende innsatsen mot forhold i arbeidsmiljøet som fører til sykdom og fravær, og bedre tilsyn med virksomhetenes konkrete oppfølging av plikten til å tilrettelegge for sykmeldte og arbeidstakere med redusert arbeidsevne, jf. omtale under resultatområde 3, delmål 1. Endringene er i hovedsak knyttet til at arbeidsgiver i enda større grad enn tidligere skal tilrettelegge for og følge opp sykmeldte, samt at arbeidstaker og lege/sykmeldende behandler har fått større medvirkningsplikt.

På bakgrunn av Sykefraværsutvalgets rapport styrket Regjeringen virkemidlene i IA-avtalen i 2007. Styrkingen av IA-virkemidlene ble finansiert gjennom å avvikle seniorsatsen i arbeidsgiveravgiften. Helårseffekten av avvikling av seniorsatsen i arbeidsgiveravgiften utgjør 1 120 mill. kroner. 5/6 deler av dette ble omdisponert i budsjettet for 2007, dvs. totalt 932 mill. kroner. Resteffekten på 188 mill. kroner vil Regjeringen foreslå går til en styrking av eksisterende IA-virkemidler i 2008. Det foreslås å styrke følgende virkemidler fra 1. januar 2008:

- Tilretteleggingstilskuddet styrkes med 30 mill. kroner.
- Forsøk med finansiering av utdanningsvikariater og utdanningspermisjoner styrkes med 3 mill. kroner. Ordningen finansieres over kap. 634, post 76.
- Arbeidslivssentrene i Arbeids- og velferdsetaten styrkes med 5 mill. kroner.
- Forsøk med tilretteleggingsgaranti er iverksatt i fem fylker i 2007. Ordningen gjøres landsdekkende fra 1. januar 2008. Ordningen styrkes med 2 mill. kroner til oppfølging.
- Kjøp av opptrenings- og helsetjenester til lettere psykiske og sammensatte lidelser styrkes med 3 mill. kroner. Ordningen finansieres over kap. 726, post 71 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, men midlene vil bli stilt til disposisjon for Arbeids- og velferdsetaten.
- Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester styrkes med 127 mill. kroner. Den samlede satsing til denne ordningen er dermed 762 mill. kroner. Av denne rammen foreslår Regjeringen å sette av 20 mill. kroner til ny forskningssatsing på årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet, jf. omtale under kap. 601, post 50 Norges forskningsråd. Videre foreslår Regjeringen at 464 mill. kroner stilles til disposisjon over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, og 138 mill. kroner stilles til disposisjon for Arbeids- og velferdsetaten. De resterende 140 mill. kroner fordeles senere på bakgrunn av erfaringene med ordningen. For en samlet omtale av fordelingen av tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester viser det til omtale under kap. 601, post 73.
- Arbeids- og velferdsetaten styrkes med 6 mill. kroner i 2008 til oppfølging av sykmeldte.
- Arbeidstilsynets driftsbudsjett økes med med 4 mill. kroner. Det vises for øvrig til omtale under resultatområde 3 delmål 1.
- Kompensasjon til legene for deltakelse i dialogmøter. Rammen for legeerklæringer over kap. 2652, post 71 økes med 8 mill. kroner.

I forbindelse med etablering av nye rutiner for oppfølging av sykmeldte skal arbeidsgiver innkalle til et dialogmøte senest innen 12 uker for arbeidstaker som har vært 100 pst. sykmeldt. Lege eller annen sykmeldende behandler skal delta dersom det er ønskelig.

Rapport og status

Andelen personer som mottar sykepenger, rehabiliterings- og attføringspenger og uføreytelser i alderen 18-66 år har vært stabil på rundt 19 pst. i perioden 2005 t.o.m. 1. halvår 2007.

Det totale sykefraværet økte fra 6,7 pst. i 2005 til 6,9 pst. i 2006. I løpet av 2. halvår 2006 stoppet imidlertid veksten i sykefraværet opp og i løpet av 1. halvår 2007 er sykefraværet noe redusert. Utviklingen i regnskapstallene for det trygdefinansierte sykefraværet pr. august 2007 indikerer at reduksjonen i sykefraværet har fortsatt. Sykefraværet pr. 2. kvartal 2007 er 7,6 pst. lavere enn nivået i tilsvarende kvartal i 2001. Det legemeldte sykefraværet er redusert fra 5,8 pst. i andre kvartal 2006 til 5,7 pst. i andre kvartal 2007. Utviklingen i sykefraværet i IA-perioden har i stor grad vært lik for kvinner og menn, men kvinner har i hele perioden hatt et høyere fravær enn menn. Dette henger sammen med sykefraværsutviklingen innen kvinnedominerte næringer. Det legemeldte sykefraværet viser en nedgang i alle næringer. Sykefraværet er fortsatt klart høyest innen helse og sosiale tjenester med 8,1 pst. Sykefraværet er også høyt innen hotell og restaurant (6,4 pst.) og transport og kommunikasjon (6 pst.). Til sammenligning er sykefraværet 3 pst. innen olje- og gassutvinning og 3,5 pst. innen kraft- og vannforsyning.

Etter en moderat nedgang fra 2001 til 2003, har forventet pensjoneringsalder ved fylte 50 år økt de siste par årene. Den forventede pensjoneringsalderen ved fylte 50 år var i 2006 på 63,5 år. Dette er samme nivå som i 2001 og litt høyere enn på slutten av 1980-tallet. Analyser som Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennomført viser at det ikke er empirisk belegg for å si at forventet pensjoneringsalder ved fylte 50 år de siste 20 årene har utviklet seg i negativ retning.

Delmål 1.2 Øke andelen personer med nedsatt funksjonsevne som går fra en trygdeytelse over til arbeid

Strategier og tiltak

Med virkning fra 1. januar 2004 ble det lovfestet at attføring skal starte så tidlig som mulig i stønadsforløpet. Fra 1. januar 2005 ble kravet om at hensiktsmessig attføring skal være forsøkt før en uføreytelse innvilges, skjerpet. Alle som søker om en uføreytelse skal ha gjennomført eller forsøkt å gjennomføre et individuelt og hensiktsmessig attføringsopplegg, med mindre åpenbare grunner tilsier at det ikke er hensiktsmessig.

Alle som får innvilget rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad har et lovfestet krav om individuell oppfølgingsplan og oppfølging i hele stønadsperioden. Stønadsmottaker har en lovfestet plikt til å medvirke til dette. I disse planene er det

viktig å snu fokus fra sykdom og begrensninger til funksjon og muligheter.

Arbeidet med å bistå uføre som har mulighet til å gå tilbake til arbeid eller øke arbeidsinnsatsen videreføres. Arbeidet med reaktivisering av uførepensjonister er en del av den samlede innsatsen for å nå Intensjonsavtalens delmål 2: «Å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne».

De nasjonale målene under delmål 2 i IA-avtalen er konkretisert i tilleggsavtale av 15. mai 2007 på følgende måte:

a) Redusere antall personer som går fra arbeid til passive ytelser. Andelen langtidssykmeldte som kommer tilbake til arbeid skal være over 70 pst.
b) Øke andelen langtidssykmeldte som starter opp yrkesrettet attføring i sykmeldingsperioden til minst 2 pst.
c) Øke andelen med redusert funksjonsevne som går fra en trygdeytelse og over til arbeid til 45 pst.

IA-avtalen er et viktig strategisk grep for å nå målet om å øke andelen av personer med nedsatt funksjonsevne som går fra en trygdeytelse over til arbeid. I Soria Moria-erklæringen har Regjeringen understreket at det er viktig å bekjempe utstøting og å gjøre terskelen for å komme seg inn i arbeidslivet lavere. Samtidig er det en utfordring å finne frem til arbeidsgivere som har behov for arbeidskraft og motivere disse til å gi personer med redusert funksjonsevne/arbeidsevne mulighet til å komme tilbake i arbeid.

Et tiltak i arbeidet med delmål 2 er IA-plasser. Målgruppen er personer som Arbeids- og velferdsetaten vurderer har behov for å videreutvikle sin funksjonsevne/arbeidsevne. En IA-plass innebærer utprøving i en IA-virksomhet og kommer som et supplement til eksisterende ordninger. Arbeidslivssentrene vil få en sentral rolle i implementeringen av ordningen med IA-plasser. Ordningen vil bli iverksatt i løpet av høsten 2007.

Et annet virkemiddel er «Tilretteleggingsgarantien» som er gjennomført som ett forsøk i 5 fylker i 2007. Erfaringene fra forsøket vil danne basis for ordningen, når denne skal gjøres landsdekkende fra 1. januar 2008. Gjennom denne ordningen skal arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne få en garanti for tilrettelegging og oppfølging gjennom Arbeids- og velferdsetaten. Arbeidsgivere som stiller opp og gir disse personene et reelt arbeidstilbud skal følges opp av Arbeids- og velferdsetaten.

Forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd er planlagt utvidet som et landsomfattende tiltak fra 1. januar 2008. Målet er å øke yrkesdeltakelsen og forebygge uførepensjonering blant personer med nedsatt arbeidsevne. Regjeringen ser det som naturlig at Tidsubestemt lønnstilskudd etter hvert avløser tiltakene Lønnstilskudd ved reaktivisering av uførepensjonister og Uførepensjon som lønnstilskudd, jf. kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 74 Lønnssubsidium ved reaktivisering. De to sistnevnte ordningene vil være utfaset i løpet av 2010. Se også omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Rapport og status

Om lag 37 pst. av de som avsluttet en rehabiliteringspengeperiode i 2006 er registrert med et aktivt arbeidsforhold. Dette omfatter personer som har overgang til hel stilling eller en kombinasjon av trygd og arbeid.

I løpet av 2006 har omtrent 2700 uførepensjonister kommet tilbake i arbeid på heltid, deltid, eller trappet opp arbeidsinnsatsen. Den tidligere trygdeetaten var i 2006 i kontakt med 8000 uførepensjonister for å drøfte muligheten for å komme tilbake i arbeid, eller øke arbeidsinnsatsen. Manuelle registreringer viser at over halvparten av disse, nesten 5000, har sagt at de vil forsøke å komme ut i arbeid igjen.

Sett i forhold til det totale antallet uførepensjonister er det en svært liten andel som får redusert sin uføregrad i løpet av et år. I 2006 omfattet dette om lag 1050 personer, eller 0,4 pst. av det totale antallet uførepensjonister.

De nasjonale målene under delmål 2 i IA-avtalen er konkretisert i tilleggsavtale av 15. mai 2007. Andelen som går fra arbeid til passive trygdeytelser er beregnet på grunnlag av andelen personer som har vært sykmeldt i 13 uker eller mer av sykepengeperioden og som er (tilbake) i arbeid 4 uker etter dette. Det er et mål at andelen som kommer tilbake i arbeid er over 70 pst. Måltallet utgjorde 69,5 pst. pr. 1. kvartal 2007, men det observeres en ganske betydelig kvartalsvis variasjon. Når en sammenligner 1. kvartal i årene 2004 til 2007, ser det ut til at utviklingen går i riktig retning.

Andelen langtidssykmeldte som starter opp yrkesrettet (ekstern) attføring i sykmeldingsperioden tar utgangspunkt i alle sykmeldte som har avsluttet mottak av sykepenger. Deretter registreres det hvor stor andel av disse som har vært på yrkesrettet attføring i sykmeldingsperioden. Det er et mål at andelen er minst 2 pst. Oversikt over denne utviklingen viser andelen er relativt stabil, men med en viss antydning til nedgang den senere tid. Det må imidlertid understrekes at andelen vil bli påvirket av en økning i antall sykepengetilfeller med kort varighet, da personer med kortvarig sykefravær i mindre grad vil være aktuelle for attføring.

Andelen med redusert funksjonsevne som går fra en trygdeytelse og over til arbeid skal gjenspeile i hvilken grad IA-arbeidet bidrar til at personer med redusert funksjonsevne kommer i eller tilbake til arbeid. Eksterne forhold som blant annet konjunkturutvikling, demografi og regelverksendringer har betydning, i tillegg til virkemiddelbruken. Måleindikatoren er andel personer på helserelaterte ytelser (rehabilitering, yrkesrettet attføring og uføreytelser) som går til arbeid. Det er et mål at andelen økes til 45 pst. Siste oppdaterte tall er 3. tertial 2006, da utgjorde andelen 37 pst. Dette er en nedgang fra 3. tertial 2005 da andelen utgjorde 40 pst. men det observeres en ganske betydelig variasjon fra tertial til tertial.

Tilleggsundersøkelsen til arbeidskraftsundersøkelsen om funksjonshemmede på arbeidsmarkedet for 2. kvartal 2007 viser at 45,3 pst. av personer med funksjonshemninger i alderen 16-66 år oppga at de var sysselsatt i 2. kvartal 2007. Dette er på samme nivå som i 2006. Til sammenligning er 74,8 pst. av befolkningen i alderen 16-66 år sysselsatt. Flere menn enn kvinner med nedsatt funksjonsevne er sysselsatt, hhv. 47,4 og 43,5 pst. Mens sysselsettingen blant funksjonshemmede menn har gått noe ned i løpet av det siste året, har sysselsettingen blant funksjonshemmede kvinner økt.

Blant de funksjonshemmede som ikke er sysselsatt er det 17 pst. som oppgir at de ønsker å komme i arbeid. Dette er en nedgang i forhold til tidligere år.

Arbeidsledigheten blant personer med nedsatt funksjonsevne er lav. Av personer med nedsatt funksjonsevne (16-66 år) oppga 2,4 pst. å være arbeidsledige i 2. kvartal 2007, mot 2,0 pst. av befolkningen totalt.

53 pst. av de ansatte med funksjonshemminger har fått arbeidssituasjonen tilpasset funksjonshemmingen i 2. kvartal 2007. Andelen er 5 prosentpoeng høyere enn i 2. kvartal 2006. Tilrettelegging av arbeidet dreier seg i hovedsak om endringer i arbeidsoppgaver eller i arbeidstid og eventuelt fysisk tilrettelegging av arbeidsplassen. Ofte kan det være snakk om kombinasjoner av disse tiltakene.

Hovedmål 2: Stimulere til inntektsgivende arbeid og selvforsørgelse

Å stimulere til inntektsgivende arbeid og selvforsørgelse innebærer at inntektssikringsordningene legges til rette slik at flere ønsker å øke sin yrkesdeltakelse.

Delmål 2.1 Stimulere mottakere av helserelaterte ytelser til inntektsgivende arbeid

Strategier og tiltak

Regjeringen vil legge til rette for å øke andelen av personer med helserelaterte ytelser som har inntektsgivende arbeid.

Situasjonen på arbeidsmarkedet er for tiden gunstig, med stor etterspørsel etter arbeidskraft. Men det er fortsatt mange som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet. Det er viktig å utnytte den høye etterspørselen etter arbeidskraft og å øke andelen blant mottakere av helserelaterte ytelser som har inntektsgivende arbeid, jf. omtale under resultatområde 1, delmål 1.3.

I arbeidet med å legge til rette for økt yrkesdeltakelse er oppfølging sentralt. For de helserelaterte ytelsene går aktivitetskravene i hovedsak ut på at stønadsmottakeren må gjennomgå medisinsk behandling, og at stønadsmottaker og behandler samarbeider om behandling og tiltak for bedring av arbeidsevnen. De siste årene har reglene til krav om aktivitet for de helserelaterte ytelsene blitt skjerpet. Mottakere av syke- og rehabiliteringspenger skal prøve ut attføring på et tidligere tidspunkt, og kravene til aktivitet ved oppfølging av sykmeldte er skjerpet både for arbeidstaker, arbeidsgiver og lege. Videre er sykmeldingsblanketten endret slik at det må dokumenteres at medisinske grunner er til hinder for at arbeidsrelatert aktivitet iverksettes. Det stilles også krav om at det skal utarbeides en individuell oppfølgingsplan for stønadsmottaker. Samtidig må Arbeids- og velferdsetaten bistå med nødvendig veiledning og oppfølging av mottakere av helserelaterte ytelser. Et kontinuerlig og forsterket fokus på oppfølging og aktivitet har vært et viktig tiltak i arbeidet for å motvirke den negative utviklingen i sykefraværet og den økte tilstrømmingen til uføreytelsene.

Tettere oppfølging av sykmeldte fra 1. mars 2007 understreker behovet for å finne løsninger på den enkelte arbeidsplass og understreker at dialog må være grunnlaget for iverksetting av tiltak.

For å sikre at yrkesrettet attføring blir gjennomført på en effektiv måte blir det gitt kompensasjon for ulike typer utgifter i tilknytning til gjennomføring av et yrkesmessig attføringsløp. Dette gjelder særlig utgifter til skolegang.

I St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering har Regjeringen foreslått at den midlertidige inntektssikringen som gis gjennom folketrygden skal forenkles. Dagens inndeling i rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad foreslås erstattet av en ny tidsbegrenset inntektssikring i folketrygden. Regelverket for ordningen vil i hovedsak følge dagens system for

rehabiliteringspenger og attføringspenger. Dette vil frigjøre ressurser i forvaltningen knyttet til å fastlegge hvilken inntektssikring den enkelte til enhver tid har krav på. I tillegg flyttes fokus til hvilke tiltak og tjenester mottakerne har behov for. Slik vil ressursbruken vris fra stønadsforvaltning til aktive tiltak, oppfølging av brukerne og utvikling av nødvendig kontakt med arbeidsliv og arbeidsgivere. Erfaringer viser at det er en økning i antallet som går over i arbeid ved utløpet av stønadsperioden. I forvaltningen av den nye ordningen må det etableres klare avklarings- og eventuelle stoppunkter for den enkeltes tilgang til stønaden og rutiner for nødvendig oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten.

Departementet planlegger å legge fram lovproposisjon om den nye midlertidige inntektssikringsordningen for Stortinget våren 2008.

Rapport og status

Som følge av de nye sykmeldingsreglene som ble iverksatt fra 1. juli 2004 økte andelen mottakere av graderte sykepenger. Samtidig gikk andelen mottakere på aktiv sykmelding kraftig ned. I 2005 og 2006 har andelen løpende sykefraværstilfeller med gradert sykemelding ligget stabilt på 18,4 pst.

En del mottakere av rehabiliteringspenger har graderte ytelser, gjennomsnittlig utbetalingsgrad på rehabiliteringspenger var i 2006 på 88 pst., dvs. omtrent samme nivå som i 2005.

Gjennomsnittlig uføregrad for alle mottakere av uføreytelser er 92 pst. Andelen mottakere med gradert ytelse er vesentlig høyere for de som mottar tidsbegrenset uførestønad.

Av uførepensjonistene med 100 pst. uførepensjon i 2005, hadde 23 pst. en arbeidsinntekt ved siden av pensjonen.

Delmål 2.2 Stimulere enslige forsørgere til økt yrkesaktivitet og utdanning

Strategier og tiltak

Regjeringen vil legge til rette for at enslig mor eller far kan delta i arbeidslivet enten helt eller delvis. Sammen med mer aktiv oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten vil de gode forholdene på arbeidsmarkedet bidra til å gjøre det enklere for enslige forsørgere å komme inn i eller beholde et arbeidsforhold.

Rapport og status

Analyser av inntektsutviklingen blant enslige forsørgere viser en generell positiv utvikling, mens enkelte grupper fortsatt forblir i lavinntektsgruppen.

Stadig flere enslige forsørgere har redusert stønad. Dette gjelder særlig enslige forsørgere med yngste barn over 3 år.

Halvparten av enslige forsørgere med yngste barn under 3 år er aktive (i arbeid eller under utdanning). Når yngste barn er over 3 år, øker andelen aktive til vel 90 pst.

Hovedmål 3: Inntektssikring

Inntektssikring innebærer rask og effektiv forvaltning av folketrygdordninger som sikrer inntekt ved egen sykdom (sykepenger), ved midlertidig svikt i arbeids- og inntektsevnen (rehabiliterings- og attføringspenger), i forbindelse med uførhet og ved aleneomsorg for barn.

Delmål 3.1 Livsoppholdsytelser ved sykdom og aleneomsorg for barn

Strategier og tiltak

Regjeringen ønsker at mottakere av helserelaterte trygdeytelser skal ha en sikker, trygg og forutsigbar inntektssikring.

Utmåling av helserelaterte ytelser er fastsatt i folketrygdloven. Ytelsesnivåene tar utgangspunkt i tidligere inntekt. For å sikre et rimelig inntektsnivå har de fleste ytelsene en garantert minsteytelse.

Hovedutfordringen er å begrense utstøting fra arbeidslivet og forebygge varig uførhet. Oppfølging av den enkelte som står i fare for å falle ut av arbeidslivet må starte så tidlig som mulig. I denne sammenhengen må funksjon, muligheter og ressurser vektlegges. Ordningen for enslige forsørgere har som mål å sikre disse personene inntektssikring i en overgangsperiode og bidra til arbeid og utdanning slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv.

Arbeidsgivere har en viktig rolle både i forhold til de som står i fare for å falle ut fra arbeidslivet og i forhold til de som skal rekrutteres inn i arbeidslivet. Det er ønskelig at en større del av kvalifiseringen og arbeidstreningen skjer i ordinært arbeidsliv. Regjeringen har sammen med partene i arbeidslivet blitt enige om å iverksette IA-plasser som en utprøvingsordning for personer med redusert funksjonsevne/arbeidsevne, jf. omtale under delmål 1.2.

Rapport og status

Gjennomsnittlig sykepengegrunnlag for alle grupper av mottakere av sykepenger (arbeidstaker, selvstendige mv.) var i 2006 på 265 427 kroner.

Dette er en økning på nærmere 3,7 pst. fra 2005 hvor grunnlaget var på 255 866 kroner.

Om lag 41 pst. av mottakerne med en rehabiliteringsgrad på 100 pst. mottar en samlet ytelse på over 3 ganger folketrygdens grunnbeløp eller mer. 33 pst. i denne gruppen mottar en ytelse mellom to og tre ganger folketrygdens grunnbeløp. Om lag 26 pst. av mottakerne med en rehabiliteringsgrad på 100 pst. mottar en ytelse på inntil to ganger folketrygdens grunnbeløp. Av rehabiliteringspengemottakerne med minsteytelse mottar om lag halvparten en gradert ytelse.

Gjennomsnittlig ytelse til rehabiliteringspengemottakere var i 2006 på 168 880 kroner. Gjennomsnittlig utbetalingsgrad på rehabiliteringsspenger var i 2006 på 88 pst., som er omtrent samme nivå som i 2005.

Gjennomsnittlig ytelse til attføringspengemottakere var i 2006 på 163 940 kroner.

Om lag 20 pst. av uførepensjonistene med 100 pst. uføregrad mottar en ytelse på tre ganger folketrygdens grunnbeløp. 50 pst. har en ytelse mellom to og tre ganger folketrygdens grunnbeløp og 20 pst. har en uførepensjon som er mindre eller lik minstepensjonen på 1,7933 ganger grunnbeløpet. Om lag 40 pst. av mottakerne av tidsbegrenset uførestønad med en uføregrad på 100 pst. har en ytelse på mer enn tre ganger folketrygdens grunnbeløp, mens 25 pst. har en ytelse som er mindre eller lik minsteytelsen på 1,8 ganger grunnbeløpet.

Av enslig mor eller far med barn under 3 år mottok 61,9 pst. full overgangsstønad i desember 2006. Denne andelen er noe lavere enn i de foregående årene. Denne utviklingen har trolig sammenheng med forholdene på arbeidsmarkedet og tilbudet av barnehageplasser. Blant enslig mor eller far med stønad og yngste barn 3 år eller eldre har andelen med full overgangsstønad gått noe ned fra 2005 til 2006.

Programkategori 29.20 Enslige forsørgere

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2620	Stønad til enslig mor eller far		4 126 500	3 943 500	-4,4
	Sum kategori 29.20		4 126 500	3 943 500	-4,4

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer		4 126 500	3 943 500	-4,4
	Sum kategori 29.20		4 126 500	3 943 500	-4,4

Til og med 2006 var bevilgningen ført opp under kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far.

Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Overgangsstønad, *overslagsbevilgning*		2 355 000	2 295 000
72	Stønad til barnetilsyn, *overslagsbevilgning*		530 000	510 000
73	Utdanningsstønad		81 000	78 000
75	Tilskudd til flytting for å komme i arbeid		500	500
76	Forskuttering av underholdsbidrag		1 160 000	1 060 000
	Sum kap. 2620		4 126 500	3 943 500

Bevilgningene under Stønad til enslig mor eller far var fram til 2006 ført opp under kap. 2683 under programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn mv. Fra 2007 er bevilgningene under stønad til enslig mor og far ført opp under kap. 2620 under programkategori 29.20 Enslige forsørgere.

Plantall – Stønad til enslig mor eller far

Post	2005	2006	2007
70 Overgangsstønad	26 580	25 748	24 975

Innledning

Formålet med stønad til enslig mor eller far er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode og stimulere til arbeid og utdanning slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv. Motivasjon og personlig oppfølging er sentrale virkemidler for å nå dette målet. Det rettes særlig fokus på oppfølging av grupper med spesielle behov.

Hovedtrekkene i regelverket

Overgangsstønad

Overgangsstønad gis til enslig mor eller far, som midlertidig er ute av stand til å forsørge seg selv ved arbeid på grunn av omsorg for små barn eller nødvendig utdanning. Overgangsstønad kan som hovedregel gis fra opptil to måneder før fødselen og fram til det yngste barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn til sammen tre år. Når det yngste barnet er over tre år, stilles det krav om yrkesrettet aktivitet. Forsørgeren må da være i arbeid eller utdanning på minst halv tid eller være registrert som reell arbeidssøker. Det kan gjøres unntak fra aktivitetskravet. Overgangsstønaden utgjør 1,85 ganger grunnbeløpet i folketrygden, som fra 1. mai 2007 er fastsatt til 66 812 kroner. Stønaden er inntektsprøvd, og reduseres med 40 pst. av inntekt som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Stønad til barnetilsyn

Stønad til barnetilsyn gis til enslig mor eller far som må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller arbeid, er registrert som reell arbeidssøker eller har etablert egen virksomhet. Stønaden kan også gis i inntil ett år ved forbigående sykdom hos forsørger. Stønaden utgjør 64 pst. av dokumenterte utgifter opptil de beløp som Stortinget fastsetter, og faller bort ved inntekter som overstiger 6 ganger folketrygdens grunnbeløp.

Utdanningsstønad og stønad til flytting for å komme i arbeid

Utdanningsstønad gis til enslig mor eller far som tar nødvendig utdanning eller opplæring for å bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Det gis normalt ikke stønad ut over tre år eller etter at yrkeskompetanse er oppnådd. Stønaden skal dekke nødvendige skoleutgifter etter nærmere regler. Enslig mor eller far kan få tilskudd til dekning av flytteutgifter dersom det er nødvendig for at vedkommende kan komme i arbeid.

Forskuttering av underholdsbidrag

Bidragsforskudd ytes etter lov av 17. februar 1989 om bidragsforskudd. Forskudd ytes til barn under 18 år som ikke bor sammen med begge foreldrene. Bidragsforskudd ytes selv om bidrag ikke blir fastsatt, når dette skyldes manglende farskap eller at bidragspliktige ikke har økonomisk evne til å betale bidrag. Det samme gjelder når fastsatt bidrag ikke betales eller er fastsatt til et lavere beløp enn forskuddet.

Bidragsforskuddet er behovsprøvd ut fra mottakerens inntekt, antall egne barn i egen husstand og om vedkommende er enslig eller gift/samboende. Ut fra dette ytes forskudd med 100 pst., 75 pst. eller 50 pst. av full sats. Fra 1. juli 2007 utgjør full sats for bidragsforskudd 1 270 kroner pr. måned pr. barn, dvs. en økning på 1,6 pst. fra juli 2006.

Forskudd gis ikke hvis mottakeren har en årsinntekt som er høyere enn 320 ganger satsen for fullt forskudd. Satsen for fullt bidragsforskudd indeksreguleres pr. 1. juli hvert år, i takt med reguleringen av barnebidrag.

Det er et vilkår for å få forskudd at bidraget innbetales til NAV innkreving (tidligere Trygdeetatens innkrevingssentral), og at muligheten for å få bidrag fra den andre av barnets foreldre er utnyttet.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

Stønadsutgifter til enslig mor eller far, løpende kroner (i 1 000 kroner) 2001-2005

År	2002	2003	2004	2005	2006	Endring 2002–2006 pst.
Overgangsstønad	2 077 844	2 125 718	2 253 120	2 329 081	2 315 661	11,4
Stønad til barnetilsyn	707 160	666 226	602 964	583 441	504 349	-28,7
Utdanningsstønad	104 304	91 699	81 380	80 631	76 996	-26,2
Stønad til flytting for å komme tilbake i arbeid	407	169	80	219	159	-60,9
Sum totalt	2 899 715	2 833 813	2 937 544	2 993 371	2 897 165	0,3

Fra 2005 til 2006 gikk utgiftene til overgangsstønad ned med 0,6 pst. Nedgangen har sammenheng med færre mottakere og lavere gjennomsnittlig ytelse. Fra 2002 til 2006 økte de årlige utgiftene med 11,4 pst. i løpende kroner. Den reelle veksten viser i samme periode en nedgang på 4,5 pst.

Fra 2005 til 2006 gikk utgiftene til stønad til barnetilsyn ned med 13,6 pst. Nedgangen skyldes færre mottakere og lavere gjennomsnittlig ytelse pr. mottaker som følge av redusert maksimalpris i barnehage. Fra 2002 til 2006 gikk de årlige utgiftene ned med 28,7 pst. I denne perioden har kompensasjonsgraden blitt redusert og inntektstaket for bortfall av stønaden har blitt senket. Kompensasjonsgraden ble fra 1. januar 2003 redusert fra 70 til 66 pst., og videre til 64 pst. fra 1. januar 2004. Fra 1. januar 2004 bortfalt også stønaden helt for de med inntekt over 6 ganger folketrygdens grunnbeløp.

Fra 2005 til 2006 gikk utgiftene til utdanningsstønad ned med 4,5 pst., som følge av en reduksjon i antall mottakere. Nedgangen fra 2002 til 2006 kan ha sammenheng med at flere av kvinnene som mottar overgangsstønad har tilbakelagt et utdanningsløp.

Antall stønadsmottakere

Enslig mor eller far med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn. 2002-2006. Antall personer pr. 31. desember

År	Personer i alt	Kun overgangsstønad	Både overgangsstønad og stønad til barnetilsyn	Kun stønad til barnetilsyn
2002	45 060	11 510	13 960	19 590
2003	43 937	11 623	14 024	18 290
2004	42 063	12 404	14 608	15 015
2005	41 008	12 361	14 927	13 720
2006	37 662	12 516	13 034	12 112

Hovedårsaken til reduksjonen i antall mottakere av overgangsstønad ved utgangen av 2006 sammenlignet med utgangen av 2005 er trolig en kombinasjon av et bedret arbeidsmarked og økt barnehagedekning. Nedgangen i antall mottakere av overgangsstønad fra 2005 til 2006 har også sammenheng med endret praksis som innebærer at overgangsstønad stanses måneden etter at stønadsmottakeren har levd i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning i 12 av de siste 18 månedene. Tiltaket ble iverksatt fra 1. januar 2006. Tiltaket har ført til at det ved utgangen av 2006 var 300 færre mottakere av overgangsstønad.

Det var en betydelig nedgang i antall mottakere av stønad til barnetilsyn fra utgangen av 2005 til utgangen av 2006. Noe av nedgangen kan forklares

med tiltaket fra 1. januar 2006 omtalt ovenfor. Nedgangen kan dessuten ha sammenheng med høyere inntekt blant enslige forsørgere slik at flere når taket som gir bortfall av stønad til barnetilsyn.

Fra 2002 til 2006 ble antall personer med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn redusert med om lag 7 400, eller i overkant av 16 pst. Antallet som kun mottar overgangsstønad er noe høyere ved utgangen av 2006 sammenlignet med utgangen av 2002. Antall mottakere som kun mottar stønad til barnetilsyn viser en nedgang på 38 pst. i samme periode.

Enslige forsørgere med stønad etter yngste barns alder. Pr. 31. desember 2001-2005.

	Enslige forsørgere med stønad		Yngste barn yngre enn 3 år		Yngste barn 3 år eller eldre	
År	Antall enslige forsørgere i alt med stønad	Med overgangs-stønad. pst.	I alt	Med overgangs-stønad. pst.	I alt	Med overgangs-stønad. pst.
2002	45 060	56,5	12 434	91,9	32 626	43,0
2003	43 937	58,4	11 822	93,5	32 115	45,5
2004	42 063	64,2	11 522	96,2	30 541	52,1
2005	41 008	66,5	11 463	96,7	29 545	54,8
2006	37 662	67,8	11 117	96,6	26 485	55,7

For enslig mor eller far med yngste barn under tre år har andelen med overgangsstønad økt i siste 5 års periode, fra 91,9 pst. i 2002 til 96,6 pst. i 2006. Antall mottakere av barnetilsyn har falt i denne perioden, og antall mottakere med overgangsstønad utgjør dermed en større andel. For enslig mor eller far med barn over tre år har andelen med overgangsstønad økt fra 43 pst. i 2002 til 55,7 pst. i 2006.

Enslig mor eller far[1] med full og redusert overgangsstønad. Antall personer pr. 31. desember 2002, 2004 og 2006

	Yngste barn under 3 år			Yngste barn 3 år eller eldre		
År	2002	2004	2006	2002	2004	2006
Enslig mor eller far. Antall i alt	12 434	11 522	11 177	32 626	30 541	26 485
Kun stønad til barnetilsyn	1 002	434	380	18 588	14 617	11 732
Redusert overgangsstønad	3 481	3 892	3 883	7 444	9 462	9 528
- med stønad til barnetilsyn	1 797	1 949	1 904	5 686	6 677	6 204
- uten stønad til barnetilsyn	1 684	1 943	1 979	1 758	2 785	3 324
Full overgangsstønad	7 951	7 196	6 914	6 594	6 462	5 225
- med stønad til barnetilsyn	2 083	1 808	1 637	4 394	4 174	3 289
- uten stønad til barnetilsyn	5 868	5 388	5 277	2 200	2 288	1 936
	Yngste barn under 3 år			Yngste barn 3 år eller eldre		
År	2002	2004	2006	2002	2004	2006
Enslig mor eller far med stønad, i pst.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kun stønad til barnetilsyn i pst.	8,1	3,8	3,4	57,0	47,9	44,3
Redusert overgangsstønad i pst.	28,0	33,8	34,7	22,8	31,0	36,0
Full overgangsstønad i pst.	63,9	62,5	61,9	20,2	21,2	19,7

[1] Enslig mor eller far registrert i Arbeids- og velferdsetatens registre med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn

61,9 pst. av enslige forsørgere med barn under 3 år mottok full overgangsstønad i desember 2006. Denne andelen er noe lavere enn i de foregående årene. Andelen enslige forsørgere med yngste barn 3 år eller eldre har gått noe ned fra 2002 til 2006. Andelen mottakere som kun mottar stønad til barnetilsyn har falt betydelig fra 2002 til 2006.

Andel enslige forsørgere som er aktive stønadsmottakere 2002, 2004 og 2006. Antall personer pr. 31. desember

	Yngste barn under 3 år			Yngste barn 3 år eller eldre		
År	2002	2004	2006	2002	2004	2006
Enslig mor eller far med stønad. Antall i alt	12 434	11 522	11 177	32 626	30 541	26 485
- aktive i pst.	49,2	49,2	49,7	91,2	90,3	91,1
Herunder:						
- i arbeid i pst.	31,0	32,4	33,6	77,4	76,4	77,5
- under utdanning i pst.	17,9	16,8	16,1	13,5	13,8	13,6
- brukerkontakt i pst.	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0

Med aktiv stønadsmottaker menes enslig mor eller far som er under utdanning, er brukerkontakt eller er i arbeid med inntekt over 1,5 ganger folketrygdens grunnbeløp. De som er i arbeid mottar redusert overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn. Aktivitetsgraden har vært relativt stabil de senere årene.

Enslig mor eller far med overgangsstønad og sosialhjelp

Andelen mottakere av overgangsstønad som ved utgangen av året også mottar eller har mottatt sosialhjelp i løpet av av året har falt fra i overkant av 25 pst. i 2001 til i underkant av 20 pst. i 2005. Dette kan sees i sammenheng med at andelen enslig mor eller far med egen inntekt har økt i samme periode.

Sikre barn et minste underholdsbidrag pr. måned

Med innføring av nytt regelverk ble retten til forskudd gjort avhengig av bidragsmottakers inntekt. Videre har mange foreldre valgt å inngå privat avtale og gjøre opp bidraget seg i mellom.

Barn med utbetalt forskudd i desember måned 2004-2006.

	Antall barn det kan utbetales forskudd for			Barn med utbetalt forskudd		
	I alt (kan få)	kan få 50 pst.	kan få 75 pst.	kan få 100 pst.	Antall	i pst av maks ant.
2004: desember	136 331	28 743	63 182	44 406	98 914	72,6 pst
2005: desember	134 719	27 518	62 662	44 539	97 703	72,5 pst
2006: desember	130 950	26 201	60 650	43 958	88 771	67,8 pst.

Statens utgifter til bidragsforskudd

Statens utgifter til forskudd var i 2006 på 1 120 mill. kroner og refusjon fra de bidragspliktige var på 525 mill. kroner.

Budsjettforslag 2008

Post 70 Overgangsstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 2 295 mill. kroner for 2008.

Post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 510 mill. kroner for 2008.

Post 73 Utdanningsstønad

Det foreslås bevilget 78 mill. kroner for 2008.

Post 75 Stønad til flytting for å komme i arbeid

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner for 2008.

Post 76 Forskuttering av underholdsbidrag

Det foreslås bevilget 1 060 mill. kroner for 2008.

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom, rehabilitering, attføring og uførhet

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2650	Sykepenger	26 822 630	29 303 300	30 383 762	3,7
2652	Medisinsk rehabilitering mv.	7 878 562	8 255 000	8 258 000	0,0
2653	Ytelser til yrkesrettet attføring		11 950 000	11 529 000	-3,5
2655	Uførhet	48 333 531	50 580 000	54 900 000	8,5
	Sum kategori 29.50	83 034 723	100 088 300	105 070 762	5,0

Fra 2007 er bevilgningen til ytelser til yrkesrettet attføring ført opp under kap. 2653. Tidligere var utgiftene til yrkesrettet attføring ført opp under kap. 2543 under programkategori 33.30 Arbeidsliv.

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	83 034 723	100 088 300	105 070 762	5,0
	Sum kategori 29.50	83 034 723	100 088 300	105 070 762	5,0

Kategorien omfatter utgifter til sykepenger, medisinsk rehabilitering, yrkesrettet attføring og ytelser til uføre. Under sykepenger inngår sykepenger ved egen sykdom, omsorgspenger ved barns og ved barnepassers sykdom, pleiepenger ved barns og nære pårørendes sykdom og opplæringspenger. I sykepengekapitlet inngår også utgifter til tilretteleggingstilskudd og refusjon til bedriftshelsetjenester i IA-virksomheter, samt utgifter til feriepenger av sykepenger. Ytelsene gis til arbeidstakere, arbeidsledige, frilansere og selvstendig næringsdrivende (med unntak av omsorgspenger som ikke gis til frilansere og selvstendig næringsdrivende) etter reglene i folketrygdlovens kapittel 8 og 9. Under medisinsk rehabilitering inngår rehabiliteringspenger etter folketrygdlovens kapittel 10, og utgifter til legeerklæringer. Under yrkesrettet attføring inngår attføringspenger og attføringsstønader etter folketrygdlovens kapittel 11. Under ytelser til uføre inngår tidsbegrenset uførestønad, uførepensjon, foreløpig uførepensjon og menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlovens kapittel 12 og 13.

Kap. 2650 Sykepenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Sykepenger for arbeidstakere mv., *overslagsbevilgning*	23 744 880	25 810 000	26 750 000
71	Sykepenger for selvstendige, *overslagsbevilgning*	1 486 233	1 620 000	1 560 000
72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom mv., *overslagsbevilgning*	323 072	340 000	400 000
73	Tilretteleggingstilskudd, *kan overføres*	56 568	194 300	233 945
74	Refusjon bedriftshelsetjenester, *kan overføres*	14 132	19 000	19 817
75	Feriepenger av sykepenger, *overslagsbevilgning*	1 197 745	1 320 000	1 420 000
	Sum kap. 2650	26 822 630	29 303 300	30 383 762

Overført fra 2006 til 2007:
Post 73: 6 171 000 kroner
Post 74: 14 243 000 kroner

Plantall –Sykepenger

Post		2006	2007	2008
70	Antall sysselsatte[1] lønnstakere (gjennomsnitt i året)	2 241 600	2 324 000	2 349 400
	Sykepengedager pr. sysselsatt refundert av folketrygden (5 dagers uke)	12,3	12,1	12,1
71	Antall selvstendig næringsdrivende (gjennomsnitt i året)	176 700	178 200	176 700

[1] Sysselsettingstallene er hentet fra Nasjonalregnskapet (foreløpige tall).

Innledning

Formålet med folketrygdens sykepengeordning er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt pga. sykdom eller skade. I tillegg gis det stønad ved barns og nære pårørendes sykdom gjennom ordningene med omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger.

Hovedtrekkene i regelverket

Sykepenger

Retten til sykepenger er betinget av at vedkommende er arbeidsufør, og at funksjonsnedsettelsen klart skyldes sykdom eller skade. Arbeidsuførhet som skyldes sosiale eller økonomiske problemer gir ikke rett til sykepenger.

Ved beregning av sykepenger for arbeidstakere legges vanligvis den gjennomsnittlige arbeidsinntekten de siste fire uker før arbeidsuførheten inntraff til grunn. Arbeidstakere får en kompensasjon på 100 pst. av inntektsgrunnlaget fra første dag, begrenset oppad til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Sykepenger i de første 16 kalenderdagene ytes av arbeidsgiver (arbeidsgiverperioden).

Selvstendig næringsdrivende har rett til sykepenger fra 17. dag med en kompensasjon på 65 pst. av inntektsgrunnlaget basert på pensjonsgivende årsinntekt. De har adgang til å tegne tilleggsforsikring i folketrygden etter ulike alternativer når det gjelder kompensasjonsnivå og ventetid.

Yrkesaktive som på sykmeldingstidspunktet midlertidig har vært ute av arbeid i mindre enn en måned har rett til sykepenger med et kompensasjonsnivå på 65 pst. fra 15. dag på grunnlag av den pensjonsgivende årsinntekten. Sykepenger kan ytes i inntil 1 år.

Stønad ved barns og andre nære pårørendes sykdom

Stønad ved barns, og andre nære pårørendes, sykdom ytes etter folketrygdloven kapittel 9. Omsorgs-, pleie- og opplæringspenger beregnes på samme måte som sykepenger.

Nye tiltak

I tråd med Sykefraværsutvalgets rapport av 6. november 2006 er det fra 1. mars 2007 innført krav om tettere oppfølging av sykmeldte. Endringene innebærer at:

- Det skal utarbeides en oppfølgingsplan for sykmeldte arbeidstakere innen seks uker.
- Arbeidsgiver skal innkalle arbeidstaker til et dialogmøte om innholdet i oppfølgingsplanen senest etter 12 uker. Arbeidstaker har plikt til å delta i dialogmøtet. Legen/sykmelder har plikt til å delta i dialogmøtet dersom arbeidsgiver og arbeidstaker, eller bare arbeidstaker ønsker det.
- Det skal ytes graderte sykepenger når arbeidstakeren delvis kan utføre nye arbeidsoppgaver etter tilrettelegging gjennom tiltak i virksomheten.
- Arbeids- og velferdsetaten skal gjennomføre et dialogmøte med arbeidsgiver og arbeidstaker senest etter seks måneders sykmelding. Lege/sykmelder eller annet helsepersonell skal delta dersom det er hensiktsmessig.

Resultatrapport 2006

Utgiftsutvikling

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger var på 26 823 mill. kroner i 2006. Det utgjør en økning på 9,4 pst. sammenlignet med 2005 (løpende kroner).

Arbeidstakere

For arbeidstakere (post 70) var økningen på 11,1 pst. (løpende kroner) fra 2005 til 2006. Økningen i utgiftene skyldes i hovedsak en økning i antall sykepengetilfeller og økning i inntektsgrunnlaget. 95 pst. av utgiftene (22 587,6 mill. kroner) gjelder sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden. Utgifter til sykepenger til arbeidsledige er redusert med 13,6 pst. til 523,7 mill. kroner fra 2005 til 2006. Dette har sammenheng med den positive utviklingen på arbeidsmarkedet.

Sykepengeutgifter på post 70 Arbeidstakere mv. etter formål (mill. kroner)

	2005	2006	Endring i pst.
Sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden	20 177,4	22 587,6	11,9
Forsikringsordning for frilansere	0,8	0,8	-3,0
Sykepenger til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivende arbeid	118,7	120,8	1,8
Sykepenger til arbeidsledige	606,4	523,7	-13,6
Refusjon til ordningene for			
- Små bedrifter	24,6	23,5	-4,6
- Kronisk syke	336,0	361,6	7,6
- Tilskudd ved arbeidsreiser	5,9	5,9	-0,8
- Gravide	67,0	75,6	12,9
- Opplæringspenger ved omsorg for funksjonshemmet barn	40,2	42,6	6,0
- Pleiepenger ved pleie av nær pårørende i livets sluttfase	2,2	2,8	28,4
Sum	21 379,2	23 744,9	11,1

Selvstendige næringsdrivende

Utgiftene til sykepenger til selvstendig næringsdrivende (post 71) var 1 486 mill. kroner i 2006. Dette er en reduksjon på 0,5 pst. i forhold til 2005 (løpende kroner). Utgifter til obligatorisk trygd økte med rundt 8 pst. fra 320 til 346 mill. kroner, mens utgiftene til tilleggsforsikringer ble redusert fra 1 174 til 1 140 mill. kroner, eller nær 3 pst. Av til-

leggsforsikringer gikk utbetalingene til fiskere og fangstmenn med kollektiv tilleggstrygd ned fra 335 til 303 mill. kroner.

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom mv.

Utgiftene til omsorgs- og pleiepenger økte med 12 pst. til 323 mill. kroner i 2006. Av dette utgjorde omsorgspenger 11 mill. kroner, en økning på 25,3 pst. fra 2005, mens pleiepenger utgjorde 312 mill. kroner, en økning på 11,6 pst. fra 2005.

Virkemidler i Intensjonsavtalen

For å bidra til å nå målene i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv ble Tilretteleggingstilskuddet og Refusjon av bedriftshelsetjenester igangsatt i 2002. De totale utgiftene på post 73 Tilretteleggingstilskudd og post 74 Refusjon bedriftshelsetjeneste var hhv. 57 og 14 mill. kroner i 2006. Til sammenligning var utgiftene i 2005 på hhv. 71 og 17 mill. kroner.

Sykefraværsprosenten

Sykefraværsprosenten måles som antall tapte dagsverk på grunn av sykdom i pst. av alle avtalte dagsverk for arbeidstakere. I 2006 var sykefraværsprosenten 6,9 pst. Dette er en økning på om lag 3 pst. fra 2005.

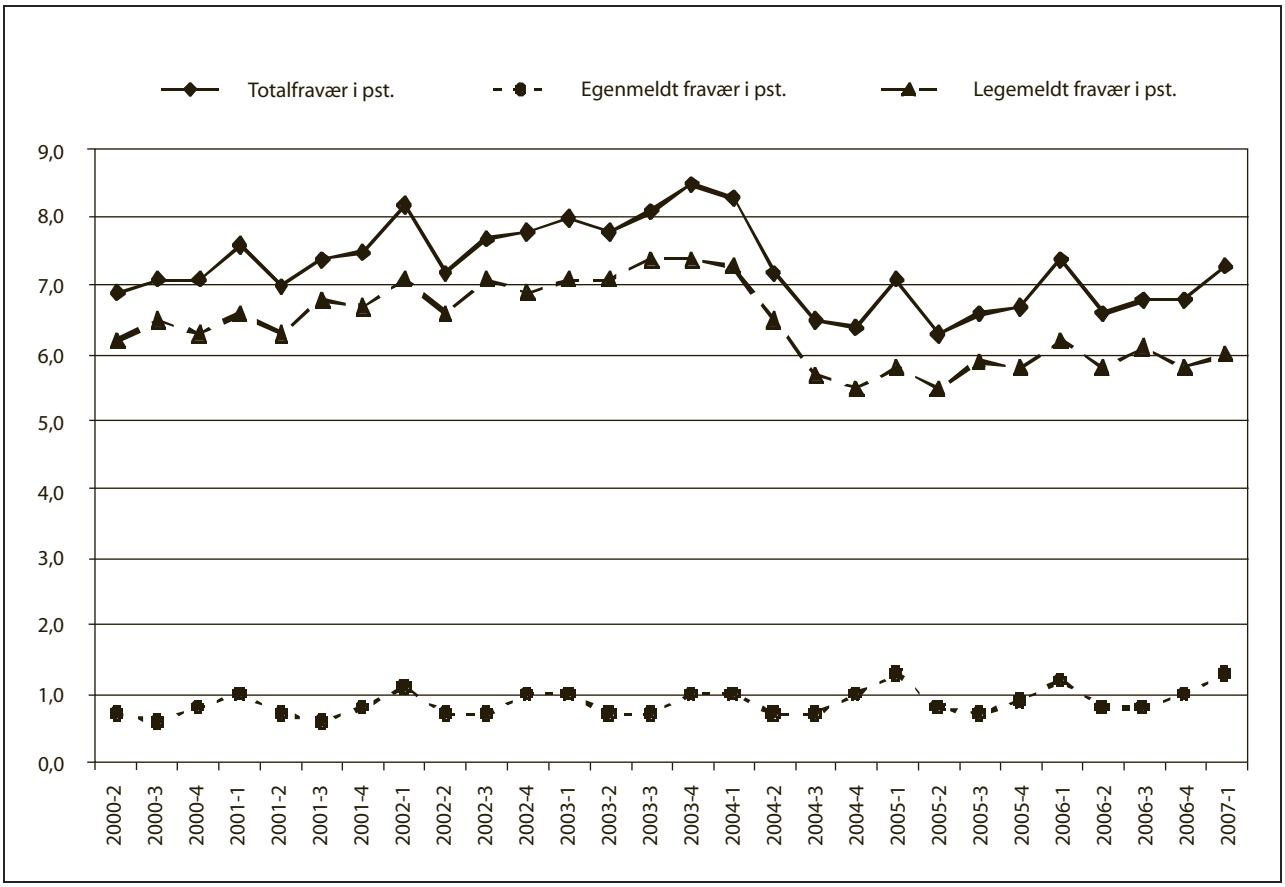

Figur 6.8 Utviklingen i sykefraværsprosenten fra 2. kvartal 2000 til 1. kvartal 2007.

Kilde: Sentral sykefraværsstatistikk, SSB/RTV.

Figuren over viser utviklingen i det totale sykefraværet i perioden 2. kvartal 2000 til 1. kvartal 2007. Målet i IA-avtalen er å redusere sykefraværet med minst 20 pst. for hele avtaleperioden i forhold til sykefraværsnivået i 2. kvartal i 2001. Det totale sykefraværet i 2. kvartal 2001 var 7 pst. Sykefraværsprosenten for 2. kvartal 2007 var på 6,6 pst. Dette er en reduksjon på 7,6 pst. i forhold til 2. kvartal 2001.

Det totale sykefraværet økte fra 6,7 pst. i 2005 til 6,9 pst. i 2006. Det har vært en økning i samtlige næringer. Økningen har vært størst innen undervisningssektoren, fra 6,4 til 6,8 pst. Det egenmeldte fraværet har vært stabilt de siste fem årene til tross

for at egenmeldingsperioden har økt fra 3 til 8 dager for svært mange bedrifter som følge av at de har blitt IA-bedrifter.

Det totale sykefraværet er 8,6 pst. for kvinner og 5,6 pst. for menn. Videre har økningen i sykefraværet vært høyere blant kvinner. Dette har sammenheng med at det er flere kvinner sysselsatt i de næringer og sektorer som har størst økning i sykefraværet.

Varighet

Sykefraværsdagsverk fordelt etter varighet fra 4. kvartal 2005 til 4. kvartal 2006. Antall tapte dagsverk totalt og fordeling i pst. i varighetsintervall.

	4. kvartal 2005	4. kvartal 2006
Varighet	Dagsverk tapt pga. sykefravær	Dagsverk tapt pga. sykefravær
I alt	3 590 503	3 820 950
Prosentvis fordeling:		
1-16 dager	23,1	24,0
17-56 dager	28,3	28,3
57-84 dager	12,0	11,4
85-182 dager	19,5	19,1
183 dager+	17,2	17,2

Andelen legemeldt sykefravær som har vart opptil 16 dager (arbeidsgiverperioden) har økt med 0,9 pst., mens fravær med varighet fra 17 til 182 dager har gått noe ned. Andelen legemeldt fravær med varighet over et halvt år (183 dager +) har holdt seg stabilt.

Gjennomsnittlig varighet pr. sykepengetilfelle betalt av folketrygden

I 2006 var gjennomsnittlig varighet for avsluttede sykepengetilfeller for arbeidstakere 57,8 arbeidsdager. Dette er en økning på 1,9 pst. i forhold til 2005. Kvinner har noen færre sykepengedager enn menn pr. tilfelle.

Det ble utbetalt sykepenger for 12,1 dager pr. sysselsatt lønnstaker totalt i 2006. Det er en økning på 5,2 pst. fra 2005. Tas det hensyn til gradert sykefravær i statistikken over antall sykepengedager, får man en økning fra 9,5 dager i 2005 til 10,0 dager i 2006. Dette er en økning på 5,3 pst.

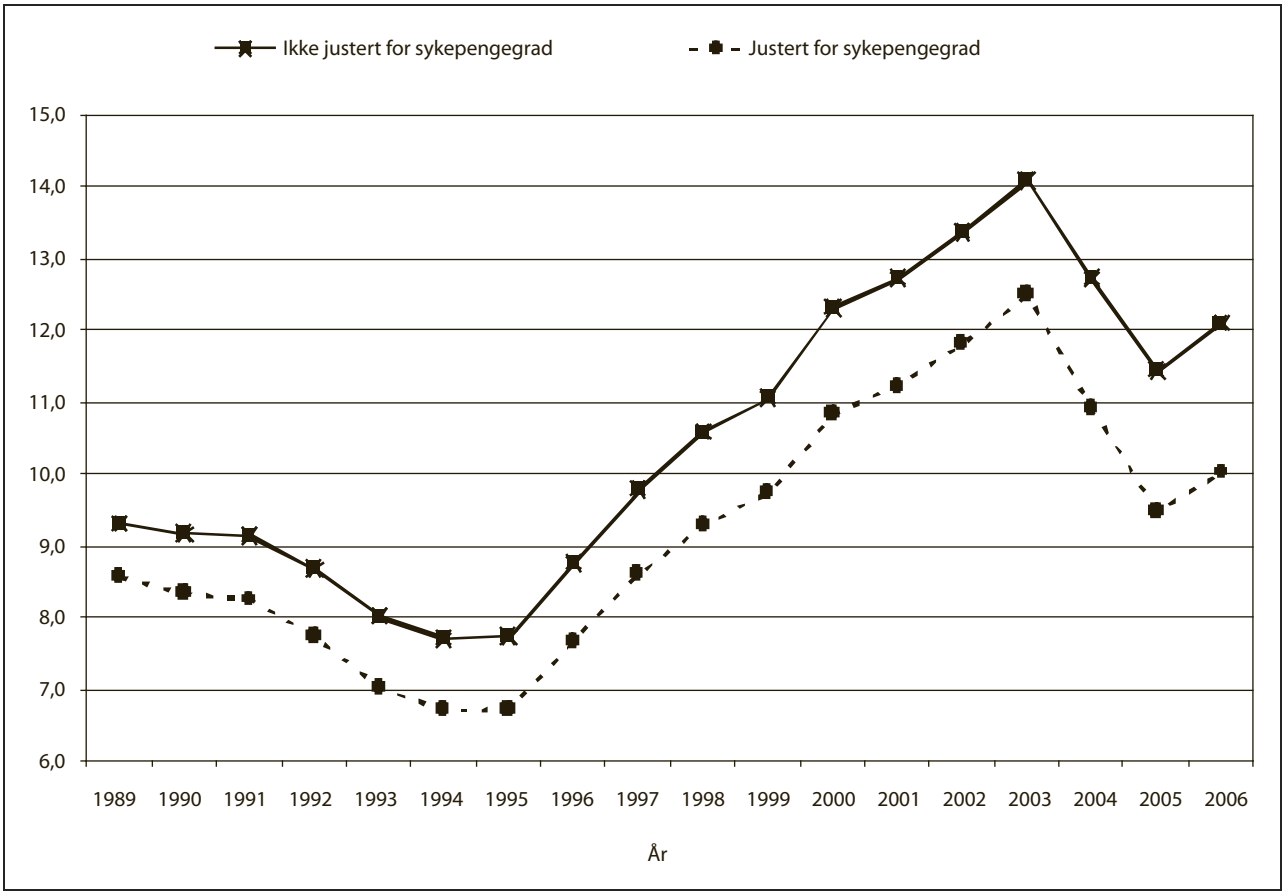

Figur 6.9 Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnstaker

Kilde: Sysselsettingstall jf. Nasjonalregnskapet, www.ssb.no/nr. Sykepengedager: Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det er korrigert for brudd i statistikken i 1998 og 2000.

Diagnose

Diagnosebildet har vært stabilt de siste årene. Fordelingen av sykefraværet på diagnosegrupper i 4. kvartal 2002-2006 viser at rundt 34-36 pst. av sykefraværstilfellene og rundt 40-44 pst. av tapte dagsverk skyldes muskel- og skjelettlidelser. Psykiske lidelser utgjør rundt 12-13 pst. av tilfellene og 17-18 pst. av tapte dagsverk.

Aktiv og gradert sykemelding

I 2006 var 1,9 pst. av alle sykefraværstilfeller innom aktiv sykmelding, tilsvarende andel som i 2005. Andelen som hadde vært innom gradert sykmelding, gikk opp fra 18,1 til 18,4 pst. Det er særlig for de lange sykefraværstilfellene at disse virkemidlene tas i bruk.

Fra og med 2. halvår 2004 har det vært en økning i bruk av gradert sykmelding samtidig som bruk av aktiv sykmelding har gått ned. Dette er i tråd med intensjonene bak endringene i sykmeldingsreglene fra 1. juli 2004.

Oppbrukt sykepengerett

I 2006 var det i alt 49 183 personer som brukte opp sykepengeretten. Dette er en økning på 3 pst. fra 2005. Av de som brukte opp sykepengeretten i 2006, hadde 19 pst. overgang til varig eller tidsbegrenset uføreytelse, mens nær 51 pst. hadde overgang til rehabiliteringspenger og 13 pst. til yrkesrettet attføring. Av de resterende 17 pst. gikk de fleste tilbake til arbeid. Overgangsratene har endret seg lite fra 2005.

Antall personer med oppbrukt sykepengerett og fordeling av disse på overgang til uførepensjon, rehabiliteringspenger, yrkesrettet attføring og annet

	2004	2006
Personer med oppbrukt sykepengerett	47 749	49 183
Prosentvis fordeling:		
Overgang til uførepensjon	17,4	17,4
Overgang til tidsbegrenset uførestønad	1,4	2,0
Overgang til rehabiliteringspenger	50,1	50,5
Overgang til yrkesrettet attføring	14,6	13,0
Andre (inkl. tilbakeføring til arbeid)	16,5	17,1

Utviklingen i sykefraværet i 2007

Til grunn for saldert budsjett 2007 lå det en forventning om vekst i sykefraværet på 1. pst sammenliknet med 2006. På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, legges det nå til grunn forutsetninger om en reduksjon i det trygdefinansierte sykefraværet på 2 pst. på årsbasis i 2007 sammenliknet med 2006.

Det totale sykefraværet i 2. kvartal 2007 gikk, i henhold til Statistisk sentralbyrås nasjonale sykefraværsstatistikk, ned med 2,7 pst. sammenliknet med 2. kvartal 2006. Det legemeldte sykefraværet gikk ned fra 5,8 til 5,7 pst., mens det egenmeldte holdt seg uendret med 0,8 pst. For menn gikk sykefraværet ned med 3,9 pst., mens det for kvinner gikk ned med 1,5 pst.

Det legemeldte sykefraværet viser en nedgang i de aller fleste næringer. Kraft og vannforsyning har den kraftigste nedgangen med 9,6 pst., etterfulgt av olje- og gassutvinning med 9,4 pst. Sykefraværet er fortsatt klart høyest innen helse- og sosiale tjenester med 8,1 pst., og nivået er uendret fra 2. kvartal 2006. Av de andre næringene er det bare hotell- og restaurant og transport og kommunikasjon som har et høyere fravær enn gjennomsnittet, med hhv. 6,4 og 6 pst. fravær.

I Sykefraværsutvalget ble det satt fokus på tettere oppfølging av sykmeldte. Samarbeidet med partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv ble vitalisert og målrettede virkemidler ble iverksatt, og det er positivt at det nå registreres en nedgang i sykefraværet. Den nye praksisen med oppfølging av sykemeldte, herunder rutiner med dialogmøter, har virket i kort tid. Likevel kan et økt fokus på oppfølging av sykemeldte ha vært en medvirkende årsak til reduksjonen i sykefraværet.

IA-avtalen har som mål å redusere det totale sykefraværet med 20. pst. I 2. kvartal 2007 var sykefraværet om lag 7,6 pst. lavere enn i samme kvartal i 2001, og således betydelig unna målsettingen i IA-avtalen.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv., overslagsbevilgning

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, legges det nå til grunn forutsetninger om en reduksjon i det trygdefinansierte sykefraværet på 2 pst. på årsbasis i 2007, sammenliknet med 2006. For 2008 legges det til grunn 0-vekst i sykefraværet pr. sysselsatt i forhold til det gjennomsnittlige nivået i 2007. I tillegg til sykefraværet påvirkes sykepengeutgiftene av sysselsettingsutviklingen og lønnsveksten. I budsjettforslaget for 2008 er det lagt til grunn en økning i sysselsettingen på 3,5 pst. i 2007 og en økning på 1,0 pst. i 2008. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst blant sykmeldte) på 4,75 pst. i 2007 og 5,0 pst. i 2008.

Det foreslås bevilget 26 750 mill. kroner for 2008.

Post 71 Sykepenger for selvstendige, overslagsbevilgning

Det er lagt til grunn en økning i sysselsettingen blant selvstendige på 3,5 pst. i 2007 og en økning på 1 pst. i 2008. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget på 3,75 pst. i 2007 og 5 pst. i 2008. For sykefraværstilbøyeligheten er det lagt til grunn en reduksjon på 8 pst. i 2007 og 0 pst. vekst i 2008.

Det foreslås bevilget 1 560 mill. kroner for 2008.

Post 72 Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 400 mill. kroner for 2008.

Post 73 Tilretteleggingstilskudd, kan overføres

Det foreslås bevilget 233,945 mill. kroner for 2008.

Post 74 Refusjon bedriftshelsetjenester

Det foreslås bevilget 19,817 mill. kroner for 2008.

Post 75 Feriepenger av sykepenger, kan overføres

Det foreslås bevilget 1 420 mill. kroner for 2008.

Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Rehabiliteringspenger, *overslagsbevilgning*	7 638 654	7 965 000	7 960 000
71	Legeerklæringer	239 908	290 000	298 000
	Sum kap. 2652	7 878 562	8 255 000	8 258 000

Plantall –rehabiliteringspenger

Post		2006	2007	2008
70	Gjennomsnittlig antall mottakere	45 231	45 720	44 730

Innledning

Rehabiliteringspenger er regulert i folketrygdloven kapittel 10 Medisinsk rehabilitering og skal sikre inntekt ved svikt i arbeids- og inntektsevnen. Legeerklæringer skal dekke utgifter til erklæringer som Arbeids- og velferdsetaten innhenter fra leger og andre behandlere i tilknytning til behandling av krav om stønad. Legeerklæringer omfatter utgifter i forbindelse med takster, medisinsk vurdering av arbeidsmuligheter ved sykdom og deltakelse i dialogmøter.

Hovedtrekk ved regelverket

Rehabiliteringspenger under aktiv behandling

Det kan ytes rehabiliteringspenger etter at retten til sykepenger er oppbrukt eller etter ett år med sammenhengende arbeidsuførhet på minst 50 pst. Som hovedregel kan rehabiliteringspenger bare gis sammenhengende i ett år. I særskilte tilfeller kan stønadsperioden forlenges i ytterligere 52 uker og ved meget alvorlige sykdomstilstander eller skader hvor den medisinske behandlingen tar lengre tid kan det gis rehabiliteringspenger uten tidsbegrensning.

Rehabiliteringspenger tilsvarer 66 pst. av den pensjonsgivende inntekten i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller i gjennomsnitt av de tre siste årene før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Pensjonsgivende inntekt over seks ganger folketrygdens grunnbeløp regnes ikke med i grunnlaget for rehabiliteringspenger.

Rehabiliteringspenger i påvente av attføring

Fra 1. januar 2004 skal yrkesrettet attføring vurderes så tidlig som mulig dersom bedriftsinterne tiltak ikke fører fram eller vedkommende ikke har et arbeidsforhold. Når en person har mottatt rehabiliteringspenger i seks måneder, skal Arbeids- og velferdsetaten vurdere om yrkesrettet attføring bør prøves.

Det kan gis rehabiliteringspenger i påvente av attføring i inntil 8 uker, med mulighet til forlengelse i inntil 8 uker, når det er framsatt krav om yrkesrettet attføring i Arbeids- og velferdsetaten.

Resultatrapport 2006

Utgiftsutviklingen

Folketrygdens samlede utgifter til rehabiliteringspenger var om lag 7 639 mill. kroner i 2006.

Utgiftene gikk i perioden 2004-2006 ned med 1,1 mrd. kroner. Dette tilsvarer en nedgang på 12,3 pst. nominelt eller 18 pst. målt i fast G. Den sterkeste reduksjonen i antall mottakere og utgifter var i perioden 2004-2005 bl.a. som en følge av innstramningene i unntaksbestemmelsene for å motta rehabiliteringspenger utover 2 år og en lavere tilgang til ordningen.

Fra 2005 til 2006 falt utgiftene med 5,6 pst. målt i fast G. Nedgangen i de samlede utbetalingene i denne perioden forklares dels av lavere gjennomsnittlig antall mottakere i 2006 enn i 2005 og dels at den gjennomsnittlige ytelsen ble noe redusert i 2006 sammenliknet med 2005 målt i fast G. I 2006 ble det utbetalt en ytelse omregnet til årsbeløp tilsvarende en gjennomsnittlig årlig ytelse på om lag 168 880 kroner pr. person. Den gjennomsnittlige utbetalingsgrad for rehabiliteringspenger var i 2006 på 88 pst. Dette er noe lavere enn i 2005 hvor graden var om lag 90 pst.

Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere

Antall mottakere av rehabiliteringspenger i desember[1] 2001-2006

	Antall			Økning i prosent		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2001[2]	45 856	18 300	27 556	15,5	13,4	17,0
2002	52 778	20 876	31 902	15,1	14,1	15,8
2003	61 209	24 572	36 637	16,0	17,7	14,8
2004	50 624	20 874	29 750	-17,3	-15,0	-18,8
2005	47 305	19 635	27 670	-6,6	-5,9	-7,0
2006	46 478	18 672	27 806	-1,8	-4,9	0,5

1 Fra og med 2002 omfatter antall mottakere alle som mottok rehabiliteringspenger i desember (løpende og avsluttede saker med utbetaling i desember). Tidligere omfattet tallene bare de som var løpende ved utgangen av måneden. Alle tall i tabellen er oppdatert i forhold til ny definisjon.
2 Omfatter tall pr. november 2001.

Antall mottakere av rehabiliteringspenger ble nesten fordoblet i femårsperioden 1998-2003. Fra og med mars 2004 har det vært en betydelig nedgang i antall mottakere. Fra desember 2003 til desember 2005 var nedgangen på 22,7 pst. Nedgangen skyldes dels innstramninger i mulighetene for motta rehabiliteringspenger utover 2 år og dels en noe lavere tilgang til ordningen i forhold til tidligere år. Nedgangen var sterkest i perioden 2004-2005.

I perioden desember 2005 til desember 2006 falt antall mottakere med 1,8 pst. Utviklingen i denne perioden må ses i sammenheng med at regelendringene som trådte i kraft i 2004 fikk full effekt i løpet og 2005 og tilgang /avgang etter 2005 har vært om lag i balanse.

Rehabiliteringspengemottakere i 2006 fordelt etter alder og kjønn

	I alt		Kvinner		Menn	
Alder	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall	Pst.
I alt	46 478	100,0	27 805	100,0	18 673	100,0
under 25 år	2 989	6,4	1 724	6,2	1 265	6,8
25-29 år	3 414	7,3	1 904	6,8	1 510	8,1
30-39 år	10 993	23,7	6 803	24,5	4 190	22,4
40-49 år	13 024	28,0	8 045	28,9	4 979	26,7
50-59 år	12 399	26,7	7 336	26,4	5 063	27,1
60 år og over	3 659	7,9	1 993	7,2	1 666	8,9

Flere kvinner enn menn mottar rehabiliteringspenger. I 2006 mottok henholdsvis 59,8 pst. kvinner og 40,2 pst menn rehabiliteringspenger. De tilsvarende andeler for kvinner og menn i 2005 var hhv. 58,5 pst. og 41,5 pst. Aldersammensetningen blant rehabiliteringspengemottakere er noe annerledes enn den vi finner for attføringspengemottakere. Om lag 35 pst. av mottakerne av rehabiliteringspenger i 2006 var over 50 år. Dette var en betydelig høyere andel enn under attføringspengeordningene.

Det er små variasjoner i alderssammensetningen mellom menn og kvinner.

I 2006 ble det utbetalt rehabiliteringspenger som omregnet til årsbasis i gjennomsnitt tilsvarer om lag 168 880 kroner pr. mottaker. Dette omfattet både de som har 100 pst. rehabiliteringspengeytelse og de som har en gradert ytelse. Gjennomsnittlig ytelse for menn og kvinner var hhv. 188 520 og 155 370 kroner. Forskjellen skyldtes blant annet at kvinner i større grad enn menn har vært i deltidsarbeid og derfor har et lavere beregningsgrunnlag.

Rehabiliteringspengemottakere pr. desember 2006. Fordelt etter ytelsesnivå og rehabiliteringspengegrad. Relative andeler.

Rehabiliteringspengeutbetaling i G	Alle antall	Herav grad lik 100	Alle % andel	Grad lik 100
Mindre eller lik 1,8G	13 283	6 097	28,6	17,7
Mellom 1,8G og 2,0G	4 828	2 762	10,4	8,0
Mellom 2,0G og 3,0G	13 772	11 545	29,6	33,4
Over 3,0G	14 595	14 142	31,4	40,9
Sum	46 478	34 546	100,0	100,0

Om lag 41 pst. av mottakerne med rehabiliteringsgrad lik 100 pst. mottok pr. desember 2006 en samlet ytelse på over 3 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) eller mer. 33 pst. i denne gruppen mottok en ytelse mellom 2G og 3G. Om lag 26 pst. av mottakerne med en rehabiliteringspengegrad på 100 mottok en ytelse på inntil 2G.

Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere under «aktive tiltak»[1] 2001-2006 (arbeidstrening, graderte rehabiliteringspenger og rehabiliteringspenger i ventetid før attføringstiltak)

År	I alt	Antall med arbeidstrening	Prosent-andel	Antall med gradert rehabilitering[3]	Prosent-andel	Antall med rehab.penger i ventetid før attføringstiltak	Prosent-andel
2001[2]	45 856	1 878	4,1	10 377	22,60	3 841	8,4
2002	52 778	2 082	3,9	10 001	18,93	2 769	5,2
2003	61 209	2 337	3,8	10 281	16,80	3 242	5,3
2004	50 624	1 582	3,1	10 085	19,90	3 646	7,2
2005	47 305	1 173	2,5	11 711	24,80	2 714	5,7
2006	46 478	1 124	2,4	11 932	25,70	2 518	5,4

1 En person kan være registrert med flere aktive tiltak i tabellen. En kan derfor ikke summere andelen under ulike aktive tiltak.
2 Omfatter tall pr. november 2001.
3 Tall for andel med graderte ytelser er ikke sammenlignbare med tidligere år. Etter nye beregningsregler fastsettes denne ytelsen i forhold til tidligere inntektsgrunnlag. En person som tidligere fikk graderte rehabiliteringspenger vil således etter nye beregningsregler kunne motta 100 pst. rehabiliteringspenger.

Det er samlet sett en nedgang i andelen med «aktive tiltak under arbeidstrening» i perioden 2002 fram til 2006. En mulig årsak til dette er at det i perioden har vært et sterkere fokus på attføringstiltak i sykepengefasen og at flere derfor har hatt direkte overgang fra sykepengefasen til attføringspengefasen uten å ha vært innom en periode med rehabiliteringspenger.

Fra et bunnpunkt i 2002 har det i 2003 og 2004 vært en økning i andelen med rehabiliteringspenger i ventetid før attføringstiltak. I perioden 2004-2006 falt denne andelen igjen. Dette har trolig sammenheng med en reduksjon i saksbehandlingstiden i perioden fra 2004 til 2006. Økningen i antall saker i desember 2004 skyldtes innstramningen i regleverket i 2004 som medførte en midlertidig opphopning av saker der mottaker ventet på å få vurdert og iverksatt ett attføringstiltak.

Rehabiliteringspengemottakere pr. desember 2006 fordelt etter gjennomsnittlig grad.

Rehabiliterings-pengegrad	Antall mottakere	Prosentandel
50 eller lavere	8 740	18,8
51-69	1 191	2,6
70-79	841	1,8
80-99	1 160	2,5
100	34 546	74,3
I alt	46 478	100,0

Andelen personer som mottok en gradert ytelse økte fra 16,8 pst. i 2003 til 24,8 pst. i 2005. I perioden fra desember 2005 til desember 2006 økte denne andelen til 25,7 pst. Om lag 74 pst. av de som mottok rehabiliteringspenger pr. desember 2006 mottok en ytelse med en rehabiliteringspengegrad lik 100 pst. Om lag 19 pst. hadde en ytelsesgrad på 50 pst. eller mindre.

Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere som har prøvd yrkesrettet attføring og kommet tilbake til rehabiliteringsepenger[1]. Andeler av totalt antall mottakere.

	Avbrudd yrkesrettet attføring		Tilbakefall fra arbeid [2]	
År	Antall	Prosent-andel	Antall	Prosent-andel
2001	2 446	5,3	2 655	5,8
2002	3 628	6,9	2 097	4,0
2003	5 064	8,3	2 299	3,8
2004	4 363	8,6	1 593	3,1
2005	5 603	11,8	1 602	3,4
2006	5 699	12,3	1 417	3,0

1 Fra og med 2002 omfatter antall mottakere alle som mottok rehabiliteringspenger i desember (løpende og avsluttede tilfeller med utbetaling i desember). Tidligere omfattet tallene bare de som var løpende ved utgangen av måneden. Alle tall i tabellen er oppdatert i forhold til ny definisjon.

2 Antall rehabiliteringspengemottakere som tidligere har mottatt rehabiliteringspenger og som blir syke igjen etter at de er kommet over i arbeid og som ikke har opparbeidet rett til sykepenger

Antall og andel personer som tilbakeføres til rehabiliteringspenger etter å ha forsøkt yrkesrettet attføring har økt i perioden fra 2002 til 2006. Fra 2002 til 2005 økte andelen med avbrudd under yrkesrettet attføring fra 6,9 til 11,8 pst. Økningen skyldtes at flere saker ble sendt over til daværende Aetat for utprøving av yrkesrettet attføring i forbindelse med innskjerpingen av attføringskravet i 2000 og senere lovfesting av kravet i 2004. I perioden 2005-2006 økte andelen fra 11,8 til 12,3 pst.

Det har i perioden 2002-2006 vært en nedgang i andelen som har tilbakefall fra arbeid. Fra 2005-2006 har denne andelen gått ned med 0,4 prosentpoeng.

Overgangen fra rehabiliteringspengeordningen til alternative stønadsordninger

Innstrammingene i regelverket for å motta rehabiliteringspenger i 2004 førte til en kraftig økning i antall mottakere som gikk ut av rehabiliteringspengeordningen. Antall personer som gikk ut av ordningen økte fra om lag 51 200 i 2003 til om lag 66 550 i 2004, dvs. en økning på ca. 30 pst. sett i forhold til 2003. I 2005 var det om lag 49 300 personer som hadde avgang fra rehabiliteringspengeordningen, mens avgangen i 2006 var vel 46 700 personer.

Antall personer som har avsluttet en periode med rehabiliteringspenger. Status 3 måneder etter avgang på rehabiliteringspenger

Perioden	Avgang, antall personer	Uføre-pensjon i prosent	Tidsbe-grenset uføre-stønad i prosent	Attfø-rings-penger i prosent	Rehab.-penger i prosent	Sum trygde-ytelser i prosent	Annet i prosent	I alt	Andel mottakere i A/A registeret (med ett aktivt arbeid)[1]
Avgang 2006	46 671	15,5	15,7	31,5	2,4	65,1	34,9	100,0	36,8
Avgang 2005	49 303	16,7	13,0	32,0	2,8	64,5	35,5	100,0	41,3
Avgang 2004	66 544	16,1	11,0	37,1	2,7	66,9	33,1	100,0	31,7
Avgang 2003	51 234	26,7	0,1	37,0	3,6	67,4	32,6	100,0	37,2

[1] Omfatter alle som er gjenfunnet i Arbeidsgiver-/Arbeidstakerregisteret med et aktivt arbeidsforhold.

I 2006 var det totalt 31,2 pst. som mottok uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad tre måneder etter opphør av rehabiliteringspenger. Dette er en økning både i forhold til 2005 og 2004 hvor andelene var henholdsvis 29,7 og 27,1 pst. Andelen som mottok attføringspenger var 31,5 pst., mens 2,4 pst. mottok rehabiliteringspenger igjen. Samlet sett mottok 65,1 pst. helserelaterte trygdeytelser 3 måneder etter rehabiliteringspengeperioden. I forhold til 2005 er dette en svak økning. Om lag 35 pst. mottok ikke trygdeytelser i 2006 mot 35,5 pst. i 2005. Denne gruppen omfatter personer som helt eller delvis er kommet tilbake i arbeid, mottar sosialhjelp eller er avhengig av privat forsørgelse.

En kontroll mot Arbeidsgiver-/Arbeidstakerregisteret viser at 36,8 pst. av alle som avsluttet en rehabiliteringspengeperiode i 2006 er registret med et aktivt arbeidsforhold. Gruppen omfatter personer som har overgang til fullt arbeid eller en kombinasjon av trygd og arbeid.

Utvikling

Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeider forslag til utforming av ny tidsbegrenset inntektssikring. Det tas sikte på å sende ut høringsbrev i løpet av høsten 2007. Rehabiliteringspenger vil sammen med attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad inngå i den nye ytelsen.

Utviklingen på rehabiliteringspengeområdet har nær sammenheng med utviklingen på sykepengeområdet. Når flere kommer tilbake i arbeid i sykepengeperioden, vil tilstrømningen til rehabiliteringspenger avta. Et viktig tiltak for å forebygge at personer går over på rehabiliteringspenger er å bidra til at vedkommende kommer i en arbeidsrelatert aktivitet tidlig i sykepengefasen.

Det er viktig at den enkelte får individuell oppfølging og veiledning. Dersom den sykmeldte har en arbeidsgiver, skal tiltak på arbeidsplassen vurderes fortløpende. Hvis vedkommende ikke er i et arbeidsforhold eller bedriftsinterne tiltak ikke fører fram, skal det vurderes om Arbeids- og velferdsetatens øvrige virkemidler kan være aktuelle, som for eksempel yrkesrettet attføring.

Det er svært viktig at mottakerne av rehabiliteringspenger får et egnet behandlings- og rehabiliteringstilbud. Det må sørges for at attføring blir iverksatt på et riktig tidspunkt for å øke sannsynligheten for at den enkelte på sikt kan komme tilbake i arbeid.

Gjennomførte evalueringer

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gjennomført en evaluering av hva arbeidsrettede (lavterskel) tilbud rettet mot langtidssyke med muskel-/skjelett og/eller sammensatte lidelser bør inneholde for at de skal være effektive i forhold til å tilbakeføre folk til jobb. Det ble også gjort en vurdering av hvordan organisering og forankring av ansvar for slike tilbud skal være. Evalueringen konkluderer med at det trengs flere og bedre tilbud til denne gruppen for at de skal komme tilbake i arbeid. Tiltakene bør ha en lokal tilnærming og utformes med en tverrfaglig tilnærming med fokus på mestring. Det er viktig at tiltakene blir satt i gang raskt og at deltakerne følges opp tett over lengre tid. Det presiseres at både Arbeids- og velferdsetaten og helseforetakene skal både ha et ansvar for vedtaksmyndighet og finansiering av tiltak rettet mot denne gruppen. Undersøkelsen ble foretatt før ordningen med til tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester ble iverksatt. Rapporten har allerede vært brukt av Arbeids- og velferdsetaten i deres arbeid med utformingen av ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester.

Legeerklæringer

Bevilgning til legeerklæringer dekker utgifter til honorar for erklæringer fra leger og andre sykmeldende behandlere. Erklæringene innhentes av Arbeids- og velferdsetaten i tilknytning til behandling av krav om stønader. I posten inngår utgifter til en rekke takster, hvorav takst L1 – medisinske vurdering av arbeidsmuligheter ved sykdom er den største utgiftsposten. Som følge av lovendringer av 1. mars 2007 basert på Sykefraværsutvalgets forslag av 6. november 2006 om endret sykmeldingspraksis ble det innført en ny takst L40 til dekning av utgifter for legen og andre sykmeldende behandlere for deltagelse i dialogmøter ved oppfølging av sykmeldte. Takstene blir fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Den overordnede målsetning er tidligst mulig å finne løsninger som hindrer unødig langvarig fravær. Totalt ble det i 2006 utbetalt om lag 240 mill. kroner til formål under denne posten.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Rehabiliteringspenger, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 7 960 mill. kroner for 2008.

Post 71 Legeerklæringer

Det foreslås bevilget 298 mill. kroner for 2008.

Kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Attføringspenger, *overslagsbevilgning*		10 715 000	10 348 000
71	Attføringsstønad, *overslagsbevilgning*		1 235 000	1 181 000
	Sum kap. 2653		11 950 000	11 529 000

Plantall – Attføringspenger

Post	2006	2007	2008
70 Gjennomsnittlig antall mottakere	65 627	61 100	58 900

Hovedtrekkene i regelverket

Ytelser til yrkesrettet attføring er regulert i folketrygdloven kapittel 11, og kan gis personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) varig nedsatt, eller har fått sine muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig innskrenket. Attføringsytelser gis i forbindelse med tiltak som er nødvendige og hensiktsmessige for at medlemmet skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid. Attføring skal som hovedregel være prøvd før uførepensjon kan tilstås. Ytelsene til yrkesrettet attføring består av attføringspenger (post 70) og attføringsstønader (post 71). Attføringspenger er en ytelse til livsopphold for personer under yrkesrettet attføring, og tilsvarer 66 pst. av den pensjonsgivende inntekten i året, eller i gjennomsnittet av de tre siste årene, før inntektsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Pensjonsgivende inntekt over seks ganger folketrygdens grunnbeløp regnes ikke med i grunnlaget for attføringspenger.

Attføringsstønader er ytelser til hel eller delvis dekning av utgifter knyttet til tiltaksdeltakelse. De fleste som får finansiert sitt attføringsløp over kap. 2653 har ordinær utdanning som attføringstiltak. Det bevilges også midler til yrkesrettet attføring over kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak. Her finansieres et bredt spekter av tiltak som ulike former for avklaringstiltak, kvalifiseringstiltak, formidlingstiltak og tiltak i skjermet sektor av mer ubegrenset varighet. Personer som mottar attføringspenger, kan få arbeidsmarkedstiltak finansiert over kap. 634 i tillegg til attføringsstønader. Mens kap. 2653 er en overslagsbevilgning, er kap. 634 rammestyrt. For nærmere omtale av innsatsen og utfordringene knyttet til yrkesrettet attføring vises det til resultatområde 2 Arbeidsmarked og tjenester og programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

I 2006 var utgiftene til yrkesrettet attføring ført opp under kap. 2543.

Resultatrapport 2006

I 2006 var utgiftene til yrkesrettet attføring over kap. 2543 nærmere 12,1 mrd. kroner. Dette var om lag de samme utgiftene som i 2005 målt i løpende kroner. Utgiftene på post 70 økte med om lag 1 pst. sammenlignet med utbetalingen i 2005, mens utgiftene over post 71 ble redusert med om lag 9 pst. Reduksjonen i utgiftene til attføringsstønader skyldes i hovedsak en nedgang i utgifter til stønader til skolegang. Utgiftene til skolegang for den enkelte har gått ned bl.a. som følge av bedre avtaler. I tillegg har innføringen av kostnadstak for skolegang i 2003, økt aldersgrense fra 22 til 26 år i 2004 samt redusert maksimalt skoleløp til tre år i 2004 bidratt til å redusere antallet deltagere på skole som attføringstiltak.

Nærmere 79 pst. av de samlede utgiftene til yrkesrettet attføring ble i 2006 finansiert over kap. 2543, dvs. livsoppholdsytelser. Mens om lag 21 pst. ble finansiert over kap. 634 Arbeidsrettede tiltak og tjenester, dvs. tiltaksutgifter. Vel 89 pst. av utgiftene over kap. 2543 var attføringspenger.

Utvikling i antall attføringspengemottakere

Antall mottakere av attføringspenger i gjennomsnitt for året

År	Antall			Endring i prosent fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2003	54 700	25 700	29 000	12,8	11,7	13,7
2004	62 500	29 000	33 500	14,3	11,3	15,5
2005	67 800	30 800	37 000	8,5	6,2	10,4
2006	65 600	29 300	36 300	-3,2	-4,9	-1,9

For første gang siden attføringspenger og rehabiliteringspenger ble to separate ordninger i 1994, var det i 2006 en nedgang i antallet attføringspengemottakere sammenlignet med året før (-3,2 pst). Nedgangen i antall attføringspengemottakere har sammenheng med både lavere tilgang og økt avgang. Det har vært en redusert tilgang både fra de som går ut maksimaltid på sykepenger og de som har vært ordinære arbeidssøkere før de søker yrkesrettet attføring. Den økte avgangen skyldes dels et bedret arbeidsmarked og dels at en stor tilgang fra rehabiliteringspengeordningen i 2004, som hadde nær sammenheng med regelverksendringer på dette området, har ført til en ekstraordinær stor avgang fra attføring i 2006.

Nedgangen i antallet attføringspengemottakere fra 2005 til 2006 var sterkere for menn (-4,9 pst.) enn for kvinner (-1,9 pst.).

I 2006 var i gjennomsnitt om lag 93 pst. av de yrkeshemmede mottakere av attføringspenger. Utviklingen på attføringspengeområdet må ses i sammenheng med utviklingen i antall yrkeshemmede under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Attføringspengemottakere i 2006 fordelt etter alder og kjønn

Alder	I alt		Kvinner		Menn	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
I alt	65 627	100,0	36 310	100,0	29 318	100,0
Under 25 år	5 468	8,3	2 694	7,4	2 774	9,5
25-29 år	7 926	12,1	4 141	11,4	3 785	12,9
30-39 år	22 042	33,6	12 571	34,6	9 471	32,3
40-49 år	19 040	29,0	11 105	30,6	7 935	27,1
50-59 år	9 967	15,2	5 302	14,6	4 665	15,9
60 år og over	1 185	1,8	496	1,4	689	2,3

Flertallet av attføringspengemottakerne er i aldersgruppen 30 til 49 år (62,6 pst.) Dette gjelder både for kvinner og menn. Av den resterende andelen er det noen flere under 29 år, enn over 50 år.

Attføringspengemottakere fordelt etter type tiltak. Årsgjennomsnitt 2004-2006. Antall og andeler.

		Andel på tiltak								
År	Antall	Lønns-tilskudd	Arbeids-praksis	Opp-læring	Midl. syss. tiltak	Arbeid med bistand	Forsøks-tiltak	AMB-avklaring og kvalifisering	AMB-varig tilrettelagt arbeid	VTA varig tilrettelagt arbeid
2004	39 678	1,3	19,7	63,9	0,2	5,8	5,1	3,5	0,0	0,6
2005	43 413	1,3	23,4	60,9	0,1	6,8	3,5	3,5	0,0	0,5
2006	42 026	1,4	24,5	57,1	0,0	9,3	3,0	4,3	0,0	0,4

De fleste mottakerne av attføringspenger deltok på opplæringstiltak (57,1 pst.) i 2006. Om lag 24,5 pst. var i arbeidspraksis, mens de resterende 18,4 pst. fordelte seg i stor grad på arbeid med bistand (9,3 pst.), AMB, avklarings og attføringstiltak (4,3 pst.) og forsøkstiltak (3,0 pst). Fra 2005 til 2006 sank andelen av tiltaksdeltakere i opplæring , noe som trolig har sammenheng med innstramningene i regelverket for dette tiltaket. Andelen i arbeidspraksis og på arbeid med bistand har økt det siste året. Begge disse tiltakene foregår i stor utstrekning i det ordinære arbeidslivet.

Attføringspengemottakere pr. utgangen av desember 2006 fordelt etter nivået på ytelsen

Ytelse målt i G[1]	Antall	Andel
Mindre eller lik 1,8G	21 815	33,9 %
Mellom 1,8G og 2,0G	2 446	3,8 %
Mellom 2,0G og 3,0G	17 866	27,8 %
Over 3,0G	22 145	34,5 %
Sum	64 272	100,0 %

[1] G=62 892 kr

Ved utgangen av desember 2006 var det totalt 64 300 mottakere av attføringspenger. Av disse mottok vel tredjeparten minsteytelsen eller mindre[9] (mindre enn 113 200 kroner på årsbasis), mens vel tredjeparten mottok over 3 ganger folketrygdens grunnbeløp i attføringspenger på årsbasis (mer enn 188 700 kroner på årsbasis). Over 50 pst. av mottakerne hadde en ytelse på over 2,4 G, dvs. om lag 150 900 kroner.

[9] Personer som arbeider deltid kan motta mindre enn minsteytelsen i attføringspenger.

Forbruk attføringsstønader i 2005 og 2006

	Regnskap 2005	Regnskap 2006	Prosentvis endring	Andel av for bruk 2006 i pst.
Attføringshjelp flyttning	11 956 772	9 325 721	-22,0	0,7
Attføringshjelp bøker og undervisnings materiell	97 452 392	86 752 590	-11,0	6,6
Attføringshjelp eksamensgebyr/ semesteravg./ skolepenger	581 111 800	524 786 614	-9,7	40,0
Attføringshjelp fadder	39 982 572	41 030 487	2,6	3,1
Attføringshjelp arb.trening	17 764 206	15 760 849	-11,3	1,2
Attføringshjelp losji	128 024 073	106 591 758	-16,7	8,1
Attføringshjelp husholdningutg.[1]	43 534 405	20 570 092	-52,7	1,6
Attføringshjelp dagl. reise	326 260 018	307 051 470	-5,9	23,4
Attføringshjelp hjemreise	29 212 930	26 104 080	-10,6	2,0
Attføringshjelp barnetilsyn	185 268 880	174 471 816	-5,8	13,3
Sum Attføringshjelp	1 460 568 048	1 312 445 478	-10,1	100,0

[1] Ordningen hvor attføringshjelp gis for å dekke husholdningsutgifter er under utfasing.

Utgiftene til attføringsstønader falt med 10,1 pst. fra 2005 til 2006. Dette skyldtes dels en nedgang i antall attføringspengemottakere på tiltak og dels en reduksjon i utgiftene pr. tiltaksdeltaker. Utgiftene til alle stønadskomponentene, bortsett fra stønad til fadder (attføringshjelp), ble redusert fra 2005 til 2006.

Utgiftene til attføringsstønader var særlig knyttet til eksamensgebyr/semesteravgift/skolepenger (om lag 40,0 pst. av forbruk) og reiseutgifter (om lag 23,4 pst.). De største relative endringene var innenfor stønad til husholdningsutgifter, som ble redusert med over 50 pst. i 2006, og stønad til flytting, som ble redusert med om lag 22,0 pst. i 2006.

Overgangen fra attføringspengeordningen til alternative stønadsordninger

Avgangen fra attføringspengeordningen var på 24 929 personer i 2006. Dette var 1 155 flere enn i 2005, dvs. en økning på om lag 5 pst. Avgangen i 2004 var spesielt høy og må ses i sammenheng med innstrammingene i regelverket for å motta rehabiliteringspenger i 2004. Denne innstrammingen førte til en spesielt stor avgang fra rehabiliteringsordningen i 2004. Noen av disse gikk over på attføringspenger, og en del av disse ville ha hatt avgang fra attføringspenger i løpet av 2004.

Antall personer som har avsluttet en periode med attføringspenger. Status 3 måneder etter avgang på attføringspenger

Perioden	Avgang, antall personer	Uføre pensjon i prosent	Tidsbegrenset uførestønad i prosent	Attføringspenger i prosent	Rehab.-penger i prosent	Sum trygdeytelser i prosent	Annet i prosent	I alt	Andel mottakere i A/A registret (med ett aktivt arbeid)[1]
Avgang 2006	24 929	12,4	12,1	0,6	17,1	42,2	57,8	100,0	40,4
Avgang 2005	23 774	11,5	11,2	1,4	19,3	43,4	56,6	100,0	36,5
Avgang 2004	28 073	9,5	6,7	2,5	18,3	37,1	62,9	100,0	36,9
Avgang 2003	24 916	16,8	0,3	1,4	24,5	43,0	57,0	100,0	38,9

[1] Omfatter alle som er gjenfunnet i Arbeidsgiver-/Arbeidstakerregisteret med et aktivt arbeidsforhold

I 2006 var det totalt 24,5 pst. som mottok uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad tre måneder etter opphør av attføringspenger. Dette var en økning fra 22,7 pst. i 2005 og 16,2 og 17,1 pst. i hhv. 2004 og 2003. Andelen som gikk tilbake igjen til attføringspenger, var 0,6 pst. i 2006 og mellom 1,4 og 2,5 pst. i de tre foregående årene. I 2006 var det 17,1 pst. som mottok rehabiliteringspenger tre måneder etter opphør av attføringspenger. Samlet sett mottok 42,2 pst. helserelaterte trygdeytelser tre måneder etter avslutning av attføringspengeperioden. Dette er en svak nedgang sammenliknet med 2005 og 2003, og en økning sammenliknet med 2004. I 2006 var det 57,8 pst. som ikke mottok helserelaterte trygdeytelser tre måneder etter opphør av attføringspenger. Dette er blant annet personer som helt eller delvis er kommet tilbake i arbeid, mottar sosialhjelp eller er avhengig av privat forsørgelse.

Tall fra Arbeidsgiver-Arbeidstakerregisteret viser at 40,4 pst. av mottakerne av attføringspenger som avsluttet en attføringspengeperiode i 2006, er registrert med et aktivt arbeidsforhold tre måneder etter avsluttet tiltak. Gruppen omfatter personer som har overgang til et fullt arbeidsforhold eller en kombinasjon av trygd og arbeid.

Dette er en økning i forhold til årene før, hvor andelen var ca. 37 pst. i 2004 og 2005 og ca. 39 pst. i 2003.

Nye tiltak

I og med at nivået og omfanget av pensumslitteraturen til fagskolene best kan sammenlignes med nivået for høgskoler, endres praksis for tilståelse av stønad til skolemateriell fra skoleåret 2007/2008, slik at elever på fagskoler tilstås stønad til skolemateriell etter høy sats og ikke etter lav sats som i dag. Det anslås at dette vil omfatte 200 personer pr. år. Delårseffekten for 2007 anslås til 400 000 kroner med en ytterligere effekt tilsvarende 400 000 kroner for budsjettåret 2008.

I henhold til IA-avtalen iverksettes det en ny ordning med IA-plasser, som medfører at det åpnes for utprøving og opptrening (praksisplasser) i IA-virksomheter. Målet er å redusere strømmen fra arbeid til trygd og øke overgangen fra trygd til arbeid ved at flere personer på et tidligere stadium enn i dag får prøvd sin arbeidsevne og avklart sine videre muligheter i ordinært arbeidsliv. Målgruppen for IA-plasser er personer med et arbeidsforhold som har behov for utprøving hos annen arbeidsgiver, og personer uten arbeidsforhold som har behov for å videreutvikle eller prøve ut sin funksjonsevne/arbeidsevne i ordinært arbeidsliv. Arbeidsgivere som tar inn en person på IA-plass skal få kompensert de merutgifter dette medfører. Ordningen med IA-plasser er planlagt iverksatt fra 2. halvår 2007.

Retten til attføringspenger i inntil fire uker under forbigående sykdom samtidig som en person er under yrkesretta attføring ble fra 15. juni 2007 utvidet til åtte uker.

Perioden for attføringspenger i ventetid på arbeid reduseres fra 6 mnd. til 3 mnd. for å bidra til at personer som har gjennomført yrkesrettet attføring kommer raskest mulig tilbake i arbeid.

Reduksjonen i perioden for attføringspenger i ventetid på arbeid fra 6 til 3 mnd. er anslått å innebære en utgiftsreduksjon på om lag 30 mill. kroner.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeider forslag til utforming av ny tidsbegrenset inntektssikring. Det tas sikte på å sende ut høringsbrev i løpet av høsten 2007. Attføringspenger vil sammen med rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad inngå i den nye ytelsen.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Attføringspenger, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 10 348 mill. kroner for 2008.

Post 71 Attføringsstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 181 mill. kroner for 2008.

Kap. 2655 Uførhet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	16 991 362	16 980 000	17 950 000
71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	25 486 976	25 600 000	27 510 000
72	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	1 376 849	1 320 000	1 420 000
73	Foreløpig uførepensjon, *overslagsbevilgning*	167 106	160 000	240 000
74	Tidsbegrenset uførestønad, *overslagsbevilgning*	4 145 467	6 340 000	7 610 000
75	Menerstatning ved yrkesskade, *overslagsbevilgning*	91 442	105 000	100 000
76	Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, *overslagsbevilgning*	74 329	75 000	70 000
	Sum kap. 2655	48 333 531	50 580 000	54 900 000

Plantall –uførhet[1]

	2006	2007	2008
Antall uførepensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	297 485	295 650	297 800
Antall uførepensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12.	288 029	286 490	288 940
Antall uførepensjonister med særtillegg pr. 31.12.	53 138	52 040	51 830
Antall stønadsmottakere med tidsbegrenset uførestønad pr. 31.12.	30 333	37 920	47 130
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inkl. etterbet., kroner	57 100	59 900	60 800
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inkl. etterbet., kroner	88 600	93 800	96 200
Gjennomsnittlig særtillegg, inkl. etterbet., kroner	25 500	26 900	27 400
Gjennomsnittlig tidsbegrenset uførestønad	163 700	173 600	177 100

1 Beløpene i tabellen er basert på G= 66 812.

Plantall –yrkesskadepensjoner (post 76 yrkesskadetrygd, gml. lovgivning)

	2006	2007	2008
Antall uførepensjonister pr. 31.12.	1 520	1 500	1 480
Antall enkepensjonister pr. 31.12.	640	630	620
Gjennomsnittlig pensjon uførepensjonister	29 320	30 900	31 500
Gjennomsnittlig pensjon enkepensjonister	33 990	35 800	36 500

Innledning

Formålet med uføreytelser er å sikre inntekt til personer som har fått inntekts- og arbeidsevnen varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. Fra 2004 har man hatt en todelt ordning bestående av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Menerstatning gjennom yrkesskadeordningen skal gi kompensasjon for ulemper av ikke-økonomisk art ved varig hel eller delvis medisinsk invaliditet som skyldes yrkesskade.

Hovedtrekkene i regelverket

Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon

For å ha rett til tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon, må inntekts- eller arbeidsevnen være varig nedsatt med minst 50 pst. på grunn av syk-

dom, skade eller lyte. Det er imidlertid igangsatt en forsøksordning i seks fylker med innvilgelse av tidsbegrenset uførestønad med uføregrad ned til 30 og 40 pst. Forsøket vil vare fram til 2008. Det stilles videre krav om at den medisinske lidelsen er hovedårsaken til nedsettelsen av arbeidsevnen. Det er krav om at søkeren skal ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og at yrkesrettet attføring skal være forsøkt, dersom ikke åpenbare grunner tilsier at attføring ikke er hensiktsmessig.

Hvis uførheten skyldes yrkesskade gjelder særregler.

Tidsbegrenset uførestønad skal gis når det er en viss sannsynlighet for at inntektsevnen kan bedres og at vedkommende kan komme tilbake i arbeid på heltid eller deltid. Tidsbegrenset uførestønad beregnes på samme måte som rehabiliteringspenger. Ytelsen gis for en periode fra ett til fire år. Uførepensjon skal gis når stønadsmottakeren ikke antas å ha mulighet til å komme tilbake i arbeid eller kunne øke arbeidsinnsatsen vesentlig. Ytelsen beregnes etter folketrygdens regler for alderspensjon.

Personer som blir uføre før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, er sikret en høyere uføreytelse enn minstepensjonen. Unge uføre får tilleggspensjonen beregnet på grunnlag av medregnede pensjonspoeng på 3,3 årlig. Med full opptjeningstid gir dette en minsteytelse på om lag 2,4 ganger folketrygdens grunnbeløp. Mottakere av uføreytelser kan gis et barnetillegg pr. barn på maksimalt 40 pst. av folketrygdens grunnbeløp, tilsvarende 26 725 kroner pr. 1. mai 2007. Tillegget er behovsprøvd mot ektefelle/samboers inntekt dersom de bor sammen med barnet.

Når det har gått ett år siden uføreytelsen ble innvilget eller uføregraden ble forhøyet, kan mottakere av uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad ha en inntekt på inntil folketrygdens grunnbeløp (66 812 kroner) uten at uføregraden skal revurderes. For personer som mottar gradert ytelse kommer friinntekten på folketrygdens grunnbeløp i tillegg til den inntekten de kan ha ut fra innvilget uføregrad.

Det er et krav om at ytelsen og inntekten til sammen ikke kan overstige inntektsnivået før uførheten inntraff. Forsørgingstilleggene holdes utenfor stønadstaket for mottakere av uføreytelser.

Foreløpig uførepensjon

Foreløpig uførepensjon er en midlertidig ytelse som kan innvilges i ventetiden før vedtak om uførepensjon når det er sannsynlig at søkeren vil bli innvilget uførepensjon. Ytelsen beregnes på samme måte som uførepensjon.

Menerstatning

Menerstatning gis når en yrkesskade fører til varig medisinsk invaliditet på minst 15 pst. og utmåles i forhold til graden av invaliditet etter 9 fastsatte invaliditetsgrupper. Menerstatningen løper så lenge den yrkesskadede lever, eller kan utbetales som et engangsbeløp dersom den skadde ønsker det.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Ytelser etter lov av 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, gis til skadetilfeller som er inntraff før 1. januar 1971. Utgiftene dekkes av folketrygden, jf. lov om yrkesskadetrygd § 26. Pensjoner etter lov om yrkesskadetrygd blir samordnet med andre pensjons- og trygdeytelser som pensjonisten mottar.

Resultatrapport 2006

Utgiftsutviklingen

Utgiftene til uføreytelser økte med 6,7 pst. eller 3 mrd. kroner fra 2005 til 2006. Totalt var utgiftene i 2006 på 48 334 mill. kroner, hvorav tidsbegrenset uførestønad utgjorde 4 145 mill. kroner.

Utgiftsveksten kan i stor grad forklares med en økning i antall uføre, noe som henger sammen med den demografiske utviklingen. Nye uførepensjonister har et høyere pensjonsgrunnlag enn de som har avgang fra ordningen. Folketrygdens grunnbeløp ble økt med 3,5 pst. i 2006. Videre var tilgangen av nye uføre høyere i 2006 enn i 2005. Samtidig var avgangen også høyere i 2006 enn i 2005. Nettotilgangen i 2006 var derfor lavere enn i 2005.

Utvikling i antall uføre

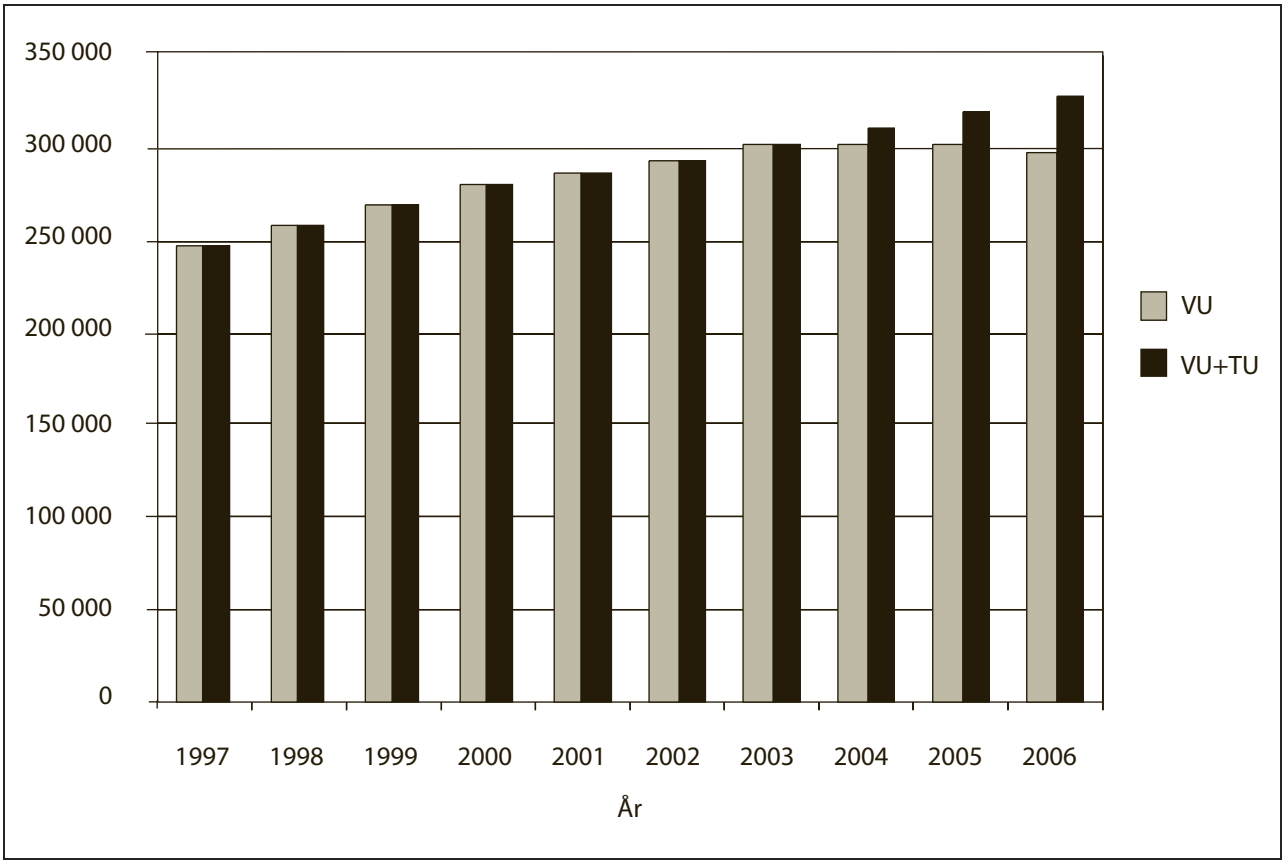

Figur 6.10 Antall uføre ved utgangen av året fordelt på tidsbegrenset uførestønad (TU) og uførepensjon (VU)

Fra 2002 til 2006 økte antall mottakere av uføreytelser med 35 594 personer. Dette tilsvarer en økning på over 12 pst. Det har vært en økning for begge kjønn, men veksten har vært sterkest for kvinner. Andelen kvinner blant mottakerne av uføreytelser var omlag 58 pst. ved utgangen av 2006. Blant mottakerne av tidsbegrenset uførestønad var 64 pst. kvinner.

Av de nye mottakerne av uføreytelser i 2006 fikk 42 pst. tidsbegrenset uførestønad og 58 pst. uførepensjon.

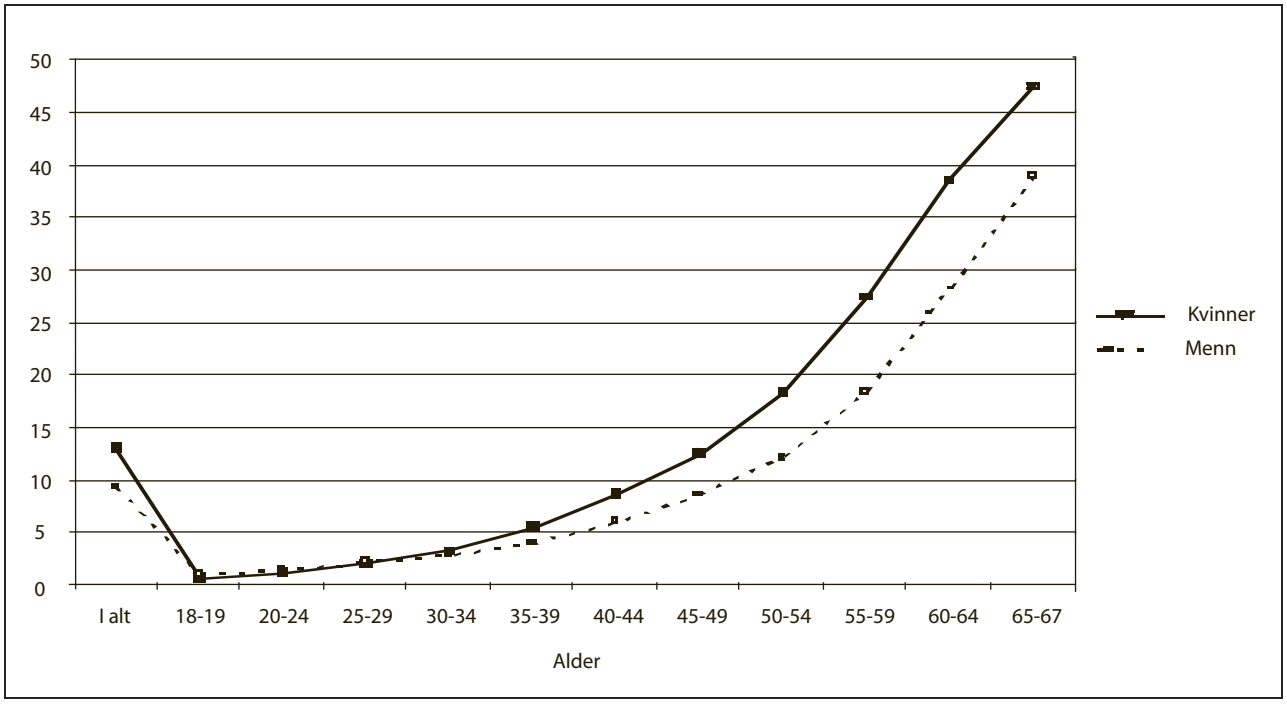

Figur 6.11 Andel uføre i 2006 etter alder og kjønn, i forhold til befolkningen i samme aldersgruppe

Figuren over viser andel uføre i 2006 etter alder og kjønn som andel av ikke-ufør i befolkningen. Totalt er det en høyere andel kvinner enn menn som mottar uføreytelser. I de yngste aldersgruppene (18-29 år) er det en noe høyere andel menn som er uføre. I aldersgruppene over 30 år er uføreandelene høyere for kvinner enn for menn i alle aldersgrupper. Det er spesielt for de eldste aldersgruppene at kjønnsforskjellene er store. Andelen kvinner som er uføre er om lag 10 pst. høyere enn andelen uføre menn for personer over 55 år.

Antall nye uføre i løpet av året og prosentvis endring fra året før. 2002, 2005 og 2006

	Antall nye uføre			Prosentvis endring fra året før		
År	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002 uførepensjonister	26 798	12 403	14 395	5,9	6,9	5,2
2005 uførepensjonister	20 259	10 095	10 164			
2005 totalt antall mottakere av uføreytelser	31 585	14 283	17 302	3,7	4,2	3,3
2006 uførepensjonister	18 748	9 349	9 399			
2006 totalt antall mottakere av uføreytelser	32 347	14 412	17 935	2,4	0,9	3,7

Antall nye mottakere av uføreytelser øker. Fra 2002 til 2006 har tilgangen økt med om lag 5 500 personer. Fra 2001 til 2002 var økningen i tilgangen på 5,9 pst., mens økningen fra 2005 til 2006 var på 2,4 pst. Tilgangen blant menn økte mer enn tilgangen blant kvinner i forhold til året før både i 2002 og 2005. Fra 2005 til 2006 økte tilgangen for kvinner med 3,7 pst. sammenliknet med 0,9 pst. for menn.

Dersom en ser på nettotilgangen, dvs. antall nye uføre minus de som går ut av ordningen, er dette et mer presist mål på antall personer som mottar ytelser fra uføreordningen til enhver tid. Veksten i antall mottakere av uførepensjon var høyere blant menn enn kvinner i 2002. I 2004 ble tidsbegrenset uførestønad innført og veksten i antall mottakere av uføreytelser steg med 8 pst. sammenliknet med året før. I 2005 og 2006 har veksten vært noe avtakende, med en prosentvis reduksjon på hhv. 9 pst. fra 2004 til 2005 og 8 pst. fra 2005 til 2006. Veksten i antall mottakere av uføreytelser har vært lavere blant kvinner enn menn i de siste to årene.

Søknader om uføreytelser og avslagsfrekvens. 2002, 2005 og 2006

År	Søknader registrert på NAV-kontor[1]	Antall avslag	Avslags-pst.[2]
2002	36 485	7 920	21,9
2005	38 090	8 869	21,4
2006	42 198	7 180	17,4

1 Antall søknader er her justert for antall søknader som er registrert som henlagt/bortfalt på NAV-kontorene. Søknader henlegges/bortfaller bl.a. pga. feil eller at de trekkes tilbake.
2 Avslagspst. beregnes på grunnlag av behandlede saker.

Avslagsprosenten på søknad om uføreytelse var 17,4 pst. i 2006, mot 21,4 pst. i 2005. Den kraftige nedgangen kan skyldes at flere av de nye søkerne har gått ut stønadsperioden på tidsbegrenset uførestønad. De som søker om uføreytelse vil derfor i stadig større grad være avklart og fylle vilkårene for uførepensjon.

Andel mottakere av uføreytelser fordelt etter størrelse på ytelsen.

Mottakere av uførepensjon pr.desember 2006 fordelt på ytelsesnivå (personer med 100 pst. uføregrad)

	Antall	Andel
Mindre eller lik 1,8 G	50 994	21 %
Fra 1,8 G t.o.m. 2,0 G	11 940	5 %
Fra 2,0 G t.o.m. 3,0 G	127 020	53 %
Fra 3,0 G og høyere	51 217	21 %
Sum	241 171	100 %

Om lag 20 pst. av uførepensjonistene med 100 pst. uføregrad mottar en ytelse på mer enn tre ganger folketrygdens grunnbeløp. 53 pst. har en ytelse mellom 2 og 3 ganger folketrygdens grunnbeløp og om lag 20 pst. har en uførepensjon som er mindre eller lik minsteytelsen på 1,7933 ganger grunnbeløpet.

Mottakere av tidsbegrenset uførestønad pr. desember 2006 fordelt på ytelsesnivå (personer med 100 pst. uføregrad)

	Antall	Andel
Mindre eller lik 1,8 G	4 941	24 %
Fra 1,8 G t.o.m. 2,0 G	688	3 %
Fra 2,0 G t.o.m. 3,0 G	7 178	35 %
Fra 3,0 G og høyere	7 790	38 %
Sum	20 597	100 %

38 pst. av mottakerne av tidsbegrenset uførestønad med en uføregrad på 100 pst. har over tre ganger folketrygdens grunnbeløp i ytelse, mens 24 pst. har en ytelse som er mindre eller lik pensjonen på 1,8 ganger grunnbeløpet.

Andel uføre med gradert uføreytelse

Andel uføre med gradert ytelse, totalt og blant nye mottakere av uføreytelser, fordelt på kjønn. 2002, 2005 og 2006

	Alle mottakere av uføreytelser			Nye mottakere av uføreytelser		
År	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002 uførepensjonister	20,9	13,9	26,1	32,9	23,3	41,2
2005 uførepensjonister	19,5	13,6	23,9	27,4	22,2	32,7
2005 totalt antall mottakere av uføreytelser	20,3	14,2	24,7	29,3	23,0	34,4
2006 uførepensjonister	18,9	13,5	23,0	26,6	21,8	31,5
2006 totalt antall mottakere av uføreytelser	20,1	14,5	24,3	28,8	23,4	33,2

Siden 2002 har det vært en svak reduksjon i andelen mottakere av graderte uføreytelser, men utviklingen har vært noe ulik for kvinner og menn. Andelen med gradert pensjon blant menn har økt noe, mens andelen med gradert pensjon er redusert blant kvinner. Om lag 70 pst. av de som mottar gradert pensjon er kvinner.

Andelen mottakere med gradert ytelse er vesentlig høyere for de som mottar tidsbegrenset uførestønad sammenliknet med de som mottar uførepensjon.

Reaktivisering av uførepensjonister

Antall reaktiviserte uførepensjonister

Uførepensjonister som forsøker seg i arbeid har en hvilende pensjonsrett og får en gunstig avkorting av pensjonen mot lønn. Arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister kan få lønnstilskudd. Fra 2005 er det etablert en forsøksordning i fem fylker. Ordningen innebærer at uførepensjonen i en periode på inntil tre år kan gis som et tilskudd til arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister på ordinære lønns- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold. Pr. 28. februar 2007 hadde 131 personer uførepensjon som lønnstilskudd og 20 personer var klarlagt for å ta ordningen i bruk. Den største utfordringen har vært å rekruttere deltakere til forsøket.

I løpet av 2006 har omtrent 2 700 uførepensjonister kommet tilbake i arbeid på heltid, deltid, eller trappet opp arbeidsinnsatsen. I 2006 var NAV-kontorene i kontakt med litt over 8 000 uførepensjonister for å drøfte muligheten for å komme tilbake i arbeid eller øke arbeidsinnsatsen. Manuelle registreringer viser at over halvparten av disse, nesten 5 000, har sagt at de vil forsøke å komme ut i arbeid igjen. Arbeidet med å bistå uførepensjonister tilbake til arbeid må sees i sammenheng med arbeidet med delmål 2 i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv.

De siste årene har ordningen med hvilende pensjonsrett vært benyttet av over 1 000 personer hvert år.

Antall uførepensjonister som går ned i uføregrad

Sett i forhold til det totale antallet uførepensjonister er det en svært liten andel av uførepensjonistene som får redusert sin uføregrad i løpet av et år. I 2006 gjaldt dette omlag 1 050 personer, eller 0,4 pst. av det totale antallet uførepensjonister. Andelen er relativt stabil, i 2004 og 2005 var det om lag 0,5 pst. av uførepensjonistene som fikk redusert sin uføregrad. Mange av de som prøver seg i arbeid har imidlertid inntekt innenfor friinntekten, og får dermed ikke endret sin uføregrad ved økt arbeidsinnsats.

Antall uførepensjonister som har redusert sin uføregrad i løpet av 2006

		Ny uføregrad		
Gammel uføregrad	Antall	Under 50	50	51-99
Under 50	21	21		
50	110	110		
51-79	193	54	32	107
80-99	250	11	14	225
100	1 043	55	52	936
I alt	1 617	251	98	1 268

Andel uførepensjonister med arbeidsinntekt

22,7 pst. av uførepensjonistene med 100 pst. uførepensjon i 2005[10], hadde arbeidsinntekt ved siden av pensjonen. Dette er en liten nedgang fra 2004 hvor tilsvarende andel var 23,1 pst. Det er relativt sett flere menn enn kvinner med arbeidsinntekt, og menn har i tillegg en høyere inntekt enn kvinner. Av de som har inntekt har omlag 63 pst. en inntekt på inntil halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Andel av dem som har hatt hel uførepensjon hele året og som har hatt arbeidsinntekt i samme år. 2001, 2004 og 2005[1].

Inntekts-intervall i G	0-0,5 G	0,5-0,8 G	0,8 G eller mer	I alt
2001	16,0	3,7	5,5	25,2
2004	14,7	3,5	4,9	23,1
2005	14,4	3,4	4,9	22,7

[1] Denne tabellen har blitt redefinert i 2005, og det vil derfor være uoverensstemmelser mellom årets og fjorårets tall.

Unge uføre

I 2006 var det totalt 2 015 personer som ble innvilget ytelse etter regelverket i ordningen for unge uføre.

Foreløpig uførepensjon

Det har vært en kraftig reduksjon i antall mottakere av foreløpig uførepensjon i 2005 og 2006. Dette antas å ha sammenheng med innføringen av

[10] Av registertekniske årsaker er denne tabellen for forutgående år, dvs. 2005.

tidsbegrenset uførestønad fra 1. januar 2004. I 2005 var det 1 337 mottakere av foreløpig uførepensjon. Dette tilsvarer en reduksjon på 23 pst. fra 2005.

Utgiftene til foreløpig uførepensjon ble i 2006 redusert med 16 pst. i forhold til utgiftene i 2005.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Ved utgangen av 2006 var det omlag 1 500 uførepensjonister og omlag 680 enkepensjonister med yrkesskadetrygd. Yrkesskadetrygden har avtakende betydning fordi den bare omfatter skader som er inntruffet før 1971. Utgiftene i yrkesskadetrygden for 2006 fordelte seg slik: Uførepensjon om lag 46 mill. kroner og enkepensjon om lag 22 mill. kroner.

Uførepensjonsutvalget

I forbindelse med den pågående pensjonsreformen oppnevnte Regjeringen Bondevik II den 5. august 2005 et offentlig utvalg som skulle vurdere og foreslå endringer i folketrygdens uførepensjon. Uførepensjonsutvalget la fram sin innstilling 16. mai 2007, NOU 2007:4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre.

Utvalget har lagt fram forslag til hvordan uførepensjonen skal innrettes i forhold til en framtidig allmenn tidligpensjonsordning, og foreslått tiltak for å hindre at uføreordningen motvirker insentiver til arbeid. Videre har utvalget kommet med forslag til hvordan opptjening og utmåling av uførepensjon skal utformes med en ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden.

Utvalgets innstilling ble sendt på høring med frist 1. oktober 2007.

Vurdering av yrkesskadesystemet

Spørsmålet om reglene for økonomisk kompensasjon ved yrkesskader og yrkessykdommer er for tiden til vurdering i Arbeids- og inkluderingsdepartementet. I dag har vi en lovfestet obligatorisk yrkesskadeforsikring der det utbetales erstatninger i tillegg til folketrygdens ytelser ved yrkesskade. Departementet arbeider med et forslag om å slå sammen de to yrkesskadeordningene til en arbeidsskadeforsikring, slik flertallet i et offentlig utvalg foreslo i NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring. Utvalget og høringen viste imidlertid at det var uenighet om blant annet valg av hovedmodell for framtidig yrkesskadesystem. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har derfor sendt forslag om organisering av ny yrkesskadeordning på høring. Forslaget innebærer blant annet at det opprettes en frittstående og uavhengig arbeidsskadeenhet i offentlig regi som skal avgjøre krav om erstatning ved arbeidsskade.

Utviklingen i 2007

Tilgangen av uføre første halvår i 2007 fordelte seg med om lag 40 pst. på tidsbegrenset uførestønad og de resterende på uførepensjon. Andelen med tidsbegrenset uførestønad er lavere enn i 2006, Dette skyldes at en del av de som har gått ut stønadsperioden på tidsbegrenset uførestønad går over til uførepensjon.

Om lag 70 pst. av de som har fått tidsbegrenset uførestønad har blitt innvilget en uføregrad på 100 pst. Gjennomsnittlig varighet av de innvilgede sakene er 2,9 år, mot 3,0 år på samme tidspunkt i fjor. 32 pst. av de nye mottakerne av tidsbegrenset uførestønad er innvilget en varighet på 4 år, mens 68 pst. er innvilget en varighet til og med tre år.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 17 950 mill. kroner for 2008.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 27 510 mill. kroner for 2008.

Post 72 Særtillegg, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 420 mill. kroner for 2008.

Post 73 Foreløpig uførestønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 240 mill. kroner for 2008.

Post 74 Tidsbegrenset uførestønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 7 610 mill. kroner for 2008.

Post 75 Menerstatning ved yrkesskade, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 100 mill. kroner for 2008.

Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 70 mill. kroner for 2008.

Resultatområde 5 Levekår

Strategiske mål

Regjeringen har som mål å avskaffe fattigdom. Regjeringen vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene. Regjeringen vil føre en politikk for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet.

Regjeringen vil legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne kan ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere. Regjeringen legger samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn for sitt arbeid. Personer som lever med funksjonsnedsettelser må sikres levekår og livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen.

Regjeringen vil at personer med nedsatt funksjonsevne gis kompensasjon for varige, løpende ekstrautgifter (grunnstønad) og for særskilt tilsyn eller pleie (hjelpestønad) på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Regjeringen vil legge til rette for at alle stønader til personer med nedsatt funksjonsevne i dagliglivet, i arbeidslivet og i tilknytning til utdanning formidles på en rask og effektiv måte.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for koordineringen av Regjeringens politikk for fattigdomsbekjempelse og politikken for personer med nedsatt funksjonsevne.

I arbeidet med fattigdom står sektoransvarsprinsippet sentralt. Dette innebærer at fattigdomsperspektivet skal ivaretas innenfor de ulike departementenes ansvarsområder.

Innsatsen mot fattigdom omfatter tiltak på flere sektordepartementers ansvarsområder. I tillegg til tiltak under Arbeids- og inkluderingsdepartementet omfatter innsatsen tiltak under Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Justis- og politidepartementet. Flere statlige etater har en sentral rolle i gjennomføringen av den nasjonale politikken på området. Blant disse er Arbeids- og velferdsdirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Husbanken, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Kommunene har ansvar for store deler av det utøvende og forebyggende arbeidet lokalt og har en viktig rolle i forebygging og bekjempelse av fattigdom.

Innsatsen mot fattigdom på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område omfatter, i tillegg til tiltak under resultatområde 5 Levekår, bl.a. tiltak under resultatområde 2 Arbeidsmarked og 6 Integrering og mangfold.

Også på området for personer med nedsatt funksjonsevne står sektoransvarsprinsippet sentralt og hensynet til personer med nedsatt funksjonsevne skal ivaretas innenfor de ulike departementers ansvarsområder. Flere statlige etater og fagmiljøer har en sentral rolle. Sosial- og helsedirektoratet er administrativt underlagt Helse- og omsorgsdepartementet, men styres faglig i fellesskap med Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Direktoratet skal bidra til å iverksette Regjeringens politikk og gi faglige råd til departementene.

Sosial- og helsedirektoratet har ansvaret for Deltasenteret, som er statens kompetansesenter for deltakelse og tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Statens råd for funksjonshemmede skal gi råd til offentlige virksomheter, spesielt statsforvaltningen, om utformingen av politikken for personer med nedsatt funksjonsevne på alle samfunnsområder. Rådet er et eget organ med sekretariat i Sosial- og helsedirektoratet.

Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne skal samle inn kunnskap for å dokumentere situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Dokumentasjonssenteret er administrativt underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Arbeids- og velferdsetaten er underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og har blant annet ansvar for innvilgelse av grunn- og hjelpestønad. Formidlingssystemet på hjelpemiddelområdet er desentralisert, og både Arbeids- og velferdsetaten og kommunene har en rolle i formidlingsprosessen. Hjelpemiddelsentralene har et overordnet og koordinerende ansvar for hjelpe-

middelformidlingen til personer med nedsatt funksjonsevne, og Arbeids- og velferdsetaten har fagkompetanse på formidling av hjelpemidler og tilrettelegging i bruken av disse.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Mottakere av økonomisk sosialhjelp

Sosialtjenesten skal fremme økonomisk og sosial trygghet, forebygge sosiale problemer og bedre levekårene for vanskeligstilte. Sosialtjenesten skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Økonomisk sosialhjelp skal sikre et forsvarlig livsopphold for personer som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, trygdeytelser eller på annen måte. Økonomisk sosialhjelp er det nedre sikkerhetsnettet i velferdsordningene.

Langvarig og omfattende mottak av økonomisk sosialhjelp viser sammenheng med vedvarende lavinntekt. Mottak av sosialhjelp, som et nedre økonomisk sikkerhetsnett i velferdsordningene og en subsidiær ytelse for den enkelte, indikerer en økonomisk utsatthet og dermed også en risiko for fattigdom. Mottak av sosialhjelp sett i sammenheng med kjennetegn ved de enkelte brukerne kan gi indikasjoner på utviklingen i levekår for utsatte grupper. Mange sosialhjelpsmottakere har likevel et midlertidig og forbigående hjelpebehov.

I følge tall fra Statistisk sentralbyrå mottok 122 400 personer vel 4,6 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i løpet av 2006. Sammenlignet med 2005 er dette en nedgang på 5 pst. i antall mottakere. Utbetalingene har samlet gått ned med 7 pst. fra året før. Stønadsmottakere med barn under 18 utgjør i overkant av 26 pst. av alle mottakere. For mottakere med stønad gjennom hele året, er andelen med barn under 18 år noe lavere.

I 2006 mottok 2,6 pst. av befolkningen økonomisk sosialhjelp. Selv om det har blitt færre mottakere og lavere utbetalinger, har det skjedd små endringer i hvem som mottar økonomisk sosialhjelp. Fremdeles er hver fjerde mottaker i aldersgruppen 30-39 år. Det er som i 2005 prosentvis flest sosialhjelpsmottakere i aldersgruppen 20-24 år. Nærmere 8 pst. av befolkningen i aldersgruppen 20-24 år mottok økonomisk sosialhjelp i 2006. Dette tallet har vært stabilt i om lag ti år.

I 2006 fikk hver mottaker i gjennomsnitt 37 600 kroner. Dette innebærer en nedgang med om lag 2 pst. sammenlignet med 2005 målt i 2006-kroner. Gjennomsnittlig stønad per måned med utbetaling er i 2006 på 7 100 kroner. Størrelsen på stønaden per måned øker med stønadslengden gjennom året. Gjennomsnittlig stønadstid i 2006 var på 5,3 måneder og dette er et nivå den har ligget jevnt på de senere årene. 21 pst. av mottakerne mottok stønad i en måned, mens 11 pst. tok imot stønad gjennom hele året. De fleste av mottakerne har likevel en kort mottakstid, 52 pst. mottok stønad i fire eller færre måneder.

Antall nye mottakere av økonomisk sosialhjelp synker. 31 pst. av mottakerne i 2006 var ikke mottakere året før.

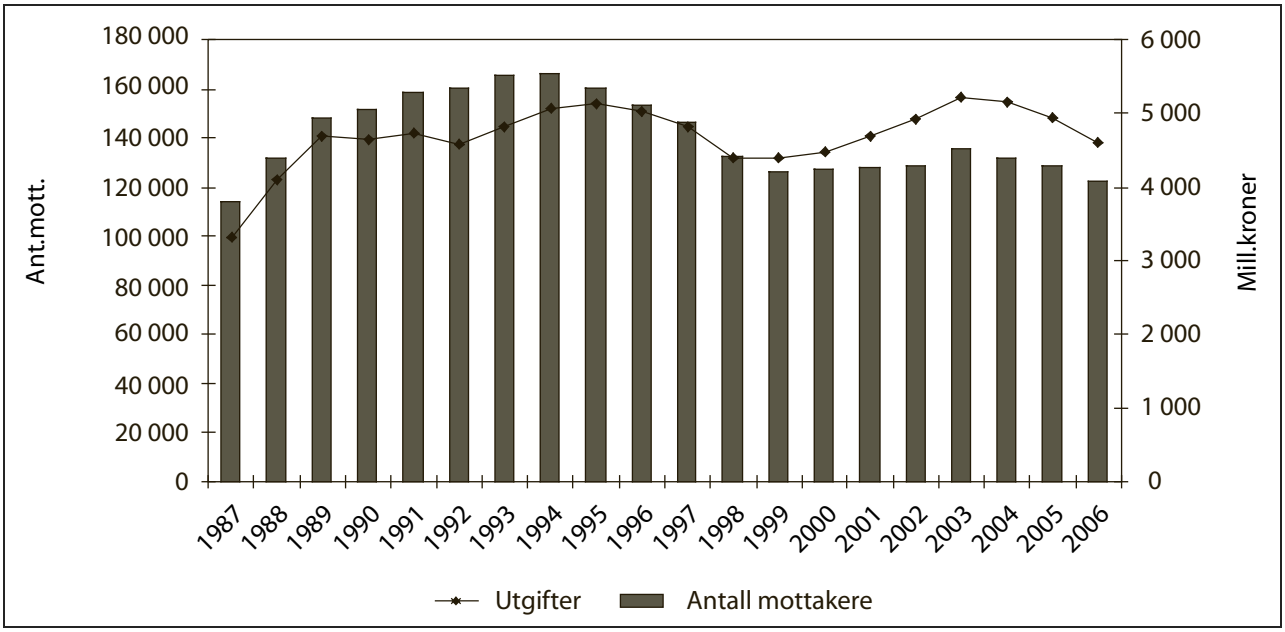

Figur 6.12 Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2006-kroner) og antall stønadsmottakere 1987-2006. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.

Flertallet av sosialhjelpsmottakerne har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet. Kun om lag en av fire mottakere er registrert å være i et arbeidsforhold (heltid/deltid), på statlige eller kommunale arbeidsmarkedstiltak, eller under utdanning på tidspunktet for registrering. Om lag 30 pst. er registrert som arbeidsledige. 41 pst. er ikke arbeidssøkere

Om lag 47 pst. av sosialhjelpsmottakerne i 2006 hadde sosialhjelp som hovedinntektskilde. Dette er uendret fra året før. En stor andel av mottakerne mottar en eller annen ytelse fra folketrygden. Om lag 34 pst hadde trygd som hovedinntektskilde i 2006, også uendret fra året før. En del personer mottar sosialhjelp i påvente av behandling av søknad om trygd.

Langvarig bruk av sosialhjelp har sammenheng med problemer på andre levekårsområder som lav utdanning, marginal eller ingen tilknytning til arbeidslivet, og påfølgende inntektssvikt. Mange har i tillegg helseproblemer og/eller sosiale problemer. Det er behov for bedre oppfølging av personer som i dagens system blir avhengig av økonomisk sosialhjelp over lengre tid.

Personer med nedsatt funksjonsevne

Samfunnet står fortsatt overfor store utfordringer knyttet til deltakelse, rettigheter og levekår for personer med nedsatt funksjonsevne. Rapporten *Full deltakesle for alle? Utviklingstrekk 2001 – 2006* fra Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne og Sosial- og helsedirektoratet bekrefter dette.

Personer med nedsatt funksjonsevne har en samlet gjennomsnittsinntekt på om lag 75 pst. av befolkningen som helhet, samtidig som de ofte har store utgifter til medisiner og helse- og sosialtjenester. Tall fra tilleggsundersøkelsen til Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) om funksjonshemmede på arbeidsmarkedet viser at andelen sysselsatte blant personer med nedsatt funksjonsevne var 45,3 pst. i 2. kvartal 2007. Dette er på samme nivå som foregående år. Tilsvarende tall for hele befolkningen mellom 16-66 år var 74,8 pst. Det er viktig å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Ved økt deltakelse i arbeidslivet vil de økonomiske levekårene kunne bedres.

Mange opplever å bli funksjonshemmet på grunn av de løsninger som velges for utforming av bygninger, utemiljø, produkter og tjenester. Disse hindringene er samfunnsskapte. Nevnte rapport peker på at de kollektive transportløsningene ikke er tilrettelagt for alle, og at personer med nedsatt funksjonsevne møter store barrierer. Når det gjelder bygninger og uteområder er fortsatt svært mange av disse ikke tilgjengelige for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er videre et stort potensial for å bedre hverdagen til personer med nedsatt funksjonsevne ved å utforme nye IKT-løsninger slik at flest mulig kan bruke dem.

Regjeringen vil arbeide systematisk for å bedre tilgjengeligheten gjennom å fremme universell utforming som strategi. Universell utforming handler om utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at en virksomhets alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig. Utgangspunktet er at universell utforming gir gode løsninger for alle. God og bevisst planlegging på alle samfunnsnivåer er verktøyet for å sikre universell utforming.

Det er i dag begrenset lovgivning som forbyr diskriminering på grunnlag av funksjonsnedsettelse. Et lovutvalg har utredet en styrking av det rettslige vernet mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet) og foreslått en egen lov mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven). Regjeringen legger stor vekt på arbeidet mot diskriminering og vil legge fram en odelstingsproposisjon med oppfølging av utvalgets forslag. Loven skal bidra til å skape et mer tilgjengelig og likestilt samfunn.

Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier skal ha samme mulighet som andre til å leve et aktivt og selvstendig liv. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å tilrettelegge for dette gjennom blant annet bedre samordning av tjenestetilbudet og bedre informasjon om eksisterende støtteordninger og rettigheter.

Gjennom grunn- og hjelpestønadsordningen kompenserer folketrygden for visse varige og løpende ekstrautgifter og for særskilt tilsyn og pleie på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. I 2006 mottok nærmere 132 000 personer grunnstønad, og det ble utbetalt om lag 1,5 mrd. kroner i støtte. Omlag 86 500 personer mottok i 2006 hjelpestønad, og det ble utbetalt i overkant av 1,58 mrd. kroner.

Hjelpemidler og tilretteleggingstiltak er viktige bidrag for å sikre personer med nedsatt funksjonsevne deltakelse i samfunnslivet. Grunnet et bredt målgruppespekter må det samlede tilbudet favne bredt og romme mange spesialiserte kompetanseområder. Det er et overordnet mål å utvikle et likeverdig og enhetlig nasjonalt tilbud til mennesker i alle aldre, med ulike former for funksjonsnedsettelser og tilretteleggingsbehov i hjem, skole, arbeid og dagligliv. Dette utfordrer formidlingsapparatet. I tillegg til å levere gode tjenester knyttet til tilret-

telegging for arbeid og aktivitet prioriteres oppfølging av barn og unge i oppvekst, lek og læring. Et tett samarbeid med kommune, skole og helsevesen er viktig for at disse brukerne skal oppleve offentlige tjenester som koordinerte og helhetlige. Samtidig er mer enn 60 pst. av hjelpemiddelsentralenes brukere over 67 år, og andelen eldre i befolkningen sterkt økende. Dette betyr at oppfølging i forhold til det å kunne bo og leve selvstendig i eget hjem fortsatt blir en svært viktig oppgave.

Arbeids- og velferdsetaten legger vekt på aktiv brukermedvirkning på hjelpemiddelområdet. Brukernes behov og ønsker må være viktige premisser for valg av løsning. For å tilpasse formidlingssystemet til erfarne brukere og barn og unge, er det etablert flere ordninger som nå videreføres. Dette er brukerpasset og en ordning med fast kontaktperson til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Det er også innført en ordning med garantibevis for rask oppfølging av personer med behov for tilrettelegging av arbeidsplassen.

Målstruktur

Hovedmål	Delmål
1. Avskaffe fattigdom og redusere sosiale og økonomiske forskjeller	1.1 Styrke innsatsen for at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid
	1.2 Styrke innsatsen for at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg
	1.3 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle like muligheter til deltakelse	2.1 Økt tilgjengelighet i samfunnet
	2.2 Bedrede forhold for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier
	2.3 Aktiv innsats mot diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne
	2.4 Sikre kompensasjon for ekstrautgifter pga. sykdom og tiltak for å bedre funksjonsevnen i arbeidslivet og dagliglivet

Hovedmål 1: Avskaffe fattigdom og redusere sosiale og økonomiske forskjeller

Regjeringen vil avskaffe fattigdom og redusere sosiale og økonomiske forskjeller gjennom universelle velferdsordninger, sterke fellesskapsløsninger og ved å gi alle anledning til å delta i arbeidslivet.

De sentrale elementene i Regjeringens innsats mot fattigdom er:

- En økonomisk politikk som legger til rette for høy sysselsetting, stabil økonomisk vekst og bærekraftige velferdsordninger
- Videreutvikling av den nordiske velferdsmodellen
- Et bredt forebyggende perspektiv
- Målrettede tiltak mot fattigdom

En sterk økonomi og et velfungerende arbeidsmarked gir gode muligheter for å inkludere utsatte grupper i arbeidslivet. Økt overgang til arbeid innenfor disse gruppene vil bidra til å styrke det økonomiske grunnlaget for sterke fellesskapsløsninger.

Den nordiske velferdsmodellen kjennetegnes av forholdsvis stor omfordeling gjennom skattesystemet, universelle velferdsordninger, en aktiv arbeidsmarkedspolitikk og fleksibilitet på arbeidsmarkedet. Velferdsmodellen har bidratt til færre fattige og jevnere inntektsfordeling i Norge sammenliknet med andre land. Regjeringen vil bygge videre på denne modellen, fornye og videreutvikle velferdsordningene og bidra til et arbeidsliv der alle kan delta.

Regjeringen vektlegger forebyggende innsats og et bredt forebyggende perspektiv. Vi vil gjøre noe med forhold som bidrar til å skape og opprettholde fattigdom innenfor oppvekstmiljø og utdanningssystem, innenfor arbeidsmarked og arbeidsliv og innenfor velferdsordningene. Dette er viktige investeringer i framtiden, hvor avkastningen trolig først vil bli synlig noe fram i tid.

Regjeringen har videreført og styrket målrettede tiltak mot fattigdom. Regjeringen la sammen

med statsbudsjettet for 2007 fram en egen handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen omfatter foruten tiltak på Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjettområde, også tiltak under Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Justis- og politidepartementet.

Regjeringen følger i statsbudsjettet for 2008 opp handlingsplanen med forslag om en ytterligere styrking av innsatsen mot fattigdom på 336,1 mill. kroner. I tillegg videreføres tiltak fra 2007. Med forslagene til tiltak for 2008 vil de årlige bevilgningene til tiltak mot fattigdom være økt med nærmere 3,2 mrd. kroner siden 2001. Dette innebærer en økning med om lag 1,6 mrd. kroner ut over det som lå i Bondevik II-Regjeringens budsjettforslag for 2006.

	Mill. kroner
Arbeid:	
Kvalifiseringsprogrammet mv. (AID)	183,5
Lovendring om voksnes rett til utdanning (KD)	21,0
Barn og unge:	
Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner (AID samarbeid HOD)	20,0
Levekår:	
Tiltak overfor rusmiddelavhengige i forbindelse med opptrappingsplanen for rusfeltet (HOD)	76,0
Styrket brukermedvirkning (AID)	10,0
Styrking av bostøtten (KRD) (Bostøtte for deltakere i kvalifiseringsprogrammet)	19,0
Styrke tilskuddet til frivillighetssentraler – 13 nye frivillighetssentraler (KKD)	6,6
Sum	336,1

På Helse- og omsorgsdepartementets område er det i 2008 i tillegg foreslått en styrkning med 940 mill. kroner til opptrappingsplanen for psykisk helse. Tiltak innenfor denne planen har relevans for Regjeringens innsats mot fattigdom. Bl.a. er det avsatt 100 mill. kroner til en nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2007 – 2008) Helse- og omsorgsdepartementet.

Innvandrerbefolkningen er i dag overrepresentert blant personer med vedvarende lavinntekt. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2008 også å styrke innsatsen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen med ytterligere 212,3 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale under resultatområde 6 Integrering og mangfold.

Nedenfor omtales tiltak på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde.

Delmål 1.1 Styrke innsatsen for at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid

Strategier og tiltak

Arbeid er det viktigste virkemiddelet for å avskaffe fattigdom og redusere sosiale og økonomiske forskjeller. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at flere kommer i arbeid og at færre blir støtt ut av arbeidsmarkedet. Den lave arbeidsledigheten bidrar til at flere i randsonen av arbeidsmarkedet helt eller delvis kan komme i arbeid. Det vises til mål, strategier og tiltak under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Kvalifiseringsprogram for utsatte grupper (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 183,5 mill. kroner)

I Ot.prp. nr 70 (2006-2007) Om lov om endringer i sosialtjenesteloven og i enkelte andre lover, har Regjeringen fremmet forslag om nytt kvalifiseringsprogram for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden. Formålet med kvalifiseringsprogrammet og den tilhørende kvalifiseringsstønaden er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet til å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging, også i tilfeller der veien fram kan være relativt lang og usikker. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 62. I Ot.prp. nr. 70 (2006-2007) legges det videre til

grunn at deltakerne på kvalifiseringsprogrammet inngår i personkretsen for statlig bostøtte.

Rapport og status

I statsbudsjettet for 2007 ble innsatsen for at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid styrket med til sammen 217 mill. kroner. Det er blant annet gjennomført en styrking av den landsomfattende satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak for langtidsmottakere av sosialhjelp mfl. Se blant annet rapport og status under resultatområde 2 Arbeidsmarked. Videre ble det bevilget 53 mill. kroner til innfasing av kvalifiseringsprogrammet.

Delmål 1.2 Styrket innsats for at alle barn skal kunne delta og utvikle seg

Strategier og tiltak

Bekjempelse av barnefattigdom er nødvendig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt ved å hindre at barn og unge blir marginalisert senere i livet. Regjeringen vil gjennomføre en ytterligere styrking av arbeidet rettet mot sårbare grupper av barn og unge for å unngå at levekårsproblemer og fattigdom går i arv, og iverksette tiltak for å sikre deltakelse og inkludering av utsatte barn og unge.

Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner (Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet 20 mill. kroner)

Det ble i 2007, som ledd i gjennomføringen av handlingsplan mot fattigdom, bevilget midler til kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten og barnevernet for å forebygge og redusere barnefattigdom. Det ble også bevilget midler til tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre og tiltak for ungdom i risikosonen.

Regjeringen foreslår å bevilge 20 mill. kroner i 2008 til en forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner. Midlene skal benyttes til samarbeidsprosjekter omkring barn og fattigdom, tiltak overfor barn av rusmiddelavhengige og/eller psykisk syke foreldre og tiltak rettet mot ungdom med rusmiddel- og atferdsproblemer, særlig ungdom i den såkalte sviktsonen mellom barnevern og voksenvern

Se nærmere omtale under kap. 621, post 21 og 63, og under St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Rapport og status

I statsbudsjettet for 2007 ble innsatsen rettet mot barn og unge styrket med 40 mill. kroner. Det er blant annet annet gjennomført en styrking av kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere barnefattigdom. Se blant annet rapport og status under kap. 621, post 63.

Delmål 1.3 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Styrket brukermedvirkning (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 10 mill. kroner)

Regjeringen vektlegger en god dialog med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte og marginaliserte grupper. Dialogen vil bli styrket og videreutviklet i 2008.

Rapport og status

I statsbudsjettet for 2007 ble innsatsen med å bedre levekårene for de vanskeligstilte ble styrket med til sammen 452,5 mill. kroner. Det er i 2007 blant annet gjennomført økning av satsene i de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av livsopphold med 5 pst. utover ordinær prisstigning og startet opp arbeid med forsøksprosjekter for å utvikle metoder og rutiner for oppfølging av personer i midlertidige botilbud. Se rapport og status for det sistenevnte tiltaket under kap. 621, post 63.

Hovedmål 2: Et inkluderende samfunn som sikrer alle like muligheter til deltakelse

Politikken for personer med nedsatt funksjonsevne skal fremme aktiv deltakelse og likestilling. Personer med nedsatt funksjonsevne skal ha mulighet til personlig utvikling, deltakelse og livsutfoldelse på linje med andre samfunnsborgere. Regjeringen vil legge til rette for at alle, ut i fra sine forutsetninger, får like muligheter til å skaffe seg gode levekår og til å ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere.

Strategier og tiltak for å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne er beskrevet under Resultatområde 4, delmål 1.2.

Det foreslås igangsatt et forsøksprosjekt over fem år knyttet til TV Glad. Det vises forøvrig til omtale under kap. 601, post 70 og kap. 634, post 76.

Delmål 2.1 Økt tilgjengelighet i samfunnet

Strategier og tiltak

Et tilgjengelig samfunn er en forutsetning for full deltakelse og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne. Målet om økt tilgjengelighet i samfunnet har høy prioritet i Regjeringen. Regjeringen arbeider systematisk for å bedre tilgjengeligheten gjennom å fremme universell utforming som strategi. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og

ny handlingsplan for tilgjengelighet er sentrale tiltak i den forbindelse.

I forbindelse med oppfølgingen av NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet, vurderer Regjeringen hvordan tilretteleggingsbestemmelser best kan utformes i den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Disse bestemmelsene vil bli sett i sammenheng med utformingen av en ny bygnings- og gjennomføringsdel i plan- og bygningsloven.

Regjeringen har i 2007 startet arbeidet med en ny handlingsplan for tilgjengelighet. Det er lagt opp til at sentrale innsatsområder i planen vil være bygg, uteområder/planlegging, transport, IKT og arbeid. Handlingsplanen vil være et viktig virkemiddel for å bygge opp under gjennomføringen av den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Gjeldende handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne vil bli videreført i 2008. De fleste av tiltakene i planen finansieres over departementenes sektorbudsjett, og den årlige rammen er på mer enn 200 mill. kroner i 2007. Det ble brukt rundt 20 mill. kroner i stimuleringsmidler til tverrsektorielle tiltak for å fremme tilgjengelighet på ulike områder i 2007. Disse rammene videreføres for 2008.

Regjeringen har startet et arbeid med å utvikle nasjonale indikatorer på tilgjengelighet. Hensikten med dette arbeidet er å få frem konkrete indikatorer som kan måle graden av tilgjengelighet og si noe om effekten av innsatser over tid.

Informasjonskampanjen «Ingen Hindring» skal bidra til å oppfylle de politiske målene om å bygge ned samfunnsskapte barrierer i samfunnet. I 2008 skal kampanjen særlig informere om handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, og hvordan universell utforming anvendes som strategi.

Prinsippet om universell utforming er nedfelt i arbeids- og velferdsforvaltningsloven og er styrende ved etablering av NAV-kontorene i kommunene. Formålet er å sikre at NAV-kontorene, inkludert IKT-tilbudet, skal kunne brukes av alle og også kunne være arbeidsplass for personer med nedsatt funksjonsevne.

Deltasenteret vil videreføre sitt arbeid med veiledning og kursvirksomhet om universell utforming rettet mot offentlige og andre instanser. Opplæringen skal gi grunnleggende kunnskap om universell utforming og norsk politikk på området, og skal gi veiledning knyttet til viktig lov- og regelverk som angår universell utforming. I 2008 vil det være særskilt fokus på direktorater, fylker og kommuner.

Rapport og status

Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne – plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder ble lagt fram i 2004. 15 departementer har ansvar for å iverksette tiltak innenfor sin sektor. Tiltak er prioritert innen transport, bygg, uteområder og IKT og er rettet mot ulike forvaltningsnivåer, offentlige og private instanser og organisasjoner. Departementene rapporterer på egne tiltak i respektive budsjettproposisjoner. Ekstern evaluering av eksisterende handlingsplan er iverksatt, og det vil bli gitt en underveisevaluering høsten 2007 og sluttevaluering tidlig i 2009.

Informasjonskampanjen «Ingen hindring» fortsatte i 2007. Et eget nettsted, www.ingenhindring.shdir.no, som inneholder informasjon om hindringer og gode løsninger, ble etablert. Kampanjen «La oss gjøre det litt enklere» satte søkelyset på kommunevalget 2007, med tilgjengelighet og deltakelse i valg og politisk arbeid som tema.

I Norges program for formannskapet i Nordisk Ministerråd for 2006 var universell utforming en hovedprioritering. Formannskapet la vekt på oppfølgningen av den nordiske handlingsplanen design for alle. Programmet har som formål å styrke sektoransvaret i Nordisk ministerråd, samt fremme bevissthet og kunnskap om design for alle/universell utforming innenfor de ulike sektorområder. Det ble under det norske formannskapet iverksatt en rekke prosjekter for å øke kunnskapen om hvordan design for alle/universell utforming skal kunne bli en naturlig del av produktdesign, arkitektur, samfunnsplanlegging og service. Under det finske formannskapet i 2007 er dette arbeidet videreført.

Delmål 2.2 Bedrede forhold for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Strategier og tiltak

Regjeringen arbeider for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne skal ha mulighet til personlig vekst, utvikling og deltagelse på linje med andre barn. Det er også et mål at deres familier får tilstrekkelig og koordinert bistand fra det offentlige, slik at de blir i stand til å ivareta omsorgen for barna.

Som et ledd i dette arbeidet videreføres satsingen på opplæringsprogrammet i TaKT i 2008. I tillegg vil satsingen omfatte et pilotprosjekt kalt «Familieveiviser». Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår at bevilgningen videreføres i 2008 med 3,75 mill. kroner fra hvert av departementene. Det vises

til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett kap. 761, post 21.

Familieprosjektet er et fireårig prosjekt i regi av Nasjonalt Kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom ved Aker Universitetssykehus. Formålet er å skape møteplasser for samhandling mellom familier med barn med nedsatt funksjonsevne og fagfolk. Læring og mestring står i fokus, og man søker å fremme familienes opplevelse av mestring av hverdagen. Det tas sikte på å evaluere dette prosjektet, som har en kostnadsramme på 16 mill. kroner fordelt med 4 mill. kroner pr år, og som løper ut 2008.

Den nasjonale nettportalen for familier med nedsatt funksjonsevne, www.familienettet.no, foreslås videreført i 2008 med 500 000 kroner.

Rapport og status

Regjeringen tar sikte på å revidere strategiplanen for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne for å bedre forholdene for disse barna og deres familier.

Som en del av strategiplanen gjennomførte Sosial- og helsedirektoratet i 2005-2006 et program kalt TaKT; tilrettelegging av det kommunale tjenestetilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Det er blant annet utviklet et opplæringsprogram som retter seg mot kommunale saksbehandlere og andre som arbeider med familiene. Samlet kostnadsramme var 15 mill. kroner som ble finansiert likt av Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, jf. kap. 621, post 22.

Opplæringsprogrammet ble videreført i 2007 med en kostnadsramme på 7,5 mill. kroner som ble finansiert likt av Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Målet med opplæringsprogrammet er å gi ny kompetanse og innsikt i familienes situasjon, samt å ha en helhetlig og tverrfaglig tilnærming med vekt på brukermedvirkning. Videre skal det sette den enkelte i stand til å gi god informasjon og veiledning om tjenester og rettigheter og å ha god kvalitet på saksbehandlingen. Det er stor pågang fra kommunene om deltakelse i opplæringsprogrammet.

I mars 2007 ble den nasjonale nettportalen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne, www.familienettet.no, åpnet. «Familienettet» samler og gjør tilgjengelig nettbasert informasjon til familier med barn som har nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom. Nettstedet er en del av Familieprosjektet ved Nasjonalt Kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom ved Aker Universitetssykehus. Målet har vært å etablere et nettsted hvor foreldre eller andre kan henvende seg og finne rettigheter, informasjon og et treffsted som gir mulighet for erfaringsutveksling med andre i tilsvarende situasjon.

Delmål 2.3 Aktiv innsats mot diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne

Strategier og tiltak

Regjeringen vil arbeide aktivt for å bekjempe diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Et lovutvalg har utredet en styrking av det rettslige vernet mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet), og foreslår en egen lov mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Lovforslaget omfatter diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne på alle samfunnsområder, se delmål 2.1 om lovens bestemmelser på tilgjengelighetsområdet. Diskrimineringsvernet er i dag i hovedsak begrenset til arbeidslivets område gjennom reglene i arbeidsmiljøloven. Forslaget omfatter forbud mot direkte og indirekte diskriminering, forbud mot trakassering, adgang til positiv særbehandling, delt bevisbyrde og reaksjoner ved brudd på loven. Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider med å følge opp utvalgets forslag og tar sikte på å legge fram en odelstingsproposisjon om forslaget våren 2008.

Det ble i 2007 nedsatt et utvalg som skal utrede en samlet lov for diskriminering. Utvalget skal ha sluttført sitt arbeid 1. juli 2009. Arbeidet med den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven blir ikke berørt av at det er oppnevnt et nytt lovutvalg. Det er lagt til grunn at diskrimineringsvernet ikke skal svekkes i en samlet lov.

Norge deltar fra 2007 i EUs program for sysselsetting og sosial solidaritet, Programme for Employment and Social Solidarity – PROGRESS (2007-2013), hvor anti-diskriminering og mangfold er et av fem temaer. PROGRESS innebærer en sammenslåing og videreføring av fire EU-programmer som Norge deltok i frem til utgangen av 2006 vedrørende sosial ekskludering, anti-diskriminering, sysselsetting og likestilling mellom kjønnene. I tillegg inkluderer programmet en del aktiviteter på arbeidsmiljøområdet.

Norge har også deltatt i arbeidet med å utforme utkast til FN-konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter. Konvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 13. desember 2006 etter fire års forhandlinger. Norge undertegnet konvensjonen 30. mars 2007. Departementet har startet en prosess for å vurdere behovet for endringer i norsk lovgivning knyttet til en ratifisering av konvensjonen.

Rapport og status

Det er dokumentert blant annet gjennom NOU 2001:22 Fra bruker til borger at personer med nedsatt funksjonsevne opplever å bli diskriminert på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Rapporten *Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006*, utgitt av Sosial og helsedirektoratet og Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne, er en oppdatering av status.

2007 var det europeiske året for like muligheter for alle. Kampanjen «Bevisst» var Norges bidrag og gjennomføres av Likestillings- og diskrimineringsombudet. Målet med kampanjen var å øke kunnskapen om usakelig forskjellsbehandling og bevisstheten om egne og andres rettigheter, plikter og holdninger. Det ble blant annet satt fokus på de hindringene som personer med nedsatt funksjonsevne møter i arbeidslivet.

Delmål 2.4 Sikre kompensasjon for ekstrautgifter pga. sykdom og tiltak for å bedre funksjonsevnen i arbeidslivet og dagliglivet

Strategier og tiltak

Det er ingen selvfølge at personer med nedsatt funksjonsevne blir funksjonshemmede. Funksjonshemminger er dels situasjonsbestemte, dvs. at de praktiske problemene som oppstår er avhengige av gapet mellom samfunnets krav og den enkeltes forutsetninger for å delta i arbeids- og dagligliv. Regjeringens mål er å utligne dette gapet gjennom å legge til rette for at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal sikres likeverdige levekår, livskvalitet og et aktivt, selvstendig liv på linje med den øvrige befolkningen. Gjennom ulike virkemidler og tiltak, herunder et landsdekkende system av hjelpemiddelsentraler og stønader til kompensering av merutgifter på grunn av sykdom, skade eller lyte, vil Regjeringen bidra til inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne i skole, utdanning, arbeids- og dagligliv.

Hjelpemiddelsentralene skal sørge for en likeverdig og helhetlig problemløsning for brukere med varige (mer enn 2 år), funksjonelle hjelpebehov av teknisk eller ergonomisk art. Hjelpemiddelsentralene skal fungere som en andrelinjetjeneste, men med et rådgivnings- og veiledningsansvar overfor førstelinjetjenesten, som primært vil være helse- og pleie- og omsorgstjenesten i kommunene. Også fylkeskommunene (videregående skoler), de statlige helseforetakene, bedriftshelsetjenesten og i noen grad arbeidsgivere inngår i førstelinjen. Hjelpemiddelsentralene og førstelinjetjenesten skal innenfor sine respektive ansvars- og kompetanseområder samarbeide om å finne helhetlige løsninger for den enkelte bruker.

Det er fra ulike hold blitt reist kritikk om tilgjengelighet, organisering og forvaltningspraksis i hjelpemiddelforvaltningen. Kritikken har vært reist fra brukerorganisasjoner og fra Riksrevisjonen gjennom rapporter om bilstønadsordningen og høreapparatformidlingen. Det er grunn til å stille spørsmål ved om dagens ansvarsdeling mellom stat og kommune er tilstrekkelig klar. Uklarheter og gråsoner på dette området skaper usikkerhet hos brukerne, og manglende samordning kan også føre til at saksbehandlingstiden blir lenger enn nødvendig. Det kan også stilles spørsmål ved om dagens ansvarsdeling gir gode nok insentiver til å få til kostnadseffektive løsninger i skjæringspunktet mellom forvaltningsnivåene. Problemstillingene synliggjøres blant annet innenfor pleie og omsorg og hjelpemidler i skolen.

Parallelt med løpende oppfølging av nødvendige, kortsiktige forbedringer, er det behov for å foreta en mer helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelområdet. Formålet er å få en vurdering av mulige langsiktige grep som kan gi effektive og varige kvalitetsforbedringer for brukere av hjelpemidler.

Regjeringen vil sette ned et offentlig utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelområdet. Utvalget skal foreta en bred gjennomgang av forvaltning, organisering og finansiering på hjelpemiddelområdet. Gjennomgangen må bl.a. ses i lys av NAV-reformen og St.meld. nr. 9 (2006 – 2007) Arbeid, velferd og inkludering.

Det igangsettes også nødvendige forbedringstiltak på kort sikt, blant annet gjennom oppfølging av en utredning om høreapparatformidlingen. Når det gjelder bilstønadsordningen, er det påpekt store variasjoner i forvaltningspraksis og skjønnsutøvelse i ellers like saker og at det tar svært lang tid fra vedtakstidspunkt til bilen blir levert. Det settes i verk en rekke tiltak innenfor rammen av en samlet utviklingsstrategi for hjelpemiddelsentralene og tilhørende spesialenheter.

For å sikre personer med nedsatt funksjonsevne muligheter for deltakelse i arbeidsliv og utdanning videreføres forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser i 2008. Ordningen har tidligere vært et samarbeidprosjekt mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Den vil nå i sin helhet legges til Arbeids- og velferdsetaten.

Rapport og status

På hjelpemiddelområdet arbeides det med kvalitetsforbedrende tiltak for i større grad å tilfreds-

stille brukerbehov, fremme effektiv samhandling med eksterne samarbeidspartnere og effektivisere interne arbeidsprosesser. Blant annet arbeides det med etablering av portalløsninger til IKT-systemet, kvalitetsutvikling når det gjelder lagerhold og utlån av hjelpemidler og kompetanseheving når det gjelder innkjøp og anskaffelse av varer og tjenester. Dette vil styrke samarbeidet med kommunene og øke tilgjengeligheten til hjelpemiddelsystemet.

For nærmere omtale av grunnstønad for å kompensere for nødvendige merutgifter pga. sykdom skade eller lyte, hjelpestønad til personer med behov for særskilt tilsyn og pleie pga. nedsatt funksjonsevne samt hjelpemidler mv., se under Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	165 462			
621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet	346 761	378 100	645 100	70,6
623	Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne		7 300	7 500	2,7
	Sum kategori 09.20	512 223	385 400	652 600	69,3

Bevilgningen under kap. 620 er fra 2007 ført opp under kap. 601. Bevilgning under kap. 622 er for 2006 ført opp under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	138 945	73 400	83 300	13,5
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	90 700			
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen	124 233	143 300	393 300	174,5
70-89	Andre overføringer	158 345	168 700	176 000	4,3
	Sum kategori 09.20	512 223	385 400	652 600	69,3

Kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter	74 412		
50	Norges forskningsråd	90 700		
70	Bidrag pionerdykkere, *kan overføres*	350		
	Sum kap. 620	165 462		

Fra 2007 er bevilgningene ført opp under nytt kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

Kap. 621 Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter	64 533	33 200	40 600
22	Spesielle driftsutgifter, forsknings- og utviklingstiltak for personer med nedsatt funksjonsevne		32 900	35 200
62	Kvalifiseringsprogrammet *, kan overføres*			230 000
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, *kan overføres*	124 233	143 300	163 300
70	Frivillig arbeid, *kan overføres*	16 678	21 800	22 701
71	Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner m.v.		138 400	144 399
74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.	141 317	8 500	8 900
	Sum kap. 621	346 761	378 100	645 100

Overført fra 2006 til 2007:
Post 21: 730 000 kroner
Post 22: 708 000 kroner
Post 63: 2 687 000 kroner
Post 70: 1 322 000 kroner

Kap. 621 omfatter bevilgninger til kommunale tjenester, organisasjoner m.v. som forvaltes av Sosial- og helsedirektoratet på Arbeids- og inkluderingsdepartementets saksområde. For nærmere beskrivelse av direktoratet, se kap. 720 i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet. Sosial- og helsedirektoratet er en utøvende og rådgivende virksomhet innen helse- og sosialområdet. Sosial- og helsedirektoratet er administrativt underlagt Helse- og omsorgsdepartementet, mens det faglig styres i fellesskap med Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen går til kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten.

Sosialtjenesten i kommunene har ansvar for å fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte og forebygge sosiale problemer. Sosialtjenesten skal arbeide for at den enkelte settes i stand til å forsørge seg selv, og det er ofte nødvendig med et sett av virkemidler og hjelpetiltak for at vedkommende skal kunne mestre og komme ut av en vanskelig livssituasjon.

Sosial- og helsedirektoratet skal i 2008 som ledd i det løpende arbeidet med å legge til rette for kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten, arbeide videre med å utvikle kvalitetsindikatorer for sosialtjenesten og vurdere muligheten for hyppigere rapportering og tilbakemelding på disse indikatorene.

Som ledd i gjennomføringen av NAV-reformen skal det i perioden fram til 2010 i et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene etableres lokale NAV-kontorer som dekker alle landets kommuner. Kommunenes ansvar for økonomisk sosialhjelp skal som et minimum inngå i disse lokale NAV-kontorene. I Ot.prp. nr. 70 (2006-2007) Om lov om endringer i sosialtjenesteloven og i enkelte andre lover, foreslås det at denne minimumsløsningen også skal omfatte kvalifiseringsprogrammet. Sosial- og helsedirektoratet skal bidra til integrering og utvikling av sosialtjenestens kompetanse i de nye NAV-kontorene, og bidra i arbeidet med å utvikle felles resultatmål og indikatorer for de lokale NAV-kontorene. Sosial- og helsedirektoratet har videre ansvaret for oppfølging overfor kommunene med hensyn til kompetanseutvikling mv. i tilknytning til kvalifiseringsprogrammet. Dette arbeidet styrkes med 2 mill. kroner over denne posten, se for øvrig under kapittel 621 post 62.

Det har i løpet av de siste årene vært iverksatt en rekke tiltak for å styrke kompetansen og kvaliteten i sosialtjenesten. Fylkesmennene har en sentral rolle i dette arbeidet. De har gjennomført ulike opplæringstiltak overfor ansatte i sosialtjenesten, etablert og videreutviklet ulike typer faglige fora og på ulike måter stimulert til faglig utvikling overfor de ansatte i tjenesten.

Siden 2004 har det vært vektlagt kompetansehevende tiltak knyttet til boligsosialt arbeid, økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning. Innsatsen knyttet til boligsosialt arbeid og økonomisk rådgiv-

ning videreføres i 2008. Se omtale under kap. 621 post 63.

Høsten 2005 ble det igangsatt en satsing på tettere individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand for å kunne dra nytte av arbeidsrettede tiltak. Kompetanse- og utviklingstiltak i forbindelse med denne satsingen videreføres i 2008. Se omtale under kap. 621, post 63.

Innsats overfor barn og unge i risikosoner styrkes med 1 mill. kroner over denne posten i 2008. Se nærmere omtale under kap. 621, post 63.

Våren 2006 ble det i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet igangsatt forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Høgskole- og universitetssosialkontor – HUSK). Kompetanse- og utviklingstiltak mv. i forbindelse med dette forsøket videreføres i 2008. Se også omtale under kap. 621, post 63 og i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Handlingsplan mot menneskehandel 2006-2009 har som mål å styrke tilbudet om helsehjelp og sosiale tilbud overfor ofre for menneskehandel. Det er etablert et praktisk samarbeid mellom politi og ansatte i helse- og sosialsektoren for å gi bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel i Oslo (Oslo-piloten).

I Oslo-piloten inngår råd og veiledning, hjelp til nødvendig livsopphold og trygge oppholdssteder. Initiativ til egenorganisering og interessearbeid for å styrke disse kvinnenes sosiale rettigheter og medborgerskap vil også støttes i 2008. Satsingen videreføres i 2008.

Budsjettforslag for 2008

Tiltakene nedenfor foreslås styrket med til sammen 3 mill. kroner:

- Kvalifiseringsprogrammet styrkes med 2 mill. kroner
- Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner styrkes med 1 mill. kroner

Det foreslås i alt bevilget 40,6 mill. kroner for 2008.

Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3621, post 02, jf. romertallsvedtak II.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, forsknings- og utviklingstiltak for personer med nedsatt funksjonsevne

Midlene på posten skal brukes til tiltak knyttet til utredning, forskning, informasjon og utviklingsprosjekter om personer med nedsatt funksjonsevne.

Utfordringer 2008

Som ledd i direktoratets arbeid med Handlingsplan mot fattigdom og oppfølging av prosjektet Bedre levekår for grunnstønadsmottakere gjennomfører Sosial- og helsedirektoratet et flerårig arbeid med ulike delprosjekter. Siste fase består av en kartlegging av ulike inntektsgruppers (mer)utgifter til: lege, medisiner, sykdom, helsetjenester, merutgifter knyttet til kronisk sykdom og funksjonsnedsettelser, utgifter til kommunale egenandeler og brukerbetaling og utgifter til tannhelse. SSBs undersøkelse «Levekår for funksjonshemmede og kronisk syke» (LKF 2007) kartlegger disse gruppenes (mer)utgifter som nevnt over, og de første resultatene vil foreligge høsten 2008.

Informasjonskampanjen «Ingen hindring» er en viktig del av Sosial- og helsedirektoratets arbeid for full likestilling og aktiv deltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne. Kampanjen skal bidra til å oppfylle de politiske målene om å bygge ned menneskeskapte barrierer i samfunnet. Kampanjen videreføres i 2008 som en felles overbygning over ulike informasjonsaktiviteter. Samlet skal kampanjen bidra til å øke befolkningens kjennskap til og kunnskap om tilgjengelighetens betydning for samfunnsdeltakelse generelt, og strategien universell utforming spesielt.

Utvikling av effektive og treffsikre indikatorer på tilgjengelighetsområdet er avgjørende for muligheten til å kunne måle graden av tilgjengelighet innen forskjellige samfunnsområder, og til å kunne si noe om utviklingen over tid. Det foregår en rekke arbeidsprosesser i forhold til indikatorutvikling i forskjellige fagmiljøer. Deltasenteret vil i 2008 videreføre det koordinerende arbeidet med utvikling av nasjonale indikatorer på tilgjengelighet.

Rapport for 2007

Sosial- og helsedirektoratet gjennomførte i 2005 og 2006 et prosjekt om «Funksjonshemmedes mulighet til å delta i valg og utøve rettigheter som folkevalgt». Arbeidet er fulgt opp ved at Deltasenteret har utarbeidet og distribuert veiledere som beskriver hvilke krav som må oppfylles for å sikre god tilgjengelighet; «Tilgjengelighet til valg» og «Deltakelse i politisk arbeid». Prosjektet var et tiltak i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Informasjonskampanjen «La oss gjøre det litt enklere» er bygd på resultatene fra prosjektet om valg og politisk arbeid og er rettet mot kommunal administrasjon, kommunepolitikere og politiske partier frem mot kommunevalget i 2007.

Gjennom Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne er det utviklet et introduksjonskurs for ansatte i den sentrale statsforvaltningen. Hensikten er å formidle grunnleggende kunnskaper om universell utforming og Regjeringens politikk på området. Det er gitt tilbud om opplæring til de fleste departementer og noen direktorater. Deltakerne har vurdert gjennomgangen som nyttig.

Strategiplanen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne har også i 2007 hatt fokus på opplæringsprogrammet TaKT.

Familieprosjektet ved Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved Aker universitetssykehus har til formål å bedre tilbudet til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Prosjektet har satt i gang en rekke familietiltak ved de lokale lærings- og mestringssentrene og et eget prosjekt for minoritetsspråkelige.

Videre ble Nasjonal nettportal for familier med barn med nedsatt funksjonsevne åpnet mars 2007 (se delmål 2.2 Bedrede forhold for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier).

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås omdisponert 870 000 kroner fra kap 601, post 21, jf omtale under resultatområde 1, kap 601, post 21. Av midlene går 820 000 kroner til Nasjonalt Kunnskapssenter for Vold og Traumatisk Stress og 50 000 kroner til Budstikkaprisen.

Det foreslås bevilget 35,2 mill. kroner for 2008.

Driftsutgifter kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3621, post 02, jf. romertallsvedtak II.

Post 62 Kvalifiseringsprogrammet, kan overføres

Bevilgningen går til å dekke kommunenes ekstrakostnader knyttet til kvalifiseringsprogrammet og kvalifiseringsstønaden. I tillegg vil kvalifiseringsprogrammet i betydelig grad bestå av tiltak i regi av Arbeids- og velferdsetaten, jf. omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

I Ot.prp. nr 70 (2006-2007) Om lov om endringer i sosialtjenesteloven og i enkelte andre lover har Regjeringen fremmet forslag om nytt kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad. Bakgrunnen for forslaget er at det er behov for en forsterket innsats overfor personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. En spesiell utfordring er knyttet til de som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden, og som står i fare for å komme i en passiv situasjon preget av inntektsfattigdom kombinert med andre levekårsproblemer av helsemessig og/eller sosial karakter. Dette handler i stor grad om personer som i dag er avhengige av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder. Sosialhjelpen har som formål og er innrettet på å gi økonomisk trygghet i en vanskelig midlertidig livssituasjon.

Flere studier peker i retning av at de med størst avstand til arbeidsmarkedet kan ha nytte av ulike kvalifiserings-, aktiviserings- og behandlingsprogrammer før sysselsettingstiltak prøves. Omfanget av målrettede arbeidsmarkedstiltak rettet blant annet mot denne gruppen, er trappet opp de seneste årene. Det er imidlertid behov for å trappe opp innsatsen ytterligere ved å igangsette et kvalifiseringsprogram overfor personer med liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet.

Formålet med et kvalifiseringsprogram og en kvalifiseringsstønad er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging, også i tilfeller der veien fram kan være relativt lang og usikker. I Ot.prp. nr. 70 (2006-2007) legges det videre til grunn at deltakerne på kvalifiseringsprogrammet inngår i personkretsen for statlig bostøtte.

En kvalifiseringsstønad innebærer forutsigbarhet, og gir stønadsmottakeren mulighet for å planlegge sin økonomi over tid. Kvalifiseringsstønaden skiller seg fra økonomisk sosialhjelp ved at ytelsen ikke er økonomisk behovsprøvd. Kvalifiseringsprogrammet skal være arbeidsrettet og bestå av tiltak som støtter opp under og forbereder overgangen til arbeid. Det foreslås at ansvaret for ordningen blir kommunalt og at forvaltningen i likhet med økonomisk sosialhjelp legges til NAV-kontoret.

Det legges opp til at innfasingen av kvalifiseringsprogrammet og -stønaden skjer i takt med etableringen av NAV-kontorer i kommunene. Midlene til kommunene vil i innfasingsperioden bli fordelt med utgangspunkt i sosialhjelpsnøkkelen i inntektssystemet for kommunene, men slik at midlene blir tildelt fra det kvartalet det blir etablert NAV-kontor i den enkelte kommune. I fordelingen blir det lagt inn et fastledd uavhengig av kommunestørrelse. Et eget tilskudd til Trondheim kommune på 2 mill. kroner til å etablere individuelle og koordinerte tiltak tilsvarende det som skal inngå i et kvalifiseringsprogram, men forut for etablering av NAV-kontor, holdes utenfor denne fordelingen. Midlene på post 62 vil bli innlemmet i rammetilskuddet for kommunene når alle landets kommuner har etablert NAV-kontorer, etter planen fra 2010.

Den foreslåtte bevilgningen på post 62 er i samsvar med beregnede merkostnader for kommunene knyttet til kvalifiseringsprogrammet i 2008. Disse kostnadsberegningene er gjennomført i samråd med KS. Det er stor usikkerhet knyttet til disse beregningene, og det vil være viktig å innhente erfaringsmateriale etter hvert som ordningen tas i bruk i kommunene.

Videre er det satt av en styrking på 2 mill. kroner over kap. 621 post 21 til å dekke Sosial- og helsedirektoratets kostnader til kompetanseutvikling mv. i tilknytning til kvalifiseringsprogrammet., samt at det også er satt av 1,5 mill. kroner over kap. 601 post 21 til evaluering. Med bevilgninger som videreføres fra 2007, vil den samlede bevilgningen til kvalifiseringsprogrammet og kvalifiseringsstønaden utgjøre 236,5 mill. kroner for 2008.

Budsjettforslag for 2008

Tiltaket foreslås styrket med 180 mill. kroner for 2008.

Det foreslås i alt bevilget 230 mill. kroner for 2008.

Post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, kan overføres

Bevilgningen går til prosjekter og utviklingstiltak i kommunene rettet mot vanskeligstilte

Tiltak for vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet

Det har i løpet av de siste årene blitt igangsatt flere tiltak for å bidra til at flere sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og arbeidsrettede tiltak. Midlene til dette formålet videreføres.

Det ble i 2004 igangsatt et arbeid med å utvikle og implementere et kartleggingsverktøy (KIS) for vurdering og avklaring av arbeidsevne hos brukere av sosialtjenesten. Per august 2007 har over halvparten av landets kommuner tatt i bruk KIS. Rambøll Management oppsummerer i en evaluering med at bruk av KIS bidrar til mer systematikk og kontinuitet i sosialtjenestens arbeid med brukerne og i samarbeidet med NAV Arbeid. KIS bidrar også til å ansvarliggjøre brukerne i forhold til egen situasjon, og til at brukerne blir mer bevisst egne forutsetninger for å delta i arbeidslivet.

En forutsetning for videre arbeid med KIS er at verktøyet blir integrert og tilpasset behovene for den nye arbeids- og velferdsforvaltningen.

Høsten 2005 ble det iverksatt en satsing på tettere individuell oppfølging av langtidsmottakere av sosialhjelp, unge og enslige forsørgere som trenger særlig bistand for å nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak (TIO). Formålet er å styrke den enkeltes forutsetninger for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak, og å redusere antall personer som står i fare for å falle ut av slike tiltak. Det er også et mål å styrke og utvikle metoder for individuell oppfølging og samarbeid mellom involverte instanser. TIO må ses i sammenheng med den landsomfattende satsingen på arbeidsmarkedstiltak for langtidsmottakere av sosialhjelp m.fl.

20 kommuner deltar med til sammen 25 prosjekter i TIO. De fleste av de lokale prosjektene er forankret i kommunenes sosialtjeneste. Pr. 1. halvår 2007 har i overkant av 1 100 personer blitt tatt inn i satsingen. Tilbakemeldinger fra kommunene viser at deltakerne har omfattende oppfølgingsbehov blant annet knyttet til helsemessige problemer, rusmiddelavhengighet, svak tilknytning til arbeidslivet og et lite sosialt nettverk.

En første delrapport fra evalueringen av satsingen viser at oppfølgingen av deltakerne omfatter et bredt spekter av aktiviteter, herunder motivasjonssamtaler, følge til lege/behandling, vekking i hjemmet, økonomisk rådgivning, fysisk aktivitet, opplæring i kosthold/ernæring, jobbsøking og oppfølging i arbeidssituasjonen. De lokale prosjektene formidler at tid, tilgjengelighet og en tillitsfull relasjon er klare forutsetninger for å lykkes med arbeidet.

Sosial- og helsedirektoratet følger opp TIO i nært samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det skal legges til rette for erfaringsutveksling og nettverksbygging mellom de lokale prosjektene. Erfaringer fra denne satsingen er særlig relevante for innføringen av et nytt kvalifiseringsprogram med tilhørende kvalifiseringsstønad. Se nærmere omtale under kap. 621, post 62. TIO videreføres og avsluttes i 2008.

Tiltak for bostedsløse

Det ble i 2003 etablert en tilskuddsordning til oppfølgingstjenester i bolig. Formålet med ordningen er å styrke og utvikle de ordinære tjenestene i kommunene slik at de bedre kan ivareta bostedsløses og rusmiddelmisbrukeres behov for oppfølging i bolig. Ordningen er i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)), jf. Innst. S. nr. 240 (2004-2005) vedtatt videreført ut 2007, dvs. perioden for den nasjonale bostedsløshetsstrategien.

Ved utgangen av 2006 mottok 95 kommuner tilskudd gjennom ordningen. Dette er 19 flere enn ved årsskiftet 2005/2006. Anslagsvis 3 000 personer mottok bistand, det vil si om lag 500 flere enn

året før. Et flertall av de som mottar bistand, har rusproblemer ofte i kombinasjon med en psykisk lidelse. Det ytes et bredt spekter av tjenester, eksempelvis bistand til å skaffe seg bolig og etablere seg i denne, praktisk bistand/miljøtiltak i hjemmet, økonomisk rådgivning, helsefremmende tiltak og arbeids-, fritids- og aktivitetstiltak. En første delrapport fra evalueringen av tilskuddsordningen viser at kommunene i hovedsak har benyttet tilskuddet til å opprette nye stillinger. Om lag en fjerdedel har brukt midlene til både å styrke eksisterende stillinger og opprette nye. Kontaktpersonene i kommunene mener at kommunens faglige kompetanse om bostedsløses situasjon er blitt bedre som følge av tilskuddet. Et flertall oppgir at tjenestetilgangen for denne gruppen i stor grad har blitt bedre sammenliknet med situasjonen før. Sluttrapporten fra evalueringen skal foreligge ved utgangen av 2007. Enkelte kommuner kom først med i satsingen i 2006 og 2007, og erfaringer viser at tjenesteutvikling på dette området er et langsiktig og krevende arbeid. Ordningen videreføres i 2008.

Stortinget vedtok i 2004 i forbindelse med behandling av St.meld. nr. 23 (2003-2004) På vei til egen bolig, en nasjonal strategi for å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Strategien setter fem resultatmål som skal nås innen utgangen av 2007. Sosial- og helsedirektoratet samarbeider med fylkesmennene og Husbanken, både nasjonalt og regionalt, i gjennomføringen av strategien. Det er iverksatt et bredt spekter av tiltak og kunnskapsinnhenting. Se samlet status for gjennomføringen av strategien i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Sosial- og helsedirektoratet har i 2007 i samarbeid med fylkesmennene og Husbanken igangsatt forsøksprosjekter i de fire store byene, samt i enkelte andre kommuner med utfordringer knyttet til bruk av midlertidige botilbud. Siktemålet er å utvikle metoder og tiltak for oppfølging av personer som oppholder seg i midlertidige botilbud, slik at disse kan få tilbud om varig bolig. Tiltaket må ses i sammenheng med målet om at ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidige botilbud. Tiltaket videreføres i 2008.

En betydelig andel bostedsløse har rusmiddelproblemer, ofte i kombinasjon med psykiske lidelser. Tiltak for å forebygge og bekjempe bostedsløshet må derfor sees i sammenheng med Opptrappingsplan psykisk helse og Opptrappingsplan for rusfeltet. For nærmere omtale se St.prp.nr.1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Oslo kommune har de siste årene mottatt tilskudd til tiltak i forbindelse med kommunens tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i sentrum. Tilskuddet videreføres i 2008.

Innsats overfor barn og unge i risikosoner

Det ble i 2005 igangsatt kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten. Målgruppen er barn, unge og barnefamilier som mottar bistand fra sosialtjenesten. Formålet med tiltaket er å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge ved å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak ovenfor målgruppen, bedre samordningen av lokale tiltak og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet. I 2005 mottok 30 kommuner og fem bydeler i Oslo tilskudd.

Tiltaket ble styrket i 2007, og 14 nye kommuner har mottatt tilskudd til utvikling av lokale tiltak. Det har i 2007 blant annet vært fokusert på utvikling av kunnskap og kompetanse i forholdet mellom barneverntjenesten og sosialtjenesten, og styrking av det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene. Kommunene melder tilbake at midlene har bidratt til økt bevissthet blant ansatte i sosialtjenesten og dens samarbeidspartnere i forhold til barn og unges behov, og at de har blitt motivert og utfordret til å tenke ut nye tilnærmingsmåter og tiltak for målgruppen. Sosial- og helsedirektoratet følger opp tiltaket i et nært samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familieetaten. Tiltaket må ses i sammenheng med andre igangsatte tiltak overfor utsatte barn og unge knyttet til Regjeringens handlingsplan mot fattigdom.

Tiltaket videreføres og foreslås styrket med 10 mill. kroner i 2008. Midlene skal benyttes til samarbeidsprosjekter omkring barn og fattigdom.

Regjeringen foreslår videre som ledd i en forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner å bevilge 5 mill. kroner til tiltak rettet mot ungdom med rusmiddel- og atferdsproblemer, særlig ungdom i den såkalte sviktsonen mellom barnevern og voksenvern.

Samlet bevilgning på 15 mill. kroner på Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett til innsats overfor barn og unge i risikosoner fordeles med 14 mill. kroner på denne posten og 1 mill. kroner på kap.621 post 21. I tillegg bevilges 5 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til styrking av tiltak overfor barn av rusmiddelavhengige og psykisk syke foreldre. Det vises for øvrig til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet for nærmere omtale.

Annen kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten

På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ble det i 2006 igangsatt forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Høgskole- og universitetssosialkontor-HUSK). Formålet med forsøket er å styrke samarbeid og kobling mellom praksis, utdanning, forskning og brukere samt å styrke praksisbasert forskning og kunnskapsbasert praksis. Forsøket omfatter oppgaver etter sosialtjenesteloven som forvaltes av sosialkontortjenesten med vekt på forvaltning av økonomisk sosialhjelp, arbeidsrettede tiltak, rehabiliteringsoppgaver og råd og veiledning ovenfor personer med helsemessige og sosiale problemer. Sosial- og helsedirektoratet samarbeider med Arbeids- og velferdsdirektoratet om gjennomføring av tiltaket.

Høsten 2006 ble det igangsatt fire HUSK-prosjekter med samarbeids-/intensjonsavale med 19 kommuner. Høgskolen i Agder samarbeider med Flekkefjord, Kristiansand, Mandal, Songdalen og Søgne, Universitetet i Stavanger med Randaberg, Sandnes, Sola og Stavanger, Universitetet i Trondheim og Høgskolen i Sør-Trøndelag med Kristiansund, Midtre Gaudal, Namsos, Surnadal, Trondheim og Verdal og Høgskolen i Oslo og Diakonhjemmets sosialhøgskole med bydelene Bjerke, Sagene og St.Hanshaugen i Oslo og Bærum kommune.

Kommunene deltar i fra to til fem delprosjekter hver. De fleste prosjektene startet opp i 2007. Det er inngått intensjonsavtale med brukerorganisasjonene Mental Helse, Velferdsalliansen, KREM og ROM. Nordlandsforskning har fått i oppdrag å evaluere forsøket, og evalueringen starter opp høsten 2007. Tiltaket videreføres i 2008. Det vises for øvrig til omtale under kap. 621, post 21 og i St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Budsjettforslag for 2008

Tiltakene nedenfor foreslås styrket med 14 mill. kroner:

– Forsterket innsats overfor barn og unge i risikosoner, herunder 9,5 mill. kroner til kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier og 4,5 mill. kroner til tiltak rettet mot ungdom med rusmiddel- og atferdsproblemer.

Det foreslås i alt bevilget 163,3 mill. kroner for 2008.

Post 70 Frivillig arbeid, kan overføres

Bevilgningen går til frivillige organisasjoner og private stiftelser som utfører arbeid for vanskeligstilte. Flere av disse fungerer som talerør for personer som lever i fattigdom og er sosialt ekskluderte. Videre er de tjenesteleverandører og utfører likemanns-/selvhjelpsarbeid. Bevilgningen er i de senere år økt for å styrke dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjoner som et ledd i innsatsen mot fattigdom.

I 2007 er det gitt tilskudd til Velferdsalliansen, Rettferd for taperne, Krigsbarnforbundet Lebensborn, Norges Krigsbarnforbund, Batteriet, Fattighuset, Robin Hoodhuset i Bergen og Velferdsalliansen MidtNorge. Det er også gitt tilskudd til en åpen fattigdomshøring i august 2007 i regi av Velferdsalliansen, Fellesorganisasjonen, Batteriet med flere.

Servicekontor for frivillige organisasjoner og selvhjelpsgrupper, «Batteriet», er evaluert og bevilgningen videreføres i 2008. «Batteriet» skal være et landsdekkende ressurssenter for organisasjoner og selvhjelpsgrupper som arbeider mot fattigdom og sosial ekskludering.

Det ble i 2005 bevilget 10 mill. kroner for å styrke og utvikle ulike modeller for aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. Målgruppen er personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet, og som i mange henseender er sosialt ekskluderte. Siktemålet vil for enkelte være rehabilitering, inkludering og økt livskvalitet, mens andre vil kunne nyttiggjøre seg mer arbeidsrettede tiltak. Det ble i 2005 gitt tilskudd til 19 ulike tiltak. De fleste av tiltakene har en treårig prosjektperiode En underveisevaluering fra årsskiftet 2006-2007 gir positive vurderinger av tiltaket. Tilskuddet til formålet videreføres i 2008.

Velferdsalliansen, som er et samarbeidsnettverk av brukerorganisasjoner mv., vil i 2008 få et tilskudd på 1,5 mill. kroner til sitt arbeid for økonomisk og sosialt vanskeligstilte. Stiftelsen Rettferd for taperne vil i 2008 få et tilskudd på 3 mill. kroner. Tilskudd til Krigsbarnforbundet og Krigsbarnforbundet Lebensborn, bevilges over denne posten.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås i alt bevilget 22,701 mill. kroner for 2008.

Post 71 Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner m.v.

Bevilgningen går til følgende formål:

- Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner
- Tilskudd til likemannsarbeid
- Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne sine muligheter til å drive interessepolitisk arbeid, og til å gi service til egne medlemmer i form av blant annet lokale velferdstiltak. Det gis støtte til drift av organisasjonene, likemannsarbeid og ferie- og velferdstiltak for personer med nedsatt funksjonsevne.

Det var 119 tilskuddsberettigede organisasjoner i 2007, dette er samme antall som i 2006. Det ble fordelt 1,4 mill. kroner av bevilgningen til sommerleir for barn med nedsatt funksjonsevne med særskilt stort hjelpebehov.

I 2007 ble det fordelt til sammen 96,5 mill. kroner i driftstilskudd til de 119 organisasjonene.

Dagens driftstilskuddsordning til organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne foreslås videreført. Det foreslås satt av 100,44 mill. kroner for 2008.

I tillegg gis et tilskudd til paraplysamarbeid. Formålet med denne tilskuddsordningen er å styrke Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) og Samarbeidsforumet Av Funksjonshemmedes Organisasjoner (SAFO) sine muligheter til å drive interessepolitisk arbeid og til å gi service til medlemsorganisasjonene. FFO fikk i 2007 et tilskudd på 9,7 mill. kroner og SAFO fikk et tilskudd på 0,643 mill. kroner. I tillegg fikk FFO et tilskudd på 0,65 mill. kroner øremerket lokale velferdstiltak.

Paraplytilskuddet til SAFO og FFO foreslås videreført. Det foreslås satt av 10,12 mill. kroner i 2008 til FFO og det foreslås satt av 671 000 kroner i 2008 til SAFO. Det foreslås i tillegg satt av 667 000 kroner for 2008 til lokale velferdstiltak i FFO, noe som tilsvarer 0,6 pst. av tilskuddet til organisasjonene.

Tilskudd til likemannsarbeid

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke funksjonshemmedes organisasjoners selvhjelpsarbeid. Likemannsarbeidet skal blant annet etablere kontakt mellom personer som har erfaring med en funksjonsnedsettelse og personer som nylig har fått en funksjonsnedsettelse. Ordningen omfatter blant annet besøkstjeneste, selvhjelpsgrupper, støttegrupper under yrkesmessig attføring, og jobbsøkeklubber. Tilskuddsordningen skal støtte opp under organisasjoners arbeid med å utvikle gode servicetilbud til medlemmene.

Tilskuddet gis etter søknad fra organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er utarbeidet retningslinjer for tildelingen, og organisasjonene har regnskaps- og rapporteringsplikt for disse midlene.

I 2007 ble det fordelt 24,3 mill. kroner til tilskudd til likemannsarbeid. 6,075 mill. kroner var forbeholdt likemannsarbeid rettet mot yrkesrettet attføring og arbeid. 107 organisasjoner mottok likemannsmidler ordinært i 2007 og 30 mottok midler til likemannsarbeid rettet mot yrkesrettet attføring og arbeid.

Tilskuddsordningen til likemannsarbeid foreslås videreført. Det foreslås satt av 25,0 mill. kroner til likemannsarbeid ordinært for 2008 og av dette 6,30 mill. kroner for 2008 til likemannsarbeid rettet mot yrkesrettet attføring.

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Formålet med ordningen er å styrke organisasjoners mulighet til å gjennomføre gode velferds-, fritids- og ferietiltak for personer med nedsatt funksjonsevne.

I 2007 ble det fordelt 5,2 mill. kroner til tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige organisasjoner. 151 organisasjoner ble innvilget tilskudd. Tiltakene består hovedsakelig av sosiale tilstelninger, idrettsarrangement, leire, kurs og feriereiser i inn- og utland.

Det ble i 2007 fordelt ytterligere 1,4 mill. kroner til sommerleirtilbud for barn med særskilt store hjelpebehov i regi av funksjonshemmedes organisasjoner. 6 organisasjoner fikk innvilget tilskudd.

Fra 2008 vil tilskuddsordningen bli lagt om for å oppnå en større målretting mot barn med særskilt store hjelpebehov. To tredjedeler av bevilgningen går til sommerleir for barn med særskilt store hjelpebehov i regi av funksjonshemmedes organisasjoner og en tredjedel retter seg mot leire og idretts- og kulturarrangementer i regi av frivillige organisasjoner.

Regjeringen foreslår at det i 2008 settes av samlet 7,5 mill. kroner til ferie- og velferdstilbud i regi av frivillige organisasjoner og til sommerleir for barn med særskilt stort hjelpebehov i regi av funksjonshemmedes organisasjoner.

Det vil for 2008 bli utarbeidet retningslinjer for tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige orga-

nisasjoner og tilskuddet til sommerleir for barn i regi av funksjonshemmedes organisasjoner.

Budsjettforslag 2008

Det foreslås bevilget 144,399 mill. kroner for 2008.

Post 74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke pensjonistorganisasjonenes mulighet til å drive interessepolitisk arbeid, og å gi service til medlemmene. Bevilgningen fordeles i dag som tilskudd til Norsk Pensjonistforbund, som fordeler midler til andre landsdekkende pensjonistorganisasjoner etter en nøkkel som organisasjonene er blitt enige om. Fordelingsnøkkelen består av et grunntilskudd til hver organisasjon og et beløp pr. betalende medlem. Sosial- og helsedirektoratet følger bruk av midlene gjennom årsmelding, budsjett og regnskap. Departementet er i ferd med å gå gjennom tilskuddsordningen sammen med Sosial- og helsedirektoratet. Det foreslås ingen endring i ordningen for 2008. En eventuell endring vil kunne få virkning fra 2009.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås bevilget 8,9 mill. kroner for 2008.

Kap. 623 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter		7 300	7 500
	Sum kap. 623		7 300	7 500

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: kr 113 000

Mål og oppgaver

Hovedoppgavene til dokumentasjonssenteret er å:
- Etablere et samarbeid med sentrale institusjoner som samler inn kunnskap om forhold som har betydning for å kunne dokumentere situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Bidra til å forbedre den datainnsamling som skjer med offentlig støtte, foreslå og eventuelt igangsette innsamling av data på områder som er svakt dekket.
- Utvikle og ta i bruk verktøy for regelmessig å kunne dokumentere utviklingen i situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne innenfor de ulike sektorområder.
- Gi en vurdering av utviklingen i forhold til FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming.
- Gi en vurdering av utviklingen i forhold til land eller områder det er naturlig å sammenlikne seg med.
- Gjøre kunnskapen som samles inn lett tilgjengelig for offentlige innstanser, beslutningstakere og andre som har behov og ønsker om informasjon.
- Utarbeide en årlig statusrapport om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Gi rådgivning og veiledning i saker hvor det foreligger behov for kunnskap om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.

Rapport

Analyse, forståelse og operasjonalisering av senterets mandat og vedtekter har vært en prioritert oppgave i perioden fra senterets oppstart i april 2006. Mandatet er omfattende. Det har vært arbeidet med å konkretisere og definere aktuelle innsatsområder, oppgaver, og rapporteringskrav ut fra den økonomiske rammen og bemanningen ved senteret. Senteret har etablert et eget nettsted www.dok.no . Nettstedet har som ambisjon å være en nasjonal portal for kunnskap om samfunnssituasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Senteret skal høsten 2007 legge fram sin første årlige statusrapport om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.

Grønn stat

Nasjonalt Dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne er samlokalisert med

NOVA og er underlagt rutiner for avfalls- og papirsortering ved NOVA og følger disse.

Utfordringer 2008

Hovedmålet med senteret er å samle inn kunnskap om forhold som har betydning for å kunne dokumentere situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne, og gjøre denne tilgjenglig for ulike aktører i samfunnet.

Dokumentasjonssenteret vil i 2008 bl.a. rette oppmerksomheten spesielt mot følgende temaer:

- Levekårsdata om funksjonshemmede
- Kartlegge hvilke data som kan hentes ut av forskjellige registre som beskriver situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne
- Frambringe informasjon om funksjonshemmende barrierer og utfordringer for personer med nedsatt funksjonsevne
- Kartlegge områder hvor kunnskapen om personer med nedsatt funksjonsevne er mangelfull

I forbindelse med at Likestillings- og diskrimineringsombudet får i oppgave å håndheve ny lov mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne vil departementet ha en dialog med Dokumentasjonssenteret og andre berørte institusjoner om oppgaver, myndighet og roller i skjæringspunktet mellom institusjonene.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås bevilget 7,5 mill. kroner på posten for 2008. Bevilgningen skal dekke utgifter til drift av dokumentasjonssenteret. Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne er et statlig forvaltningsorgan administrativt underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Senteret har et eget styre og ligger i Oslo.

Kap. 653 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	6 887		
	Sum kap. 653	6 887		

Fra 2007 er bevilgningen ført opp under kap. 623 Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	7 660 124	7 675 000	8 343 000	8,7
	Sum kategori 29.60	7 660 124	7 675 000	8 343 000	8,7

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	7 660 124	7 675 000	8 343 000	8,7
	Sum kategori 29.60	7 660 124	7 675 000	8 343 000	8,7

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Grunnstønad, *overslagsbevilgning*	1 500 669	1 540 000	1 600 000
71	Hjelpestønad, *overslagsbevilgning*	1 580 236	1 640 000	1 680 000
73	Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning	112 703	110 000	108 000
74	Tilskudd til biler	708 225	675 000	865 000
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 571 969	2 480 000	2 725 000
76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	85 683	95 000	115 000
77	Ortopediske hjelpemidler	693 525	715 000	780 000
78	Høreapparater	407 114	420 000	470 000
	Sum kap. 2661	7 660 124	7 675 000	8 343 000

Innledning

Kapitlet omhandler grunnstønad, hjelpestønad og hele hjelpemiddelområdet, dvs. stønad til alle typer hjelpemidler for personer med varig nedsatt funksjonsevne i dagliglivet, arbeidslivet og i tilknytning til utdanning. Det omfatter ulike tilpasninger og stønader på arbeidsplass, stønad til bil, ortope-

diske hjelpemidler, høreapparater og andre former for hjelpemidler.

Hovedtrekkene i regelverket

Grunnstønad

Formålet med grunnstønad er å gi økonomisk kompensasjon for visse ekstrautgifter på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Grunnstønad kan gis til dekning av ekstrautgifter til følgende formål:
- drift av tekniske hjelpemidler
- transport, herunder drift av brukerens bil
- hold av førerhund
- teksttelefon og i særlige tilfeller vanlig telefon
- bruk av proteser og støttebandasjer o.l.
- fordyret kosthold ved diett
- slitasje på klær og sengetøy

For å få rett til grunnstønad må personen ha varige, løpende ekstrautgifter på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Det er en forutsetning at størrelsen på ekstrautgiftene er minst like store som den satsen som blir gitt. Stortinget fastsetter satsene for grunnstønad.

Hjelpestønad

Formålet med hjelpestønad er å gi økonomisk kompensasjon for særskilt tilsyn eller pleie på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Rett til hjelpestønad til tilsyn og pleie forutsetter at det foreligger et privat pleieforhold.

Det er et vilkår for rett til hjelpestønad at hjelpebehovet er så stort at det svarer til et økonomisk vederlag tilsvarende den fastsatte hjelpestønadssatsen. For blinde og sterkt svaksynte gis det hjelpestønad uten noen nærmere individuell prøving. Stortinget fastsetter satsene for hjelpestønad.

Forhøyet hjelpestønad til barn og unge

Forhøyet hjelpestønad kan gis til barn og unge under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpestønad, sats 1.

Hjelpebehovet må være så stort at det tilsvarer et økonomisk vederlag på minst samme nivå som den fastsatte satsen for hjelpestønad. Det er et vilkår at stønaden gir barnet eller ungdommen bedre muligheter for å bli boende hjemme. Dette innebærer ikke at brukeren må bo hjemme hele tiden.

Stortinget fastsetter satsene for forhøyet hjelpestønad.

Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

For at personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne få eller beholde høvelig arbeid eller gjennomføre utdanning eller arbeidstrening, kan det gis stønad i form av hjelpemidler og andre tiltak.

Tilrettelegging i arbeids- og utdanningssituasjoner kan omfatte ulike virkemidler og tiltak. Arbeids- og velferdsetaten kan gi stønad til bl.a. hjelpemidler, ombygging av maskiner og tilrettelegging av det fysiske miljøet på arbeidsplassen, lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, tolkehjelp for hørselshemmede og tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde.

Tilskudd til biler

Stønad til anskaffelse eller gjenanskaffelse av bil har som formål å kompensere for utgifter bruker har på grunn av vanskeligheter med å benytte offentlig transport som følge av sykdom, skade eller lyte.

Stønad kan gis der bruker på grunn av varige forflytningsvansker er avhengig av egen bil i forbindelse med transport til og fra arbeid eller for å bedre funksjonsevnen i dagliglivet. Det forutsettes at bruker har et reelt og omfattende transportbehov. Stønaden deles inn i to hovedkategorier: gruppe 1 biler (ordinære personbiler) og gruppe 2 biler (spesialtilpassede kassebiler). For gruppe 2 biler er det et vilkår at bruker ikke er i stand til å komme seg inn og ut av bilen på egen hånd, uten å bruke heis eller rampe.

Stønad til gruppe 1 biler gis i form av et økonomisk behovsprøvd tilskudd. Bruker kan selv velge bil. Stønad til gruppe 2 biler gis i form av et rente- og avdragsfritt lån, der de første 150 000 kronene av bilprisen underlegges en økonomisk behovsprøving. Den delen av bilprisen som overstiger 150 000 kroner gis i sin helhet som et rente- og avdragsfritt lån. Det gis tilskudd til spesialutstyr og tilpasning av biler uansett gruppe uten økonomisk behovsprøving, og det gis behovsprøvd stønad til kjøreopplæring.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne har rett til stønad i den utstrekning det anses nødvendig og hensiktsmessig for å bedre vedkommendes evne til å klare dagliglivets gjøremål eller for at vedkommende kan motta pleie i hjemmet.

Det kan blant annet gis stønad til:
- Hjelpemidler til bruk i dagliglivet, barnehagen, grunnskolen, den videregående skole og i lærlingeordninger
- Utstyr til trening, stimulering og aktivisering av barn og unge under 26 år

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Dette omfatter stønad til:
- Grunnmønster til søm av klær
- Stønad til førerhund
- Stønad til tolkehjelp for hørselshemmede
- Stønad til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde
- Tilpassingskurs for blinde og svaksynte, døvblinde, døve og sterkt hørselshemmede
- Stønad til lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte
- Opphold på folkehøyskole for selvstendiggjøring til å klare dagliglivets gjøremål

Ortopediske hjelpemidler

Formålet med ytelsen er at medlemmer av folketrygden som har varige og vesentlige funksjonsforstyrrelser i støtte- og bevegelsesorganene, skal få stønad til anskaffelse, vedlikehold og fornyelse av nødvendige og hensiktsmessige ortopediske hjelpemidler.

Ortopediske hjelpemidler omfatter proteser, ortopedisk fottøy og ortoser (støtteskinner, støttekorsetter og fotsenger). Arbeids- og velferdsetaten yter bare godtgjørelse for ortopediske hjelpemidler som er levert av ortopediske verksteder som etaten har inngått leverings- og prisavtaler med. Utgifter til nødvendig vedlikehold dekkes fullt ut. Det ytes også stønad til brystproteser, ansiktsdefektproteser, øyeproteser og parykker.

Høreapparater og tinnitusmaskerere

Det gis stønad til anskaffelse av høreapparat til personer som har et hørselstap av et slikt omfang at høreapparat er av vesentlig betydning for hørselsfunksjonen. Til tinnitusrammede kan det gis stønad til tinnitusmaskerere. Arbeids- og velferdsetaten dekker nødvendige utgifter til reparasjon av høreapparater og tinnitusmaskerere som det er gitt stønad til. For barn og ungdom under 18 år dekkes også utgifter til service. Reservehøreapparat kan gis til barn og ungdom under 18 år og til voksne, dersom det er nødvendig for å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid. Det er fastsatt prisgrenser på høreapparater og tinnitusmaskerere.

Resultatrapport

Grunnstønad

Antall grunnstønadsmottakere etter alder og kjønn 2004, 2005 og 2006 pr. 31. desember

	Antall kvinner			Endring pst.		Antall menn			Endring pst.	
Alder	2004	2005	2006	2004-2005	2005-2006	2004	2005	2006	2004-2005	2005-2006
I alt	76 555	76 090	75 494	-0,6	-0,8	57 177	56 925	56 428	-0,4	-0,9
0-17 år	6 842	6 632	6 470	-3,1	-2,4	10 380	10 230	9 998	-1,4	-2,3
18-66 år	48 227	48 213	48 044	0,0	-0,4	35 304	35 341	35 304	0,1	-0,1
67 år og eldre	21 486	21 245	20 980	-1,1	-1,2	11 493	11 354	11 126	-1,2	-2,0

Ved utgangen av 2006 mottok til sammen 131 922 personer grunnstønad. Antall stønadsmottakere ble redusert med 0,5 pst. fra 2004 til 2005. Fra 2005 til 2006 falt antallet med 0,8 pst. Kvinneandelen blant stønadsmottakerne ligger stabilt på rundt 57 pst. De siste årene har om lag 40 pst. av grunnstønadsmottakerne mottatt uførepensjon.

Antall grunnstønadsmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2006

Alder	I alt	0-17 år	18-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år og eldre
Antall i alt	131 922	16 468	10 861	32 196	40 291	22 891	9 215
Sats 1	70 027	9 515	5 065	14 932	20 213	13 562	6 740
Sats 2	11 726	1 762	985	2 814	3 643	1 953	569
Sats 3	25 081	1 182	1 358	6 849	9 757	4 742	1 193
Sats 4	21 165	3 533	2 896	6 293	5 504	2 279	660
Sats 5	2 756	320	370	896	832	292	46
Sats 6	1 167	156	187	412	342	63	7
Prosentvis endring 2005-2006	-0,8	-2,3	1,9	-1,9	0,6	-2,1	-0,1
Sats 1	-2,8	-5,1	-1,3	-4,3	-0,5	-4,2	-1,3
Sats 2	-0,6	-1,9	2,2	-2,4	-0,1	1,7	-3,7
Sats 3	-0,6	-3,0	1,3	-2,4	0,2	-1,0	5,1
Sats 4	5,7	5,8	8,2	5,0	5,4	4,9	5,8
Sats 5	0,0	-4,8	-1,1	-1,8	2,5	4,3	12,2
Sats 6	3,3	6,8	6,9	-1,4	4,6	6,8	40,0

Ved utgangen av 2006 var i alt 5 272 nye personer tilkjent grunnstønad sammenliknet med tilsvarende tidspunkt i 2005[11]. Av disse ble 62 pst. tilkjent satsene 1 eller 2. I alt 44 pst. av kvinnene og 30 pst. av mennene ble tildelt sats 3 eller høyere sats. Av de nye stønadsmottakerne i 2005 fikk 42 pst. av kvinnene og 31 pst. av mennene sats 3 eller høyere sats.

Om lag 53 pst. av grunnstønadsmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2006. Dette var 2,8 pst. lavere enn året før. Den høyeste prosentvise økningen forekom blant mottakerne av sats 4, hvor antall stønadsmottakere økte med 5,7 pst.

Av grunnstønadsmottakerne registrert etter stønadsformål, er om lag 37 pst. tilkjent stønad til dekning av ekstrautgifter til transport, mens nær en fjerdedel er tilkjent stønad på grunn av ekstrautgifter til slitasje på klær og sengetøy.

Arbeids- og velferdsetaten gjennomfører regelmessige undersøkelser av kvaliteten på saksbehandlingen, og har planlagt en ny undersøkelse i 2008. I tillegg følges grunnstønadsordningen løpende opp gjennom systematiske tilbakemeldinger om kvalitet fra klage- og ankeenhetene, samt deltagelse i lokale og regionale nettverksmøter. Det er et mål at økt brukermedvirkning i søknadsbehandlingen skal føre til mer helhetlige vurderinger og raskere saksbehandling.

ECON analyse evaluerte grunnstønadsordningen i 2005. Som en oppfølging av konklusjonene i rapporten er Arbeids- og velferdsetaten pålagt å ha økt fokus på revurdering av grunnstønadssaker. Perioden 2005-2006 viser at andelen revurderinger i forhold til den totale saksmengden er økende. Etaten skal også i 2008 ha fokus på dette.

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2007 (jf. Budsjett-innst. S. nr. 15 (2006-2007)) uttrykte Stortinget at det kan være hensiktsmessig å foreta en vurdering av om en bør være så spesifikk i forhold til formålene som det legges opp til i dagens regelverk. Regjeringen vil se nærmere på vilkårene for tildeling av grunnstønad til visse formål i forbindelse med den planlagte gjennomgangen av hjelpemiddelområdet.

[11] Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratets offisielle statistikk var tilgangen i 2005 på 6 608 personer. Avviket skyldes at den offisielle statistikken inkluderer personer som går inn og ut av ordningen i løpet av samme kalenderår. Dette kan bl.a. skyldes dødsfall og midlertidige institusjonsopphold.

Hjelpestønad

Hjelpestønadsmottakere etter alder og kjønn 2004, 2005 og 2006 pr. 31. desember

	Antall kvinner			Endring, pst		Antall menn			Endring, pst	
Alder	2004	2005	2006	2004-2005	2005-2006	2004	2005	2006	2004-2005	2005-2006
I alt	49 172	48 059	47 143	-2,3	-1,9	37 956	38 633	39 381	1,8	1,9
0-17 år	11 973	12 327	12 602	3,0	2,2	20 543	21 417	22 088	4,3	3,1
18-66 år	17 835	17 255	16 944	-3,3	-1,8	12 217	12 217	12 431	0,0	1,8
67 år og eldre	19 364	18 477	17 597	-4,6	-4,8	5 196	4 999	4 862	-3,8	-2,7

Ved utgangen av 2006 mottok til sammen 86 524 personer hjelpestønad, hvorav 47 143 kvinner og 39 381 menn. Fra 2005 til 2006 ble antallet stønadsmottakere redusert med 0,2 pst. Både kvinneandelen og andelen med uførepensjon blant mottakerne er stadig synkende. Kvinneandelen er redusert fra omlag 60 pst. i 2000 til 54 pst. i 2006. Andelen hjelpestønadsmottakere som også er mottakere av uførepensjon er redusert fra 32 pst. i 2000 til 27 pst. i 2006. Nedgangen har sammenheng med at antallet uførepensjonister blant hjelpestønadsmottakerne er redusert med 16,5 pst. i denne perioden, samtidig som antallet unge stønadsmottakere øker. Ved utgangen av 2006 var 48 pst. av hjelpestønadsmottakerne i aldersgruppen under 30 år. Antall stønadsmottakere under 18 år har økt med 27 pst. siden 2000. I 2006 passerte andelen mottakere under 18 år for første gang 40 pst.

Antall hjelpestønadsmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2006

Alder	I alt	0-17 år	18-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år og eldre
Antall i alt	86 524	34 690	6 817	8 749	13 809	12 117	10 342
Sats 0	22 214	-	-	1 844	7 337	6 856	6 177
Sats 1	43 732	14 178	6 817	6 886	6 438	5 249	4 164
Sats 2	13 600	13 534	-	19	34	12	1
Sats 3	5 056	5 056	-	-	-	-	-
Sats 4	1 922	1 922	-	-	-	-	-
Endring fra foregående år, pst	-0,2	2,8	6,6	-3,1	-1,7	-5,2	-3,3
Sats 0	-5,9	-	-	-15,1	-3,7	-7,3	-3,8
Sats 1	0,7	0,2	6,6	0,8	0,5	-2,5	-2,4
Sats 2	6,2	6,2	-	-17,4	0,0	9,1	0,0
Sats 3	2,4	2,4	-	-	-	-	-
Sats 4	0,4	0,4	-	-	-	-	-

For aldersgruppen over 30 år fortsetter nedgangen i antall stønadsmottakere. Reduksjonen er særlig markant blant kvinnene i aldersgruppen 67 år og eldre, hvor antallet stønadsmottakere ble redusert med 4,8 pst. fra 2005 til 2006. 69 pst. av kvinnene i denne aldersgruppen mottar sats 0. Utviklingen bidrar dessuten til at nær 24 pst. av hjelpestønadsmottakerne nå tilhører kategorien barn og unge med forhøyet hjelpestønad (sats 2-4).

Ved utgangen av 2006 var i alt 6 936 nye personer tilkjent hjelpestønad sammenliknet med tilsvarende tidspunkt året før[12]. Dette var 95 personer

[12]Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratets offisielle statistikk var antallet tilganger i 2006 på 8 047 personer. Avviket skyldes at den offisielle statistikken inkluderer personer som går inn og ut av ordningen i løpet av samme kalenderår. Dette kan bl.a. skyldes dødsfall og midlertidige institusjonsopphold.

færre enn i 2005. Blant de nye stønadsmottakerne er det en overvekt av menn, særlig i alderen opp til 17 år.

Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Det har vært en sterk nedgang i de samlede utgiftene, fra 142,4 mill. kroner i 2005 til 112,7 mill. kroner i 2006.

Utgiftsutvikling for de enkelte stønadene i perioden 2004-2006

	2004 mill. kroner	2005 mill. kroner	Prosentvis endring	2006 mill. kroner	Prosentvis endring
I alt	131,7	142,4	8,1	112,7	-20,8
Hjelpemidler og tilrettelegging i arbeid	95,1	100,2	5,4	68,6	-31,5
Tolkehjelp døve	27,3	32,8	20,1	33,1	0,9
Tolkehjelp døvblinde	1,8	1,5	-16,7	2,2	46,7
Lese- og sekretærhjelp	7,5	7,9	10,5	8,9	12,7

Det har vært økt fokus på å få personer med nedsatt funksjonsevne ut i arbeid, bl.a. gjennom delmål 2 i Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv. I 2006 har likevel utgiftene til hjelpemidler mv. i arbeid og utdanning gått betydelig ned. Dette skyldes delvis en viss korrigering av stønadspraksis, blant annet på bakgrunn av en gjennomført kvalitetsundersøkelse i etaten som viste noe ulik skjønnsutøvelse og regelverkstolkning. Antall innkomne saker som gjelder hjelpemidler på arbeidsplass gikk dessuten kraftig ned i 2006, og avslagsprosenten har økt noe. Nedgangen skyldes også delvis innføring av egenandel for hjelpemidler på arbeidsplass for selvstendig næringsdrivende.

Prøveordning med hjelpemiddel for personer som stammer

Ved behandling av Revidert nasjonalbudsjett for 2007 ble det vedtatt å igangsette en prøveordning med hjelpemidlet SpeechEasy for personer som stammer til bruk i arbeids- og utdanningssituasjoner, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007) og Innst. S. nr. 230 (2006-2007). SpeechEasy vil bli tildelt i forbindelse med arbeidsliv og utdanning.

Tolk på arbeidsplass

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2007, jf. Budsjett-innst. S. nr 15 (2006-2007), ba Stortinget Regjeringen vurdere å sette i gang en prøveordning med administrativ organisering under hjelpemiddelsentralene, slik som beskrevet i St.prp. nr. 1 (2006-2007). For å kunne gjennomføre en slik prøveordning ville det vært nødvendig at alle virksomhetene som er med i ordningen i et fylke blir administrativt organisert under hjelpemiddelsentralen. Dette er imidlertid ikke mulig med dagens modell. Det vil bli igangsatt et prøveprosjekt ved Hjelpemiddelsentralen i Oslo høsten 2007 samtidig som en beholder dagens ordning.

Kvalitetsundersøkelse på området hjelpemidler/tiltak i arbeidslivet

På grunnlag av rapporten «Kvalitetsundersøkelse på området hjelpemidler/tiltak i arbeidslivet» fra Arbeids- og velferdsdirektoratet har det blitt utarbeidet en handlingsplan på området arbeid. Hjelpemiddelsentralene har allerede iverksatt tiltak for å heve kompetansen i saksbehandlingen og for å sikre bedre kvalitet. Dette innebærer blant annet at hjelpemiddelsentralene skal tilføres nødvendig kompetanse slik at alle ansatte på en profesjonell måte kan møte utfordringer i saksbehandlingen. Tiltakene skal bidra til forankring og gjennomføring av sentralt definerte mål for hjelpemiddelsentralene.

Garantibevis for tilrettelegging

Regjeringen vil i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten følge opp ordningen «Garanti for oppfølging». Flertallet i arbeids- og sosialkomiteen forventer at denne oppfølgingen også vil omfatte konkrete og offensive informasjonstiltak overfor brukere, jf. Budsjett-innst. S. nr. 15 (2006-2007). Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidet i mars 2007 en egen plan med tiltak for å bedre informasjonen om garantibeviset for tilrettelegging. Planen er rettet mot potensielle brukere, samt fagmiljøer som trenger kunnskap om ordningen i forbin-

delse med individrettede tjenester og systemrettet arbeid. Arbeidet med denne planen videreføres i 2008.

Tilskudd til biler

Utgiftene til stønad til bil var hhv. 730,5 mill. kroner i 2005 og 708,1 mill. kroner i 2006, dvs. en nedgang på 3,1 pst. fra 2005 til 2006. Utgiftene har vært stabile de siste årene, delvis på grunn av at den gjennomsnittlige kostnaden pr. bil i gruppe 1 er redusert etter innføring av ny bilstønadsordning.

Kostnadsutvikling på de enkelte stønadene på bilområdet, hele året i perioden 2004 – 2006

	2004 mill. kroner	2005 mill. kroner	Prosentvis endring	2006 mill. kroner	Prosentvis endring
I alt	706,6	730,5	3,4	708,1	-3,1
Kjøp av bil	524,9	500,5	-4,6	459,3	-8,2
Utstyr, ombygging, kjøreopplæring	227,5	268,4	18,0	284,5	6,0
Andre kostnader/ avregninger	-45,8	-38,4	-16,2	-35,8	-9,3

Kostnadsfordeling i 2005 og 2006 på gruppe 1 og 2, kjøp av bil og utstyr, ombygging mv.

	2005 mill. kroner	2006 mill. kroner
Kjøp bil gruppe 1	201,1	191,9
Kjøp bil gruppe 2	258,0	256,6
Kjøp bil uspesifisert	41,4	10,9
Kjøp utstyr, ombygging gruppe 1	23,1	20,9
Kjøp utstyr, ombygging gruppe 2	185,8	228,1
Kjøp utstyr, ombygging, uspesifisert	52,0	27,1

Tabellen viser at det brukes langt mer ressurser på biler i gruppe 2 enn i gruppe 1, selv om det er et langt mindre antall biler i gruppe 2.

Riksrevisjonen undersøkte i 2006 Arbeids- og velferdsetatens forvaltning av bilstønadsordningen (Dokument nr. 3:6 (2006-2007)). Rapporten ble behandlet av Stortinget i 2007 (Innst. S. nr. 213 (2006-2007)). Rapporten konkluderte med at bilstønadsordningen er preget av lite oppfølging og mangelfull styring, stor variasjon i utøvelsen av det faglige skjønnet og mangler i Arbeids- og velferdsdirektoratets og departementets rapportering. For å rette opp forholdene som Riksrevisjonen påpeker, har Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidet en handlingsplan og nedsatt en arbeidsgruppe som blant annet vurderer mulige endringer i organiseringen av bilområdet. Det er også satt i verk flere tiltak med umiddelbar virkning.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foretok i 2007 to endringer i forskrift om stønad til motorkjøretøy eller annet transportmiddel. Det gis nå tilskudd til dekning av utgifter i forbindelse med periodisk kontroll av kjøreteknisk spesialutstyr. Ved gjeldsoppgjør for gruppe 1 biler avskrives tilskuddet over 11 år, og fra og med 1. september 2007 fordelt med 1/22 hvert halvår.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Utgiftene til hjelpemidler gikk i 2006 opp med 3,3 pst. nominelt i forhold til 2005.

Utgifter til hjelpemidler i løpende og faste 2006-kroner (mill. kroner) og kroner pr. innbygger, 2004-2006

	2004	2005	2006
Utgifter i løpende kroner	2 523	2 489	2 572
Utgifter i faste 2006 kroner[1]	2 621	2 545	2 572
Utgifter pr. innbygger, løpende kroner	548	537	550

[1] Beløpene er omregnet til faste kroner med hjelp av konsumprisindeksen.

Utgiftsutviklingen for noen av de større hjelpemiddelgruppene i perioden 2004 til 2006

	2004 mill. kroner	2005 mill. kroner	Prosentvis endring	2006 mill. kroner	Prosentvis endring
Manuell rullestol	181,5	232,6	28,2	272,9	17,3
Elektrisk rullestol	393,7	454,9	15,5	541,0	18,9
Hjelpemidler til boligtilpasning	406,0	405,3	-0,1	455,4	12,4
Datautstyr	235,2	218,5	-7,1	196,6	-10,0
Telefon, lydforsterkning	206,0	230,5	11,9	259,5	12,6
Reservedeler	375,5	183,5	-51,1	1,0	-99,5

Flere hjelpemiddelgrupper, spesielt manuell og elektrisk rullestol og hjelpemidler for telefon og lydforsterkning, viser en sterk økning. Økningen i utgiftene til elektrisk rullestol skyldes delvis økt innvilgelse av terrenggående rullestoler. Personer med nedsatt funksjonsevne får i større grad anledning til å være mobile og delta på lik linje med den øvrige befolkningen i arbeid og dagligliv.

Samtidig har det vært en sterk nedgang i utgiftene til reservedeler. Det har sammenheng med omlegging av rutinene ved hjelpemiddelsentralene. Utgiftene til reservedeler føres nå hovedsakelig sammen med hovedhjelpemidlet.

Det blir fortløpende vurdert hvilke hjelpemidler som er vanlige også for personer som ikke har nedsatt funksjonsevne, og som det derfor ikke bør gis stønad til. Gjenbruk på tvers av fylkesgrensene er blitt lettere fordi alle hjelpemiddelsentralene har fått tilgang til oversikter over lagerbeholdningen i alle hjelpemiddelsentralene gjennom det nye dataprogrammet som ble innført i 2004 og 2005.

Hjelpemiddelsentralene gjennomførte om lag 450 ulike kurs og opplæringstiltak overfor kommunene i 2006, noe som bedret tilgjengeligheten til hjelpemidler. Det er arbeidet systematisk med å utvikle prisforhandlingsområdet for hjelpemidler de senere år.

Ventetid på hjelpemidler

For vel 84 pst. av hjelpemiddelsakene foreligger vedtak i løpet av en måned. Tilsvarende tall i 2005 var 85 pst.

I 2006 ble 80,4 pst. av hjelpemiddelsakene som gjaldt lagervare levert innen to uker, og 62,3 pst. av hjelpemiddelsakene som gjaldt varer som må anskaffes ble levert innen 5 uker. Målet for begge kategoriene er 80 pst. Resultatene er omtrent som i 2005 når det gjelder lagervarer, og svakere enn i 2005 når det gjelder varer som må anskaffes.

Fordeling av hjelpemidler på aldersgrupper

I løpet av 2006 var det 150 875 betjente brukere ved hjelpemiddelsentralene. Dette er en nedgang på 1,3 pst. fra året før. Rundt 62 pst. av brukerne er over 70 år. Kommunene satser i stor grad på hjemmebasert omsorg i egne boliger framfor institusjoner, og behovet for hjelpemidler blir derfor større. En økning på dette området vil samtidig kunne bidra til lavere utgifter til institusjonsbasert pleie og omsorg. Om lag 9 pst. av brukerne er barn under 18 år. Andel brukere i yrkesaktiv alder er i underkant av 30 pst.

Antall klagesaker

Det er i 2006 registrert 1 365 klagesaker mot 1 693 i 2005. Det tilsvarer 1 pst. av antall innkomne saker totalt.

Tilskudd til tilrettelegging av bolig istedenfor trappeheis

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i prosjektperioden 2005-2007 hatt mulighet til å bruke folketrygdens midler mer fleksibelt på ett hjelpemiddelområde. Det har vært mulig å gi tilskudd til tilrettelegging av boligen i stedet for tilskudd til trappeheis og løfteplattform. Forutsetningen for å få utbetalt tilskuddet er blant annet at personen fyller vilkårene i folketrygdloven for tilståelse av trappeheis og/eller løfteplattform og at tilskuddet ikke overstiger hjelpemidlets kostnad. Ordningen medfører lavere kostnad for folketrygden fordi utgifter til installering, vedlikehold mv. av trappeheis og/eller løfteplattform faller bort. Statskonsult evaluerte i 2006 ordningen og anbefalte at ordningen burde videreføres. Ordningen ble i 2007 utvidet til å omfatte 2-4 kommuner i alle fylker, i tillegg til kommunene som allerede var med i forsøksordningen.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Totalt var utgiftene på den posten 85,7 mill. kroner i 2006. Dette var en økning på 12,6 pst. fra 2005. Det meste av utgiftene er knyttet til førerhunder, tolkehjelp og tilpassingskurs. Utgiftene til reise- og opphold er også store, og har økt betydelig de siste par årene. Dette skyldes at utgifter som har vært spredt på ulike poster har blitt samlet under denne posten.

Kostnadsutvikling på de enkelte stønadsområdene i perioden 2004-2006

	2004 mill. kroner	2005 mill. kroner	Prosentvis endring	2006 mill. kroner	Prosentvis endring
I alt	65,4	76,9	16,3	85,7	12,6
Tilpassingskurs og opphold på folkehøyskole	20,1	27,0	34,3	27,9	3,3
Tolkehjelp for døve	10,1	9,9	-2,0	11,2	13,1
Tolkehjelp for døvblinde	14,5	14,8	2,1	15,7	6,1
Førerhund	16,2	17,1	5,6	14,0	-18,1
Lese- og sekretærhjelp	2,4	2,9	20,8	2,9	0,0
Grunnmønster	0,38	0,36	-5,3	0,48	33,3
Reise og opphold, utprøving av div. hjelpemidler	1,7	4,2	147,1	13,4	219,0

Det er gjennomført fagutviklingsprogram på tolkeområdet. Økt fokus på dette området er en medvirkende årsak til økningen i utgiftene.

Prosjekt Akutt tolkehjelp

Prosjekt Akutt tolkehjelp ble i Revidert statsbudsjett for 2007 gjort til en fast ordning fra 1. juli 2007, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007). Prosjektet ble igangsatt som en forsøksordning fra 1. juli 2006. Ordningen skal samordne tjenester fra Arbeids- og velferdsetaten, brannvesenet, politiet og ambulansetjenesten i forhold til akuttbehov for hjelp.

Tilpassingskurs

Rammen for tilpassingskurs ble økt i størrelsesorden seks kurs på årsbasis inkludert reiseutgifter i Revidert statsbudsjett for 2007, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007).

Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennomgått ordningen med sikte på å klarlegge tilbudenes kvalitet og vurdere finansieringen av kursene.

Ortopediske hjelpemidler

Utgiftene til ortopediske hjelpemidler var i 2006 på 693,5 mill. kroner, dvs. en økning på 4,2 pst. fra 2005 til 2006. Over en periode på fem år (2001-2005) har det vært en utgiftsvekst på alle produktgrupper, unntatt fottøy.

Utgiftsutvikling på de enkelte stønadene hele året for perioden 2004-2006, og prosentvis endring

	2004 mill. kroner	2005 mill. kroner	Prosentvis endring	2006 mill. kroner	Prosentvis endring
I alt	644,1	665,4	3,3	693,5	4,2
Proteser	193,1	206,9	7,1	223,9	8,2
Ortoser, fotseng	218,9	226,8	3,6	235,8	4,0
Skotøy	171,8	167,2	-2,7	168,5	0,8
Brystproteser	23,3	25,3	8,6	26,5	4,7
Parykk	32,4	35,1	8,3	36,6	4,3
Andre stønader[1]	7,4	7,9	6,8	7,5	-5,1
Avregning	-2,8	-3,8	35,7	-5,2	36,8

[1] Dette omfatter øyeproteser, ansiktsdefektproteser og andre ortopediske hjelpemidler.

Utgiftsveksten henger først og fremst sammen med brukerbehov (antall produserte hjelpemidler) og materialkostnader. Data for materialkostnadene viser også en sterk generell vekst grunnet bruk av nye typer materialer. Splittes veksten opp, observeres en sterk vekst for ortoser og proteser, mens for fottøy har nivået på materialkostnadene avtatt.

Anskaffelsesprosessen for individuelt produsert ortopedisk fottøy ble i 2007 endret fra anbudskonkurranse til konkurranse med forhandlinger, på lik linje med andre ortopediske hjelpemidler (gjeldende fra 1. januar 2008).

Høreapparater og tinnitusmaskerere

Utgiftene til høreapparater var i 2006 på 407,1 mill. kroner. Dette var en nedgang på 1 pst. fra 2005. I 2006 ble det innkjøpt 58 395 høreapparater gjennom folketrygden, mot 60 578 i 2005. Dette forklarer i hovedsak nedgangen i totalkostnadene. Det har likevel vært en liten økning i reparasjonskostnadene. Tinnitusmaskerere representerte en totalkostnad på om lag 5 mill. kroner i 2006.

Høreapparatorganiseringen

Sosial- og helsedirektoratet har fått i oppdrag av Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet å gjennomgå høreapparatforvaltningen med sikte på å komme fram til forslag til forbedringer. Dette arbeidet er blitt forsinket og rapport forelå først i september 2007. Departementene vil behandle spørsmålet om oppfølging av rapporten i løpet av høsten.

Budsjettforslag 2008

Post 70 Grunnstønad

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2008, justeres med 2,3 pst. og økes til:
- Sats 1: 7 020 kroner
- Sats 2: 10 728 kroner
- Sats 3: 14 100 kroner
- Sats 4: 20 760 kroner
- Sats 5: 28 152 kroner
- Sats 6: 35 172 kroner

Utvidet utbetaling av grunn- og hjelpestønad i EØS-området

I Revidert nasjonalbudsjett for 2007, jf. Innst. S. nr. 230 (2006-2007) og St.prp. nr. 69 (2006-2007), er det vedtatt et budsjettforslag knyttet til utvidet utbetaling av grunn- og hjelpestønad i EØS-området. Det er vedtatt en økning i bevilgningen i 2007 på 5 mill. kroner i 2007. Helårsvirkningen anslås til 10 mill. kroner. For nærmere omtale vises det til St.prp. nr. 69 (2006-2007). På bakgrunn av dette foreslås bevilgningen økt med 10 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 1 600 mill. kroner for 2008, jf. eget romertallsvedtak.

Post 71 Hjelpestønad

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2008, justeres med 2,3 pst. og økes til:
- Sats 0: 11 712 kroner
- Sats 1: 12 600 kroner
- Sats 2: 25 200 kroner
- Sats 3: 50 400 kroner
- Sats 4: 75 600 kroner

Det foreslås bevilget 1 680 mill. kroner for 2008, jf. eget romertallsvedtak.

Post 73 Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Finansieringen av ordningen Tolk på arbeidsplass ble endret med virkning fra 1. august 2007. Administrative merutgifter dekkes med 50 000 kroner pr. tolk i full stilling pr. år. For virksomheter som er lokalisert geografisk flere steder, eller som har inngått samarbeidsavtaler med andre virksomheter, skal det i tillegg refunderes reiseutgifter etter regning. Det foreslås at endringen videreføres. Merutgiftene er beregnet til 3 mill. kroner i helårsvirkning.

Det foreslås bevilget 108 mill. kroner for 2008.

Post 74 Tilskudd til biler

Det foreslås bevilget 865 mill. kroner for 2008.

Post 75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Det foreslås bevilget 2 725 mill. kroner for 2008.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Det foreslås bevilget 115 mill. kroner for 2008.

Post 77 Ortopediske hjelpemidler

Det foreslås bevilget 780 mill. kroner for 2008.

Post 78 Høreapparater og tinnitusmaskerere

Det foreslås bevilget 470 mill. kroner for 2008.

Resultatområde 6 Integrering og mangfold

Strategiske mål

Regjeringen vil bekjempe alle former for diskriminering, undertrykking, intoleranse og rasisme, og føre en politikk som inkluderer alle og gir alle like muligheter. Alle skal ha like muligheter til å utvikle seg og utnytte sine evner, også de som trenger ekstra hjelp fra fellesskapet for å ha samme muligheter som andre. Alle skal ha lik tilgang til offentlige tjenester og institusjoner. Tilpassede offentlige tjenester er en forutsetning for å hindre diskriminering og sikre at alle uansett bakgrunn og forutsetninger får like muligheter. Alle innbyggere plikter å delta aktivt og slutte opp om lover og samfunnets grunnverdier.

Innenfor integrerings- og inkluderingspolitikken gjelder sektoransvarsprinsippet som innebærer at den enkelte fagmyndighet har ansvaret for tjenestetilbudet til alle grupper, også innvandrerbefolkningen. I tråd med dette prinsippet skal de enkelte fagmyndigheter følge opp og evaluere situasjonen for innvandrerbefolkningen på sine ansvarsområder. For å kunne rapportere om fremdriften i Regjeringens arbeid med inkludering av innvandrerbefolkningen, er det formulert 17 mål for inkludering på åtte departementers ansvarsområder, jf. delmål 3.3.

Målet om likeverdige levekår for innvandrere som for resten av befolkningen ikke er nådd. Regjeringen la derfor frem Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen sammen med statsbudsjettet for 2007. Handlingsplanen har fire innsatsområder: Arbeid, Oppvekst, utdanning og språk, Likestilling og Deltakelse. Planen inneholdt 28 tiltak og nye satsinger på til sammen 306 mill. kroner samt videreføringer av tiltak på til sammen 92 mill. kroner.

Det er behov for en helhetlig og langsiktig satsing over flere år for å nå målene for integrering og inkludering. Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen fra 2007 videreføres. I 2008 settes det inn ekstra ressurser for bedre norskopplæring, økt deltakelse i arbeidslivet og styrket satsning i Groruddalen/Søndre Nordstrand. Den styrkede innsatsen i 2008 utgjør 212,3 mill. kroner, hvorav 70 mill. kroner er knyttet til tiltak mot tvangsekteskap. I løpet av høsten 2007 vil Regjeringen legge frem en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse og styrke innsatsen med 18 mill. kroner.

1. januar 2007 besto innvandrerbefolkningen i Norge til sammen av 415 300 personer. Dette tilsvarer 8,9 pst. av Norges befolkning. 341 800 var innvandrere og 73 500 var personer født i Norge av to utenlandskfødte foreldre (etterkommere). Det er omtrent like mange kvinner som menn. Kjønnsfordelingen varierer imidlertid mye for enkelte land. Det er flest menn med opprinnelse fra Polen, Storbritannia og Irak, mens de fleste med bakgrunn fra Thailand, Filippinene og Russland er kvinner. Veksten i innvandrerbefolkningen skyldes i hovedsak innvandring fra ikke-vestlige land. I dag er om lag tre av fire i innvandrerbefolkningen personer som har sin bakgrunn fra ikke-vestlige land, og utgjør 6,6 pst. av befolkningen. I 1986 var 1,1 pst. av Norges befolkning fra denne gruppen. De tre største innvandrergruppene i Norge har bakgrunn fra Pakistan, Sverige og Irak. Vi ser nå en økning i antall arbeidsinnvandrere fra de nye EØS-landene og en tendens til at flere planlegger lengre opphold i Norge ved at de tar med familie. Familieinnvandring og økt behov for arbeidsinnvandring gjør at andelen innvandrere i befolkningen vil fortsette å øke. Dette stiller store krav til tilrettelegging av tjenester for en mer mangfoldig befolkning og til innsats for å sikre oppslutning om samfunnets grunnverdier.

Å skape et mer inkluderende arbeidsliv er et av Regjeringens hovedmål. Arbeidskraften er samfunnets viktigste ressurs og det er ønskelig å gjøre bedre bruk av den ressursen innvandrerbefolkningen representerer. Deltakelse i arbeidslivet er den beste sikring for god inkludering, mot fattigdom og for at den enkelte skal få utnyttet sine muligheter. Økonomisk selvstendighet og deltakelse i arbeidslivet er også en forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn. Både integreringspolitikken, som primært er rettet mot nyankomne innvandrere, og inkluderingspolitikken, som handler om å organisere samfunnet slik at alle får like muligheter uavhengig av bakgrunn, vektlegger deltakelse i arbeidslivet.

Regjeringen vil legge til rette for at barn og unge med innvandrerbakgrunn får gode forutset-

ninger for å bidra og delta i samfunnet, og for å kunne ta selvstendige valg

Frivillige organisasjoner er viktige og nødvendige aktører i et demokratisk samfunn. Støtte til frivillige organisasjoner, idrett og kultur er et viktig virkemiddel for å skape et inkluderende samfunn.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for gjennomføring og koordinering av integrerings- og inkluderingspolitikken. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i denne sammenheng ansvar for forvaltning av introduksjonsloven, diskrimineringsloven og statsborgerloven. Departementet skal sørge for at politikken på området blir iverksatt gjennom de utøvende organer. Departementet har videre et ansvar for å sikre sammenheng mellom migrasjonspolitikken, jf. resultatområde 10, arbeids- og velferdspolitikken, jf. resultatområde 2 og 5 og integrerings- og inkluderingspolitikken. Rask saksbehandling i UDI, jf. resultatområde 10, er nødvendig for god integrering og inkludering, jf. bl.a. delmål 1.2 God opplæring i norsk og samfunnskunnskap til voksne innvandrere og delmål 1.3 Rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet skal sørge for at inkluderingspolitikken, som flere departementer har sin del av ansvaret for, blir godt samordnet. Viktige oppgaver som gjelder helse, utdanning, bolig og barnehager hører inn under ansvarsområdene til andre departementer. Samordningsarbeidet synliggjøres blant annet gjennom Handlingsplan for integrering og inkludering og Mål for inkludering, som er vedlegg til denne proposisjonen.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), som ble opprettet den 1. januar 2006, skal iverksette integrerings- og inkluderingspolitikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde. Direktoratet skal gi faglige råd i forbindelse med utviklingen av tiltak og regelverk. IMDi skal være et kompetansesenter for kommunene og ansvarlige sektormyndigheter og skal bistå disse med råd og veiledning.

Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) er et rådgivende organ som kan ta opp prinsipielle sider ved norsk politikk som angår innvandrere og deres etterkommere. I tillegg er det et forum for kontakt og dialog mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene.

Fra 1. januar 2007 fikk Arbeids- og inkluderingsdepartementet overordnet ansvar for opplæringen i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere. Midler til utvikling av kompetanse, metoder og ressurser til opplæringen er stilt til disposisjon til prosjekter som gjennomføres av Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet, Vox.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen legger opp til en bred innsats for å få flere innvandrere i arbeid. Disse tiltakene er omtalt under delmål 2.5 Høyere sysselsetting i innvandrerbefolkningen og resultatområde 2 Arbeidsmarked.

En aktiv integrerings- og inkluderingspolitikk skal sikre at innvandrere får de samme mulighetene til å bidra og delta i samfunns- og arbeidslivet som befolkningen for øvrig. Norskkunnskaper og grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv er en forutsetning for at innvandrere skal kunne delta i samfunnet på en likeverdig måte. Derfor er deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap en rettighet for mange innvandrergrupper og et vilkår for bosettingstillatelse og for norsk statsborgerskap.

Integreringsarbeidet skjer i kommunene. Integreringstilskuddet og tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere er statens viktigste økonomiske virkemiddel for å få til et godt bosettings- og integreringsarbeid i kommunene. Tilskuddene utgjør kommunenes hovedfinansiering av integreringsarbeidet. Tilskuddene virker sammen og skal føre til at kommunene bosetter flyktninger og gir et tilbud til nyankomne som raskt fører frem til arbeid eller utdanning, jf. Delmål 1.2 God opplæring i norsk og samfunnskunnskap til voksne innvandrere og Delmål 1.3 Rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram.

Integreringstilskuddet skal dekke de beregnede gjennomsnittelige utgiftene kommunene har de fem første årene ved bosetting og integrering av flyktninger. Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal sikre kommunene økonomisk kompensasjon for det lovpålagte tilbudet til voksne innvandrere med rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det vises til nærmere omtale under Delmål 1.1 Rask bosetting av flyktninger i områder med mulighet for arbeid og utdanning og kap. 651, post 60 Integreringstilskudd.

Regjeringen sier i Soria Moria-erklæringen at den vil «vurdere endringer i innretningen på integreringstilskuddet for å stimulere til aktive integreringstiltak i kommunene». Blant annet med bakgrunn i dette gjennomførte Telemarksforskning på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartemen-

tet høsten 2006 en evaluering av integreringstilskuddet. Telemarksforskning fraråder i evalueringen endringer i tilskuddet på det nåværende tidspunkt. Årsaken er at integreringstilskuddet i hovedsak fungerer etter sin hensikt og at det i løpet av få år har skjedd store endringer på integreringsfeltet, se omtale under Kap. 651 post 60. Etter evalueringen har departementet vurdert innretningen på integreringstilskuddet og foreslår ingen endringer nå. Integreringstilskuddet gir incentiv til kommunene om å gjennomføre et godt integreringsarbeid. Hvis flyktningene raskt kommer ut i jobb og blir selvhjulpne, kan tilskuddet være større enn kommunens merutgifter ved å bosette flyktningene.

Etter omleggingen til et per capitatilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap har en del små og mellomstore kommuner hatt vansker med å gjennomføre et godt opplæringstilbud. Det vil derfor i 2008 gis et basistilskudd til slike kommuner, jf. kap. 651, post 61. En evaluering av de økonomiske rammevilkårene for opplæringen vil foreligge høsten 2007. Departementet vil vurdere innrettingen av ordningen bl.a. på bakgrunn av denne evalueringen. Det vises til omtale under delmål 1.2 God opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Regjeringens mål er at Norge skal være verdens mest inkluderende samfunn. For å få dette til er det nødvendig å fjerne strukturelle barrierer for deltakelse i arbeidslivet og på andre samfunnsområder. Tilpassede offentlige tjenester er en forutsetning for å hindre diskriminering og sikre at alle, uansett bakgrunn og forutsetninger, skal få like muligheter. Regjeringen vil kartlegge hvordan den faktiske situasjonen er når det gjelder diskriminering av personer med innvandrerbakgrunn i statlig sektor og hva som gjøres for å bekjempe diskriminering. Kartleggingen vil danne grunnlag for vurdering av nye tiltak. Offentlig sektor skal også ha en mangfoldig arbeidsstyrke og gå foran i å tilpasse sine tjenester til en mangfoldig befolkning, jf. Regjeringens fornyingsstrategi for offentlig sektor. IMDi har utviklet en verktøykasse som består av metodeverktøy og dokumentasjon til hjelp for offentlige virksomheter når tjenestene skal tilpasses innvandrerbrukere (www.imdi.no).

Innvandrerbefolkningen består i økende grad av unge som i motsetning til sine foreldre har hatt sin oppvekst i Norge. 73 500 barn og unge har to foreldre født i utlandet. De fleste av disse er yngre enn 15 år. Langt de fleste har foreldre fra ikke-vestlige land. Foreløpig er det lite som tyder på at store grupper av ikke-vestlige etterkommere faller utenfor jobb og utdanning. En statistisk analyse av unge personer i alderen 16-29 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, enten som innvandrer eller som norskfødt etterkommer av to foreldre som begge er innvandrere, viser at etterkommere under 25 år har en andel sysselsatte og under utdanning som ligger nært opptil nivået blant ungdom uten innvandrerbakgrunn. Etterkommere under 25 år – både jenter og gutter – ser ut til å ha et godt fotfeste innenfor utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet. Etterkommere under 25 år med asiatisk og afrikansk bakgrunn har andeler sysselsatte og under utdanning som ligger høyt over innvandrere fra de samme regionene. Unge innvandrere ligger derimot mye lavere, men blant dem som innvandret som barn, ses en tilnærming til etterkommernes nivå (Kilde: SSB). Større oppmerksomhet bør rettes mot å få unge innvandrere med kortere botid inn i arbeid og utdanning.

Forholdet mellom foreldre som har innvandret og barna som har vokst opp i Norge kan by på utfordringer, herunder ulike forventninger mellom de unge og foreldrene når det gjelder inngåelse av ekteskap. Bekjempelse av tvangsekteskap krever en bred tilnærming og gode resultater avhenger ikke minst av om vi lykkes i likestillings- og inkluderingspolitikken. Den nye handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008 – 2011) inneholder en bred satsing mot tvangsekteskap som både skal ivareta forebygging og sikre beskyttelse av dem som utsettes for overgrep.

Målstruktur

Mål for resultatområde 6 Integrering og mangfold

Hovedmål	Delmål
1. Etablering og målrettet kvalifisering for nyankomne flyktninger og innvandrere	1.1 Rask bosetting av flyktninger i områder med mulighet for arbeid og utdanning
	1.2 God opplæring i norsk og samfunnskunnskap til voksne innvandrere
	1.3 Rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle like muligheter til deltakelse	2.1 Oppslutning om grunnleggende rettigheter, plikter og verdier
	2.2 Aktiv innsats mot diskriminering og rasisme
	2.3 Offentlige tjenester som er tilpasset mangfoldet i befolkningen
	2.4 Økt tilgjenglighet og bruk av kvalifisert tolk for å styrke rettssikkerheten og bidra til et likeverdig tjenestetilbud
	2.5 Høyere sysselsetting i innvandrerbefolkningen
3. Helhetlig politikk for inkludering gjennom samordning mellom ulike sektorer	3.1 Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikkutvikling
	3.2 Målrettet informasjon og kommunikasjon om integrerings- og inkluderingsarbeidet
	3.3 Sikre at sektormyndigheter arbeider systematisk med inkludering og integrering av innvandrerbefolkningen

Delmål 1.1 Rask bosetting av flyktninger i områder med mulighet for arbeid og utdanning

Strategier og tiltak

Samarbeid om bosettingen av flyktninger i kommunene reguleres gjennom Bosettingsavtalen mellom staten ved Arbeids- og inkluderingsdepartementet og kommunesektoren ved KS. Avtalen er basert på ønsket om å sikre rask, god og stabil bosetting av flyktninger i tråd med de årlige bosettingsbehovene.

Integrering handler primært om å sørge for at den enkelte kan delta i arbeidslivet, og samfunnslivet forøvrig. På overordnet nivå er det viktig for Regjeringen å vektlegge dette gjennom valg av bosettingskommuner, utvikling av bedre verktøy for kartlegging og metoder for motivasjon og mer målrettet bosetting av enkeltpersoner til konkrete muligheter for utdanning og kvalifisering.

Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger fastsetter samlet behov for kommuneplasser til bosetting kommende år og fordeler disse på det enkelte fylke. Utvalget drøfter tiltak som kan bidra til best mulig måloppnåelse i bosettingsarbeidet. Utvalget har fire representanter for staten og fire for kommunesektoren. IMDi leder utvalget.

Gjennom Husbanken tilbys kommunene boligøkonomiske virkemidler som tilrettelegger for bosetting av flyktninger. Det gis lån og tilskudd til kommunene for etablering av kommunale utleieboliger, og alle flyktninger som mottar introduksjonsstønad kan søke bostøtte. Husbanken er representert i Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger, og samarbeider med IMDi, UDI, Fylkesmennene og KS om informasjon og kompetansehevende tiltak rettet mot kommunene om god bruk av virkemidlene.

Personer med nedsatt funksjonsevne og atferdsvansker er en gruppe som erfaringsmessig er vanskelige å bosette. For å bedre de økonomiske rammevilkårene for kommunene ved bosetting av denne gruppen endres tilskuddsordningen for ressurskrevende tjenester fra 1. januar 2008, jf. kap. 575, post 60. Etter dette vil ikke lenger særtilskuddet for flyktninger trekkes fra ved utmåling av det generelle tilskuddet. Se omtale under kap. 651, post 60.

Integreringstilskuddet skal dekke de beregnede gjennomsnittlige utgiftene kommunene har ved bosetting og integrering av flyktninger i boset-

tingsåret og de fire neste årene. Integreringstilskuddet er sammen med tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap det viktigste virkemiddelet for å få til rask og god bosetting.

Rapport og status

Per 31. juli 2007 har kommunene bosatt 1883 personer. Gjennomsnittlig ventetid etter vedtak for bosatte fra mottak i 2007 er 5,7 måneder. På samme tidspunkt i 2006 var gjennomsnittlig ventetid 9 måneder. Overføringsflyktninger blir bosatt innen 6 måneder etter innvilget innreisetillatelse.

Per 31. juli 2007 ventet 819 personer i mottak på bosetting. Dette er 322 færre enn på samme tid i 2006. Det har vært en jevn nedgang i antallet som oppholder seg i mottak i påvente av bosetting de siste årene. Det er samtidig vanskelig å få sentrale kommuner på østlandsområdet til å stille opp med plasser.

Per 31. juli 2007 har kommunene bosatt 105 enslige mindreårige. Av disse ble 61 pst. bosatt innen tre måneder etter vedtak om opphold. Enslige mindreårige asylsøkere som er bosatt fra mottak har i gjennomsnitt ventet 3,3 måneder på plass i en kommune etter vedtak om opphold. Dette er en forbedring fra 31. juli 2006, hvor gjennomsnittelig ventetid var 6 måneder. Totalt er det tilstrekkelig med bosettingsplasser i kommunene også for enslige mindreårige. Det er likevel behov for flere plasser i sentrale østlandsområdet hvor mange flyktninger har tilknytning til familie og venner, og hvor mulighetene for arbeid er gode.

Delmål 1.2 God opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Strategier og tiltak

Målet for opplæringen i norsk og samfunnskunnskap er at voksne innvandrere i løpet av de første fem årene de bor i landet, skal lære tilstrekkelig norsk til å fungere i samfunnet. Dette er også et av Regjeringens Mål for inkludering, se vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008). Gode norskferdigheter og grunnleggende kjennskap til det norske samfunnet er en forutsetning for å kunne skaffe seg arbeid og utdanning. Nyankomne innvandrere har derfor fått en lovfestet rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap i introduksjonsloven. Personer som har fått opphold av beskyttelsesgrunner, deres familiemedlemmer samt familiegjenforente til norske og nordiske borgere, har rett og plikt til å delta i 300 timer opplæring. Kommunene har plikt til å tilby personer med rett til norskopplæring inntil 2700 timer norskopplæring i tillegg hvis vedkommende trenger det for å lære norsk. All opplæring er gratis for disse gruppene. Arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-/EFTA – området og deres familiemedlemmer over 16 år har plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring, men har ikke rett til gratis opplæring.

Kommunene får særtilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, jf. kap. 651, post 61.

Asylsøkere i mottak tilbys fra 1. september 2007 inntil 250 timer norskopplæring, jf. Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen for 2007. De som får oppholdstillatelse vil raskere kunne delta i arbeids- og samfunnsliv når de allerede kan noe norsk. Asylsøkere vil gjennom å lære norsk også kunne kommunisere i dagligdagse situasjoner i mottaket og i det lokalmiljøet mottaket ligger. Norskopplæring er en aktivitet som kan bidra til å bedre de psykososiale forholdene i mottaket.

Fra 1. januar 2007 ble det faglige ansvaret for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere overført fra Kunnskapsdepartementet til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet, Vox, har fått i oppgave å ivareta dette på vegne av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Det innbærer at Vox har fått et delegert ansvar for læreplanen, norskprøvene, læremiddelutvikling og faglig og pedagogisk utviklingsarbeid. Det er viktig at både de økonomiske, juridiske og faglige virkemidlene fungerer optimalt slik at man sikrer en effektiv norskopplæring med høy kvalitet. Det vil i 2008 settes ytterligere søkelys på god kvalitet og høyere resultatoppnåelse, gjennom videreutdanning for lærere og bedre økonomiske rammevilkår for kommunene. Regjeringen vil nytte 5 mill. kroner til kvalitetstiltak i norskopplæringen i 2008, jf. kap. 651, post 22. Midlene til kvalitetstiltak vil bli benyttet til etter- og videreutdanning for lærere, til læremidler i samfunnskunnskap og informasjon til kommunene som vil gjøre det lettere for kommunene å organisere opplæringen i samfunnskunnskap.

Tilfredsstillende økonomiske rammevilkår er en forutsetning for at kommunene skal kunne tilby opplæring av god kvalitet. I 2008 vil 95 mill. kroner bli benyttet til å styrke statstilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap under kap. 651, post 61. Midlene vil bli fordelt som et basistilskudd. Tiltaket er nærmere omtalt i Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og under kap. 651, post 61.

I forbindelse med behandlingen av kommuneproposisjonen for 2008 viste kommunalkomiteens flertall til den uro det hadde vært rundt finansieringsordningen for norskopplæring og ba om at alle sider ved dagens ordning blir evaluert, jf.

Innst. S. nr. 231 (2006-2007). En ekstern evaluering av kommunenes implementering av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og de økonomiske rammevilkårene for denne opplæringen vil foreligge høsten 2007. Rapporten vil bli fulgt opp i 2008 i sammenheng med ovennevnte strategier.

Rapport og status

Andel innvandrere som deltar i opplæring året etter at de ble omfattet av rett og/eller plikt til opplæring. Fylkesvis oversikt.

Fylke	Totalt i målgruppa	Andel i opplæring (pst)	Kvinner i målgruppa	Andel kvinner i opplæring
Østfold	371	72	236	75
Akershus	1 137	54	625	62
Oslo	2 434	58	1 369	58
Hedmark	267	67	163	66
Oppland	237	68	146	64
Buskerud	479	74	276	79
Vestfold	315	62	189	66
Telemark	303	76	181	75
Aust-Agder	171	69	100	69
Vest-Agder	320	80	206	82
Rogaland	1 188	45	610	57
Hordaland	960	60	581	65
Sogn og Fjordane	138	57	87	61
Møre og Romsdal	402	67	245	76
Sør- Trøndelag	599	47	350	56
Nord-Trøndelag	168	74	104	72
Nordland	402	70	252	70
Troms	312	68	181	70
Finnmark	169	59	90	73
Hele landet	10 372	60	5 991	65

Tabellen viser hvor mange som ble omfattet av rett og/eller plikt til opplæring i løpet av 2006 og hvor stor andel av dem som var i opplæring i begynnelsen av august 2007. Vi ser at andelen deltakere varierer sterkt fra fylke til fylke, og at andelen som har startet opplæring er lavest i fylker som har mange i målgruppa. I de fleste fylker er andelen kvinner i opplæring noe høyere enn andelen menn.

Av dem som ble omfattet av rett/rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap i løpet av 2006, totalt 8304 personer, var 71 pst. i opplæring i begynnelsen av august 2007.

Av dem som ble omfattet av plikt uten rett til gratis opplæring i løpet av 2006, totalt 2068 personer, var 13 pst. i opplæring i begynnelsen av august 2007.

Det er ikke alle som er omfattet av rett og/eller plikt til opplæring i norsk i samfunnskunnskap som har startet opplæringen året etter at de kom til landet. De som må betale for opplæringen, deltar i langt mindre grad enn de som får opplæringen gratis. Det er viktig å sette inn aktive informasjons- og motivasjonstiltak for på den måten å få flere til å delta i norskopplæringen så snart som mulig etter at de er kommet til landet.

Deltakere i norskopplæringen kan gå opp til avsluttende prøve i norsk. Fra 1. september 2005 tilbys to nasjonale avsluttende prøver som måler norskferdigheter på forskjellige nivåer.

Det er et mål at flere skal gå opp til avsluttende prøve og at flere skal bestå. Antall innvandrere som går opp til avsluttende prøve er økende. I 2006

var det ca 7 500 som meldte seg opp til avsluttende prøve, mot 3500 i 2004. Den enkelte kandidat velger om han eller hun vil gå opp til hele prøven eller bare skriftlig eller muntlig del. Av dem som gikk opp til Norskprøve 2 var det 53,3 pst. som besto skriftlig og 93,5 pst. som besto muntlig. Av dem som gikk opp til Norskprøve 3 var det 49,3 pst. som besto skriftlig og 89,5 pst. som besto muntlig. Kvinnene gjør det noe bedre enn menn på både Norskprøve 2 og Norskprøve 3.

I «Mål for inkludering av innvandrerbefolkningen», som er vedlegg til statsbudsjettet, rapporteres det på andel voksne innvandrere med fem års botid i Norge som hadde gått opp til og bestått avsluttende, nasjonal prøve i norsk (norskprøven). Av 11 360 innvandrere med fem års botid ved utgangen av 2006, hadde 30,3 pst. gått opp til avsluttende, nasjonal prøve i norsk, og 23 pst. av dem hadde bestått muntlig prøve og 18,2 pst. hadde bestått skriftlig prøve.

Tilskuddordningen ble fra 1. september 2005 lagt om fra en aktivitetsbasert og timebasert ordning til en rammebasert ordning der tildelingen skjer på grunnlag av objektive kriterier. En del små og mellomstore kommuner har gitt tilbakemelding om at de finner det vanskelig å gjennomføre en forsvarlig opplæring i norsk og samfunnskunnskap innenfor rammen av den gjeldende tilskuddsordningen. Det ble i revidert nasjonalbudsjett 2007 bevilget 75 mill. kroner til ordningen på grunn av en større nedgang enn forutsatt i tilskuddet til kommunene i 2007 på grunn av omleggingen. Midlene ble fordelt som et engangstilskudd til et utvalg av kommuner.

I 2006 ble det brukt 10 mill. kroner av bevilgningen under kap. 651, post 61 til implementeringstiltak med vekt på individuell plan, tilrettelagt opplæring, opplæring for analfabeter og opplæring i samfunnskunnskap. I 2007 er det også satt av 10 mill. kroner under kap. 651, post 61 til implementeringstiltak. I tillegg er det brukt 17,7 mill. kroner til utviklingstiltak under kap. 651, post 21.

Delmål 1.3 Rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram

Strategier og tiltak

Det er et mål at personer som deltar i introduksjonsprogram skal få innpass i yrkes- og samfunnslivet så raskt som mulig. Nyankomne flyktninger har ofte behov for opplæring i norsk og samfunnskunnskap og annen kvalifisering for å kunne delta i arbeidslivet. Introduksjonsordningen skal gi et individuelt kvalifiseringstilbud som skal bidra til rask overgang til arbeid eller videre utdanning. Nyankomne flyktninger som har behov for grunnleggende kvalifisering har både rett og plikt til å delta i introduksjonsordningen. Deltakelse i ordningen utløser rett til introduksjonsstønad som er fast normert til to ganger Folketrygdens grunnbeløp (G). Fordi introduksjonsstønaden er individbasert og knyttet til deltakelse i introduksjonsprogram, bidrar ordningen til at både kvinner og menn kvalifiseres for yrkes- og samfunnsliv. Ordningen forutsetter et tett og systematisk samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten lokalt.

En omfattende evaluering av ordningen blir sluttført høsten 2007. Evalueringen skal særskilt se på implementeringen av ordningen i kommunene, hvordan de ulike virkemidlene fungerer og hvilken effekt ordningen har hatt.

Gjennomføring av et individuelt tilpasset introduksjonsprogram på full tid ser fremdeles ut til å være en utfordring for flere kommuner. Særskilte utfordringer kan knytte seg til kjeding av tiltak og til yrkesretting av programmet, bl.a. norskopplæringen. Kommunene opplever det også som spesielt krevende å tilpasse introduksjonsprogrammet til personer med store omsorgsoppgaver, analfabeter og personer med psykiske problemer. Mange kommuner ser fremdeles et behov for kompetanseheving hos de ansatte, og forankring av arbeidet i den kommunale ledelsen har stor betydning for resultatoppnåelsen. IMDi vil i 2008 vektlegge samarbeid med kommunene om god mål- og resultatstyring for introduksjonsordningen og god rapportering.

Det er krevende å forvalte introduksjonsloven slik at deltakerne når målene for introduksjonsprogrammet i samsvar med de standarder og retningslinjer som er fastsatt i lov og forskrift. Programrådgivere skal følge opp, motivere deltakere og være en koordinerende instans for den enkelte deltaker i det tverrfaglige samarbeid som er nødvendig for å få til et godt introduksjonsprogram. Det skal etableres en egen utdanning (modul) på høyskolenivå for programrådgivere og andre som har vesentlige oppgaver knyttet til gjennomføringen av introduksjonsordningen, jf. Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen.

Rapport og status

Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) er obligatorisk for alle kommuner fra 1. september 2004. Deltakere på introduksjonsprogram er flyktninger med behov for grunnleggende kvalifisering, herunder overføringsflyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag, og familiegjenforente med disse gruppene. Introduksjonsprogrammet skal være tilpasset den enkeltes opplæringsbehov.

Introduksjonsloven fastsetter to år som lengstetid for programmets varighet. Det kan imidlertid ha kortere varighet hvis den enkeltes individuelle mål tilsier det.

1. september 2006, etter to år med introduksjonsordningen, var det 3 600 som hadde avsluttet programmet. Kommunene oppga at 53 pst. av dem som da hadde avsluttet programmet, var i utdanning eller arbeid og 34 pst. var arbeidssøkere eller på tiltak (Kilde: IMDi)

Det arbeides kontinuerlig med videreutvikling av introduksjonsordningen. Det er viktig å følge opp hvordan det går med denne gruppen arbeidssøkere, og å sette inn tiltak rettet mot eventuelle utfordringer ved overgangen fra program til arbeid eller utdanning. Det er en del usikkerhet knyttet til innrapporterte svar fra kommunene om årsak til at deltakere slutter. Forskriften til Nasjonalt Introduksjonsregister ble i 2007 endret slik at også sluttårsak for deltaker skal registreres av kommunene. Det legges i tiden framover vekt på bedre rapportering om resultatoppnåelse. På bakgrunn av bl.a. data fra NIR er SSB i ferd med å utvikle offisiell statistikk som skal dokumentere deltakelse i introduksjonsprogrammet og overgang til arbeid eller utdanning etter fullført program.

Delmål 2.1 Oppslutning om grunnleggende rettigheter, plikter og verdier

Strategier og tiltak

I Regjeringens verdigrunnlag inngår respekt for individets frihet og menneskerettigheter. Regjeringen vil bidra til å gjøre individet i stand til å ivareta sine rettigheter og plikter, og verne om alles rett til å foreta selvstendige valg innenfor rammen av norsk lov og internasjonale menneskerettigheter.

Regjeringen vil øke innsatsen mot tvangsekteskap. Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008 – 2011) inneholder en bred satsing mot tvangsekteskap som både skal ivareta forebygging og sikre beskyttelse av dem som utsettes for overgrep. Som Regjeringens kompetansesenter og pådriver for integrering og mangfold, skal IMDi forvalte en betydelig del av midlene til tiltak mot tvangsekteskap. Dette gjelder ordning med minoritetsrådgivere i videregående skoler med høy andel eller høyt antall elever med minoritetsbakgrunn, ordning med integreringsattachéer ved særlig aktuelle ambassader og tilskuddsordning til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap. Kompetanseteam mot tvangsekteskap overføres fra UDI til IMDi.

Alle innbyggere må sette seg inn i grunnleggende regler for norsk demokrati, samfunnsliv og politikk. Det er viktig med bred oppslutning om grunnprinsippene i de demokratiske prosesser. Det er en utfordring å øke innvandrerbefolkningens deltakelse i politiske partier, fagorganisasjoner og i samfunnslivet generelt. I forbindelse med kommune- og fylkestingsvalget i 2007 har IMDi i samarbeid med KIM hatt en særskilt innsats for å øke valgdeltakelsen blant innvandrere. Innvandreres valgdeltakelse, stemmegivning og hvilke innvandrere som velges inn i kommunestyrene ved kommune- og fylkestingsvalget 2007 vil bli dokumentert. Resultater vil foreligge i 2008.

Regjeringen ønsker å ta i bruk innvandreres egne ressurser og erfaringer, og vil i større grad involvere organisasjoner som organiserer innvandrerbefolkningen. Frivillige organisasjoner er viktige aktører i arbeidet med inkludering og deltakelse, og i innsatsen mot rasisme og diskriminering. De frivillige organisasjonenes rolle i integrerings- og inkluderingsarbeidet er omtalt i stortingsmeldingen Frivillighet for alle, St.meld. nr. 39 (2006 – 2007) som er lagt fram av Kultur- og kirkedepartementet. Det er gjennomført en evaluering av tilskuddsordningen til drift av lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunn. Evalueringen viser at innvandreres organisering og deltakelse i det frivillige liv styrkes gjennom tilskuddsordningen.

Departementet har hatt et prosjekt rettet mot innvandreres religiøse miljøer og trossamfunn, hvor hensikten er å legge til rette for en god dialog mellom departementet og trossamfunnene og øke kompetansen om de enkelte trossamfunn.

Regjeringen ser det som viktig at ledere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i trossamfunn har kunnskap om norske samfunnsforhold, innsikt i de grunnleggende verdiene det norske samfunnet bygger på og at de har reflektert over hva det vil si å være ledere i trossamfunn i Norge. Pilotprosjektet *Å være en religiøs leder i det norske samfunnet* startet høsten 2006 i regi av Universitet i Oslo, Teologisk fakultet. I 2007 og 2008 skal det utvikles og utprøves et opplæringstilbud for ledere med innvandrerbakgrunn i trossamfunn der et flertall av medlemmene har utenlandsk bakgrunn. Blant annet på bakgrunn av erfaringene fra forsøket vil departementet vurdere om ordningen kan gjøres obligatorisk.

IMDi vil ha økt fokus på kontakt og dialog med ulike innvandrermiljøer, gjennom møter og nettverksbygging, og vil også opprette et register over lokale innvandrerorganisasjoner.

Gjennom rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap vil nyankomne innvandrere få innsikt i samfunnslivet i Norge. Tema i samfunnskunnskapsopplæringen vil blant annet være familieliv, likestilling og arbeidsliv. Det skal i undervisningen og i informasjonsmateriellet til

innvandrere legges særlig vekt på at det i demokratiske samfunn er en forutsetning at den enkelte gjør sin plikt, for å kunne hevde sin rett.

Ny lov om statsborgerskap trådte i kraft september 2006. Samtidig ble ordningen med statsborgerseremoni innført. Statsborgerskapet er en formalisering av samfunnskontrakten som finnes mellom borger og samfunn, som forutsetter at partene er enige om de grunnleggende verdier som statsborgerskapet hviler på. Statsborgerseremoniene skal bidra til bevisstgjøring om dette. Videre er seremoniene en anledning til å ønske nye statsborgere velkommen. Ordningen med seremoni er frivillig. Deltakere over 18 år avlegger et troskapsløfte og alle seremonideltakere mottar boken «Velkommen som ny statsborger». Seremonien gjennomføres av fylkesmennene én til to ganger per år. IMDi har en veilederfunksjon overfor fylkesmennene. FAD er bevilgende myndighet. Innføringen av ordningen var en del av Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen i 2007. Ordningen vil videreføres i 2008.

Rapport og status

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt støtte til å undersøke valgdeltakelsen blant nordmenn med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalgene i 1997, 2001 og 2005. Valgdeltakelsen blant kvinner med innvandrerbakgrunn har, ved alle de tre siste stortingsvalgene, vært 4-5 prosentpoeng høyere enn blant menn med innvandrerbakgrunn. Dette kan delvis forklares med at det er store forskjeller i kvinners valgdeltakelse når vi fordeler på landbakgrunn. Det er flere kvinner enn menn i den vestlige del av innvandrerbefolkningen – og denne delen av befolkningen har generelt høyere valgdeltakelse enn den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen. Videre har kvinner som kommer til Norge som familiegjenforent med menn uten innvandrerbakgrunn, høyere valgdeltakelse enn menn fra de samme landene.

Valgdeltakelsen har sunket over tid. I 1997 var den samlede valgdeltakelsen i hele innvandrerbefolkningen på 63 prosent, i 2005 hadde den sunket til 53 prosent. Valgdeltakelsen øker med botid og med alder, og at det er store forskjeller i ulike grupper av innvandrerbefolkningen.

IMDi har, i tilknytning til kommune- og fylkestingsvalget i 2007, innledet samarbeid med KIM, kommuner og frivillige organisasjoner for å øke valgdeltakelsen. I tillegg har IMDi oversatt Kommunal- og regionaldepartementets valgbrosjyre til åtte språk. KIM hadde valget, demokrati og mangfold som tema på sin årlige landskonferanse i juni 2007.

Departementet har tett dialog med ulike miljøer, bl. a. gjennom et dialogforum for ungdom og myndigheter med formål å diskutere problemstillinger knyttet til integrering og inkludering, møter med muslimske religiøse ledere, med organisasjoner for ungdom med innvandrerbakgrunn og med innvandrere som kom til Norge på 1970-tallet. Departementet har også hatt jevnlige møter med ulike landsdekkende organisasjoner som jobber for integrering og inkludering.

I 2006 ble det gjennomført statsborgerseremonier i fem fylkesmannsembeter. Oppslutningen om ordningen var i 2006 på ca. 20 pst., hvilket kan anses som relativt bra, tatt i betraktning at ordningen er ny. Fra og med 2007 skal samtlige fylkesmannsembeter arrangere statsborgerseremonier én til to ganger per år. Deltagelsen i 2007 ser ut til å ligge på 20-40 pst., og oppslutningen er størst blant ikke-vestlige innvandrere. Tilbakemeldingene fra dem som har deltatt på seremoniene er alt overveiende positive.

Delmål 2.2 Aktiv innsats mot diskriminering og rasisme

Strategier og tiltak

Aktiv innsats mot rasisme og diskriminering og for like muligheter er grunnleggende i Regjeringens arbeid. Innsatsen på dette området må være kontinuerlig og langsiktig, og utviklingen i samfunnet når det gjelder rasisme og diskriminering må følges nøye. Det vil være særlig viktig å ha fokus på diskriminering på arbeidsmarkedet, jf. delmål 2.5.

Det er behov for å bevisstgjøre offentlige myndigheter om rasisme og diskriminering. Regjeringen tar påstander om diskriminerende holdninger i det offentlige alvorlig, og har derfor igangsatt en bred og systematisk kartlegging av hvordan den faktiske situasjonen er når det gjelder diskriminering overfor innvandrerbefolkningen fra statlige myndigheter. En slik bred og systematisk gjennomgang vil være et viktig bakgrunnsmateriale i arbeidet med å sikre likebehandling av alle forvaltningens brukere. Høsten 2007 vil departementene redegjøre nærmere for hva som gjøres for å bekjempe diskriminering innen statlig sektor, og av forekomst av etnisk diskriminering/opplevd forskjellsbehandling utøvd av statlige myndigheter. Likestillings- og diskrimineringsombudet vil bearbeide det innkomne materialet og utarbeide en samlet oversikt over dette materialet, og andre foreliggende rapporter som omhandler opplevd diskriminering.

På bakgrunn av datamaterialet som samles inn og innspill fra landsdekkende innvandrerorganisasjoner og arbeidstakernes hovedorganisasjo-

ner, vil det vurderes om og innenfor hvilke sektorer det er behov for mer analyse og kunnskap om forekomsten av diskriminering overfor personer med innvandrerbakgrunn utøvd av statlige myndigheter.

Det vil videre bli vurdert om det er behov for å sette i gang tiltak for å bekjempe diskriminering i statlig forvaltning. Utformingen av tiltak vil være basert på resultater av det innsamlede datamateriale.

På bakgrunn av den brede og systematiske kartleggingen som skal foretas i statlig sektor høsten 2007, og den samlede oversikten som skal utarbeides av Likestillings- og diskrimineringsombudet knyttet til diskriminering i statlig sektor, tar Regjeringen sikte på å legge frem en ny handlingsplan mot rasisme og diskriminering høsten 2008.

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven) ble vedtatt våren 2005, jf. Ot.prp. nr. 33 (2004–2005). Loven trådte i kraft 1. januar 2006, og Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for forvaltning av loven.

Loven blir håndhevet av Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Barne- og likestillingsdepartementet har det administrative ansvaret for ombudet og nemnda (håndhevingsapparatet). I tillegg til å ha ansvar for lovhåndheving, skal Ombudet være pådriver i arbeidet mot rasisme og diskriminering, gi veiledning og ha en kompetansefunksjon. Likestillings- og diskrimineringsnemnda behandler enkeltklager som gjelder diskriminering. Ombudet og nemnda har tilsyn med diskrimineringsloven, likestillingsloven, bestemmelsen om likebehandling i arbeidsmiljøloven og forbudene mot diskriminering i boliglovgivningen. Ombudet hadde i 2006 behandlet 60 klager etter diskrimineringsloven. Ombudet mottar flest klager på diskriminering i arbeidslivet.

Det rettslige vernet mot diskriminering er i dag spredt på ulike lover. Regjeringen ser behov for å samle, og derigjennom styrke, vernet mot diskriminering. 1. juni 2007 oppnevnte Regjeringen i statsråd et utvalg som skal utrede en samlet lov mot diskriminering og spørsmålet om ratifikasjon av tilleggsprotokoll nr. 12 til Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Utvalget skal også utrede spørsmålet om en grunnlovsbestemmelse mot diskriminering, med mindre en grunnlovskommisjon oppnevnt av Stortinget får i oppgave å utrede dette. I tillegg skal utvalget utrede bortfall av det unntaket fra diskrimineringsforbudet som likestillingsloven og arbeidsmiljøloven i dag har for religiøse trossamfunn. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. juli 2009. En delutredning om unntaket for trossamfunn skal leveres 1. januar 2008.

Regjeringen ønsker at mange aktører bidrar i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle i dette arbeidet. Departementet bidrar med støtte til landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet som arbeider mot rasisme og diskriminering, se omtale under kap. 651, post 71.

Regjeringen deltar i relevant internasjonalt arbeid i EU og Europarådet med mål å motvirke diskriminering og rasisme.

Rapport og status

Studier både i Norge og i andre land viser at innvandrere opplever diskriminering på flere områder, særlig på arbeidsmarkedet. Norsk utdanning eller gode norskkunnskaper er ikke alltid tilstrekkelig for å få ansettelse. Ikke-vestlige innvandrere med høy utdanning er oftere arbeidsledige eller de får ikke jobber de er kvalifisert for når de konkurrerer med personer med norsk bakgrunn og tilsvarende utdanning. Både IMDis Integreringsbarometer 2006 og SSB årlige undersøkelse om nordmenns holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk, viser en svak økende skepsis og restriktiv holdning til innvandrere sammenliknet med 2005.

Diskrimineringsloven trådte i kraft 1. januar 2006. Loven setter forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. Formålet med loven er å fremme likestilling, sikre like muligheter og rettigheter og å hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Loven gjelder på alle samfunnsområder, også i arbeidslivet.

Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering (2002-2006) ble avsluttet i 2006. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i 2006/2007 utarbeidet en sluttrapport med status for tiltakene og en intern evaluering av planen. Evalueringen viser at Handlingsplanen har bidratt til å få i gang nye tiltak, holde oversikt over igangsatte tiltak, få rettet oppmerksomhet mot nye utfordringer på feltet og den har hatt en pådriverfunksjon.

Norge har deltatt i EUs handlingsplan mot diskriminering (2001-2006) med mål å støtte opp under gjennomføring av ny antidiskrimineringslovgivning. Prosjekter for å øke kunnskap om diskriminering ble støttet, og det norske Likestillings- og diskrimineringsombudet har utarbeidet rapportene Towards Common Measures for Discrimination – Exploring possibilities for combining existing data for measuring ethnic discrimination (2005) og Common Measures for Discrimination II

Recommendations for Improving the Measurement of Discrimination (2007).

Norge har i 2007 deltatt i EU-programmet PROGRESS som innebærer en sammenslåing og en videreføring av de fire EU-programmene om sosial ekskludering, anti-diskriminering, sysselsetting og likestilling mellom kjønnene. Norge har deltatt i alle fire programmene frem til utgangen av 2006. Programmet er delt opp i fem deler: sysselsetting, sosial beskyttelse og integrasjon, arbeidsvilkår, anti-diskriminering og mangfold, og likestilling.

2007 er det europeiske året for like muligheter for alle. Sammen med andre EU-land og EØS-land skal Norge sette søkelys på rettigheter, representasjon, anerkjennelse og respekt. Kampanjen «Bevisst» er Norges bidrag, og gjennomføres av Likestillings- og diskrimineringsombudet. En viktig del av kampanjen går ut på å øke bevisstheten om Diskrimineringsloven og spre informasjon om denne til bl.a. arbeidsgivere.

Europarådets kampanje «All Different – All Equal» er en kampanje som har foregått i alle Europarådets medlemsland i kampanjeperioden fra juni 2006 til oktober 2007. Målet med kampanjen er å oppmuntre til og legge til rette for at unge mennesker kan delta i oppbyggingen av fredelige samfunn, med vekt på respekt, toleranse og forståelse for ulikheter. I Norge har sekretariatet for kampanjen ligget i Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Det er igangsatt lokale prosjekter knyttet til kampanjens formål over hele landet. Den norske delen av kampanjen er finansiert over Arbeids- og inkluderingsdepartementets og Barne- og likestillingsdepartementets budsjetter.

Delmål 2.3 Offentlige tjenester som er tilpasset mangfoldet i befolkningen

Strategier og tiltak

Mål for inkludering, jf. omtale innledningsvis og under delmål 3.3, er Regjeringens viktigste instrument for å synliggjøre fagdepartementenes respektive ansvar og oppgaver for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i tillegg til eget sektoransvar også koordinerings- og pådriveransvar.

I Regjeringens Fornyingsstrategi for offentlig sektor, som legges fram sammen med statsbudsjettet, understrekes det at brukere av offentlige tjenester skal møtes med respekt og at dette er en særlig utfordring i forhold til innvandrere. Det vises til omtale av kartlegging av etnisk diskriminering under delmål 2.2.

Det er nødvendig å sikre forankring hos sektormyndighetene ved å utarbeide konkrete resultatmål for den enkelte sektor og følge opp i forhold til resultatoppnåelse. Dette er bl.a. ivaretatt gjennom tildelingsbrevet til NAV for 2007.

Departementet har utarbeidet en veileder til utredningsinstruksen om hvordan kravene i instruksen bedre kan etterleves når det gjelder etniske minoriteter jf. delmål 3.3. Det vil iverksettes tiltak som skal sikre bruk av denne veilederen i forbindelse med utredningsarbeid. Økt bruk av kvalifisert tolk vil også bidra til et bedre tjenestetilbud og økt rettssikkerhet jf. delmål 2.4.

Erfaringer fra IMDis arbeid viser at innsatsen bør rettes mot kompetansespredning og på formidling av gode modeller og praktiske tilnærmingsmåter. En bevisst og aktiv rekrutteringspolitikk blant alle arbeidsgivere må også sikres, jf. delmål 2.5.

Rapport og status

For tredje år på rad har åtte departementer konkrete mål for inkludering av innvandrerbefolkningen i St.prp. nr. 1, jf. delmål 3.3. Det blir rapportert på disse målene i de ulike fagproposisjonene, samt i et eget vedlegg til Arbeids- og inkluderingsdepartementets fagproposisjon

IMDi viderefører sitt arbeid med å gi veiledning og råd om gode modeller og praktiske tilnærmingsmåter som bidrar til offentlige tjenester som er bedre tilpasset mangfoldet i befolkningen. Kunnskap, verktøy og metoder som det offentlige kan benytte for å nå målet om å yte tilpassede tjenester til alle er nå samlet i en egen verktøykasse, jf. www.imdi.no. Informasjon om Verktøykassa og alle produktene har blitt formidlet på en rekke konferanser og seminarer, gjennom oppslag på www.imdi.no og andre etaters nettsider. Det ble i 2007 fordelt 5 mill. kroner til prosjekter i 12 kommuner med størst innvandrerbefolkning for å prøve ut verktøy og metoder for å fremme tilpassede offentlige tjenester. Resultater fra prosjektene er omtalt under kap. 651, post 62 Kommunale innvandrertiltak.

For å sikre at barn med dårlige norskkunnskaper og/eller dårlig språkutvikling kan fanges opp så tidlig som mulig, har Regjeringen bevilget midler til forsøk med systematisk språkkartlegging på fireårskontrollen på helsestasjonene. Hensikten er at alle barn skal ha så gode forutsetninger som mulig til å følge undervisningen på skolen og delta i sosiale aktiviteter på lik linje med andre barn. Regjeringen avsatte 10 mill. kroner i 2007 til en videreføring av forsøksordningen med systematisk kartlegging på helsestasjonene av alle fireåringers språkutvikling i 12 kommuner. Forsøket videreføres med 10 mill. kroner i 2008 og vil bli evaluert.

Delmål 2.4 Økt tilgjengelighet og bruk av kvalifisert tolk for å styrke rettssikkerheten og bidra til et likeverdig tjenestetilbud

Strategier og tiltak

Det er registrert behov for tolking i 109 språk og det er fortsatt for få tolker med dokumenterte kvalifikasjoner.

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å heve kompetansen hos tolker og øke tilgangen på kvalifiserte tolker. Grunnutdanning i tolking er blitt et permanent tilbud fra høsten 2007 ved Høyskolen i Oslo, jf. Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering. Samtidig vil Universitetet i Oslo øke tallet på statsautoriserte tolker gjennom autorisasjonsprøve på flere språk.

Arbeidet for økt bevissthet i offentlig sektor om sammenhengen mellom rettsikkerhet og tolkingens kvalitet fortsetter. Kommunikasjon via tolk er ofte en forutsetning for å kunne yte likeverdige tjenester til alle. Selv om Regjeringen styrker norskopplæringen for nyankomne innvandrere, vil behovet for tolking for å kunne ivareta rettssikkerheten vedvare. Sektormyndighetene og kommunene har et selvstendig ansvar for å utvikle en god forvaltningspraksis innenfor respektive ansvarsområder, herunder rutiner for kvalitetssikring, bestilling og betaling av tolketjenester.

Det ble i 2005 opprettet et Nasjonalt tolkeregister som skal gi bedre tilgang til kvalifiserte tolker, og stimulere tolkene til å dokumentere og øke sin kompetanse. Tolkeregisteret skal bidra til kvalitetssikring ved all bestilling av tolketjenester i offentlig sektor. Det langsiktige målet er at flest mulig av tolkene i registeret skal ha statsautorisasjon og tolkeutdanning. IMDi har under utarbeidelse en veileder om kjøp av tolketjenester og bruk av Nasjonalt tolkeregister, rettet mot offentlige virksomheter. IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolkning i offentlig sektor, og IMDi er eier og driver av registeret.

Rapport og status

Per juni 2007 var det oppført 789 tolker i 58 språk i Nasjonalt tolkeregister. For å sikre at de som er ført opp i registret har en tilfredsstillende kompetanse, må praktiserende tolker som ønsker å bli registrert og som ikke har fullført utdanning eller har statsautorisasjon, avlegge språkprøve (tospråklig screening) og gjennomføre et innføringskurs i tolkens ansvarsområde. Hittil har over 2500 personer i 58 språk gjennomført den tospråklige screeningen. En stor andel av dem som avlegger språkprøve tilfredsstiller ikke kravene for registrering i Nasjonalt tolkeregister. Statsautorisasjonsordningen for tolker er omtalt under kap. 651, post 72.

Satsingen på utdanning for tolker de siste årene har bidratt til at flere tolker har hevet sin kompetanse. Fra starten i 2003 har 600 personer gjennomført en nettbasert grunnutdanning i tolking gjennom et 3-årig prosjekt koordinert av IMDi (tidligere UDI). Til sammenligning fikk nær 250 personer tilsvarende grunnutdanning (semesteremne) i tolking fra 1985 til 2003.

I 2007 har IMDi samarbeidet med Høgskolen i Oslo (HiO) om etablering av et tolkefaglig miljø for å sikre et utdanningstilbud basert på erfaringer fra den nettbaserte tolkeutdanningen.

I IMDis undersøkelse blant fastleger i Norge, som er gjennomført i samarbeid med helsemyndighetene, svarer åtte av ti fastleger at det er vanlig å benytte familiemedlemmer eller en person fra pasientens eget miljø i stedet for tolk. Også barn blir bedt om å tolke. Fastlegene er usikre på hvem som har ansvaret for å bestille tolk. I 1/3 av tilfellene er det pasienten selv som kommer med språklig assistanse. IMDi samarbeider med helsemyndighetene om oppfølging av denne undersøkelsen. IMDi innledet i 2007 et samarbeid med barnevernsmyndighetene om bruk av tolk i denne sektoren.

Delmål 2.5. Høyere sysselsetting i innvandrerbefolkningen

Strategier og tiltak

Regjeringen legger opp til en bred innsats for å få flere innvandrere i arbeid. Disse tiltakene er omtalt under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Den ressurs innvandrerbefolkningen representerer utnyttes ikke godt nok. Innvandrere i Norge er en sammensatt gruppe. Det er forskjeller blant annet når det gjelder innvandringsgrunn, botid i landet, tidligere utdanning og sosioøkonomisk- og kulturell bakgrunn. Mange innvandrere deltar i samfunnet på linje med andre og er yrkesaktive. Samtidig ser vi tendenser til levekårsforskjeller. Nyankomne innvandrere møter ofte andre utfordringer enn innvandrere med lengre botid i landet og befolkningen for øvrig.

Det går et klart skille mellom innvandrere fra ikke-vestlige land og befolkningen for øvrig på flere levekårsvariabler. Lavere yrkesdeltakelse og høyere arbeidsledighet er en viktig grunn til at ikke-vestlige innvandrere har vanskeligere levekår og i større grad er avhengig av offentlige velferdsordninger sammenliknet med befolkningen for øvrig. Regjeringen er opptatt av å få flere ikke-vestlige innvandrere i arbeid. Særlig viktig er det å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner, og at etterkommerne med ikke-vestlig

bakgrunn får jobb på lik linje med annen ungdom og i forhold til sine kvalifikasjoner. Regjeringen arbeider med et bredt spekter av tiltak for å øke sysselsettingen blant ikke-vestlige innvandrere. Lav kompetanse og svake grunnleggende ferdigheter i forhold til arbeidsmarkedets krav er en viktig utfordring og tilsier at mange også i 2008 vil ha behov for tilpasset opplæring og særskilt bistand for å komme i varig arbeid. Regjeringen vil følge nøye med på resultatene av tiltak igangsatt i 2006 og 2007, og vil vurdere iverksetting av nye tiltak.

I Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen har Regjeringen styrket innsatsen for å få flere innvandrere i arbeid. Deltakere i introduksjonsprogram og innvandrere med særskilte bistandsbehov er hovedmålgrupper. Innenfor tiltaksnivået for ordinære arbeidssøkere på om lag 11 800 plasser i 2008 legges det opp til fortsatt høy innsats overfor nyankomne innvandrere som deltar på introduksjonsprogram, og innvandrere utenfor introduksjonsordningen som har problemer med å få varig tilknytning til arbeidslivet, jf. omtale under resultatområde 2.

Forskjellige former for diskriminering på arbeidsmarkedet hindrer en god bruk av innvandrerbefolkningens ressurser. Dette tilsier en bevisst og aktiv rekrutteringspolitikk blant alle arbeidsgivere. Regjeringen ser det som viktig at statsforvaltningen går foran med et godt eksempel for å øke rekrutteringen av personer med innvandrerbakgrunn. Som et tiltak i videreføringen av Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen vil det i 2008 igangsettes forsøk i inntil 12 virksomheter med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn til stillinger i statsforvaltningen. Forsøkene vil bli evaluert.

I tillegg til tiltak som kvalifiserer innvandrerne for arbeidslivet vil Regjeringen rette søkelyset på å styrke rekrutteringsarbeidet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Som en del av styrkingen av Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen vil Regjeringen bevilge 5 mill. kroner i 2008 for å igangsette tiltak som styrker koplingsarbeidet mellom arbeidsgivere med behov for arbeidskraft og aktuell arbeidskraft blant personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, jf. Kap 650, post 01. Tiltakene er en oppfølging av forslagene til en partssammensatt arbeidsgruppe nedsatt av Arbeidslivspolitisk råd etter et initiativ fra Regjeringen.

Regjeringen har i Stortingsmelding nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap, gjort det klart at som en del av statens eierskapspolitikk skal norske selskaper ha en bevisst og aktiv strategi for rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn, særlig de med ikke-vestlig bakgrunn må få innpass og muligheter i tråd med sine kvalifikasjoner. Videre har Regjeringen tatt opp med de største private bedriftene viktigheten av å styrke rekrutteringen av personer med innvandrerbakgrunn. I Regjeringens fornyingsstrategi for offentlig sektor slås fast at offentlig sektor skal ha en mangfoldig arbeidsstyrke, og at offentlig sektor skal gå foran i å vise mulighetene som ligger i å rekruttere arbeidskraft fra grupper som ikke alltid slipper inn på arbeidsmarkedet.

IMDi har som én av sine oppgaver å gi råd og veiledning til offentlige og private virksomheter om prosessen knyttet til rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Likestillings- og diskrimineringsombudet veileder om lover og regler med tanke på å forhindre diskriminering på arbeidsmarkedet.

Det prøves ut et kvalifiseringsprogram, Ny sjanse, for langtidsledige innvandrere etter samme modell som introduksjonsordningen, jf. omtale under kap. 651, post 62. Forsøket er en videreføring fra 2005. Regjeringen understreker viktigheten av arbeid for den enkelte og foreslår 20 mill. kroner i 2008 til dette kvalifiseringsprogrammet for langtidsledige innvandrere.

Gründervirksomheten blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapningen i samfunnet. Forsøksvirksomheten om entreprenørskap blant innvandrere vil fortsette i 2008. Resultatene fra forsøksvirksomheten vil foreligge i 2009.

Rapport og status

Det er et mål at andel personer med innvandrerbakgrunn ansatt i staten skal øke. Statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) fra 2004, 2005 og 2006 viser at andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i heleide statlige selskaper øker jevnt. I 4. kvartal 2004, 2005 og 2006 hadde henholdsvis 7,5 pst., 7,8 pst., og 8,1 pst. innvandrerbakgrunn. Andelen ansatte med ikke-vestlig bakgrunn i de heleide statlige selskapene økte i samme perioden fra 4,2 pst., 4,4 pst. til 4,7 pst. i 2006. Som heleide statlige selskaper regnes i denne sammenhengen statlig forretningsdrift, heleide statlig foretak, statsforetak og helseforetakene, jf. Mål for inkludering av innvandrerbefolkningen, vedlegg til St.prp. nr. 1 for Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

For rapportering om andel ansatte med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn ansatt i statsadministrasjonen, vises det til Fornyings- og administrasjonsdepartementets St.prp. nr. 1 (2007-2008) og til Mål for inkludering av innvandrerbefolkningen, vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Andelen sysselsatte førstegenerasjons innvandrere var på 60,1 pst. mot 70 pst. i befolkningen totalt, pr. 4. kvartal 2006. Innvandrere utgjorde 7,6 pst. av alle lønnstakere i Norge. Vi viser til nærmere omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Tall fordelt på kjønn viser at menn med innvandrerbakgrunn hadde en sysselsetting på 65,7 pst, mens kvinnenes sysselsetting lå på 54,5 pst. I hele befolkningen var andelene henholdsvis 73,3 og 66,6 pst. Sysselsettingen blant innvandrere øker med botid i Norge.

Innen statsforvaltningen er det, med godt resultat, innført en ordning om at minst én søker med innvandrerbakgrunn skal innkalles til intervju hvis hun/han er kvalifisert til stillingen. Det vises til omtale i Mål for inkludering, se vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008). I 2007 ble, for første gang, alle etater innenfor det statlige forvaltningsområdet og helseforetakene, ut fra tilstand og egne forutsetninger, pålagt å utarbeide konkrete planer med mål for å øke rekrutteringen av personer med innvandrerbakgrunn. Virksomhetene skal også rapportere på måloppnåelse i sine årsrapporter. For øvrig gir Integrerings- og mangfoldsdirektoratet råd og veiledning til virksomheter i rekrutterings- og mangfoldsarbeidet. Direktoratet har på sin hjemmeside opprettet en egen side med rekrutteringstips til virksomheter for å hjelpe dem i rekrutteringsarbeidet.

Heleide statlige virksomheter ble i 2006 oppfordret til å iverksette konkrete tiltak for å få flere med innvandrerbakgrunn i arbeid i disse virksomhetene. I februar 2007 ble det gjort opp status på hva virksomhetene hadde gjort i løpet av ett år. Blant nyansatte i 25 av virksomhetene som svarte på spørsmålet, hadde 9 pst. innvandrerbakgrunn. For 2007 er de heleide statlige virksomhetene utfordret til å sette mål og planer for økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn, i tråd med det som er pålagt virksomheter innenfor det statlige forvaltningsområdet og helseforetakene. Videre er de heleide statlige virksomhetene utfordret til å iverksette tiltak for karriereutvikling.

Arbeids- og inkluderingsministeren tok i 2006 et initiativ overfor Arbeidslivspolitisk råd for å finne fram til tiltak for økt rekruttering til arbeidslivet av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. En partssammensatt arbeidsgruppe leverte i februar 2007 en rapport med forslag til konkrete tiltak for å øke rekruttering. Et mål med tiltakene er å legge til rette for bedre kontakt mellom arbeidsgivere med behov for arbeidskraft og aktuell arbeidskraft blant personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Under Ny sjanse-programmet fikk 27 prosjekter tildelt til sammen 20 mill. kroner over kap. 651, post 62 i 2007. Av disse er 23 videreført fra 2006. Det er prosjekter i 13 kommuner, hvorav Oslo kommune har prosjekter i 12 bydeler. Jobbsøkerkurs og arbeidspraksis er i tillegg til norskopplæring de mest benyttede tiltakene i Ny sjanse-prosjektene. På oppdrag fra IMDi har ECON gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse av Ny sjanse-forsøket (jf. IMDi-rapport 10-2007 Det lønner seg!). Da mange av deltakerne fortsatt er i prosjektet er det knyttet noe usikkerhet til forutsetningene i rapporten. Det er gjort følsomhetsberegninger der de ulike forutsetningene er variert. De fleste følsomhetsberegningene gir positive samfunnsøkonomiske gevinster av forsøket.

«Verdals-prosjektet – krafttak for inkludering» prøver ut en modell for å samkjøre arbeidslivets behov for arbeidskraft med arbeidsledige innvandreres kompetanse og for inkludering av innvandrere i arbeidslivet. Utprøvingen av modellen involverer sentrale utviklingsmiljøer, næringsaktører og forvaltningen i Verdal kommune, som i fellesskap har utarbeidet konkrete planer for utvikling av bedriftsbaserte framgangsmåter og tiltak for inkludering av arbeidsledige innvandrere. Målet er å få flere innvandrere i arbeid og styrke inkluderingskompetanse til bedrifter/virksomheter og forvaltning.

I statsbudsjettet for 2006 ble det bevilget 2 mill. kroner til forsøksvirksomhet om entreprenørskap blant innvandrere i 2006. Formålet med forsøket var å få kunnskap om hvordan en best kan legge til rette for at særlig innvandrere fra ikke-vestlige land kan etablere sin egen bedrift. Foreløpige tall viser at 232 innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn har deltatt på kurs og / eller fått individuell veiledning som en del av forsøket. Forsøket førte til at det ble etablert 64 nye bedrifter. De foreløpige resultatene synes å bekrefte at det kan være behov for målrettede og tilpassede tilbud om etablererveiledning for innvandrere, men viser at det er behov for ytterligere forsøk og utvikling.

Regjeringen har derfor i 2007 støttet ny forsøksvirksomhet med 2 mill. kroner for å vinne ytterligere kunnskap om tilrettelegging av etablerervirksomhet for innvandrere. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har ansvar for oppfølging av dette forsøket. Innenfor denne forsøksvirksomheten er det blant annet gitt støtte i 2007 til videreføring av Norsk senter for flerkulturell verdiskapning i Drammen, som også deltok i forsøksvirksomheten for 2006.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007) ble det i 2007 igangsatt FOU-virksomhet for å fram-

skaffe mer kunnskap om hvordan man skal bygge ned hindringene for innvandrerkvinners yrkesdeltakelse med sikte på å iverksette tiltak. En deskriptiv analyse av hvordan ulik landbakgrunn og innvandringsgrunn påvirker innvandrerkvinners levekår og tilknytning til arbeidsmarkedet vil foreligge i løpet av 2008 og danne utgangspunkt for ytterligere analyser. Kvinner fra ikke-vestlige land er en prioritert gruppe i tiltaket Ny sjanse og i videreføringen av forsøksvirksomhet for å vinne ytterligere kunnskap om tilrettelegging av etablerervirksomhet blant innvandrere.

Regjeringen har utredet igangsetting av et program for kvalifisering etter samme modell som introduksjonsprogrammet, men uten introduksjonsstønad, til personer som ikke omfattes av introduksjonsprogrammet. Utredningen er en oppfølging av St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering.

Delmål 3.1 Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikkutvikling

Strategier og tiltak

Kunnskapsinnhenting gjennom forskning, evaluering og utredning er viktig for å drive god mål- og resultatstyring.

I St.meld. nr. 20 (2004–2005) Vilje til forskning, som Stortinget behandlet i juni 2005, er migrasjon og integrering løftet fram som en av fire sentrale samfunnsutfordringer, særlig knyttet til forskning for fornyelse av offentlig sektor. Arbeids- og inkluderingsdepartementet bidrar til forskningsprogrammet IMER (Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner), jf omtale og rapport under Kap 601.50.

Samarbeidet med SSB om statistikk som gjelder innvandring, integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen videreføres (www.ssb.no/innvstat). Prosjektet «Innvandreres vei inn i det norske samfunnet» (Monitor) tar sikte på å gi en bedre helhetlig oversikt over og forståelse av innvandreres vei inn i det norske samfunnet ved å følge utviklingen over tid. Slike oversikter må starte på et detaljert nivå for å unngå at endringer i viktige forhold knyttet til integrering bare avspeiler endringer i innvandrergruppens sammensetning. Resultater som gir en samlet beskrivelse av innvandreres veier inn i det norske samfunnet, vil foreligge i løpet av 2007. De vil bli fulgt opp med flere rapporter framover, med blant annet utvidelse av tidsperspektiv og antall emneområder.

Nasjonalt introduksjonsregister (NIR), som skal ha opplysninger om alle med vedtak om arbeids- og oppholdstillatelse etter 1. september 2005 og som omfattes av introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap, er et sentralt virkemiddel for å kunne følge situasjonen. All norskopplæring som gis i medhold av introduksjonsloven og norskopplæringen for asylsøkere skal registreres i NIR. Registeret er under løpende videreutvikling for å gjøre datakvaliteten best mulig. Analyser på grunnlag av dette registeret vil først kunne gjøres etter at nok data er innhentet.

SSB har startet et prosjekt med mål om å kartlegge deltakelse og gjennomføring av introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap i medhold av introduksjonsloven. Prosjektet skal også kartlegge overgangen til arbeid og utdanning for deltakere, og utvikle et løpende system (monitor) for å følge opp de to ordningene i introduksjonsloven og effekten av ordningene. Data fra Nasjonalt introduksjonsregister er et viktig grunnlag for analysene.

Departementet holder seg orientert om forskning og analysearbeider som foregår i andre land. Dette gjelder særlig kunnskapsutvikling innen de øvrige nordiske land. Departementet deltar i relevante EU programmer på feltet, og i aktiviteter som er relevante for kunnskapsoppbygging innen OECD og Europarådet. Departementet deltar i Metropolis – et internasjonalt forum for forskning og politikkutvikling om migrasjon og etniske relasjoner (www.international.metropolis.net) og Globalt Forum for Migrasjon og Utvikling (www.gfmd-fmmd.org).

IMDi skal være kompetansesenter og pådriver for kommuners og andre aktørers arbeid med integrering og inkludering, og en viktig premissleverandør for departementet. Som kompetansesenter skal direktoratet blant annet samle og spre kunnskap, utarbeide dokumentasjon og drive holdningsskapende arbeid.

Rapport og status

Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen bygger på kunnskapsstatus for integrerings- og inkluderingspolitikken. Grunnlagsdata om inn- og utvandring, levekår og integrering som produseres av Statistisk sentralbyrå, utgjør en plattform for videre analyse og politikkutforming. Datainnsamling for undersøkelsen Levekår blant innvandrere og etterkommere ble avsluttet tidlig i 2007. Hovedundersøkelsen vil foreligge i begynnelsen av 2008. Ytterligere analyser vil bli gjennomført i løpet av 2008 og senere.

Ny funksjonalitet har blitt utviklet i NIR. Ut fra en målsetting om å få til best mulig datakvalitet i NIR, har det vært stort fokus mot brukerne ute i kommunene gjennom opplæringstiltak, veiledning og motivasjon for at kommunene skal prioritere registrering i registeret.

På integrerings- og inkluderingsområdet foregår et omfattende evaluerings- og utviklingsarbeid når det gjelder introduksjonsordningen, norskopplæring og samfunnskunnskap, integreringstilskuddet og støtten til lokale innvandrerorganisasjoner. IMDi har støttet et betydelig antall prosjekter med hovedtema: arbeid, dialog, bosetting, oppvekst språk og utdanning. Flerårige prosjekter for tolkeutdanning, offentlige tjenester som er tilpasset mangfoldet i befolkningen, og storbyprosjekter med fokus på minoritetsungdom i Oslo, Drammen og Bergen med mål å få mer kunnskap om forebygging av risikoatferd hos ungdom, er avsluttet. Ny kunnskap formidles gjennom publikasjoner og på www.imdi.no. I tillegg presenteres resultatene på møter, seminarer og konferanser.

Delmål 3.2 Målrettet informasjon og kommunikasjon om integrerings- og inkluderingsarbeidet

Strategier og tiltak

Basert på ulike innvandrergruppers behov, vil Regjeringen satse på styrket og målrettet informasjon til og kommunikasjon med de ulike gruppene. IMDi, samt UDI gjennom portalen www.nyinorge.no, vil i praksis stå for gjennomføring av den største delen av dette arbeidet.

IMDi skal også ha oversikt over og videreformidle kunnskap, metoder og virkemidler som kommuner og andre statlige etater kan nytte i sitt arbeid overfor innvandrerbefolkningen.

IMDis nettsider www.imdi.no, trykte rapporter, seminarer med aktuelle samarbeidspartnere, møter med kommuner og andre aktører på feltet, nyhetsbrevet inytt, Barnas og ungdommens innvandringsportal (www.bip.no) og Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket er viktige informasjonskanaler for å nå ulike målgrupper.

Rapport og status

I 2007 har det vært satset på å gjøre Regjeringens mål for integrerings- og inkluderingspolitikken kjent. Det er av stor betydning at disse målene blir nådd. Formålet er å sikre at innvandrere og deres etterkommere får innpass og kan delta på ulike arenaer i det norske samfunnet. Både departementet og IMDi har arbeidet med profilering av begivenheter og arrangementer for å nå ut med dette budskapet. IMDi har blant annet fokusert på profilering av kunnskap og verktøy. Departementet har også profilert politikken gjennom utspill og innlegg i pressen.

IMDi jobber systematisk med informasjon rettet mot to målgrupper:

- Det gis tilpasset informasjon til nyankomne flyktninger. Overføringsflyktninger får informasjon gjennom et kulturorienteringsprogram i samarbeid med IOM. Beboere i statlige mottak får bosettingsforberedende informasjon i samarbeid med UDI og mottakene. Bosatte flyktninger får informasjon og kunnskap gjennom deltakelse i introduksjonsordningen, der kommuner og andre statlige etater er sentrale samarbeidsparter. I tillegg gis informasjon til nyankomne flyktninger gjennom nettportalen «Ny i Norge», som driftes av UDI.
- Det gis tilpasset informasjon til kommuner og andre sentrale statlige etater som tilrettelegger tilbud til innvandrere. IMDi satser på informasjon, råd og veiledning, og kunnskapsformidling, særlig basert på resultater og erfaringer fra den metodeutviklingen og utprøvingen som er gjort omkring i landet, bl.a. prosjektvirksomhet gjennom tilskuddsordningen på kap. 651, post 62 Kommunale innvandrertiltak. Ulike rapporter, analyser og sammenstilling av kunnskap formidles aktivt til ulike samarbeidspartnere, jf. omtale under kap. 651, post 21.

Delmål 3.3 Sikre at sektormyndigheter arbeider systematisk med inkludering og integrering av innvandrerbefolkningen

Strategier og tiltak

Sektoransvarsprinsippet innebærer at den enkelte fagmyndighet har ansvar for tjenestetilbudet til alle grupper av befolkningen innenfor sitt fagområde. Det vil si at fagmyndigheter innen ulike sektorer og på ulike forvaltningsnivåer har det samme ansvaret for personer med innvandrerbakgrunn som for den øvrige befolkningen.

Ved at ulike fagdepartementer og deres underliggende organer har ansvar for utvikling og tilpasning av tiltak og politikk rettet mot innvandrerbefolkningen på sine områder, risikerer man at politikkutviklingen og tiltakene for denne gruppen ikke ses i sammenheng og målrettes i tilstrekkelig grad. For å unngå en slik fragmentering, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet et samordnings- og pådriveransvar i integrerings- og inkluderingspolitikken på departementsnivå. På direktoratsnivå har IMDi denne oppgaven.

IMDi har inngått samarbeidsavtaler med Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV), Husbanken, Vox, Sosial- og helsedirektoratet, LDO og flere andre instanser. Avtalene regulerer samarbeidet for å få innvandrere i arbeid og bidra til inkludering i det norske samfunnet. IMDi har også etablert samarbeid med store frivillige organisasjoner og innvandrerorganisasjoner og -miljøer. Formålet er å få en god dialog med innvandrerbefolkningen og bidra til inkludering i det ordinære organisasjonslivet. IMDi

har videre etablert Forum for integrering og mangfold. Forumet består av representanter for NAV, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Husbanken, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Forum for integrering og mangfold skal være et bindeledd mellom sektormyndighetene og IMDi for å sikre systematisk arbeid med integrering og inkludering. Forumet ledes av direktøren i IMDi.

I budsjettet for 2006 ble det introdusert 15 mål for inkludering av innvandrere og deres etterkommere. I budsjettet for 2007 ble det introdusert to nye mål. Målene omfatter i alt åtte departementers ansvarsområder. Hensikten er å måle effekten av inkluderingspolitikken. Hvert mål følges av én eller flere indikatorer, som viser hvilken retning utviklingen går. I budsjettet for 2008 blir målene og indikatorene fra 2007 videreført. De ansvarlige departementene, i tråd med sektoransvarsprinsippet, rapporterer årlig på måloppnåelse. Der dette er mulig, skal rapporteringen brytes ned på kjønn. Regjeringens målsetting er at regelmessige rapporteringer over tid skal kunne gi et godt bilde av utviklingen når det gjelder inkludering av innvandrerbefolkningen på de ulike samfunnsområdene.

Rapporteringen på mål for inkludering av innvandrerbefolkningen presenteres samlet i et eget vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet. De enkelte fagdepartementene rapporterer også på målene på sine fagområder i sine egne budsjettproposisjoner.

På Arbeids- og inkluderingsdepartementets område rapporteres det på følgende mål:

- En skal tilstrebe at innvandrere og deres etterkommere i økende grad får tilknytning til arbeidsmarkedet, kontrollert for forholdene i arbeidsmarkedet.
- Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt skal minke ned mot nivået for befolkningen generelt.
- Voksne innvandrere skal lære tilstrekkelig norsk til å fungere i samfunnet i løpet av de første fem årene de bor i landet.
- Andel personer med innvandrerbakgrunn ansatt i staten skal øke (i samarbeid med FAD).

Når nye forslag legges frem må også konsekvensene for personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter utredes. Derfor har Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeidet en veileder til Utredningsinstruksen. Veileder om utredning av likestillingsmessige konsekvenser for personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter skal være et hjelpemiddel for departementer og andre etater til å utrede konsekvenser av sine forslag for de nevnte gruppene på en god måte. Alle utredninger som foretas av statlige instanser omfattes av kravene i Utredningsinstruksen. Utredningsinstruksen sier at i tillegg til økonomiske og administrative konsekvenser, skal også andre vesentlige konsekvenser utredes. Likestillingsmessige konsekvenser og forholdet til menneskerettighetene skal vurderes der det er relevant.

Det ble i 2007 bevilget 26,5 mill. kroner over Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett til ordningen med gratis kjernetid i barnehage for femåringer i områder med en høy andel minoritetsspråklige barn. I tillegg ble det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett bevilget 9,8 mill. kroner til gratis kjernetid for fireåringene i alle bydelene i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand. I 2008 foreslås bevilgningen styrket med 23,5 mill. kroner, jf. omtale under kap 651, post 62.

Rapport og status

Mål for inkludering er langsiktige mål, og det kan ikke forventes store endringer på kort tid. Det er fortsatt tidlig å si noe om utviklingen, og om endringer er uttrykk for varige trender eller tilfeldige variasjoner. For de fleste målenes vedkommende er det små endringer. På flere departementers fagområder kan man imidlertid se at utviklingen går i riktig retning.

Andelen innvandrere med fem års botid ved utgangen av 2006 som har gått opp til og bestått avsluttende prøve i norsk er vesentlig høyere enn de to foregående årene. Ved utgangen av 2004 og 2005 var det henholdsvis 18,1 pst. og 17,3 pst. som hadde gått opp til avsluttende prøve, mens andelen var økt til 30,3 pst. i 2006. Andelen som har bestått er også høyere i 2006 enn de foregående årene.

Det har vært en liten økning i antallet ansatte med innvandrerbakgrunn i politi- og påtalemyndigheten siden 2005. Rekruttering til politiyrket skjer gjennom Politihøgskolen, som har drevet aktivt og systematisk rekrutteringsarbeid rettet mot etniske minoriteter gjennom flere år. Ved opptaket i 2007 var det en tredobling av studenter med slik bakgrunn i forhold til året før. Det kan derfor forventes at antall ansatte med innvandrerbakgrunn innen politiet vil øke.

Andelen innvandrere som mottok bostøtte ble redusert fra 18 pst. i 2004 til 15 pst. i 2005. Andelen innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som mottok bostøtte gikk ned fra 25 pst. til 20 pst. i samme periode. Til tross for denne positive utviklingen, er det fortsatt en betydelig større andel som mottar bostøtte blant innvandrere enn i befolkningen som helhet.

Ingen innvandrergrupper hadde signifikant høyere dødelighet enn de som er født i Norge. Menn født i Norge, Øst-Europa og Pakistan kommer dårligst ut. Resultatene for kvinner er i hovedsak som for menn. En forskjell er imidlertid at østeuropeiske kvinner har lav dødelighet – signifikant lavere enn norske kvinner.

Arbeidsledigheten blant innvandrere har gått ned, og lå på 6,1 pst. fjerde kvartal 2006. Andelen sysselsatte innvandrere har også økt. Selv om ledigheten synker, ser vi imidlertid ingen tendens til at forskjellene mellom innvandrere og befolkningen i alt jevnes ut. Innvandrernes ledighet er fortsatt nesten tre ganger så høy som nivået for befolkningen i alt. Det vises til omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Det har heller ikke skjedd vesentlige endringer i andelen innvandrere med lavinntekt siden forrige måling. Sammenliknet med slutten av 1990-tallet, har risikoen for vedvarende lavinntekt økt for denne gruppen. Barn med innvandrerbakgrunn er klart overrepresentert blant barn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt, og det har blitt flere barn med innvandrerbakgrunn i lavinntektsgruppen de siste årene.

Programkategori 09.50 Integrering og mangfold

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
650	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet	83 226	86 600	144 600	67,0
651	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	4 025 111	4 346 200	4 336 600	-0,2
652	Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene	5 212	5 000	5 300	6,0
653	Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne	6 887			
	Sum kategori 09.50	4 120 436	4 437 800	4 486 500	1,1

Bevilgningene er gitt under overnevnte kapittel fra 2006. Tidligere bevilgning er gitt under Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	129 218	134 600	191 600	42,3
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen	3 948 215	4 267 300	4 245 800	-0,5
70-89	Andre overføringer	43 003	35 900	49 100	36,8
	Sum kategori 09.50	4 120 436	4 437 800	4 486 500	1,1

Målene under Arbeids- og inkluderingsdepartementets resultatområde 6 Integrering og mangfold finansieres under programkategori 09.50 Integrering og mangfold. De største utgiftspostene under programkategorien er knyttet til integreringstilskudd til kommunene (kap. 651, post 60) og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (kap. 651, post 61), som står for omtrent 93 pst. av det samlede bevilgningsforslaget på programkategorien.

Kap. 650 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	83 226	86 600	144 600
	Sum kap. 650	83 226	86 600	144 600

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 1 257 000 kroner

Saldert budsjett 2007 er på 86,6 mill. kroner. I rammene er det innarbeidet 2,7 pst. prisomregning på varer og tjenester, slik at prisjustert ramme er på 87,5 mill. kroner. Det foreslås overført 4 mill. kroner fra post 651.60 i forbindelse med konverterte plasser til overføringsflyktninger og 1,8 mill. kroner fra kap. 690, post 01 med overføring av kompetanseteam mot tvangsekteskap fra UDI til IMDi. I tillegg foreslås det bevilget 42 mill. kroner knyttet til oppfølging av Handlingsplan mot tvangsekteskap og 10 mill. kroner knyttet til handlingsplan for integrering og inkludering.

Mål og hovedoppgaver

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er Arbeids- og inkluderingsdepartementets utøvende organ for statens integrerings- og inkluderingspolitikk og er en viktig premissleverandør for utvikling av politikken på feltet. De viktigste oppgavene til IMDi er å:

- Bidra til at kommunene bosetter flyktninger som får opphold i Norge i tråd med intensjonene i bosettingsordningen og slik at muligheten til raskt å komme i arbeid er best mulig
- ta initiativ overfor og å samarbeide med næringsliv og organisasjoner for å øke innvandreres deltakelse i arbeids- og samfunnsliv
- iverksette og bidra til å utvikle integrerings- og inkluderingspolitikken
- være et kompetansesenter for kommunene og andre samarbeidspartnere som arbeider med integrering og inkludering
- ta initiativ overfor sektormyndigheter om muligheter og barrierer ulike grupper av innvandrere står overfor, og bistå med råd og veiledning
- bidra til å bekjempe tvangsekteskap

IMDis arbeid skal bygge opp under fagmyndighetenes ivaretakelse av sitt sektoransvar.

Målgrupper

Kommunene er IMDis viktigste målgruppe og samhandlingspartnere. Andre viktige målgrupper er næringsliv og arbeidsgivere, statlige sektormyndigheter på både direktoratsnivå og lokalt nivå, ulike organisasjoner, nyankomne innvandrere og mer etablerte innvandrergrupper, befolkningen generelt og personer i utlandet som skal bosette seg i Norge.

Virkemidler

IMDis viktigste virkemidler er lov og forskrifter, kunnskap og kunnskapsutvikling, dokumentasjon, erfaringsspredning, informasjon og holdningsskapende arbeid. I tillegg har direktoratet økonomiske virkemidler som tilskuddsordninger og prosjekt- og utviklings-/forskningsmidler.

IMDi holder til i Oslo, og har regionale enheter i Oslo, Gjøvik, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Narvik. Direktoratet vil i 2008 ha en ressursramme på 144,6 mill. kroner og vil ha en bemanning på i overkant av 140 årsverk.

Rapportering for 2007

Når det gjelder rapporteringen for 2007 vises det til rapporteringene under delmålene på resultatområde 6 Integrering og mangfold.

Utfordringer i 2008

IMDis hovedutfordringer vil være særlig knyttet til følgende områder:

Arbeid og kvalifisering

- Økt sysselsetting blant innvandrere, særlig blant kvinner med lav sysselsetting.
- Integreringsutfordringer knyttet til økt arbeidsinnvandring.
- Videreutvikling av introduksjonsordningene.
- Forvaltning av tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere som overføres fra departementet til IMDi fra 1. januar 2008.

Bosetting

- Rask bosetting av flyktninger som får oppholdstillatelse i Norge. Restansenedbygging av asylsaker i UDI høsten 2007 forventes å gi nye utfordringer i forhold til bosetting.

Oppfølging av handlingsplanen for integrering og inkludering

- Tiltak for å forebygge tvangsekteskap.
- Områdesatsinger i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand i Oslo.
- Rasisme og diskriminering.
- Tolkefeltet. Øke antall kvalifiserte tolker og sikre tolker som dekker flere språk.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Det foreslås en bevilgning til drift av IMDi på 144,6 mill. kroner i 2007.

Posten styrkes med 50,2 mill. kroner i 2008. Innenfor rammen skal nye oppgaver og administrasjon knyttet til handlingsplan mot tvangsekteskap og handlingsplan for integrering og inkludering dekkes. Dette gjelder blant annet ordningen med minoritetsrådgivere og integreringsattachéer, kompetanseteam mot tvangsekteskap (Overført fra UDI), samarbeid med partene i arbeidslivet om økt rekruttering til arbeidslivet av personer med ikke-vestlig bakgrunn, utvikling av registreringsverktøyet Nasjonalt introduksjonsregister og styrking av tilskuddsforvaltningen i IMDi.

Innenfor rammen ligger også oppgaver knyttet til arbeidet med uttak og bosetting av overføringsflyktninger, bl.a. til kulturorienteringsprogram og til informasjonsvirksomhet om flyktninger, jf. Kap. 651 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere.

Kap. 3650 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	2 117		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	680		
18	refusjon av sykepenger	965		
	Sum kap. 3650	3 762		

Kap. 651 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, integrering og mangfold, *kan overføres*	33 893	43 000	27 400
22	Faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap			14 300
60	Integreringstilskudd, *kan overføres*	2 826 818	2 826 400	2 927 100
61	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 067 465	1 368 300	1 238 700
62	Kommunale innvandrertiltak	53 932	72 600	80 000
70	Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	3 087	3 200	3 300
71	Tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	38 216	30 800	43 800
72	Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	1 700	1 900	2 000
	Sum kap. 651	4 025 111	4 346 200	4 336 600

Post 21 Spesielle driftsutgifter – kunnskapsutvikling integrering og mangfold, kan overføres

Fra 2008 er midler til departementets forsknings- og utredningsvirksomhet innenfor feltet integrering og mangfold overført til kap 601, post 21, jfr omtale under resultatområde 1, kap 601, post 21.

Fra 2008 vil kun IMDi forvalte midler på denne posten. I tråd med IMDis rolle gjøres deler av kunnskapsutviklingen i samarbeid med ansvarlige sektormyndigheter. Noen av prosjektene er flerårige.

Mål

Formålet med bevilgningen på posten er
- å sikre et godt kunnskapsunderlag for integrerings- og inkluderingspolitikken
- å bidra til nasjonal kunnskapsutvikling om gode måter å utvikle et inkluderende og mangfoldig samfunn på
- å bidra til formidling av kunnskap om god metodikk og praksis på området.

Rapport for 2006 og 2007

Her rapporteres det både for Arbeids- og inkluderingsdepartementets og IMDis arbeid for 2007, jf. omtale av endringer fra 2008 på denne posten.

I 2007 er 17,7 mill. kroner av bevilgningen nyttet til å utvikle læremidler for opplæringen i norsk og samfunnskunnskap. Avsluttende prøver i norsk for voksne innvandrere er finansiert innenfor bevilgningen. Antall kandidater som går opp til avsluttende prøver har økt fra ca 3 500 i 2004 mot ca 10 000 kandidater i 2007. I 2008 vil midler til faglig og pedagogisk utviklingsarbeid i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere finansieres over kap. 651, post 22. Bevilgningen er også nyttet til seminarer og informasjon for lærere som underviser voksne innvandrere i norsk og samfunnskunnskap. Både Fylkesmennene og Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet – Vox har vært ansvarlige for slike informasjonstiltak.

For øvrig er midler nyttet til kunnskapsutvikling på integrerings- og inkluderingsområdet. Rapporter, evalueringer og utviklingsarbeid som er gjennomført, er:
- Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse av sekundærflyttinger blant flyktninger bosatt i Norge i 1996-2005
- Sekundærflytting og økonomisk selvhjulpenhet. Flyktninger bosatt i Norge i 1995-2003
- Holdninger til innvandrere og innvandring 2006 Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen
- Aktivitetsplikt mot diskriminering
- Evaluering av integreringstilskuddet
- Evaluering av tilskudd til drift av lokale innvandrerorganisasjoner
- Samfunnsøkonomisk analyse av forsøksvirksomheten Ny Sjanse
- Integreringskartet 2007 – en kunnskapsstatus om arbeidsinnvandring i Norge.

- Innvandreres demografi og levekår i 12 kommuner i Norge
- Fakta om 18 innvandrergrupper
- Evaluering av prosessen rundt etableringen av IMDi
- Inngifte i Norge Omfang og medisinske konsekvenser
- Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge
- Eldre med innvandrerbakgrunn – Tilpasning av pleie og omsorgstilbudet
- Spørreundersøkelse i tolkebruk blant fastleger
- Modell for vergearbeid for enslig mindreårige asylsøkere
- Storbyprosjekter med fokus på minoritetsungdom i Oslo, Drammen og Bergen.
- Kartlegging av situasjonen for unge med minoritetsbakgrunn i fengsel
- Integreringsbarometeret 2006 Holdninger i befolkningen til innvandring, innvandrere og integrering
- Topp Ti Internasjonale menn og kvinner 2006

IMDi har utviklet nettproduktet «Verktøykassa» (www.imdi.no) med oversikt over metoder og verktøy, håndboken «Å finne styrken i mangfoldet» for de som arbeider med barn og unge, prosessverktøyet «Mangfoldsspeilet», som kan måle graden av mangfoldstilpasning i den enkelte virksomhet, med sikte på iverksetting av tiltak, rapporter om minoritetsperspektivet i familievernet og i statlig sektor.

- «Mangfoldskilden» gir oversikt over relevante miljøer for rekruttering av ressurspersoner

Prosjekter, evalueringer og utviklingsarbeid som er under arbeid:

- Levekår blant ikke-vestlige innvandrere og etterkommere i 2006
- Forsøk med utvikling av etter- og videreutdanning for religiøse ledere
- Etablering av statistikk for ordningene i introduksjonsloven.
- Evaluering av introduksjonsordningen
- Evaluering av tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og kommunenes implementering av rett og/eller plikt til slik opplæring
- Pilotprosjekt med utvikling av modeller for mentorordning for kvinner med innvandrerbakgrunn som vil ut i arbeidslivet
- Prosjekt med rekruttering av verger
- Prosjekt med forbedring av løslatelsesprosessen for unge med innvandrerbakgrunn i fengsel
- Holdnings og kartleggingsundersøkelse blant et representativt utvalg ikke-vestlige innvandrere
- Kvantitativ undersøkelse blant arbeidsinnvandrere fra Polen og de baltiske landene.
- Informasjon som virkemiddel til større deltagelse i opprustningen av lokalmiljøet i Groruddalen
- Utvikling av gode samhandlingsstrategier i møtet mellom tjenesteapparatet i Grorud bydel og familier med minoritetsbakgrunn som har funksjonshemmede barn
- Dokumentasjon av sammenhengen mellom utdanning og yrke for personer med innvandrerbakgrunn
- Krafttak for inkludering. Utvikling av næringslivsdrevet modell for kvalifisering, integrering og inkludering av innvandrere i arbeidslivet
- Kartlegging av sosial mestring og psykososiale strategier blant enslig mindreårige asylsøkere

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås en bevilgning på 27,4 mill. kroner i 2008 til IMDi til kunnskapsutvikling på integrerings- og inkluderingsfeltet. Bevilgningen vil bli benyttet til pågående prosjekter, evalueringer, utviklingsarbeid, utvikling av dataverktøy, statistikkprosjekter og til formidling av kunnskap. Evalueringer, og nye prosjekter knyttet til handlingsplaner og satsinger prioriteres. I kunnskapsarbeidet skal det være et kjønnsperspektiv. Bevilgningen skal også gå til gjennomføring av norskprøver og stilles til disposisjon for Vox.

Bevilgningen styrkes med 2 mill. kroner i 2008 for å kunne etablere et utdanningstilbud i introduksjonsordningen, se Handlingsplan for integrering og inkludering, vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008).

Post 22 Faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Utgifter til faglig og pedagogisk utviklingsarbeid i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere ble i 2007 dekket over kap. 651, post 21.

Fra 1. januar 2007 har Arbeids- og inkluderingsdepartementet hatt det overordnede faglige ansvaret for opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Tidligere var det Kunnskapsdepartementet som hadde dette ansvaret. Dette omfatter utvikling og revisjon av Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap, utvikling av læremidler og andre tiltak som kan fremme kvaliteten på opplæringen. Nasjonalt senter for voksnes læring, Vox, har fått i oppdrag å ivareta dette på vegne av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Det er Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap, som er fastsatt som en forskrift til introduksjonsloven, som gir de overordnede målene for

denne opplæringen og de faglige føringene. Ny læreplan ble gjort gjeldende fra 1. september 2005.

Mål

Opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere skal ha en høy kvalitet og det krever en systematisk, langsiktig og målrettet innsats.

Bevilgningen skal nyttes til å utvikle kompetanse, metoder, lærebøker og andre læringsressurser for den obligatoriske opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Oppfølging og kontroll

Vox er pålagt å rapportere til Arbeids- og inkluderingsdepartementet om utviklingen og det vil bli gjennomført møter på bakgrunn av disse rapportene.

Budsjettforslag for 2008

Det er foreslått bevilget 14,3 mill. kroner for 2008 som skal dekke utgifter til lønn for ansatte ved Vox, kurs for lærere, utvikling av lærebøker og ev. andre tiltak som kan bidra til å utvikle kvaliteten på opplæringen.

Vox har fått et delegert ansvar for å ivareta det faglige og pedagogiske utviklingsarbeidet rettet mot opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Bevilgningen er styrket med 5 mill. kroner, som skal nyttes av Vox og IMDi til i hovedsak etter- og videreutdanning av lærere.

Post 60 Integreringstilskudd, kan overføres

Mål

Integreringstilskuddet skal medvirke til rask og god bosetting. Målet er at flyktningene skal kunne bosette seg i en kommune innen seks måneder etter at det er gitt ordinær oppholds- og/eller arbeidstillatelse, og at overføringsflyktninger blir bosatt innen seks måneder etter at det er gitt innreisetillatelse. Integreringstilskuddet skal dekke de gjennomsnittlige beregnede utgiftene kommunene har ved bosetting og integrering av flyktninger i bosettingsåret og de fire neste årene. Tilskuddet skal også medvirke til rask bosetting av eldre og funksjonshemmede flyktninger. Tilskuddet skal gi kommunene mulighet til å gjennomføre et godt bosettings- og integreringsarbeid, med sikte på at de bosatte skal komme i jobb og greie seg selv.

Tildelingskriterier

Integreringstilskudd

Alle kommuner som bosetter flyktninger får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå. Forskjellene mellom tilskudd til voksne og barn i år 1 skyldes at voksne omfattes av introduksjonsordningen.

Satser for integreringstilskuddet

Bosettingsår	Satser 2004	Satser 2005	Satser 2006	Satser 2007	Satser 2008
		120 000	130 000	130 000	130 000
År 1		(voksne)	(voksne)	(voksne)	(voksne)
		100 000	110 000	110 000	110 000
	96 000	(barn)	(barn)	(barn)	(barn)
År 2	85 000	91 000	98 000	113 000	123 400
År 3	77 000	80 000	81 000	92 000	99 600
År 4	68 000	71 000	71 000	71 000	73 000
År 5	67 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Sum	393 000	432 000	450 000	476 000	496 000
		(voksne)	(voksne)	(voksne)	(voksne)
		412 000	430 000	456 000	476 000
		(barn)	(barn)	(barn)	(barn)

Tilskudd ved bosetting av personer over 60 år og personer med kjente funksjonshemminger

Ved bosetting av flyktninger som har fylt 60 år ved bosettingen, får kommunen et ekstra engangstilskudd på 125 000 kroner. Også ved bosetting av flyktninger med kjente funksjonshemminger kan det på grunnlag av dokumenterte behov, gis ekstra tilskudd. Satsen for engangstilskuddet er på 140 000 kroner. I tillegg kan det søkes om tilskudd på inntil 700 000 kroner per år i 5 år, dvs. i samme periode som det gis integreringstilskudd.

Det foreslås å endre regelverket for toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester slik at det bosettingsstimulerende særtilskuddet for flyktninger med alvorlige funksjonshemminger eller atferdsvansker ikke skal trekkes fra ved utmåling av tilskuddet, jf. kap. 575, post 60. Endringen gjør at kommunene ikke lenger risikerer å måtte dekke store utgifter selv ved bosetting av flyktninger med nedsatt funksjonsevne. Dette vil gi kommunene større insentiv til å bosette flyktninger med alvorlige funksjonshemminger eller atferdsvansker.

Skoletilskudd

For å dekke den kommunale egenandelen i forbindelse med særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring for barn som er omfattet av integreringstilskuddet, blir det også gitt tilskudd til språkopplæring. For 2008 foreslås satsen på 9 500 kroner opprettholdt.

Overføringsflyktninger

Regjeringen har for 2008 vedtatt å ta imot en kvote på 1200 overføringsflyktninger. Av disse brukes inntil 80 plasser til tiltak knyttet til gjenbosetting av flyktninger. Fra 2008 er midlene delvis flyttet til post 650.01 IMDi drift (4 mill. kroner), og delvis til en ny post 690.73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, kan nyttes under post 651.60 (5,71 mill. kroner). Se egen postomtale.

Oppfølging og kontroll

Kommunene skal ikke legge fram særskilt regnskap for integreringstilskuddet. Gjennom den kartleggingen Beregningsutvalget gjør av de utgiftene kommunene har til bosetting og integrering av flyktninger, blir det kontrollert at det samlet sett er et rimelig samsvar mellom forbruk og nivå på tilskuddet for kommunesektoren, jf. kap. 651, post 70 Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging.

Introduksjonsordningen er en rett for den enkelte. Deltakelsen i introduksjonsordningen og i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap i kommunen skal registreres i Nasjonalt introduksjonsregister (NIR). Overgang til arbeid eller utdanning ved avsluttet introduksjonsprogram ble fra høsten 2007 registrert i NIR. Statistikk for overgang til arbeid eller utdanning vil først foreligge for et helt år i 2008.

Rapport for 2006 og 2007

Integreringstilskuddet skal dekke de beregnende gjennomsnittlige utgiftene kommunene har i de første fem årene ved bosetting av flyktninger, og blir utbetalt uavhengig av de behovene hver enkelt flyktning måtte ha for oppfølging, tiltak og tilrettelegging i kommunen.
Beregningsutvalget kartlegger kommunenes utgifter til integrering og bosetting. Som integreringstiltak regnes sosialkontor- /sosialtjenester, introduksjonsprogram, barne- og ungdomsvernstjenester, innvandrer-/flyktningkontortjenester, tolketjenester, omsorg for personer med rusproblemer, støttekontakt, bolig- /boligadministrasjonstjenester, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening, integreringstiltak i grunnskolen, kultur- og ungdomstiltak, barnehager og utgifter til den kommunale helsetjenesten samt felleskostnader knyttet til disse områdene.

Beregningsutvalgets kartlegging av kommunenes utgifter i 2006 forbundet med integreringstilskuddet viser en økning i utgiftene på 5,1 pst., hvorav utgifter til sosialhjelp har gått ned med 13 pst., utgifter til introduksjonsstønad har økt med 23 pst., og utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse har gått opp med 4,4 pst. I følge Beregningsutvalget dekket integreringstilskuddet i 2006 gjennomsnittlig 89 pst. av utgiftene kommunene har ved bosetting av flyktninger.

Evaluering av integreringstilskuddet

Telemarksforskning gjennomførte i 2006 en evaluering av integreringstilskuddet på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Evalueringen resulterte i rapporten «Evaluering av integreringstilskuddet Rapport nr 236 2006». I sin oppsummering er Telemarksforskning skeptiske til for hurtige omlegginger av integreringstilskuddet. Flere av siste års store omlegginger er ikke fullt ut implementert, og effekten er derfor foreløpig uklar. Eksempler på dette er: endringen i norskopplæringstilskuddet, endret håndtering av bosettingsordningen, herunder mindre småskalabosetting og generelt færre bosettingskommuner, innfø-

ring av obligatorisk introduksjonsordning, samt NAV-reformen. Departementet har i samråd med bl.a. KS sett på evalueringen av tilskuddet, og slutter seg til hovedkonklusjonen fra Telemarksforsknings rapport. Departementet foreslår ingen endringer i integreringstilskuddet i 2008.

Bosetting

Regjeringens mål er at flyktninger skal bosettes innen 6 måneder etter at oppholdstillatelse er gitt.

Gjennomsnittelig ventetid for bosatte fra mottak, i mnd.

	pr. 31.12.2005	pr. 31.12.2006	pr. 31.07.2007
Fra vedtak til bosetting	7,69	7,91	5,66
Fra vedtak til utsøking	4,73	4,74	3,90
Fra utsøking til bosetting	2,98	3,17	2,24
Fra saksopprettelse til bosetting	22,90	22,50	18,80

Kilde: IMDi

IMDi har anmodet 211 kommuner om å bosette flyktninger i 2007. 193 kommuner har svart positivt på anmodningene.

Bosatte flyktninger i kommunene

Bosettingsår	2003	2004	2005	2006	Pr 31.7.2007
Tidligere asylsøkere	3 250	3 470	3 650	2262	1169
Overføringsflyktninger[1]	1 650	850	751	994	675
Familiegjenforente[2]	1 500	850	427	1212	326
Enslige mindreårige asylsøkere	350	330	194	229	105
Bosatte totalt	6 750	5 500	5 022	4892	2176

1 Personer som har kommet til landet.
2 Som kommunene får integreringstilskudd for. Søknad må være innlevert i integreringstilskuddsperioden til den en søker om familiegjenforening med.

Kilde: IMDi

Tilskuddet ved bosetting av flyktninger med alvorlige funksjonshemminger og atferdsvansker ble lagt om i 2006, og målgruppen ble utvidet. Det ble innført to alternative tilskudd til erstatning for den gamle modellen med tre tilskudd som bygget på hverandre. Dette for å forenkle og gjøre ordningen mer målrettet, slik at personer med funksjonshemminger og alvorlige atferdsproblemer mv. kan bosettes raskere. I 2006 og 2007 har det vært en reell økning i antall personer som var omfattet av ordningen, og kommunene har blitt mer oppmerksomme på ordningen. Utbetalt tilskudd økte fra 16,5 mill. kroner i 2000 til 80 mill. kroner i 2006. I 2006 ble det samlet bosatt ca 4 000 flyktninger, mens det ble gitt 53 forhåndstilsagn om særskilt tilskudd.

Målet for bosetting av enslige mindreårige er at de skal være bosatt innen tre måneder etter at det er gitt oppholdstillatelse. Gjennomsnittlig ventetid for bosatte enslige mindreårige var 3, 3 måneder pr 31. juli 2007. På tilsvarende tidspunkt i 2006 var ventetiden på 6 måneder.

Utgifter til kommunale tiltak i forbindelse med bolig til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger (hjemlet i barnevernloven § 4-4) utover den egenandelen kommunene må betale, blir refundert. Ordningen gjør at en eventuell økonomisk risiko for kommunene blir redusert. Situasjonen må også sees i sammenheng med særskilte tilskudd fra Barne- og likestillingsdepartementet til arbeid med enslige mindreårige i kommunene, jf. kap. 854, post 64 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Målet med tilskuddet er å bidra til at de enslige mindreårige kan bosettes så raskt som mulig og med gode omsorgstilbud tilpasset lokale forhold. Tilskuddet er i 2007 på 106 500 kroner og foreslås økt til 110 970 kroner i 2008. Tilskuddet differensieres etter bosettingstidspunktet og utbetales fra og med måneden den enslige mindreårige blir bosatt.

Overføringsflyktninger

Midler som svarer til overføring av inntil 80 flyktninger, har i 2007 kunnet anvendes til tiltak som styrker arbeidet med å gi flyktninger beskyttelse og varig løsning. I 2007 anvendes midler tilsvarende 25,4 plasser til et kulturorienteringsprogram som gir overføringsflyktningene en innføring i norsk samfunnsforhold før de kommer til Norge. Programmet gir også norske kommuner informasjon om bakgrunnen til overføringsflyktningene de mottar.

Introduksjonsordning

Målet er rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram. Overgang til arbeid eller utdanning ved avsluttet introduksjonsprogram ble fra høsten 2007 registrert i Nasjonalt introduksjonsregister. Statistikk for overgang til arbeid eller utdanning vil først foreligge for et helt år i 2008. Det vises også til rapportering under delmål 1.3 Rask overgang til arbeid eller utdanning etter gjennomført introduksjonsprogram.

Beregningsutvalget kartlegger de utgifter som direkte knytter seg opp til tilrettelegging og gjennomføring av introduksjonsordningen. I kartleggingen for 2006 er netto driftsutgifter totalt til administrasjon av introduksjonsprogram per person i målgruppen beregnet til 9 798 kroner i gjennomsnitt. Blant kommunene som har rapportert utgifter innen dette feltet varierte utgiftene per person i målgruppen fra 3 130 kroner til 52 133 kroner. Fra kartleggingen i 2005 har utgiftene steget med 25 pst. eller 2 200 kroner. Dette skyldes at flere har kommet inn i introduksjonsordningen, noe som medfører vekst i kommunenes ressursbruk.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på 2 927,1 mill. kroner, basert på at 6320 (medregnet familiegjenforente) personer innenfor personkretsen omfattet av integreringstilskuddet, vil bli bosatt i 2008. Dette beløpet inkluderer om lag 66 mill. kroner til særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring for barn som er omfattet av integreringstilskuddet. Tilskudd ved funksjonshemminger og atferdsvansker utgjør 94 mill. kroner av bevilgningen.

I tråd med praksis de senere år avsettes midler tilsvarende 80 plasser, det vil si 9,71 mill. kroner til tiltak rundt gjenbosetting av flyktninger. Disse midlene foreslås overført til post 650.01 (4 mill. kroner) og post 690.73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, kan nyttes under post 651.60 (5,71 mill. kroner).

Post 61 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Fra 1. september 2005 er det etablert en per capita-basert tilskuddsordning som gjelder de som omfattes av rett og plikt til opplæring etter introduksjonsloven, jf. St.prp. nr. 65 (2004–2005). De som har rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven og som får oppholds- eller arbeidstillatelse etter 1. september 2005 omfattes av den nye ordningen. Den nye tilskuddsordningen består av et per capitatilskudd, et resultattilskudd og et skjønnstilskudd.

De som har fått oppholds- eller arbeidstillatelse før 1. september 2005, vil kunne få norskopplæring etter en overgangsordning som er lik den tilskuddsordningen som gjaldt før 1. september 2005. Overgangsordningen vil vare i fem år regnet fra 1. september 2005. I tillegg ble ordningen med norskopplæring i asylmottak gjeninnført fra 1. september 2007.

Innføring av et per capitatilskudd innebærer at kommunene skal motta tilskudd etter en enhetlig satsstruktur per person i målgruppen for opplæringen som bor i kommunen, uavhengig av hvordan tilbudet organiseres. Kommunene må innenfor bestemmelsene i introduksjonsloven, forskriftene og rammen av per capitatilskudd, resultattilskudd, skjønnstilskudd, overgangsordningen og eventuell brukerbetaling for dem som ikke har rett til gratis opplæring, organisere all opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommunene skal legge til rette tilbudet ut fra behovene til den enkelte bruker og kommunens muligheter. Tilskuddet er fastsatt på grunnlag av gjennomsnittvurderinger. Det betyr at enkelte kommuner kan få tilskudd som er høyere enn utgiftene, og andre kan få tilskudd som er lavere enn utgiftene.

En del små og mellomstore kommuner har gitt tilbakemelding om at de har problemer med å etablere et forsvarlig tilbud innenfor de gitte økonomiske rammene, og at dette blir synlig etter hvert som overgangsordningen fases ut. I Revidert nasjonalbudsjett for 2007 ble skjønnstilskuddet styrket med 75 mill. kroner til strakstiltak som vil bidra til at kommunene kan tilby opplæring på et forsvarlig nivå. Kommuner med opplæringssentre med mellom 10 og 200 deltakere som er omfattet

av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap fikk hver 400 000 kroner som et ekstratilskudd. Kun kommuner som gir opplæring fikk tilskuddet. Alle kommuner fikk i tillegg mulighet for å søke om skjønnstilskudd innefor en ramme på totalt 25 mill. kroner. Kommuner med ni eller færre deltakere som er omfattet av rett og plikt til opplæring og der interkommunalt samarbeid ville bety lang skysstid, ble prioritert ved tildeling av disse midlene.

Mål

Målet med tilskuddsordningen er å sikre at kommunene tilbyr voksne innvandrere med rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap denne opplæringen, slik at de lærer tilstrekkelig norsk til å fungere i samfunnet i løpet av de første fem årene i landet. Det skal gjøre dem i stand til å kunne ta videre utdanning og delta i arbeids- og samfunnslivet. Opplæringen skal starte så snart som mulig, og innen tre måneder etter at krav eller søknad om deltakelse blir fremsatt, og den bør holde god progresjon slik at innvandrere kan tilegne seg tilstrekkelig ferdigheter i norsk i løpet av den første tiden i Norge.

Tildelingskriterier

Per capitatilskudd

Kommunen vil motta et tilskudd per person i målgruppen for rett og plikt eller bare rett til opplæring som har fått oppholds- eller arbeidstillatelse etter 1. september 2005. Tilskuddet vil bli fordelt over fem år. I 2007 fordeles tilskuddet slik at 80 pst. av blir utbetalt i løpet av de tre første årene og 20 pst. i løpet av de to siste årene. Bakgrunnen for at tilskuddet fordeles over fem år, er at kommunene har plikt til å tilby opplæring i inntil fem år fra den enkelte har fått oppholds- eller arbeidstillatelse første gang. Tilbakemelding fra kommunene viser at den største delen av utgiftene har kommunene i løpet av de første to-tre årene. En større andel av tilskuddet til kommunene burde derfor kanaliseres til kommunene i løpet av de første tre årene. For 2008 er derfor prisjusteringen lagt til satsene for år 1, år 2 og år 3.

Satser for per capitatilskuddet

	2007		2008	
Tilskuddsår	Lav sats	Høy sats	Lav sats	Høy sats
År 1	7 040	18 800	7 350	19 700
År 2	10 580	28 200	11 700	31 400
År 3	10 580	28 200	10 650	28 550
År 4	3 500	9 390	3 500	9 390
År 5	3 500	9 390	3 500	9 390
Sum	35 200	93 980	36 700	98 430

Resultattilskudd

Formålet med dette tilskuddet er å rette oppmerksomheten mot resultater og gjennomstrømning i opplæringen. Tilskuddet omfatter innvandrere som er omfattet av rett og plikt eller bare rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. I 2008 vil tilskuddet være på 5000 kroner per beståtte muntlig og skriftlig del av Norskprøve 2 og 3. Det innebærer at resultattilskuddet vil kunne variere fra 5 000 til 20 000 kroner per person, avhengig av hvor mange prøver den enkelte går opp til og består.

Skjønnstilskudd

Formålet med skjønnstilskuddet er å bidra til at det blir tilbudt opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommuner som har få deltakere som omfattes av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og som ikke kan oppfylle sin plikt til å gi en god opplæring gjennom interkommunalt samarbeid og innenfor kommunenes økonomiske rammer (jf. Rundskriv H-21/05). Det viser seg imidlertid at en del små og mellomstore kommuner har hatt vansker med å gjennomføre et godt opplæringstilbud etter omleggingen til en per capitabasert ordning. I 2008 avsettes det derfor 125 mill. kroner til skjønnstilskudd. 95 mill. kroner av skjønnstilskuddet er en styrking for 2008. Disse midlene vil bli fordelt som et basistilskudd på om lag 325 000 kroner

til kommuner som per 15. januar 2008 har mellom 4 og 150 personer i personkretsen for rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Nytt i forhold til tilskuddet som ble utbetalt etter styrkingen av ordningen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2007, er at alle kommuner med personer i målgruppen for opplæring får engangstilskuddet, ikke bare de kommunene som faktisk gjennomfører opplæring. Dette utvider gruppen av kommuner som får tilskuddet noe i forhold til 2007.

Det er et mål at basistilskuddet for 2008 skal stimulere til mer interkommunalt samarbeid. Det forutsettes derfor at kommuner som allerede har inngått et interkommunalt samarbeid om opplæringen videreføre dette, og at det ekstra tilskuddet som nå foreslås for 2008 inngår i en felles dekning av de totale utgiftene til opplæringen. Departementet oppfordrer videre til at kommuner som ikke har inngått et slikt interkommunalt samarbeid til nå, vurderer om dette kan være hensiktsmessig for å kunne utnytte felles ressurser på en bedre måte og gi tilbud om opplæring av bedre kvalitet.

Forslaget om et slikt basistilskudd som en del av skjønnstilskuddet for 2008 innebærer ikke et forslag om en tilsvarende varig omlegging av finansieringsordningen. En ekstern evaluering av ordningen vil foreligge i november 2007. Departementet vil foreta en helhetlig vurdering av ordningen med tanke på eventuelle endringer, basert på bl.a. den eksterne evalueringen.

Overgangsordningen

Overgangsordningen er en videreføring av tilskuddsordningen som gjaldt før 1. september 2005, og det innebærer at det vil bli utbetalt tilskudd per undervisningstime og per deltaker per time. Antall undervisningstimer og deltakertimer det skal gis tilskudd for, fastsettes av Fylkesmannen.

Deltakere som har en utdanning fra før som tilsvarer norsk grunnskole kan få inntil 850 timer opplæring og deltakere som har liten eller ingen utdanning fra før, kan få inntil 3000 timer opplæring. Overgangsordningen vil omfatte alle over 16 år som har fått oppholds- eller arbeidstillatelse før 1. september 2005, og som ikke har tatt ut de timene de trenger for å lære å norsk innenfor de nevnte rammene. Overgangsordningen vil vare til 1. september 2010.

I overgangsordningen er tilskuddet per undervisningstime 437 kroner og tilskudd per deltaker per time er 26 kroner.

Norskopplæring for asylsøkere i mottak

Norskopplæring for asylsøkere i mottak ble gjeninnført fra 1. september 2007.

Norskopplæringen omfatter asylsøkere i ordinære mottak, som er over 16 år og som ikke har fått endelig vedtak. Asylsøkere som oppholder seg lenge i transittmottak fordi de har store helseproblemer, kan få norskopplæring. For tiden gjelder det Løren transittmottak i Oslo. Asylsøkere kan få inntil 250 timer opplæring. Asylsøkere mellom 16 til 18 år får norskopplæring etter overgangsordningen. Opplæringen avsluttes når den enkelte har fått 250 timer opplæring eller når de får endelig avslag fra Utlendingsnemnda. Asylsøkere som får positivt vedtak, har rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven.

Kommunene får tilskudd per person som omfattes av norskopplæring for asylsøkere. Tilskuddet for den enkelte utbetales i sin helhet det året asylsøkeren kommer til et ordinært mottak eller flytter inn på Løren transittmottak.

Tilskuddet til norskopplæring for asylsøkere i mottak er 15 400 kroner per person som trer inn målgruppa i 2008.

Oppfølging og kontroll

Fra 1. januar 2008 vil Arbeids- og inkluderingsdepartementet overføre ansvaret for å forvalte dette tilskuddet til IMDi. Fylkesmennene vil fremdeles ha ansvar for tilskuddsforvaltningen på regionalt nivå.

Kommunene skal ikke legge fram særskilt regnskap for den per capitabaserte ordningen. Gjennom Beregningsutvalgets kartlegging vil en få oversikt over om det er et rimelig samsvar mellom kommunesektorens utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og statstilskuddet. Gjennomført norskopplæring for den enkelte som omfattes av rett og/eller plikt til opplæring blir registrert i NIR. Norskopplæring for asylsøkere vil også bli registrert i NIR, jf. Ot. prp. nr. 60 (2006-2007) Om endringer i introduksjonsloven. Deltakere, timer og grupper i overgangsordningen blir registrert i Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

Rapport for 2006 og 2007

Norsk med samfunnskunnskap for innvandrere 2005 og 2006

Opplæring	2005	2006
Deltakere	24 106	21 982
Av disse deltakere i asylmottak	902	518

Kilde: GSI/SSB

Av det totale deltakertallet per 1. oktober 2006 hadde 6 237 rett og plikt til opplæring etter introduksjonsloven, 94 rett til opplæring og 272 plikt uten rett til opplæring. De øvrige deltakerne, det vil si overkant av 15 000, fikk norskopplæring i henhold til overgangsordningens bestemmelser.

Deltakere i per capitaordningen per 1. oktober 2006

	Sum	Kvinner	Menn
Totalt antall deltakere	21 982	14 050	7 932
Herav deltakere med rett og plikt til opplæring	6 327	4 117	2 210
Herav deltakere med bare rett til opplæring	94	52	42
Herav deltakere med bare plikt til opplæring	272	108	164
Totalt antall deltakere	21 982	14 050	7 932

Kilde: NIR og GSI

Den største andelen av deltakerne var per 1. oktober 2006 personer som ikke omfattes av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Opplæringen for dem finansieres etter overgangsordningen. Antall deltakere i overgangordningen er redusert fra 24 106 per 1. oktober 2005 til 15 289 per 1. oktober 2006.

Deltakere som omfattes av rett og plikt til opplæring, er mellom 16 og 55 år og har fått opphold fordi de har et beskyttelsesbehov, er familiegjenforent med en person som har fått opphold av beskyttelsesgrunner eller er familiegjenforent med norsk eller nordisk borger. Deltakere med rett til opplæring tilhører en av disse gruppene og er mellom 55 og 67 år. Deltakere med plikt til opplæring, uten rett til gratis opplæring, er arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-/EFTA-området og deres familiemedlemmer over 16 år.

Budsjettforslag for 2008

For 2008 foreslår Regjeringen en bevilgning på 1 238,7 mill. kroner. Fordi resultattilskuddet ikke var fullt innfaset ble det avsatt 10 mill. kroner til implementeringstiltak i både 2006 og 2007. Vi legger til grunn at i 2008 vil resultattilskuddet få et slikt omfang at det ikke vil kunne avsettes midler til implementeringstiltak.

Post 62 Kommunale innvandrertiltak

Mål

Målet med tilskuddsordningen er å styrke integreringsarbeidet i kommunene. Midlene skal brukes til følgende tiltak:

- Gratis kjernetid for alle 4- og 5-åringer i barnehager i områder med en høy andel minoritetsspråklige barn.
- De 12 kommunene i landet med størst innvandrerbefolkning og Tromsø, kan søke om midler til språkkartlegging av alle fireåringer ved helsestasjoner for å sikre bedre norskkunnskaper ved skolestart.
- De 12 kommunene i landet med størst innvandrerbefolkning og kommuner som allerede har etablert en samlokalisert forvaltning av trygd-, arbeids- og sosialkontor, kan søke om midler til et kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsavhengige innvandrere med lang botid i Norge (Ny sjanse).

Innvandrerbefolkningen forstås her som utenlandsfødte personer som er fast bosatte i kommunen, og som er født utenfor EØS-området, USA, Canada, Australia og New Zealand, samt deres barn.

Rapport for 2007

Introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Til tiltak som støtter opp om kommunale introduksjonsprogram og gjennomføring av ordningen med opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunene i 2007 har vel 6 mill. kroner gått til 37 prosjekter fordelt over hele landet. Flesteparten av prosjektene går ut på å skreddersy introduksjonsprogrammet til deltakerne for best mulig å kvalifisere dem til enten arbeid eller utdanning. Prosjektene varierer tematisk – fra yrkesrettet norsk, spissede kvalifiseringsløp i samarbeid med lokale arbeidsgivere og NAV til etablerprogram. Fellesnevneren for prosjektene er arbeid og utdanning.

I tillegg har 4,9 mill. kroner gått til 15 prosjekter for å videreutvikle introduksjonsordningen i kommunene, og da særlig til å styrke arbeidsrettin-

gen i introduksjonsprogrammet. Hovedfokus er å få flere innvandrere over i varig, relevant arbeid eller utdanning. De fleste prosjektene handler om samarbeid med private og/eller offentlige arbeidsgivere for å styrke rekrutteringen til inntektsgivende arbeid for deltakere i og etter avsluttet program, ofte i samarbeid med NAV. Prosjektene varierer tematisk – fra yrkes- og arbeidsveiledning, utvikling av karriereveiledningsmetodikk, gode etablererprogram, kvalifisering til bestemte yrker til oppfølgings- og samarbeidsrutiner rettet mot personer som har avsluttet program og ikke har tilbud om jobb.

Introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er en del av kommunenes ordinære lovpålagte oppgaver. Det særskilte tilskuddet for å implementere ordningen bortfaller i 2008. IMDi har oppsummert erfaringene fra implementeringsprosjektene som har pågått i 2006 og 2007.

Ny sjanse

Ny sjanse er forsøk med lønnet kvalifisering av innvandrere som har vært sosialhjelpsmottakere over flere år i Norge. Målet er å få aktivert deltakerne, og få dem selvhjulpne gjennom et toårig kvalifiseringsløp etter modell av introduksjonsordningen. Prosjektene bidrar til å få langtidsledige innvandrere ut i arbeid. Under Ny sjanse-programmet fikk 27 Ny sjanse-prosjekter tildelt til sammen 20 mill. kroner over kap. 651, post 62 i 2007. 23 av prosjektene ble videreført fra 2006. Det er innført en incentivordning som gjør at kommunene, etter søknad til IMDi, kan motta 10 000 kroner per deltaker som er kommet i arbeid, og som har stått i et arbeidsforhold i seks måneder som et resultat av deltakelse i Ny Sjanse. Dersom deltakerne fortsatt er i arbeid etter 12 måneder kan kommunen motta nye 10 000 kroner. Av tilskuddsmidlene ble 1 mill. kroner satt av til incentivordningen i 2007.

En oppsummering av deltakere og prosjektvirksomheten i 2005 og 2006 foretatt av IMDi per desember 2006, viser at 938 personer ble vurdert opptatt i 21 Ny Sjanse-prosjekter i 2005 og 2006. Av disse ble 513 deltakere tatt inn. Ved utgangen av 2006 var 391 deltakere fortsatt i program og prosjektene rekrutterer nye deltakere fortløpende etter kapasitet. Kvinner utgjør 55 pst. av deltakerne.

80 pst. av deltakerne har flyktningbakgrunn, og mange har lang botid i Norge. Nesten syv av ti deltakere har ansvaret for barn på under 18 år. Resultatene er derfor viktige, ikke bare for deltakerne, men også for deres familier. Mange deltakere har mer enn fire års utdanning fra hjemlandet, men nesten én av fire har ingen eller svært lite utdanning. Et flertall av kvinnene er uten erfaring fra lønnet arbeid fra Norge og hjemlandet. 11 pst. av deltakerne har aldri hatt norskopplæring. Norskopplæring er derfor en viktig bestanddel i Ny Sjanse. Jobbsøkerkurs, CV-skriving og arbeidspraksis er, foruten norskopplæring, de hyppigst benyttede tiltakene i Ny Sjanse-prosjektene. Egenutviklede prosjekttiltak, der deltakerne samles i fellesgrupper flere ganger i uken, øker motivasjonen og tilknytningen til prosjektet. En annen sentral erfaring som prosjektene rapporterer, er at bruk av rene kvinnegrupper i norskopplæringen skaper økt trygghet, netteverk mellom deltakerne og et fellesskap som medfører økt selvtillit for kvinnene.

Hele 48 deltakere avsluttet programmet før det var gått to år fordi de kom i arbeid eller utdanning, men de gjennomgående tilbakemeldinger er at deltagerne vil trenge mer enn to år i programmet for å lykkes. De første som har gjennomgått et toårsprogram ble ferdige i april 2007. Tett oppfølging av deltakerne og en grundig kartlegging er fortsatt de viktigste faktorene for å oppnå overgang til arbeid eller ordinær utdanning.

Likeverdige offentlige tjenester

I 10 av de 12 kommunene med høyest innvandrerbefolkning har 20 prosjekter fått til sammen 5 mill. kroner til å prøve ut verktøy og metoder for å styrke tilpasning av tjenestene i det kommunale tjenesteapparatet i forhold til personer med innvandrerbakgrunn. Prosjektene har fokus på måling av tjenestetilpasning (benchmarking), brukermedvirkning, styrking av ansattes tverrkulturelle kompetanse og bedre kommunikasjon med brukere med innvandrerbakgrunn. 16 av de 20 prosjektene er videreføringer fra 2006. Kommunene ser arbeidet med å styrke tilpasningen av tjenestene som meningsfullt, og arbeidet med å kartlegge brukertilfredshet og egen tilpasningsevne, samt styrking av ansattes tverrkulturelle kompetanse, som en langsiktig prosess. Lederforankring er essensielt i arbeidet. Støttebeløpet for prosjektene varierte fra 75 000 til 530 000 kroner. Om forsøket har hatt betydning for tjenesteytingen vil bli evaluert i 2008. Det foreslås ikke bevilget midler til tiltaket i 2008.

Språkkartlegging av førskolebarn på helsestasjoner

Regjeringen avsatte 10 mill. kroner i 2007 til en videreføring av forsøksordningen med systematisk kartlegging på helsestasjonene av alle fireåringers

språkutvikling i 12 kommuner. Tiltaket skal medvirke til at barn med dårlige norskkunnskaper og/eller dårlig språkutvikling kan fanges opp så tidlig som mulig, slik at de får bedre forutsetninger for å følge undervisningen på skolen og delta i sosiale aktiviteter på lik linje med andre barn. Midlene er brukt til å prøve ut språkkartleggingsverktøyet Språk 4 på alle barn ved fireårskontrollen på helsestasjon, og til å veilede foreldrene om hvordan de kan skape gode utviklingsmuligheter for barnets språk. De som ikke har tilstrekkelige norskferdigheter, er blitt kartlagt på morsmålet. Det er utviklet et opplæringsopplegg for helsepersonell ved fem universiteter og høyskoler rundt i landet, slik at de kan få et bedre grunnlag for å bruke verktøyet. Opplæringen skal også bidra til at helsepersonellet blir bedre til å veilede foreldrene og til å bidra til et godt tverrfaglig samarbeid i kommunen i oppfølgingen av barnet. Flere faglige ressurspersoner har arbeidet som veiledere i forhold til kommunene, og har bistått med råd og veiledning. Utfordringene i arbeidet har særlig vært knyttet til kartlegging av flerspråklige barns morsmål og bruk av tolk, tverrkulturell kompetanse i møte med foreldre til flerspråklige barn og etablering av gode samarbeidsrutiner mellom helsestasjon, barnehager og ulike oppfølgingstjenester.

Språkkartleggingen hittil viser at ca 30 pst. av de flerspråklige barna har behov for oppfølging, mens dette bare gjelder ca 10 pst. av de norskspråklige. De flerspråklige barnas oppfølgingsbehov gjelder først og fremst støtte til norsk språk, ikke språkutvikling generelt. Det benyttes derfor i stor grad lavterskeltilbud som åpne barnehager, språkgrupper, mor- og barngrupper, les- og lek grupper og lignende. I de tilfellene barna har barnehageplass, gir helsestasjon beskjed til barnehage om behov for spesiell oppfølging som da blir ivaretatt av det pedagogiske personalet i barnehagen. Det satses også mye på informasjon til foreldre om betydning av språkutvikling og gode norskkunnskaper for barnas videre skolegang og sosial deltakelse, og hva foreldrene selv kan gjøre for å stimulere barnets språkutvikling.

Gratis kjernetid i barnehage

Det ble i 2007 bevilget 26,5 mill. kroner for at ordningen med gratis kjernetid i barnehage for alle femåringer i områder med en høy andel innvandrere skulle utvides til andre bydeler i Groruddalen i Oslo, og til Søndre Nordstrand bydel. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett er det bevilget 9,8 mill. kroner til gratis kjernetid for alle fireåringene i bydelene i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand. Ordningen er en videreføring av forsøket i Stovner bydel i Oslo som Regjeringen bevilget 10 mill. kroner til i 2006.

En viktig målsetting med forsøket er å sikre en målrettet oppfølging av de foresatte med minoritetsbakgrunn, slik at disse kan bidra til at barna kan følge ordinær undervisning på skolen. Tiltaket har også hatt som formål å øke forståelsen hos foreldrene for viktigheten av språk, så vel som deltagelse i sosiale aktiviteter. I tillegg til å kompensere for kommunens utgifter, er midlene brukt til rekruttering av barn hvor foresatte ikke har søkt om barnehageplass, og til systematisk språkstimulering i barnehagene. Det rapporteres om at innføringen av gratis kjernetid har hatt en positiv effekt på språkmiljøet i barnehagene, registrering av kompetansebehov hos de ansatte og til å trekke foreldrene sterkere med i utviklingen av barns språkferdigheter. Midlene har også medvirket til tettere samarbeid mellom barnehage og andre tjenester. Samtidig viser rapporteringer fra Oslo kommune at det er behov for å intensivere arbeidet med å rekruttere barn til barnehage, og at det må legges økt vekt på å nå foreldregruppen og gi et tilbud til denne gruppen i tråd med forutsetningen for bevilgningen.

Tilbud om gratis kjernetid skal sees i sammenheng med kommunens norskundervisning for foreldrene, og i særdeleshet mødre, gjennom egne motivasjons- og arbeidstiltak.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår å bevilge 80 mill. kroner på posten for 2008.

Midlene vil bli fordelt på følgende ordninger 2008:

- 50 mill. kroner benyttes til gratis kjernetid i barnehager for alle 4- og 5-åringer i de fire bydelene i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand i Oslo. 23,5 mill. kroner er en styrking av tiltaket gjennom handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen, jf. vedlegg til St.prp. nr. 1 (2007-2008).
- 10 mill. kroner benyttes til systematisk språkkartlegging av førskolebarn på helsestasjoner. De 12 kommunene med størst innvandrerbefolkning samt Tromsø skal kunne søke om midler.
- 20 mill. kroner benyttes til forsøk med kvalifiseringsprogram – Ny sjanse. De 12 kommunene med størst innvandrerbefolkning og kommuner som allerede har etablert en samlokalisert forvaltning av trygd-, arbeids- og sosialkontor kan søke om midler. Midlene vil bli brukt til å videreføre forsøket. 1 mill. kroner skal brukes til en incentivordning for å premiere tilfeller der del-

takerne i «Ny sjanse» fortsatt er i arbeid etter seks og tolv måneder. «Ny sjanse» må ses i sammenheng med det nye kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden, jf. Ot.prp. nr. 70 (2006-2007). Kvalifiseringsprogrammets målgruppe vil overlappe med målgruppen for «Ny sjanse». Lovbestemmelsene om kvalifiseringsprogrammet er foreslått å tre i kraft parallelt med at Arbeids- og velferdsetaten og kommunene etablerer felles kontorer.

Tiltak som støtter opp om kommunale introduksjonsprogram og gjennomføring av ordningen med opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunene videreføres ikke i 2008. Det foreslås heller ikke bevilget midler til tiltaket likeverdige offentlige tjenester i 2008.

Post 70 Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging

Bevilgningen skal dekke to formål: Den ene delen av bevilgningen skal dekke utgifter i forbindelse med bosettingsordningen. Den andre delen av bevilgningen skal gå til kartlegging av de gjennomsnittlige utgiftene kommunene har til bosetting og integrering i forhold til størrelsen på integreringstilskuddet og tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, jf. kap. 651, postene 60 Integreringstilskudd og 61 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på 3,3 mill. kroner for 2008, av disse 1,72 mill. kroner til den kartlegging Beregningsutvalget gjør av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger, og 1,58 mill. kroner til det samlede arbeidet KS gjør på flyktningfeltet.

Post 71 Tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet

Tilskuddsordningen på post 71 er delt i 1) tilskudd til drift av lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunn, 2) tilskudd til drift av landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet som arbeider landsomfattende og/eller med problemstillinger av nasjonal karakter, 3) tilskudd til frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap og 4) informasjon- og veiledningstiltak rettet mot innvandrere.

Frivillig virksomhet i lokalsamfunn som bidrar til deltakelse, dialog og samhandling

Ordningen er todelt og gjelder støtte til a) drift av lokale innvandrerorganisasjoner og b) frivillig virksomhet i regi av ulike lokale aktører, blant annet innvandrerorganisasjoner. Midlene fordeles til fylkeskommunene som forvalter ordningen ut fra antallet utenlandsfødte personer som er fast bosatt i fylket og som er født utenfor EØS-området, USA, Canada, Australia og New Zealand, samt deres barn. Tall fra Statistisk sentralbyrå per 1. januar foregående år ligger til grunn for beregningen av tilskuddet. 10 pst. av tilskuddsrammen tilfaller fylkeskommunen som administrasjonstilskudd.

Ordningen med tilskudd til drift av lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet ble evaluert i 2007. Evalueringen viser at tilskuddsordningen bidrar til både egenorganisering av ulike innvandrergrupper og til deltakelse i det frivillige liv. I 2006 og 2007 ble det gjennomført forsøk der noen av IMDis regionale enheter samarbeidet med fylkeskommunen om forvaltning av støtten.

Mål

Formålet med driftstilskudd til lokale innvandrerorganisasjoner er å bidra til
- å styrke organiseringen av innvandrere lokalt
- å øke innvandreres tilgang til flere sosiale nettverk
- at innvandrere skal kunne fremme felles interesser overfor lokale myndigheter

Formålet med tilskuddet til frivillig virksomhet er
- å bidra til kontakt, samhandling og nettverksbygging mellom personer med innvandrerbakgrunn og resten av befolkningen
- å fremme toleranse mellom ulike grupper i befolkningen og å motvirke rasisme og diskriminering
- å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet

Rapport for 2006 og 2007

I 2007 ble det fordelt 14,3 mill. kroner til fylkeskommunene, som forvalter ordningen. Av dette gikk 1,4 mill. kroner til fylkeskommunene som administrasjonstilskudd.

I 2006 gikk 36 pst. av midlene til aktiviteter i regi av lokale innvandrerorganisasjoner, 33 pst. til

drift av lokale innvandrerorganisasjoner, og 31 pst. til aktiviteter drevet av andre frivillige aktører.

1021 tiltak fikk støtte gjennom ordningen. De største tiltakskategorier var tiltak for nettverksbygging (16 pst), tiltak for bevaring av nasjonal og kulturell egenart (16 pst), samt kulturtiltak, herunder feiring av nasjonale høytider (13 pst). Noen aktiviteter retter seg også mot forebygging av kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Andre kategorier var informasjonstiltak, støtte til idrett, kurs- og opplæringsvirksomhet, leksehjelp og tiltak mot rasisme.

23 pst. av tiltakene var rettet mot barn og unge, 22 pst. mot kvinner med innvandrerbakgrunn og 17 pst. mot menn med innvandrerbakgrunn.

I forbindelse med handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen som ble lagt frem sammen med budsjettet for 2007, ble det avsatt 1 mill. kroner på posten til organisasjoner i Groruddalen.

0,3 mill. kroner ble satt av til kontakt mellom innvandrerorganisasjoner og myndighetene.

Av de 2 mill. kroner som ble avsatt til innsats for særlige utsatte innvandrergrupper fikk Primærmedisinsk verksted (PMV) 1,5 mill. kroner til drift. De resterende 500 000 kroner ble bl.a. benyttet for å styrke nettverk og sysselsettingsmuligheter for innvandrerkvinner.

Landsdekkende organisasjoner

Mål

Målet med tilskuddsordningen til landsdekkende organisasjoner er å støtte organisasjoner som arbeider for å sikre at alle har samme muligheter, rettigheter og plikter når det gjelder å delta i samfunnet og ta i bruk egne ressurser.

Tilskuddsposten er delt i to, og støtte kan gis til organisasjoner som:

- bygger opp kompetanse om hva som fremmer inkludering og hva som hindrer like muligheter
- formidler erfaringer og kompetanse til lokale og nasjonale myndigheter, og den øvrige befolkningen

Støtten kan også gis til organisasjoner som:

- bidrar til å sikre rettighetene til asylsøkere i samfunnet
- bygger opp kunnskap om asylsøkeres behov, for å ivareta deres interesser i samfunnet

Hovedvekten av støtten vil bli gitt til organisasjoner som bygger opp kompetanse om hva som fremmer inkludering og som hindrer like muligheter, og som formidler erfaringer og kompetanse om dette til myndighetene og befolkningen for øvrig.

Støtte kan gis til organisasjoner som arbeider landsomfattende og/eller med problemstillinger av nasjonal karakter. Organisasjoner som kun arbeider lokalt, og som primært tilrettelegger for kontakt og dialog mellom personer med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkningen, kan søke støtte om drift av lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunn gjennom fylkeskommunen.

Rapport for 2007

Bevilgningen ble styrket med 1 mill. kroner i Handlingsplan for integrering og inkludering i 2007, og ti organisasjoner fikk tildelt totalt 13,2 mill. kroner over post 71 i 2007: Afrikan Youth in Norway (AYIN) Antirasistisk Senter (ARS), Innvandrernes Landsorganisasjon (INLO), Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), MiRA Ressurssenter for innvandrer- og flyktningkvinner, Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), Organisasjonen Mot Offentlig Diskriminering (OMOD), Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF), SOS Rasisme og Human Rights Service (HRS). Organisasjonene deltar i den offentlige debatten og bidrar til at ulike stemmer blir hørt.

Organisasjonene har ulike målgrupper og ulike mål for sin virksomhet. Organisasjonene fungerer både som talerør for asylsøkere, flyktninger og personer med innvandrerbakgrunn, og som samarbeidsparter for myndighetene. Flere av dem har opparbeidet seg betydelig kompetanse innen sitt felt og benyttes som rådgivere av det offentlige. Enkelte av dem gjør en viktig innsats i forhold til problemer som tvangsekteskap og kjønnslemlestelse hvor de jobber både forebyggende og tilbyr krisehjelp. Det arrangeres årlige møter med organisasjonene for å ta opp aktuelle spørsmål innenfor integrerings- og inkluderingsfeltet.

Frivillige organisasjoners holdningskapende/ forebyggende arbeid mot tvangsekteskap

Mål

For å styrke det frivillige arbeidet mot tvangsekteskap, etableres en ny ordning i regi av IMDi hvor frivillige organisasjoner kan utføre oppdrag og søke om støtte, jf tiltak 17 i Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011).

Målet for ordningen er å mobilisere frivillige til å forebygge tvangsekteskap gjennom å motarbeide undertrykkende holdninger og praksis i aktuelle miljøer, og dermed styrke de unges muligheter til å ta selvstendige valg.

Det gis støtte til holdningsskapende og forebyggende arbeid, herunder informasjonstiltak, nettverksbygging og andre former for dialog og kontakt rettet mot unge med innvandrerbakgrunn og deres foreldre. Det forutsettes en helhetlig vurdering slik at det blir en sammenhengende tiltakskjede mot tvangsekteskap. Støtten kan også brukes til individuell råd og veiledning når dette skjer innenfor et helhetlig forebyggende arbeid. Akutte saker henvises til det offentlige hjelpeapparatet. Støtte til akutt hjelp, kriseberedskap og informasjonstelefon og lignende, jf tiltak 29 i Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011), gis over egen ordning som forvaltes av Barne- og likestillingsdepartementet.

Målgruppen for tilskudd vil primært være eksisterende nasjonale og andre frivillige organisasjoner med kompetanse og nettverk i aktuelle miljøer. Det er viktig at kvinner og ungdom med innvandrerbakgrunn sine erfaringer, perspektiver og nettverk brukes i arbeidet mot tvangsekteskap.

Prosjekter og tiltak hvor flere aktører samarbeider for å få til en helhetlig satsing, styrking av tiltakskjeden, og organisasjoner som kan utføre oppdrag, vil bli prioritert. Det er ønskelig at organisasjonene samarbeider med offentlige hjelpeapparatet.

Det stilles krav til rapportering om bruken av midlene og resultatene som oppnås, og det vektlegges at organisasjonene har kompetanse som tilskuddsmottaker. Støtte kan gis til aktiviteter knyttet til prosjekter og tiltak, og nødvendig administrasjon av disse, men ikke til generell drift av organisasjonene. Det er en forutsetning for støtte at organisasjonene bidrar med egenfinansiering. Bevilgningen dekker kunnskaps- og erfaringsformidling og forvaltning av ordningen i regi av IMDi. Tilskuddordningen skal evalueres etter 2 år.

Informasjon og veiledningstiltak rettet mot innvandrere

Mål

Innvandrere skal få informasjon som er tilpasset deres behov. Særlig nyankomne har behov for kunnskap om og innføring i det norske samfunnet. Mange vil også ha behov for veiledning for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet. Regjeringen vil derfor sette av midler for å prøve ut en ordning hvor frivillige organisasjoner kan gi målrettet informasjon og veiledning til innvandrere. Formålet vil være bl.a. å utvikle nettverk og styrke deltakelsen i lokalsamfunnet, samt å bistå i formidling av kunnskap om rettigheter og plikter, og om lover og regelverk i det norske samfunnet.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på 43,8 mill. kroner på posten for 2008. Av dette er 13,9 mill. kroner satt av til landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet, 0,3 mill. kroner er satt av til kontakt mellom innvandrerorganisasjoner og myndighetene, 15,3 mill. kroner til lokale innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet i lokalsamfunn, hvorav 1 mill. kroner skal avsettes til organisasjoner og frivillig virksomhet i Groruddalen, og 2 mill. kroner til innsats for særlige utsatte innvandrergrupper, som inngår i tiltaksplan for fattigdom. Gjennom handlingsplanen for integrering og inkludering har posten økt med om lag 10 mill. kroner, som skal avsettes til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap.

Det settes av 2,3 mill, kr til informasjonstiltak rettet mot innvandrere. Midlene kan også benyttes til veiledning for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet, etter mønster av ordningen med flyktningguider. Målgruppen vil i hovedsak være personer som ikke omfattes av introduksjonsordningen, herunder arbeidsinnvandrere og deres familiemedlemmer, og andre familiegjenforente. Ordningen forvaltes av IMDi.

Post 72 Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.

Formålet med bevilgningen er å finansiere statens autorisasjonsordning for tolker. Tilgang på godt kvalifiserte tolker er avgjørende for å sikre at fagpersoner og offentlige tjenestepersoner skal kunne informere, rettlede og høre partene på tross av språkbarrierer, slik at innvandrere og flyktninger får et tilnærmet samme tilbud som den øvrige befolkningen. Tilgangen på kvalifiserte tolker er i dag for lavt i forhold til behovet, og det er behov for å styrke autorisasjonsordningen med flere språk. Universitetet i Oslo har ansvar for å arrangere tolkeprøvene som er grunnlag for autorisasjonen, og får årlige bevilgninger til dette formålet. Per 1. juli 2007 har 140 tolker i 18 språk fått bevilling som statsautorisert tolk. 60 pst. er kvinner. Autorisasjonsprøven er svært krevende, og 81 pst. av kandidatene stryker. Opprettelsen av et permanent utdanningstilbudet i tolking forventes å bidra til å senke strykprosenten.

Oppfølging av Nordisk språkkonvensjon

Formålet med bevilgningen er å følge opp Norges forpliktelser i forhold til Nordisk språkkonvensjon. Oppfølgingsarbeidet er i det daglige delegert til Norsk-finsk informasjons- og språksenter som rap-

porterer til IMDi. Språksenteret er et kompetansesenter for tolking og oversettelse mellom norsk og finsk, og ligger i Finnmark fylkeskommune. Tolketjenestene er primært regionale, mens oversettelsestjenestene er landsdekkende. Senteret driver i tillegg informasjonsvirksomhet. IMDi bidrar med å gjøre språkkonvensjonen kjent, og følger opp det nordiske samarbeidet rundt konvensjonen, som ligger under Nordisk Råd.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner på posten i 2008. Bevilgningen skal gå til tolkeautorisasjonsordningen og til delvis dekning av Finnmark fylkeskommunes utgifter til driften av Norsk-finsk informasjons- og språksenter og senterets oppfølging av Norges forpliktelser i forhold til nordisk språkkonvensjon.

Kap. 3651 Bosetting av flyktninger og tilfak for innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter	62 752	69 450	64 585
02	Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter		32 700	39 245
	Sum kap. 3651	62 752	102 150	103 830

Post 01 Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter

Visse utgifter knyttet til bosetting av overføringsflyktninger i kommunene kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiv godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 64,59 mill. kroner av utgiftene blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3651 post 01.

Post 02 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter

En foreslår at 39,25 mill. kroner av utgiftene på kap. 651. post 61 blir rapportert inn som utviklingshjelp. Tilsvarende beløp inntektsføres på kap. 3651, post 02.

Kap. 652 Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	5 212	5 000	5 300
	Sum kap. 652	5 212	5 000	5 300

Mål

Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) skal være et rådgivende organ overfor myndighetene og en arena for dialog mellom personer med bakgrunn i innvandrerorganisasjoner fra ulike regioner i landet, offentlig forvaltning, KS og de politiske partiene på Stortinget. Det kan ta opp til drøfting alle prinsipielle sider ved norsk politikk som angår innvandrere og deres etterkommere. KIM skal selv ta initiativ til å sette fokus på saker som innvandrerbefolkningen i Norge er opptatt av, og det er ønskelig at KIM deltar aktivt i samfunnsdebatten om de spørsmålene utvalget arbeider med.

KIM ble opprettet i 1984. Medlemmene oppnevnes av Regjeringen for en periode som samsvarer med stortingsvalgene. I 2006 ble det oppnevnt et nytt Kontaktutvalg mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene for perioden 2006 – 2009.

KIM består av to fora: et innvandrerforum og et kontaktutvalg. Innvandrerforumet består av representanter med innvandrerbakgrunn som er foreslått

av organisasjoner over hele landet. Kontaktutvalget består av alle medlemmene i Innvandrerforum, representantene for myndighetene, KS og de politiske partiene på Stortinget. Innvandrerforum er det forum som avgir høringsuttalelser, og som fremmer synspunkter i den offentlige debatten. Kontaktutvalget er forum for dialog og kontakt mellom representanter for befolkningen med innvandrerbakgrunn, myndighetene og politiske partier. Det skal avholdes møter i begge foraene fire ganger i året.

Rapport

I tråd med mandatet om å være et rådgivende organ, avga KIM ved Innvandrerforum en rekke høringsuttalelser i 2007. Blant disse var kommentarer til tiltak i utlendingsloven, Regjeringens handlingsplan for integrering og inkludering, og evaluering og oppfølging av handlingsplan mot rasisme og diskriminering. KIM deltok videre i en rekke arbeids- og referansegrupper i regi av ulike departementet og etater, og KIM har vært representert som innledere på flere seminarer og konferanser over hele landet. I 2006 igangsatte også utvalget en kampanje knyttet til valget 2007, med fokus på de politiske partiene og deres program. I 2007 hadde kampanjen også fokus på å øke valgdeltakelsen i innvandrerbefolkningen.

Strategier og utfordringer for 2008

KIM vedtar selv sine satsingsområder for hver utvalgsperiode. For perioden 2006 – 2009 er satsingsområdene Inkluderende arbeidsliv, Oppvekstvilkår for barn og unge, Deltakelse og mobilisering, Helse og levekår, og Arbeid med sentrale lovverk. Satsingsområdene angir hvilke saker KIM vil prioritere i utvalgsperioden, men utvalget vil også rette oppmerksomheten mot andre saker ved behov.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 5,3 mill. kroner til drift av Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene i 2008.

Pensjoner

Resultatområde 7 Pensjoner m.v.

Strategiske mål

Regjeringen la høsten 2006 fram en Stortingsmelding om opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden (St.meld. nr. 5 for 2006-2007). Meldingen fulgte opp hovedprinsippene for en pensjonsreform som ble vedtatt av Stortinget i Pensjonsforliket av 26. mai 2005. I vedtak av 23. april 2007 ble det inngått et bredt forlik om framtidens pensjonssystem. Forliket sikrer trygghet og forutsigbarhet i pensjonssystemet for lang tid framover. Det nye pensjonssystemet vil gi en sterkere sammenheng mellom arbeidsinntekt gjennom livet og årlig pensjonsytelse enn hva som er tilfellet i dag og har en god sosial profil.

Regjeringen arbeider videre med den konkrete utformingen av ny alderspensjon i folketrygden og tar sikte på å legge fram et lovforslag i 2008.

Det nye pensjonssystemet skal bygge på følgende overordnede målsettinger:

Være økonomisk og sosialt bærekraftig

Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem innebærer at pensjonssystemet over tid ikke medfører for stor økonomisk belastning for de yrkesaktive. Det er viktig at de yrkesaktive har både evne og vilje til å finansiere pensjonssystemet. Den enkelte må dessuten oppleve at han eller hun får igjen for innbetalingene til systemet, enten dette skjer gjennom skatt eller egne pensjonspremier. Det vil bidra til å sikre oppslutning om systemet. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem er den beste garanti for å sikre pensjonene for framtidens pensjonister.

God motivasjon til arbeid

Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem forutsetter at det gir god motivasjon til arbeid. Dette er spesielt viktig i den situasjonen vi nå har med en økende andel eldre i forhold til yrkesaktive og stabil utvikling i faktisk pensjoneringsalder til tross for en aldrende befolkning. Utformingen av pensjonssystemet påvirker arbeidstilbudet både i det enkelte år som yrkesaktiv og i forhold til valg av pensjoneringstidspunkt. Virkningen er størst de senere årene i yrkeskarrieren. I det enkelte år som yrkesaktiv er det særlig sammenhengen mellom arbeidsinntekt og pensjonsopptjening som kan ha betydning for arbeidstilbudet.

Stortingets pensjonsforlik innebærer at det skal være en tidligpensjonsordning for alle arbeidstakere fra 62 år. Mulighet for pensjonering fra 62 år for alle er en stor velferdsreform. Det er viktig at denne økte valgmuligheten ikke går på bekostning av bærekraften i pensjonssystemet. En utforming av pensjonssystemet der det årlige pensjonsnivået også reflekterer forventet antall år som pensjonist bidrar til at den enkelte stilles overfor de reelle samfunnsøkonomiske kostnadene ved valg av pensjoneringstidspunkt.

Ha god fordelings- og likestillingsprofil

Pensjonssystemet skal ha en god fordelingsprofil. Personer med lave og midlere inntekter skal sikres en god pensjon i alderdommen. Pensjonen som andel av tidligere inntekt skal fortsatt være høyere for personer med lave og midlere inntekter enn for dem med de høyeste inntektene. Så lenge kvinner har lavere inntekter enn menn, vil dette innebærer en pensjonsmessig fordel for kvinner. Etter hvert som kvinners arbeids- og inntektsmønster nærmer seg mønsteret for menn vil dette få mindre betydning. Det vises i denne forbindelse til arbeidet i Likelønnskommisjonen.

Det er også viktig at alle med pensjonsopptjening skal få noe igjen ut over minstepensjonen. I dag får mange yrkesaktive kvinner minstepensjon på linje med personer uten tidligere arbeidsinntekt.

Pensjonsopptjeningen må reflektere arbeidsinnsatsen gjennom livet. Likevel er det viktig at pensjonssystemet kompenserer for tapt arbeidsinntekt for personer som utfører viktige samfunnsoppgaver gjennom ulønnet omsorgsarbeid. Denne ordningen har til nå særlig kommet kvinner til gode.

Være enkelt og forståelig.

Pensjonssystemet skal være oversiktlig og pensjonsvilkårene klarest og enklest mulig. Enkelhet og forståelighet i pensjonssystemet er en forutsetning for å kunne fatte velbegrunnede beslutninger om pensjoneringstidspunkt og behovet for egen sparing til pensjonsalderen.

Fremtidig målstruktur for pensjonssystemet

I utformingen av nytt pensjonssystem i folketrygden er ovennevnte mål sentrale elementer. Det nye systemet skal etter planen tre i kraft fra 2010, og vil innebære omlegging av dagens stønadsordninger. En helhetlig målstruktur basert på det nye systemet vil bli utarbeidet i henhold til dette.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Resultatområde 7 omfatter alderspensjon samt pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familiepleiere og barn som har mistet en eller begge foreldre. I tillegg omfattes kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden som helt eller delvis finansieres av staten. Dette gjelder krigspensjon, pensjonstrygden for sjømenn, avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP) og supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Øvrige områder er stønad til visse helsetjenester i utlandet, utgifter for utenlandske pasienter som behandles i Norge både fra EØS-land og land vi har gjensidig avtale med samt utgifter til behandling i Norge av stønadsberettigede nordmenn bosatt i utlandet.

Stønadsområdene forvaltes av Arbeids- og velferdsetaten, bortsett fra kapittel 664 pensjonstrygden for sjømenn, som forvaltes av Pensjonstrygden for sjømenn.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Alderspensjoner utgjør den klart største utgiftsposten under dette resultatområdet. I dag går omlag 37 pst. av folketrygdens utgifter til alderspensjoner.

Utgiftene forventes å øke på sikt. Mens antallet alderspensjonister i dag svarer til 21 pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder, viser framskrivninger at andelen kan øke til det dobbelte i 2050. I de siste to årene har det vært en svak økning i antall alderspensjonister, etter noen år med svak nedgang. Befolkningsframskrivninger viser en moderat økning fram mot år 2010, og deretter en meget sterk økning.

I 2010 forventes antallet alderspensjonister å ligge på ca. 650 000 personer. Antallet forventes å øke til omlag 860 000 i 2020. Denne utviklingen vil føre til en kraftig årlig vekst i folketrygdens utgifter til alderspensjon.

Andelen av personer mellom 62 og 67 år (både privat og offentlig sektor) som tar ut AFP har ligget stabilt på ca. 18 pst. i årene etter 2000. Som følge av den demografiske utviklingen, med et økende antall eldre arbeidstakere i alderen 62-67 år, er det grunn til å forvente en sterk økning også i antall AFP-pensjonister i årene framover. Ifølge befolkningsframskrivningene til SSB vil antall personer i aldergruppen 62-67 år øke fra ca. 208 000 ved utgangen av 2005 til 283 500 ved utgangen av 2010.

Den forventede pensjoneringsalderen i 2006 var på 63,5 år for dagens 50-åringer, omlag det samme som i 2001.

Målstruktur

Hovedmål	Delmål
1. Sikre inntekt ved alderdom og for etterlatte	1.1 Sikre en utvikling i gjennomsnittspensjon i tråd med lønnsveksten
2. Stimulere til yrkesdeltakelse	2.1 Øke gjennomsnittsalder ved pensjonering 2.2 Øke andelen etterlattepensjonister i arbeid eller utdanning

Delmål 1.1 Sikre en utvikling i gjennomsnittspensjon i tråd med lønnsveksten

Strategier og tiltak

Folketrygden skal bidra til å gi alders- og etterlattepensjonister økonomisk trygghet ved å gi grunnsikring i form av grunnpensjon og særtillegg. Folketrygdens viktige rolle her kan illustreres ved at alderspensjonen i 2004 utgjør om lag 67 pst. av alderspensjonistenes samlede inntekter

Etter Stortingets retningslinjer for regulering av grunnbeløpet, skal pensjonistene ha en inn-

tektsutvikling minst på linje med utviklingen for yrkesaktive. Reguleringen skal derfor fortsatt legge til grunn ventet inntektsutvikling for lønnstakere i alt i reguleringsåret etter justering av grunnbeløpet for avvik mellom ventet og reell lønnsøkning siste år.

Når pensjonsreformen trer i kraft vil opptjente rettigheter fortsatt justeres med lønnsveksten. Løpende pensjoner vil justeres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. Garantipensjonen lønnsindekseres justert for utviklingen i levealder.

Rapport og status

Pensjonistenes inntekter økte mer enn konsumprisindeksen i perioden 2002-2006. Det vises til nærmere redegjørelse under kap. 2670 Alderdom.

Delmål 2.1 Øke gjennomsnittsalder ved pensjonering

Strategier og tiltak

Alderspensjon til de mellom 67 og 70 år reduseres eller faller bort dersom vedkommende har arbeidsinntekt over 2 ganger grunnnbeløpet. Samtidig gir arbeidsinntekt over 1 G fortsatt pensjonsopptjening til og med det året en fyller 69 år. I arbeidet med Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv har det vært et sentralt mål å øke avgangsalderen fra arbeidslivet. Videre er det i Stortingets vedtak om pensjonsreform et viktig mål å stimulere folk til å stå lengre i arbeid. Det vises for øvrig til Stortingsmelding nr. 6 (2006-2007) Om seniorpolitikk. Gjeldende regler om reduksjon av alderspensjon til pensjonister mellom 67 og 70 år fører til at de aller fleste vil tjene på å arbeide etter fylte 67 år. Imidlertid oppleves disse reglene av mange som urimelige. Regjeringen legger til grunn at yrkesdeltakelsen blant pensjonister vil øke dersom det legges bedre til rette for å kombinere arbeid og pensjon. Det foreslås derfor å fjerne inntektsprøvingsreglene for 67 åringer. Dette vil gjøre det mer lønnsomt enn i dag å fortsette i arbeid etter fylte 67 år, og er et viktig tiltak for å stimulere eldre til å stå lengre i arbeid.

Rapport og status

Med virkning fra 2002 ble fribeløpet for arbeidsinntekt ved siden av alderspensjon for de mellom 67 og 70 år økt. Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for personer med alderspensjon økte fra 3,2G i 2001 til 4,4G i 2002. Andel yrkesaktive økte fra 30,0 pst. I 2001 til 31,4 pst. i 2005.

Gjennomsnittlig pensjoneringsalder har gått ned med om lag ett år fra 1997 til 2006. Dette skyldes hovedsaklig lavere pensjonsalder i AFP-ordningen.

Delmål 2.2 Øke andelen etterlattepensjonister i arbeid eller utdanning

Strategier og tiltak

Etterlattepensjon inntektsprøves mot inntekt. En regelendring i 2002 innebar et skjerpet krav til forventet inntekt. Det legges, med regelendringen, normalt til grunn at etterlatte under 55 år kan forventes å få en arbeidsinntekt på minst to ganger grunnbeløpet.

Rapport og status

Andelen etterlatte i arbeid og utdanning har økt de senere år fra vel 64,9 pst. i 2002, til vel 71,8 pst. i 2006. Etterlatte under 55 år økte sin utdannings/yrkesdeltakelse med 8,6 pst. i denne perioden. Tiltaket synes å ha hatt god effekt. Regjeringen vil arbeide for at denne positive utviklingen fortsetter.

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
660	Krigspensjon	816 563	770 000	745 000	-3,2
664	Pensjonstrygden for sjømenn	662 000	698 000	658 000	-5,7
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	849 496	950 000	1 090 000	14,7
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	213 857	248 000	275 000	10,9
	Sum kategori 09.60	2 541 916	2 666 000	2 768 000	3,8

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	2 541 916	2 666 000	2 768 000	3,8
	Sum kategori 09.60	2 541 916	2 666 000	2 768 000	3,8

Kategorien omfatter kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden som helt eller delvis finansieres av staten. Det gjelder krigspensjon, pensjonstrygden for sjømenn, avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP) samt supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Kap. 660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd, militære, *overslagsbevilgning*	240 317	225 000	215 000
71	Tilskudd, sivile, *overslagsbevilgning*	576 246	545 000	530 000
	Sum kap. 660	816 563	770 000	745 000

Krigspensjonen har som hovedformål å gi invalidepensjon til personer som har fått mén eller redusert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenninger under krigsdeltakelse, motstandsvirksomhet, politisk fangenskap eller sjøtjeneste under andre verdenskrig. I tillegg ytes fri medisinsk behandling og tannbehandling samt tre ukers opphold pr. år på Bæreiasenteret eller i godkjent opptreningsinstitusjon. Pensjonsordningen gir også stønad til etterlatte.

Hovedtrekk ved regelverket

Krigspensjonen er primært en invalidepensjon som er hjemlet i fire lover:

- Lov av 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), som omfatter militærpersoner som har fått mén som følge av skade, sykdom eller påkjenninger under tjenestegjøring i andre verdenskrig.
- Lov av 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), som gjelder personer som er påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.
- Tilleggslov av 29. juni 1951 nr. 34, som gjelder sjømenn med en fartstid på minst seks måneder under andre verdenskrig som ikke var utsatt for krigsulykke som angitt i sivilloven, og personell ved det norske feltsykehuset i Korea.
- Lov av 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfatter seks kategorier av krigsdeltakere og politiske fanger som var utsatt for usedvanlig hard påkjenning.

Det avgjørende inngangskriteriet for rett til pensjon etter de to lovene av 1946 og tilleggsloven av 1951 er at det foreligger årsakssammenheng mellom krigsskaden/krigspåkjenningen og senere uførhet eller sykdom. I motsetning til disse lovene har tilleggsloven av 1968 ikke noe ordinært krav om slik årsakssammenheng. Tilleggsloven av 1968 krever derimot at ervervsevnen må være varig nedsatt med minst 50 pst.

Den som har utvist grovt uverdig atferd under krigen, kan nektes ytelser etter krigspensjoneringslovene.

Ytelsene i krigspensjoneringen ble opprinnelig gitt ut fra en rekke ulike pensjonsgrunnlag som skulle gjenspeile den enkeltes lønnsnivå i 1946 eller senere, dersom krigsskaden ikke var inntruffet. Fra 1. september 1999 gjelder ett felles pensjonsgrunnlag for de såkalte innsats- og overgrepsgruppene. Pr. 1. mai 2007 utgjør årspensjonen for disse gruppene 296 184 kroner, mens tilfeldig krigsrammede har en pensjon på 164 928 kroner pr. år.

Det rådgivende utvalg i krigspensjoneringssaker ble avviklet fra 1. januar 2006, og Arbeids- og velferdsdirektoratet avgjør fra samme dato sakene etter den praksis som utvalget har fulgt.

Resultatrapport 2006

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonister i 2006 fordelte seg slik: invalidepensjon 105,7 mill. kroner og enkepensjon 130,1 mill. kroner. I faste priser er dette, i forhold til utgiftene i 2005, en nedgang på 13,0 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 2,9 pst. for enkepensjonistene. I tillegg kommer utgifter til skadekur på 4,5 mill. kroner.

Pr. 31 desember 2006 var det 895 militære invalidepensjonister og 1 904 militære enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 11,4 pst. fra 31. desember 2005. Antall enkepensjonister gikk ned med 3,6 pst. i samme tidsrom. I 2006 var avgangen 116 invalidepensjonister og 135 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 66 enkepensjonister. Som i 2005 var det ingen tilgang på nye militære invalidepensjonister.

Gjennomsnittlig pensjonsgrad ved utgangen av 2006 var for invalidepensjonistene 79,9 pst. og for enkepensjonistene 85,5 pst. Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2006 var 86,3 år for invalidepensjonistene og 82,7 år for enkepensjonistene.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonister i 2006 fordelte seg med 255,5 mill. kroner til invalidepensjon og 310,1 mill. kroner til enkepensjon. I faste priser er dette en nedgang på 12,8 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 3,6 pst. for enkepensjonistene i forhold til utgiftene i 2005. I tillegg kommer ca. 10,7 mill. kroner til skadekur.

Pr. 31. desember 2006 var det 2 224 sivile invalidepensjonister og 3 567 sivile enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 8,9 pst. fra 31. desember 2005, mens antall enkepensjonister viste en nedgang på 4,7 pst. i samme periode. I 2006 var det en avgang på 252 invalidepensjonister og 277 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 34 invalidepensjonister og 101 enkepensjonister.

Gjennomsnittlig pensjonsgrad ved utgangen av 2006 var for invalidepensjonistene 74,2 pst. og for enkepensjonistene 87,4 pst. Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2006 var 83,0 år for invalidepensjonistene og 83,1 år for enkepensjonistene.

Utfordringer og hovedprioriteringer

De aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligger mange år tilbake i tid, og antallet pensjonister er på retur. Hovedprioriteringen fremover er fortsatt å sikre de krigsskadde og deres etterlatte rett ytelse til rett tid.

Krigspensjon for tidligere huleboere og barn fra Holen skole

Spørsmålet om krigspensjon til de såkalte huleboerne i Nord-Norge og til barna som ble utsatt for

bombingen av Holen skole i oktober 1944, har vært tatt opp en rekke ganger de senere årene. Blant annet har det vært reist påstander om at flere som tilhører disse gruppene ikke har fått krigspensjon fordi det har skjedd en innstramming av praksis.

Regjeringen legger vekt på at personer og grupper som tar opp spørsmål om korrekt og rettferdig behandling av skader som følge av påkjenninger under krig, får sine saker grundig vurdert. Arbeids- og velferdsdirektoratet fikk derfor i oktober 2006 i oppdrag å gjennomgå tidligere saker som gjaldt huleboere fra Finnmark og personer som opplevde bombingen av Laksevåg (Holen skole), og vurdere om det på bakgrunn av en objektiv dokumentasjon var mulig å si noe om praksisutviklingen. Videre ble direktoratet bedt om å gi en redegjørelse om gruppebehandling i krigspensjoneringen generelt og for tidligere huleboere og barn fra Holen skole spesielt. En ba også om en vurdering av om de retningslinjene/anvisningene som nå brukes er tilfredsstillende.

I rapporten som ble fremlagt i september 2007, viser Arbeids- og velferdsdirektoratet til at utgangspunktet for praktiseringen av lovene om krigspensjon i denne type saker er de anvisninger som ble gitt av det såkalte «Eitinger-utvalget». Dette utvalget foreslo et forenklet opplegg for praktiseringen av kravet til årsakssammenheng når det gjelder psykiske lidelser. Eitinger-utvalget konsentrerte seg først og fremst om å finne fram til grupper av krigsdeltakere der påkjenningene var så ekstreme at risikoen for senskader var til stede. Dette innebar likevel ikke at alle i en slik gruppe uten videre var berettiget til pensjon. Retten til pensjon skulle – som tidligere – avgjøres ut fra en individuell og konkret vurdering av opplysningene i hver enkelt sak. Ordningen ble godkjent av daværende Sosialdepartementet i 1990.

Det fremgår videre av rapporten at huleboerne og barna fra Holen skole i visse tilfeller omfattes av presumsjonsregelen i henhold til Eitinger-utvalgets innstilling, men ikke generelt som gruppe. De som ikke omfattes av ordningen med presumsjon, kan få krigspensjon etter en individuell vurdering når det er godtgjort at det foreligger årsakssammenheng mellom krigsopplevelsene og den aktuelle helsetilstanden.

Når det gjelder spørsmålet om praksisutviklingen, konkluderer direktoratet med at det ikke kan påvises tilfeller som indikerer at det fra myndighetenes side har skjedd noen innskjerping av praksis i denne type saker. Snarere har det skjedd en viss liberalisering.

I rapporten peker Arbeids- og velferdsdirektoratet for øvrig på at Eitinger-rapporten, som er den siste store utredningen om krigspåkjenninger, snart er 20 år gammel. Denne hadde heller ikke særskilt fokus på barn, og det er derfor en mulighet for at det i løpet av disse årene kan være generert ny kunnskap om hva slike påkjenninger eventuelt kan medføre av påkjenninger og senskader hos barn. På denne bakgrunn har direktoratet igangsatt et arbeid med å fremskaffe en oppdatert, samlet psykiatrisk ekspertvurdering om senvirkninger av krigspåkjenninger hos barn. Det tas sikte på at denne skal foreligge innen utgangen av året. På basis av det som fremkommer i ekspertvurderingen vil direktoratet komme tilbake til departementet med en vurdering og forslag til videre oppfølging av saken.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Tilskudd, militære, overslagsbevilgning

Tabellen nedenfor viser budsjetterte utgifter for 2008:

	(i 1 000 kr)
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	83 000
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	128 000
Skadekur, militærpersoner	4 000
Sum (avrundet)	215 000

Utgiftene til krigspensjon er generelt beregnet etter satser pr. 1. mai 2007, og utgjør nettobeløpet etter at det er gjort fradrag i krigspensjon på grunn av samordning med ytelser fra folketrygden og yrkesskadetrygd. Utgiftene til enkepensjoner med videre inkluderer også barne- og ascendentpensjoner (pensjoner til slektninger i rett oppadstigende linje), men sistnevnte utgjør en svært beskjeden andel av utgiftene.

Det foreslås bevilget 215 mill. kroner for 2008.

Post 71 Tilskudd, sivile, overslagsbevilgning

Antall invalidepensjonister viser en jevnt synkende tendens. Tabellen nedenfor viser budsjetterte utgifter for 2008:

	(i 1 000 kr)
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	209 000
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	311 000
Skadekur, sivilpersoner	10 000
Sum (avrundet)	530 000

Det foreslås bevilget 530 mill. kroner for 2008.

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd	662 000	698 000	658 000
	Sum kap. 664	662 000	698 000	658 000

Anslag over antall pensjonister og normalpensjoner for 2007[1]

Pensjonsart	Antall	Årlige normal-pensjoner (1 000 kr)	Gjennom-snittlig pensjon pr. år (kr)
Alderspensjon før 67 år	7 060	1 079 000	152 833
Alderspensjon etter 67 år	6 400	73 000	11 328
Enkepensjon m.m.	6 500	90 000	13 846
Samlet	19 960	1 242 000	62 224

[1] Andre pensjonsarter enn alderspensjon før 67 år løper etter overgansregler

Innledning

Formålet med pensjonstrygden for sjømenn er å gi arbeidstakere på skip mv. førtids alderspensjon fra fylte 60 til 67 år. Ordningen forvaltes av Pensjonstrygden for sjømenn

Hovedtrekk ved regelverket

Lov om pensjonstrygd for sjømenn er av 3. desember 1948 nr. 7. Trygden omfatter som hovedregel norske statsborgere og personer med fast bopel i Norge, som er tilsatt som arbeidstakere på norskregistrerte skip på 100 brutto registertonn eller mer.

Pensjonene

Fullt opptjent alderspensjon fra 1. mai 2007

	Kroner pr. år
360 fartsmåneder opptjent som underordnet før 1. mai 1993	156 341
360 fartsmåneder opptjent som underordnet etter 30. april 1993	182 801
360 fartsmåneder opptjent som overordnet	218 876
Maksimalt inntektsprøvd pensjonstillegg	50 342

Det ytes et inntektsprøvd pensjonstillegg til personer som har vært i yrket fram til pensjonsalderen. Tillegget er midlertidig, og skal nedtrappes for framtidige årskull ettersom det bygges opp tariffestede suppleringspensjoner i størstedelen av næringen.

Finansiering

Etter lov om pensjonstrygd for sjømenn § 8 dekkes utgiftene til pensjoner ved avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Trygden er garantert av staten.

Etter § 15 skal staten dekke den beregnede del av pensjonsutgiftene som skyldes:

- tillegg for fartstid under andre verdenskrig,
- enkepensjoner etter arbeidstakere som sluttet i pensjonsgivende tjeneste før 1. september 1939, og
- utenlandsk hvalfangst.

Staten skal dessuten gi et årlig tilskudd på 8 mill. kroner fra og med 1983. Videre må staten dekke underskuddet i trygden på grunn av sin garanti.

Resultatrapport

I 2006 var avgangen av antall pensjonister 2 806 mens tilgangen var 1 733, det vil si en netto avgang på 1 073 pensjonister. Pr. 31.desember 2006 var det i alt 22 090 pensjonister.

Hovedprioriteringer for Pensjonstrygden for sjømenn i 2006 var løpende analyser av trygdens økonomiske situasjon, en kvalitativ og effektiv administrasjon, brukerservice, samt forenkling og fornyelse, herunder kvalitetssikring av medlemsregisteret.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Pensjonstrygden for sjømenn finansieres etter et utligningssystem, og har hatt underskudd siden 1994. Den viktigste årsaken til dette er at det er færre aktive sjøfolk nå enn i store deler av etterkrigstiden. I henhold til sjømannspensjonstrygdloven § 14 har de årlige underskuddene vært dekket av reguleringsfondet. Dette fondet ble brukt opp i 2003, og staten må dekke trygdens underskudd på grunn av sitt garantiansvar. Det er prioriterte oppgaver for Pensjonstrygden å foreta løpende analyser av den økonomiske situasjonen, og å fortsette arbeidet med å forenkle saksbehandlingen. Videre er det en prioritert oppgave å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid.

Det er foretatt beregninger over kontantverdien av statens garantiansvar pr.1. januar 2007 ut fra aktuelle data i Pensjonstrygdens pensjonsregister og medlemsregister. Beregningene viser at med uendret antall medlemmer, 3 pst. grunnbeløpsøkning pr. år og 3 pst. realrente, utgjør kontantverdien av statsgarantien rundt 3 754 mill. kroner for perioden 2006-2017. Med disse forutsetningene vil trygden være i økonomisk balanse fra 2017 og senere gå med et stadig økende overskudd.

Stortingets vedtak 23.april 2007 om pensjonsreformen innebærer blant annet fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år. Departementet arbeider med tilpasninger i supplerende pensjonsordninger, og vurderer tilpasning av pensjonstrygden for sjømenn til nytt pensjonssystem.

Budsjettforslag for 2008

Bevilgningen består av tilskudd til dekning av krigsfartstillegg med videre etter lovens § 15, som anslås til 128 mill. kroner. I tillegg skal trygdens underskudd dekkes i henhold til lovens § 8 om statsgarantien. Underskuddet anslås til 530 mill. kroner.

I alt foreslås det bevilget 658 mill. kroner i 2008.

Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd	849 496	950 000	1 090 000
	Sum kap. 666	849 496	950 000	1 090 000

Innledning

I tilknytning til inntektsoppgjøret for 1988 ble det fra 1. januar 1989 etablert en ordning med avtalefestet pensjon (AFP) med statstilskudd i privat sektor. I tillegg er det inngått lignende avtaler for offentlig ansatte. Utgifter for statsansatte er budsjettert under Fornyings- og administrasjonsdepartementet kap. 1542 Tilskudd til Statens Pensjonskasse. Pensjonsalderen i AFP-ordningen er i dag 62 år.

Formålet med AFP-ordningen var opprinnelig å gi slitne arbeidstakere med lange yrkeskarrierer mulighet til å gå frivillig av med alderspensjon før de nådde pensjonsalderen i folketrygden. I dag er om lag 65 pst. av landets yrkesaktive omfattet av AFP-ordningen. Andelen i aldersgruppen 62-67 år er imidlertid noe høyere, om lag 75 pst omfattes her av AFP-ordningen. De som omfattes arbeider innenfor områder der det er tariffavtaler og hvor AFP inngår i tariffavtalen. AFP-ordningen fremstår i dag som en generell tidligpensjonsordning for de gruppene som omfattes.

Etter lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskudd til ordninger for AFP, dekker staten 40 pst. av de årlige utgiftene til pensjoner, eksklusivt AFP-tillegget, for 64-, 65- og 66-åringer på kapittel 666 post 70. De øvrige utgiftene dekkes av arbeidsgiverne. For 62- og 63-åringer finansieres ordningen i privat sektor fullt ut av arbeidsgiverne. I tillegg bidrar staten indirekte til finansiering gjennom skattemessig gunstig behandling av pensjonen og ved godskriving av pensjonspoeng i folketrygden etter uttak av AFP.

Hovedtrekk ved regelverket

AFP gir den enkelte rett til å gå av med pensjon på bestemte vilkår før fylte 67 år. Vedkommende må være i inntektsgivende arbeid på pensjoneringstidspunktet. Pensjonering forutsetter opphør eller reduksjon av inntektsgivende arbeid. AFP beregnes i hovedsakt som folketrygdens uførepensjon.

AFP-mottakere i NHO-LO og YS-området får i tillegg utbetalt 950 kroner pr. måned skattefritt fra sluttvederlagsordningen (AFP-tillegg). Avtalene innenfor finansnæringen og NAVO-området gir pensjonistene et skattepliktig AFP-tillegg på 1 700 kroner pr. måned, slik ordningen også er i offentlig sektor. Tillegget finansieres i sin helhet av arbeidsgiverne.

AFP-pensjonen skal reduseres dersom pensjonisten har arbeidsinntekt. Pensjonen reduseres med samme prosentsats som den nye arbeidsinntekten utgjør av tidligere arbeidsinntekt.

AFP kan ikke gis i kombinasjon med uførepensjon, etterlattepensjon, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

Det er bare ordningene i privat sektor som får statstilskudd på kapittel 666 post 70. I kommunal og statlig sektor dekker arbeidsgiver utgiftene fullt ut.

Utgiftene til AFP på kap. 666, var i 2006 på 849,5 mill. kroner, mot 784,1 mill. kroner i 2005. Målt i løpende priser var dette en økning på 65,4 mill. kroner, eller 8,3 pst. Til sammenligning økte utgiftene med 4,1 pst. fra 2004 til 2005.

I følge vedtektene for LO/NHO-ordningen skal premien til AFP-ordningen fastsettes slik at det tas sikte på et fondsopplegg som er tilstrekkelig til å dekke pensjonsforpliktelsene ved et opphør av ordningen. Dette fondet utgjorde 1 302,6 mill. kroner pr 31.12.2006, i følge ordningens årsrapport for 2006. I årsrapporten uttales det videre at fondet dermed har en beregnet underdekning på om lag 1,9 mrd. kroner i forhold til det nevnte målet. Departementet er i dialog med LO/NHO om hvordan underdekningen skal håndteres.

Antall stønadsmottakere og kjennetegn ved disse

Antallet AFP-pensjonister er påvirket både av demografiske forhold, situasjonen i arbeidsmarkedet, normdanning og av endringer i regelverket. Ved utgangen av 2006 mottok i alt 41 282 pensjonister AFP, hvorav 19 536 i privat sektor. Totalt kom det til 12 992 nye AFP-pensjonister i 2006, 5 811 av disse fra privat sektor. Av befolkningen totalt i alderen 62-67 år var 18,9 pst. AFP-pensjonister pr. 31. desember 2006. Blant de nye alderspensjonistene i 2006 hadde 21,9 pst. vært AFP-pensjonister før de ble alderspensjonister.

Antall pensjonister med AFP i privat sektor, og gjennomsnittlig årlig pensjon (uten AFP-tillegg og ektefelletillegg) fordelt etter alder. Menn og kvinner, pr. 31. desember 2006

	Antall			Gjennomsnittlig pensjon		
Alder	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	19 536	13 680	5 856	180 799	198 477	139 501
herav 64-67 år[1]	12 453	8 760	3 693	181 585	199 595	138 862

[1] Overgangen fra AFP til alderspensjon skjer måneden etter at pensjonisten fyller 67 år.

Antall AFP-pensjonister i privat sektor økte fra 17 888 til 19 536 fra 2005 til 2006. AFP-pensjonistene i 2006 fordelte seg med ca. 17 300 innen LO/NHO-ordningene, vel 1 400 innen finansnæringen, og om lag 840 personer fra NAVO.

I 2006 var gjennomsnittlig årlig pensjon for alle AFP-pensjonister i privat sektor om lag 180 800 kroner. Gjennomsnittlig pensjon var høyere for menn enn for kvinner. Ved utgangen av 2006 var den gjennomsnittlige pensjonsgraden 94,3 pst. for aldersgruppen 62-67 år og 95,2 pst. for aldersgruppen 64-67 år. 11,2 pst. av AFP-pensjonistene i privat sektor hadde redusert pensjon på grunn av kombinasjon av arbeid og pensjon ved utgangen av 2006. Dette er en økning fra 2005 da tilsvarende andel var 9,6 pst.

Antall pensjonister med AFP under kap. 666 AFP, post 70 Statstilskudd (privat sektor, 64-67 år), pr. 31. desember 2006 og endring fra året før. Menn og kvinner 2002, 2005-2006

	Antall			Endring i pst. fra året før		
År	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002	11 041	8 008	3 033	7,9	7,7	8,3
2005	11 650	8 255	3 395	-0,5	-1,5	2,0
2006	12 453	8 760	3 693	6,9	6,1	8,8

Antall AFP-pensjonister i privat sektor i alderen 64-67 år har i perioden 2002-2005 ligget stabilt på drøye 11 000 personer. Pga. økt befolkning i den aktuelle aldersgruppen samt høyere sysselsetting blant personer i AFP-alder, økte imidlertid antall mottakere fra 2005 til 2006. Økningen vil fortsette resten av tiåret etter hvert som de store etterkrigskullene kommer i denne aldersgruppen (1945-kohorten vil kunne gå av med AFP for første gang i 2007)

Antall nye pensjonister etter alder på pensjoneringstidspunktet, pr. år totalt (offentlig og privat sektor 62-67 år)

År	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	Totalt
2002	5 551	1 102	652	724	226	9	8 264
2005	7 183	1 416	906	1 204	403	24	11 136
2006	8 640	1 626	1 111	1 216	387	12	12 992

I 2006 var nærmere 67 pst. av de nye AFP-pensjonistene 62 år på pensjoneringstidspunktet. Tilsvarende prosentandel i 2002 var også på om lag 67 pst. I 2003 var prosentandelen om lag 62 pst., og har siden vist en jevnt stigende tendens. Antallet nye AFP-pensjonister er bl.a. påvirket av at befolkningen i alderen 62-67 år økte i årene 2002-2006. Ved utgangen av 2006 var om lag 12 pst. av 62-åringene og om lag 23 pst. av 66-åringene AFP-pensjonister.

Antall nye AFP-pensjonister under kap. 666 AFP post 70 Statstilskudd (privat sektor, 64-67 år), i løpet av året og prosentvis endring fra året før. Menn og kvinner 2002,2005-2006

	Antall			Endring i pst. fra året før		
År	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002	4 048	2 937	1 111	4,0	4,4	3,1
2005	4 150	2 889	1 261	-1,1	-4,1	6,3
2006	4 891	3 408	1 483	17,9	18,0	17,6

Andel som tar ut AFP av antall mulige

Tabellen nedenfor viser andelen AFP-pensjonister på hvert alderstrinn i forhold til antall som hadde anledning til å ta ut AFP. For alderen 63-66 er uttaksratene også medregnet de som har gått av med AFP tidligere år. Beregningene viser at noe over ¼ av de som kan ta ut AFP, gjør det ved første mulige anledning, altså ved 62 år. Over 70 pst. av mennene og over 60 pst. av kvinnene som tilfredsstiller kravene for AFP har valgt å ta ut AFP-pensjon ved 66 år, gitt at vedkommende ikke har forlatt arbeidslivet gjennom andre ordninger (blant annet uførepensjon).

Andel AFP-pensjonister av antall mulige AFP-pensjonister etter alder. 2006[1]

		Alder pr. 31.12.2006[2]				
Sektor	Kjønn	62	63	64	65	66
Privat	Menn	31,7	48,2	60,7	69,2	76,1
	Kvinner	30,9	47,7	57,0	65,4	70,5
Kommunal	Menn	27,8	42,4	48,2	63,4	70,4
	Kvinner	24,1	34,9	41,8	51,3	59,2
Stat	Menn	15,1	25,0	31,5	48,0	55,1
	Kvinner	20,0	30,0	37,5	48,5	55,8
I alt	Menn	28,5	43,6	53,8	64,7	71,8
	Kvinner	25,4	37,9	45,8	55,5	62,3

1 Uttaksratene er beregnet som andelen AFP-pensjonister på ulike alderstrinn av alle som var yrkesaktive i AFP-foretak og oppfylte opptjeningskravet for AFP ved 61 år, og som ikke hadde forlatt arbeidsstyrken av andre grunner (uførepensjon, død mv.). Tabellen reflekterer ikke avgang fra AFP-ordningen.

2 Siden alder er målt ved utgangen av året vil den målte kohorten i gjennomsnitt være 1/2 år eldre enn det som oppgis i tabellen.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Det er generelt en større andel som velger å ta ut AFP i privat sektor enn i offentlig sektor. Dette kan skyldes enkelte forskjeller i regelverket mellom de private og de offentlige ordningene. 76 pst. av mennene i privat sektor har gått av med AFP ved 66 år, og knappe 32 pst. har gått av allerede ved 62 år. De laveste uttakene av AFP finner vi blant statsansatte. Ved 66 år har vel halvparten (55 pst.) av statsansatte benyttet seg av AFP. Det er en noe større andel kvinner enn menn som benytter den statlige ordningen ved første anledning. Dersom vi sammenligner totaltallene for menn og kvinner med tilsvarende tall for 2005, ser vi at uttaksratene for kvinner har økt svakt for alle alderstrinn. For menn er bildet mer blandet, uttaksratene går ned for aldersgruppen 63-65 år, mens uttaksratene øker svakt for 62-åringer og 66-åringer.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Andelen av befolkningen mellom 62 og 67 år som tar ut AFP, har ligget stabilt på mellom 18 og 19 pst. i årene etter 2000. Som følge av den demografiske utviklingen, med et økende antall eldre i alderen 62-67 år, er det grunn til å forvente en sterk økning i antall AFP-mottakere i årene framover. Økende sysselsetting i denne aldersgruppen, særlig blant kvinner, vil bidra til ytterligere økning. I følge de siste befolkningsframskrivningene til SSB vil antall personer i AFP-alder (aldergruppen 62-67 år) øke fra ca. 218 000 ved utgangen av 2006 til 279 000 ved utgangen av 2010.

Det vises til omtale av utviklingen i forventet pensjoneringsalder under kap. 2670 Alderdom.

Utvalg som skal utforme ny AFP-ordning

Dagens AFP-ordninger er tidligpensjonsordninger som kan utbetale pensjon til personer i alderen 62-66 år, mens alderspensjonen fra folketrygden utbetales fra fylte 67 år. I det nye pensjonssystemet åpnes det for fleksibelt uttak av alderspensjon fra fylte 62 år, og i St.meld. nr. 5 (2006–2007) foreslår Regjeringen at AFP omgjøres til et årlig påslag til alderspensjonen fra folketrygden. Det er derfor behov for å tilpasse AFP-ordningen til dette.

Til å utforme ny AFP-ordning for privat sektor som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet nedsatt et eget utvalg som skal ledes av arbeids- og inkluderingsministeren. Utvalget består ellers av arbeidslivets parter representert ved lederne for de største organisasjonene. Utvalget skal etter planen være ferdig med arbeidet innen utgangen av året.

Budsjettforslag for 2008

For 2008 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig pensjonsnivå på 190 000 kroner (ekskl. AFP-tillegget). Gjennomsnittlig antall pensjonister som staten gir tilskudd for er beregnet til 14 400 personer.

Det foreslås bevilget 1 090 mill. kroner i statstilskudd til AFP i privat sektor for 2008

Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd, *overslagsbevilgning*	213 857	248 000	275 000
	Sum kap. 667	213 857	248 000	275 000

Innledning

En ordning med supplerende stønad for personer med kort botid i Norge ble innført fra 2006. Formålet er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon.

Hovedtrekk ved regelverket

Stønaden reguleres av, lov 29. april 2005 om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge, og er ikke en folketrygdytelse

Stønaden skal prøves mot alle typer inntekt hos stønadsmottakeren og eventuell ektefelle/samboer/registrert partner. Det er uten betydning om inntekten er fra Norge eller utlandet. Dersom det foreligger formue utover det vanlige, kan dette føre til avslag på supplerende stønad. Stønadsretten bortfaller ved opphold i utlandet i mer enn 90 dager, enten i sammenheng eller til sammen i løpet av en stønadsperiode. Det kreves personlig frammøte for å sette fram krav om stønaden. Supplerende stønad gis for inntil 12 måneder av gangen.

Resultatrapport – utviklingen i 2006

Ordningen er ny fra 2006. Etter en betydelig økning de første tre månedene, var det i en moderat økning i antall stønadsmottakere resten av året.

Utvikling i antall stønadsmottakere og stønadsbeløp pr. 31.12.2006

	Antall stønads-mottakere	Andel med redusert ytelse, prosent	Gjennom-snittlig ytelse
Menn	883	68,9	91 468
Kvinner	1 518	62,2	93 906
I alt	2 401	64,6	93 009

Utfordringer og hovedprioriteringer

Formålet med ordningen er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon. Stortinget har bedt Regjeringen om å legge fram en evaluering av ordningen to år etter iverksetting. Arbeids- og velferdsetaten har ansvar for oppfølging av ordningen.

Budsjettforslag for 2008

Aktuell populasjon er innvandrere over 67 år som kom til Norge da de var 27 år eller eldre og nordmenn som kommer hjem etter lange utenlandsopphold. Det vil da ikke være mulig å opptjene/bo seg til full ytelse fra folketrygden.

Det legges til grunn at gjennomsnittlig stønadsbeløp blir på kr. 107 632 og at gjennomsnittlig antall mottakere blir 2 600 i 2008.

Det foreslås bevilget 275 mill. kroner på denne posten i 2008

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2670	Alderdom	90 680 229	93 488 000	101 101 000	8,1
	Sum kategori 29.70	90 680 229	93 488 000	101 101 000	8,1

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	90 680 229	93 488 000	101 101 000	8,1
	Sum kategori 29.70	90 680 229	93 488 000	101 101 000	8,1

Kap. 2670 Alderdom

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	35 433 542	36 100 000	38 425 000
71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	50 298 965	52 680 000	58 000 000
72	Ventetillegg, *overslagsbevilgning*	85 431	68 000	56 000
73	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	4 862 291	4 640 000	4 620 000
	Sum kap. 2670	90 680 229	93 488 000	101 101 000

Plantall –alderspensjonister –gjennomsnittlige pensjoner m.v.

	2006[1]	2007	2008
Antall alderspensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	634 216	638 655	641 590
Antall alderspensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12	580 660	588 715	594 470
Antall alderspensjonister med ventetillegg pr. 31.12.	6 950	5 480	4 165
Antall alderspensjonister med særtillegg pr. 31.12.	184 800	176 970	169 700
Gjennomsnittlig pensjon i alt, inklusive etterbetalinger, kroner	143 351	152 853	157 620
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	56 052	58 922	59 926
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	87 078	93 870	97 804
Gjennomsnittlig ventetillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	10 858	11 358	11 615
Gjennomsnittlig særtillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	25 795	26 700	26 655

[1] Tallene er de siste oppdaterte plantallene for 2007 og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2006-2007).

Innledning

Formålet med folketrygdens alderspensjon er å sikre inntekt for personer som har fylt 67 år.

Folketrygden gir en grunnsikring i form av grunnpensjon og særtillegg (minstepensjon), og en viss standardsikring i forhold til tidligere arbeidsinntekt gjennom tilleggspensjonen.

Hovedtrekk i regelverket

Alderspensjonen kan bestå av følgende komponenter:

- grunnpensjon
- tilleggspensjon
- særtillegg
- forsørgingstillegg for ektefelle og barn
- ventetillegg

Alderspensjon til personer mellom 67 og 70 år reduseres eller faller bort, dersom vedkommende har en årlig arbeidsinntekt/pensjonsgivende inntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Pensjonen avkortes med 40 pst. mot den delen av inntekten som overstiger 2 G. En som har en alderspensjon på 175 000 kroner vil kunne tjene om lag 570 000 kroner før pensjonen faller helt bort. Arbeidsinntekt over 1 G gir fortsatt pensjonsopptjening til og med det året en fyller 69 år.

Grunnpensjon

Grunnpensjonen fastsettes uavhengig av tidligere inntekt. For en enslig pensjonist utgjør grunnpensjonen 100 pst. av folketrygdens grunnbeløp ved 40 års trygdetid (vanligvis botid i Norge). For å få rett til grunnpensjon kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid. Ved kortere trygdetid enn 40 år reduseres grunnpensjonen forholdsmessig.

Grunnpensjonen til gifte pensjonister utgjør 85 pst. av G fra 1. mai 2005. Samboere som har vært gift med hverandre, har/har hatt felles barn eller har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene, og registrerte partnere, får grunnpensjon på samme nivå som gifte

Tilleggspensjon

Tilleggspensjonen beregnes på bakgrunn av den pensjonsgivende inntekten vedkommende har hatt som yrkesaktiv. Opptjeningstiden for full tilleggspensjon er 40 år. Det er bare personer som er født i 1940 eller senere som kan oppnå 40 års opptjeningstid innen de fyller 67 år.

Gjenlevende ektefelle er berettiget til det høyeste beløpet av egenopptjent tilleggspensjon og et beløp som tilsvarer 55 pst. av summen av egen og avdødes tilleggspensjon.

Særtillegg

Det ytes et særtillegg til pensjonister som ikke har rett til tilleggspensjon eller som har tilleggspensjon som er mindre enn særtillegget. Særtillegget faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon. Personer som får særtillegg (fullt tillegg er 79,33 pst. av G) regnes som minstepensjonister.

En minstepensjonist som forsørger ektefelle over 60 år får samme særtillegg som ektepar med minstepensjon (158,66 pst. av G). Reglene for ektefeller gjelder også for samboere som tidligere har vært gift med hverandre eller har felles barn.

Forsørgingstillegg for ektefelle og barn

Til alderspensjonist som forsørger ektefelle/samboer/partner kan det ytes ektefelletillegg som utgjør 50 pst. av pensjonistens grunnpensjon. Ektefelletillegget er inntektsprøvd. Til alderspensjonist som forsørger barn under 18 år ytes det inntektsprøvd barnetillegg.

Ventetillegg

Fra 1. januar 1973 til ordningen opphørte 1. april 1984 ble det opptjent et ventetillegg for personer som ikke tok ut hel alderspensjon mellom 67 og 70 år. Ved utgangen av 2006 var det 7 024 pensjonister som mottok ventetillegg.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

År	Løpende kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)	2004 kroner[1] (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)
2002	72 685	3 987	5,8	84 875	486	0,6
2005	85 972	4 317	5,3	88 981	1 677	1,9
2006	90 680	4 708	5,5	90 680	1 699	1,9

[1] Utgifter i 2005 kroner er deflatert med gjennomsnittlig grunnbeløp for 2006=62 161 kroner.

Fra 2005 til 2006 økte utgiftene til alderspensjon med 5,5 pst. Regnet i fast grunnbeløp var økningen 1,9 pst. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte med 3,5 pst. I tillegg øker utgiftene til tilleggspensjon mer enn grunnbeløpet, siden folketrygdens tilleggspensjonssystem fortsatt er under oppbygging. Først med kullet som blir 67 år i 2007, er det mulig å gå av med full pensjonsopptjening (40 år) ved fylte 67 år. Stadig høyere opptjening av tilleggspensjon innebærer at færre blir minstepensjonister. Av den grunn går utgiftene til særtillegg ned.

Alderspensjonister pr. 31.desember 2002, 2005 og 2006, og endring fra foregående år

	I alt		Minstepensjonister		Minstepensjonister i pst. av alle alderspensjonister		
År	Antall	Endring	Antall	Endring	I alt	Menn	Kvinner
2002	624 054	-2 524	217 862	-8 400	34,9	11,0	51,6
2005	629 337	3 669	192 022	-7 809	30,5	9,1	45,8
2006	634 216	4 879	184 123	-7 899	29,0	8,5	43,8

Etter en periode med moderat nedgang i antall alderspensjonister, begynte antallet å øke fra 2004. Det forventes en fortsatt økning de nærmeste årene. Andelen minstepensjonister har falt fra om lag 35 pst. til om lag 29 pst. siden 2002. Det er fortsatt en høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette skyldes at kvinnene gjennomgående har hatt en lavere yrkestilknytning og lavere inntekt. Blant kvinner som blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive. Andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å gå ytterligere ned i årene fremover. 52 pst. av kvinnene med alderspensjon var minstepensjonister i 2002. Ved utgangen av 2006 er prosentandelen sunket til 44. For menn var prosentandelen henholdsvis 11 og 8,5. Andelen minstepensjonister blant nye pensjonister i 2006 22,3 pst. for menn og 37,8 pst. for kvinner.

Rapportering for 2006

Rapportering i forhold til målstruktur

Vi viser til oversikt over hovedmål og delmål innledningsvis under resultatområde 7. For 2006 rapporteres det i henhold til følgende:

Delmål 1.1 Sikre en utvikling i gjennomsnittspensjon i tråd med lønnsveksten

– Utvikling i sammensetning av alderspensjonisters inntekt

– Utviklingen av gjennomsnittspensjon og gjennomsnittlig minstepensjon
– Utviklingen av gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister
– Grunnbeløpsøkning sammenliknet med lønnsvekst

Delmål 2.1 Øke gjennomsnittsalderen ved pensjonering

– Yrkesaktivitet for befolkningen i alderen 68-69 år
– Utviklingen i forventet pensjoneringsalder (alder, uføre, AFP)
– Nye alderspensjonister med tidligere uførepensjon eller AFP

Utvikling i sammensetning av alderspensjonisters inntekt.

Sammensetning av alderspensjonistenes inntekt. Gjennomsnitt 2000-2005. Faste 2005-kroner[1]

		2001	2002	2003	2004	2005
Totalt:	Samlet inntekt[2]	178 300	187 900	193 200	199 200	219 700
	Alderspensjon	115 200	121 000	126 200	132 700	136 900
	Tjenestepensjon	30 900	32 600	33 900	35 800	37 200
	Annen inntekt[3]	32 100	34 300	33 000	30 800	45 600
Kvinner:	Samlet inntekt[2]	147 400	154 500	158 400	162 200	172 200
	Alderspensjon	101 100	105 900	110 100	115 400	118 800
	Tjenestepensjon	22 900	24 500	25 700	27 500	28 900
	Annen inntekt[3]	23 400	24 200	22 400	19 300	24 500
Menn:	Samlet inntekt[2]	222 800	236 100	243 000	251 900	287 000
	Alderspensjon	135 700	143 000	149 400	157 300	162 600
	Tjenestepensjon	42 500	44 300	45 600	47 500	48 900
	Annen inntekt[3]	44 500	48 800	48 100	47 100	75 600

1 Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.
2 Samlet inntekt er summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer.
3 Annen inntekt er kapitalinntekt, yrkesinntekt, andre overføringer med mer.
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for personer og familier.

Pensjonistenes inntekter har økt i forhold til konsumprisindeksen i perioden. Alderspensjonens andel av inntekten økte fra 65 pst. i 2001 til 67 pst. i 2004, men gikk ned til 62 pst i 2005 som følge av en betydelig økning i kapitalinntektene for menn.

I 2005 var om lag 62 pst. av alderspensjonistenes samlede inntekter alderspensjon fra folketrygden, mens tjenestepensjon utgjorde i gjennomsnitt om lag 17 pst. av samlet inntekt. For menn utgjorde pensjonene samlet 74 pst. av inntekten, og for kvinner om lag 86 pst.

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og gjennomsnittlig minstepensjon

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og gjennomsnittlig minstepensjon, 2006 kroner[1]

	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002	124 800	147 500	108 900	89 500	84 000	90 300
2005	141 000	167 700	121 900	96 400	83 800	98 200
2006	144 200	171 600	124 400	96 700	82 300	98 700

1 Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.

Gjennomsnittlig alderspensjon, regnet i faste 2006-priser, økte med 15,5 pst. fra 2002 til 2006. Økningen skyldes dels økningen i grunnbeløpet, men også at pensjonssystemet fortsatt er under oppbygning. I tillegg er det flere med tilleggspensjon. Økningen var større for menn enn for kvinner, henholdsvis 16,3 pst. og 14,2 pst. Det antas at kvinner etter hvert vil få en høyere prosentvis økning enn menn. Dette skyldes ordningen med omsorgspoeng som trådte i kraft i 1992 og en økende yrkesdeltakelse blant kvinner.

Fra 1. mai 2007 utgjør den årlige minstepensjonen kroner 119 820 for enslige, kroner 109 800 for minstepensjonist gift eller samboende med minstepensjonist, og kroner 106 236 for minstepensjonist gift med tilleggspensjonist. For enslige personer som tok ut alderspensjon fra 1. mai 2007, og er født i 1940, var høyest oppnåelig pensjon fra folketrygden kroner 311 100 i året.

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister[1], og andel minstepensjonister

	Gjennomsnittlig alderspensjon for nye alderspensjonister, 2006 kroner[1]			Andel minstepensjonister av nye alderspensjonister, pst.		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2002	132 000	158 900	108 100	26,7	6,5	44,7
2005	151 600	180 800	124 600	22,9	5,4	39,1
2006	155 500	185 000	127 800	20,8	4,9	35,7

[1] Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.

Kvinnenes økte arbeidsstilknytning gir seg utslag i at kvinnenes egen opptjening av tilleggspensjon er blitt høyere, og øker også noe raskere enn menns opptjening. Gjennomsnittlig pensjon for nye pensjonister økte med 18,2 pst. for kvinner og 16,4 pst. for menn fra 2002 til 2006. Denne trenden forventes å fortsette.

Grunnbeløpsøkning sammenlignet med lønnsvekst

Inntektsutviklingen for alderspensjonister og lønnstakere, prosentvis økning

	2002	2003	2004	2005	2006	Gjennomsnitt 2002-2006
Folketrygdpensjon						
– Grunnbeløp	5,2	5,1	3,9	3,3	3,5	4,2
– Minstepensjon for enslige	5,2	5,1	3,9	3,3	3,5	4,2
– Minstepensjon for ektepar	5,2	7,4	6,0	4,9	4,0	5,5
Lønnstakere	5,7	4,5	3,5	3,3	4,1	4,2

Kilde: St.prp.nr.83 (2006-2007) Om trygdeoppgjøret 2007

Grunnbeløpet i folketrygden økte i perioden 2002-2006 med gjennomsnittlig 4,2 pst. pr. år. Årslønnsveksten for alle grupper var på 4,2 pst. pr. år i perioden 2002-2006. Utviklingen i minstepensjonene blir bestemt av utviklingen i grunnbeløpet og i satsene for særtillegg. Da satsene for særtillegget ikke har vært endret, har minstepensjonen for enslige økt i takt med grunnbeløpet. Minstepensjonen for ektepar økte relativt sett mer. Dette har sammenheng med at grunnpensjonen for gifte og samboende pensjonister ble økt fra 0,75 G til 0,8 G fra 1. mai 2003, til 0,825 G fra 1. mai 2004 og endelig til 0,85 G fra 1. mai 2005.

Etter Stortingets retningslinjer for reguleringen av grunnbeløpet, skal pensjonister med pensjon fra folketrygden ha en inntektsutvikling minst på linje med utviklingen for yrkesaktive. Til grunn for reguleringen skal ligge ventet inntektsutvikling for lønnstakere i alt i reguleringsåret etter justering av grunnbeløpet for avvik mellom ventet og reell lønnsøkning siste år.

Yrkesaktivitet for befolkningen i alder 68-69 år

Yrkesaktivitet for befolkningen i alder 68[1]-69 år

	Antall	Andel yrkesaktive, pst.[2]	Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for de yrkesaktive, målt i G
2001	64 982	30,0	1,21
2002	62 506	30,8	1,30
2003	62 186	30,8	1,32
2004	63 137	30,9	1,39
2005	65 421	31,4	1,45

1 Bare de personene som er fylt 68 år har hatt mulighet for å være alderspensjonist hele året.
2 Yrkesaktive er definert som personer med pensjonsgivende inntekt høyere enn null.

Med virkning fra 2002 ble fribeløpet for arbeidsinntekt ved siden av alderspensjonen økt fra en til to ganger grunnbeløpet. Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for pensjonister med redusert pensjon, var i 2002 på om lag 4,4 ganger grunnbeløpet (G), mot om lag 3,2 G i 2001.

Utvikling i forventet pensjoneringsalder

Gjennom intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv er det et sentralt mål å øke avgangsalderen fra arbeidslivet. Videre er det i Stortingets vedtak om å reformere folketrygdens alderspensjonssystem en sentral målsetting å stimulere folk til å stå lengre i arbeid. I henhold til dette er det også rapportert på følgende:

Forventet pensjoneringsalder, alderspensjon, uførepensjon og AFP

	Ved fylte 50 år		
	I alt	Menn	Kvinner
Gjennomsnitt 1987-1990	63,3	63,5	63,1
Gjennomsnitt 1991-1996	64,3	64,4	64,3
2001	63,5	63,8	63,4
2002	63,5	63,7	63,3
2003	63,3	63,6	63,1
2004	63,3	63,6	63,1
2005	63,5	63,9	63,2
2006	63,5	64,0	63,2

Forventet pensjoneringsalder i et gitt år, er definert som den alderen en tilfeldig valgt person forventes å bli pensjonert, gitt pensjoneringsmønsteret i året. Tabellen viser utviklingen i forventet pensjoneringsalder for 50-åringer (der en ser bort fra uførepensjonering før 50 år). Forventet pensjoneringsalder gikk svakt ned de første to årene etter at avtalen om et inkluderende arbeidsliv trådte i kraft i 2001, men har igjen økt de to siste årene, slik at den i dag er den samme som i 2001, begge kjønnene sett under ett. Dagens nivå er en reduksjon med knapt ett år fra årene 1991-96 da forventet pensjoneringsalder var 64,3 år i gjennomsnitt. Nedgangen tilskrives nedsatt aldersgrense for Avtalefestet pensjon, som ble endret fra 64 år i 1996 til 62 år i 1998. Forventet pensjoneringsalder var høy i årene 1991-1996 , hovedsakelig som en følge av innstramming i de medisinske vilkårene for rett til uførepensjon i 1991. Forventet pensjoneringsalder er i dag 2-3 måneder høyere enn gjennomsnittet for 1987-1990.

Utviklingen i pensjoneringsmønsteret de siste 20 årene er karakterisert ved en økning i tilbøyeligheten til å bli pensjonert mellom 62 og 67 år som følge av økt bruk av AFP, og samtidig en betydelig reduksjon i tilbøyeligheten til å gå over på uførestønad (uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad) mellom 50 og 62 år.

Nye alderspensjonister med tidligere uførepensjon eller AFP

Andel nye alderspensjonister mellom 67 og 70 år med forutgående uførepensjon eller AFP pr 31. desember 2002,2005 og 2006

År	Antall nye alders-pensjonister	Andel med forutgående uførepensjon, pst.	Andel med forutgående AFP, pst.
2002	33 197	43,3	20,0
2005	37 050	42,6	23,6
2006	38 604	42,7	21,9

Blant de nye alderspensjonistene i 2006, hadde 64,6 pst. vært AFP- eller uførepensjonister før de ble alderspensjonister. Fra 2002 til 2006 har andelen nye alderspensjonister, som har vært AFP- eller uførepensjonister, økt med 1,3 prosentenheter, men det er en nedgang fra 2005 til 2006. Dette kommer av redusert andel nye AFP-pensjonister i 2001 og senere år. Andelen som har vært uførepensjonister har endret seg lite.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Utfordringer for pensjonssystemet

I dag går om lag 38 pst. av folketrygdens utgifter til alderspensjoner. Utgiftene forventes å øke på sikt. Mens antallet alderspensjonister i dag svarer til 21 pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder, viser framskrivninger at andelen kan øke til 40 pst. i 2050. I de siste to årene har det vært en svak økning i antall alderspensjonister, etter noen år med svak nedgang. Fra 2010 får vi gradvis en eldre befolkning. Veksten i antallet alderspensjonister skyldes at de store etterkrigskullene vil være i ferd med å gå over på alderspensjon. I dag er det om lag 630 000 alderspensjonister i Norge. I 2050 vil det være dobbelt så mange nordmenn over 67 år. Denne utviklingen vil føre til en kraftig årlig vekst i folketrygdens utgifter til alderspensjon.

Framskrivninger tilsier en økning i gjennomsnittlig pensjon i fast grunnbeløp og med dagens regelverk på omlag 28 pst. de neste 30 årene.

Kvinners yrkesdeltakelse har økt betraktelig. Dette fører til at kvinner opparbeider seg høyere pensjonsrettigheter. Dette vil gradvis og over tid bidra til færre minstepensjonister og en høyere gjennomsnittlig tilleggspensjon.

Utgiftene til alderspensjon vil således øke både som følge av at det blir flere eldre og som følge av høyere pensjonsopptjening.

Videre arbeid med pensjonsreformen

Regjeringen vil i inneværende stortingsperiode fortsette arbeidet med å reformere pensjonssystemet

Stortinget sluttet seg i vedtak av 23. april 2007 til Regjeringens forslag til ny modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden som ble presentert i St.meld. nr. 5 (2006-2007). I det nye pensjonssystemet skal alle år med arbeidsinntekt telle likt ved opptjening til alderspensjon, det skal være en tidligpensjonsordning for alle arbeidstakere fra 62 år, løpende pensjoner skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten og det skal innføres en ordning med levealdersjustering som innebærer at man må arbeide noe lenger for den samme pensjonen dersom levealderen øker fra 2010.

Regjeringen legger stor vekt på å sikre framtidens pensjoner. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem er den beste garantien for å sikre pensjonene for framtidens pensjonister. Et bærekraftig system innebærer at den økonomiske belastningen for de yrkesaktive ikke blir urimelig stor, og den framtidige alderspensjonen i folketrygden skal derfor bygge på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide. Regjeringen legger som følge av dette opp til at det skal være en sterkere sammenheng mellom arbeidsinntekt gjennom livet og årlig pensjonsytelse enn hva som er tilfellet i dag. Samtidig skal folketrygdens alderspensjon ha en god sosial profil.

Det nye pensjonssystemet skal være enkelt og forståelig. Dette er en forutsetning for å kunne ta velbegrunnede beslutninger om egen pensjoneringsatferd.

Budsjettforslag og nye tiltak for 2008

Avvikling av inntektsprøvingsregler for 67 åringer

Den sterke oppgangskonjunkturen i norsk økonomi har ført til stor etterspørsel etter arbeidskraft og markert nedgang i arbeidsledigheten. Regjeringen arbeider langs mange linjer for å øke tilgangen på arbeidskraft. Eldre arbeidstakere utgjør en betydelig ressurs i arbeidslivet, og Regjeringen ønsker å stimulere denne gruppen til å stå lengre i arbeid. Etter dagens regler får personer mellom 67 og 70 år avkortet sin pensjon med 40 pst. av arbeidsinntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp. Disse reglene om inntektsprøving kan oppleves som et hinder for å fortsette i yrkesaktivt arbeid. Regjeringen foreslår derfor å fjerne inntektsprøvingen for 67-åringer slik at denne gruppen kan arbeide så mye de vil ved siden av full pensjon. Det foreslås at endringen trer i kraft 1. januar 2008. De samlede merutgiftene blir om lag 205 mill. kroner på årsbasis, fordelt med 65 mill. kroner på post 70 og 140 mill. kroner på post 71.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Ved beregning av pensjonsutgiftene er det lagt til grunn at det totale antall pensjonister vil utgjøre om lag 641 590 personer ved utgangen av 2008 og gjennomsnittlig grunnpensjon i 2008 vil utgjøre 59 926 kroner.

Det foreslås bevilget 38 425 mill. kroner for 2008.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Andelen alderspensjonister med tilleggspensjon, av samlet antall alderspensjonister, antas å bli om lag 93 pst. ved utgangen av 2008 Gjennomsnittlig tilleggspensjon ventes å bli 97 804 kroner.

Det foreslås bevilget 58 000 mill. kroner for 2008.

Post 72 Ventetillegg, overslagsbevilgning

Antallet personer med ventetillegg er avtakende. Utgiftene er beregnet på grunnlag av antall personer med ventetillegg pr. 31. desember 2006 og forventet levealder. Antall med ventetillegg anslås til 4 165, og med et gjennomsnittelig ventetillegg på anslagsvis 11 615 kroner.

Det foreslås bevilget 56 mill. kroner for 2008.

Post 73 Særtillegg, overslagsbevilgning

Utgiftene er beregnet på grunnlag av antatt utvikling i antall alderspensjonister, plantallene for antall tilleggspensjonister i budsjettperioden og fordelingen av alderspensjonistenes tilleggspensjoner pr. 31. desember 2006

Andelen alderspensjonister med særtillegg, av samlet antall alderspensjonister, ventes å bli om lag 26 pst. ved utgangen av 2008 Gjennomsnittlig særtillegg ventes å bli kroner 26 655 i 2008.

Det foreslås bevilget 4 620 mill. kroner for 2008.

Programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2680	Etterlatte	2 365 793	2 341 800	2 435 000	4,0
2683	Stønad til enslig mor eller far	4 021 994			
2686	Gravferdsstønad	112 946	114 000	130 000	14,0
	Sum kategori 29.80	6 500 733	2 455 800	2 565 000	4,4

Stønad til enslig mor eller far er flyttet til kap. 2620 fra 2007.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	6 500 733	2 455 800	2 565 000	4,4
	Sum kategori 29.80	6 500 733	2 455 800	2 565 000	4,4

Programkategori 29.80 omfatter kapitlene 2680 Etterlatte og 2686 Gravferdsstønad.

Kapittel 2680 Etterlatte omfatter i hovedsak pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familiepleiere og barn som har mistet en eller begge foreldre. Gjenlevende ektefeller som er uføre er tatt med under kap. 2655 Uførhet, og gjenlevende over 67 år under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	1 197 694	1 220 000	1 280 000
71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	1 093 508	1 050 000	1 080 000
72	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	62 871	60 000	63 000
74	Utdanningsstønad	1 408	1 300	1 400
75	Stønad til barnetilsyn, *overslagsbevilgning*	10 312	10 500	10 600
	Sum kap. 2680	2 365 793	2 341 800	2 435 000

Plantall antall stønadsmottakere og gjennomsnittlig pensjon/stønad for gjenlevende

	2006	2007[1]	2008
Antall gjenlevende med grunnpensjon pr. 31.12	24 006	23 900	23 900
Antall gjenlevende med tilleggspensjon pr. 31.12	23 440	23 340	23 340
Antall gjenlevende med særtillegg pr. 31.12	3 837	3 800	3 800
Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn pr. 31.12	480	480	480
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	81 002	84 060	84 170
Gjennomsnittlig grunnpensjon i alt, kroner	36 314	37 575	37 525
Gjennomsnittlig tilleggspensjon i alt, kroner	43 519	45 275	45 420
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	13 812	14 360	14 410
Gjennomsnittlig stønad til barnetilsyn, kroner	21 483	22 290	22 080

[1] Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2007 og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2006-2007).

Plantall tidligere familiepleiere

	2006	2007[1]	2008
Antall pensjonister pr. 31.12.	158	150	150
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	105 195	110 700	112 910
Gjennomsnittlig grunnpensjon, kroner	58 636	61 575	62 800
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	46 291	49 130	50 110

[1] Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2007 og kan derfor avvike fra plantallene i St. prp. nr. 1 (2006-2007).

Plantall barnepensjon

	2006	2007[1]	2008
Antall barnepensjonister pr. 31.12	14 043	14 050	14 050
Gjennomsnittlig pensjon	23 652	24 925	25 420

[1] Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2007 og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2006-2007).

Innledning

Formålet med folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefeller under 67 år, tidligere familiepleiere og barnepensjon, er å sikre inntekt når forsørgeren dør eller pleieforholdet for en familiepleier er slutt. I tillegg skal ytelsene bidra til hjelp til selvhjelp.

Pensjon og overgangsstønad er inntektsprøvd og blir redusert på grunnlag av faktisk og forventet inntekt.

Hovedtrekk ved regelverket

Gjenlevende ektefelle

Ytelser til gjenlevende ektefelle gis etter bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17. Ytelsene gis også til registrerte partnere og samboere som har vært gift med hverandre eller har eller har hatt felles barn.

Retten til ytelser faller bort når den gjenlevende får uførepensjon, AFP eller fyller 67 år og får rett til egen alderspensjon.

En skilt ektefelle, som ikke har inngått nytt ekteskap før den tidligere ektefellens død, har på nærmere vilkår rett til ytelser som gjenlevende skilt ektefelle.

Pensjon til gjenlevende ektefelle

Pensjon til gjenlevende ektefelle består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller særtillegg. Full grunnpensjon tilsvarer folketrygdens grunnbeløp. En eventuell tilleggspensjon skal utgjøre 55

pst. av den tilleggspensjon den avdøde hadde eller ville ha hatt som alders- eller uførepensjonist. Det ytes særtillegg når tilleggspensjonen er lavere enn særtillegget. Dersom den gjenlevende har, eller kan forventes å få, en årlig arbeidsinntekt som er større enn 50 pst. av grunnbeløpet, skal pensjonen reduseres med et beløp som svarer til 40 pst. av den overskytende inntekten. Det skal som hovedregel legges til grunn at en gjenlevende ektefelle under 55 år kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

Overgangsstønad kan ytes til gjenlevende ektefelle, som ikke har pensjonsrett, og som enten er i en omstillingsfase etter dødsfallet, er under nødvendig utdanning eller har omsorg for små barn. Overgangsstønaden er en midlertidig ytelse som beregnes på samme måte som pensjon til gjenlevende ektefelle

Andre ytelser til gjenlevende

Det kan gis stønad til nødvendig utdanning, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid etter de samme regler som for enslig mor eller far, jf. kap. 2620.

Tidligere familiepleiere

En ugift person under 67 år, som i minst fem år har hatt nødvendig tilsyn og pleie av foreldre eller annen nærstående, kan gis pensjon eller overgangsstønad når pleieforholdet er opphørt. Full årlig pensjon svarer til folketrygdens minstepensjon for enslige (grunnbeløpet og særtillegget). Pensjonen reduseres på samme måte som for gjenlevende ektefelle, på grunnlag av den inntekt familiepleieren har eller kan forventes å få. Overgangsstønad er en midlertidig ytelse og beregnes på samme måte som pensjon.

Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn og unge under 18 år som har mistet en eller begge foreldre. Barnepensjon ytes med 40 pst. av grunnbeløpet for første barn og 25 pst. av grunnbeløpet for hvert av de øvrige barna.

Når begge foreldrene er døde, får det eldste barnet like stor pensjon som den av foreldrene som ville fått størst pensjon som gjenlevende ektefelle. Det nest eldste barnet får 40 pst. av grunnbeløpet og de øvrige barna 25 pst. av grunnbeløpet. Den samlede pensjonen deles likt mellom barna.

Barnepensjon gis som hovedregel til barnet fyller 18 år, men dersom begge foreldrene er døde, og barnet er under utdanning, gis pensjon inntil det fyller 20 år. Ved dødsfall som skyldes yrkesskade kan pensjon gis til barnet fyller 21 år.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

I nominelle beløp har utgiftene over kap. 2680 økt med 4,5 pst. i perioden 2002-2006. I faste kroner har det imidlertid vært en nedgang i utgiftene på 10,5 pst. i løpet av samme periode. Denne utviklingen henger sammen med reduksjonen i antall gjenlevende ektefeller med pensjon. I tillegg har gjennomsnittlig pensjon gått ned, først og fremst på grunn av økende yrkesaktivitet blant gjenlevende ektefeller.

Antall stønadsmottakere

Gjenlevende ektefeller med pensjon pr. 31.12. og endring fra foregående år. 2002, 2005 og 2006

	Med grunnpensjon		Med særtillegg		Med tilleggspensjon	
År	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før
2002	25 914	-597	4 502	-212	25 132	-574
2005	24 205	-416	3 839	-168	23 628	-405
2006	24 006	-199	3 837	-2	23 440	-188

De aller fleste gjenlevende ektefeller med pensjon er kvinner, 90,5 pst. i 2006. Vel tre av fire enker under 67 år mottar pensjon eller overgangsstønad. Antall gjenlevende ektefeller med pensjon har gått ned de siste årene. Dette skyldes bl.a. at dødeligheten i aldersgruppene under 67 år er redusert, særlig blant menn, og at det dermed har blitt færre enker. Den økende yrkesaktiviteten blant kvinner påvirker også utviklingen i antall gjenlevende ektefeller som får utbetalt pensjon, da pensjonen avkortes mot inntekt og over visse inntektsnivåer vil falle helt bort.

Tidligere familiepleiere

Antall tidligere familiepleiere har gått ned fra 223 til 158 personer i perioden 2002-2006. Denne nedgangen henger trolig sammen med at yrkesaktiviteten hos kvinner har økt sterkt og at det er blitt mindre vanlig å bruke sitt yrkesaktive liv til å pleie foreldre eller nære slektninger. Gjennomsnittsalderen er høy blant de tidligere familiepleierne. I 2006 var omlag 60 pst. over 60 år.

Barnepensjon

Barnepensjonister pr. 31. desember. 2002, 2005 og 2006

	2002	2005	2006	Endring 2002-2006 i pst.
Antall i alt	14 092	14 075	14 043	-0,3
Begge foreldre døde	265	297	308	16,2

Antall barnepensjonister utgjør ca. 1,3 pst. av alle barn 0-17 år. Det er omlag 1,4 barn pr. barnekull som har mistet en av foreldrene og rundt 1,2 barn pr. barnekull som har mistet begge.

Rapportering på delmål og indikatorer

Gjenlevende ektefeller

Delmål 2.2	Resultatindikatorer
Øke andelen etterlattepensjonister i arbeid eller utdanning	– Andelen gjenlevende totalt og under 55 år som er i arbeid eller under utdanning – Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn – Sammensetningen av inntekten for stønadsmottakerne

Øke andelen etterlattepensjonister i arbeid eller utdanning.

Gjenlevende ektefeller med pensjon/overgangsstønad/stønad til barnetilsyn totalt og under 55 år. Andel under utdanning eller med redusert pensjon pga fradrag for arbeidsinntekt. 2002-2006

	I alt		Under 55 år		
År	Antall	Andel i arbeid eller under utdanning	Antall	Antall i pst. av antall i alt	Andel i arbeid eller under utdanning
2002	25 968	64,9	9 067	34,9	76,1
2003	25 334	67,8	8 684	34,4	81,8
2004	24 684	69,3	8 393	34,0	82,7
2005	24 250	70,4	8 176	33,7	83,5
2006	24 050	71,8	7 985	33,2	84,7

Andelen gjenlevende ektefeller i arbeid eller under utdanning har økt de siste årene. I 2006 var 71,8 pst. av alle gjenlevende ektefeller i arbeid eller utdanning. Dette tilsvarer en økning på 6,9 prosentenheter fra 2002. For gjenlevende ektefeller under 55 år økte andelen som er i arbeid eller under utdanning med 8,6 prosentenheter fra 2002 til 2006. Fra 1. januar 2002 er hovedregelen at det vil bli fastsatt en forventet inntekt på minst to ganger grunnbeløpet for mottakere under 55 år, hvis de ikke har eller kan forventes å ha en reell inntekt som er høyere.

Gjenlevende ektefeller med stønad til barnetilsyn

Antall gjenlevende ektefeller med stønad til barnetilsyn har vært relativt stabilt i perioden fra 2002 til 2006, og har ligget på rundt 500 personer

Gjenlevende ektefeller med pensjon/overgangsstønad. Sammensetning av inntekt i kroner i 2005

Inntekt[1]	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
Sum	236 100	236 600	236 000
Pensjonsgivende inntekt	155 700	180 600	153 300
Pensjon	79 800	54 800	82 200
Andre stønader	600	1 240	530

[1] Tabellen omfatter pensjon fra folketrygden og pensjonsgivende inntekt. Det er ikke tatt hensyn til tjenestepensjon og kapitalinntekter i tabellen. Andre stønader omfatter grunnstønad, hjelpestønad og stønad til barnetilsyn.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Gjenlevende ektefelle

Folketrygden skal sikre gjenlevende ektefeller en rimelig inntekt og stimulere flest mulig til å skaffe seg inntekt ved eget arbeid. Erfaring viser at personer som mister ektefelle i ung alder, og som ikke kommer i arbeid i løpet av en tiårsperiode, ofte blir avhengig av pensjon resten av livet.

Dette var en vesentlig årsak til lovendringen fra 1. januar 2002. Endringen gikk ut på at pensjon til gjenlevende ektefeller under 55 år som hovedregel skal avkortes som om gjenlevende har en arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp. I tillegg har trygdeetaten et ansvar for å følge opp unge gjenlevende for å motivere til selvforsørgelse på samme måte som overfor enslige forsørgere.

Økt yrkesdeltaking blant kvinner påvirker utviklingen av antall etterlattepensjonister. Ved utgangen av 2006 var det 24 006 mot 25 914 mottakere på samme tid i 2002. Andelen mottakere under 55 år blir også stadig lavere (33 pst. i 2006 mot 35 pst. i 2002).

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Det var 24 006 gjenlevende ektefeller med grunnpensjon ved utgangen av 2006, og prognosene som ligger til grunn for budsjettforslaget viser at antall gjenlevende ektefeller vil være rundt 23 900 ved utgangen av 2007 og 23 900 ved utgangen av 2008. Anslagene bygger på Statistisk sentralbyrås prognoser for antall kvinner i aldersgruppen 50-66 år. Antall tidligere familiepleiere var 158 ved utgangen av 2006, og ventes å bli 150 personer ved utgangen av 2007 og ved utgangen av 2008. Antallet barnepensjonister var 14 043 ved utgangen av 2006, og ventes å bli 14 050 ved utgangen av 2007 og ved utgangen av 2008. Gjennomsnittlig pensjonsbeløp for barnepensjonister har vært på om lag 38 pst. av grunnbeløpet de siste årene, og antas å holde seg konstant i 2007 og 2008.

Det foreslås bevilget 1 280 mill. kroner for 2008.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Tilleggspensjon gis til gjenlevende ektefeller og de barnepensjonistene som har mistet begge foreldrene. Andelen gjenlevende ektefeller med tilleggspensjon var 97,6 pst ved utgangen av 2006, og har vært stabilt de siste årene. Gjennomsnittlig tilleggspensjon, regnet i fast G, har imidlertid gått noe ned.

Det foreslås bevilget 1 080 mill. kroner for 2008.

Post 72 Særtillegg, overslagsbevilgning

Særtillegg kan gis til alle kategorier gjenlevende. Av barnepensjonistene er det under 100 personer som mottar denne ytelsen. Alle tidligere familiepleiere mottar særtillegg. Siden 1. mai 1998 utgjør fullt særtillegg 79,33 pst. av grunnbeløpet. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av trygdetid, blir også særtillegget redusert tilsvarende.

Det foreslås bevilget 63 mill. kroner for 2008.

Post 74 Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere etter samme bestemmelser

som for enslig mor eller far. Utgiftene til utdanningsstønad vil være avhengig av antall gjenlevende totalt, arbeidsmarkedet, det generelle utdanningsnivået, valg av utdanningstype mv. Dette er forhold som til dels er vanskelig å forutsi.

Det foreslås bevilget 1,4 mill. kroner for 2008.

Post 75 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Stønad til barnetilsyn gis til gjenlevende ektefeller etter samme bestemmelser som for enslig far eller mor, jf. kapittel 2620.

Det foreslås bevilget 10,6 mill. kroner for 2008.

Kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Overgangsstønad, *overslagsbevilgning*	2 315 661		
72	Stønad til barnetilsyn, *overslagsbevilgning*	504 846		
73	Utdanningsstønad	76 997		
75	Stønad til flytting for å komme i arbeid	160		
76	Forskuttering av underholdsbidrag	1 124 330		
	Sum kap. 2683	4 021 994		

Bevilgningene er fra 2007 ført opp under nytt kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far under ny programkategori 29.20 Enslige forsørgere.

Kap. 2686 Gravferdsstønad

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Gravferdsstønad, *overslagsbevilgning*	112 946	114 000	130 000
	Sum kap. 2686	112 946	114 000	130 000

Innledning

Gravferdsstønad kan gis når et medlem i folketrygden dør, jf. folketrygdloven kapittel 7. Formålet med gravferdsstønaden er å kompensere for utgifter til gravferd. Denne stønaden ytes også når dødsfallet gjelder forsørget ektefelle eller barn under 18 år som oppholder seg i landet, selv om de ikke er medlemmer i folketrygden.

Hovedtrekk ved regelverket

De fleste dødsbo har tilstrekkelig med midler til en verdig begravelse. Gravferdsstønaden er nå behovsprøvd (med unntak for barn under 18 år), og utgjør maksimalt 17 212 kroner. Når avdøde etterlater seg ektefelle gis det et fribeløp for finansformue tilsvarende maksimal stønad. Størrelsen på stønaden fastsettes av Stortinget. I tillegg kan det gis stønad til dekning av nødvendige utgifter til transport av båre ut over 10 pst. av gravferdsstønaden (1 721 kroner) dersom båren med den avdøde må transporteres lengre enn 20 km. Nødvendige utgifter til gravlegging av dødfødte barn dekkes med opptil 17 212 kroner.

Ved dødsfall under opphold utenfor landet kan det i visse tilfeller ytes gravferdsstønad etter særskilte regler.

Formue skal dokumenteres ved sist innsendte selvangivelse eller siste likningsutskrift.

Resultatrapport

Utgiftene til gravferdsstønad i 2006 var på 112,9 mill. kroner. Av dette ble det utbetalt 41,9 mill. kroner til båretransport, 7,5 mill. kroner til gravferd for dødfødte barn og 63,5 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad.

Behovsprøvd gravferdshjelp 2002,2005-2006

År	Utgifter, mill. kroner	Antall mottakere	Mottakere i pst. av antall døde	Gjennomsnittlig beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2002	22,5	3 098	7,0	7 260	8 250
2005	63,7	4 751	11,5	13 404	16 068
2006	63,5	4 557	11,0	13 936	16 582

Den store økningen i utgiftene til behovsprøvd gravferdsstønad har sammenheng med omleggingen av stønaden i 2003, som bl.a. innebar en økning i maksimalsatsen fra 8 250 kroner i 2002 til 15 000 kroner i 2003.

I 2006 mottok 4 557 personer behovsprøvd gravferdsstønad, mot 4 751 i 2005. Andelen dødsfall hvor det ble gitt behovsprøvd gravferdsstønad var 11,0 pst. I tillegg ble det i 2006 utbetalt stønad til båretransport for 11 289 personer og gravferdsstønad for 846 dødfødte barn.

Budsjettforslag for 2008

Post 70 Gravferdsstønad

Det foreslås at den behovsprøvde gravferdsstønaden økes fra opptil 17 212 kroner til opptil 17 952 kroner. Det forslås bevilget 130 mill. kroner på post 70 for 2008

Programkategori 29.90 Diverse utgifter

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
2690	Diverse utgifter	149 545	235 000	270 000	14,9
	Sum kategori 29.90	149 545	235 000	270 000	14,9

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	149 545	235 000	270 000	14,9
	Sum kategori 29.90	149 545	235 000	270 000	14,9

Kap. 2690 Diverse utgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Sykestønadsutgifter i utlandet	60 557	145 000	165 000
77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	88 988	90 000	105 000
	Sum kap. 2690	149 545	235 000	270 000

Post 70 Sykestønadsutgifter i utlandet

Posten gjelder stønad til helsetjenester i utlandet for personer som omfattes av bestemmelsene i folketrygdloven § 5-24.

De grupper som kommer inn under stønadsreglene er bl.a. sjøfolk på norske skip i utenriksfart, norske statsborgere som er statens lønnede tjenestemenn i utlandet, norske studenter i utlandet og utsendte arbeidstakere. Turister omfattes ikke av reglene.

Nødvendige utgifter til ambulansetransport og til opphold og behandling i helseinstitusjon dekkes fullt ut. Det betales egenandel for legebehandling, tannlegebehandling for sykdom, fysioterapi, behandling hos psykolog og for viktige legemidler. Utgiftene refunderes i hovedsak av NAV Utland.

Utenlandsboende pensjonister, med rettigheter etter norsk folketrygd, gis stønad etter de bestemmelser som gjelder for tilsvarende behandling i Norge, men med de særregler at utgiftene dekkes etter særskilte satser, og at utgifter til sykehusopphold dekkes med opptil et beløp som fastsettes av Stortinget. For 2008 er det maksimale stønadsbeløpet 2800 kroner pr. døgn. Ambulansetransport dekkes fullt ut.

NAV Utland har inngått avtaler med enkelte utenlandske selskaper om administrasjon av refusjon for helsetjenester for en del medlemmer som omfattes av folketrygden og oppholder seg i USA og Australia, så som studenter, arbeidstakere i utenrikstjenesten og krigspensjonister. Departementet har gitt forskrift som avskjærer retten til medisinsk stønad fra trygden for personer som er

sikret rett til dette etter gjensidighetsavtale med annet land. Dette har gitt betydelig reduksjon i folketrygdens utgifter til helsetjenester i utlandet.

Posten omfatter også refusjon for utgifter til helsetjenester som medlemmer av norsk trygd har mottatt i utlandet (EØS-land og Sveits) etter hhv. EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen.

Utgiftene var 61 mill. kroner i 2006, mens det er bevilget 145 mill. kroner for 2007. Utgiftene i 2006 var uvanlig lave som følge av at utbetalinger, som var forventet utgiftsført i desember 2006, først ble postert i januar 2007. Utgiftene i 2007 forventes dermed å bli uvanlig høye. Av denne grunn ble bevilgningen for 2007 økt med 90 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett for 2007.

Det foreslås bevilget 165 mill. kroner for 2008.

Post 77 Pasienter fra gjensidighetsland

Posten omfatter utgifter for utenlandske pasienter som behandles i Norge, og som kommer fra EØS-land, og land vi har gjensidig avtale med om dekning av utgifter. Posten dekker også utgifter til behandling i Norge av stønadsberettigede nordmenn bosatt i utlandet.

Utgiftene var 89 mill. kroner i 2006, mens det er bevilget 90 mill. kroner for 2007.

Det foreslås bevilget 105 mill. kroner for 2008.

Kap. 5701 Diverse inntekter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Administrasjonsvederlag	29 993		
02	Diverse inntekter	217 285	175 000	175 000
03	Hjelpemiddelsentraler m.m.	47 059	54 000	50 000
04	Tolketjeneste	3 094		
05	Oppdragsinntekter	8 965		
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	21 837		
07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	82 860		
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	7 023		
16	Refusjon fødselspenger	60 748		
18	Refusjon av sykepenger	115 778		
71	Refusjon ved yrkesskade	839 228	932 000	990 000
73	Refusjon fra bidragspliktige	524 799	580 000	455 000
74	Refusjon medisinsk behandling	1 557	900	1 700
75	Refusjon overskytende bidrag	3 693	8 000	
80	Renter	21 955	10 000	10 000
85	Innfordret misbruk av dagpenger		35 700	35 700
86	Innfordret misbruk av attføringsytelser		11 100	11 100
	Sum kap. 5701	1 985 874	1 806 700	1 728 500

Fra 2007 er budsjettet for postene 01, 04, 05, 06, 07, 15, 16 og 18 flyttet til kap. 3605. Det vises til omtale under kap. 3605.

Post 02 Diverse inntekter

Post 02 består nå i det vesentligste av følgende inntekter:

- Renter og avdrag på attføringslån
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til leger
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til stønadsmottakere
- Avdrag bidragslån
- Prosjektinntekter
- Andre refusjoner og inntekter

For 2008 foreslås bevilget 175 mill. kroner under posten.

Post 03 Hjelpemiddelsentraler

Posten omfatter bl.a. salg av hjelpemidler og biler.

For 2008 budsjetteres det med 50 mill. kroner.

Post 71 Refusjon ved yrkesskade

Bakgrunn

En vesentlig del av folketrygdens utgifter ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivere ved en refusjonsordning knyttet til den obligatoriske yrkesskadeforsikringen etter lov av 16. juni 1989 nr. 65.

Refusjonen skjer gjennom en fastsatt prosentsats/refusjonssats av de faktiske erstatningsutbetalinger fra forsikringsgiverne. Refusjonssatsen skal således avspeile forholdet mellom trygdens utgifter og erstatningsutbetalingene, men tar ikke sikte på å få dekket de faktiske trygdeutgifter i de enkelte yrkesskadetilfeller.

Av praktiske grunner følger oppgjørsåret kalenderåret, men forsikringsselskapene kan først ha oppgjøret ferdig beregnet og utbetalt 1. mars i det etterfølgende året. Fra 1. januar, fram til forfall 1. mars, blir selskapene belastet renter i henhold til dagslånsrenten i Norges Bank.

Nærmere om folketrygdens utgifter og refusjonsinntekter ved yrkesskade

Folketrygdens faktiske utgifter ved yrkesskade, er langt større enn beløpet som blir refundert. Dette skyldes at stønadsarter, i hovedsak korttidsytelser som sykepenger og utgifter til helsetjenester, er holdt utenfor refusjonsordningen. Refusjonsordningen omfatter heller ikke enkelte persongrupper som hører inn under det offentliges ansvar, som for eksempel skoleelever og innsatte i fengsler.

I tabellen nedenfor framgår de faktiske refusjonsinnbetalinger som folketrygden har fått fra forsikringsselskapene til og med år 2007 (pr. juni).

Refusjonsinnbetalinger fra forsikringsselskapene

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Inntekt	623	698	722	831	878	913	875	932

Utgifter til tilfeller med uførepensjon er de største utgiftene. Nye uførepensjonister med årsak yrkesskade i 2006 i folketrygden var 619 personer, hvorav 533 personer med skadetidspunkt etter 1990. Det vil si etter at refusjonsordningen ble innført. I 2005 var tilsvarende tall 741 personer, hvorav 624 personer med skadetidspunkt etter 1990.

Refusjonssatsen har vært fastsatt til 120 pst. av erstatningsutbetalingene siden 1991, da ordningen ble innført. Departementet vil bemerke at refusjonsordningen bygger på en forenklet modell basert på at man medregner de kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke medregnes. På denne bakgrunn foreslås at refusjonssatsen beholdes uendret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2008.

For 2008 budsjetteres det med 990 mill. kroner.

Post 73 Refusjon bidragspliktige

Arbeids- og velferdsetaten kan utbetale forskudd i de saker der den bidragspliktige ikke betaler bidraget i rett tid, betaler for lite eller ikke betaler. Det kan også betales forskudd dersom bidrag av ulike grunner ikke er fastsatt. Før forskudd blir utbetalt skjer en automatisk kontroll av om bidrag er innbetalt, og med hvilket beløp. Etter utbetaling av forskudd vil det bli tatt refusjon i innbetalt bidrag for samme periode, maksimalt tilsvarende det beløp som er utbetalt i forskudd.

I saker med bidrag lavere enn forskuddet, vil forskuddet dekke mellomlegget mellom eventuelt betalt beløp og forskuddsbeløpet.

For 2008 anslås inntektene på kap. 5701, post 73, å bli på 455 mill. kroner.

Post 74 Refusjon medisinsk behandling

Denne posten omfatter refusjon fra utlandet for pasienter som har fått medisinsk behandling i Norge etter EØS-avtalen.

For 2008 budsjetteres det med 1,7 mill. kroner.

Post 75 Refusjon overskytende bidrag

Folketrygdens rett til refusjon i barnebidrag for utbetalt overgangsstønad falt bort ved innføringen av nytt bidragsregelverk. Inntektsreduksjonen ble beregnet til 100-120 mill. kroner på årsbasis (Ot.prp. nr. 43 (2000-2001) side 114). Beregningene ble foretatt i 2000.

Inntektene fra innbetalinger fra bidragspliktige som av ulike årsaker hadde opparbeidet seg gjeld på området før refusjonsordningen opphørte, ble ført på denne posten. Etter innføring av ny teknisk løsning på bidragsområdet frå april 2006 blir det ikke ført inntekter på posten.

Post 80 Renter

Posten gjelder vesentlig renteinntekter av bankinnskudd og av lån og innskudd for kontorlokaler.

For 2008 budsjetteres det med 10 mill. kroner.

Post 85 Innfordret misbruk av dagpenger

Det vises til omtale under kap. 2541 Dagpenger.

Det foreslås bevilget 35,7 mill. kroner for 2008.

Post 86 Innfordret misbruk av attføringspenger

Det vises til omtale under kap 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring

Det foreslås bevilget 11,1 mill. kroner for 2008.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Resultatområde 8 Nasjonale minoriteter

Strategisk mål

Regjeringen vil legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin identitet, sitt språk og sin kultur. Regjeringen vil også bidra til at personer som tilhører nasjonale minoriteter får anledning til effektiv deltakelse i saker som berører dem.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har samordningsansvar for statlig politikk som berører nasjonale minoriteter i Norge, dvs. jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket (taterne/de reisende) og skogfinner. Samtidig gjelder likevel prinsippet om departementenes sektoransvar. Samordningsutvalget for nasjonale minoriteter og Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og myndighetene er viktige i arbeidet med å utforme og prioritere tiltak som vedrører de nasjonale minoritetene.

Arbeids- og inkluderingsdepartementets innsats på området blir finansiert over programkategori 09.70 Nasjonale minoriteter.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Minoritetsgrupper kan være sårbare i et demokrati der det er lagt vekt på flertallsstyre. For å fremme reell likestilling kan det derfor være nødvendig å gjennomføre særskilte tiltak for å styrke en eller flere minoritetsgruppers stilling på ulike samfunnsområder.

Som samordningsdepartement skal departementet arbeide for helhet og sammenheng i politikken som berører nasjonale minoriteter, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. For å få til dette ønsker departementet å videreutvikle dialogen med de nasjonale minoritetene om prioriteringer og utforming av tiltak. Videre vil det være viktig å øke kunnskapen om de nasjonale minoritetene, både i forvaltningen og i befolkningen generelt.

Målstruktur

Mål for resultatområde 8 Nasjonale minoriteter

Hovedmål	Delmål
Sikre de nasjonale minoritetens kultur, språk og identitet	1. Aktiv dialog mellom de nasjonale minoritetene og myndighetene 2. Helhet og sammenheng i politikken for nasjonale minoriteter, nasjonalt og internasjonalt 3. Økt kunnskap om de nasjonale minoritetene 4. Synliggjøring av og informasjon om de nasjonale minoritetenes kultur, språk og identitet 5. Aktiv innsats mot diskriminering av nasjonale minoriteter 6. En offentlig forvaltning som tar tilstrekkelig hensyn til brukere med bakgrunn i en nasjonal minoritet, når det gjelder språk, kultur og religion/livssyn

Delmål 1. Aktiv dialog mellom de nasjonale minoritetene og myndighetene

Strategier og tiltak

Gjennom ratifiseringen av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter har norske myndigheter forpliktet seg til å legge forholdene til rette, slik at personer som tilhører de nasjonale minoritetene skal kunne sikres aktiv deltakelse i alle deler av samfunnslivet, og da særlig i de saker som berører dem.

Tilskudd til nasjonale minoriteter har vært et viktig virkemiddel for å legge til rette for dialogen mellom de nasjonale minoritetene og myndighetene. Regjeringen foreslår at det settes av 4,3 mill. kroner i 2008 over kap. 670 Nasjonale minoriteter, post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter. Tilskuddsordningen som ble etablert i 1999, jf. St.prp. nr. 1 (1998-1999) og Budsjett-innst. S. nr. 5 (1998-1999), er nå under evaluering. Rapporten skal foreligge vinteren 2008.

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2004 vedtok Stortinget den 18. juni 2004 å opprette et Romanifolkets fond på 75 mill. kroner. Avkastningen av fondet skal benyttes som en kollektiv oppreisning til romanifolket for tidligere overgrep. Romanifolket/taternes organisasjoner er i dialog med Arbeids- og inkluderingsdepartementet om utforming av vedtekter for bruken av avkastningen av fondet. Departementet tar sikte på at arbeidet vil være sluttført i 2007.

Rapport og status

I arbeidet med å forbedre dialogen mellom de nasjonale minoritetene og myndighetene ble Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og sentrale myndigheter etablert i 2003. Dette kontaktforumet har møte minst en gang i året.

Kontakten med organisasjonene til de nasjonale minoritetene bygger på demokratiprinsippet, jf. St.meld. nr. 15 (2000–2001) Nasjonale minoritetar i Noreg – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar og St.meld. nr. 27 (1996–97) Om statens forhold til frivillige organisasjoner. I den formaliserte kontakten med nasjonale minoriteter samarbeider Arbeids- og inkluderingsdepartementet primært med organisasjoner som kan dokumentere medlemsmasse og at styret er valgt ut fra demokratiske prinsipper. Departementet har imidlertid også bilaterale møter med de som ønsker det, uten hensyn til organisasjonsform.

Delmål 2. Helhet og sammenheng i politikken for nasjonale minoriteter, nasjonalt og internasjonalt

Strategier og tiltak

Det tverrdepartementale samordningsutvalget for nasjonale minoriteter videreføres. Bruk av utvalget i forbindelse med temamøter og i konsultasjoner med Europarådet har vist seg å fungere godt. Departementet tar sikte på å utvikle denne modellen videre i 2008.

Den internasjonale kontakten er viktig i utviklingen av politikken overfor nasjonale minoriteter. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil videreføre det nordiske samarbeidet på embetsmannsnivå og deltakelse i ekspertgrupper i Europarådet og i OSSE-sammenheng.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil arbeide for at representanter fra de nasjonale minoritetene i større grad får anledning til å delta i nordiske og internasjonale fora der spørsmål som særlig berører de nasjonale minoritetenes kultur, språk og identitet drøftes.

Ved årsskifte 2005/2006 ble Forumet for rom og reisende i Europarådet etablert, og det første møtet gjennomført. Forumet er rom- og romaniorganisasjonenes eget forum, som møtes uavhengig av myndighetene. De norske rom- og romaniorganisasjonene har så langt ikke vært representert i forumet.

Rapport og status

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har samordningsansvaret for statlig politikk som berører de nasjonale minoritetene i Norge. Samtidig gjelder prinsippet om departementenes sektoransvar, som for eksempel kultur, utdanning og helse. Dette betyr at fagdepartementene med underliggende etater vil ha et overordnet ansvar for å følge opp de forpliktelser som Norge har påtatt seg gjennom ratifiseringen av blant annet Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og Den Europeiske pakten for regional- eller minoritetsspråk. Det ligger også et ansvar på forvaltningen på regionalt og lokalt nivå for å følge opp disse forpliktelsene.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet skal fungere som et kontaktpunkt inn i forvaltningen for de nasjonale minoritetene, og skal opplyse minoritetene om hvilke departement som har fagansvaret. Samtidig er det behov for dialog med de nasjonale minoritetenes organisasjoner også på fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

Dialogen mellom ulike sektorer og mellom ulike nivå i forvaltningen har vist seg viktig for å få en helhetlig utvikling av politikken overfor nasjo-

nale minoriteter. Et eksempel på dette er dialogen mellom departementet og Oslo kommune om situasjonen for rom. For å bidra til dialog innad i sentralforvaltningen er det opprettet et samordningsutvalg for nasjonale minoriteter, med deltakelse fra de mest berørte fagdepartementene.

Det er fremdeles behov for å videreutvikle politikk og tiltak for å følge opp Europarådets rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Norge leverte sin andre rapport om gjennomføringen av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter høsten 2005. Ministerkomiteen i Europarådet vedtok sin andre uttalelse om Norges gjennomføring av rammekonvensjonen den 20. juni 2007.[13] Resolusjonen peker på mange positive tiltak, men anbefaler Norge bl.a. å utvikle datagrunnlaget om de nasjonale minoritetene, bedre situasjonen til rom og romanifolket/taterne, arbeide for å synliggjøre de nasjonale minoritetenes kultur og styrke kvensk språk.

Politikkområdet nasjonale minoriteter er forholdsvis nytt i Norge. Samtidig har mange land større grupper fra de samme minoritetene og har lengre erfaring med hensyn til politikkutvikling på området. Deltakelse i internasjonale fora er derfor et viktig grunnlag for arbeidet med å utvikle politikken overfor de nasjonale minoritetene, spesielt på nordisk, men også på europeisk nivå.

Det fjerde nordiske embetsmannsmøte om nasjonale minoriteter ble gjennomført i Tromsø i mars 2007.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet representerer Norge i Europarådets ekspertkomité for romspørsmål (MG-S-ROM) og i ekspertkomiteen for nasjonale minoriteter (DH-MIN). Arbeids- og inkluderingsdepartementet deltar også etter behov på relevante møter i OSSE, spesielt på møter der spørsmål om rom tas opp.

Delmål 3. Økt kunnskap om de nasjonale minoritetene

Strategier og tiltak

Arbeids- og inkluderingsdepartementet ser det som avgjørende at utviklingen av kunnskapsgrunnlaget om de nasjonale minoritetene skjer i samarbeid mellom de nasjonale minoritetene selv, berørte departementer, forskningsmiljøene og Norges forskningsråd. Departementet vil også videreføre støtten til prosjektet «Romanikultur, språk og opprinnelse» i regi av Norges forskningsråd.

Europarådet etterlyser bedre datagrunnlag om nasjonale minoriteter, jf. delmål 2. Norske Kveners Forbund har gitt uttrykk for ønske om et bedre statistikkgrunnlag om brukene av kvensk språk og antall kvener. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil bidra med finansiering av prosjektet.

Rapport og status

Det er behov for økt kunnskap som et grunnlag for Regjeringens politikkutvikling. Det foreligger per i dag få offentlige utredninger og relativt lite forskingsmateriale om de nasjonale minoritetene. En hovedårsak er at det generelt sett var lite oppmerksomhet omkring disse gruppene før de fikk status som nasjonale minoriteter fra 1999.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennomførte i samarbeide med NOVA høsten 2006 en konferanse med sikte på å utarbeide en plan for forskning om nasjonale minoriteter. På konferansen deltok representanter fra de nasjonale minoritetene, berørte departementer, forskningsmiljøer og Norges forskningsråd. Konferansen viste at det fortsatt er behov for dialog mellom forskningsmiljøene og de nasjonale minoritetene.

Forskning vedrørende de nasjonale minoritetene har store etiske utfordringer. Nasjonale minoriteter har gjennom historien vært utsatt for overgrep, samtidig som det er snakk om små grupper som er lette å identifisere. Dialogen mellom forskningsmiljøene og de nasjonale minoritetene må derfor ha som mål å skape tillitt, slik at en nærmere plan for forskning om nasjonale minoriteter kan utformes og fastsettes. Arbeids- og inkluderingsdepartementet ser det som avgjørende at de nasjonale minoritetene selv får ta del i utviklingen av planen.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har videreført prosjektet «Romanikultur, språk og opprinnelse» i regi av Norges forskingsråd. Det ble i 2007 satt av 1 mill. kroner til prosjektet. Prosjektet forventes avsluttet første halvår 2008.

Delmål 4. Synliggjøring av og informasjon om de nasjonale minoritetenes kultur, språk og identitet

Strategier og tiltak

Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet vil videreføre Samarbeidsgruppe nasjonale minoriteter – kultur, hvor også ABM-utvikling, Norsk Kulturråd og Riksantikvaren deltar. Formålet med dette forumet er å bedre samordningen og informasjonsflyten mellom statlige aktører som jobber med kulturpolitikk overfor nasjonale minoriteter.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet vil fortsette dialogen

[13] http://www.regjeringen.no/Upload/AID/temadokumenter/sami/sami_nasjmin_europaradets_andre_uttalelse.pdf

med romanifolket og rom angående utvikling av språktiltak overfor romani og romanes.

Over Kultur- og kirkedepartementets kap. 335 Pressestøtte, post 76 Tilskudd til ymse publikasjoner ytes det tilskudd til ymse enkeltpublikasjoner. Bl.a. mottar den kvenske avisen Ruijan Kaiku tilskudd over denne posten i 2007. Tilskuddsordningen forvaltes av Norsk kulturråd.

Tidsskriftet Ruijan Kaiku vil også motta 0,2 mill. kroner over Arbeids- og inkluderingsdepartementets kap. 670, post 70 og i tillegg foreslås det bevilget 0,2 mill. kroner over Arbeids- og inkluderingsdepartementets kap. 601, post 70.

Universitetet i Tromsø har fra våren 2006 gitt et etter- og videreutdanningstilbud i kvensk. Studiet varer i tre semestre og gir til sammen 90 studiepoeng. Det er lagt opp som nettundervisning med to helgesamlinger i Tromsø. Det har vært stor interesse for studiet, og universitetet vil videreføre tilbudet fra høsten 2008. I tillegg tilbys det ved Universitetet i Tromsø studier i finsk på alle nivåer.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet utgir det elektroniske nyhetsbrevet Nytt om nasjonale minoriteter fire til seks ganger i året. Målet med nyhetsbrevet er både å spre kunnskap om nasjonale minoriteter til allmennheten og å nå ut til de nasjonale minoritetene selv med aktuell informasjon.

Riksantikvaren viderefører satsingen på nasjonale minoriteter og kulturminner.

Rapport og status

Ansvaret for tiltak for nasjonale minoriteters språk og kultur er i hovedsak lagt til Kultur- og kirkedepartementet med underliggende organer. I tillegg har Riksantikvaren tiltak på kulturminneområdet, mens ansvaret for å synliggjøre de nasjonale minoritetene i skolens opplæring ligger i Kunnskapsdepartementet.

Arbeidet med minoriteter i museer bygger blant annet på St.meld. nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleving og på St.meld. nr. 48 (2002–2003) Kulturpolitikk fram mot 2014. For museer har dette arbeidet to hovedmål: 1) legge forholdene til rette for at minoritetene selv skaffer og produserer kunnskap om seg selv, slik at de kan bevare, utvikle og uttrykke sin kultur og 2) produsere og formidle kunnskap om minoriteter og bidra til at alle får bedre kunnskap om de nasjonale minoritetene.

ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museer prioriterer arbeidet med dokumentasjon og formidling av de nasjonale minoritetenes kultur. Flere norske museer arbeider med dette.

Romani-avdelingen ved Glomdalsmuseet er sentral for arbeidet med romanifolkets/taternes språk, historie og kultur.

Kainun instiutti – Kvensk institutt (tidligere Kvæntunet) er det fremste virkemiddelet i forhold til kvensk språk og kultur. Instituttet er lokalisert til Børselv i Porsanger kommune.

Vadsø museum – Ruija kvenmuseum (konsolidert med Varanger museum IKS) arbeider også med dokumentasjon og spørsmål om kvenkultur. Tilskuddet til Varanger museum ble i 2007 økt med 0,6 mill. kroner.

Norsk skogsfinsk museum er basert på samlingene til Gruetunet og Finnetunet. Museet fikk i 2007 et tilskudd på til sammen 1,5 mill. kroner. For 2008 videreføres bevilgningen til Norsk skogfinsk museum over Kultur- og kirkedepartementets budsjett på samme nivå.

Jødisk museum i Oslo fikk i 2007 en økning i tilskuddet på 1 mill. kroner til 1,4 mill. kroner. Det foreslås for 2008 en økning på 0,4 mill. kroner til Jødisk museum på Kultur- og kirkedepartementets budsjett.

Norge har ratifisert Den Europeiske Pakt for regional- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten). Kvensk, romani (romanifolkets språk) og romanes (roms språk) er omfattet av kap. I og II (art 1-7) i pakten. Europarådets ministerråd vedtok 16. mai 2007 sin 3. rekommandasjon angående Norges oppfølging av pakten. Ministerråd anbefalte Norge å vedta en strukturert politikk for å beskytte og fremme kvensk språk i samarbeid med kvenskspråklige. I tillegg ble Norge bedt om å øke innsatsen for å skaffe undervisningsmateriell og utdanne lærere i blant annet kvensk, romani og romanes.

Både Norsk kulturråd og Kultur- og kirkedepartementet har støttet prosjekter som skal registrere, dokumentere og fremme romanifolkets språk romani. Målet er at det etter hvert skal utarbeides lærebøker til bruk i skolen.

Ny forskrift til den reviderte loven om stedsnavn fra 2005 trådte i kraft 1. juni 2007. For samiske, kvenske og skogfinske navn tas det utgangspunkt i den nedarvede lokale uttalen. Forskriften behandler også særskilt normeringen av såkalte lydlig lånte stedsnavn i flerspråklige områder, dette for å sikre bedre ivaretakelse av minoritetsspråklige navn. Det gis også regler som skal sikre at navnekonsulentene for samisk/kvensk involveres i alle saker som berører samiske/kvenske navn.

Det finnes en egen navnekonsulent for kvensk som arbeider i 50 pst. stilling.

Medietilsynet forvalter en tilskuddsordning for lokalkringkasting. Gjennom ordningen blir det

blant annet tildelt drifts- og investeringstilskudd til radioer for etniske og språklige minoritetsgrupper. Det er blant annet gitt tilskudd til radiosendinger rettet mot romanifolket.

NRK har nedfelt i sine vedtekter at NRK skal gi et tilbud til nasjonale minoriteter. Medietilsynet vil føre tilsyn med at vedtektene følges opp.

I 2003 startet Riksantikvaren et prosjekt blant annet med formål å identifisere, registrere og ivareta nasjonale minoriteters kulturminner og kulturmiljøer. Prosjektet var et første skritt på veien for å ivareta de nasjonale minoritetenes kulturarv. En arbeidsgruppe la fram en anbefaling i 2006 med oppfølging av foreslåtte tiltak i 2007.

Som en del av skolereformen «Kunnskapsløftet» har kunnskap om nasjonale minoriteter kommet inn som en del av læreplanen. I læreplanen heter det at elevene etter 7. årstrinn i grunnskolen skal kunne «gjøre rede for hvilke nasjonale minoriteter som finnes i Norge, og kunne beskrive hovedtrekk ved minoritetenes historie og levekår».

Delmål 5. Aktiv innsats mot diskriminering av nasjonale minoriteter

Strategier og tiltak

Tiltak mot diskriminering og rasisme rettet mot samer, nasjonale minoriteter og innvandringsgrupper blir av myndighetene sett i sammenheng. De nye instrumentene for å hindre diskriminering og fremme likestilling, diskrimineringsloven og diskrimineringsombudsloven, er viktige også for de nasjonale minoritetene. Det vises til nærmere omtale av arbeidet mot diskriminering under Resultatområde 6 Integrering og mangfold.

Tilskudd til nasjonale minoriteter kan bl.a. brukes til å dokumentere diskriminering, til holdningsskapende arbeid og til å formidle kunnskap om situasjonen til minoritetene, jf. kap. 670, post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter.

Rapport og status

Det er fremdeles slik at diskriminering blir opplevd som et problem for personer som tilhører nasjonale minoriteter. Det gjelder både i kontakt med det offentlige og på det private området, for eksempel boligmarkedet og på serverings- og overnattingssteder. Det blir i denne sammenheng pekt spesielt på levestandarden for rom, og det blir etterlyst tiltak både på sentralt og på lokalt nivå.

Natt til 17. september 2006 ble det avfyrt skarpe skudd mot den jødiske synagogen i Oslo. Det ble i den forbindelse bevilget 4,948 mill. kroner til engangsinvesteringer i trygghetstiltak for det mosaiske trossamfunnet over kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten, Post 72 Tilskudd til Det mosaiske trossamfunn, jf. St.prp. nr. 12 (2006-2007) og Innst. S. nr. 102 (2006-2007).

Diskriminering av de nasjonale minoritetene omfattes også av Likestillings- og diskrimineringsombudets ansvarsområde.

De fleste av de nasjonale minoritetene har kontakt på tvers av landegrensene og har beslektede grupper i andre land utenfor Norge. Situasjonen internasjonalt vil derfor påvirke nasjonale minoriteter i Norge. Dette gjelder særlig rom. Diskriminering og rasisme er en av grunnene til at rom i andre deler av Europa velger å flytte til et annet land. Samtidig er migrasjon i positiv forstand, dvs. reising, en del av den tradisjonelle kulturen til rom.

Delmål 6. En offentlig forvaltning som tar tilstrekkelig hensyn til brukere med bakgrunn i en nasjonal minoritet, når det gjelder språk, kultur og religion/livssyn

Strategier og tiltak

En satsing på utdanningstiltak for rom (sigøynere) vil på lang sikt bedre roms levekår og utjevne sosioøkonomiske forskjeller mellom flertallsbefolkningen og rom. Regjeringen foreslår at det i 2008 blir tildelt 2,2 mill. kroner over kap. 670 Nasjonale minoriteter, post 72 Tiltak for rom. Midlene skal bl.a. settes av til tiltak som kan bidra til å forbedre skolesituasjonen for rom, til å etablere et samlingssted for rom og stimulere til egenansvar i gruppen.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med de nasjonale minoritetene og aktuelle deler av forvaltningen bistå med kunnskap om nasjonale minoriteter og de nasjonale minoritetenes behov. Dette vil bli gjort både på departementsnivå gjennom Samordningsutvalget for nasjonale minoriteter og i dialog med relevante enkeltkommuner.

Kunnskapsdepartementet gir tilskudd til opplæring i finsk i grunnskolen og videregående opplæring. For 2008 foreslås det å øke bevilgningen på bakgrunn av økt elevtall. Målet med tilskuddet er å medvirke til finansieringen slik at det blir gitt opplæring i finsk i samsvar med rettighetene som fremgår av § 2-7 i opplæringsloven, og å medvirke til å styrke lærernes kompetanse i finsk.

Kunnskapsdepartementet gir også tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Barn som tilhører nasjonale minoriteter er omfattet av tilskuddsordningen. Nærmere omtale av tilskuddsordningen finnes i Kunnskapsdepartements St.prp. nr. 1 (2007-2008).

Rapport og status

De nasjonale minoritetene gir uttrykk for at de ofte ikke når fram i kontakt med offentlig forvaltning. Som følge av at Norge har ratifisert Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter må forvaltningen nå i større grad ta hensyn til de nasjonale minoritetenes språk, kultur, religion og identitet. Statusen som nasjonal minoritet er ny, og offentlig forvaltning på ulike nivå har derfor varierende kunnskap om statens forpliktelser overfor nasjonale minoriteter og de krav disse forpliktelsene stiller til forvaltningen.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet leder en tverrdepartemental arbeidsgruppe som jobber med spørsmålet om jødenes tilgang til koshermat. Landbruks- og matdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet deltar også i gruppen. På kort sikt har arbeidsgruppen jobbet med å sikre leveranser av kosherkylling til jødenes helligdager. Samtidig er gruppen i ferd med å utarbeide en rapport, som vil legge grunnlaget for langsiktige løsninger. Arbeidet foregår i samarbeid med Det Mosaiske Trossamfund i Oslo.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har sammen med Kunnskapsdepartementetbidratt til prosjektet «Romani/taterfolket – fra barn til voksen». Viktige sider ved dette arbeidet er å synliggjøre romanfolkets/taternes kultur i barnehagen og skolen, samt å identifisere miljøfaktorer som er av betydning for romanielevers og -førskolebarns trivsel i skolen og barnehagen. Det er også lagt vekt på å finne tiltak som gjør det mulig for folk av romani-/taterslekt å videreføre sin reisekultur uten at barna mister eller forringer sin skolegang. Tiltakene gjennomføres i samarbeid med Taternes Landsforening.

Programkategori 09.70 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 09.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
670	Nasjonale minoriteter	4 993	10 000	10 200	2,0
	Sum kategori 09.70	4 993	10 000	10 200	2,0

Utgifter under programkategori 09.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
70-89	Andre overføringer	4 993	10 000	10 200	2,0
	Sum kategori 09.70	4 993	10 000	10 200	2,0

Bevilgninger til nasjonale minoriteter

Det tildeles midler til nasjonale minoriteter over Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementets og Kunnskapsdepartementets budsjetter.

Bevilgninger til nasjonale minoriteter

Dep	Tiltak	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
AID	Nasjonale minoriteter	4 993	10 000	
AID	Forskningsmidler	1 000	1 000	[1]
KKD	Den kvenske avisa Ruijan Kaiku	600	[2]	[2]
KKD	Glomdalsmuseet, drift[3]	9 156	9 604	10 017
KKD	Kainun institutti – Kvensk institutt, drift	3 263	3 387	3 533
KKD	Varanger museum, drift[3]	3 441	4 072	4 247
KKD	Jødisk museum		1 430	1 841
KKD	Norsk skogfinsk museum		1 000	1 543
KD	Tilskudd til opplæring i finsk i grunnskolen og den videregående skolen	8 726	9 507	10 566

1 Fordeles senere, jf. kap. 601, post 21
2 Tilskudd til den kvenske avisen Ruijan Kaiku gis over kap. 335, post 76 Tilskudd til ymse publikasjoner. Tilskuddsordningen forvaltes av Norsk kulturråd.
3 Bevilgningene omfatter også virksomheter ved Glomdalsmuseet og Varanger museum som ikke er knyttet til nasjonale minoriteter.

Kap. 670 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	3 100	4 220	4 300
71	Avkastning av Romanifolkets fond		3 700	3 700
72	Tiltak for rom	1 893	2 080	2 200
	Sum kap. 670	4 993	10 000	10 200

Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter

Mål og hovedmål

Formålet med tilskuddsordningen er å støtte frivillige organisasjoner og andre organisasjoner som har basis i en nasjonal minoritet. Det blir gitt både grunnstøtte (organisasjonsstøtte) og prosjektstøtte over denne tilskuddsposten.

Regjeringen prioriterer arbeidet med å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner. På den måten vil nasjonale minoriteter bli bedre i stand til selv å definere egne behov og fremme egne krav.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeider hvert år et rundskriv hvor målsettinger og kriterier for tildeling av tilskudd utdypes.

Tilskuddsordningen er nå under evaluering. Rapporten skal foreligge vinteren 2008. Det vil bli utarbeidet nye retningslinjer for tilskuddsordningen etter at evalueringen er ferdig.

Rapport

Av en total ramme på 3,1 mill. kroner ble det i 2006 brukt 2,2 mill. kroner til grunnstøtte til drift av organisasjoner og 900 000 kroner til prosjektstøtte.

I 2007 har Arbeids- og inkluderingsdepartementet satt av 3 mill. kroner til organisasjonsstøtte og 1,2 mill. kroner til prosjektstøtte.

Budsjettforslag for 2008

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår at det for 2008 blir bevilget 4,3 mill. kroner under post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter.

Post 71 Avkastning av Romanifolkets fond

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2004 vedtok Stortinget 18. juni 2004 å bevilge 75 mill. kroner til et «Romanifolkets fond». Avkastningen av fondet vil bli benyttet til tiltak og aktiviteter som gir kunnskap om historien til romanifolket/taterne, eller som er med på å ta vare på og utvikle deres kultur og språk. Avkastningen skal også benyttes til å drive et sekretariat/rådgivingssenter som kan tilby juridisk og annen hjelp til tatere som trenger det, og eventuelt til annet arbeid eller andre prosjekt i regi av romanifolket selv.

Departementet vil følge opp og legge til rette for forvaltningen av avkastningen fra Romanifolkets fond. Retningslinjer for fondet utarbeides i nært samarbeid med romanifolket, og man tar sikte på å opprette en ny stiftelse som skal forvalte fondets avkastning. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 63 (2003–2004), kap. 526, post 90.

Det foreslås en bevilgning på 3,7 mill. kroner i 2008, som utgjør avkastningen av fondet for 2007.

Post 72 Tiltak for rom

Mål og hovedmål

Formålet med tilskuddsposten er å støtte tiltak som skal bidra til å forbedre skolesitasjonen for rom, til å etablere et samlingssted for rom og stimulering til egenansvar i gruppen. Tiltakene utvikles og gjennomføres i nært samarbeid med Oslo kommune.

Rapport

Oslo kommune har i samarbeid med romgruppen utviklet en modell for voksenopplæring av unge voksne rom. Undervisningstilbudet startet 1. oktober 2007. Undervisningen vil foregå på Skullerud voksenopplæringssenter. Under forberedelsen av undervisningsmodellen har Oslo kommune og relevante departementer hatt møter med eksperter fra Europarådet. Det er også innhentet erfaring fra undervisning av rom i Romania.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår at det i 2008 settes av 2,2 mill. kroner over kap. 670, post 72 Tiltak for rom (sigøynere).

Kap. 3670 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
71	Avkastning av Romanifolkets fond		3 700	3 700
	Sum kap. 3670		3 700	3 700

Det vises til omtale under kap. 670 Nasjonale minoriteter, post 71 Avkastning av Romanifolkets fond. Avkastningen må godskrives både som en inntekt og som en bevilgning.

Resultatområde 9 Samene

Strategisk mål

Regjeringen legger til grunn at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samepolitikken som føres skal tjene den samiske befolkningen, slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har det overordnede samordningsansvaret for statlig samepolitikk. Fagdepartementene har ansvar for å ta initiativ til å følge opp gjennomføringen av samepolitikken innenfor sine sektorer. En stortingsmelding om samepolitikken vil bli lagt fram våren 2008.

Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven § 110a. Som folkevalgt organ har Sametinget stor frihet. Det er ikke en ordinær etat eller et underliggende organ i forhold til Regjeringen, og Regjeringen er derfor ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør på de ulike områdene. Regjeringen har imidlertid et konstitusjonelt ansvar når det gjelder bevilgninger gitt over statsbudsjettet.

Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter og Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift er faglig selvstendige institusjoner, ledet av egne styrer. Styrene har det overordnede ansvaret for sentrenes virksomhet og har blant annet ansvar for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer. Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester ble etablert som et prosjekt fra høsten 2005 med den målsetting å omdanne prosjektet til en hensiktsmessig selvfinansierende selskapsform. Når det gjelder forvaltnings- og økonomispørsmål ved sentrene er Arbeids- og inkluderingsdepartementet overordnet departement.

Arbeids- og inkluderingsdepartementets innsats på området blir finansiert over programkategori 09.80 Samiske formål.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

I tråd med Soria Moria-erklæringen foreslår Regjeringen at det fra 2008 etableres et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i samisk strøk. Arbeidet med å få på plass den praktiske gjennomføringen av programmet vil bli prioritert i 2008. Dette arbeidet vil bli gjort i nært samarbeid med Sametinget.

For å sikre en bærekraftig bruk av det biologiske mangfoldet og for å sikre samenes kultur og levemåte ønsker Regjeringen å prioritere arbeidet med dokumentasjon av samers tradisjonelle kunnskap i Norge. En nærmere utvikling av egnede opplegg for bl.a. registrering av og metoder for innsamling av samers tradisjonskunnskap vil måtte konsulteres med Sametinget.

Målstruktur

Mål for resultatområde 9 Samene

Hovedmål	Delmål
Sikre samisk språk, kultur og deltakelse	1. Videreutvikle statens samarbeidsformer med Sametinget og med det samiske sivile samfunn 2. Helhet og sammenheng i samepolitikken nasjonalt og internasjonalt 3. Styrke samiske næringer og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur 4. Fremme bruk av samisk språk og sikre at offentlig forvaltning tar hensyn til samiske brukeres kulturbakgrunn 5. Legge til rette for samisk forskning og økt kunnskap om det samiske samfunn 6. Synliggjøring og formidling av samisk kultur

Delmål 1. Videreutvikle statens samarbeidsformer med Sametinget og med det samiske sivile samfunn

Strategier og tiltak

Som samordningsdepartement for samiske saker skal Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeide for helhet og sammenheng i samepolitikken. Arbeidet med samiske og samiskrelaterte spørsmål skjer i dag innenfor rammen av Regjeringens målsetting om en helhetlig samepolitikk, der samene selv gjennom Sametinget og samiske organisasjoner er medspillere og premissleverandører.

ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater fastsetter at Regjeringen har en plikt til å konsultere samene i saker som kan få direkte betydning for dem. Avtale om nærmere prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget i slike saker ble inngått 11. mai 2005. Prosedyrene ble fastsatt ved kgl.res. 1. juli 2005. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i samråd med øvrige departementer utarbeidet en veileder for statlige myndigheters konsultasjoner med Sametinget og eventuelle øvrige samiske interesser. Konsultasjonsprosedyrene og veilederen finnes på Arbeids- og inkluderingsdepartementets internettsider.[14] Arbeids- og inkluderingsdepartementet har igangsatt en evaluering av hvordan konsultasjonsordningen fungerer. Evalueringen vil bli omtalt i stortingsmeldingen om samepolitikken som vil bli lagt fram våren 2008.

Konsultasjonsprosedyrene forplikter Regjeringen, departementer, direktorater og andre underliggende statlige virksomheter til å konsultere Sametinget så tidlig som mulig når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Formålet med prosedyrene er å søke å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget. I tilfeller der lovgivningen eller tiltaket får særskilt betydning for en særskilt samisk interesse eller organisasjon, vil det for å oppfylle ILO-konvensjonen kunne være nødvendig å konsultere denne interessen/organisasjonen i tillegg til Sametinget.

Under arbeidet med konsultasjonsavtalen ble det enighet om at det er nødvendig å se på prosedyrene for utarbeidelsen av Sametingets budsjett som en egen sak fordi prosedyrer i forbindelse med budsjettarbeid reiser en rekke særskilte spørsmål og problemstillinger. En arbeidsgruppe oppnevnt av Regjeringen og Sametinget avleverte 27. april 2007 en rapport om Sametingets formelle stilling og budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget. Regjeringen vil omtale saken i den planlagte stortingsmeldingen om samepolitikken.

Rapport og status

Siden inngåelsen av avtalen om konsultasjonsprosedyrer er det blitt avholdt konsultasjoner med Sametinget i en rekke saker. Miljøverndepartementet og Sametinget fastsatte i februar 2007 nærmere retningslinjer for konsultasjoner i saker om utarbeidelse av verneplaner, innenfor rammene av den generelle konsultasjonsavtalen.

Regjeringen legger også opp til å konsultere direkte med reindriftsnæringen i saker som direkte berører reindriften. I forbindelse med arbeidet med ny reindriftslov, som trådte i kraft 1. juli 2007, har Landbruks- og matdepartementet konsultert samtidig med Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund.

Delmål 2. Helhet og sammenheng i samepolitikken nasjonalt og internasjonalt

Strategier og tiltak

Grunnloven § 110a og sameloven er det nasjonale grunnlaget for Regjeringens samepolitikk. Regjeringen legger videre vekt på at de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene som Norge har sluttet seg til, blant annet FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (særlig artikkel 27) og ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, blir oppfylt.

Ansvaret for å følge opp overnevnte rettsregler og konvensjoner er ut fra sektorprinsippet fordelt mellom ulike departementer med underliggende virksomheter, samt forvaltningen på regionalt og lokalt nivå.

Samordningsutvalget for samiske spørsmål utgjør et viktig nettverk i arbeidet med samepolitiske spørsmål på administrativt nivå i departementene. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har lederansvar og er sekretariat for utvalget.

Regjeringen har videreført samarbeidet som ble etablert i 2000 mellom de respektive ministrene som er ansvarlige for samiske saker, og sametingspresidentene i Finland, Sverige og Norge, der en regelmessig orienterer, drøfter og behandler samiske spørsmål av felles interesse. Målsetningen er å styrke og utvikle det samiske folkets språk, kultur, næringer og samfunnsliv. Samarbeidet har uformell, men nær tilknytning til Nordisk Ministerråd.

Regjeringene i Finland, Sverige og Norge er enige om å videreføre arbeidet med en nordisk samekonvensjon, i første omgang gjennom fortsatt nasjonalt arbeid med høringsoppfølging og eventu-

[14] http://www.regjeringen.no/nb/dep/aid/tema/Samepolitikk/Konsultasjonsplikt-i-samiske-saker.html?id=86931

elle konsekvensanalyser. Sameministrene og sametingspresidentene tar sikte på at landene til fellesmøte høsten 2007 har avklart sine posisjoner.

Arktisk råd har en viktig rolle i arbeidet med å styrke urfolks stilling. Det er en vesentlig styrke for det arktiske samarbeidet at urfolkenes representanter deltar fullt ut i samarbeidet. Regjeringen vil innenfor rådets videre arbeid prioritere saker knyttet til urfolkenes levevilkår og tradisjonelle næringer, og arbeide for at urfolks kunnskap og observasjoner får en sentral plass i oppfølgingen av klimarapporten til Arktisk råd.

Barentssamarbeidet er et sentralt virkemiddel for utviklingen av norsk nordområdepolitikk og er et viktig forum for norsk-russisk samarbeid. Urfolksspørsmål har en viktig plass innenfor dette samarbeidet.

I Regjeringens nordområdestrategi, fremlagt i 2006, er urfolkenes situasjon, fremtidige utfordringer og muligheter et viktig tema. Regjeringen vil at urfolkene i nord skal ha en sterk posisjon og rolle i utviklingen av egen situasjon og vil bidra til at urfolkene får økte muligheter til å samhandle seg imellom og med aktuelle samarbeidspartnere i nordområdene. Regjeringen vil i nært samarbeid med aktuelle samiske institusjoner og organisasjoner, bidra til kunnskaps- og kompetanseutvikling i nordområdene, herunder innen rammen av Arktisk råd og prosjektsamarbeid med Nordvest-Russland. Bevilgningen til nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland er ikke rettet direkte mot samiske formål, men prosjektsamarbeid mellom urfolk er ett av satsingsområdene, jf. kap. 118 Nordområdetiltak mv., post 70 Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland. Prosjekter som støttes retter seg normalt mot samiske og andre urfolksmiljøer i Arktisk, Russland og Norge.

For å styrke det internasjonale reindriftssamarbeidet ble Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift etablert høsten 2005. Virksomheten drives i nært samarbeid med Verdensforbundet for reindriftsfolk.

Rapport og status

De respektive fagdepartementene har ut fra sektorprinsippet ansvar for sine saksfelt. Samtidig har Arbeids- og inkluderingsdepartementet ansvaret for å samordne politikken i samiske saker, slik at tiltakene på ulike sektorer henger sammen og trekker i samme retning. Et viktig virkemiddel i denne sammenheng er prosedyrene for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, jf. omtale under delmål 1.

Samordningsutvalget for samiske spørsmål møtes jevnlig i forbindelse med bl.a. utarbeidelsen av stortingsmeldinger, og ellers etter behov ut fra hvilke saker som står på dagsordenen.

En arbeidsgruppe med representanter fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Utenriksdepartementet, Justisdepartementet og Sametinget har i 2007 arbeidet med den nasjonale oppfølgingen av utkastet til en nordisk samekonvensjon.

Urfolksdimensjonen er en viktig del av Regjeringens nordområdepolitikk. Regjeringen har etablert jevnlig kontakt og dialog med Sametinget om nordområdespørsmål. Utenriksdepartementet har bl.a. gitt støtte til oppbygging av en radiokanal for den samiske minoriteten på Kola og til opplæring i reindriftsvirksomhet. Innenfor samarbeidet i Arktisk råd ytes støtte til samarbeidsprosjekter for bærekraftig utvikling og kapasitetsbygging hos urfolk i nord. Utover den prosjektrelaterte støtten gis det også reisestøtte for samiske miljøer som deltar i samarbeidet under Arktisk råd og Barentsrådet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt 150 000 kroner i tilskudd til åpningen av Urfolkenes internasjonale polarår i Kautokeino, 300 000 kroner til etableringen og oppbyggingen av Samiske institusjoners nordområdenettverk og 50 000 kroner til Verdensforbundet for reindriftsfolk til å starte planlegging og organisering av den 4. verdenskongressen for reindriftsfolk som arrangeres i Kautokeino i begynnelsen av 2009.

Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift er evaluert av Agderforskning våren 2007. Evalueringen viser at senteret siden etableringen i 2005 har initiert og gjennomført tiltak og aktiviteter innenfor sitt fagområde og mandat. Senteret har inngått samarbeid med andre virksomheter og organisasjoner, og har vært aktive i å synliggjøre senteret og reindriften i en rekke ulike fora, både nasjonalt og internasjonalt. Evalueringen vil bli kommentert nærmere i stortingsmeldingen om samepolitikken som vil bli lagt fram våren 2008.

FN-erklæringen om urfolksrettigheter ble vedtatt i FNs generalforsamling 13. september 2007. Erklæringen er ikke et folkerettslig bindende dokument, men vil legge viktige føringer i arbeidet med å fastslå hvilke rettigheter urfolk har. Norges samepolitikk anses å være i overensstemmelse med urfolkserklæringen. Norske myndigheter har deltatt aktivt i forhandlingene om en FN-erklæring om urfolks rettigheter. I arbeidet har regjeringen hatt et nært samarbeid med Sametinget som hele tiden har vært representert i den norske delegasjonen til forhandlingene om erklæringen.

Delmål 3. Styrke samiske næringer og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur

Strategier og tiltak

En nødvendig forutsetning for fortsatt utvikling av samisk kultur og språk er bærekraftige og tilpasningsdyktige næringer. Kombinasjoner av tradisjonelle samiske næringer, som jordbruk, duodji, fiske og utmark vedlikeholder og produserer samisk kultur. Samisk næringsliv må sikres gode og forutsigbare rammebetingelser som kan bidra til innovasjon og nyskapning i samiske områder.

I tråd med Soria Moria-erklæringen foreslår Regjeringen at det fra 2008 etableres et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i samiske strøk. Sametinget vil få ansvaret for å administrere programmet, herunder vurdere å gjennomføre særskilte prosjekter og tildele midler for å sikre utvikling og innovasjon innen innlandsfiske, laksefiske, fjordfiske og reindriftsturisme, jf. kap. 680, post 50 Sametinget. Verdiskapingsprogrammet bør omfatte en utvikling av duodji som næring ved å bygge ut en struktur med veiednings- og produksjonsverksteder for duodji (med nye verksteder og veilederstillinger) som dekker hele det samiske bosettingsområdet. Programmet legger også opp til ekstra tilskudd til bedrifter som har lærlinger i duodji.

Norge har gjennom ratifikasjon av Konvensjonen om biologisk mangfold forpliktet seg til å ivareta samers tradisjonelle kunnskap, jf. artikkel 8 (j). Regjeringen vil styrke arbeidet med kartlegging, dokumentasjon og videreføring av tradisjonell samisk kunnskap i Norge. Dette er viktig for å sikre en bærekraftig bruk av det biologisk mangfold, så vel som for å sikre samenes kultur og levemåte i framtida. Et slikt arbeid bør i stor grad skje lokalt, av lokale aktører. Det bør utvikles egnede opplegg for registrering av tradisjonskunnskap, utvikles kompetanse og metoder for innsamling, samt definere strategier for nye dokumentasjonstiltak. Regjeringen ønsker å prioritere et arbeid med dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap i Norge, jf. kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 74 Dokumentasjon, formidling mv.

Kommunal- og regionaldepartementet bevilger 2,1 mill. kroner per år til gjennomføring av et samisk program innenfor mål 3 i et europeisk territorielt samarbeid i den nye perioden 2007-2013 (tidligere Interreg IIIA). Det samiske programmet, Sápmi, inngår som et delprogram i Interreg IVA Nord. Formålet med bevilgningen er å fremme regional næringsutvikling og verdiskapning over landegrensen, gjennom å stimulere til omstilling, innovasjon og nyetablering, og ved samarbeid mellom regionale, nasjonale og internasjonale aktører. Midlene som bevilges finansierer den statlige andelen i de grenseregionale programmene. Sekretariatsfunksjonen for Sápmi deles mellom Troms fylkeskommune og Nord-Trøndelag fylkeskommune. Midlene overføres til Troms fylkeskommune, som er det sekretariatsfylket som ivaretar økonomiforvaltningen i Sápmi.

Reindriftsavtalen 2007-2008 innebærer økonomiske tiltak i reindriftsnæringen på i alt 97 mill. kroner, eksklusive midler til tiltak mot radioaktivitet. Dette er en økning på 4,5 mill. kroner i forhold til reindriftsavtalen 2006-2007. Reindriftsavtalens viktigste mål er å legge til rette for økt omsetning av reinkjøtt, samt stimulere næringen i størst mulig slakteuttak og verdiskapning innenfor gitte rammer. De produksjonsavhengige tilskuddene videreføres. Disse tilskuddene legger til rette for økt slakting og produksjon. Videre er Reindriftens utviklingsfond styrket slik at det nå bedre ligger til rette for å møte reindriftens utfordringer knyttet til infrastruktur. Tiltakene som er fremforhandlet underbygger den dreining man har hatt i reindriftsavtalens virkemidler de senere årene, med et større næringsrettet fokus og en tilrettelegging for de reindriftsutøverne som har reindrift som hovednæring. Overføringen til Samisk utviklingsfond fra henholdsvis reindriftsavtalen og jordbruksavtalen med totalt 4 mill. kroner videreføres.

Over Reindriftsforvaltningens budsjett er det foreslått avsatt 59,1 mill. kroner til forvaltningens budsjett. Videre er det foreslått en bevilgning på 6,5 mill. kroner til vedlikehold av konvensjonsgjerdene og 0,7 mill. kroner til drift av fjellstuene. Det er foreslått en bevilgning på 9,9 mill. kroner til omstillingstiltak i Indre Finnmark. Denne posten skal bl.a. benyttes til gjennomføring av forvaltningens treårige plan for fastsetting av manglende rammebetingelser i reindriften. Rammebetingelser i denne forbindelse er knyttet til område-, distrikts- og siidagrenser, beitetider og reintall. En fastsetting av disse rammebetingelsene er blant annet nødvendig for å få en effektiv oppfølging av juridiske virkemidler og derigjennom et reintall i balanse med beiteressursene. I tillegg benyttes bevilgningen til å dekke utgiftene til forlenget omstillingslønn.

I forbindelse med forhandlingene om Reindriftsavtalen 2007-2008 ble avtalepartene enige om å legge om radioaktivitetstiltakene og finansieringen av tiltakene. Dette innebærer at det etableres en ny post vedrørende finansiering av kostnader til radioaktivitetstiltak på Reindriftsforvaltningens budsjett fra og med budsjettåret 2008.

I Stortingets behandling av finnmarksloven den 6. juni 2005 ba Stortinget regjeringen om «snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett

til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget.» På denne bakgrunn ble det ved kgl.res. 30. juni 2006 nedsatt et utvalg som skal utrede samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, m.m. Utredningen forventes ferdig innen utgangen av 2007.

Et sentralt element i den brede enigheten om finnmarksloven var at det skal opprettes en kommisjon som skal kartlegge kollektive og private bruks- og eierrettigheter som samer og andre har opparbeidet seg i Finnmark (Finnmarkskommisjonen). Det skal også etableres en særdomstol for å pådømme tvister som kan oppstå i kjølvannet av kartleggingen. Justisdepartementet arbeider med sikte på at Finnmarkskommisjonen skal være oppnevnt innen utgangen av 2007 og domstolen noen tid senere. Forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark ble fastsatt ved kgl.res. 16. mars 2007.

Regjeringen vil styrke arbeidet med samiske kulturminner og kulturmiljøer. Det foreslås derfor å øke bevilgningen til tilskudd til samisk kulturminnevernarbeid og Miljøverndepartementets budsjett med 1 mill. kroner i 2008 til 3 mill. kroner, jf. kap. 1429 Riksantikvaren, post 50 Tilskudd til samisk kulturminnevernarbeid.

Rapport og status

I henhold til FNs menneskerettskomités tolkning av konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27, har samene som urfolk et rettslig vern mot alvorlige inngrep som kan hindre dem i utøve sitt tradisjonelle næringsliv.

Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester i Kautokeino ble etablert som et prosjekt fra høsten 2005 med den målsetting å omdanne prosjektet til en hensiktsmessig selvfinansiert selskapsform. Senteret ble etablert som et ledd i reintallstilpasningen i Vest-Finnmark og var forutsatt å være et ressurssenter for reineiere som forlater næringen og som søker alternative arbeidsplasser og inntekter. Etableringen av senteret har vist seg å være krevende og har derfor blitt vesentlig forsinket, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007). Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med senterets styringsgruppe i løpet av høsten 2007 vurdere om det finnes alternative metoder å organisere arbeidet på. I denne vurderingen vil det bli lagt vekt på at de bevilgede midlene skal kunne nyttiggjøres best mulig i forhold til målsettingen om å bistå reineiere som ønsker å benytte sin kompetanse ved overgangen fra reindrifta til annen inntektsgivende virksomhet. Saken vil bli nærmere omtalt i stortingsmeldingen om samepolitikken som vil bli lagt fram våren 2008. Jf. kap. 683 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester.

Delmål 4. Fremme bruk av samisk språk og sikre at offentlig forvaltning tar hensyn til samiske brukeres kulturbakgrunn

Strategier og tiltak

Regjeringens fremste mål når det gjelder samisk språk, er å øke bruken av samisk i det offentlige rom. Samisk språk skal kunne benyttes på alle samfunnsarenaer. Mer av den offentlig informasjonen må utgis også på samisk. For å gjøre forvaltningen mer bevisst om bruken av samisk språk, skal departementene omtale dette i tildelingsbrevene til aktuelle statlige virksomheter.

Regjeringen foreslår at Sametinget tildeles 5 mill. kroner som følge av at forvaltningsområdet for samisk språk fra 2008 vil bli utvidet til også å omfatte Snåsa kommune. Med dette forslaget følger Regjeringen opp sin målsetning fra Soria Moria-erklæringen om at tospråklige kommuner skal få dekket sine merutgifter.

Østsamene er en meget liten gruppe, og østsamisk kultur og språk i Norge er under sterkt press. Det er behov for å sette inn tiltak for å styrke kulturen og språket. Regjeringen vil i 2008 sette av midler til ulike revitaliseringstiltak av østsamisk kultur over kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 72 Samisk språk informasjon m.v. Aktuelle tiltak vil bli utformet i dialog med østsamene og Sametinget.

Det sørsamiske språket er under sterkt press, med bare noen få hundre brukere. Et viktig tiltak for å styrke sørsamisk språk vil være å gi også de sørsamiske språkbrukerne IT-redskaper som en hjelp til rettskrivingen. Sametinget driver et prosjekt der målet er å utvikle et samisk korrekturprogram for elektronisk tekstbehandling. En stavekontroll til brukere av nordsamisk og lulesamisk er under utarbeidelse og vil foreligge i løpet av 2007. Denne teknologien vil være et svært viktig hjelpemiddel for å ta vare på og utvikle samisk språk. Prosjektet er finansiert av Sametinget og flere departementer, og skal være ferdig i løpet av 2010.

I driftsbevilgningen som blir tildelt Kirkerådet over Kultur- og kirkedepartementets budsjett inngår også midler til å finansiere driften og virksomheten til Samisk kirkeråd. Rådet ble opprettet av Kirkemøtet i 1992, og har til oppgave å samordne kirkens innsats blant de samiske befolkningsgruppene og arbeide for å bedre folks kjennskap til samisk kirkeliv. Gjennom bevilgningene til prestetjenesten skal det samiske folket sikres kirkelige tjenester. Deler av bevilgningen til trosopplærings-

reformen er avsatt til utvikling av opplæringstilbud overfor barn og unge i den samiske befolkningen.

Siden 1998 har det over Kultur- og kirkedepartementets budsjett vært gitt et tilskudd til Det norske Bibelselskap til oversettelse av bibelske tekster til lule-, sør- og nordsamisk. Tilskuddet foreslås videreført i 2008.

Over Kultur- og kirkedepartementets budsjett kap. 335 Pressestøtte, post 75 ytes det tilskudd til samiske aviser. Tilskuddsordningen er regulert i forskrift om tilskudd til samiske aviser, og forvaltes – i likhet med de øvrige pressestøtteordningene – av Medietilsynet. De nåværende mottakere av tilskudd over denne posten har hittil vært fådagersaviser. Disse tilskuddsmottakerne har nå planer om å etablere dagsavis og/eller øke utgivelseshyppigheten. Departementet legger til grunn at en dagsavis vil kunne ha en helt annen funksjon som informasjonskilde og debattforum enn en fådagersavis. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på denne posten med 5 mill. kroner. I denne sammenheng vil det også være nødvendig å foreta en ny vurdering av innretningen av pressestøtten til de samiske avisene. Spørsmålet vil bli omtalt i den kommende stortingsmeldingen om samepolitikk.

Justisdepartementet vil i 2007 videreføre ordningen hvor det tilføres midler til de politidistrikt hvor det er kommuner med forvaltning på samisk. Midlene skal dekke utgifter som følge av merarbeid ved tospråklighet og kompetanseheving for ansatte som ønsker opplæring i samisk.

Justisdepartementet vil i 2008 avsette midler til Rettshjelpskontoret for Indre Finnmark over kap. 470 Fri rettshjelp, post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak. Tilskuddet for 2007 er på bakgrunn av søknad fra kontoret satt til ca. 1,28 mill. kroner. Det tas sikte på å tildele et tilsvarende beløp (prisjustert) i 2008.

Ny arbeids- og velferdsforvaltning ble opprettet fra 1. juli 2006, samtidig med at Aetat og trygdeetaten ble lagt ned. Gjennom NAV-reformen skal kommunene og Arbeids- og velferdsetaten etablere felles lokale kontor, NAV-kontor. I NAV-kontorene skal de tidligere tjenestene til Aetat og trygdetaten inngå. Kommunene skal som et minimum delta med tjenester knyttet til økonomisk sosialhjelp. Kontorene skal opprettes ved avtaler mellom Arbeids- og velferdsetaten og den enkelte kommune. Spørsmål knyttet til kompetanse i samisk språk og kultur vil bli drøftet i forbindelse med etableringen av kontorene i den enkelte kommune. Samelovens språkregler stiller krav om samisk i den offentlige forvaltningen i kommuner under samisk forvaltningsområde. Den samiske kompetanse som var i de tidligere statsetatene vil bli opprettholdt ved etablering av NAV-kontor. I tillegg vil NAV-kontorene få en bredere samisk kompetanse ved at kommunene tar med seg samisk kompetanse inn i NAV-kontoret. I løpet av 2007 vil Kautokeino, Karasjok og Porsanger ha etablert NAV-kontor. NAV Finmark har etablert en arbeidsgruppe for å se nærmere på de særskilte behov i kommunene i Ávjovárre urfolksregion.[15] Erfaringene derfra vil bli brukt ved etablering av NAV-kontor i andre kommuner med samisk befolkning. For kommunene Tana, Nesseby og Kåfjord er det planlagt etablering av NAV-kontor i 2009.

Handlingsplanen Mangfold og likeverd utløp i 2005. Helse- og omsorgsdepartementet og Sametinget samarbeider om videreføringen av tiltakene i planen. Hovedprinsippene i planen danner grunnlaget for det videre arbeidet. Et hovedprinsipp i planen er knyttet til målet om likeverdige tjenester, og de spesielle utfordringer dette gir i tjenestene overfor den samiske befolkning.

I 2006 ble det bevilget til sammen 11,8 mill. kroner til oppfølging av planen. Helse- og omsorgsdepartementet foreslår at det i 2008 settes av 12,2 mill. kroner over kap. 724, post 21 og 70 til videreutvikling av tiltakene. Av disse foreslås 6,1 mill. kroner forvaltet av Sametinget. Midlene dekker 2 fagstillinger til oppfølging av helse- og sosialsaker, videreføring av rehabiliteringsstipend og midler til prosjektvirksomhet.

Målet om likeverdighet og brukermedvirkning står sentralt i Opptrappingsplanen for psykisk helse. Det er under etablering et samisk kompetansesenter for voksne og et for barn og unge innenfor en budsjettramme på til sammen ca. 25 mill. kroner ved full drift. Helse Nord har utarbeidet en overordnet plan for kompetansesenteret. Hovedutfordringen for det kliniske arbeidet er dels å bygge opp kompetanse på språk og kultur samt flerkulturell forståelse, dels å åpne virksomhet for forskningsaktivitet og utvikle et system for formidling av klinisk erfaring. Bevilgningen tildeles over kap. 743 Statlig stimulering av psykisk helse, post 75 Tilskudd til styrking av psykisk helsevern.

Det bevilges midler til Sametingets opplæringsavdeling, produksjon og utvikling av læremidler for samiske elever i barnehage, grunnskole og videregående opplæring, og spesialpedagogisk støtte på det samiske området. Videre inngår drift av skole og internat ved Sameskolen i Midt- Norge, Hattfjelldal, drift av samisk videregående skole i Karasjok, Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino, og undervisning og internat ved sameskolene i Snåsa og Målselv kommune.

[15] Ávjovárre urfolksregion er etablert som et regionalt samarbeid mellom de samiske kommunene Karasjok, Porsanger og Kautokeino.

Det gis også midler til språkopplæring i samiske kommuner og fylkeskommuner som har elever med rett til opplæring i og på samisk etter § 6-2 i opplæringsloven. I tillegg kommer egne utviklingsmidler til gjennomføring av Kunnskapsløftet. Bevilgningsforslaget til samiske formål i grunnopplæringen er på om lag 176,6 mill. kroner i 2008.

Sametinget tildeles også midler fra Kunnskapsdepartementet til samiske barnehageformål. Midlene går til tilskudd til samiske barnehager, tilskudd til språktiltak i norske barnehager med samiske barn og midler til informasjons-, veiednings- og utviklingsarbeid. Bevilgningsforslaget for 2008 er på om lag 12 mill. kroner.

Rapport og status

Regjeringen har etablert samisk som et eget språkvalg på lik linje med nynorsk på Regjeringens internettsider. Saker av direkte interesse for den samiske befolkningen presenteres her på samisk – i hovedsak på nordsamisk, men også lulesamisk og sørsamisk. Det er fagdepartementene som har ansvaret for å ivareta samisk språk innenfor sine sektorer, i samarbeid med Sametinget. Kultur- og kirkedepartementet har et generelt og overordnet forvaltningsansvar for samiske språk gjennom forvaltningen av språkreglene i sameloven.

Regjeringen prioriterer arbeidet med å legge til rette for samisk i IT-sammenheng, og har som mål at alle offentlige registre skal kunne registrere samiske bokstaver korrekt, og at utvekslingen av slike data mellom registrene skal fungere. Kompetansebasen for samisk og IT – samIT (www.samit.no) er etablert for å gjøre det enklere for offentlige virksomheter å ta i bruk samisk, både i forvaltningen og i sitt informasjonsarbeid. I tillegg er samIT sentral i arbeidet med et felles opplegg for datastandardisering av samisk språk sammen med Sverige og Finland.

Nordisk Samisk Institutt har i 2007 ferdigstilt evalueringen av samelovens språkregler på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet. Bakgrunnen for oppdraget var at Sametinget og Kultur- og kirkedepartementet mente det var grunn til å se nærmere på hvordan samelovens kapittel 3 Samisk språk fungerer i forhold til lovens formål. Evalueringen påpeker at det samiske språket står sterkere i dag enn tidligere, men at de fleste offentlige organer som omfattes av samelovens språkregler, ikke oppfyller lovens krav fullt ut. Dette skyldes i første rekke mangel på samiskspråklig kompetanse.

Stortinget vedtok i 2005 endringer i lov om stadnamn. Lovendringen er i 2007 fulgt opp med en endring av forskrift til lov om stadnamn. For å sikre at hensynet til samiske stedsnavn blir tilstrekkelig ivaretatt, har det vært tett samarbeid mellom Kultur- og kirkedepartementet, Sametinget og navnekonsulten for samiske stedsnavn om revisjonen av forskriften.

Fra 2006 ble forvaltningsområdet for samisk språk utvidet til også å omfatte Tysfjord kommune i Nordland. I forvaltningsområdet for samisk språk er norsk og samisk likestilte språk. Sametinget fordelte i 2006 til sammen 33,85 mill. kroner i tospråklighetstilskudd til kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, 4 mill. kroner til språksentre og 3,7 mill. kroner til språkprosjekter både i og utenfor forvaltningsområdet.

For å bidra til å revitalisere sørsamisk språk og kultur ble det under Stortingets budsjettbehandling for budsjetterminen 2007 satt av 500 000 kroner til Elgå skole i Engerdal, jf. Budsjett-innst. S. nr. 5 (2006-2007). Bevilgningen videreføres i 2008, jf. kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 72 Samisk språk, informasjon m.v.

Det fremgår av Helse- og omsorgsdepartementets oppdragsdokumenter til de regionale helseforetakene for 2007 at de skal sørge for og finansiere tolketjenester til den samiske befolkning hvis det er behov for dette. Det er lagt vekt på den samiske befolknings behov i eierstyringen av de regionale helseforetakene. Formalisert samarbeid mellom Sametinget og Helse Nord/Helse Finnmark er etablert.

Utdanningsdirektoratet og Sametinget har samarbeidet om utviklingen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet Samisk. Kunnskapsdepartementet har fastsatt læreplanene og Sametinget har fått overført midler fra direktoratet til arbeidet med læreplanene. Sametinget og departementet har samarbeidet om fag- og timefordeling for grunnopplæringen som ble fastsatt av Kunnskapsdepartementet i 2006.

Sametinget har i 2006 fordelt særskilte tilskuddsmidler til 43 samiske barnehager og 23 norske barnehager med samiske barn har fått tilskudd til samisk språkopplæring. Sametinget har videre tildelt midler til utviklingsarbeid og pedagogisk materiell til bruk i barnehager. Fylkesmennene og Sametinget har arrangert nasjonal barnehagekonferanse for ansatte i den samiske barnehagesektor. Det er også iverksatt ulike nettverk for styrere i samiske barnehager. Som oppfølging av Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver har Sametinget utarbeidet et eget temahefte om samisk språk og kultur, som er distribuert til alle barnehager.

Delmål 5. Legge til rette for samisk forskning og økt kunnskap om det samiske samfunn

Strategier og tiltak

Som en del av kvalitetsreformen er det foretatt en gjennomgang av samisk høyere utdanning og forskning, jf. St.meld. nr. 34 (2001-2002) *Kvalitetsreformen Om høyere samisk utdanning og forskning* og Innst. S. nr. 12 (2002-2003).

Samisk tradisjonskunnskap innebærer viktig kompetanse og er et supplement til akademisk forskning, også med tanke på framtidig utvikling og innovasjon. Slik kunnskap kan danne avgjørende forutsetninger for å kunne ta vare på og utvikle samisk språk, kultur og næringstilpassing. Det legges til rette for økt bruk av samisk som originalspråk i forskningen om samiske forhold, særlig der forskningen dreier seg om tradisjonell kunnskap, og når forskningsresultatene skal formidles til samiske brukere og miljøer.

Norges forskningsråd har startet et nytt program for samisk forskning i 2007. Programmet har som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold, og bidra til rekruttering og videre utvikling av samisk som vitenskapsspråk. I tillegg legges det vekt på internasjonalt forskningssamarbeid, nettverksbygging og formidling av forskningen. Programperioden er utvidet fra 5 til 10 år. Det er Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet som finansierer programmet.

Det er viktig at samisk forskning ses i sammenheng med annen forskning, og ikke begrenses til særskilte samiske programsatsinger, jf. St.meld. nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning*. Dette innebærer blant annet at midler til samisk forskning, som øvrige forskningsmidler, fortsatt kanaliseres dels direkte til universiteter og høyskoler, og dels gjennom Norges forskningsråd.

Det arbeides for å oppnå et bredere nordisk samarbeid i samisk forskning. Samiske fag- og forskningsmiljøer understreker behovet for utarbeidelse av felles strategier og standarder for forskning i samiske og urfolksområder, jf. seminarrapporten *Future challenges for reindeer husbandry societies*, Umeå, mars 2007. Regjeringen har bedt Norges forskningsråd ta initiativ til en felles nordisk utredning som skal vurdere opprettelse av et samisk forskningsutvalg for Norge, Sverige og Finland, jf. St.meld. nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning*. Behovet for å opprette et eget samisk etikkutvalg foreslås også vurdert i denne sammenheng.

Det er gitt startbevilgning til Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2005 – 2006). Formålet med nybygget er blant annet å samle samiskspråklige oppgaver og samisk vitenskapelig virksomhet i et større miljø. Brukerne av nybygget er Samisk høgskole/Nordisk samisk institutt, Studentsamskipnaden i indre Finnmark, Samisk spesialpedagogisk støtte, Sametingets språk- og opplæringsavdeling, Gáldu – Kompetansesenter for urfolksrettigheter, Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift og Samisk arkiv. Kunnskapsdepartementet samarbeider med Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet om oppføringen av vitenskapsbygget. Statsbygg har fått i oppdrag å oppføre nybygget og bygget er under oppføring.

Nordisk Samisk institutt har fra 2005 vært organisert som en egen enhet ved Samisk høyskole og finansieres over budsjettet til Kunnskapsdepartementet med bidrag fra Norge, Sverige og Finland. Finansieringen er i følge en avtale mellom landene og Nordisk Ministerråd.

I 1997 ble det, som et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Tromsø, Samisk høgskole og Nordisk Samisk Institutt, opprettet et nettverksprosjekt for urfolksforskning. Formålet var å fremme samisk forskning og urfolksforskning gjennom økt kontakt mellom forskere fra norske og utenlandske miljøer og stimulere til rekruttering og nye forskningsprosjekter. Etter prosjektperiodens utløp i 2001, fikk Universitetet i Tromsø overført 0,6 mill. kroner for videreføring av nettverket. De ulike forskningsprosjektene knyttet til nettverket er som tidligere avhengige av ekstern finansiering.

Rapport og status

Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil videreføre bevilgningen til Forskningsrådets samiske program II. Bevilgningen videreføres også til Sametingets utviklingsarbeid i samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Nordisk samisk institutt, hvor målet er å samle og systematisere samiskrelaterte data for statistikk- og forskningsformål.

Det er etablert en faglig analysegruppe for samisk statistikk som skal legge fram en årlig rapport som viser oversikt over og analyse av situasjonen og utviklingstrekk i det samiske samfunn. Rapporten legges til grunn for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i 2007 bidratt med til sammen 400 000 kroner til videreføring av prosjekter som bringer fram tradisjonell kunnskap, forståelser og tilnærmingsmåter som er overførbare til forskning og andre formål.

Forskningsprosjektet *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger* ble startet i 1997. Prosjektet har vært drevet i regi av Samerettsutvalget og Senter for

samiske studier ved Universitetet i Tromsø. Samerettsutvalget vil avgi sin innstilling høsten 2007.

Delmål 6. Synliggjøring og formidling av samisk kultur

Strategier og tiltak

Informasjon og økt kunnskap om samer og samisk kultur vil kunne motvirke negative holdninger til samene og til samiske kulturuttrykk. Regjeringen ønsker derfor å videreføre en politikk som bidrar til å øke kunnskapen om samiske forhold, både i forvaltningen, i befolkningen generelt, og ikke minst i utdanningssystemet.

Gjennom prosjektet Samiske veivisere – Ofelaš får tre samiske ungdommer i oppgave å informere ikke-samisk ungdom om samisk språk, kultur og samfunnsliv.[16] Veiviserne oppnevnes for et år av gangen og besøker blant annet videregående skoler over hele landet. Administrativt er de tilknyttet Samisk høgskole i Kautokeino, som er ansvarlig for den praktiske gjennomføringen av prosjektet. Statskonsult har på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet evaluert prosjektet. Evalueringen viser at veiviserprosjektet har hatt positiv effekt gjennom å gi informasjon om samer og samisk kultur, og bidratt til å motvirke fordommer og vrangforestillinger om samer. Regjeringen vil derfor videreføre veiviserprosjektet som et fast tiltak. På bakgrunn av Statskonsults vurderinger, vil Regjeringen også drøfte en ev. utvidelse av prosjektet med sametingspresidentene og ministrene i de nordiske land.

Fra og med statsbudsjettet for 2002 har bevilgningen til ulike samiske kulturformål blitt overført til Sametinget over én post. Posten dekker tilskudd til samisk spesialbibliotek, mobil bibliotektjeneste, samisk kunstnerstipend, utstillingsvederlag til samiske kunstinstitusjoner, stedsnavntjenesten og oppfølging av samisk språklov, samiske museer, samiske musikkfestivaler og Beaivváš Sámi Teáhter. Kultur- og kirkedepartementet foreslår at det i 2008 blir satt av 53,5 mill. kroner over kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Bevilgningen til samiske kulturformål er dermed økt med 21,4 mill. kroner over tre år. Bevilgningen omfatter driftsmidler til Øst-samisk museum i Neiden, som Sametinget har forvaltningsansvaret for.

Byggingen av nytt Østsamisk museum i Neiden ble igangsatt i 2007 og skal etter planen være ferdig i 2008. Bygningen vil være formidlingsarena for østsamisk kultur og historie. Den vil inneholde blant annet utstillinger, verksted og administrasjonslokaler. I 2007 ble det bevilget 20 mill. kroner til bygging av museet og videre planlegging av utstillingene. I 2008 er det foreslått en bevilgning på 9,7 mill. kroner til byggeprosjektet.

Planene om utvidelse og ombygging av Àja Samisk Senter i Kåfjord videreføres. Prosjektet vil inneholde nye lokaler for museum og bibliotek, og ombygging av eksisterende kultursal. I 2007 ble det gitt et planleggingstilskudd på 1,5 mill. kroner. For 2008 er det foreslått et tilskudd på 3,0 mill. kroner til prosjektering.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet utgir det elektroniske nyhetsbrevet Nytt om samepolitikken 4–6 ganger i året.[17] Målet med nyhetsbrevet er både å spre kunnskap om samiske forhold til allmennheten og nå ut til den samiske befolkningen med aktuell informasjon. Nyhetsbrevet inneholder aktuelt stoff om arbeidet med samepolitikken.

Regjeringen foreslår at det i 2008 settes av 5,8 mill. kroner til satsingen på samisk språk og informasjon, jf. kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 72 Samisk språk, informasjon o.a. Hovedsiktemålet med denne satsingen er å legge til rette for økt bruk av samisk i det offentlige rom, øke mengden av offentlig informasjon gitt til samer på samisk, og øke mengden av informasjon om samiske forhold overfor befolkningen i Norge.

Rapport og status

For å øke kunnskapen om og forståelsen for urfolks rettigheter og samiske rettigheter er det opprettet et kompetansesenter for urfolks rettigheter. Senteret bruker sine web-sider aktivt i sitt formidlingsarbeid.[18] Her finnes bl.a. informasjon om senteret og dets virksomhet, samt utredninger, rapporter og artikler om urfolks rettigheter. Senteret utgir også et eget tidskrift Gáldu čála – Tidskrift for urfolks rettigheter. Regjeringen foreslår en bevilgning på 2,675 mill. kroner til drift av senteret over Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett i 2008. Det vil også bli satt av midler til senteret over Utenriksdepartementets budsjett. I tillegg foreslås det bevilget om lag 650 000 kroner til finansiering av inventar og utstyr i de deler av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter skal benytte. Jf. kap. 682 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter.

Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift er etablert for å styrke det internasjonale samarbeidet om reindrift. Senteret skal virke som

[16] Se www.samiskeveivisere.no for mer informasjon om de samiske veiviserne.

[17] www.regjeringen.no

[18] www.galdu.org

et knutepunkt for blant annet formidling og utveksling av informasjon, erfaringer og kunnskap. Regjeringen foreslår en bevilgning på om lag 3 mill. kroner til drift av senteret i 2008. I tillegg foreslås det bevilget 550 000 kroner til finansiering av inventar og utstyr i de deler av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift skal benytte. Jf. kap. 684 Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift.

Bevilgningen til samiske kulturformål blir gitt over Kultur- og kirkedepartementets budsjett, kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål, og overføres til og blir disponert av Sametinget. I 2007 ble bevilgningen økt med nær 3,7 mill. kroner for å bedre Sametingets mulighet til å drive en aktiv kulturpolitikk.

Programkategori 09.80 Samiske formål

Utgifter under programkategori 09.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
680	Sametinget	153 350	168 800	196 100	16,2
681	Tilskudd til samiske formål	5 782	4 600	7 100	54,3
682	Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter	4 619	2 300	3 325	44,6
683	Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester	375	1 000		-100,0
684	Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift	2 436	2 600	3 575	37,5
685	Finnmarkseiendommen	5 000			
	Sum kategori 09.80	171 562	179 300	210 100	17,2

Utgifter under programkategori 09.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	7 430	5 900	5 700	-3,4
30-49	Nybygg, anlegg m.v.			1 200	
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	153 350	168 800	196 100	16,2
70-89	Andre overføringer	5 782	4 600	7 100	54,3
90-99	Utlån, statsgjeld m.v.	5 000			
	Sum kategori 09.80	171 562	179 300	210 100	17,2

Bevilgninger til samiske formål

Det tildeles midler til samiske formål over en rekke departementers budsjetter. Samlet tildeling til samisk formål var i 2007 på ca. 703 mill. kroner. Regjeringen foreslår at det i 2008 tildeles ca. 751 mill. kroner til formålet. En helhetlig framstilling av Regjeringens samepolitikk og bevilgninger til samiske formål fra departementene gis i et eget vedlegg til statsbudsjettet

Kap. 680 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
50	Sametinget	153 350	164 100	191 400
54	Avkastning av Samefolkets fond		4 700	4 700
	Sum kap. 680	153 350	168 800	196 100

Post 50 Sametinget

Mål og hovedoppgave

Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven § 110 a, jf. omtale under Resultatområde 8, pkt. Ansvar og arbeidsoppgaver.

Sametinget får årlige tildelinger fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Miljøverndepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Utenriksdepartementet. Forslag til bevilgning fra disse departementene er i 2008 på om lag 311 mill. kroner, en økning på 13 pst.

Sametinget fikk i 1999 unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet og får hele sin bevilgning fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Miljøverndepartementet over 50-poster. Sametinget gis på denne måten et særlig selvstendig ansvar og frihet med hensyn til ressursdisponeringen.

Med forbehold om budsjettvedtaket i Stortinget, fordeler Sametinget bevilgningene fra de ulike departementene i sitt plenumsmøte i november. Sametinget fordeler bevilgningene etter egne prioriteringer, men i tråd med de føringer som legges i Stortingets budsjettvedtak.

Rammene for Sametingets økonomiforvaltning fastsettes av Arbeids- og inkluderingsdepartementet i departementets hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Sametinget. Hovedinstruksen gjelder også for midler bevilget over andre departementers budsjett og for eventuelle inntekter fra annet hold. Instruksen er fastsatt med hjemmel i sameloven § 2-1, tredje ledd. I hovedinstruksen har departementet fastsatt at Økonomireglementet for staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten også gjelder Sametinget. Departementet forutsetter imidlertid at økonomireglementet og bestemmelsene må anvendes på en måte som gir rom for Sametingets utøvelse av skjønn i sin egenskap som folkevalgt organ.

Rapport

Sameloven § 1-3 slår fast at Sametingets årsmelding skal sendes Kongen. Regjeringen legger hvert år fram en stortingsmelding om Sametingets virksomhet for Stortinget, hvor Sametingets årsmelding er tatt inn som et eget kapittel. I meldingen blir det også redegjort for aktuelle deler av Regjeringens samepolitikk.

Regjeringen skal legge fram en stortingsmelding om prinsippene i samepolitikken våren 2008. Sametingets årsmelding om virksomheten vil bli vedlagt den nye stortingsmeldingen. For nærmere rapportering om Sametingets virksomhet i 2006 vises det til denne stortingsmeldingen.

Strategier og utfordringer

Sametinget har som folkevalgt organ en selvstendig myndighet og et selvstendig ansvar for sin politiske virksomhet. For en nærmere redegjørelse av Sametingets strategier og utfordringer vises det derfor til Sametingets egne strategidokumenter.

Som følge av at statsråden har et konstitusjonelt ansvar for bevilgninger gitt over statsbudsjettet, skal departementet imidlertid påse at Sametinget følger Reglement for økonomistyring i staten med tilhørende bestemmelser. Sametinget har over flere år arbeidet aktivt med å få på plass gode og hensiktsmessige rutiner for Sametingets tilskuddsforvaltning. Sametinget tar sikte på at nytt regelverk for Sametingets tilskuddsforvaltning vil være klare for bruk fra 1. januar 2008.

Budsjettforslag for 2008

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår at Sametinget tildeles 191,4 mill. kroner i 2008. Av økningen på 22,6 mill. kroner skal 8,4 mill. kroner finansiere inventar og utstyr i de deler av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Sametinget skal benytte. Videre skal 5 mill. kroner dekke Sametingets merutgifter i forbindelse med at forvaltningsområdet for samisk språk vil bli utvidet til også å omfatte Snåsa kommune i 2008. Det er også

foreslått satt av 350 000 kroner i 2008 til Sametingets arbeid knyttet til gjennomføringen av Sametingsvalget i 2009.

I tråd med Soria Moria-erklæringen foreslår Regjeringen at det i 2008 etableres et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i samiske strøk. Sametinget vil få ansvaret for å administrere programmet, herunder vurdere å gjennomføre særskilte prosjekter og tildele midler for å sikre utvikling og innovasjon innen innlandsfiske, laksefiske, fjordfiske og reindriftsturisme, jf. omtale under delmål 3. Regjeringen foreslår at det bevilges 6,5 mill. kroner til etableringen av et verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner i 2008. De adminstrative kosnadene knyttet til driften av programmet er inkludert i bevilgningsforslaget.

Post 54 Avkastning av Samefolkets fond

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2000 vedtok Stortinget 16. juni 2000 å bevilge 75 mill. kroner til et «Samefolkets fond». Om fondets formål uttalte flertallet i finanskomiteen at avkastningen av fondet skulle gå til ulike tiltak som ville styrke samisk språk og kultur. I vedtaket fra Stortinget blir opprettelsen av fondet omtalt som en kollektiv erstatning for de skader og den uretten fornorskingspolitikken har påført det samiske folk. Avkastningen av fondet er ikke en del av rammebevilgningen til Sametinget.

Sametinget behandlet i februar 2006 vedtektene for fondet. Vedtektene ble fastsatt ved kgl.res. 22. september 2006.

Det foreslås en bevilgning på 4,7 mill. kroner i 2008, som utgjør avkastningen av fondet for 2007.

Kap. 3680 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
51	Avkastning av Samefolkets fond	4 652	4 650	4 650
	Sum kap. 3680	4 652	4 650	4 650

Kap. 681 Tilskudd til samiske formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
72	Samisk språk, informasjon m.v.	5 782	4 600	5 800
74	Dokumentasjon, formidling mv.			1 300
	Sum kap. 681	5 782	4 600	7 100

Post 72 Samisk språk, informasjon m.v.

Mål og hovedmål

Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for økt bruk av samisk i det offentlige rom, øke mengden av offentlig informasjon gitt til samer på samisk, og øke mengden av informasjon om samiske forhold overfor befolkningen i Norge.

For å opprettholde og videreutvikle sørsamisk språk og kultur ble det under Stortingets budsjettbehandling satt av 500 000 kroner til driftstøtte til Elgå skole i Engerdal i 2007, jf. Budsjett-innst. S. nr. 5 (2006-2007). Bevilgningen foreslås videreført i 2008.

Rapport

Prosjektet «Samiske veivisere» ble igangsatt våren 2004. Prosjektet har en referansegruppe med representanter fra Samisk høgskole, Nordisk Samisk Institutt, Kompetansesenteret for urfolks rettigheter, Sametinget og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Den fjerde gruppen med veivisere ble presentert på Riddu Riđđu festivalen 13. juli 2007. Ungdommene skal først og fremst besøke videregående skoler i områder der samene er i mindretall. Videre skal de besøke områder der det tradisjonelt ikke bor samer, for eksempel det sentrale østlandsområdet. Prosjektet blir finansiert

av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Prosjektet videreføres som et fast tiltak i 2008, jf. omtale under delmål 6.

Et sentralt mål er å gjøre det mulig å bruke samisk tegnsett i IT-sammenheng, for eksempel i offentlige registre. Regjeringen har som mål at alle offentlige register skal kunne bruke samiske tegn, og at datautvekslingen mellom registrene skal fungere. Kompetansebasen for samisk språk og IT blir finansiert over denne posten, jf. delmål 4.

Regjeringen har etablert et samisk språkvalg på Regjeringens internettsider. Videreutviklingen og forbedringen av de samiskspråklige sidene vil være et kontinuerlig arbeid.

Gáldu– Kompetansesenteret for urfolks rettigheter har på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet hatt ansvar for å utvikle en informasjonsmappe om samer og samenes situasjon i Norge, jf. omtale under kap. 682 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter, post 01 Driftsutgifter.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen vil videreføre satsingen på samisk språk og informasjon om samiske forhold. I 2008 vil tiltak som kan bidra til å revitalisere østsamisk kultur og sørsamisk språk bli særlig prioritert, jf. omtale under delmål 4. Regjeringen foreslår å øke kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 72 Samisk språk, informasjon mv. med 1 mill. kroner i 2008. Det foreslås bevilget 5,8 mill. kroner i 2008.

Post 74 Dokumentasjon, formidling mv.

Mål og hovedmål

Regjeringen ønsker i 2008 å styrke arbeidet med ivaretakelsen av tradisjonell samisk kunnskap i Norge. Regjeringen foreslår derfor at det fra 2008 opprettes et nytt kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 74 Dokumentasjon, formidling mv. Hovedformålet med tilskuddsposten vil være å støtte tiltak som har til formål å innhente, systematisere og formidle samers tradisjonelle kunnskap i Norge.

Budsjettforslag 2008

Regjeringen foreslår at det bevilges 1,3 mill. kroner til en satsing på tradisjonell samisk kunnskap over kap. 681 Tilskudd til samiske formål, post 74 Dokumentasjon, formidling mv. Midlene skal bl.a. benyttes til tiltak for å styrke arbeidet med kartlegging, dokumentasjon og videreføring av samers tradisjonelle kunnskap i Norge.

Kap. 682 Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	4 619	2 300	2 675
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*			650
	Sum kap. 682	4 619	2 300	3 325

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 106 000 kroner

Mål og hovedmål

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter ble etablert i 2002 med den målsetting å øke kunnskapen om og forståelsen for urfolks rettigheter. Senteret skal samle inn, bygge opp, systematisere, vedlikeholde, bearbeide, tilrettelegge og formidle relevant informasjon og dokumentasjon om urfolksrettigheter nasjonalt og internasjonalt. Senteret kan også påpeke behovet for forskning på aktuelle områder. Målgrupper for senterets virksomhet er alle som søker kunnskap om urfolksrettigheter nasjonalt og internasjonalt, herunder skoler, frivillige organisasjoner, offentlige institusjoner og myndigheter.

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter er en faglig selvstendig institusjon, som i stor grad fastsetter egne mål og resultatkrav. Styret er senterets øverste organ, og har iht. vedtektene ansvaret for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer, samt å utarbeide strategier for senterets virksomhet. Styret er oppnevnt av Sametinget og Kommunal- og regionaldepartementet i fellesskap, etter forslag fra bl.a. Nordisk samisk institutt og Samisk høgskole.

Rapport

Senteret ønsker å benytte seg av digitale informasjonsverktøy i sitt formidlingsarbeid og har i 2006 videreført sitt arbeid med å utvikle sin nettportal.[19] Senteret har også publisert fire nummer av skriftserien Gáldu Čála – Tidskrift for urfolks rettigheter. På oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet har senteret produsert og ferdigstilt en informasjonsmappe om samer og samenes situasjon i Norge. Mappen inneholder en DVD og faktaark og er laget på samisk, norsk og engelsk.

I forbindelse med urfolksfestivalen Riddu Riđđu i 2006 arrangerte senteret i samarbeid med festivalarrangøren et seminar om urfolks rettigheter. Videre arrangerte senteret i samarbeid med Engerdal kommune to seminarer om sørsamisk og urfolks språkrettigheter. Seminarene ble avholdt i forbindelse med samefolkets dag i 2007. Senteret har i samarbeid med Fávllis-nettverket også arrangert seminar om fjordfiske, kultur og rettigheter i januar 2007.

Utenriksdepartementet tildelte Kompetansesenteret for urfolks rettigheter 1,2 mill. kroner i 2005 og 2006 over kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter.

Strategier og utfordringer

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter skal være en uavhengig, aktuell og pålitelig kilde om urfolks rettigheter og samiske rettigheter.

Som en liten virksomhet har senteret brukt mye ressurser og tid på å få på plass gode administrative rutiner. Senteret har likevel klart å nå de mål og gjennomført de oppgaver som senterets styre har satt for virksomheten.

En av de største utfordringene for senteret er sårbarheten som følge av at senteret er en liten virksomhet. Med kun tre stillingshjemler vil langvarige sykefravær og turnover kunne få konsekvenser for senteres faglige virksomhet. Senteret har som en del av risikohåndteringen bl.a. gjennomført ulike kompetansehevende tiltak. Det er også lagt ned betydelige ressurser i utviklingen av flerårige virksomhets- og strategiplaner.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås å øke bevilgningen til drift av senteret med 350 000 kroner i 2008. Den foreslåtte bevilgningen over kap. 682 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter, post 01 Driftsutgifter vil da utgjøre 2,675 mill. kroner i 2008. Utover dette kan senteret søke om midler til konkrete prosjekter. Utenriksdepartementet vil avsette midler til dette formålet også i 2008.

Kompetansesenteret for urfolks rettigheter har bedt departementet om å vurdere å endre senterets navn til Gáldu (som til norsk blir oversatt til «Kilde«). Et navneskiftet forutsetter ikke å få betydning for senterets målsetting eller virksomhet. Regjeringen foreslår på denne bakgrunn at senterets navn endres til Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter skal flytte inn det nye vitenskapsbygget i Kautokeino, jf. omtale under delmål 5. Regjeringen foreslår at det over kap. 682, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold bevilges 650 000 kroner til finansieringen av inventar og utstyr til de deler av vitenskapsbygget som Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter skal benytte.

[19] www.galdu.org

Kap. 3682 Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	2 113		
16	refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	266		
18	refusjon av sykepenger	148		
	Sum kap. 3682	2 527		

Regnskap 2006 gjelder i hovedsak bevilgningen fra Utenriksdepartementet, jf. omtale under kap. 682.

Inntektskapitelet vil også gjelde ev. ekstern finansiering av prosjekter i regi av Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter. Det vises til forslag til romertallsvedtak II med forslag til merinntektsfullmakt.

Kap. 683 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	375	1 000	
	Sum kap. 683	375	1 000	

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 541 000 kroner

Mål og hovedoppgave

Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester ble etablert som et prosjekt under Arbeids- og inkluderingsdepartementet fra høsten 2005. Senteret ble etablert som et ledd i reintallstilpasningen i Vest-Finnmark og er lokalisert i Kautokeino.

Senteret er opprettet for å være et ressurssenter for reineiere som forlater næringen og søker alternative arbeidsplasser og inntekter. Senterets hovedoppgave skal være å dokumentere reineiernes tradisjonelle nærings- og naturkompetanse (realkompetanse), og på basis av denne utvikle og kvalitetssikre ulike tjenester som tilbys og selges til offentlige og private virksomheter innen oppsyn, kontroll, dokumentasjon, natur- og miljøforvaltning o.a.

Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester ledes av en styringsgruppe etter mandat gitt av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Styringsgruppen ble oppnevnt i juli 2005. Styringsgruppen er senterets øverste organ, og har iht. retningslinjene ansvaret for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer, samt å utarbeide strategier for senterets virksomhet.

Rapport

Etableringen av senteret har vist seg å være mer krevende enn forventet og er blitt vesentlig forsinket, bl.a. fordi det har vært vanskelig å få tilsatt daglig leder ved senteret.

Strategier og utfordringer

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med senterets styringsgruppe i løpet av høsten 2007 vurdere om det finnes alternative metoder å organisere arbeidet på. I denne vurderingen vil det bli lagt vekt på at de bevilgede midlene skal kunne nyttiggjøres best mulig i forhold til målsettingen om å bistå reineiere som ønsker å benytte sin kompetanse ved overgangen fra reindrifta til annen inntektsgivende virksomhet. Saken vil bli nærmere omtalt i stortingsmeldingen om samepolitikken som vil bli lagt fram høsten 2007.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Det ble i statsbudsjettet 2004 satt av 2 mill. kroner til etableringen av Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester, jf. Landbruks- og matdepartementets St.prp. nr. 1 (2003-2004). Bevilgningen ble overført Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett fra 2005 og er fordelt over 3 år på kap. 683 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester, post 1 Driftsutgifter. Senteret ble i revidert nasjonalbudsjett 2007 tilført stikkordet «kan overføres» for budsjettåret 2007, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007), Innst. S. nr. 230 (2006-2007) og Stortingets vedtak 579.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår ingen bevilgning til senteret over kap. 683 Ressurssenter for natur- og reindriftstjenester, post 01 Driftsutgifter i 2008. Det forutsettes imidlertid at ubrukte bevilgninger fra tidligere år overføres i tråd med tidligere vedtak, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007) og Innst. S. nr. 230 (2006-2007).

Kap. 3683 Ressurssenter for natur og reindriftstjenester

Post 01 Diverse inntekter

Slik senteret foreløpig er organisert vil det kunne oppnå inntekter ved salg av tjenester som kan tilbys og selges til offentlige og private virksomheter innen natur- og miljøforvaltning. Inntektene vil i så fall benyttes til driften og utviklingen av senteret. Det vises til forslag til romertallsvedtak II med forslag til merinntektsfullmakt. Senteret hadde ingen inntekter i 2006 eller første halvår 2007.

Kap. 684 Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	2 436	2 600	3 025
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*			550
	Sum kap. 684	2 436	2 600	3 575

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 40 000 kroner

Mål og hovedoppgave

For å styrke det internasjonale samarbeidet om reindrift er det etablert et internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift i Kautokeino. Senteret ble offisielt åpnet 2. september 2005. Det er lagt vekt på at reindriftsfolk og deres organisasjoner skal ha et nært forhold til senteret, og det skal drives i samråd med Verdensforbundet for reindriftsfolk. Senteret skal medvirke til å formidle og utveksle informasjon og få i stand faglig samarbeid mellom reindriftsfolk i arktiske områder. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljø og andre fagmiljø, og internasjonale organisasjoner og samarbeidsorgan.

Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift er en faglig selvstendig institusjon, som i stor grad fastsetter egne mål og resultatkrav. Styret er senterets øverste organ, og har iht. vedtektene ansvaret for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer, samt å utarbeide strategier for senterets virksomhet. Senterets styre ble oppnevnt i august 2005. Styresammensetningen gjenspeiler eksisterende grenseoverskridende reindriftssamarbeid, med representanter fra Russland, Sverige, Finland og Norge.

Rapport

Senteret fyller en viktig funksjon i det sirkumpolare reindriftssamarbeidet og ivaretar både faglig behov og koordineringsbehov hos senterets målgrupper.

Senteret har i 2006 innledet samarbeid med en rekke institusjoner, organisasjoner og andre aktører i de arktiske områdene med tanke på nettverksbygging og faglig utveksling, bl.a. er det gjennomført møter og faglig utveksling med reindriftsorganisasjoner, offentlige reindriftsmyndigheter og faginstitusjoner i Russland, Alaska og i de nordiske landene.

Senteret har initiert og igangsatt en rekke prosjekter som vil ha betydning for senterets virksomhet framover. Av de prosjekter som er prioritert fremheves særlig EALÁT-prosjektene. Prosjektene er initiert av senteret og Association of World Reindeer Herders (WRH) og fokuserer på reindriftens tradisjonskunnskap og tilpasningsevne mot bl.a. klimaendringer.

Senteret har i 2006 også gjennomført et forarbeid for en fremtidig webportal for verdens reindriftsfolk og igangsatt et arbeid med å utarbeide og designe en egen nettportal.[20]

Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift er evaluert av Agderforskning våren 2007. Evalueringen viser at senteret har vært med på å utvikle og gjennomføre prosjekter innenfor senterets formål og mandat. Senteret har opparbeidet seg samarbeidsrelasjoner og nettverk med relevante fag- og forskningsmiljøer.

I 2007 bevilget Arbeids- og inkluderingsdepartementet midler til senteret over kap. 684 Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift, post 01 Driftsutgifter. Det ble også satt av midler til senteret over Utenriksdepartementets og Landbruks- og matdepartementets budsjetter.

[20] www.reindeercentre.org

Strategier og utfordringer

Administrasjonen ved senteret og senterets styre har siden etableringen av senteret i 2005 arbeidet målrettet med å etablere rutiner for drift av senteret. Som en liten virksomhet, med kun 3 ansatte, er senteret sårbar ved ev. langvarige sykefravær og turnover. Senteret vil derfor videreføre arbeidet med å utvikle hensiktsmessige rutiner, slik at senteret i størst mulig grad kan benytte ressursene på faglige oppgaver.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås å øke bevilgningen til drift av senteret med 350 000 kroner i 2008. Den foreslåtte bevilgningen over kap. 684 Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift, post 01 Driftsutgifter vil da utgjøre om lag 3 mill. kroner i 2008. Utover dette kan senteret søke om midler til konkrete prosjekter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift skal flytte inn det nye vitenskapsbygget i Kautokeino, jf. omtale under delmål 5. Regjeringen foreslår at det over kap. 684, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold bevilges 550 000 kroner til finansieringen av inventar og utstyr til de deler av vitenskapsbygget som Internasjonalt fag- og formidlingssenter skal benytte.

Kap. 3684 Internasjonal fag- og formidlingssenter for reindrift

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Diverse inntekter	2 130		
	Sum kap. 3684	2 130		

Post 01 Diverse inntekter

Inntektsposten gjelder bevilgningene fra Utenriksdepartementet og Landbruks- og matdepartementets budsjetter, jf. omtale under kap. 684.

Inntektsposten vil også gjelde ev. eksterne finansieringer av prosjekter i regi av Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift. Det vises til forslag til romertallsvedtak II med forslag til merinntektsfullmakt.

Kap. 685 Finnmarkseiendommen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
90	Etableringslån	5 000		
	Sum kap. 685	5 000		

Post 90 Etableringslån

Det ble i statsbudsjettet 2006 gitt en bevilgning på inntil 5 mill. kroner til etableringslån til Finnmarkseindommen, jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006) Kommunal- og regionaldepartementet.

Kap. 5606 Finnmarkseiendommen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
80	Renter		165	165
	Sum kap. 5606		165	165

Boađussuorgi 9 Sápmelaččat

Strategalaš ulbmilat

Ráđđehus atná vuođđun ahte Norgga stáhta lea vuođđuduvvon guovtti álbmoga eatnamiidda, sápmelaččaid ja dáččaid, ja ahte goappešat álbmogiin lea seamma riekti ja seamma gáibádus beassat ovddidit iežaska kultuvrra ja giela. Sámepolitihkka mii fievrreduvvo galgá leat sámi álbmogii ávkin, nu ahte sámi giella, kultuvra ja servodateallin oažžu sihkkaris boahtteáiggi Norggas.

Ovddasvástádus ja doaimmat

Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas lea bajemus ovttastahttinovddasvástádus stáhta sámepolitihkkii. Fágadepartemeanttaid ovddasvástádus lea čuovvolit sámepolitihka čađaheami iešguđetge suorggis. Sámepolitihka stuoradiggedieđáhus plánejuvvo ovddiduvvot 2008.

Sámediggi lea Sámelága vuođul ásahuvvon Vuođđolága § 110a olis. Sámedikkis lea álbmotválljen orgánan stuora friddjavuohta. Dat ii leat dábalaš etáhta dahje Ráđđehusa vuollásaš ásahus, ja danne ii leat Ráđđehusas ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmaide dahje mearrádusaide maid Sámediggi dahká iešguđetge suorggis. Muhto Ráđđehusas lea liikká kontitušuvnnalaš ovddasvástádus mii guoská stáhtabušeahta ruhtajuolludemiide.

Galdu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš ja Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš leat iešbirgejeaddji ásahusat maid sierra stivrrat jođihit. Stivrrain lea bajemus ovddasvástádus guovddážiid doaimmaide ja lea maid stivrraid ovddasvástádus earet eará gozihit fágalaš ovdáneami, resurssaid geavaheami ja vuoruhemiid. Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš ásahuvvui prošeaktan 2005 čavčča, dainna ulbmiliin ahte prošeakta galgá ovdánit juogalágán iešruhtadeaddji gávpevuođđudussan. Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáža, Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža ja Luonddu-ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáža hálddahuslaš ja ekonomalaš gažaldagaid dáfus lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanta bajemus ovddasvástideaddji departemeanta.

Bargo- ja searvadahttindepartemeantta barggut dien suorggis ruhtaduvvojit prográmmakategoriijas 09.80 Sámi ulbmilat.

Diliid árvvoštallan, ovdáneami mihtilmasvuođat ja hástalusat

Soria Moria-julggaštusa olis árvala Ráđđehus ahte 2008 ásahuvvo árvoháhkanprográmma sámi guovlluid lotnolasealáhusaid várás. Prográmma praktihkalaš čađaheapmi galgá vuoruhuvvot 2008:s. Dat bargu galgá leat lagas ovttasbargu Sámedikkiin.

Ráđđehus dáhttu vuoruhit sámi árbemáhtu dokumenterema Norggas vai biologalaš girjáivuohta ja sámi kultuvra ja eallinvuohki dakkobokte sihkkarastojuvvo. Heivvolaš registrerenvugiid ja čohkkenvugiid sámi árbevirolaš máhtu hárrái, ferte ráđđádallat Sámedikkiin.

Ulbmilstruktuvra

Boađussuorggi 9 Sápmelaččat ulbmil

Váldoulbmil	Oasseulbmil
Sihkkarastit sámegiela, kultuvrra ja searvama	1. Viidásit ovddidit stáhta ovttasbargovugiid Sámedikkiin ja sámi siviila servodagain 2. Ollisvuohta ja ovttastus našuvnnalaš ja riikkaid gaskasaš sámepolitihkas 3. Nannet sámi ealáhusaid ja sihkkarastit sámi kultuvrra luondduvuođu 4. Ovddidit sámegiela geavaheami ja sihkkarastit ahte almmolaš hálddahus vuhtiiváldá sámi geavaheddjiid kulturduogáža 5. Láhčit buori dili sámi dutkamii ja nannet dieđuid sámi servodaga birra 6. Čalmmustahttit ja gaskkustit sámi kultuvrra

Oasseulbmil 1. Viidásit ovddidit stáhta ovttasbargovugiid Sámedikkiin ja sámi siviila servodagain

Strategiijjat ja doaimmat

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea sámi áššiid ovttastahttindepartemeanta ja galgá danne oččodit ollisvuođa ja oktilisvuođa sámepolitihkkii. Sámi ja sápmelaččaide gullevaš gažaldagaiguin bargojuvvo dál Ráđđehusa ulbmila siskkobealde, mii lea dat ahte galgá jođihuvvot ollislaš sámepolitihkka, gos sápmelaččat ieža besset leat searvvis ja mielde-váikkuheaddjin Sámedikki ja sámi organisašuvnnaid bokte.

ILO-konvenšuvdna nr. 169 Álgoálbmogiid ja čearddaid birra sierra stáhtain cealká ahte Ráđđehusas lea geatnegasvuohta ráđđádallat sápmelaččaiguin áššiin mat sáhttet guoskat njuolga sidjiide. Miessemánu 11. b. 2005:s ráhkaduvvui soahpamuš mii dárkileappot čilge movt stáhtaeiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallamat diekkár áššiin galget čađahuvvot. Ráđđádallanvuogit leat mearriduvvon gon.res.:s suoidnemánu 1. b. 2005:s. Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea ráđđálaga eará departemeanttaiguin ráhkadan bagadusa mii neavvu movt stáhta eiseválddiid ráđđádallan Sámedikkiin ja vejolaččat eará sámi beroštеddjiiguin galgá čađahuvvot. Ráđđádallanvuogit ja bagadus gávdno Bargo- ja searvadahttindepartemeantta interneahttasiidduin.[21] Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea álggahan árvvoštallama das movt ráđđádallanortnet duođai doaibmá. Árvvoštallan čilgejuvvo sámepolitihka stuoradiggedieđáhusas mii ovddiduvvo 2008.

Ráđđádallamat geatnegahttet Ráđđehusa, departemeanttaid, direktoráhtaid ja eará vuollásaš stáhtalaš doaimmaid ráđđádallat Sámedikkiin nu árrat go vejolaš go lea ságas ásahit lágaid dahje doaimmaid mat sáhttet váikkuhit njuolga sámi beroštumiide. Ulbmil dákkár ráđđádallanvugiin lea joksat soabalašvuođa stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskii. Dakkár dilis gos láhkaásaheapmi dahje doaibma váikkuha erenoamážit muhtun erenoamáš sámi beroštеddjiide dahje organisašuvdnii, de sáhttá leat dárbu ráđđádallat njuolga daiguin beroštеddjiiguin/organisašuvnnain lassin Sámedikkiin, nugo ILO-konvenšuvdna neavvu.

Ráđđádallansoahpamuša barggadettiin soabaduvvui ahte lea dárbu geahččat bargovugiid mat gusket Sámedikki bušeahta ráhkadeapmái sierra áššin, danin go bušeahttaráhkadanbargovuogit bohciidahttet ollu erenoamáš gažaldagaid ja „uolmmaid. Cuoŋománu 27.b. 2007:s ovddidii bargojoavku maid Ráđđehus ja Sámediggi ledje nammadan, raportta Ráđđehusa ja Sámedikki formálalaš sajádaga ja bušeahttavugiid birra. Ráđđehus áigu guorahallat áššii boahttevaš sámepolitihkalaš stuoradiggedieđáhusas.

Raporta ja stáhtus

Dan rájes go ráđđádallansoahpamuš dahkkojuvvui, de leat čađahuvvon ráđđádallamat Sámedikkiin máŋgga áššis. Birasgáhttendepartemeanta ja Sámediggi dohkkehedje guovvamánus 2007 njuolggadusaid dasa movt ráđđádallat suodjalanplánaid ráhkadettiin, ráđđádallansoahpamuša rámmaid siskkobealde.

Ráđđehus bargá maid dan badjelii ahte galgá ráđđádallat njuolga boazodoalloealáhusain áššiin mat gusket njuolga boazodollui. Ođđa boazodoallolláhkabargguin mii fápmuibođii suoidnemánu 1.b.

[21] http://www.regjeringen.no/se/dep/aid/Fadda-/Samepolitihkka/Konsultauvdnageatnegasvuohta-samiaiin.html?id=86931

2007:s, lea Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta ráđđádallan oktanis sihke Sámedikkiin ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin.

Oasseulbmil 2. Ollisvuohta ja ovttastus našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš sámepolitihkas

Strategiijjat ja doaimmat

Vuođđolága § 110a ja sámeláhka leat našovnnalaš vuođđun Ráđđehusa sámepolitihkkii. Ráđđehus deattuha maiddái ahte riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođakonvenšuvnnat maid Norga lea dohkkehan, earet eará ON-konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid birra (eandalii 27. artihkal), ja ILO-konvenšuvdna nr. 169 Álgoálbmogiid ja čearddaid birra sierra stáhtain, doahttaluvvojit.

Suorgeprinsihpa mielde lea ovdalis namahuvvon riektenjuolggadusaid ja konvenšuvnnaid čuovvolanovddasvástádus juogaduvvon iešguđet departemeanttaid ja daid vuollásaš doaimmaid gaskka, ja maiddái guovllu ja báikkálaš hálddahusa gaskka.

Sámi gažaldagaid ovttastahttinlávdegoddi lea deatalaš fierpmádat sámepolitihkalaš gažaldagaid bargguin departemeanttaid hálddašandásis. Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas lea ovddasvástádus jođihit lávdegotti ja doaibmá lávdegotti čállingoddin.

Ráđđehus lea joatkan ovttasbarggu mii álggahuvvui 2000:s daid ministariid gaskka geain lea sámi áššiide ovddasvástádus, ja Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkepresideanttaid gaskka, mas jámmadit ovddiduvvojit, guorahallojuvvojit ja meannuduvvojit oktasaš sámi gažaldagat maidda buohkain leat beroštupmi. Ulbmilin lea nannet ja ovddidit sámi álbmoga giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima. Ovttasbargu lea eahpeformálalaš, muhto lea buori muddui čadnojuvvon Davviriikkaid Ministtarráđđái.

Suoma, Ruota ja Norgga ráđđehusat leat ovttaoaivilis das ahte joatkit davviriikkalaš sámekonvenšuvdnabargguin, vuosttažettiin riikkadásiin gulaskuddančuovvuleami bokte ja vejolaččat váikkuhusguorahallamiid bokte. Sámeministarat ja sámediggepresideanttat jáhkket riikkaid čielggadan iežaset posišuvnnaid 2007 čavčča oktasaščoahkkimii.

Árktalaš ráđis lea deatalaš rolla nannet dan barggu mii dahkko álgoálbmogiid dilálašvuođa ektui. Árktalaš ovttasbargui lea nanusvuohtan go álgoálbmogiid áirasat besset ollásit leat mielde ovttasbarggus. Danin áigu Ráđđehus ráđi viidásit bargguin maiddái vuoruhit áššiid mat gusket álgoálbmogiid eallineavttuide ja árbevirolaš ealáhusaide, ja bargat dan badjelii ahte álgoálbmogiid máhttu ja observašuvnnat leat guovddážis Árktalaš ráđi dálkkádatraportta čuovvoleamis.

Barentsovttasbargu lea guovddáš váikkuhangaskaoapmi Norgga davviguovlluidpolitihka ovddideamis ja lea deatalaš foruma norgga-ruoššа ovttasbarggus. Álgoálbmotgažaldagain lea guovddáš sadji dán ovttasbarggus.

Ráđđehusa davviguovlostrategiijjas mii ovddiduvvui 2006:s, lea álgoálbmogiid dilli, boahttevaš hástalusat ja vejolašvuođat deatalaš fáddán. Ráđđehus dáhttu ahte davviguovlluid álgoálbmogiin galgá leat nanu sadji ja rolla iežaset dilálašvuođaid ovdánahttimis, ja Ráđđehus áigu váikkuhit dasa ahte álgoálbmogat ožžot eanet vejolašvuođaid ovttasdoaibmat gaskaneaset ja vejolaš ovttasbargoguimmiiguin davviguovlluin. Ráđđehus áigu veahkkálaga guoskevaš sámi ásahusaiguin ja organisašuvnnaiguin váikkuhit davviguovlluid máhtto- ja gelbbolašvuođaloktema, Árktalaš ráđi ja Davvioarje-Ruoššа prošeaktaovttasbarggu rámmaid siskkobealde. Juolludus davviguovlodoaimmaide ja Ruoššа prošeaktaovttasbargui, ii leat njuolgga čadnon sámi ulbmiliidda, muhto álgoálbmogiid prošeaktaovttasbargu lea okta áŋgiruššansurggiin, vrd. kap. 118 Davviguovlodoaimmat j.ea., poasta 70 Davviguovlodoaimmat ja prošeaktaovttasbargu Ruoššain. Prošeavttat mat ožžot doarjaga leat dábálaččat sápmelaš birrasiid guovdu ja eará Árktalaš, Ruoššа ja Norgga álgoálbmotbirrasiid guovdu.

Nannen dihtii riikkaidgaskasaš ovttasbarggu boazodoalus, ásahuvvui 2005 čavčča Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš. Guovddáža jođiheapmi čađahuvvo lagas ovttasbarggus Máilmmi boazoálbmogiid lihtuin.

Raporta ja stáhtus

Guoskevaš fágadepartemeanttain lea suorgeprinsihpa mielde ovddasvástádus iešguđet áššesuorgái. Seammás lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ovddasvástádus ovttastahttit sámi áššiid politihka, vai guđege suorggi barggut doibmet oktavuođas ja seamma ulbmiliid guvlui. Deatalaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuođas leat stáhta eiseválddiiid ja Sámedikki ráđđádallanbargovuogit, gč. dan birra Oasseulbmil 1 vuolde.

Sámi áššiid ovttastahttinlávdegoddi čoahkkana jámmadit ee. stuoradiggedieđáhusaid ráhkadeami oktavuođas, ja muđui nai dárbbu mielde go leat áššit mat bohtet ovdan.

2007:s lea bargojoavku mas leat leamaš Bargo- ja searvadahttindepartemeantta, Olgoriikkadepartemeantta, Justiisadepartemeantta ja Sámedikki ovddasteaddjit, bargan davviriikkalaš sámekonvenšuvnna evttohusa našovnnalaš čuovvolemiin.

Álgoálbmotdimenšuvdna lea deatalaš oassi ráđđehusa davviguovlopolitihkas. Ráđđehus lea

jámmadit doalahan oktavuođa ja ságastan Sámedikkiin davviguovlogažaldagaid birra. Olgoriikkadepartemeanta lea ee. addán doarjaga Guoládaga sápmelaš unnitlohkui ásahit radiokanála ja boazodoallodoaimmaid oahpahussii. Árktalaš ráđi ovttasbarggu oktavuođas addojuvvo ovttasbargoprošeavttaide doarjja davviguovlluid álgoálbmogiid guoddevaš ovdánahttima ja kapasitehta huksema várás. Earret prošeaktadoarjagiid juolluduvvo maiddái mátkedoarjja sápmelaš birrasiidda mat oassálastet Árktalaš ráđi ja Barentsráđi ovttasbarggus. Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea addán 150 000 kruvnno doarjja Álgoálbmogiid riikkaidgaskasaš polárajagi rahpamii Guovdageainnus, 300 000 kruvnno Sámi ásahusaid davviguovlofierpmádaga ásaheapmái ja bajáshuksemii, ja 50 000 kruvnno Boazoálbmogiid máilmmelihttui plánegoahtit ja lágidit boazodoalloálbmogiid 4. máilmmekongreassa mii dollojuvvo Guovdageainnus 2009 álggus.

Agderforskning lea 2007 giđa árvvoštallan Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža. Árvvoštallan čájeha ahte guovddáš lea álggaheami rájes 2005:s álggahan ja čađahan doaimmaid fágasuorggi ja mandáhta siskkobealde. Guovddáš ovttasbargá eará doaimmaiguin ja organisašuvnnaiguin ja lea aktiivadit čalmmustahttán guovddáža ja boazodoalu máŋgga oktavuođas sihke riikkadásis ja riikkaidgaskasaččat. Guovddáš lea maiddái doaimmahan hálddahuslaš doaimmaid. Árvvoštallan čilgejuvvo dárkileappot sámepolitihka stuoradiggedieđáhusas mii ovddiduvvo 2008.

ON-julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra dohkkehuvvui ON` váldočoahkkimis čakčamánu 13.b. 2007:s. Julggaštus ii leat álbmotrievttálaččat geatnegahtti dokumeanta, muhto addá deatalaš čujuhusaid álgoálbmogiid vuoigatvuođaid čielggadeami bargguin. Norgga sámepolitihkka navdojuvvo čuovvut álgoálbmotjulggaštusa. Norgga eiseválddit leat aktiivadit oassálastán álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ON-julggaštusa šiehtadallamiin. Dan barggus lea Ráđđehusas leamaš lagas ovttasbargu Sámedikkiin mii geažos áiggi lea leamaš ovddastuvvon julggaštusa šiehtadallanáirrasgottis.

Oasseulbmil 3. Nannet sámi eláhusaid ja sihkkarastit sámi kultuvrra luondduvuođu

Strategiijjat ja doaimmat

Okta deatalaš eaktun dasa ahte oppanassiige sáhttá ovddidit sámi kultuvrra ja giela, lea ahte gávdnojit guoddi eláhusat main lea heivehan- ja ceavzinmunni. Lotnolas árbevirolaš sámi eláhusat nugo eanandoallu, duodji, guolásteapmi ja meahcásteapmi bisuhit ja ovdánahttet sámi kultuvrra. Sámi eláhusaide ferte sihkkarstit buriid ja bisuhahtti rámmaeavttuid mat sáhttet váikkuhit nuppástuvvamii ja ođasmahttimii sámi guovlluin.

Soria-Moria-julggaštusa olis árvala Ráđđehus ahte 2008 ásahuvvo árvoháhkanprográmma sámi guovlluid lotnolasealáhusaid várás. Sámediggi oažžu ovddasvástádusa hálddašit prográmma ja dalle maiddái árvvoštallat erenoamáš prošeavttaid, ja juolludit ruđaid jávreguolásteami, luossabivddu, vuotnabivddu ja boazodoalloturismma ovdánahttima ja innovašuvnna sihkkarastimii. Árvoháhkanprográmmas berre maiddái leat duodji ovddideapmi eláhussan dakko dáfus ahte ráhkaduvvo struktuvra duodjebagadan- ja buvttadanbajiiguin (ođđa bajit ja bagadanvirggit) mat gokčet olles sámi ássanguovllu. Prográmma bokte juolluduvvojit maiddái liigedoarjagat fitnodagaide main leat duodjeoahpahallit.

Norga lea Biologalaš girjáivuođa konvenšuvnna dohkkeheami bokte geatnegahttán iežas áimmahuššat sámi árbevirolaš máhtu, gč. artihkal 8 (j). Ráđđehus áigu nannet sámi árbevirolaš máhtu kártema, duođašteami ja sirdima Norggas. Dat lea mávssolaš sihke biologalaš girjáivuođa guoddevaš geavaheami dáfus, ja maiddái sámi boahttevaš kultuvrra ja eallinvuogi sihkkarastima dáfus. Dakkár barggu berrejit eanas muddui báikkálaš aktevrrat doaimmahit. Lea maiddái dárbu hutkat heivvolaš vugiid árbemáhtu registreremii, gelbbolašvuođaloktemii ja dieđuid čohkkemii, ja defineret ođđa dokumentašuvdnadoaimmaid strategiijjaid. Ráđđehus dáhttu vuoruhit barggu sámi árbevirolaš máhtu duođaštemiin Norggas, gč. kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda, poasta 74 Dokumentašuvdna, gaskkusteapmi j.ea.

Gielda- ja guovlodepartemeanta juolluda 2,1 milj. kruvnno jahkásaččat sámi prográmma čađaheapmái ulbmil 3 siskkobealde, mii lea eurohpa-viidosaš territorála ovttasbargu ođđa áigodagas 2007-2013 (ovddeš Interreg IIIA). Sámi prográmma Sápmi, lea oasseprográmman Interreg IVA Davvi nammasaš doaimmas. Juolludeami ulbmil lea ovdánahttit guovlluid eláhusovddideami ja árvoháhkama rastá riikkarájiid, ja dat galgá dáhpáhuvvat movttiidahttidettiin nuppástuhttima, innovašuvnna ja ođđa doaimmaid álggaheami, ovttasbarggu bokte gaskal guovlluid, našovnnalaš ja riikkaidgaskasaš oassálastiid. Doarjagat mat juolluduvvojit galget geavahuvvot ruhtadit stáhta oasi rádjeguovlluid prográmmain. Sámi oasi čállingoddedoaimma juogadit Tromssa fylkkasuohkan ja Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan. Ruđat sirdojuvvojit Tromssa fylkkasuohkanii mii lea dat čállingoddefylka mii doaimmaha Sámi ekonomiijahálddašeami.

2007-2008 boazodoallošiehtadus sisttisdoallá oktiibuot 97 milj. kruvnno boazoeláhusa ekonomalaš doaimmaide, earret doarjagiid mat leat

mearriduvvon radioaktivitehta doaimmaide. Dat lea lassáneapmi 4,5 milj. kruvnnuin 2006-2007 šiehtadusa ektui. Boazodoallošiehtadusa deháleamos mihttomearri lea láhčit dili nu ahte bohccobierggu vuovdin lassána, ja maiddái movttiidahttit ealáhusa eanemus lági mielde njuovvat ja bargat árvoháhkamiin mearriduvvon rámmaid siskkobealde. Doarjagat maid vuođđun lea produkšuvdna, galget joatkašuvvat. Dat doarjagat galget leat veahkkin njuovvat ja buvttadit eanet. Dasa lassin lea Boazodoalu ovddidanfoanda nannejuvvon, nu ahte dál galgá buorebut nagodit čoavdit boazodoalu hástalusaid mat gusket siskkaldas struktuvrii. Doaimmat mat leat šihttojuvvon, nannejit dan rievdama mii boazodoallošiehtadusas lea leamaš maŋemus jagiid váikkuhangaskaomiid hárrái, go leat deattuhan ealáhusbeali ja dan ahte movt láhčit dili daidda boazodolliide geain boazodoallu lea váldoealáhussan. Juolludeamit Sámi Ovddidanfondii boazodoallošiehtadusas ja eanandoallošiehtadusas, oktiibuot 4 milj. kruvnno, joatkašuvvet.

Boazodoallohálddahusa bušeahtas lea evttohuvvon bidjat 59,1 milj. kruvnno hálddahusa bušehttii. Dasto lea evttohuvvon 6,5 milj. kruvdno doarjjan konvenšuvdnaáiddiid divodemiide ja 0,7 milj. kruvdno doarjjan duottarstobuid jođiheapmái. 9,9 milj. kruvdno evttohuvvo várrejuvvot Sis-Finnmárkku nuppástuhttindoaimmaide. Dat poasta galgá earet eará geavahuvvot dasa ahte čađahit hálddahusa golmma jagi plána mii guoská boazodoalu váilevaš rámmaeavttuid mearrideapmái. Rámmaeavttut dán oktavuođas leat čadnon guovllo-, orohat- ja siidarájiid, guohtunáiggiid ja boazologu bargguide. Dieid rámmaeavttuid lea dárbu mearridit earet eará danin vai njuovžilit sáhttá čuovvolit juridihkalaš váikkuhangaskaomiiguin ja nu maid joksá dakkár boazologu maid guohtuneatnamat girdet. Dasa lassin galgá dat juolludeapmi maid gokčat guhkiduvvon nuppástuhttima bálkágoluid.

2007-2008 boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid oktavuođas soabaiga šiehtadallanbealit rievdadit radioaktivitehtadoaibmabijuid ja daid ruhtadeami. Dat mearkkaša ahte ráhkaduvvo ođđa poasta radioaktivitehtadoaibmabijuid goluid ruhtadeapmái Boazodoallohálddahusa bušeahtas 2008 bušeahttajagi rájes.

Go Stuoradiggi meannudii finnmárkkulága geassemánu 6. b. 2005:s, de bivddii Stuoradiggi Ráđđehusa «nu johtilit go vejolaš čađahit čielggadeami mii guoská sápmelaččaid ja earáid vuoigatvuođaide mearraguolásteapmái olggobeal Finnmárkku rittu, dasa gullá maid unnimus earri fatnasiidda mat leat vuollel logi mehtera, ja dasto galgá ovddidit dan áššin Stuoradiggái.» Dán vuođul vuođđuduvvui gng.res. geassemánu 30.b. 2006:s lávdegoddi mii galgá čielggadit sápmelaččaid ja earáid vuoigatvuođaid bivdit mearas olggobealde Finnmárkku jna. Čielggadeapmi galggašii gárvvistuvvot ovdal 2007 loahpa.

Guovddáš áššin finnmárkkulága viiddis ovttaoaivilvuođas lei ahte galgá ásahuvvot kommišuvdna mii galgá kártet oktasaš ja priváhta geavahan- ja oamastanvuoigatvuođaid maid sápmelaččat ja earát áiggiid čađa leat olahan Finnmárkkus (Finnmárkkukommišuvdna). Galgá maid ásahuvvot sierra duopmostuollu mii galgá cealkit duomuid riidduin mat dán kártema sáhttet čuovvut. Justiisadepartemeanta bargá dan badjelii ahte Finnmárkkukommišuvdna galgá leat ásahuvvon ovdal 2007 loahpa, ja duopmostuollu galgá ásahuvvot veaháš maŋŋel. Láhkaásahus Finnmárkkukommišuvnna ja Finnmárkku Meahcceduopmostuolu birra dohkkehuvvui gng.res. njukčamánu 16.b. 2007:s.

Ráđđehus áigu nannet Sámedikki barggu sámi kulturmuittuiguin ja kulturbirrasiiguin. Danne evttoha lasihit 2008 juolludusa Birasgáhttendepartemeantta bušeahtas sámi kulturmuitosuodjalusdoarjagiidda 1 milj. kruvnnuin, nu ahte šaddá 3 milj. kruvdno, gč. Kap. 1429 Riikaantikvára, poasta 50 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalusbarggut.

Raporta ja stáhtus

Nugo ON olmmošvuoigatvuođalávdegoddi dulko siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid konvenšuvnna artihkkal 27, de lea sápmelaččain álgoálbmogin riektesuodjalus stuora sisabahkkemiid vuostá mat sáhttet heađuštit sin árbevirolaš ealáhuseallima.

Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš Guovdageainnus álggahuvvai prošeaktan 2005 čávčča dainna mihttomeriin ahte prošeakta galgá ásahuvvot juogalágaš ulbmilaš ieśruhtadeaddji gávpevuođđudussan jagi 2007 mielde, gč. kap. 683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš, poasta 01 Doaibmagolut. Guovddáš ásahuvvui oassin boazologu heivehanbargguide Oarje-Finnmárkkus ja eaktuduvvui leat resursaguovddážin boazoeaiggádiidda geat heitet ealáhusas ja geahččalit ohcat eará bargosajiid ja dietnasiid. Guovddáža ásaheapmi lea leamaš áddjái ja lossat ja lea danne sakka maŋŋonan, gč. St.prp. nr. 69 (2006-2007). Bargo- ja searvadahttindepartemeanta áigu ráđđálaga guovddáža stivrenjoavkkuin 2007 čavčča mielde guorahallat sáhtášii go barggu organiseret earaládje. Dan árvvoštallamis deattuhuvvo ahte ruđat galget buoremus vuogi mielde geavahuvvot váldomihttomeari olis mii lea veahkehit boazoeaiggádiid geat dáhtoše ávkkástallat iežaset gelbbolašvuođain go heitet boazodoalus ja álget eará sisaboahtodoibmii. Dat čilgejuvvo dárkileappot sámepolitihka stuoradiggedieđáhusas mii ovddiduvvo 2008, gč. kap. 683 Luonddu- ja boazdoallobálvalusaid resursaguovddáš.

Oasseulbmil 4. Ovddidit sámegiela geavaheami ja sihkkarastit ahte almmolaš hálddahus vuhtiiváldá sámi geavaheddjiid kulturduogáža

Strategiijjat ja doaimmat

Ráđđehusa bajemus ulbmil sámegiela dáfus lea lasihit sámegiela geavaheami almmolašvuođas. Sámegiela galgá sáhttit geavahit buot servodatarenain. Eanet almmolaš dieđut fertejit almmuhuvvot sámegillii. Oažžun dihtii hálddahusa šaddat eanet diđolažžan sámegiela geavaheami birra, galget departemeanttat namuhit dán juolludusreivviin áššáiguoskevaš stáhta doaimmaide.

Ráđđehus evttoha ahte Sámediggái juolluduvvo 5 milj. kruvdno danne go sámegiela hálddašanguovlu 2008 rájes viiddiduvvo nu ahte maiddái Snoase gielda šaddá hálddašanguvlui. Dáinna evttohusain čuovvola Ráđđehus Soria Moria-julggaštusa ulbmila ahte guovttegielalaš gielddat galget oažžut lassigoluideaset gokčojuvvot.

Nuortasápmelaččat leat smávva joavku, ja nuortasámi giella ja kultuvra Norggas lea váttis dilis. Lea dárbu álggahit doaimmaid nannet kultuvrra ja giela. 2008:s áigu Ráđđehus várret ruđaid ieŋguđetlágán ealáskahttindoaimmaide nuortasámi kultuvrra várás kap. 681 bokte Doarjagat sámi ulbmiliidda, poasta 72 Sámi giella, diehtojuohkin j.ea. Áigeguovdilis doaimmat hábmejuvvojit ovttasráđiid nuortasápmelaččaiguin ja Sámedikkiin.

Lullisámegiella lea váttis dilis ja dál eai leat go moadde čuođi lullisámegiel geavaheaddji. Deatalaš doaibma lullisámegiela nannemis lea addit lullisámegielagiidda IT-neavvuid čállinveahkkin. Sámediggi jođiha prošeavtta mas mihttun lea ráhkadit sámegiel korrektuvraprográmma elektrovnnalaš teakstameannudeapmái. Dárkkistanprográmma davvisámegielagiid ja julevsámegielagiid várás lea dál ráhkaduvvome, ja gárvana 2007 mielde. Dakkár teknologiija lea hirbmat deatalaš veahkkeneavvun sámegiela suodjaleamis ja ovdánahttimis. Prošeavtta lea Sámediggi ja muhtun departemeanttat ruhtadan ja dat galgá válbmanit 2010:s.

Doaibmadoarjja mii addojuvvo Girkoráđđái Kultur- ja girkodepartemeantta bušeahtas, galgá earet eará ruhtadit Sámi girkoráđi doaimma. Ráđđi ásahuvvui 1992 Girkočoahkkimis ja dan doaibma lea oktiiheivehit girku áŋgiruššamiid sámi álbmoga guovdu, ja buoridit máhtu sámi girkoeallima hárrái. Sámi álbmogii sihkkarastojuvvojit girkolaš bálvalusat dainna doarjagiin mii juolluduvvo báhppabálvalussii. Oassi doarjagis mii addojuvvo oskkuoahpahusođastussii lea várrejuvvon sámi álbmoga mánáid ja nuoraid oahpahusfálaldaga ovdánahttimii.

1998 rájes lea Kultur- ja girkodepartemeantta bušeahta bokte leamaš juolluduvvon doarjja Norgga Biibbalvuođđudussii jorgalahttit biibbalteavsttaid julev-, lulli- ja davvisámegillii. Doarjja evttohuvvo jotkojuvvot 2008:s.

Kultur- ja girkodepartemeantta bušeahta kap. 335 Preassadoarjja, poasttas 75 juolluduvvo doarjja sámi aviissaide. Doarjjaortnega regulere sámi aviisadoarjaga láhkaásahus, ja dan hálddaša Mediabearráigeahčču, nugo eará ge preassadoarjaortnegiid. Dán poastta dálá doarjjaoažžut leat leamaš moattibeaivásaš aviissat. Doarjjaoažžuin leat dál plánat almmuhišgoahtit aviissa beaivválaččat ja/dahje dávjjet almmuhit. Departemeanta oaivvilda ahte beaivválaš aviissas lea áibbas eará doaibma diehtojuohkingáldun ja digaštallanforuman go aviisa mii almmuhuvvo dušše moddii vahkkus. Dán poastta juolludus evttohuvvo lasihuvvot 5 milj. kruvnnuin. Dan oktavuođas lea dárbu ođđasit árvvoštallat sámi aviissaid preassadoarjaga. Gažaldat čilgejuvvo boahttevaš sámepolitihkalaš stuoradiggedieđáhusas.

Justiisadepartemeanta áigu 2007:s joatkit juolludit doarjaga politiguovlluide gos leat suohkanat main hálddahus bargá sámegillii. Doarjja galgá geavahuvvot gokčat lassigoluid mat čuvvot guovttegielalašvuođa bargguid ja bargiid gelbbolašvuođanannema geat hálidit oahppat sámegiela.

Justiisadepartemeanta áigu 2008:s várret ruđaid Sis-Finnmárkku riekteveahkkekantuvrii kap. 470 bokte, Nuvttá riekteveahkki, poasta 72 Doarjja erenoamáš riekteveahkkedoaimmaide. 2007 doarjja lea kantuvrra ohcamuša vuođul mearriduvvon leat 1,28 milj. kruvnno. Áigumuššan lea juolludit seammamađi (haddejusterejuvvon) 2008:s.

Suoidnemánu 1.b. 2006:s ásahuvvui ođđa bargo- ja čálgohálddahus, seammás go Aetat ja oadjoetáhta heaittihuvvo. NAV-ođastusa bokte galget suohkanat ja Bargo- ja čálgoetáhta ásahit oktasaš báikkálaš kantuvrraid, NAV-kantuvrraid. NAV-kantuvrrat galget fállat seamma bálvalusaid maid ovddeš Aetat ja oadjoetáhta fálle. Suohkanat galget unnimusat oassálastit ekonomalaš sosiálaveahkibálvalusaiguin. Kantuvrrat galget ásahuvvot Bargo- ja čálgoetáhta ja ieŋguđet suohkaniid soahpamušaid bokte. Gažaldagat sámi giella- ja kultuvragelbbolašvuođas guorahallojuvvojit ieŋguđet suohkana kantuvrra ásaheami oktavuođas. Sámelága giellanjuolggadusat gáibidit sámegiela almmolaš hálddašeamis dain suohkaniin mat gullet sámegiela hálddašanguvlui. Dat sámi gelbbolašvuohta mii ovddeš stáhtaetáhtain lei bisuhuvvo maiddái NAV-kantuvrraid ásahettiin. Dasto oažžot NAV-kantuvrrat viidát sámi gelbbolašvuođa

go suohkanat fievrridit sámi gelbbolašvuođa NAV-kantuvrii. 2007:s leat Guovdageaidnu, Kárášjohka ja Porsáŋgu ásahan NAV-kantuvrraid. NAV Finnmárku lea nammadan bargojoavkku mii galgá dárkileappot geahččat Ávjovári suohkaniid dárbbuid.[22] Daid vásáhusaid maid doppe háhket leat veahkkin go NAV-kantuvrrat ásahuvvojit eará suohkaniidda gos ásset sápmelaččat. Deanus, Unjárggas ja Gáivuonas plánejuvvojit NAV-kantuvrrat rahppot 2009:s.

Doaibmaplána Girjáivuohta ja seammaárvosašvuohta doaimmai olggos 2005. Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta ja Sámediggi ovttasbarget plána joatkabargguin. Plána váldoprinsihpat leat vuođđun viidásit bargui. Okta váldoprinsihpain plánas lea čadnon dan mihttomearrái ahte galget leat seammadássásaš bálvalusat, ja makkár earenoamáš hástalusaid dat mielddisbuktá sámi álbmoga bálvalusaid ektui.

2006:s juolluduvvui oktiibuot 11,8 milj. kruvnno plána čuovvoleapmái. Dearvvašvuođa- ja fuolahandepartemeanta evttoha ahte 2008:s biddjojuvvo 12,2 milj. kruvdno 724, kapihttalis poasttain 21 ja 70 doaibmabijuid viidásit ovddideapmái. Evttohuvvo ahte Sámediggi hálddaša 6,1 milj. kruvnno diein ruđain. Juolludeapmi gokčá 2 fágavirggi čuovvolit dearvvašvuođa- ja sosiálaáššiid, veajuidahttinstipeandda joatkima ja prošeaktadoaimmaid goluid.

Seammaárvosašvuohta ja geavaheddjiid mielváikkuheapmi, lea guovddážis Psyhkalaš dearvvašvuođa nannenplánas. Lea ásahuvvomen gealboguovddáš rávisolbmuide ja okta mánáide ja nuoraide, man bušeahttarámma lea oktiibuot sullii 25 milj. kruvnno go leat olles doaimmas. Davvi Dearvvašvuohta lea ráhkadan gealboguovddážiid váldoplána. Klinihkalaš barggu váldohástalus lea sihke dat ahte hukset gelbbolašvuođa gielas ja kultuvrras ja hukset máŋggakultuvrralaš ipmárdusa, ja maiddái ahte rahpat dutkandoaimmaide vejolašvuođaid ja ovddidit vuogádaga movt gaskkustit klinihkalaš vásáhusaid. Dasa juolluduvvo doarjja kap. 743:s, poasta 75 bokte.

Sámedikki oahpahusossodahkii, oahpponeavvuid ráhkadeapmái ja ovddideapmái sámi ohppiide mánáidgárddiin, vuođđoskuvllas ja joatkkaskuvllas ja erenoamášpedagogalaš doarjalussii sámi guovllus juolluduvvojit ruđat. Juolludusas lea maid mielde doaibmadoarjja Gaska-Norgga Sámiskuvlla skuvlii ja intenáhttii Árborddes, doaibmadoarjja Sámi joatkkaskuvlii Kárášjogas, Sámi joatkka- ja boazodoalloskuvlii Guovdageainnus ja sámeskuvllaid oahpahussii ja internáhtaide Snoase ja Málatvuomi suohkaniin. Addojuvvo maid doarjja sámegiela oahpaheapmái sámi suohkaniin ja fylkasuohkaniin gos leat oahppit geain lea vuoigatvuohta oažžut oahpahusa sámegielas ja sámegillii oahpahuslága § 6–2 olis. Dasa lassin bohtet sierra ovddidandoarjagat Máhttoloktema čađaheapmái. Juolludusevttohus vuođđooahpahusa sámi ulbmiliidda lea sullii 176,6 milj. kruvnno 2008:s.

Sámediggái juolluduvvojit maiddái ruđat Máhttodepartemeanttas sámi mánáidgárdeulbmiliid várás. Ruđat juolluduvvojit doarjjan sámi mánáidgárddiide, gielladoaibmadoarjjan dáčča mánáidgárddiide gos leat sámi mánát ja diehtojuohkin-, bagadan- ja ovddidanbargguide. 2008 juolludusevttohus lea sullii 12 milj. kruvnno.

Raporta ja stáhtus

Ráđđehus lea bidjan sámegiela seammaárvosažžan go ođđadárogiela Ráđđehusa interneahtta-siidduin. Doppe gávdná áššiid mat njuolgga gusket gusket sámi álbmogii sámegillii – eanemusat davvisámegillii, muhto maiddái julevsámegillii ja lullisámegillii. Lea fágadepartemeanttaid ovddasvástádus áimmahuššat sámegiela iežaset surggiin, ovttasráđiid Sámedikkiin. Kultur- ja girkodepartemeanttas lea oppalaš ja váldoovddasvástádus hálddašit sámegiela sámelága giellanjuolggadusaid vuođul.

Ráđđehus vuoruha barggu ahte láhčit dili ovddidit sámegiela IT-oktavuođas, ja Ráđđehusa mihttomearri lea ahte buot almmolaš registarat galget sáhttit registreret sámegiel bustávaid riekta, ja ahte dieđut main leat sámegiel bustávat sirdašuvvojit albmaládje diekkár registariid gaskka. Sámegiela ja IT – samIT gealbobása (www.samit.no) lea ásahuvvon vai almmolaš ásahusaide šaddá alkit geavahišgoahtit sámegiela sihke hálddahusas ja maiddái iežaset diehtojuohkinbargguin. Dasa lassin lea samIT guovddážis barggus ahte oažžut áigái oktasaš sámegiel dihtorstandardiserema Ruotain ja Suomain.

2007:s gárvvista Davviriikkalaš sámi instituhtta sámelága giellanjuolggadusaid evaluerema maid Kultur- ja girkodepartemeanta lea álggahan. Barggu duogáš lea ahte Sámediggi ja Kultur- ja girkodepartemeanta oaivvildedje leat dárbbašlažžan dárkileappot geahččat movt sámelága kapihtal 3 Sámi giella, doaibmá lága ulbmila ektui. Evalueren cuige ahte sámegiella lea nánnoset dilis dál go ovdal muhto eanas almmolaš orgánat mat gullet sámelága giellanjuolggadusaid vuollái, eai dattege ollásit deavdde lága gáibádusaid. Sivvan dasa lea vuosttažettiin váilevaš sámegielgelbbolašvuohta.

2005:s mearridii Stuoradiggi rievdadusaid Báikenammaláhkii. Láhkarievdadus čuovvoluvvui 2007:s báikenammalága láhkaásahusa rievdadu-

[22] Ávjovári álgoálbmotguovllu leat sámi suohkanat Kárášjohka, Porsáŋgu ja Guovdageaidnu ásahan guovlluovttasbargun.

sain. Kultur- ja girkodepartemeanttas, Sámedikkis ja sámi báikenammakonsuleanttas lea leamaš lagas ovttasbargu vai sámi báikenamaid sihkkarastin áimmahuššojuvvo doarvái bures.

2006 rájes lea maiddái Divttasvuona suohkan Nordlánddas leamaš mielde sámegiela hálddašanguovllus. Sámegiela hálddašanguovllus leat sámegiella ja dárogiella seammadássásaš gielat. Sámediggi jugii 2006:s oktiibuot 33,85 milj. kruvnno guovttegielalašvuođadoarjjan daid suohkaniidda ja fylkasuohkaniidda mat gullet sámegiela hálddašanguvlui, ja vel 4 milj. kruvnno giellaguovddážiidda ja 3,7 milj. kruvnno giellaprošeavttaide sihke hálddašanguovllus ja dan olggobealde.

Lullisámi giela ja kultuvrra ealáskahttimii várrejuvvui Stuoradikki bušeahttameannudeami oktavuođas 2007 bušeahttatermiinna várás, 500 000 kruvnno Elgå skuvlii Engerdalas, vrd. Bušeahttaárvalusa S.nr. 5 (2006-2007). Juolludus bisuhuvvo maiddái 2008:s, gč. kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda, poasta 72 Sámi giella, diehtojuohkin j.ea.

Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeantta 2007` bargodokumeanttain guovlluid dearvvašvuođadoaimmahagaide, boahtá ovdan ahte dat galget fuolahit ja ruhtadit dulkonbálvalusaid sámi álbmogii jus leaš dárbu dasa. Sámi álbmoga dárbbut leat deattuhuvvon guovlluid dearvvašvuođadoaimmahagaid eaiggátstivremis. Sámediggi ja Davvi dearvvašvuohta/Finnmárkku dearvvašvuohta leat ásahan formálalaš ovttasbarggu.

Oahpahusdirektoráhta ja Sámediggi leat ovttasbargan Sámi Máhttoloktema Oahppoplánaid ráhkademiin. Máhttodepartemeanta lea dohkkehan oahppoplánaid ja Sámediggi lea ožžon ruđaid direktoráhtas oahppoplánabargui. Sámediggi ja departemeanta leat ovttasbargan vuođđooahpahusa fága- ja diibmojuohkimiin maid Máhttodepartemeanta mearridii 2006:s.

Sámediggi lea 2006:s juolludan sierra doarjjaruđaid 43 sámi mánáidgárdái, ja 23 dáčča mánáidgárddi gos leat sámi mánát leat ožžon doarjaga sámi giellaoahpahussii. Sámediggi lea maiddái juolludan ruđaid mánáidgárddiid ovdánahttinbargguide ja pedagogalaš ávdnasiidda. Fylkkamánnit ja Sámediggi leat lágidan našovnnalaš mánáidgárdekonferánssa sámi mánáidgárdesuorggi bargiid várás. Leat maiddái ásahuvvon iešguđetlágán fierpmádagat sámi mánáidgárddiit hoavddaid várás. Mánáidgárddi sisdoalu ja doaimmaid rámmaplána olis lea Sámediggi ráhkadan gihppaga sámi giela ja kultuvrra birra mii lea juhkkojuvvon buot mánáidgárddiide.

Oasseulbmil 5. Láhčit buori dili sámi dutkamii ja nannet dieđuid sámi servodaga birra

Strategiijjat ja doaimmat

Kvalitehtaođastusa oktavuođas lea čađahuvvon guorahallan sámi alit oahpus ja dutkamis, vrd. St.dieđ. nr. 34 (2001-2002) *Kvalitetsreformen Om høyere samisk utdanning og forskning* (Kvalitehtanuppástus Sámi alla oahpahusa ja dutkama birra) ja Innst.S.nr. 12 (2002-2003).

Árbevirolaš sámi máhttu lea deatalaš gelbbolašvuohta ja ávkin akademihkalaš dutkamii, ja lea vuođđomáhttu masa hukse boahttevuođa ovdáneami ja rievdadusaid. Diekkár máhttu sáhttá leat mearrideaddji eaktun dasa ahte nákcet áimmahuššat ja ovddidit giela, kultuvrra ja ealáhusa bargguid. Dilli láhččojuvvo nu ahte lea vejolaš eambbo geavahit sámegiela originálagiellan sámi dilálašvuođaid dutkamis, earenoamážit de go dutkamis lea sáhka árbevirolaš máhtus, ja go dutkandieđuid galgá ovdanbuktit sámi geavaheddjiide ja birrasiidda.

Norgga dutkanráđđi lea álggahan oađđa programma sámi dutkama várás 2007:s. Programma ulbmil lea ovddidit guhkilmas alladási dutkama sámi diliid birra, ja váikkuhit rekrutteremii ja sámegiela ovdánahttimii dieđagiellan. Dasa lassin deattuhuvvo riikkaidgaskasaš dutkanovttasbargu, fierpmádathuksen ja dutkama gaskkusteapmi. Programmaáigodat lea viiddiduvvon 5 jagis 10 jahkái. Programma ruhtada Máhttodepartemeanta ja Bargo- ja searvadahttindepartemeanta.

Lea deatalaš geahččat sámi dutkama eará dutkamiid oktavuođas iige ráddjet dan sierra sámi programmaáŋgiruššamiidda, vrd. St.dieđ. nr. 20 (2004-2005) *Dutkandáhttu*. Dat mielddisbukta ahte doarjagat sámi dutkamii ain sirdojuvvojit, nugo eará dutkandoarjagat ge, juogo njuolga universitehtaide ja allaskuvllaide, dahje Norgga dutkanráđi bokte.

Dál bargojuvvo dan badjelii ahte olahit viidát davviriikkalaš ovttasbarggu sámi dutkamis. Sámi fága- ja dutkanbirrasat deattuhit dárbbu dasa ahte ráhkadit oktasaš strategiijjaid ja standárddaid sámi ja álgoálbmotguovlluid dutkamis, vrd. seminararaportta *Future challenges for reindeer husbandry societies,* Ubmi njukčamánu 2007. Ráđđehus lea dáhton Norgga dutkanráđi álggahit oktasaš davviriikkalaš čielggadeami mii galgá árvvoštallat Norgga, Ruota ja Suoma sámi dutkanlávdegotti ásaheami., vrd. St.dieđ. nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning*. Dan oktavuođas evttohuvvo maiddái árvvoštallat leago dárbu ásahit sierra sámi etihkkalávdegotti.

Sámi dieđavistái Guovdageainnus lea juolluduvvon álggahanjuolludus, vrd. Bušeahttaárvalusa S.nr. 12 (2005-2006). Ulbmil oađđa vistti huksemiin lea earet eará čohkket sámi gielladoaimmaid ja

sámi dieđalaš doaimma stuorát birrasii. Ođđa vistti geavaheaddjit leat Sámi allaskuvla, Sis-Finnmárkku Studeanttaidovttastus, Sámi earenoamáš pedagogalaš doarjalus, Davviriikkaid Sámi instituhtta, Sámedikki giella-ja oahpahusossodat, Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš, Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš ja Sámi arkiiva. Máhttodepartemeanta ovttasbargá Bargo- ja searvadahttindepartemeanttain ja Kultur- ja girkodepartemeanttain dieđavistti huksemiin. Statsbygg lea ožžon bargun hukset ođđa vistti mii dál lea jođus.

Davviriikkaid sámi instituhtta lea 2005 rájes leamaš organiserejuvvon sierra ovttadahkan Sámi allaskuvllas ja ruhtaduvvo Máhttodepartemeantta bušeahta bokte Norgga, Ruota ja Suoma doarjagiiguin. Ruhtadeami leat riikkat ja Davviriikkaid Ministtarráđđi soahpan.

1997:s ásahuvvui álgoálbmotdutkamiid fierpmádatprošeakta ovttasbargun gaskkal Tromssa universitehta, Sámi allaskuvlla ja Davviriikkaid sámi instituhta. Ulbmil lea ovddidit sámi dutkama ja álgoálbmotdutkama dakko bokte ahte buoridit norgalaš ja olgoriikalaš dutkiid oktavuođa, ja movttiidahttit rekruterema ja ođđa dutkanprošeavttaid. Go prošeaktaáigodat nogai 2001:s, de oaččui Tromssa universitehta juolluduvvot 0,6 milj. kruvnno fierpmádaga joatkimii. Fierpmádaga iešguđet dutkanprošeavttat leat nugo ovdal nai sorjavaččat olggobealruhtadeamis.

Raporta ja stáhtus

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta ja Máhttodepartemeanta dáhttot joatkit juolludusain Dutkanráđi sámi prográmma II:ii. Juolludus Sámedikki ovddidanovttasbargui Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain ja Davviriikkaid sámi instituhtain mas ulbmilin lea čohkket ja systematiseret sámiguoskevaš dieđuid státistihkka- ja dutkanulbmiliidda, jotkojuvvo maiddái.

Lea ásahuvvon sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavku mii galgá jahkásaččat ráhkadit raportta mii válddahallá ja analysere sámi servodagaid dili ja ovdánanmihtilmasvuođaid. Raporta geavahuvvo vuođđun stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki ráđđádallamiin.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea 2007:s juolludan oktiibuot 400 000 kruvnno prošeavttaid joatkimii mat ovdanbuktet árbevirolaš máhtu, ipmárdusaid ja lahkonanvugiid maid lea vejolaš sirdit dutkamii ja eará doaimmaide.

Dutkanprošeakta *Sámi vieruiduvvan dábit ja riekteipmárdusat* álggahuvvui 1997:s. Prošeavtta lea jođihan Sámi vuoigatvuođalávdegoddi ja Sámi dutkamiid guovddáš Romssa Universitehtas. Sámi vuoigatvuođalávdegoddi gárvvista iežas evttohusa 2007 čavččа.

Oasseulbmil 6. Čalmmustahttit ja gaskkustit sámi kultuvrra

Strategiijat ja doaimmat

Diehtu ja eanet máhttu sápmelaččaid ja sámi kultuvrra birra sáhttá eastadit heajos guottuid sápmelaččaid ja sámi kulturovdanbuktimiid vuostá. Danin dáhttu ráđđehus joatkit dakkár politihkain mii nanne máhtu sámi dilálašvuođaid birra, sihke hálddahusas, álbmogis oppalaččat ja ii unnimustá oahpahusásahusain.

Prošeavttas Sámi ofelaččat ožžot golbma sámi nuora bargun juohkit dieđuid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra nuoraide geat eai leat sápmelaččat.[23] Ofelaččat nammaduvvojit jahkái ain háválís ja fitnet eará eará joatkkaskuvllain miehtá riikka. Hálddahuslaččat gullet sii Sámi allaskuvlii Guovdageainnus, mas lea ovddasvástádus pratihkalaččat čađahit prošeavtta. Statskonsult lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ožžon gohččuma evalueret prošeavtta. Evalueren čájeha ahte prošeakta lea positiivadit váikkuhan dieđuid juohkima bokte sápmelaččaid ja sámi kultuvrra birra, ja váikkuhan ovdagáttuid ja boasttuipmárdusaid hehttemii. Ráđđehus áigu danne joatkit ofelašprošeavttain ja dahkat dan fásta doaibman. Statskonsulta árvvoštallamiid vuođul áigu Ráđđehus maiddái ovttas sámediggepresideanttaiguin ja davviriikkaid ministariiguin guorahallat vejolašvuođa viiddidit prošeavtta.

2002 stáhtabušeahta rájes leat juolludeamit iešguđet sámi kulturdoaimmaide sirdojuvvon ovtta poasttas Sámediggái. Poasttas juolluduvvo doarjja sámi sierragirjerádjosii, johtti girjerájusdoibmii, sámi dáiddastipeanddaide, sámi dáiddainstitušuvnnaid čájáhusbuhtadussii, báikenammabálvalussii, sámi giellalága čuovvoleapmái, sámi museaide, sámi musihkkafestiválaide ja Beaivváš Sámi Teáhterii. Kultur- ja girkodepartemeanta evttoha ahte 2008:s juolluduvvo 53,5 milj. kruvdno kap. 320, poasttas 53 Sámi kulturulbmilat. Dalle leat juolludeamit sámi kulturulbmiliidda lassánan 21,4 milj. kruvnnuin 3 jagis. Juolludusas leat doaibmaruđat Nuorta-sámi museii Njávdámis man Sámediggi hálddaša.

Nuortasámi musea huksen Njávdámis álggahuvvui 2007:s ja galgá plána mielde leat gárvvis 2008:s. Visti galgá leat nuortasámi kultuvrra ja historjjá gaskkustanarenan. Doppe galget earet eará leat čájáhusat, bajit ja hálddahuslanjat 2007:s juollu-

[23] Geahča www.samiskeveivisere.no gos leat eambbo dieđut sámi ofelaččaid birra.

duvvui 20 milj. kruvdno musea huksemii ja čájáhusaid viidáset plánemii. 2008:s evttohuvvo 9,7 milj. kruvnno huksenprošektii.

Plána viiddidit ja rievdadit Ája sámi guovddáža Gáivuonas jotkojuvvo. Prošeavttas leat ođđa lanjat museii ja girjerádjosii ja dálá kultursála rievdadeapmi. 2007:s juolluduvvui 1,5 milj. kruvdnosaš plánendoarjja, 2008:s evttohuvvo 3,0 milj. kruvdno prošekteremii.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta almmuha elektrovnnalaš ođđasiid Ođas sámepolitihkas 4–6 gearddi jagis.[24] Ulbmil ođasreivviin lea sihke dat ahte juohkit dieđuid sámi dili birra almmolašvuhtii, ja maiddái olahit sámi álbmogii áigeguovdilis dieđuiguin. Ođasreivviin beassá lohkat áigeguovdilis áššiid sámepolitihkalaš bargguin.

Ráđđehus evttoha ahte 2008:s juolluduvvo 5,8 milj. kruvdno sámegiela ja diehtojuohkima áŋgiruššamiidda, gč. kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda, poasta 72 Sámegiella, diehtojuohkin j.ea. Váldoulbmil dáinna nannemiin lea láhčit dili almmolašvuhtii geavahit eanet sámegiela, lasihit almmolaš diehtojuohkima sápmelaččaide sámegillii ja lasihit diehtojuohkima sámiid dilálašvuođaid birra muđuige dáru álbmogii.

Raporta ja stáhtus

Lea ásahuvvon Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš danin vai oažžut eanet máhtu ja ipmárdusa álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ja sámi vuoigatvuođaid birra. Guovddáš geavaha viššalit iežas web-siidduid diehtojuohkinbargguin.[25] Doppe gávdná earet eará guovddáža ja dan doaimma birra dieđuid ja čielggademiid, raporttaid ja artihkkaliid álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra. Guovddáš almmuha maid sierra áigečállaga, Gáldu čála- Álgoálbmotvuoigatvuođaid áigečála. Ráđđehus evttoha juolludit 2,7 milj. kruvnno guovddáža doibmii Bargo- ja searvadahttindeaprtemeantta bušeahta badjel 2008:s. Guovddážii várrejuvvojit maiddái ruđat Olgoriikkadepartemeantta bušeahtas. Dasa lassin evttohuvvo juolludit sullii 650 000 kruvnno biergasiid oastimii daidda lanjaide dieđavisttis Guovdageainnus maid Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš galgá geavahit, gč. kap. 682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš.

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš lea ásahuvvon nannen dihte riikkaidgaskasaš ovttasbarggu boazodoalu hárrái. Guovddáš galgá doaibmat báikin gos earet eará sáhttá gávdnat ja lonohallat dieđuid, vásáhusaid ja máhtu. Ráđđehus evttoha juolludit sullii 3 milj. kruvnno guovddáža doibmii 2008:s. Dasa lassin evttohuvvo 550 000 kruvdno biergasiid ruhtadeapmái daidda lanjaide ođđa dieđavisttis maid Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš galgá geavahit. Gč. kap. 684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš.

Juolludeamit sámi kulturulbmiliidda bohtet Kultur- ja girkodepartemeantta bušeahtas, kap. 320 Dábálaš kulturáigeumušat, poasta 53 Sámi kulturulbmilat, ja dat sirdojuvvojit Sámediggái mii hálddaša daid ruđaid. 2007:s lasihuvvui juolludeapmi goasii 3,7 milj. kruvnnuin dainna ulbmiliin ahte addit Sámediggái buoret vejolašvuođa jođihit aktiivalaš kulturpolitihka.

[24] www.regjeringen.no
[25] www.galdu.org

Prográmmakategoriija 09.80 Sámi ulbmilat

Prográmmakategoriijja 09.08 golut juhkkojuvvon kapihttaliidda

(1 000 kr:n)

Kap.	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008	Pst. rievd. 07/08
680	Sámediggi	153 350	168 800	196 100	16,2
681	Doarjja sámi ulbmiliidda	5 782	4 600	7 100	54,3
682	Galdu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš	4 619	2 300	3 325	44,6
683	Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš	375	1 000		-100,0
684	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	2 436	2 600	3 575	37,5
685	Finnmárkoopmodat	5 000			
	Submi kategoriija 09.80	171 562	179 300	210 100	17,2

Prográmmakategoriijja 09.80 golut juhkkojuvvon poasttaide

(1 000 kr:n)

Poasttat	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008	Pst. rievd. 07/08
01-23	Stáhta iežas doaibmagolut	7 430	5 900	5 700	-3,4
30-49	Ođđa visttit, rusttegat j.ea.			1 200	
50-59	Juolludeamit eará stáhtarehkedoaluide	153 350	168 800	196 100	16,2
70-89	Eará juolludeamit	5 782	4 600	7 100	54,3
90-99	Loanat, stáhtavealgi j.ea.	5 000			
	Sum kategori 09.80	171 562	179 300	210 100	17,2

Juolludeamit sámi ulbmiliidda

Sámi ulbmiliidda juolluduvvojit doarjagat máŋgga departemeantta bušeahtain. 2007:s juolluduvvui sámi ulbmiliidda oktiibuot sullii 703 milj. kruvnno. 2008:s evttoha ráđđehus juolludit 751 milj. kruvnno dáidda ulbmiliidda. Ollislaš čilgehus Ráđđehusa sámepolitihkas ja juolludusain sámi ulbmiliidda almmuhuvvo sierra stáhtabušeahttamildosis.

Kap. 680 Sámediggi

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
50	Sámediggi	153 350	164 100	191 400
54	Buorrin Sámeálbmotfoanddas		4 700	4 700
	Submi kap. 680	153 350	168 800	196 100

Poasta 50 Sámediggi

Ulbmilat ja váldoulbmil

Sámediggi lea ásahuvvon sámelaga vuođul ollašuhttin dihtii Vuođđolága § 110 a, gč. čilgehusa Boađussuorggi 8 vuolde, Ovddasvástádus ja barggut nammasaš čuoggás.

Sámediggi oažžu jahkásaš juolludemiid Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas, Máhttodepartemeanttas, Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanttas, Kultur- ja girkodepartemeanttas, Birasgáhttendepartemeanttas, Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttas ja Olgoriikadepartemeanttas. 2008:s evttohit dát departemeanttat juolludit birrasiid 311 milj. kruvnno, mii lea 13 pst. lasáhus.

Sámediggi beassá 1999 rájes spiehkastit bruttobušeterenprinsihpas ja oažžu olles juolludeami Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas, Máhttodepartemeanttas, Kultur- ja girkodepartemeanttas ja Birasgáhttendepartemeanttas 50-poasttaid bokte. Ná addojuvvo ge Sámediggái erenoamáš iešmearrideaddji ovddasvástádus ja friddjavuohta resurssaid hálddašeami hárrái.

Dainna eavttuin ahte Stuoradiggi dohkkeha bušeahta, juohká Sámediggi juolludemiid maid oažžu guđege departemeanttas skábmamánu dievasčoahkkimis. Sámediggi juohká juolludemiid iežas vuoruheami mielde, muhto fal daid láidestemiid mielde maid Stuoradiggi cealká bušeahttamearrádusas.

Sámedikki ekonomiijahálddašeapmái lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanta mearridan rámmaid, mat leat departemeantta váldobagadusas mii guoská Sámedikki ekonomiijahálddašeapmái. Váldobagadus guoská maid juolludemiide mat leat addojuvvon eará departemeanttaid bušeahtain ja vejolaš eará dietnasiidda. Bagadus lea mearriduvvon sámelága § 2-1, goalmmát lađđasa vuođul. Váldobagadusas lea departemeanta mearridan ahte Stáhta ekonomiijanjuolggadusat ja Stáhta ekonomiijastivren mearrádusat galget maid gustot Sámediggái. Muhto departemeanta vuordá aŋkke ahte ekonomiijanjuolggadusaid ja mearrádusaid galgá sáhttit geavahit dan láhkái ahte dat addet Sámediggái vejolašvuođa ovddidit iežas oainnu álbmotválljejuvvon orgána.

Raporta

Sámelága § 1-3 cealká ahte Sámedikki jahkedieđáhus galgá sáddejuvvot Gonagassii. Ráđđehus ovddida Stuoradiggái jahkásaččat stuoradiggedieđáhusa Sámedikki doaimma birra, ja das lea Sámedikki jahkedieđáhus fárus sierra kapihttalin. Dieđáhusas čilgejuvvojit maiddái muhtun áigeguovdilis oasit Ráđđehusa sámepolitihkas.

2008 galgá ráđđehus ovddidit stuoradiggedieđáhusa sámepolitihka prinsihpaid hárrái. Sámedikki jahkádieđáhus doaimma birra biddjo fárrui oađđa stuoradiggedieđáhussii. Dárkilet raporteren Sámedikki 2006 doaimma birra lea dán stuoradiggedieđáhusas.

Strategiijjat ja hástalusat

Sámediggi lea álbmotválljen orgána mii lea iešmearrideaddji eiseváldi ja mas lea iešheanalis ovddasvástádus iežas politihkalaš doaimmain. Sámedikki strategiijjat ja hástalusat čilgejuvvojit dárkileappot Sámedikki iežas dokumeanttain.

Dannego stáhtarađis lea konstitušuvnnalaš ovddasvástádus daid juolludusaid ovddas mat juolluduvvojit stáhtabušeahta badjel, de galgá departemeanta bearráigeahččat ahte Sámediggi čuovvu Stáhta ekonomiijastivrennjuolggadusaid ja daidda gullevaš mearrádusaid. Sámediggi lea máŋga jagi aktiivadit oččodan buriid ja ulbmilaš rutiinnaid Sámedikki doarjjahálddašeapmái. Sámediggi vuordá ahte Sámedikki doarjjahálddašeami oađđa njuolggadusat leat gárvásat oađđajagimánu 1.b. 2008 rájes.

2008 bušeahttaárvalus

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta evttoha ahte Sámediggái juolluduvvo 191,4 milj. kruvdno 2008:s. 22,6 milj. kruvdnosaš lasáhusas galgá 8,4 milj. kruvdno ruhtadit inventáraid ja biergasiid dain lanjain oađđa dieđavisttis Guovdageainnus

maid Sámediggi galgá geavahit. Dasto galgá 5 milj. kruvdno gokčat lassigoluid maid Sámediggi oažžu go Snoase suohkan váldojuvvo mielde sámegiela hálddašanguvlui 2008 rájes. 2009 Sámediggeválggaid várás evttohuvvo Sámediggái várrejuvvot 350 000 kruvdno 2008:s.

Soria Moria-julggaštusa olis árvala Ráđđehus ahte 2008 ásahuvvo árvoháhkanprográmma sámi guovlluid lotnolasealáhusaid várás. Sámediggi oažžu ovddasvástádusa hálddašit prográmma ja maiddái árvvoštallat čađahit sierra prošeavttaid ja juolludit ruđaid ovdánahttin- ja innovašuvdnasihkkarastima várás jávrebivddus, luossabivddus, vuotnabivddus ja boazodoalloturismmas, gč. Čilgehusa 3.oasseulbmila vuolde. Ráđđehus lea evttohan 6,5 milj. kruvnno lotnolasealáhusaid árvoháhkanprográmma vuođđudeapmái 2008:s. Prográmma doaimmaheami hálddahusgolut leat fárus juolludusevttohusas.

Poasta 54 Sámeálbmotfoandda vuoitu

Rievdaduvvon našunalbušeahta meannudeamis 2000:s mearridii Stuoradiggi geassemánu 16. b. 2000:s bidjat 75 mill. ruvnno «Sámeálbmot fondii». Foandda ulbmila birra celkkii finánsalávdegotti eanetlohku ahte ruhta mii foanddas boahtá buorrin, galgá geavahuvvot iešguđetlágan doaimmaide mat nannejit sámegiela ja kultuvra. Stuoradikki mearrádusas foandda ásaheami áššis namuhuvvo ahte foanda galgá leat oktasaš buhtadussan daid vahágiid ja vearrivuođa ovddas maid dáruiduhttinpolitihkka lea dagahan sámi álbmogii. Ruhta mii foanddas boahtá buorrin ii leat oassin rámmajuolludeamis mii addojuvvo Sámediggái.

Sámediggi meannudi foandda njuolggadusaid guovvamánus 2006. Njuolggadusat mearriduvvojedje gng.res. Čakčamánu 22. b. 2006:s.

2008:s evttohuvvo juolluduvvot 4,7 milj. kruvdno mii lea seamma olu go foandda vuoitu 2007:s.

Kap. 3680 Sámediggi

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
51	Sámeálbmotfoandda vuoitu	4 652	4 650	4 650
	Submi kap. 3680	4 652	4 650	4 650

Kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
72	Sámi giella, diehtojuohkin j.ea	5 782	4 600	5 800
74	Dokumentašuvdna, gaskkusteapmi j.ea.			1 300
	Submi kap. 681	5 782	4 600	7 100

Poasta 72 Sámi giella, diehtojuohkin j.ea.

Ulbmilat ja váldoulbmil

Doarjjaortnega ulbmil lea láhčit dili nu ahte almmolašvuođas sáhttá geavahišgoahtit eanet sámegiela, lasihit almmolaš dieđuid sámegillii sápmelaččaid birra, ja lasihit diehtojuohkima sápmelaččaid birra dáru álbmogii muđui.

Lullisámi giela ja kultuvrra seailluheami ja ovdánahttima váras juolluduvvui Stuoradikki bušeahttameannudeami oktavuođas 500 000 kruvnno doaibmadoarjjan Elgå skuvlii Engerdalas 2007:s, gč. Buđeahttaárv. S. nr. 5 (2006-2007). Juolludus evttohuvvo bisuhuvvot 2008:s.

Raporta

Prošeakta «Sámi ofelaččat» álggahuvvui 2004 giđa. Prošeavttas lea referánsajoavku mas leat mielde áirasat Sámi allaskuvllas, Davviriikkaid sámi instituhtas, Gáldu– Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddážis, Sámedikkis ja Bargo- ja Searvadahttindepartemeanttas. Njealját ofelaš

joavku almmuhuvvui Riddu Riđđu festiválas suoidnemánu 13. b. 2007:s. Nuorat galget vuosttažettiin finadit dakkár guovlluid joatkkaskuvllain gos sápmelaččat leat unnitlogus. Sii galget maiddái galledit guovlluid gos árbevirolaččat eai ása sápmelaččat, nugo ovdamearkka dihte guovddáš nuortaguovlluin riikkas. Prošeavtta ruhtada Bargo- ja searvadahttindepartemeanta. Prošeakta jotkojuvvo fásta doaibman 2008:s, gč. Čilgehusa 6. oasseulbmila vuolde.

Guovddáš ulbmil lea dahkat vejolažžan geavahit sámegiel bustávaid IT-oktavuođas, ovdamearkka dihte almmolaš registariin. Ráđđehusa mihttomearri lea ahte buot almmolaš registarat galget sáhttit gavahit sámegiel bustávaid, ja ahte dieđut main leat sámegiel bustávat galget albmaládje sirdašuvvat registariid gaskka. Sámegiela gelbbolašvuođabása ja IT ruhtaduvvo dán poastta badjel, vrd. 4. oasseulbmila.

Ráđđehus lea iežas interneahttasiidduide bidjan vejolašvouđa válljet gjelda. Sámegielsiidduid viidásit ovddideapmi ja buorideapmi lea bargu mainna čađat bargojuvvo.

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ožžon ovddasvástádusa ráhkadit diehtojuohkingihppaga sápmelaččaid ja sápmelaččaid dilálašvuođaid birra Norggas, gč. Čilgehusa kap. 682:s Gáldu – Álgoálbmotvuogatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš, poasta 01 Doaibmagolut.

2008 bušeahttaárvalus

Ráđđehus áigu joatkit áŋgiruššamis sámi gielain ja diehtojuohkimiin sámi diliid birra. 2008:s vuoruhuvvojit erenoamážit doaimmat mat leat mielde ealáskahttime nuortasámi kultuvrra ja lullisámegiela, gč. Čilgehusa 4. oasseulbmila vuolde. Ráđđehus evttoha lasihit kap. 681 Doarjja sami ulbmiliida, poasta 72 Sámi giella, diehtojuohkin j.ea. 1 miljovnna kruvnnuin 2008:s. 2008:s evttohuvvo juolluduvvot 5,8 milj. kruvdno.

Poasta 74 Dokumentašuvdna, gaskkusteapmi j.ea.

Ulbmilat ja váldoulbmilat

2008:s dáhttu ráđđehus bargagoahtit árbevirolaš sámi máhtu nannemiin Norggas. Danne árvala ráđđehus ráhkadit ođđa kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda, poastta 74 Dokumentašuvdna, gaskkusteapmi j.ea. 2008 rájes. Doarjjapoastta váldoulbmil lea doarjut čohkken-, systematiseren- ja gaskkustanddoaimmaid Norgga sápmelaččaid árbevirolašmáhtu oktavuođas.

2008 bušeahttaárvalus

Ráđđehus árvala juolludit 1,3 milj. kruvnno árbevirolaš sámi máhtu doaimmaide kap. 681 Doarjja sámi ulbmiliidda, poasta 74 Dokumentašuvdna, gaskkusteapmi j.ea. bokte. Ruđat galget ee. geavahuvvot Norgga sápmelaččaid árbemáhtu kártema, duođašteami ja sirdima nannendoaimmaide.

Kap. 682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
01	Doaibmagolut	4 619	2 300	2 675
45	Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan, *sáhttá sirdojuvvot*			650
	Submi kap. 682	4 619	2 300	3 325

Sirdojuvvon 2006:s 2007:ii
Poasta 01: 106 000 kruvnno

Ulbmilat ja váldoulbmil

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš ásahuvvui 2002:s dainna ulbmiliin ahte loktet máhtu ja ipmárdusa álgoálbmogiid vuoigatvuođaide. Guovddáš galgá čohkket, hukset, systematiseret, doaimmahit, ráhkadit, heivehit ja gaskkustit relevánta dieđuid ja dokumentašuvnna álgoálbmotvuoigatvuođaid birra riikka dásis ja riikkaidgaskasaččat. Guovddáš sáhttá maiddái cuiget áigeguovdilis surggiid main lea dárbu eambbo dutkat. Guovddáža ulbmiljoavkkut leat buohkat geat ohcet máhtu álgoálbmotvuoigatvuođaid birra riikka dásis ja riikkaidgas-

kasaččat, namalassii skuvllat, eaktodáhtolaš organisašuvnnat, álmmolaš ásahusat ja eiseválddit.

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš lea fágalaččat iešbirgejeaddji ásahus, mii mealgadii mearrida iežas ulbmiliid ja boađusgáibádusaid. Stivra lea guovddáža bajemus orgána, ja das lea njuolggadusaid vuođul ovddasvástádus guovddáža fágalaš ovdáneamis, resursageavaheapmái ja vuoruhemiide, ja maiddái ovddasvástádus hábmet guovddáža doaimma strategiijjaid. Stivrra nammada Sámediggi ráđđálaga Gielda- ja guovlodepartemeanttain, ee. Davviriikkalaš sámi instituhta ja Sámi allaskuvlla evttohusaid vuođul.

Raporta

Guovddáš háliida geavahit digitála diehtojuohkinbargoneavvuid diehtojuohkinbarggustis, ja lea 2006:s joatkan neahttabáikki ovdánahttimiin.[26] Guovddáš lea maiddái almmuhan njeallje nummara Gáldu čála – Álgoálbmotvuoigatvuođaid áigečállagis. Guovddáš lea Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ožžon ovddasvástádusa ráhkadit diehtočoakkaldaga sápmelaččaid ja sápmelaččaid dilálašvuođaid birra Norggas mii dál lea gárvvis. Čoakkaldagas lea DVD ja diehtoárkkat ja lea almmuhuvvon sámegillii, dárogillii ja eaŋgalasgillii.

2006` Riddu Riđđu álgoálbmotfestivála oktavuođas lágidii guovddáš ovttasráđiid festiválalágideddjiiguin seminára álgoálbmotvuoigatvuođaid birra. Dasto lea guovddáš ovttasráđiid Engerdal suohkaniin lágidan guokte seminára lullisámegiela ja álgoálbmogiid giellavuoigatvuođaid birra. Seminárat dollojuvvojedje sámeálbmotbeaivvi oktavuođas 2007:s. Guovddáš lea ovttasráđiid Fávllisfierpmádagain maiddái lágidan seminára vuotnabivddu, kultuvrra ja vuoigatvuođaid birra ođđajagimánus 2007.

2005:s ja 2006: juolludii Olgoriikadepartemeanta 1,2 milj. kruvnno álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddážii kap. 163 Heahteveahkki, humanitára veahkki ja olmmošvuoigatvuođat, poasta 71 bokte Humanitára veahkki ja olmmošvuoigatvuođat.

Strategiijjat ja hástalusat

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš galgá leat sorjjakeahtes, áigeguovdilis ja luohtehahtti gáldun álgoálbmotvuoigatvuođaid ja sámi vuoigatvuođaid hárrái.

Guovddáš lea smávva doaibma mii lea atnán olu resurssaid buriid hálddahuslaš rutiinnaid háhkamii. Guovddáš lea aŋkke joksan daid ulbmiliid ja čađahan daid doaimmaid maid guovddáža stivra lea mearridan doibmii.

Go guovddáža doaibma lea dan mađi unni de lea dat hearki stuora hástalusaid ektui. Go leat dušše golbma virggi de sáhttet guhkilmas jávkamat buozanvuođa geažil ja bargosirdimat dagahit guovddáža fágalaš doaimma ovdii. Oassin dan riskkagieđahallamis lea guovddáš čađahan iešguđetlágán gelbbolašvuođaloktendoaimmaid. Leat maiddái biddjon stuora resurssat máŋggajagi doaibma- ja strategiijaplánaid ovddideami várás.

2008 bušeahttaárvalus

Poasta 01 Doaibmagolut

2008:s evttohuvvo lasihit juolludusa guovddáža doibmii 350 000 kruvnnuin. Evttohuvvon juolludus kap. 682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš poasta 01 Doaibmagolut bokte šaddá dalle 2,675 milj. kruvdno. Earret dan sáhttá guovddáš ohcat ruđaid konkrehta prošeavttaide. Olgoriikadepartemeanta várre daidda ruđa maiddái 2008:s.

Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš lea dáhtton departemeantta árvvoštallat rievdadit guovddáža nama Gáldun. Nammarievdadeapmi ii mearkkaš maidege guovddáža ulbmiliid dahje doaimma ektui. Dan vuođul evttoha ráđđehus rievdadit guovddáža nama Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddážin.

Poasta 45 Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan, sáhttá sirdojuvvot

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš galgá fárret ođđa dieđavistái Guovdageinnus, gč. Čilgehusa 5. oasseulbmila vuolde. Ráđđehus árvala juollodit 650 000 kruvdno kap. 682, poasta 45 Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan, inventáraid ja biergasiid ruhtadeapmái daidda lanjaide dieđavisttis maid Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš galgá geavahit.

[26] www.galdu.org

Kap. 3682 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
01	Iešguđetlágán sisaboađut	2 113		
16	riegádahttinruđaid/adopšuvdnaruđaid refušuvdna	266		
18	buohcanruđaid refušuvdna	148		
	Submi kap. 3682	2 527		

2006 rehketdoallu gusto mealgadii Olgoriikadepartemeantta juolludussii, gč. Čilgehusa kap. 682:s.

Sisaboahtokapihtal gusto maiddái vejolaš olggobealruhtadeapmái daid prošeavttaid dáfus maid Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš jođiha. Čujuhit romertállamearrádus II` evttohusa lassisisaboahtofápmudusa evttohussii.

Kap. 683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
01	Doaibmagolut	375	1 000	
	Submi kap. 683	375	1 000	

Sirdojuvvon 2006:s 2007:ii
Poasta 01: 541 000 kruvnno

Ulbmilat ja váldodoaibma

Luonddu-ja boazodoallobálvalusaid resurssaguovddáš ásahuvvui Bargo- ja searvadahttindepartemeantta vuollásaš prošeaktan 2005 čavčča. Guovddáš galgá leat oassin Oarje-Finnmárkku boazologuheiveheamis ja dat lea biddjon Guovdageidnui.

Guovddáš lea ásahuvvon resursabáikin boazoeaiggádiidda geat heitet ealáhusas ja ohcet eará bargosajiid ja dietnasiid. Guovddáža váldobargu galgá leat árbevirolaš ealáhus-ja luonddumáhtu (duohtagelbbolašvuođa) dokumenteren, ja dán vuođul ovddidit ja kvalitehtasihkkarastit iešguđetlágan bálvalusaid mat fállojuvvojit ja vuvdojuvvojit almmolaš ja priváhta doaimmaide bajilgeahčus, dárkkisteamis, dokumenteremis, luonddu-ja birashálddašeamis jna.

Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resurssaguovddáža doaimma jođiha stivrenjoavku mii lea ožžon mandáhta Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas. Stivrenjoavku nammaduvvui suoidnemánus 2005. Stivrenjoavku lea guovddáža bajemus orgána, ja njuolggadusaid olis lea das ovddasvástádus guovddáža doaimma fágalaš ovdáneapmái, resursageavaheapmái ja vuoruhemiide ja strategiijjaid ráhkadeapmái.

Raporta

Guovddáža ásaheapmi lea leamaš áddjái ja lossat ja lea danne olu maŋŋonan, ee. dannego lea leamaš váttis gávdnat beaivválaš jođiheaddji virgái bargi.

Strategiijjat ja hástalusat

2007 čavčča mielde áigu Bargo- ja searvadahttindepartemeanta ovttasráđiid guovddáža stivrenjoavkkuin árvvoštallat leatgo eará vuogit movt barggu heivešii organiseret. Dan árvvoštallamis deattuhuvvo ahte juolluduvvon ruđat golahuvvojit buoremus lági mielde dan ulbmila ektui ahte veahkehit boazoeaiggádiid geat dáhttot atnit gelbbolašvuođaset go heitet boazodoalus ja álget eará dienasdoibmii. Dat čilgejuvvo dárkileappot sámepolitihka stuoradiggedieđáhusas mii ovddiduvvo 2007 čavčča.

2008 bušeahttaárvalus

Poasta 01 Doaibmagolut

2004 stáhtabušeahtas várrejuvvui 2 milj. kruvdno Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáža ásaheapmái, gč. Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta St.prp. nr. 1 (2003-2004). Juolludus sirdojuvvui Bargo- ja searvadahttindepartemeantta bušehttii 2005:s ja lea juogaduvvon 3 jahkái kap. 683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš, poasta 1 Doaibmagoluid bokte. 2007 reviderejuvvon našunálabušeahtas lasihuvvui guovddáža vuollái «sáhttá sirdojuvvot» 2007 bušeahttajagi ovddas, gč. St.prp. nr. 69 (2006-2007), Árv. S. nr. 230 (2006-2007) ja Stuoradikki mearrádusa 579.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta ii evttot juolludusa guovddážii kap. 683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš, poastta 01 Doaibmagolut badjel 2008:s. Eaktuduvvo dattege ahte guovddážii sirdojuvvojit ovddit jagiid juolludusat mat eai lea golahuvvon, ovddeš mearrádusaid mielde, gč. St.prp. nr. 69 (2006-2007) ja Árv. S. nr. 230 (2006-2007).

Kap. 3683 Luonddu- ja boazodoallobálvalusaid resursaguovddáš

Poasta 01 Iešguđetlágán sisaboađut

Nu movt guovddáš dássožii lea organiserejuvvon de sáhttá dat háhkat sisaboađuid go vuovdá bálvalusaid mat sáhttet fállojuvvot ja vuvdojuvvot álmmolaš ja priváhta doaimmaide luonddu- ja birashálddahusas. Sisaboađut galget dalle geavahuvvot guovddáža doibmii ja ovdánahttimii. Čujuhuvvo muđui romártállamearrádus evttohussii II mas evttohuvvo lassidienasfápmudus. Guovddážis eai lean makkárge dietnasat 2006:s dahje vuosttaš jahkebeali 2007:s.

Kap. 684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
01	Doaibmagolut	2 436	2 600	3 025
45	Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan, *sáhttá sirdojuvvot*			550
	Submi kap. 684	2 436	2 600	3 575

Sirdojuvvon 2006:s 2007:ii
Poasta 01: 40 000 kruv

Ulbmil ja váldodoaibma

Lea ásahuvvon riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovdageidnui, nannen dihtii riikkaidgaskasaš ovttasbarggu boazodoalus. Guovddáš rahppui almmolaččat čakčamánu 2. b. 2005:s. Deattuhuvvo ahte olbmuin boazodoalus ja sin organisašuvnnain galgá leat lagas oktavuohta guovddážii, ja dat galgá jođihuvvot ovttasráđiid Boazoálbmogiid máilmmelihtuin. Guovddáš galgá leat mielde gaskkustit ja lonohallat dieđuid ja oažžut áigái fágalaš ovttasbarggu boazodoalloolbmuide árktalaš guovlluin. Bargu galgá leat erenoamážit boazodolliid, almmolaš eiseválddiid, dutkanbirrasiid ja eará fágabirrasiid ja riikkaidgaskasaš organisašuvnnaid ja ovttasbargoguimmiid váste.

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš lea fágalaččat iešmearrideaddji ásahus, mii mealgadii mearrida iežas ulbmiliid ja boađusgáibádusaid. Stivra lea guovddáža bajemus orgána, ja njuolggadusaid olis lea das ovddasvástádus guovddáža doaimma fágalaš ovdáneapmái, resursageavaheapmái ja vuoruhemiide, ja maiddái guovddáža doaimma strategiijjaid hábmemii. Guovddáža stivra nammaduvvui borgemánus 2005. Stivralahtuid válljen speadjalastá dan riikkaidgaskasaš boazodoalloovttasbarggu mii dál juo gávdno, ja das leat áirasat Ruoššas, Ruotas, Suomas ja Norggas.

Raporta

Guovddáš deavdá deatalaš doaimma sirkumpolára boazodoalloovttasbarggus ja áimmahušša sihke fágalaš dárbbuid ja koordinerendárbbuid guovddáža ulbmiljoavkkuid várás.

2006:s lea guovddáš álggahan ovttasbarggu máŋggaid ásahusaiguin, organisašuvnnaiguin ja eará aktevrraiguin árktalaš guovllus fierpmádathuksema ja fágalaš lonohallamiid hárrái, ee. leat lágiduvvon čoahkkimat ja fágalaš lonohallamat

boazodoalloorganisašuvnnaiguin, almmolaš boazodoalloeiseválddiiguin ja fágaásahusaiguin Ruoššas, Alaskas ja davviriikkain.

Guovddáš lea álggahan olu prošeavttaid main lea mearkkašupmi guovddáža boahttevaš doaimmas. Vuoruhuvvon prošeavttain deattuhuvvojit erenoamážit EALÁT-prošeavttat. Prošeavttaid lea guovddáš ja Association of World Reindeer Herders (WRH) (Máilmmi boazoálbmogiid máilmmelihttu) álggahan ja das dutkojuvvo boazodoalu árbemáhttu ja heivehannákca ee. dálkkádatrievdamiid ektui.

2006:s lea guovddáš maiddái čađahan ovdabarggu máilmmi boazodoalloálbmogiid boahttevaš webportala hutkamis, ja lea álggahan neahttaportála ráhkadeami ja hábmema.[27]

Agderforskning lea 2007 giđa evalueren Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža. Evalueren čájeha ahte guovddáš lea leamaš mielde prošeavttaid ovdánahttimis ja čađaheamis guovddáža ulbmiliid ja mandáhta olis. Guovddáš lea háhkan ovttasbargooktavuođaid ja fierpmádagaid guoskevaš fága- ja dutkanbirrasiiguin.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta juolludii 2007:s doarjaga guovddážii kap. 684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš, poastta 01 Doaibmagolut bokte. Guovddážii sirrejuvvui maiddái ruhta Olgoriikadepartemeantta ja Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta bušeahtain.

[27] www.reindeercentre.org

Strategiijjat ja hástalusat

Guovddáža hálddahus ja stivra leat guovddáža ásaheami rájes 2005:s bargan ulbmilaččat guovddáža doaibmarutiinnaid ráhkademiin. Guovddáža doaibma lea unni, ja das leat dušše 3 bargi ja lea danne hearki omd. guhkilmas buozalmasjávkamiid ja bargosirdimiid geažil. Guovddáš áigu danne joatkit ovdánahttimis buriid rutiinnaid vai nu bures go vejolaš sáhttá geavahit resurssaid fágalaš bargguide.

2008 bušeahttaárvalus

Poasta 01 Doaibmagolut

2008:s evttohuvvo guovddáža doaibmajuolludus lasihuvvot 350 000 kruvnnuin. Evttohuvvon juolludus kap. 684. Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš, poasta 01 Doaibmagolut šaddá dalle sullii 3 milj. kruvnno 2008:s. Dasa lassin sáhttá guovddáš ohcat doarjagiid konkrehta prošeavttaide.

Poasta 45 Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan, sáhttá sirdojuvvot

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš fárre ođđa dieđavistái Guovdageainnus go dat gárvana, gč. eambbo 5. oasseulbmila vuolde. Ráđđehus árvala juollodit 550 000 kruvnno kap. 684, poasta 45 Stuorát biergasiid háhkan ja mátasdoallan ruhtadit biergasiid daidda lanjaide dieđavisttis maid Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš galgá geavahit.

Kap. 3684 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
01	Iešguđetlágán sisaboađut	2 130		
	Submi kap. 3684	2 130		

Poasta 01 Iešguđetlágán sisaboađut sisaboađut

Dienaspoasta guoská Olgoriikadepartemeantta ja Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta bušeahtaid juolludemiide, gč. dan birra kap. 684:s.

Dienaspoasta guoská maid vejolaš olggobeale ruhtademiide prošeavttain maid Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš jođiha. Čujuhuvvo muđui romártállamearrádus evttohussii II mas evttohuvvo lassidienasfápmudus.

Kap. 685 Finnmárkkuopmodat

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
90	Álggahanloatna	5 000		
	Submi kap. 685	5 000		

Poasta 90 Álggahanloatna

2006 stáhtabušeahtas addojuvvui gitta 5 milj. kruvnno rádjái álggahanloatna Finnmárkkuopmodahkii, gč. St.prp. nr. 1 (2005-2006) Gielda- ja guovlodepartemeanta.

Kap. 5606 Finnmárkkuopmodat

(1 000 kr:n)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2006	Salderejuvvon bušeahtta 2007	Evttohus 2008
80	Reanttut		165	165
	Submi kap. 5606		165	165

Migrasjon

Resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring

Strategiske mål

Samfunnstjenlig og styrt innvandring, human, solidarisk og rettssikker asyl– og flyktningpolitikk og helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning er overordnete mål for Regjeringens arbeid på flyktning- og innvandringsområdet.

Norge arbeider for at flyktninger skal kunne sikres beskyttelse nær konfliktområdene, men der dette ikke er mulig vil vi bidra med å ta imot flyktninger og gi dem opphold og vern her i landet.

Innreise og innvandring til Norge skal reguleres og kontrolleres i samsvar med internasjonale forpliktelser og avtaler. Det skal legges til rette for at etterspurt utenlandsk arbeidskraft kommer hit og raskt kan begynne å jobbe. Det er en forutsetning at arbeidstakerne sikres norske lønns- og arbeidsvilkår. Det er videre et mål å legge til rette for mellomfolkelig samkvem, kultur- og kunnskapsutveksling og for at alle innvandrere som bosetter seg i Norge, inkludert familiemedlemmer til herboende, får gode forutsetninger for å delta aktivt i samfunnslivet. Personer uten lovlig opphold skal returneres til hjemlandet så raskt som mulig.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Resultatområdet omfatter utforming og iverksetting av innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken. Lov- og regelverk, i hovedsak utlendingslovgivningen, og bevilgninger til driften av utlendingsforvaltningen og til mottak for asylsøkere, er de viktigste virkemidlene for gjennomføring av politikken. Forslag til ny utlendingslov er lagt fram i 2007, jf. Ot.prp. nr. 75 (2006-2007).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for politikkutforming. Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) er sentrale utøvende organ. UDI skal sette i verk politikken på departementets ansvarsområde, bidra til kunnskapsutvikling og til utforming av tiltak og regelverk. UNE er et uavhengig forvaltningsorgan som behandler klager på UDIs vedtak etter utlendingsloven og statsborgerloven. I tillegg inngår politiet og utenrikstjenesten i en samlet utlendingsforvaltning, med ansvar for praktisering av deler av regelverket.

For å oppnå målene på området er det nødvendig med nært samarbeid med flere andre departementer og offentlige etater. Viktige tiltak på felt som helse, barnevern, likestilling mellom kjønn og forebygging av kriminalitet, tilhører ansvarsområdet til andre departementer.

Tilstandsvurdering, utviklingstrekk og utfordringer

Det bor nærmere 200 millioner mennesker i et annet land enn sitt fødeland – det vil si at de er internasjonale migranter. Nærmere halvparten er kvinner, og de utgjør et flertall blant migrantene i land i nord. Det er anslått at om lag 86 millioner er arbeidsmigranter, og at denne andelen vil stige i årene framover.

Over 14 millioner er flyktninger, inkludert 4,3 millioner palestinske flyktninger i Midtøsten. Disse faller utenfor mandatet til FNs høykommisær for flyktninger (UNHCR). I følge UNHCR er en periode med forholdsvis få nye flyktninger en god anledning til å løfte fram de vanskeligstilte flyktningene. I 2006 ble i underkant av 30 000 flyktninger overført til et nytt land i samarbeid med UNHCR.

Om lag 56 millioner migranter befinner seg i Europa. Utviklingen går i retning av en aldrende befolkning i rike, stabile land i denne delen av verden og en høy andel unge mennesker uten utsikter til arbeid i fattige, ofte urolige land sør og øst for Europa. Dette tilsier at migrasjonsstrømmene vil øke i årene framover. Flere innvandrere, og en betydelig gruppe etterkommere av disse, medfører dessuten med stor sannsynlighet økt familieinnvandring.

Det kan skilles mellom fire hovedgrunnlag for innvandring til Norge: familieforhold, arbeid, utdanning eller behov for beskyttelse. Statistikk fra SSB viser at i perioden 1990 – 2005 innvandret

254 000 personer. For hele perioden sett under ett var 43 pst. familieinnvandring, 31 pst. innvandring av personer med behov for beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag, 14 pst. var arbeidsinnvandring og 11 pst. var internasjonale studenter, au-pairer eller lignende. De siste årene har tendensen vært økt andel arbeidsmigrasjon (26 pst. i 2005) og synkende andel innvandring på grunn av behov for beskyttelse (17 pst. samme år). Norge skiller seg i så måte lite ut fra den generelle tendensen i mange europeiske stater. Sammensetningen og omfanget av innvandringen til Norge varierer noe fra år til år. Innvandringen endres blant annet som følge av endringer i det internasjonale konfliktbildet, velstandsutviklingen i andre land, etterspørselen etter arbeidskraft og i nasjonale regler for familieinnvandring.

En konsekvens av globaliseringen er at rekruttering av arbeidskraft på et internasjonalt arbeidsmarked har blitt stadig mer aktuelt, også for Norge, jf. nærmere omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

I 2006 nådde nettoinnvandringen av utenlandske borgere til Norge i underkant av 24 000, det høyeste nivået noensinne. Det kom klart flest fra Polen (6 800 mot 2 900 året før), dernest fra Tyskland (1 600) og Sverige (1 300). Dette var hovedsakelig arbeidsmigrasjon og noe påfølgende familieinnvandring. Samlet var nettoinnvandringen av utenlandske borgere fra Sentral- og Øst-Europa og fra Asia (11 200 og 6 800) størst. For norske borgere var det en liten nettoutvandring på 1 200 personer.

Vi kan regne med at det fortsatt vil være mange som søker asyl, selv om antallet har vært synkende i de fleste europeiske land. Sverige er ett av få unntak fra denne trenden, hovedsakelig på grunn av tilstrømming av asylsøkere fra Irak. I Norge har antallet asylsøkere vært stabilt de siste tre årene. Utviklingen i Midt Østen kan tilsi en økt tilstrømning til Europa, også til Norge. Ankomsttall for asylsøkere fra juli og august 2007 kan tyde på at tilstrømningen igjen er økende.

Internasjonal migrasjon, både tvungen og frivillig, innebærer betydelige utfordringer for verdenssamfunnet, for regionalt samarbeid og for den enkelte stat. Norge deltar i et omfattende internasjonalt samarbeid på migrasjonsområdet, i første rekke innen Norden, i forhold til EU (herunder Schengen- og Dublin-samarbeidet), innenfor OECD og med UNHCR.

Regjeringen vil framheve følgende utfordringer på migrasjonsområdet de nærmeste årene:

- Vi må sikre at behovet for utenlandsk arbeidskraft i flere sektorer blir dekket
- Regelverk og praksis som gjelder familieinnvandring må balansere mellom behovet for å legge til rette for slik innvandring og behovet for å forhindre alle former for tvang
- Styring, organisering og saksflyt i utlendingsforvaltningen må bli bedre for å få til rask og korrekt behandling av et økende antall utlendingssaker
- For å sikre bred oppslutning om asyl- og innvandringspolitikken må personer uten lovlig opphold så raskt som mulig returneres til hjemlandet
- Vi trenger et effektivt europeisk samarbeid innen Schengen for å bidra til økt sikkerhet
- Det må legges spesielt vekt på hensynet til barn

På utlendingsforvaltingens område skaper stadig økende saksinngang nye utfordringer knyttet til kapasitet i saksbehandlingen. Regjeringen er opptatt av å modernisere utlendingsforvaltningen slik at saksbehandlingstiden kan reduseres. For å få dette til har man hatt en gjennomgang av deler av utlendingsfeltet, og man har foretatt grep på områder som organisering, rutiner, regelverk, kapasitet, kvalitet og teknologi. UDI ble i 2006 og 2007 tilført ekstra ressurser til økning av kvaliteten i saksbehandlingen, jf. St.prp. nr. 3 (2006-2007) og St.prp. nr. 56 (2006-2007). Bevilgningen ble også styrket da det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble bevilget 15 mill. kroner som første ledd i arbeidet med å få på plass et elektronisk saksbehandlingssystem. Dette er i sum et stort og viktig løft som har vært helt nødvendig, og som Regjeringen vil følge opp i inneværende års budsjett for å sikre at utlendingsmyndighetene er i stand til å møte fremtidens utfordringer. Dette vil legge grunnlaget for en kontinuerlig og hensiktsmessig utvikling av forvaltningsområdet.

Målstruktur

Målstruktur for resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring

Hovedmål	Delmål
1. Samfunnstjenlig og styrt innvandring	1.1 Tilrettelegging for arbeidsinnvandring 1.2 Nødvendig utlendingskontroll og sikring av internasjonal reisefrihet 1.3 Regulert familieinnvandring basert på prinsipper om partenes frie valg og retten til familieliv 1.4 Tilrettelegging for utdanningsmigrasjon, vitenskaplig samarbeid og kulturutveksling 1.5 Rask retur av personer med ulovlig opphold
2. Human, solidarisk og rettssikker asyl og flyktningpolitikk	2.1. Varige løsninger for flyktninger i hjemlandet, regionen eller Norge 2.2. Beskyttelse og opphold til asylsøkere som fyller vilkårene 2.3. Differensiert og nøkternt mottakstilbud
3. Helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning	3.1. Åpen og brukerorientert forvaltning 3.2. God samordning, effektivitet og kvalitet

Delmål 1.1 Tilrettelegging for arbeidsinnvandring

Strategier og tiltak

Behovet for utenlandsk arbeidskraft blir i dag i all hovedsak dekket av borgere fra land som Norge har omfattende internasjonale avtaler med (blant annet EØS-avtalen). Det er grunn til å forvente at dette også vil være situasjonen det kommende året, jf. resultatområde 2 Arbeidsmarked. Arbeidstakerne må sikres de samme lønns- og arbeidsvilkår som andre, jf. nærmere omtale under resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

Norge har siden mai 2004 hatt overgangsregler for arbeidstakere fra åtte av de nye EØS-medlemslandene. Overgangsreglene vil kunne gjelde frem til mai 2009. Reglene ble utvidet til å omfatte Bulgaria og Romania i august i år. For disse landene vil overgangsreglene i første omgang gjelde frem til 31. desember 2008. Deretter kan de forlenges med inntil tre år. Regjeringen vil drøfte muligheten for å avvikle overgangsordningene med partene i arbeidslivet. En slik vurdering vil bl.a. skje på bakgrunn av behovet for arbeidskraft, overgangsreglenes bidrag til å sikre ordnede lønns- og arbeidsvilkår som følge av gjennomføringen av handlingsplanen mot sosial dumping, samt opphevelse av overgangsordningene i de fleste EU/EØS-land som fører til at konkurransen om arbeidskraften øker, jf. også omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked og resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

Regjeringen fører en regulert og behovsstyrt arbeidsinnvandringspolitikk i forhold til land utenfor EØS, jf. Soria Moria-erklæringen. Formålet er å bidra til å dekke næringslivets arbeidskraftbehov og tilføre verdifull kompetanse på enkelte områder. Kortere saksbehandlingstid for behandling av søknader om arbeidstillatelser kan bidra til å gjøre Norge mer attraktiv. Forslag til forenklinger er sendt på høring. Regjeringen vil vurdere nærmere tiltak som kan gjøre det lettere å hente inn nødvendig kompetanse fra utlandet til norsk arbeidsliv i den kommende stortingsmeldingen om arbeidsmigrasjon i 2008.

For å bistå arbeidsgivere med å fylle ledige stillinger i en situasjon med stor etterspørsel etter arbeidskraft, er en hovedstrategi å mobilisere de arbeidskraftsressursene som finnes blant dagens ledige, undersysselsatte og Arbeids- og velferdsetatens øvrige brukere. Høy innsats for å få flere i disse gruppene i arbeid har bidratt til at vi har den laveste ledigheten siden 1980-tallet, jf. også omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked, resultatområde 4 Inntektssikring og arbeidsrettede tiltak og resultatområde 6 Integrering og mangfold.

Økt innvandring har gitt høyere produksjon enn hva som ellers ville vært mulig, men gir også endringer i norsk arbeidsliv og samfunnsliv. I et arbeidsmarked med økte migrasjonsstrømmer over landegrensene vil det være særlig viktig med klare spilleregler og regelverk, nasjonalt og internasjonalt, for å hindre sosial dumping, svart arbeid og økonomisk kriminalitet og for å sikre arbeidstakernes rettigheter, jf. resultatområde 3 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

Rapport og status

Innslaget av arbeidstakere fra enkelte av de nye EØS-landene er blitt større, og gjelder flere sektorer enn før utvidelsen i 2004. Overgangsreglene har tilsynelatende ikke vært til hinder for denne økningen. Det vises til nærmere omtale under resultatområde 2 Arbeidsmarked.

Det meste av rekrutteringen av faglært utenlandsk arbeidskraft fra land utenfor EØS gjelder faglært arbeidskraft med arbeidstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse. Det ble innvilget rundt 2 000 slike tillatelser i 2006. Dette er en økning på om lag 800 tillatelser i forhold til 2005. De største gruppene kom fra India, USA, Filippinene, Russland, Kina og Australia. Totalt ble det innvilget 5 700 nye tillatelser knyttet til arbeid til arbeidstakere fra land utenfor EØS i 2006. Nærmere en tredjedel gjaldt sesongarbeidskraft. De fleste sesongarbeidstakerne kom fra Romania, Ukraina, Hviterussland, Russland og Bulgaria.

I løpet av 1. halvår 2007 er det innvilget om lag 1 200 tillatelser knyttet til arbeid til faglærte fra land utenfor EØS. De største gruppene kommer fra samme land som året før. Til sammen hadde 4 400 personer en gyldig tillatelse som faglært i Norge per 1. juli 2007. Det er 1 600 flere enn på tilsvarende tidspunkt i 2006. I løpet av første halvår 2007 ble det innvilget i overkant av 1 900 sesongarbeidstillatelser, flest til personer fra om lag samme land som året før.

Behandling av arbeidstillatelser har høy prioritet i utlendingsforvaltningen, og det er satt inn ekstra ressurser for å få behandlet sakene raskere. UDIs driftsbudsjett er styrket i 2007 bl.a. med dette som formål. Det er videre lagt stor vekt på informasjon til arbeidsgivere og på samarbeid mellom utlendingsmyndighetene og andre berørte myndigheter.

Med virkning fra 1. februar 2006 ble det iverksatt en ny bestemmelse i utlendingsloven om at det kan nektes arbeidstillatelse for å ta arbeid hos en arbeidsgiver som grovt eller gjentatte ganger overfor utenlandske arbeidstakere har brutt regler som skal verne om arbeidstakeres lønns- eller arbeidsvilkår. Den såkalte karantenebestemmelsen har som siktemål å motvirke sosial dumping og å beskytte utenlandske arbeidstakere mot utnyttelse. Bestemmelsen er enda ikke benyttet, og gjelder ikke for borgere fra EØS-landene. Det er sjelden UDI mottar opplysninger om slike overtredelser når det gjelder tredjelandsborgere.

Delmål 1.2 Nødvendig utlendingskontroll og sikring av internasjonal reisefrihet

Strategier og tiltak

Verdens befolkning reiser stadig mer. Det er nødvendig å ha fleksible og gode ordninger som legger til rette for reisevirksomhet, og å motvirke ulovlig opphold i land tilknyttet Schengen-området. Samtidig skal vi aktivt bidra til å motvirke at Norge blir et fristed for menneskesmugling, menneskehandel og aktiviteter som kan knyttes til internasjonal terrorisme. For å sikre trygghet trengs en effektiv utlendingskontroll. Vi skal ha best mulig kunnskap om hvem som får opphold eller befinner seg i landet, og vi skal motvirke at personer reiser inn og oppholder seg ulovlig i Norge.

Opphevingen av personkontrollen på de indre Schengen-grensene medfører behov for et utstrakt samarbeid mellom landene, bl.a. når det gjelder kontrollen på yttergrensene og for harmonisering av visumreglene. Det enkelte Schengen-land kontrollerer sin del av grensen på vegne av de øvrige landene. Norge har ansvar for sin del av EUs/Schengens yttergrense og for en rekke andre forpliktelser som følger av samarbeidet. Det er besluttet å opprette et yttergrensefond i Schengen som skal bidra til en økonomisk byrdefordeling mellom deltakerlandene. Norge vil delta dersom Stortinget samtykker. Norsk deltakelse i fondet vil få budsjettmessige konsekvenser først og fremst på Justisdepartementets område, men også på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område, jf. omtale under kap. 690, post 01.

Enkelte medlemsland bærer en uforholdsmessig stor andel av omkostningene i forbindelse med kontrollen på yttergrensen. Som et solidaritetstiltak har EU foreslått å opprette en ordning med beredskapsteam bestående av nasjonale eksperter på grensekontroll. Hensikten er at slike team skal kunne rykke ut på midlertidig basis til medlemsland som opplever et særlig press på yttergrensen. Ordningen trådte i kraft sommeren 2007. EU ønsker dessuten å styrke sitt nettverk av utlendingsattacheer («immigration liaison officers«) i afrikanske land, med sikte på å forebygge ulovlig innvandring. Politiet har et hovedansvaret for disse oppgavene innenfor utlendingsforvaltningen.

Innenfor Schengen-samarbeidet legges det stor vekt på å styrke arbeidet med dokumentsikkerhet og bedre kontroll av de personer som reiser inn eller befinner seg på Schengen-territoriet. Det utvikles bl.a. nye sikkerhetstiltak som skal gi grensekontrollen rask og effektiv tilgang på relevante visumdata, gjennom opprettelse av en sentral visumdatabase (VIS), og det skal opptas og lagres biometriske data om visumsøker. Videre skal bio-

metriske data fra de nye Schengen-oppholdskortene opptas. Disse tiltakene vil gi bedre kunnskap om identiteten til dem som reiser inn på lovlig vis, og bidra til å gjøre det lettere å fastsette identitet til mange av dem som oppholder seg ulovlig innenfor Schengen-området. Større muligheter for rask og sikker behandling av enkeltsaker kan muliggjøre en mer liberal praksis på andre områder, for eksempel søknad om besøksvisum for slekt og venner og raskere behandling for personer som reiser ofte inn i landet. Regjeringen har varslet at den ønsker å justere visumpraksis med sikte på at det skal bli lettere for pakistanske borgere med søsken i Norge å få visum. UDI er bedt om å gi innspill til hvordan visumpraksis for pakistanske borgere kan utformes. En justering av praksis vil følges av kontrolltiltak med sikte på å motvirke misbruk av visum og avhopp i Norge. Regjeringen foreslår, som en oppfølging av dette, å styrke UDs budsjett med 2 mill. kroner.

Problemer relatert til ulovlig opphold er i fokus. Med tanke på ulovlig opphold som følge av ankomst til Schengen-landene på visum, og ved vurdering av returforutsetningene, er det også viktig og se hen til ulovlig opphold i de øvrige Schengen-landene. Det mangler faktakunnskap om omfanget av ulovlig opphold og arbeid i Norge. Et forskningsprosjekt er derfor igangsatt for å komme fram til metoder for å beregne antall ulovlige innvandrere i Norge på et gitt tidspunkt.

Utenriksstasjonene spiller en sentral rolle i utlendingsforvaltningen. Stasjonene erfarer generelt et økende antall visumsaker og henvendelser i utlendingssaker. God kunnskap om de politiske målene for innvandringspolitikken, og om regelverket, er viktig for å sikre en rask saksbehandling og god service til dem som henvender seg til norske konsulære representanter. Det lokale konsulære samarbeidet mellom Schengen-landenes stasjoner er viktig for å sikre en ensartet praksis på visumområdet. Videre sikres god dialog ved at utlendingsmyndighetene hospiterer ved utenriksstasjonene, og at ansatte ved utenriksstasjonene også hospiterer i UDI. I tillegg sikres kommunikasjon ved opplæring og oppfriskningskurs som holdes av UDI for ansatte ved utenriksstasjonene, servicetelefoner etc.

Rapport og status

I 2006 ble det fattet vel 110 000 vedtak i visumsaker. 96,5 pst. av sakene ble behandlet ved en utenriksstasjon. I 91 pst. av sakene ble visum innvilget. Nærmere 40 pst. ble innvilget på norske utenriksstasjoner i Russland. 1. halvår 2007 ble 55 000 visumsøknader behandlet. Om lag samme andel ble behandlet ved en utenriksstasjon og innvilget som i 2006.

I Schengen-samarbeidet utveksles informasjon om utvikling og trender vedrørende ulovlig innvandring til Europa. I 2006 og 2007 har det særlig vært fokus på båttrafikken med personer fra afrikanske land til særlig Spania (Kanariøyene) og Malta. Mange menneskeliv har her gått tapt, og det har vært behov for ekstraordinær innsats for å få kontroll med denne trafikken.

Schengen-landenes sentrale visuminformasjonssystem (VIS) skulle ha vært i drift fra 1. januar 2007, men ble først vedtatt i juni 2007. Oppstart av VIS-systemet planlegges nå for 2009. Dette medfører at arbeidet med tilpassing av NORVIS, det nye norske saksbehandlingssystemet for visumsaker og for kommunikasjon med VIS-basen, må forskyves tilsvarende. For å tilrettelegge for gjennomføring av VIS, og opptak av biometriske kjennetegn i visum, skal Norge gjennomføre et nasjonalt pilotprosjekt med opptak av biometri ved inntil ti utenriksstasjoner. Pilotprosjektet går ut på testing av utstyr for opptak av fingeravtrykk i visumsøknader i en periode på fem måneder. Utenriksstasjonene som er plukket ut til å delta i prosjektet er: Stockholm, London, Nairobi, Kairo, Kiev og Antananarivo (Madagaskar). Oppstart er 13. september 2007.

Utlendingsmyndighetene besøker jevnlig norske utenriksstasjoner for å sikre en god dialog om innvandringspolitiske spørsmål. Stasjonene i Beijing, Shanghai, Islamabad, New Dehli og Katmandu ble besøkt i 2006. I løpet av 2007 besøkte myndighetsrepresentanter stasjonene i Hanoi, Nairobi, Addis Abeba, Teheran og Ankara.

Regjeringen vil videreføre kampen mot organisert menneskesmugling og bekjempe menneskehandel. Innsatsen er rettet både mot å gi ofre beskyttelse, forebygge at flere kommer ulovlig til Norge, samt å ta bakmennene. Viktige tiltak i kampen mot menneskehandel er tilbud om refleksjonsperiode og et styrket tilbud om helsehjelp og sosiale tiltak for ofrene. I Regjeringens nye handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009) Stopp menneskehandelen, ble refleksjonsperioden for antatte ofre for menneskehandel utvidet ved at antatte ofre skal kunne innvilges arbeids- og oppholdstillatelse i inntil seks måneder (jf. handlingsplanens tiltak 7). Det åpnes også for å gi en ny midlertidig tillatelse av ett års varighet dersom vedkommende har brutt med miljøet bak menneskehandelen og det innledes politietterforskning. I perioden 1. januar – 1. juli 2007 har i alt fem søkt om, og blitt innvilget, refleksjonsperiode. Det er også rettet økt oppmerksomhet mot menneskehandelsproblematikken i mottaksapparatet, jf. delmål 2.3.

Delmål 1.3 Regulert familieinnvandring basert på prinsipper om partenes frie valg og retten til familieliv

Strategier og tiltak

Familieinnvandring er en naturlig konsekvens av en stadig mer globalisert verden hvor giftemål og partnerskap inngås på tvers av landegrenser. Sammen med annen migrasjon betyr det at en økende andel av befolkningen har nære slektninger i andre land, også utenfor EØS. Det er viktig at regelverk og praksis ikke skaper urimelige hindringer for familieliv og kontakt, siden muligheten til familieinnvandring angår en rettighet av fundamental velferdsmessig betydning.

Innvandring på grunnlag av familierelasjoner kan imidlertid ha uønskede virkninger. For mange mennesker i fattige land er slike relasjoner avgjørende for å komme seg til et rikt land. Dette kan føre til misbruk av regelverket, for eksempel gjennom proformaekteskap, bigami eller fiktive slektskapsforhold. Det kan også skape et press for å etablere familieforhold som i verste fall bygger på tvangsekteskap. I ly av regelverket kan det forekomme utnytting av kvinner og barn i en utsatt posisjon, også gjennom menneskehandel.

Regjeringen ønsker bedre styring av familieinnvandringen, og vil forebygge og hindre negative konsekvenser for integrering og inkludering. Det er viktig å i større grad utvikle nye målrettede tiltak mot tvangsekteskap, og håndtere problemer knyttet til mishandling og proformaekteskap, uten at dette griper unødig inn i den enkeltes frihet og privatlivets fred.

I Ot.prp. nr. 75 (2006–2007) Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) foreslås en langt mer omfattende lovregulering av tillatelsesgrunnlagene for familieinnvandring enn hva som er gjennomført i gjeldende lov. Forslaget innebærer likevel ikke noen vesentlige endringer av det som i dag følger samlet av lov- og forskriftsverk.

Det foreslås enkelte oppmykinger:

- retten til familiegjenforening for samboere som har barn sammen styrkes
- retten til familiegjenforening for mor eller far med daglig omsorg for barn med norsk statsborgerskap styrkes
- retten til familiegjenforening styrkes i forhold til visse tilfeller som gjelder samvær med barn med norsk statsborgerskap

For å bekjempe tvangsekteskap foreslås det å skjerpe reglene om underholdskrav i ny utlendingsforskrift. Strengere krav til inntekt for referansepersonen vil stimulere unge mennesker til å skaffe et eget fundament i livet gjennom utdanning og arbeid, noe som vil gjøre dem mer uavhengige av familien i økonomisk og praktisk henseende. Derved vil de også ha bedre forutsetninger for å hevde sin egen vilje i ekteskapssammenheng, og motsette seg eventuelt press fra familien.

For å motvirke at ekteskapsinngåelse brukes som instrument for å skaffe seg oppholdstillatelse i Norge, foreslås det en regel som vil gi adgang til å nekte oppholdstillatelse dersom det fremstår som sannsynlig at det hovedsakelige formålet med ekteskapsinngåelsen er å skaffe grunnlag for opphold i riket. Dette gir adgang til å nekte oppholdstillatelse ut over de tilfellene som rammes av den tradisjonelle proformaregelen. Det foreslås også en egen proformabestemmelse i forhold til skilsmisser. Bestemmelsen innebærer at oppholdstillatelse kan nektes dersom referansepersonen tidligere har vært gift med en annen, og det fremstår som sannsynlig at de tidligere ektefellene akter å fortsette samlivet. Formålet er å forhindre at referansepersonen skiller seg fra sin herboende ektefelle bare for å kunne inngå nytt ekteskap og dermed opptre som referanseperson for en annen utlending. Det vises for øvrig til tiltak mot tvangsekteskap under Resultatområde 6 Integrering og mangfold, delmål 2.1.

Rapport og status

Utlendingsmyndighetene innvilget i 2006 om lag 14 000 førstegangs familieinnvandringstillatelser. Dette var en økning fra vel 13 000 i 2005. Det ble innvilget flest tillatelser til personer fra Polen, Thailand, Somalia og Tyskland. Polen utgjorde for første gang i 2006 den største nasjonalitetsgruppen, ca. 1 700. Økningen i familieinnvandringen fra Polen har sammenheng med den store arbeidsinnvandringen derifra, og at flere får tillatelse av så lang varighet at de ønsker å få familien til Norge. I løpet av første halvår 2007 ble det innvilget 7 735 tillatelser, flest til borgere fra nevnte land, og fortsatt med Polen på topp. Fra Thailand kommer mange kvinner gift med norske menn, mens det fra land som Somalia og Afghanistan er en høy andel barn.

Tillatelser til familieinnvandring – viktigste land i 2006 og 1. halvår 2007

Land	2006	2007 (1. halvår)
Polen	1 702	1 096
Thailand	943	549
Tyskland	768	519
Somalia	913	468
Russland	595	344
Filippinene	412	296
Litauen	382	266
Pakistan	392	231
Storbritannia	437	223
India	246	221
Andre land	7 191	3 522
Totalt	13 981	7 735

Departementet har instruert Utlendingsdirektoratet om å sikre praksis etter gjeldende regelverk slik at det i tilstrekkelig grad blir lagt vekt på hensynet til å motvirke proformaekteskap. Dette har ført til at det i forbindelse med behandling med familieinnvandringssaker er blitt økt bevissthet om problemstillingene rundt proformaekteskap. Slike saker er imidlertid krevende, og reiser blant annet store bevismessige utfordringer. Mange saker avdekkes først når det søkes om fornyelse av førstegangstillatelsen.

Departementet skal høsten 2007 sende på høring forslag til endringer i gjeldende utlendingsforskrift om tiltak mot tvangsekteskap. Høringsbrevet gjelder gjennomføring av bestemmelsen om intervjuordning, som ble vedtatt i utlendingsloven i 2006. Bestemmelsen innebærer at den som har giftet seg i utlandet, med en som er bosatt i Norge, som hovedregel ikke skal få innvilget oppholdstillatelse før ektefellen har returnert til Norge og har vært til intervju hos utlendingsmyndighetene. Bestemmelsen tar særlig sikte på å hindre at noen blir presset til å inngå ekteskap mot sin vilje under ferieopphold eller tilsvarende i utlandet.

Departementet vil samtidig sende på høring et forslag til regler om at politiet kan gi vandelsopplysninger til UDI om personer som ønsker å hente en ektefelle til Norge. Formålet er å hindre at ektefeller som hentes til Norge skal bli utsatt for mishandling. Høringsforslaget er en oppfølging av lovbestemmelser som ble vedtatt i utlendingsloven i 2006.

Delmål 1.4 Tilrettelegging for utdanningsmigrasjon, vitenskaplig samarbeid og kulturutveksling

Strategier og tiltak

Utlendingsregelverket legger til rette for utdanningsmigrasjon, vitenskaplig samarbeid og kulturutveksling gjennom ulike tillatelser som gir mulighet til opphold i Norge for blant annet studenter, forskere, kunstnere og ungdom på arbeidsferie. Norge bør framstå som et attraktivt land for internasjonale studenter, også etter endt utdanning.

Det er et mål for Regjeringen å inngå avtaler om arbeidsferie for ungdom med flere land. Slike avtaler gir muligheter både for ungdom i Norge til å reise ut, og for ungdom fra andre land til å reise til Norge for å ta arbeid.

Rapport og status

I 2006 fikk om lag 10 200 personer, medregnet fornyelser, en tillatelse på grunnlag av utdanning/opplæring eller som au pair. Det var ti pst. flere enn året før. Antall førstegangstillatelser samme år var i underkant av 6 800, hvorav ca. 1 250 til au pairer. Det kom flest studenter fra Tyskland, Frankrike, Kina, Russland og USA, mens nærmere halvparten av au pairene kom fra Filippinene. Per 1. juli 2007 hadde UDI mottatt 2 554 søknader i forbindelse med utdanning, hvorav 1 920 var behandlet. Det var videre innvilget 870 au-pair tillatelser.

Utlendingsforskriften ble endret fra 23. mai 2007, slik at studenter nå gis deltidsarbeidstillatelse samtidig med studietillatelsen, uten at det foreligger konkret arbeidstilbud eller ønske om arbeid. Dette innebærer mindre administrativ belastning for politiet og UDI, og mindre utgifter for studenten ved at studenten bare betaler ett gebyr. I forbindelse med den kommende Stortingsmeldingen om arbeidsmigrasjon vil departementet også foreta en gjennomgang av spørsmål knyttet til økte muligheter for fortsatt oppholdstillatelse for studenter som ønsker å ta jobb i landet etter avsluttede studier, jf. Ot.prp. 75 (2006-2007) Om utlendingsloven og delmål 1.1 Tilrettelegging for arbeidsinnvandring.

En rapport om internasjonale studenter og innvandring[28] viser at til tross for at stadig flere utlendinger studerer i Norge, blir få værende i landet. Studenter fra land utenfor EU blir værende i Norge i noe større grad enn studenter fra EU-land. Rapporten beskriver også tvetydige signaler fra myndighetenes side. Dette kommer til uttrykk gjennom at det er et vilkår for å få studietillatelse at

[28] Brekke, Jan Paul: International students and immigration to Norway, ISF Report 2006: 8

man skal reise hjem etter endte studier. Samtidig er det er fullt mulig å få arbeidstillatelse som faglært når studiene er avsluttet, noe som også er ønsket fra myndighetenes side.

En avtale mellom Norge og Canada om arbeidsferie trådte i kraft 30. oktober 2006. Avtalen innebærer at norsk og canadisk ungdom i alderen mellom 18 og 35 år skal kunne få tillatelse til å oppholde seg i de respektive land og ta arbeid i 12 måneder. Avtalen gir adgang til to opphold, hvert på maksimum 12 måneder.

Delmål 1.5 Rask retur av personer uten lovlig opphold

Strategier og tiltak

En troverdig asyl- og innvandringspolitikk er basert på at personer med beskyttelsesbehov skal få beskyttelse, mens personer som etter vurdering av asylsøknaden ikke fyller kravene til beskyttelse skal reise hjem. Likeledes skal personer som av andre grunner oppholder seg ulovlig i Norge, ut av landet. Erfaringene viser at svært mange ikke reiser frivillig. Politiet, som er ansvarlig for å gjennomføre tvangsmessige returer, møter en rekke utfordringer. Ikke alle land ønsker å samarbeide om retur av egne borgere. Asylsøkere med avslag, og andre uten lovlig opphold, vil i mange tilfeller heller ikke samarbeide om å fremskaffe reisedokumenter. Politiet har i tillegg et stort og vanskelig arbeid med å avklare rett identitet og hvilket land den aktuelle person kommer fra.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet søker i samarbeid med Utenriksdepartementet og Justisdepartementet å legge forholdene til rette for returer ved å inngå avtaler med opprinnelsesland, noe som kan lette returene. EU er i ferd med å inngå slike avtaler med flere land, og har i sine avtaler en passus der landet oppfordres til å inngå likelydende avtale med Norge. Dette er en åpning departementet søker å benytte seg av. En avtale ble sommeren 2007 inngått med Russland, med bakgrunn i en EU-avtale der visum- og returspørsmål ble sett i sammenheng. Arbeidet med slike avtaler er tidkrevende, og resultatene viser seg først lenge etter at de første kontakter er tatt.

Det er et mål for Regjeringen at flest mulige returer skal skje frivillig. I de fleste tilfeller vil også de som forlater Norge oppleve frivillig retur som mer verdig. Frivillige returer er dessuten mindre ressurskrevende enn politiets tvangsmessige returer, som oftest krever at norsk politi følger den tvangsreturnerte på hele eller deler av hjemreisen. Norske myndigheter samarbeider derfor med International Organization for Migration (IOM) om et frivillig returprogram. Programmet baseres på motivasjon og informasjon forut for returene, og på praktisk bistand i forbindelse med selve hjemreisen.

Resultatet av en undersøkelse av motiveringsarbeidet i asylmottakene har ført til en gjennomgang av eksisterende opplegg og framgangsmåter, med sikte på å utvikle bedre programmer. Dette arbeidet må også sees i sammenheng med et initiativ som Arbeids- og inkluderingsministeren i samarbeid med Justisministeren har tatt for å effektivisere returarbeidet. Det arbeides bl.a. med å finne fram til metoder for å stimulere til flere frivillige returer.

Regjeringen ønsker å bruke insentiver for å motivere til frivillig retur. Bruk av forskjellige insentiver har vært benyttet tidligere, spesielt knyttet til tilbakevending. Det har i hovedsak dreid seg om ulike motivasjonsfremmende tiltak før avreise, og økonomisk støtte i forbindelse med hjemreisen. Eksempelvis fikk flyktninger som på 1990-tallet vendte hjem til Bosnia-Herzegovina et kontantbeløp ved hjemreisen, samtidig som hjemkommunen fikk et beløp til gjenoppbygging av lokalsamfunnet.

Departementet vil, med bakgrunn i de erfaringer man så langt har høstet, videreutvikle en modell for assistert tilbakevending og retur. Økonomisk støtte til den som returnerer kan kombineres med tiltak, slik at den som returnerer blir selvhjulpen og bidrar til gjenoppbygging, stabilisering og utvikling av forholdene i lokalsamfunnet og i hjemlandet. Det er en forutsetning at den samlede støtte ikke har et omfang som fører til at nye grupper asylsøkere kommer til landet med det formål å oppnå reintegreringsstøtte.

Regjeringen ønsker videre å øke bruken av sambandsmenn/utlendingsattacheer, som bl.a. skal analysere situasjonen i vertslandet og bistå ved verifisering av ID-opplysninger. Regjeringen foreslår derfor å bevilge 10 mill. kroner til dette i 2008. Midlene vil bli disponert i et samarbeid mellom Utenriksdepartementet, Justis- og politidepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

En særlig utfordring er gjennomføringen av utvisningsvedtak som fattes av hensyn til rikets sikkerhet, og retur av kriminelle personer, når utvisning ikke kan effektueres som følge av våre forpliktelser iht. menneskerettsloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3. Det betyr for eksempel at Norge ikke vil returnere en person til et land der vedkommende risikerer dødsstraff, uten tilfredsstillende forsikringer fra hjemlandets myndigheter om at vedkommende ikke risikerer dødsstraff, tortur eller umenneskelig behandling etter en retur. Å skaffe slike forsikringer er krevende. Norge er her i samme situasjon som en rekke andre europeiske land.

Norge vil delta aktivt i det internasjonale samarbeidet om returspørsmål i ulike fora.

Rapport og status

Årlig blir en del utlendinger bortvist fra Norge, ved ankomst eller senere, og noen blir utvist, oftest på bakgrunn av brudd på utlendingsloven eller andre straffbare forhold. Et utvisningsvedtak betyr at personen får et tidsbegrenset eller varig forbud mot å reise inn igjen i Norge, mens et bortvisningsvedtak ikke medfører en slik restriksjon. De senere år har tendensen vært at det fattes flere vedtak om utvisning på bakgrunn av brudd på utlendingsloven enn på bakgrunn av andre straffbare forhold. Tabellen nedenfor viser tallene de siste årene.

Bortvisninger og utvisninger 2001-2006

Vedtak	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bortvisning ved innreise	1 619	1 907	1 712	1 041	637	651
Bortvisning etter innreise	219	102	137	108	70	38
Utvisning	426	914	1 141	1 260	1 274	1 379

Kilde: UDI

I tillegg blir en del asylsøkere sendt ut av Norge fordi de skal få asylsaken behandlet i et annet land i henhold til Dublin-forordningen, eller har fått avslag på asylsaken og ikke lenger har lovlig opphold i landet. Noen av disse reiser frivillig i samarbeid med IOM. Det gjaldt om lag 430 personer i 2006 sammenliknet med 560 i 2005. Andre sendes ut av politiet. Det gjaldt ca. 2 300 personer i 2006, ned fra i underkant av 3 000 i 2005. I løpet av 1. halvår 2007 uttransporterte politiet om lag 1 150 personer. Tilsvarende tall for 1. halvår 2006 var 1 400 personer.

I Afghanistan-prosjektet, som har vært drevet siden 2005, har departementet med utgangspunkt i et samarbeid med IOM etablert en ordning som innebærer at personer med avslag på asylsøknad, eller som er uten lovlig opphold i Norge, vil kunne motta økonomisk støtte i forbindelse med returen, i tillegg til en reintegreringsstøtte i hjemlandet. Det arbeides videre med å etablere et returprosjekt til Nord-Irak basert på ulike former for hjelp til reetablering.

Det er i 2007 inngått tilbaketakelsesavtale med Russland og Vietnam.

Et større prosjekt for å effektivisere returfeltet er iverksatt. Utenriksdepartemenet, Justis- og politidepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet er involvert, sammen med en rekke underliggende etater. Arbeidet tar bl.a. utgangspunkt i en rapport fra et tidligere prosjekt som ble avsluttet ved årsskiftet 2006-2007. Det foreligger en lang rekke forslag til tiltak som gjennomgås med sikte på å iverksette enkelte forslag og teste ut andre.

Delmål 2.1 Varige løsninger for flyktninger – i hjemlandet, i regionen eller i Norge

Strategier og tiltak

I Soria Moria-erklæringen varsler Regjeringen at den vil føre en helhetlig innvandrings- og flyktningpolitikk forankret i Norges internasjonale forpliktelser og en human, solidarisk og rettssikker flyktning- og asylpolitikk. Med utgangspunkt i dette forplikter Regjeringen seg til å hjelpe mennesker som trenger beskyttelse. Politikken overfor flyktninger og asylsøkere bygger på internasjonale rettsprinsipper uttrykt gjennom menneskerettighetene og flyktningkonvensjonen. Vi skal bidra til at flest mulig flyktninger får hjelp, og at ressursene på dette området utnyttes best mulig. Oftest kan flere flyktninger hjelpes dersom de kan få beskyttelse nær konfliktområdene, men i andre tilfeller er det behov for vern i Norge.

Mange flyktninger er henvist til en trøstesløs tilværelse uten utsikter til å kunne vende tilbake til hjemlandet eller til å leve et normalt liv der de er. UNHCR har derfor henstilt om at flere land tar imot slike flyktninger og gir dem muligheter for å bygge en ny framtid. Regjeringen legger stor vekt på samarbeidet med UNHCR om å finne gjenbosettingsløsninger for vanskeligstilte flyktninger. Kvoten for 2008 opprettholdes på samme nivå som i 2007, dvs. med 1 200 plasser. Norge legger vekt på hensynet til spesielt sårbare grupper, og tar også hensyn til den enkeltes forutsetninger for å kunne delta aktivt i det norske samfunnet.

Overføring av flyktninger til Norge er en dyr form for flyktningarbeid. Samtidig er det ikke nødvendigvis den beste løsningen for alle flyktninger. Tilrettelegging for mottak og integrering i land

som står flyktningene nærmere, kan både være mer kostnadseffektivt og bedre tilpasset flyktningenes behov. For det store flertallet av plasser som blir brukt til å overføre flyktninger til Norge, ønsker Regjeringen å bygge på det gode samarbeidet Norge har utviklet med UNHCR. UNHCR er best i stand til å vurdere hvilke flyktninger som bør gjenbosettes, og i hvilket land dette bør skje. Det er svært arbeidskrevende for UNHCR å foreta slike vurderinger og å fremskaffe alle relevante opplyninger i sakene, både kapasitets- og kompetansemessig. UNHCR er derfor, i noen grad, avhengig av å tilføres ressurser fra gjenbosettingslandene for å kunne gjøre dette. Med en konvertering av noen plasser kan Norge bidra til en slik styrking av UNHCR.

Regjeringen legger derfor opp til at midler tilsvarende inntil 80 plasser kan anvendes til tiltak som styrker arbeidet med å gi beskyttelse og varige løsninger til flyktninger, jf. omtale under kap. 651, post 60 og kap. 690, post 73 og 75. Tidligere har Norge gitt støtte til UNHCRs regionale gjenbosettingsprogram i Latin-Amerika. Det førte til at 4-5 ganger flere flyktninger kunne hjelpes enn om midlene hadde blitt brukt til å overføre dem til Norge. Samtidig ble ikke flyktningene stilt overfor krav om å lære seg et nytt språk og sette seg inn i en helt ny kulturell situasjon. Når Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med at noen kvoteplasser kan brukes til andre tiltak rundt gjenbosetting av flyktninger, har det nettopp sammenheng med at man med dette kan hjelpe flere. Hjelpen kan dessuten være mer tilpasset flyktningenes behov, og bidra til at UNHCR kan forberede gjenbosettingssakene bedre. Ordningen gjør det også mulig å støtte andre tiltak som kan bidra til å styrke arbeidet med å finne gode og tilpassete løsninger for så mange flyktninger som mulig.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fastsetter hvilke flyktninggrupper Norge skal ta imot. UDI fatter vedtak om uttak i samsvar med dette, etter samråd med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Internasjonalt samarbeid på flyktningområdet er nødvendig for å løse verdens flyktningproblemer og situasjonen for internt fordrevne. En hovedutfordring er å gi bedre beskyttelse og sikre varige løsninger for flyktninger så nær opprinnelseslandet som mulig, jf. rapportering nedenfor.

UNHCR anser at den beste løsningen på et flyktningproblem er at flyktningene kan vende tilbake til hjemlandet i trygghet. Regjeringen er enig i det. Det betyr at vi skal legge til rette for at flyktninger i Norge skal ha mulighet til å vende tilbake til hjemlandet når situasjonen tillater det. Støtte til tilbakevending er derfor en viktig del av Norges flyktningpolitikk. Få flyktninger vender imidlertid tilbake med dagens støtteordning. Mange finner det vanskelig å forlate trygge og velfungerende Norge til fordel for et hjemland som fortsatt kan være preget av konflikter og økonomiske problemer.

Eksilbefolkningens kompetanse og ressurser etterspørres likevel i økende grad av regjeringene i land som skal gjenoppbygges. Erfaring fra flere land viser at mer fleksibilitet i støtte til reintegreringstiltak for den enkelte og til prosjekter i lokalsamfunnet gir økt effekt av tilbakevendingsordninger. På samme måte har man positive erfaringer med å videreutvikle program for frivillig retur av personer som har endelig avslag på asylsøknaden. I økende grad utvikles det reintegreringsprosjekter som både retter seg mot flyktninger som vender frivillig tilbake og mot personer som innfinner seg med et endelig avslag på asylsøknaden og returnerer frivillig.

Det er positivt at flyktninger med viktig kompetanse bidrar til gjenoppbygging og normalisering i hjemlandet. Regjeringen vil særlig fokusere på tilbakevending til land som de siste årene har hatt en positiv utvikling etter perioder med konflikt. Støtteordningen for tilbakevendingsprosjekter har tidligere i hovedsak blitt brukt til prosjekter rettet mot flyktninger i Norge, for å gjøre dem mer motivert for og bedre i stand til å vende tilbake. Det er nå åpnet for at støtten også skal kunne gis til prosjekter i utlandet. Målet er å bedre situasjonen til dem som faktisk velger å vende tilbake og gjøre dem bedre i stand til å bidra aktivt i arbeidslivet i hjemlandet.

Rapport og status

Tallet på flyktninger i verden under UNHCRs mandat gikk klart ned i perioden 2002-2005, men det var en økning igjen i 2006, til nærmere 10 millioner. Økningen skyldes hovedsakelig situasjonen i Irak, mens nedgangen gjennom flere foregående år først og fremst har skjedd fordi mange flyktninger har kunnet vende tilbake til sine hjemland i trygghet. Dette er en gledelig utvikling. På den annen side er flere enn før fordrevet i eget land. Flyktninghjelpen anslår at det kan dreie seg om 24,5 millioner mennesker.

UNHCR mener at en periode med noe færre flyktninger gir en god anledning til å løfte fram de vanskeligstilte flyktningene. I 2006 ble nærmere 72 000 flyktninger overført til et nytt land. 30 000 av disse ble overført i samarbeid med UNHCR. De store gjenbosettingslandene med USA i spissen baserer bare deler av sine uttak på henvisninger fra UNHCR, bl.a. fordi UNHCR har begrenset

kapasitet til å forberede saker. Det er bare 16-17 land som samarbeider med UNHCR om å gi flyktninger en slik løsning.

I 2006 ble 924 overføringsflyktninger tatt ut på den norske kvoten, mens i underkant av 1000 ankom. De største gruppene som ble tatt ut, var fra Myanmar/Burma (448) og Den demokratiske republikken Kongo (209). For 2007 er kvoten satt til 1 200 plasser. Per 31. august 2007 var det tatt ut 943 personer, igjen var de fleste fra Burma og Kongo, og 774 personer var ankommet Norge.

Tallet på overføringsflyktninger som har kommet til landet

År	Personer
1999	1 480
2000	1 481
2001	1 269
2002	1 216
2003	1 633
2004	850
2005	750
2006	994
Pr 31. august 2007	774

I 2006 kunne midler som svarte til 65 kvoteplasser, brukes til alternative formål som styrket arbeidet med å finne beskyttelse og varige løsninger for flyktninger. Midler tilsvarende 36 plasser ble brukt til å støtte UNHCRs gjenbosettingsprogram for Latin-Amerika, og til å finansiere et kulturorienteringsprogram som forbereder overføringsflyktningene på et liv i Norge. UNHCRs regionale program i Latin-Amerika har gjort det mulig for flere land i regionen å etablere nasjonale program for latinamerikanske flyktninger. Ved å bruke kvotemidler til dette programmet bidro Norge til å gi flere flyktninger en løsning enn vi ville ha oppnådd om midlene var blitt brukt til å overføre flyktninger til Norge. Siden bare 36 plasser ble brukt til alternative tiltak, ble de resterende 29 av de 65 plassene brukt til å ta imot flyktninger i Norge.

I 2007 kan midler tilsvarende inntil 80 kvoteplasser bli brukt til slike alternative formål. Midler tilsvarende 20 plasser er brukt til å styrke UNHCR mannskapsmessig gjennom utplassering av norske tjenestemenn på UNHCRs kontorer i Beirut og Nairobi, midler tilsvarende 10 plasser er brukt til overføring av kunnskap til land i Latin-Amerika som er i ferd med å bygge opp nasjonale gjenbosettingsprogram, mens midler tilsvarende 26 plasser er brukt til kultutorienteringsprogrammet. Det vises for øvrig til omtale under kap. 651, post 60. Plasser som ikke blir brukt til alternative formål, vil bli brukt til å overføre flyktninger til Norge.

Norge hadde formannskap for samarbeidsforumet mellom UNHCR og alle gjenbosettingslandene fram til sommeren 2006. Norge brukte formannskapet til å arbeide for å styrke UNHCRs saksbehandlingskapasitet sentralt og regionalt, bidra til at flere nye land tar del i gjenbosettingsarbeidet, og arbeidet for en felles gjenbosettingsinnsats for å løse fastlåste flyktningsituasjoner. UNHCR har fulgt opp dette, og melder om at fire nye land har uttrykt vilje til å etablere gjenbosettingsprogram. Det gjelder Uruguay og Paraguay i Latin-Amerika, og Portugal og Romania i Europa. Arbeidet med å bruke gjenbosetting i en flernasjonal innsats for å løse den fastlåste situasjonen for bhutanske flyktninger i Nepal vil trolig komme i gang i 2008. Det vises for øvrig til omtale under kap. 690, post 73.

Delmål 2.2 Beskyttelse og opphold til asylsøkere som fyller vilkårene

Strategier og tiltak

Personer som kommer til Norge eller til norsk grense, har rett til asyl dersom vilkårene for å anses som flyktning er oppfylt. Alle asylsøkere skal få en individuell behandling av søknaden. Søknadene skal vurderes i lys av FNs flyktningkonvensjon og andre menneskerettighetskonvensjoner Norge har ratifisert.

Kun personer som oppfyller vilkårene i FNs flyktningkonvensjon om hvem som er flyktning, får i dag asyl i Norge. I Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) om ny utlendingslov er det foreslått at alle som har rett til internasjonal beskyttelse i henhold til våre folkerettslige forpliktelser, skal gis status som flyktning. Regjeringen mener at det ikke er noen grunn til å gjøre forskjell i rettighetene mellom dem som er omfattet av flyktningkonvensjonen og dem som for øvrig har rett til beskyttelse i medhold av andre konvensjoner vi er forpliktet etter, for eksempel EMK. Videre har Regjeringen foreslått at man i forbindelse med utformingen av ny utlendingslov og -forskrift fastsetter at etablering av praksis i strid med UNHCRs anbefalinger om beskyttelse normalt skal prøves av UNEs stornemnd.

Også personer som ikke har krav på internasjonal beskyttelse kan få tillatelse etter søknad om asyl, dersom det foreligger sterke menneskelige hensyn. Dette kalles opphold på humanitært grunnlag.

I forslaget til ny utlendingslov er behovet for et barneperspektiv ved flyktningvurderingen presisert, og hensynet til barnets beste som et grunn-

leggende hensyn er understreket i bestemmelsen om opphold på grunnlag av sterke menneskelige hensyn.

Asylsøkere har rett til informasjon i søknadsfasen og advokatbistand i forbindelse med en eventuell klage på avslag. Å vente lenge på vedtak i asylsaken kan være en stor belastning for den enkelte søker. Behandlingen av asylsøknadene skal derfor være effektiv, ha tilstrekkelig kvalitet og være i tråd med lov og konvensjoner.

Mange asylsøker fyller verken vilkårene for beskyttelse eller for å få opphold på humanitært grunnlag. Det er derfor viktig å ha et konstant fokus på omfang og sammensetning av asylsøkerstrømmen. Det er fortsatt nødvendig å ha en ordning med differensiert saksbehandling i form av 48-timers og 3-ukers prosedyrer, hvilket vil si at enkelte grupper asylsøkere får sin søknad behandlet innen henholdsvis 48 timer og 3 uker.

Enslige mindreårige asylsøkere er en særlig sårbar gruppe. Barn som har behov for beskyttelse får asyl eller opphold av beskyttelsesgrunner. Barn som ikke har behov for beskyttelse får oppholdstillatelse av sterke menneskelige hensyn, med mindre norske utlendingsmyndigheter klarer å spore opp foreldre eller andre som har eller kan ha omsorgsansvar for barnet. Det er nødvendig å tilpasse søknadsprosedyrer til barnas behov. Blant annet på grunn av praksisen med å innvilge opphold på humanitært grunnlag dersom omsorgspersoner ikke blir lokalisert, er det viktig å ha sikre og pålitelige metoder for å fastslå at de som oppgir å være mindreårige faktisk er det. Erfaringsmessig gir denne praksisen et insitament for noen til å gi seg ut for å være yngre enn de faktisk er. Etter forslag fra Regjeringen er det vedtatt en særskilt hjemmel i utlendingsloven for å foreta aldersundersøkelser, blant annet i slike tilfeller.

Departementet planlegger å ferdigstille arbeidet med retningslinjer for behandlingen av saker med anførsler om kjønnsrelatert forfølgelse. Retningslinjene vil gi en helhetlig gjennomgang og systematisering av de momentene i flyktningvurderingen og asylsaksbehandlingen hvor kjønnsrelaterte spørsmål kan få betydning.

Krig og konflikt fører også mennesker som knyttes til krigsforbrytelser, terror og alvorlige overgrep på flukt. Det er en økende bevissthet både i UNHCR og nasjonalt om viktigheten av en systematisk og rask vurdering av om personer, som påberoper seg behov for internasjonal beskyttelse, kan knyttes til handlinger som det internasjonale samfunn ønsker å verne seg mot. Slike personer skal primært straffeforfølges. I forslaget til ny utlendingslov er det foreslått særskilte bestemmelser om oppholdsstatusen for dem som av ulike grunner ekskluderes fra flyktningstatus.

Rapport og status

Fra 2002 til 2004 så man en vesentlig nedgang i antallet asylsøkere til Norge, herunder antallet grunnløse søknader. De siste årene har det imidlertid vært en stabil tilstrømning til Norge. I 2006 søkte 5 300 personer om asyl i Norge, 80 færre enn i 2005. Utviklingen i første halvår av 2007 viser at i overkant av 2 400 har søkt per 1. juli, hvilket er omtrent det samme som i første halvår 2006.Tall fra juli og august 2007 kan tyde på at antall asylsøkere igjen er økende. De viktigste opprinnelseslandene i 2006 var Irak, Somalia, Russland, Serbia/Montenegro og Eritrea, mens det i 1. halvår 2007 var Irak, Russland, statsløse, Eritrea og Serbia.

Av sakene som ble realitetsbehandlet i 2006, fikk 57 pst. opphold, mot 45 pst. året før. 16 pst. ble innvilget asyl, mot 10 pst. året før. I tillegg fikk 20 pst. opphold av andre beskyttelsesgrunner og 21 pst. opphold på humanitært grunnlag. Av sakene som ble realitetsbehandlet i første halvår 2007, fikk 60 pst. opphold. 18 pst. ble innvilget asyl. I tillegg fikk 14 pst. opphold pga. andre beskyttelsesgrunner og 28 pst. på humanitært grunnlag. I 2006 ble 70 pst. av asylsakene realitetsbehandlet i Norge, 17 pst. behandlet etter Dublin-forordningen, 12 pst. ble trukket/henlagt og 1 pst. fikk avslag på annet grunnlag. I 1. halvår 2007 ble 66 pst. realitetsbehandlet, 20 pst. behandlet etter Dublin-forordningen og 14 pst. ble trukket/henlagt. Kvinner får i større grad opphold enn hva tilfellet er for menn. I 1. halvår 2007 fikk 70 pst. av de kvinnelige søkerne, som fikk realitetsbehandlet saken sin, en tillatelse. Tilsvarende fikk 54 pst. av de mannlige søkerne opphold i samme periode.

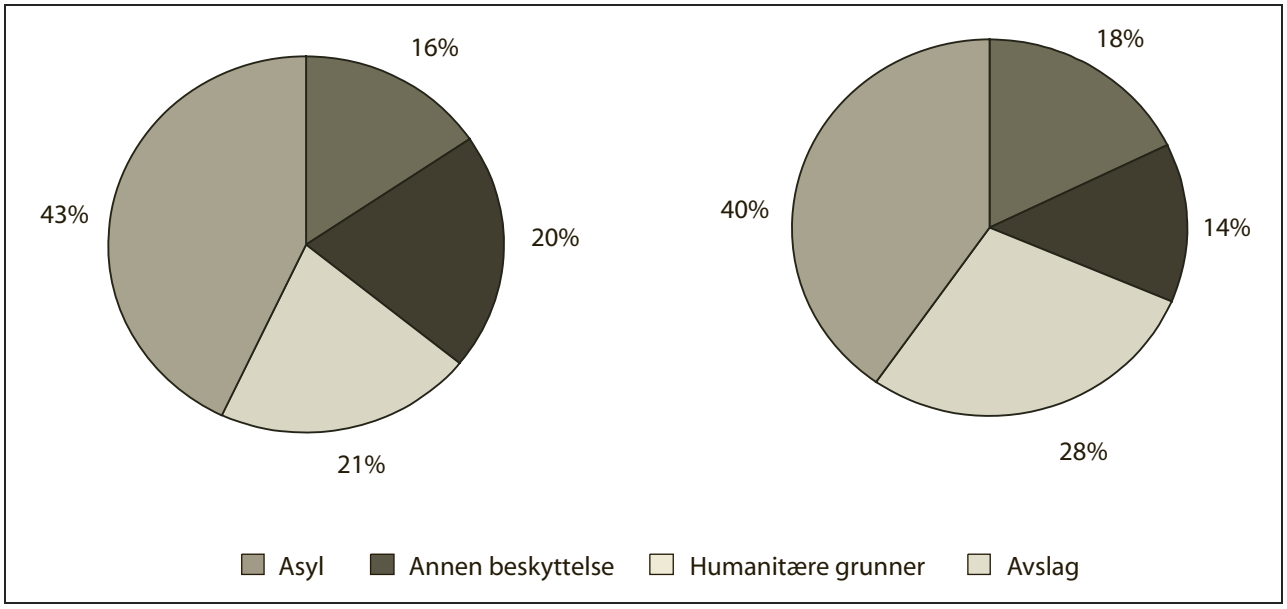

Figur 6.13 Asylsaker – utfall av realitetsbehandlede saker 2006 og 2007(1.7.)

Regjeringen har gjennomført tre regelendringer som blant annet kommer barn til gode. Mest sentral er bestemmelsen om at barns tilknytning til riket skal tillegges særlig vekt ved vurderingen av spørsmålet om det skal gis oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. I tillegg kommer to regelendringer som gjelder både voksne og barn. Utlendingslovens bestemmelse om at det må foreligge «særlig» sterke menneskelige hensyn for å kunne omgjøre et tidligere avslagsvedtak, er opphevet. Videre er det vedtatt en forskriftsbestemmelse om at utlendinger som har fått endelig avslag på søknad om asyl, på nærmere angitte vilkår, skal kunne få oppholdstillatelse dersom retur ikke er gjennomført innen tre år fra saksopprettelse og det heller ikke er utsikter til retur.

I 2006 kom Danmark med i det praktiske Dublin-samarbeidet. Samtidig er den store tilstrømmingen av asylsøkere over Middelhavet en stor ufordring for statene i Middelhavsregionen, ikke minst for små land som Malta. På sikt kan Dublin-samarbeidet settes i fare dersom ikke landene i samarbeidets yttersone får avlastning. EU-kommisjonen har i 2006 gjennomført evaluering av samarbeidet. Rapporten forelå i juni 2007. Departementet vil vurdere eventuell oppfølging.

Det har det siste året vært fokusert mer på eksklusjon av flyktningstatus enn tidligere, og UDI er blitt pålagt å etablere egnede saksbehandlingsrutiner i saker der eksklusjon fra flyktningbeskyttelse kan være aktuelt. UDI skal heve kompetansen og utvikle praksis på dette feltet.

Delmål 2.3 Differensiert og nøkternt mottakstilbud

Strategier og tiltak

Asylsøkere skal tilbys et statlig innkvarteringstilbud fra de er registrert som asylsøkere og til de enten blir bosatt i en kommune etter innvilget arbeids- eller oppholdstillatelse, eller reiser ut frivillig eller uttransporteres etter endelig avslag.

De som har fått endelig avslag på søknad om asyl, og som har et vedtak som kan iverksettes, skal tilbys innkvartering i ventemottak. Barnefamilier, alvorlig syke, enslige mindreårige og personer som har søkt om frivillig retur, skal gis tilbud om innkvartering på asylmottak inntil utreise faktisk skjer.

Det er et mål at oppholdstiden i mottak skal være kortest mulig, at bosetting i en kommune skal skje kort etter at oppholdstillatelse er innvilget, eller at retur til opprinnelseslandet skal gjennomføres etter endelig avslag.

Innkvarteringstilbudet deles inn i tre faser; ankomst (transittfasen), under søknadsbehandlingen (ordinære asylmottak) og etter endelig avslag (ventemottak). Tilbudet i asylmottak skal differensieres i henhold til hvilken fase i asylprosedyren søkeren er i, og søkerens behov. Det skal gis tilbud om egnet bo- og omsorgstilbud for enslige mindreårige asylsøkere og til personer med særlige hjelpebehov. Det finnes også asylmottak med forsterkede avdelinger. Ordningen med slike avdelinger er under evaluering, og en rapport forventes ved slutten av året. Denne skal følges opp, og man vil bl.a. vurdere behovet for å øke kapasiteten og styrke bemanningen. Dessuten vil kriteriene for

hvem som skal få plass i disse avdelingene og rammene for avdelingene hva gjelder kapasitet, kompetanse og tilbud bli vurdert. Regjeringen har i St.meld. nr. 37 (2006 – 2007) meldt at man vil utrede adgangen til bruk av internering nærmere for personer med ulovlig opphold som kan utgjøre en fare for andre, og som selv kan bringe interneringen til opphør ved å reise tilbake til hjemlandet.

En del av beboerne i asylmottakene har psykiske problemer som følge av opplevelser før og under flukten. Innkvarteringstilbudet skal tilrettelegge for slike beboere ved å tilby dem plasser i forsterkede avdelingen, som er bemannet for å ivareta deres behov.

Mottakene skal ha en nøktern standard, og de skal være lokalisert over hele landet. Vertskommuner for asylmottak skal få kompensert for utgifter som følger av det å ha mottak i kommunen. For 2008 foreslås ordningen styrket med 10 mill. kroner, midler som i hovedsak vil gå til kommuner som har asylmottak med forsterkede avdelinger. For å kunne vurdere en ytterligere endring av ordningen fra 2009 har Arbeids- og inkluderingsdepartementet iverksatt en kartlegging av kommunenes utgifter.

Beboere i transittmottak og ordinære asylmottak skal få kontantytelser til livsopphold, rett til individuell veiledning fra en uavhengig organisasjon i forbindelse med asylsaken, tilbud om å delta i informasjonsprogram, gjennomgå helseundersøkelse og tilbud om ulike aktiviteter.

Det stilles krav til mottakene at de skal ha gode rutiner for sitt arbeid med barn og unge. Barn fra to år til grunnskolealder skal ha et eget tilrettelagt tilbud i barnehage eller barnebase. Tilbudet skal være på minimum 3 timer per dag. UDI har fått i oppdrag å igangsette ulike nye tiltak for barn i mottak.

UDI har i dag omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere i mottak. Barnevernet skal overta omsorgsansvaret fra og med 1. desember 2007 for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Etter det vil Barne- og likestillingsdepartementet ha det overordnede omsorgsansvaret for denne gruppen. Dette medfører at UDI ikke lenger vil ha et mottakstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet skal i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet legge til rette for overføring av omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år fra utlendingsforvaltningen til barnevernet. Det er viktig å sikre godt samarbeid mellom berørte departement og direktorat i overgangsperioden, og å sikre god informasjonsflyt mellom instansene og informasjon til mottakene og de ansatte.

Rapport og status

Ved utløpet av juni 2007 var det i underkant av 7 000 beboere i transittmottak og ordinære mottak. Det var 65 ordinære mottak, 5 transittmottak og 1 ventemottak i drift.

Fire av mottakene har forsterkede avdelinger med totalt 80 plasser. Målgruppen er personer med psykiske lidelser som ikke er så syke at de er innlagt på sykehus eller annen institusjon, personer med alvorlig somatisk sykdom/funksjonshemming og personer med en belastende atferd. UDI har lyst ut et FoU-oppdrag om å evaluere ordningen med forsterkede avdelinger, og vurdere om målsettingene med forsterkede mottaksplasser har blitt oppfylt. Målet med prosjektet er å undersøke/dokumentere om forsterkede mottaksplasser fungerer iht. forutsetningene. Evalueringen skal komme med forslag til eventuelle endringer og forbedringer av nåværende drift. Prosjektet skal etter planen ferdigstilles i 2007.

Ett av mottakene er forbeholdt enslige mindreårige asylsøkere som er 15-18 år. Mottaket har både en ordinær avdeling og en transittavdeling. I tillegg er det fire egne avdelinger for enslige mindreårige asylsøkere ved ordinære mottak.

Det er øremerkede plasser i ordinære mottak for potensielle ofre for menneskehandel, i fasen før det kan legges til grunn at asylsøkerne, med overveiende sannsynlighet, er ofre for menneskehandel. Kvinner som har blitt utsatt for menneskehandel, kan også få et trygt botilbud i regi av Rosa-prosjektet, dersom de ønsker det, jf. Handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009) Stopp menneskehandelen.

UDI har foretatt en vurdering av ventemottak, og erfaringene etter et års drift er gode. Antall beboere har vært mindre enn forventet, spesielt er antall beboere som kommer direkte fra det ordinære mottakssystemet lavt. Ventemottaket har fungert bedre enn forventet med hensyn til konflikt- og spenningsnivå, og generelt har det ikke vært et uakseptabelt høyt spennings- eller konfliktnivå. Det må likevel legges til grunn at målgruppen krever et høyt sikkerhetsnivå. Politiets tilstedeværelse har vært liten. Ventemottaket har en høyere uttransporteringsprosent enn ordinære mottak i 2006 som følge av at politiet prioriterer beboere på ventemottaket.

Helsetilbudet til beboere på ventemottaket er godt, og over gjennomsnittet sammenlignet med tilbudet i ordinære asylmottak. Muligheten for tilgang til enklere helsetjeneste har en klart konfliktdempende karakter. Et trenet helsepersonell fungerer også realitetsorienterende både med hensyn til sykdomsforståelse og hva man kan forvente å få av behandling og oppfølging.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt støtte til en studie om Norges forhold til EUs mottaksdirektiv. Studien inngår i en større komparativ undersøkelse om implementeringen av EUs mottaksdirektiv i EUs medlemsland. Rapporten viser at på de fleste områder som direktivet omhandler, holder det norske mottakssystemet en høyere standard enn minimumsnormene som er besluttet av medlemslandene. Når det gjelder mottakstilbudet til barn og enslige mindreårige asylsøkere påpeker rapporten at disse gruppene ser ut til å bli godt ivaretatt i Norge sammenlignet med standardene i EU-direktivet. Rapporten peker på enkelte områder ved det norske mottakssystemet som bør forbedres. Blant annet bør mottakstilbudet lovreguleres og gis en samlet fremstilling. Det er også svakheter i utdanningstilbudet til dem som er mellom 16 og 18 år. Mottaksforholdene i Norge er i stor grad regulert gjennom retningslinjer og ulike styringsdokumenter. Rapporten anbefaler en formalisering og lovregulering av mottakstilbudet.

Et annet funn er at sammenlignet med EUs mottaksdirektiv, tar det norske mottakssystemet mindre hensyn til de særskilte behovene hos spesielt sårbare grupper av asylsøkere, som blant annet ofre for tortur og vold. Rapporten foreslår en utvidelse av førstegangs helseundersøkelse som gjøres av alle asylsøkere, til også å se etter tegn på at søkeren kan ha vært utsatt for tortur eller alvorlige former for psykologisk, fysisk eller seksuell vold. Regjeringen vil vurdere de ulike anbefalingene i rapporten.

Delmål 3.1 Åpen og brukerorientert forvaltning

Strategier og tiltak

Utlendingsfeltet berører svært mange, og det er ofte oppslag om enkeltsaker i media. Det er viktig å sikre at beskrivelser av hvordan regelverket praktiseres er offentlig tilgjengelig, og at disse beskrivelsene er forståelige. Dette vil kunne bidra til realistiske forventninger hos søkere, og til å dekke et informasjonsbehov hos andre interesserte. UDI og UNE har et særskilt ansvar på dette området. Åpenhet inngir tillit og bidrar til å avmystifisere forvaltningens arbeid.

Politikk og praksis på utlendingsfeltet er ofte omstridt. Noen mener det er for vanskelig å komme til Norge og få opphold her. Andre hevder det er alt for enkelt og at det er for mange innvandrere. Det er en betydelig utfordring for myndighetene, gjennom sin kommunikasjon utad, å bidra til at det skapes kunnskap om politikken og praktiseringen av regelverket. Som ledd i dette arbeidet skal det i størst mulig grad vises åpenhet vedrørende publisering av resultater og beslutningsgrunnlag, som blant annet omfatter praksisrapporter, praksisnotater, praksisbase, temaartikler, statistikk og landinformasjon.

Rapport og status

I mars 2006 ble nettstedet Migration Portal lansert av UDI. Portalen skal være et verktøy for norske utenriksstasjoner med informasjon om bl.a. UDIs praksis, regelverk og retningslinjer. Det er viktig at all informasjon som de ansatte på stasjonene trenger, samles på ett sted. Portalen vil kunne bidra til en mer helhetlig forvaltning og bedre gjennomføring av innvandringspolitikken.

Det et mål å sikre bedre informasjon og veiledning til søkere om regelverk, dokumentasjonskrav til søknader og forventet saksbehandlingstid. Et viktig bidrag til dette er den nye servicestrategien for utlendingsforvaltningen for perioden 2007-2010. Som ledd i denne skal utfordringer for de neste årene gjennomgås, og hver etat skal med utgangspunkt i målene i strategien utarbeide en tiltaksplan for eget område. Tiltaksplanen må være i overensstemmelse med et overordnet mål om enhetlig informasjon og veiledning til brukere. Utfordringen er å få iverksatt servicestrategien i hele utlendingsforvaltningen.

Den reviderte servicestrategien for utlendingsforvaltningen vil foreligge høsten 2007. Det er satt opp tre hovedmål, med utgangspunkt i den gamle servicestrategien:

1. Effektiv og forutsigbar behandling av alle utlendingssaker i alle ledd av utlendingsforvaltningen.
2. Kvalitet og rettssikkerhet i behandlingen.
3. Personlig service og åpenhet i forhold til brukerne.

Hver etat skal rapportere om status i forhold til sine respektive tiltaksplaner knyttet til servicestrategien.

Delmål 3.2 God samordning, effektivitet og kvalitet

Strategier og tiltak

For at utlendingsforvaltningen skal fungere optimalt er det nødvendig med god samordning med andre ansvarlige instanser på utlendingsfeltet, og mest mulig effektiv saksbehandling som samtidig sikrer at kvaliteten er tilstrekkelig ivaretatt. At saker behandles raskt er i seg selv en kvalitet som er viktig for brukeren. Samtidig må informasjon om forventede saksbehandlingstider til søkere og andre være realistiske.

For å sikre en mest mulig effektiv saksbehandling vil det bli satt produksjonsmål for UDI og

UNE. Målene vil være knyttet til antall vedtak og til kvalitet i saksbehandlingen.

Gjennom granskningen av UDI i 2006, jf. NOU 2006:14, ble det satt et særlig fokus på kvalitet i saksbehandlingen. For å sikre at UDI følger oppsatte kriterier for tilstrekkelig kvalitet, vil det bli satt egne kvalitetsmål i saksbehandlingen. Som ledd i arbeidet med å bedre kvaliteten i arbeidet mer generelt, vil man gjøre bruk av evalueringer, eksterne kvalitetssikringer m.m.

Ansvaret for utlendingsfeltet er delt mellom flere departementer og underliggende etater. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har hovedansvaret, mens Justis- og politidepartementet og Utenriksdepartementet har ansvar for viktige oppgaver på feltet som skal bidra til Regjeringens totale måloppnåelse. Det er behov for å se på hvordan saksflyten mellom de ulike instansene i utlendingsforvaltningen kan bli bedre. Det vil derfor bli satt i gang et prosjekt som vil foreta en gjennomgang av saksflyten i hele utlendingsforvaltningen.

For å effektivisere saksbehandlingen i utlendingsforvaltningen, vil felles elektronisk saksbehandlingssystem bety mye for saksflyt og saksbehandlingstider. Utgifter vil bli redusert og produksjonen vil øke, bl.a. som følge av at etatene ikke behøver å sende dokumenter fysisk til hverandre, og at alle har tilgang til den samme informasjonen i saken til samme tid.

UDI har utviklet et internkontrollsystem for å sikre at saksbehandlingen skjer innen fastsatte lover og regler, at eventuelle mangler og avvik avdekkes og at tiltak settes inn hvis fastsatte mål ikke nås. Systemet skal videreutvikles og suppleres bl.a. gjennom mer systematisk kunnskapsinnhenting.

Systematisk og målrettet kunnskapsinnhenting om måloppnåelse og effekter av iverksatte tiltak er et viktig grunnlag for politikkutvikling og god mål- og resultatstyring på feltet. Det anvendes flere virkemidler for kunnskapsinnhenting gjennom forskning, utredninger, evalueringer og statistikk, jf. kap. 690, post 71, kap. 601, post 50 og kap. 601, post 21.

Økende oppmerksomhet om terrortrusler og personer med uklar identitet har økt fokuset på viktigheten av god kunnskap og effektiv behandling av saker som berører hensynet til rikets sikkerhet og utenrikspolitiske hensyn. Departementet har i 2007 sluttført arbeidet med en instruks til UDI om direktoratets behandling av saker som omfatter hensynet til rikets sikkerhet og utenrikspolitiske hensyn (utl § 38 tredje ledd). Tilsvarende instruks til UNE er under utforming. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i 2008 særlig arbeide for å heve kompetansen i utlendingsforvaltningen hva gjelder kunnskap og forståelsen av ekstremistiske grupperinger i Europa, som kan være av betydning for behandlingen av enkeltsaker i Norge. Et stort antall personer beveger seg rundt i Europa uten kjent identitet. UDI har gått grundig inn i identitetsproblematikken, og utarbeider nå et rundskriv for utlendingsforvaltningen. Dette er imidlertid komplekse problemstillinger som det er nødvendig å arbeide videre med.

Gjennom oppfølgingsarbeidet etter granskingen av UDI, jf. omtale under, er det fortløpende blitt satt i verk tiltak for en målrettet styring av UDI, basert på en klar rolledeling. Andre av prosjektets resultater følges fortsatt opp i departement og direktorat. Erfaringene med samhandling og kommunikasjon mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og UDI vil jevnlig bli gjennomgått i den årlige styringsdialogen. Det legges opp til en evaluering av hvilke effekter oppfølgingsarbeidet har hatt på et senere tidspunkt.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil bruke erfaringene fra prosjektet «En bedre utlendingsforvaltning» i sin etatsstyring generelt, og vil se på styringsforhold og rolleforståelse også i forhold til UNE. UNEs selvstendige rolle vil bli ivaretatt, samtidig som forbedringer vurderes.

Rapport og status

Våren 2006 nedsatte Regjeringen en granskingskommisjon for å gjennomgå UDIs håndtering av 197 saker hvor tillatelse var innvilget i medhold av utlendingsloven § 8 annet ledd, jf. NOU 2006:14 Gransking av Utlendingsdirektoratet. Tillatelsene var gitt til nordirakere som tidligere hadde hatt midlertidig tillatelse som ikke dannet grunnlag for bosettingstillatelse eller familiegjenforening (MUF-tillatelse). Saken ble behandlet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen, som avga sin innstilling 13. juni 2006.

Kjernen i saken dreide seg om skillet mellom politikk og forvaltning, og forvaltningens lojalitet i oppfølgingen av politiske beslutninger. Den reiste en rekke problemstillinger, blant annet angående departementets styringsevne, direktoratets lydhørhet og rolleforståelse.

Det ble satt i gang et større oppfølgingsarbeid organisert som prosjekter i departementet og i UDI. Arbeidet ble basert på statsrådens redegjørelser for Stortinget våren 2006, Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling (Innst. S. nr. 237 (2005-2006)) og en gjennomgang av anbefalingene fra granskingskommisjonen. Prosjektene ble avsluttet sommeren 2007.

Hensikten har vært å sikre at politiske mål og prioriteringer på utlendingsfeltet blir fulgt opp, og

at UDI iverksetter regjeringens innvandringspolitikk i overensstemmelse med lover, forskrifter og instrukser. Hovedmålene har vært å:

- sikre en klar og omforent rolleforståelse mellom departement og direktorat
- sikre at det gis klare styringssignaler
- etablere et helhetlig styrings- og kontrollsystem der alle nødvendige elementer er med og eksisterende elementer er gjennomgått med sikte på klargjøring og forbedring.
- sikre en praktisering av utlendingsloven i samsvar med lov, forskrift og andre politisk gitte instrukser
- etablere systemer for internkontroll og tilsyn med UDIs virksomhet
- sikre at departementet har nødvendig kapasitet og kompetanse i styringen av UDI

Departementets prosjekt har vært en bred gjennomgang av styringen av UDI. Et rolleutvalg mellom ledelsen i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og ledelsen i UDI har drøftet og avklart oppgave- og ansvarsdeling og roller og samarbeidsprosesser. Det er etablert en omforent forståelse av begrepene politiske signaler, styringssignaler, lydhørhet og handlingsrom, og hvilke konsekvenser dette har i praksis.

En overordnet oppgave for prosjektet har vært å gjennomgå styringssystemet og rutinene for styringsdialogen mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og UDI. Det er et mål at styringssystemet gir et helhetlig og balansert bilde av direktoratets resultater, sett i lys av de mål og strategier departementet har fastsatt for direktoratets ansvarsområde. For å sikre bedre styringsforhold er det utarbeidet skriftlige rutiner og kjøreregler for styringsdialog og øvrig kontakt mellom departement og direktorat, og for koordineringen av styringssignaler internt i departementet. Videre er rutinene for arbeidet med statsbudsjettet gjennomgått. Det er også foreslått forbedringer i struktur og innhold i tildelingsbrevet for 2008, blant annet på basis av en vurdering av hvordan tildelingsbrevet fungerer som styringsverktøy, en gjennomgang av målstrukturen i budsjettproposisjonen og prosessen rundt utformingen av tildelingsbrevet for 2007. I tillegg er det gjennomført en kartlegging av departementets kapasitet og kompetanse i styringen av UDI, som grunnlag for ressursmessige, organisatoriske og kompetansemessige tiltak i departementet for å sikre god styring. Risikostyring, mål- og resultatstyring, økonomistyring, praksisstyring og internkontroll er grundig drøftet. Formålet med, og innholdet i, hvert enkelt av disse elementene er gjennomgått og beskrevet, og det er laget utfyllende rutinebeskrivelser.

Departementets styring med praktiseringen av utlendingsloven ble satt på spissen i MUF-saken. Et sentralt tema i oppfølgingsarbeidet har derfor vært å klargjøre departementets behov for kunnskap om praksis som etableres for fatting av vedtak. Rammene for departementets styring med praksis er utredet, og formkrav til rapporteringer og tilbakemeldinger, samt kriterier for praksisforeleggelse (jf. utlendingsloven § 38 første ledd) er revidert. Videre er kriterier for rapportering fra UDI om positive vedtak for overprøving i stornemnd (jf. utlendingsloven § 38 fjerde ledd) revidert, og formkrav og kriterier for UDIs rapporteringer og departementets tilbakemeldinger i saker som vurderes i henhold til utlendingsloven § 38 tredje ledd (rikets sikkerhet og utenrikspolitiske hensyn) er utformet. UDI har opprettet et «praksisprosjekt» som blant annet skal revidere gjeldende retningslinjer om instrukser, publisering og høringsrutiner. Prosjektet skal også utarbeide skriftlige rutiner for hvordan praksis skal etableres, endres og vedlikeholdes. UDI er pålagt å arbeide for en økt offentliggjøring av praksis, og det er besluttet at det skal lages en offentlig versjon av regelverksportalen hvor praksis skal gjøres tilgjengelig.

Departementet har fokus på tilsyn med internkontroll som et verktøy i styringen av direktoratet. Modellen som er valgt for slikt tilsyn, bygger på kravene i økonomireglementet, dvs. at departementet integrerer «tilsynet» i den ordinære virksomhetsstyringen gjennom rapporteringer fra UDI om internkontrollen. I tillegg legges det opp til ekstern kvalitetssikring av systemet, ved etablering og ellers ved behov. UDI har ansvar for å sørge for en forsvarlig internkontroll basert på en systematisk gjennomgang og skalering av risikoer for virksomheten. En nærmere beskrivelse av pliktens innhold og krav til dokumentasjon og rapportering, er gitt gjennom et eget brev til UDI. Brevet dekker grunnleggende utfordringer i UDIs virksomhet, for eksempel vedtaksfatting. Krav om internkontroll og risikostyring er tatt inn i tildelingsbrevene til etatene for 2007. Både UDI og UNE må dokumentere at de har et system for internkontroll og risikostyring.

Mens den delen av oppfølgingsarbeidet som har ligget i departementet har gitt en samlet gjennomgang av departementets viktigste styringsutfordringer, har UDIs oppfølgingsarbeid i hovedsak vært rettet mot egen organisasjon for å sikre:

- nødvendig kvalitet og god håndtering av saksmengden innenfor gjeldende ressursrammer, og innenfor lov, forskrift og instrukser

- at UDI utøver god rolleforståelse, forståelse for politiske beslutninger og prosesser og lydhørhet overfor signaler fra overordnet myndighet
- at UDIs virksomhet er forankret i konsistente og omforente verdier
- at brukerperspektiv og omdømme ivaretas
- at UDI er en stimulerende og god arbeidsplass

UDIs oppfølgingsprosjekt har hatt som mål å styrke kvaliteten i UDIs arbeid ved å utrede og anbefale tiltak for bedre kvalitetssikring, blant annet knyttet til saksbehandlingsprosesser, praksisetablering og rammeverk for internkontroll. Videre har prosjektet lagt til rette for å styrke den interne og eksterne kommunikasjonen og lagt grunnlaget for en mer effektiv brukerorientering gjennom å styrke servicenivået i UDI internt og gjennom økt bevissthet og kompetanse. Prosjektet har utviklet en strategi og anbefalt tiltak knyttet til ledelse og personalpolitikk, herunder kompetanseutvikling, og tiltak knyttet til bevisstgjøring rundt organisasjonskultur, verdier og etikk.

Programkategori 09.90 Beskyttelse og innvandring

Utgifter under programkategori 09.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
690	Utlendingsdirektoratet	1 377 856	1 254 500	1 295 400	3,3
691	Utlendingsnemnda	117 833	127 600	127 338	-0,2
	Sum kategori 09.90	1 495 689	1 382 100	1 422 738	2,9

Utgifter under programkategori 09.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
01-23	Statens egne driftsutgifter	1 477 814	1 345 800	1 379 438	2,5
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	451			
70-89	Andre overføringer	17 424	36 300	43 300	19,3
	Sum kategori 09.90	1 495 689	1 382 100	1 422 738	2,9

Prioriteringer og forutsetninger i budsjettet for 2008

Målene under Arbeids- og inkluderingsdepartementets resultatområde 10 Beskyttelse og innvandring finansieres under programkategori 09.90 Beskyttelse og innvandring.

De største utgiftspostene under programkategori 09.90 er knyttet til drift av mottak for asylsøkere (kap. 690, post 21) og til drift av Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda (kap. 690, post 01 og kap. 691, post 01 og 21). Bevilgningsbehovet på feltet er i stor grad avhengig av antallet personer som søker asyl og forskjellige tillatelser til opphold og arbeid i Norge.

Sentrale forutsetninger for 2008-budsjettet

	Antall
Asylsøkere	5 500
Overføringsflyktninger	1 200
Familiemedlemmer til flyktninger (reiseutgifter)	500
Personer i mottak, gjennomsnitt	5 200
Tilbakevendte	100

Tallene i tabellen er – med unntak av tallet på overføringsflyktninger – prognoser, ikke måltall. Prognoser som gjelder asylsøkere og innvandring er usikre. Antallet asylsøkere virker inn på de andre forutsetningene, både under resultatområde 10 og på andre departementers ansvarsområder.

Kap. 690 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	409 156	416 300	540 400
21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	930 333	777 400	685 700
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	20 492	24 500	26 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, ventemottak, *kan overføres*	451		
71	Kunnskapsutvikling, migrasjon, *kan overføres*		6 800	6 200
72	Retur og tilbakevending for flyktninger, *kan overføres*	10 501	18 800	19 600
73	Gjenbosetting av flyktninger, støttetiltak, *kan nyttes under kap. 651, post 60*			5 700
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, *kan overføres*	6 923	10 700	11 800
	Sum kap. 690	1 377 856	1 254 500	1 295 400

Overført fra 2006 til 2007:
Post 21: 46 887 000 kroner
Post 22: 1 085 000 kroner
Post 45: 15 549 000 kroner
Post 71: 1 300 000 kroner
Post 72: 7 629 000 kroner
Post 75: 2 977 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

UDI skal iverksette flyktning- og innvandringspolitikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde. UDIs hovedoppgaver er å behandle søknader etter utlendingsloven og statsborgerloven, herunder søknader om familiegjenforening, visum, oppholdstillatelse, arbeidstillatelse, statsborgerskap og asyl, og ha ansvaret for driften av statlige mottak, herunder opprettelse og nedleggelse av mottaksplasser. UDI skal også gi faglig baserte bidrag til utviklingen av regelverk og politikk på dette området.

Virksomhetsmål for UDI

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i samråd med UDI fastsatt virksomhetsmål for direktoratet. Det er lagt vekt på at virksomhetsmålene skal være på et *overordnet* nivå, mest mulig *stabile* over tid, *dekkende* for de aktiviteter som skal drives innenfor virksomheten og *førende* for Arbeids- og inkluderingsdepartementets styring og oppfølging av UDI. Som tidligere nevnt, er ansvaret for politikkområdet delt mellom flere departementer og deres underliggende virksomheter. Virksomhetsmålene bidrar til å tydeliggjøre hva som er UDIs ansvar og oppgaver på feltet. Innen hovedmål 1 Samfunnstjenlig og styrt innvandring, skal UDI legge til rette for ønsket innvandring samtidig som nødvendig kontroll ivaretas. UDI skal også motivere og legge til rette for at personer uten lovlig opphold returnerer til hjemlandet. Innen hovedmål 2 Human, solidarisk og rettssikker asyl- og flyktningpolitikk skal UDI bidra til god gjennomføring av asyl- og flyktningpolitikken, og sikre et differensiert og nøkternt mottakstilbud. Hovedmål 3 er helhetlig, effektiv og brukerorientert utlendingsforvaltning. UDI skal være en åpen og brukerorientert forvaltning, bidra til utvikling av innvandrings- og flyktningpolitikken og god samordning, kvalitet og effektivitet. Virksomhetsmålene vil være utgangspunkt for Arbeids- og inkluderingsdepartementets styring og oppfølging av UDI i 2008.

Rapport

UDI behandlet i 2006 i overkant av 4 200 saker. Antall behandlede saker lå under målsetningen. Ved utgangen av 2006 var det i underkant av 4 300 asylsaker til behandling i UDI, en økning på ca. 1 300 saker siden årsskiftet 2005/2006. At målet for antall behandlede saker ikke ble nådd skyldes bl.a. at UDI har gjennomført en rekke tiltak for å sikre nødvendig kvalitet i saksbehandlingen. I tillegg kommer det færre asylsøkere med antatt grunnløse søknader enn tidligere. Kompleksiteten i behandlingen av de øvrige søknadene har også

økt. Samlet innebærer dette at UDI nå bruker mer ressurser per sak.

UDI behandlet i underkant av 65 000 oppholdssaker i 2006. Antallet ubehandlede oppholdssaker økte fra 12 800 saker til ca. 24 800 saker i løpet av 2006. Økningen i antall ubehandlede oppholdssaker skyldes en formidabel økning av inngående saker, på om lag 14 500 saker/klager flere enn forutsatt.

For å redusere saksbehandlingstiden har UDI differensiert saksbehandlingen. Antatt grunnløse søknader skal behandles innen 48 timer etter at saken er registrert hos politiet, søknader fra personer fra land der UDI har god oversikt over forholdene, skal behandles innen tre uker. UDI viderefører saksbehandlingsprosedyren for søknader som kommer inn under Dublin-forordningen, og søknader fra enslige mindreårige asylsøkere prioriteres og behandles fortløpende, som tidligere. UDI må alltid prioritere intervjuer, noe som kan resultere i oppbygging av restanser i perioder med økte ankomster.

Et nytt visumsaksbehandlingssystem, NORVIS, ble innført i utlendingsforvaltningen i mars 2006. NORVIS er nå i bruk på utenriksstasjoner og i UDI. Fase 2 av NORVIS-prosjektet omhandler integrasjon mellom NORVIS og den planlagte europeiske C-VIS (Central System VIS), som nå antas å være operativt fra 2009.

Strategier og utfordringer for 2008

Kommisjonen som gransket UDI våren 2006 reiste kritikk mot kvaliteten på saksbehandlingen, og anbefalte tiltak som skulle sikre en kvalitativt forsvarlig saksbehandling, jf. NOU 2006:14. I etterkant av granskningen har det vært gjennomført et større oppfølgingsarbeid både i departementet og i UDI. Arbeidet har vært basert på statsrådens redegjørelse for Stortinget våren 2006, Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling (Innst. S. nr. 237 (2006-2007)) og anbefalingene fra granskingskommisjonen. På basis av oppfølgingsarbeidet har UDI gjennomført en rekke tiltak for å sikre nødvendig kvalitet i saksbehandlingen. Dette innebærer at UDI nå bruker mer ressurser per sak enn tidligere.

Regjeringen ønsker å videreføre satsingen på kvalitet i saksbehandlingen, jf. St.prp. nr. 3 og 56 (2006-2007), og også å redusere antallet ubehandlede saker. Det legges her vekt på at mange ubehandlede saker og lang saksbehandlingstid oppleves som en stor belastning for søkerne. Lang saksbehandlingstid for asylsøkere har dessuten en vesentlig utgiftsside knyttet til at lang oppholdstid i mottak øker mottakenes driftsutgifter. Videre vil lang oppholdstid i Norge vanskeliggjøre arbeidet med retur av personer som får endelig avslag på søknad om asyl. For de som får en oppholdstillatelse fører lang saksbehandlingstid til at arbeidet med å sikre en rask integrering og inkludering i det norske samfunnet forsinkes.

Utlendingsforvaltningen skal bidra til at etterspurt utenlandsk arbeidskraft kommer til landet og raskt kan begynne å arbeide. Kortere saksbehandlingstid for behandling av søknader om arbeidstillatelse vil være et viktig bidrag til dette. Regjeringens satsing tar høyde for en forventet økt saksinngang, spesielt på oppholdssaker. Såfremt prognosene for innkomne saker og sakenes kompleksitet ikke endres vesentlig, vil UDI kunne redusere antall ubehandlede saker. Satsingen vil dermed bidra til å redusere saksbehandlingstiden i UDI.

Det forslås å styrke bevilgningen på Kap 690 post 01 med til sammen 82 mill. kroner for å sikre kvalitet i saksbehandlingen og nedbygging av antall ubehandlede saker i UDI.

I revidert nasjonalbudsjett for 2007 bevilget Regjeringen 15 mill. kroner til å starte utvikling og implementering av et elektronisk saksbehandlingssystem for utlendingsforvaltningen. Elektronisk saksbehandling vil i betraktelig grad forbedre kommunikasjonen mellom de ulike instansene på utlendingsfeltet, og på sikt gi betydelige effektiviseringsgevinster for hele utlendingsforvaltningen. Et elektronisk saksbehandlingssystem vil også bidra til å gi søkerne og andre brukere av utlendingsforvaltningen bedre service. Systemet slik det fremstår i dag, gjør det vanskelig å gi publikum god informasjon om hvor saken ligger og hvor lang tid den vil ta. Med det nye systemet vil det bli store forbedringer. Et elektronisk saksbehandlingssystem vil også gi mulighet for søkere til å levere enkelte typer søknader og dokumenter elektronisk, og vil på den måten være langt mer brukervennlig enn dagens system.

Innføringen av et elektronisk saksbehandlingssystem skal gjøres over en fireårsperiode, og har en total kostnadsramme på om lag 90 mill. kroner. Regjeringen foreslår å bevilge 34 mill. kroner til dette i 2008.

Ansvaret for utlendingsfeltet er delt mellom flere departementer og underliggende etater. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har hovedansvaret, mens Justis- og politidepartementet og Utenriksdepartementet har ansvar for viktige oppgaver som skal bidra til Regjeringens totale måloppnåelse på feltet. Det er behov for å se på hvordan saksflyten mellom de ulike instansene i utlendingsforvaltningen kan bli bedre. Det vil derfor bli satt i gang et prosjekt som vil foreta en gjen-

nomgang av saksflyten i hele utlendingsforvaltningen. UDI vil ha en sentral rolle i dette prosjektet.

Vertskommuner for asylmottak skal få kompensert for de utgifter som følger av det å ha mottak i kommunen. Noen kommuner har meldt at de ikke kompenseres tilstrekkelig. På bakgrunn av dette foreslås det å styrke ordningen med 10 mill. kroner, midler som i hovedsak vil gå til kommuner som har asylmottak med forsterkede avdelinger. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i 2007 iverksatt en kartlegging av kommunenes utgifter.

Retur er en viktig forutsetning for asylinstituttet skal fungere. Regjeringen har derfor gjennom de siste årene prioritert arbeidet med retur og tilbakevending. Regjeringen ønsker å øke bruken av sambandsmenn/utlendingsattacheer, som bl.a. vil ha som oppgave å analysere situasjonen i vertslandet, identifisere migrasjonsstrømmer, bistå ved verifisering av ID-opplysninger mv, kontrollere dokumenter i visum- og asylsaker og gjøre undersøkelser i familiegjenforeningssaker m.m. Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner til dette i 2008. Midlene vil disponeres i et samarbeid mellom Utenriksdepartementet, Justis- og politidepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Opphevingen av personkontrollen på de indre Schengen-grensene medfører behov for et utstrakt samarbeid mellom landene, bl.a. når det gjelder kontrollen på yttergrensene og harmonisering av visumreglene. Det enkelte Schengen-land kontrollerer sin del av grensen på vegne av de øvrige landene. Norge har ansvar for sin del av EUs/Schengens yttergrense, og for en rekke andre forpliktelser som følger av samarbeidet. Det er besluttet å opprette et yttergrensefond som skal bidra til en økonomisk byrdefordeling mellom deltakerlandene i Schengen. Norge vil delta dersom Stortinget samtykker. Norsk deltakelse i fondet vil få budsjettmessige konsekvenser først og fremst på JDs område, men også på Arbeids- og inkluderingsdepartementets område i forhold til administrasjon og tilrettelegging for at norske prosjekter kan få midler fra fondet. Regjeringen foreslår å bevilge 3 mill. kroner til dette formålet.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift av Utlendingsdirektoratet.

Det er i bevilgningsforslaget lagt til grunn at det vil komme 5 500 asylsøkere i 2008. Antallet søknader om opphold og statsborgerskap er økende, og i bevilgningsforslaget er det lagt til grunn at UDI vil motta 90 000 søknader etter utlendingsloven og statsborgerloven. Den foreslåtte bevilgningen på posten gir rom for at UDI kan fatte vedtak i 7 500 asylsaker og 98 000 oppholdssaker. Så fremt antallet, kompleksiteten og sammensetningen av innkomne saker ikke endres vesentlig, vil UDI kunne redusere antall ubehandlede saker. Store avvik i de nevnte forutsetningene vil kunne føre til at produktiviteten i UDI endres. Regjeringen foreslår å bevilge 82 mill. kroner for å heve saksbehandlingskapasiteten i UDI.

Regjeringen foreslår videre å bevilge 34 mill. kroner til elektronisk saksbehandlingssystem i 2008, og 10 mill. kroner til sambandsmenn/ utlendingsattacheer, hvorav 1 mill. kroner legges til UDIs driftsbudsjett. De resterende midlene vil disponeres av UD og JD, i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Regjeringen foreslår også å bevilge 3 mill. kroner til administrasjon av yttergrensefondet, hvorav 2 mill. kroner på kap. 690, post 01. Det vises for øvrig til omtale ovenfor under Strategier og utfordringer for 2008.

Det ble i 2007 bevilget midler til et kompetanseteam mot tvangsekteskap i forbindelse med Regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap. Det er besluttet å overføre ansvaret for kompetanseteamet fra UDI til IMDi. 1,8 mill. kroner vil bli trukket ut av UDIs driftspost som en følge av dette.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 690, post 01 på 540,4 mill. kroner i 2008.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak

Bevilgningen på posten skal dekke statens utgifter knyttet til drift av statlige mottak for asylsøkere og flyktninger, jf. også omtale under delmål 2.3.

UDI har fullmakt til å inngå avtaler om etablering og drift av statlige mottak. Alle kontrakter om mottaksdrift skal konkurranseutsettes, så fremt det ikke er helt spesielle forhold som tilsier at regelverket for offentlige anskaffelser kan fravikes, som f.eks. uventet stor tilstrømming av asylsøkere.

Bevilgningen dekker kontraktfestede utgifter til driftsoperatører, ytelser til asylsøkere og flyktninger i tiden de oppholder seg i mottak, førstegangs helseundersøkelse, flytting mellom mottak, alternativ mottaksplassering av asylsøkere av helsemessige og/eller sosiale årsaker, opplæringstiltak for mottaksansatte, utvikling av informasjonsmateriell, tilbud i barnehage eller barnebase for barn i mottak fra to år og til grunnskolealder, akti-

vitetstilbud til barn i mottak, flytting i forbindelse med bosetting i kommunene og dekning av gjennomsnittlige utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med statlige mottak (vertskommunekompensasjon). Videre dekkes utgifter til særskilte tiltak som vakthold og tilrettelegging av boforhold for personer med særskilte behov, reise og kost for asylsøkere som skal til intervju og reiseutgifter til og fra opplæringssted ved norskopplæring. Utgifter til konsultasjon med helsepersonell, for å kunne oppfylle dokumentasjonskravet for fortsatt rett til botilbud i mottak etter endelig avslag på asylsøknad, og utgifter knyttet til begjæring om utkastelse fra mottak, dekkes også av denne posten.

UNE disponerer 20 transittplasser til bruk i forbindelse med klagebehandlingen.

Bevilgningsbehovet avhenger av antall personer i mottak. Dette er igjen avhengig av antall personer som søker asyl, saksbehandlingstid i asylsaker, andel innvilgelser/avslag, bosettingstakt og effektuering av avslag. Prognosene for dette er preget av stor usikkerhet, og bevilgningsbehovet på posten vil kunne endre seg i løpet av budsjettperioden.

For å ivareta behovet for fleksibel mottakskapasitet, har avtalene UDI inngår med driftsoperatører i hovedsak tre måneders oppsigelsestid. Regjeringens mål er at minimum 90 pst. av de ordinære faste mottaksplassene og minimum 80 pst. av de faste transittplassene, skal være belagt til enhver tid. I perioder med stor opp- og nedbygging kan målet fravikes, etter nærmere avtale med departementet.

Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttelse i perioden 1. januar–30. juni 2007 var på 97,5 pst. av de ordinære plassene og 83,9 pst. av de faste transittplassene. I perioden er det lagt ned tre mottak med totalt 410 plasser. Gitt at ankomstbildet ikke endres vil UDI for perioden 1. januar 2007-31. desember 2008 legge ned totalt 2000 plasser. Årene fra 2004 til og med 2008 vil dermed være preget av en sterk nedbygging, med over 13 400 plasser totalt.

Kapasiteten av transittplasser skal sikre et fleksibelt og differensiert system for håndtering av asylsøkere. Personer som har åpenbart ubegrunnet asylsøknad, blir for eksempel plassert på eget sted med egen oppfølging. Det samme gjelder personer som faller inn under Dublin-forordningen. Dette letter politiets arbeid med retur. Siden transittsystemet er mer utsatt for svingninger i antallet nye asylsøkere, er det vanskeligere å tilpasse kapasiteten i transittmottak enn kapasiteten i ordinære mottak.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet ønsker å videreføre ordningen med tilbud om innkvartering i ventemottak for personer med endelig avslag på søknad om asyl. Det ble i 2007 bevilget 25 mill. kroner til drift av et ventemottak med om lag 200 plasser, i tillegg til at det i 2006 ble bevilget midler til investeringsutgifter, jf. omtalen under kap. 690, post 45. Ventemottaket har en nøktern standard, og det er en målsetting å motivere beboerne til retur til hjemlandet. I statsbudsjettet for 2008 er det lagt til grunn at det i 2008 vil være behov for 200 ventemottaksplasser. UDI har vurdert erfaringene med ventemottak etter ett års drift. Med utgangspunkt i anbefalingene i rapporten finner UDI det hensiktsmessig å videreføre drift av ventemottak i Lier kommune, i tillegg til at det opprettes ett eller flere ventemottak med kapasitet på inntil 100 plasser.

Vertskommuner for asylmottak skal få kompensert for utgifter som følger av det å ha mottak i kommunen. Regjeringen foreslår å styrke tilskuddsordningen med 10 mill. kroner for 2008. Midlene skal i hovedsak gå til kommuner som har asylmottak med forsterkede avdelinger.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås en bevilgning under kap. 690, post 21 på 685,7 mill. kroner i 2008. Bevilgningsforslaget er basert på et anslag om gjennomsnittlig belegg i mottak på ca. 5 200 personer. Se også forslag til romertallsvedtak VI om fullmakt om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse

Bevilgningen på posten dekker utgiftene UDI har til tolking og oversettelse i forbindelse med behandlingen av asylsaker.

UDI har ansvaret for å intervjue asylsøkere, og benytter seg derfor av tolker i stort omfang. I tillegg til asylintervjuet har asylsøkere, med visse unntak, anledning til å gi en skriftlig forklaring, en såkalt egenerklæring, før intervjuet. Denne ordningen innebærer utgifter til oversettelse. Bevilgningen på posten skal også dekke utgifter til oversettelse av originaldokumenter som saksbehandleren i UDI mener bør oversettes til norsk. Dette gjelder originaldokumenter som søkeren, politiet eller andre instanser har lagt ved i saken. Dessuten dekker posten tolking og oversettelse i kommunikasjonen mellom søker og UDI i første instans, herunder i forbindelse med verifiseringsrapporter og alderstester for EMA som blir forelagt søker. Formidling av positive vedtak dekkes også over posten.

Korrekt tolking og oversettelse er en sentral forutsetning for rettssikkerhet, effektiv og ryddig saksbehandling og god service. Statsautoriserte tolker prioriteres ved oppdragsfordeling. Deretter prioriteres tolker med tolkeutdanning. Det er vanskelig å finne tolker i enkelte språk som få i Norge behersker, og hvor det finnes verken autorisasjon, utdanning eller en mulighet til å teste tolken med en tospråklig prøve. Konsekvensen er at det går lengre tid før søkere fra land vi ikke har tilstrekkelig antall kvalifiserte tolker, blir intervjuet. I sjeldne tilfeller må søkere på grunn av lang ventetid flyttes fra transittmottak til ordinære mottak før intervjuet er gjennomført. De må da på et senere tidspunkt transporteres tilbake for intervju. Transportutgifter blir belastet posten. I 2006 ble det gjennomført 3 404 intervjuer, og det ble utfylt 2 519 egenerklæringer. Per 30. juni 2007 hadde UDI gjennomført 1 170 intervjuer, og 1 350 egenerklæringer var blitt fylt ut.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 690, post 22 på 26 mill. kroner i 2008.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, ventemottak, kan overføres

Det ble i mars 2006 etablerte et statlig innkvarteringstilbud, kalt ventemottak, for personer med endelig avslag på søknad om asyl, i Buskerud sivilforsvarsleir i Lier kommune.

Bakgrunnen for å etablere en egen investeringspost i tilknytning til ventemottak, var at Lier kommune, for å godkjenne mottaksdrift i kommunen, stilte krav om tilknytning til kommunalt kloakkanlegg, nødvendige brann- og bygningstekniske oppgraderinger og etablering av egne helsetjenester på stedet. Det ble bevilget 16 mill. kroner på posten i 2006, og ca 15,5 mill. kroner ble overført til 2007. Så langt i 2007 er ingen av midlene på post 45 benyttet.

Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med ventemottak, og det er behov for å etablere flere plasser. Posten skal derfor også kunne benyttes til ett eller flere andre ventemottak.

De avsatte midlene på posten skal, hvis behov, benyttes til større utstyrsanskaffelser, oppgradering, vedlikehold m.m. for å imøtekomme bygg- og branntekniske krav og å sikre at bygningsmassen og forhold rundt denne er slik at ventemottak kan drives på en hensiktsmessig måte. Bevilgningen kan også brukes til å dekke deler av nødvendige infrastrukturtiltak i samarbeid med kommuner.

Post 71 Kunnskapsutvikling, migrasjon, kan overføres

Både Arbeids- og inkluderingsdepartementet og UDI vil forvalte midler på denne posten. Formålet med bevilgningen på posten er:

- å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for innvandrings- og flyktningpolitikken
- å bidra til nasjonal kunnskapsutvikling om internasjonal migrasjon
- å bidra til formidling av forskningsresultater og kunnskap om, og metodikk og praksis på, området

Bevilgningen skal brukes til kunnskapsutvikling om migrasjon, menneskehandel, utlendingsrettslige problemstillinger og mottaksforhold. Prosjekter om barn og familieinnvandring vil bli prioritet. Bevilgningen vil i det vesentlige benyttes til en videreføring av pågående prosjekter.

Rapport for 2006 og 2007

Bevilgningen har blitt brukt til prosjekter for å styrke kunnskapen om menneskehandelsproblematikk i tråd med Handlingsplanen mot menneskehandel, samt til å få fram mer forskning på utlendingsrettslige problemstillinger. Det har også blitt innhentet mer kunnskap om bl.a. følgende temaer: Effektiv og målrettet kommunikasjon med innvandrergrupper, sammenlikning av norsk visumpraksis med noen andre Schengen-land, ulovlig innvandring, EUs mottaksdirektiv, synliggjøring av barn i utlendingssaker og barns rett til beskyttelse. Enkelte prosjekter er omtalt under relevante delmål i tilknytning til resultatområde 10.

Budsjettforslag for 2008

Det foreslås omdisponert 895 000 kroner til kap 601, post 21, som gjelder forsknings- og utredningsvirksomhet som utføres i regi av departementet.

Det foreslås en bevilgning på 6,2 mill. kroner på kap. 690, post 71.

Post 72 Retur og tilbakevending for flyktninger, kan overføres

Formålet med tilskuddsordningen er å motivere flyktninger til å vende tilbake til hjemlandet når det er trygt, og vedkommende ikke lenger har et beskyttelsesbehov. Posten skal dekke ulike tilbud som kan legge forholdene til rette for hjemvending, og på den måten gjøre reintegreringen i hjemlandet enklere. Posten er todelt, og består av

individuell økonomisk støtte ved tilbakevending og støtte til prosjekter innen retur og tilbakevending.

Individuell støtte ved tilbakevending

Personer som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag, eller som er familiegjenforente med disse, kan etter søknad få dekket reiseutgifter og i tillegg få 15 000 kroner per person til hjelp for å starte på nytt i hjemlandet. UDI behandler søknadene. Å motta tilbakevendingsstøtte får ingen direkte følger for retten til videre opphold i Norge. Tillatelse til opphold og arbeid vil være gyldig til den går ut etter de ordinære reglene. Dersom søkeren gjeninnvandrer til Norge, skal vedkommende betale støtten tilbake etter nærmere fastsatte regler.

Det er først og fremst personer med midlertidig beskyttelse som har benyttet seg av ordningen, det vil si personer fra Bosnia-Hercegovina og Kosovo. De siste årene har langt færre enn tidligere vendt tilbake med individuell støtte, jf. tabellen under. Tabellen viser også hvor mange som har benyttet muligheten til å gjeninnvandre til Norge. Rundt 46 pst. av de utsendte kravene om tilbakebetaling av støtten er betalt per 30. juni 2007. At tilbakebetalingsprosenten ikke er høyere, kommer bl.a. av at regelverket åpner for betalingsutsettelse for dem som lever av økonomisk sosialhjelp eller får pengereglementsytelser for asylsøkere. De fleste med egen inntekt har så lav inntekt at tilbakebetalingen må skje i avdrag.

Tilbakevendte og gjeninnvandrede i perioden 2000 til 1. halvår 2007

År	Antall tilbakevendte	Antall gjeninnvandrede
2000	1 634	1 418
2001	1 001	165
2002	87	130
2003	55	50
2004	77	47
2005	58	49
2006	48	29
1. halvår 2007	9	4

Mange av de gjeninnvandrede er personer fra Kosovo. Flere av disse fikk avslag på søknad om opphold i Norge, og har reist tilbake til Kosovo for annen gang, frivillig eller med tvang. Av de 1 419 gjeninnvandrede i år 2000 befinner minst 1 000 seg nå i hjemlandet. I tillegg er det verd å merke seg at de som er registrert som gjeninnvandret ett år ikke vendte tilbake samme året.

Tilbakevendings- og returprosjekter

Prosjektstøtte kan gis til kommuner, offentlige etater, frivillige organisasjoner, internasjonale organisasjoner og enkeltpersoner. Prosjektene skal ta hensyn til at kvinner og menn kan ha ulike behov. Prosjektene skal være innenfor et eller flere av disse kriteriene:

- informasjon om forholdene i hjemlandet
- opplæring og kvalifiseringstiltak med tanke på yrkesaktivitet i hjemlandet
- forsoning og demokratibygging
- mottak og reintegrering i hjemlandet
- hjelp til næringsetablering i hjemlandet

Det kan i forbindelse med bestemte prosjekter være aktuelt å vurdere utbetaling av returstøtte for bestemte grupper asylsøkere, eller personer uten oppholdstillatelse, som returnerer frivillig innenfor avgrensede tidsrom.

I 2006 var totalt 16,63 mill. kroner avsatt til retur- og tilbakevendingsprosjekter. Prosjektene har i stor grad fokus på informasjonstiltak, mottak og reintegrering og hjelp til næringsetablering. Regjeringens satsing på returtiltak, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006), har gitt rom for å følge opp trepartsavtalen med Afghanistan og UNHCR. I denne sammenheng er det satt av midler til tilbakevending og retur for 600 personer fordelt på følgende tiltak:

- støtte til mottak og reintegrering i Afghanistan
- helseundersøkelse
- rådgivning
- returstøtte på 15 000 kroner per person ved ankomst Kabul

Ved utgangen av juni 2007 har 100 personer søkt om å delta i programmet for retur og tilbakevending til Afghanistan. Av disse har foreløpig 50 personer reist hjem.

I 2007 er totalt 17,3 mill. kroner avsatt til retur- og tilbakevendingsprosjekter. Prosjektene har blant annet fokus på informasjonstiltak og opplæring, samt kvalifisering med tanke på yrkesaktivitet i hjemlandet.

I 2002 inngikk Politiets utlendingsenhet (PU) og UDI en avtale med IOM om et program for frivillig retur (Voluntary Assisted Return Programme – VARP) til hjemlandet for asylsøkere og andre utlendinger uten lovlig opphold i Norge. Avtalen ble fornyet i juli 2005. I perioden mai 2002 til 30. juni 2007 returnerte om lag 4 700 personer til hjemlandet med dette programmet. Personer fra

Russland og Bosnia-Hercegovina utgjorde de to største nasjonalitetene. I 2006 returnerte ca. 430 personer. I underkant av 240 personer har returnert første halvår 2007. De fleste som har reist i 2007 er fra Serbia, Nepal, Iran, Afghanistan og Irak.

Regjeringen finansierer informasjons- og motivasjonsarbeid knyttet til retur i asylmottak, og i ventemottaket drives det et eget målrettet informasjonsarbeid. De største samarbeidspartnerne i tilknytning til dette arbeidet er Flyktninghjelpen v/ Incor-prosjektet og IOM. Denne type arbeid vil videreføres i 2008.

I 2008 vil prosjekter og tiltak som motiverer til frivillig retur bli prioritert sammen med støtte til mottak og reintegrering i hjemlandet. I det internasjonale samfunn er det i økende grad en oppfatning at gode tilbakevendingsordninger, og opplegg som også kan bidra til reintegrering i hjemlandet, av personer som returneres etter endelig asylavslag, er svært viktig for å lykkes med retur- og tilbakevendingspolitikken. Mange land i en gjenoppbyggingsfase har behov for kompetanse og fagkunnskap som de som returnerer besitter. De samme landene kan imidlertid være mer tjent med å ha sine borgere i rike land, fordi de da sender penger hjem. Dette kommer både familie og lokalsamfunn til gode. Regjeringen ønsker derfor å legge mer vekt på tiltak som kan bidra til reintegrering av personer som forlater Norge, og støtte opp under tiltak som kan ha en positiv virkning på lokalsamfunnet i aktuelle land. Erfaring viser at man på denne måten har muligheten for bl.a. å legge til rette for at også spesielt kvalifiserte personer vender hjem og bidrar til gjenoppbygging og utvikling av hjemlandet.

Regjeringen ser det som særlig viktig at land som Irak, Afghanistan og Somalia prioriteres i kommende år.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 690, post 72 på 19,6 mill. kroner i 2008.

Post 73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, kan nyttes under kap 651, post 60

Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med konvertering av noen kvotemidler, fordi at man kan hjelpe flere flyktninger. Hjelpen kan også være mer tilpasset flyktningenes behov.

Av en kvote på 1 200 overføringsflyktninger kan midler tilsvarende inntil 80 plasser brukes til andre tiltak rundt gjenbosetting av flyktninger, jf. omtale under delmål 2.1. Midlene finansierer delvis tiltak rundt overføringsflyktninger som kommer til Norge, for eksempel Kulturorienteringsprogram for flyktninger, jf. kap. 650, post 01 IMDi drift og delvis støtte til diverse organisasjoners arbeid for å styrke gjenbosettingsarbeidet for flyktninger. Midlene på denne posten skal gå til å styrke UNHCR og eventuelt andre organisasjoners arbeid med å sikre gjenbosetting av flere flyktninger. Det er forutsatt at midler brukt på denne måten totalt sett vil gi beskyttelse og hjelp til flere flyktninger. Midlene vil bli benyttet i nært samarbeid med UNHCR.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 690, post 73 på 5,7 mill. kroner i 2008.

Post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, kan overføres

Bevilgningen dekker reiseutgifter for overføringsflyktninger, familiegjenforente (til personer som har fått asyl) og flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Det legges til grunn at det i 2008 skal betales reiseutgifter for anslagsvis 1 800 personer. IOM arrangerer reisene på forespørsel fra UDI. IOM bestiller billetter og bistår med å skaffe nødvendige reisedokumenter. De hjelper også personer i eventuelle transittland, og vurderer om det er nødvendig med eskorte for syke personer og små barn som reiser alene. I første halvår 2007 er reiseutgifter dekket for om lag 700 personer.

Bevilgningen dekker også utgifter i forbindelse med en avtale med Norsk Folkehjelp om mottak av overføringsflyktninger. Reiseutgifter for personer som blir gjenforent med herboende som har opphold på humanitært grunnlag, blir ikke dekket av staten.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 690, post 75 på 11,8 mill. kroner i 2008.

Kap. 3690 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Retur og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	18 130	18 800	19 608
02	Gebyr for nødvisum	327	100	104
03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	9 669	10 400	11 550
04	Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	278 931	281 500	233 145
05	Refusjon av fellestjenester IMDI	12 413		
06	Gjenbosetting av flyktninger- støttetiltak, ODA godkjente utgifter			5 710
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	208		
16	Refusjon av fødselspenger	9 704		
18	Refusjon sykepenger	8 010		
	Sum kap. 3690	324 979	310 800	270 117

Bevilgningen før 2006 er gitt under Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Bevilgningen under kap. 690 Utlendingsdirektoratet, post 01 Driftsutgifter, kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene på post 05 samt postene 15-18.

Post 01 Retur og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs (Development Assistance Committee) statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 19,608 mill. kroner av utgiftene på kap. 690, post 72 Retur og tilbakevending for flyktninger, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3690, post 01 Retur og tilbakevending for flyktninger.

Post 02 Gebyr for nødvisum

På bakgrunn av tidligere erfaringstall foreslås det budsjettert med 104 000 kroner i gebyrinntekter for utskriving av nødvisum.

Post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter

Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 11,55 mill. kroner av utgiftene på kap. 690, post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3690, post 3 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet.

Post 04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/ DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 233,145 mill. kroner av utgiftene på kap. 690, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3690, post 4 Statlige mottak.

Post 06 Gjenbosetting av flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til gjenbosetting av flyktninger kan i henhold til OECD/ DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 5,71 mill. kroner av utgiftene på kap. 690, post 73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3690, post 6 Gjenbosetting av flyktninger.

Kap. 691 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	110 136	118 500	120 938
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	7 697	9 100	6 400
	Sum kap. 691	117 833	127 600	127 338

Overført fra 2006 til 2007:
Post 01: 4 451 000 kroner
Post 21: 55 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Utlendingsnemnda (UNE) behandler alle klager, etter utlendings- og statsborgerborgerloven, på vedtak som Utlendingsdirektoratet (UDI) treffer i førsteinstans. UNE fungerer som et uavhengig forvaltningsorgan når nemnda fatter vedtak i klagesaker.

Gjennom en systematisk og grundig etterprøving av de vurderingene som er gjort i førsteinstans, skal UNE sikre rettssikkerheten på utlendingsfeltet. UNE har også en viktig rolle som lovtolkende organ, når praksis fungerer som retningsgivende for UDIs praksis.

Videre skal UNE bidra til å skape tillit til at vedtakene som fattes er i tråd med internasjonale konvensjonsforpliktelser og norsk lov.

Rapport

Asylsaker

Asylsakene omfatter både klagesaker, saker som behandles i henhold til Dublin-forordningen og omgjøringsanmodninger. Prognosene, basert på tall for inneværende år, forutsetter at 24 pst. av asylsakene UNE får til behandling er enkle saker som kan avgjøres av sekretariatet, at 65 pst. av sakene kan avgjøres av en nemndleder etter sekretariatsforberedelse, og at 11 pst. inneholder vesentlige tvilsspørsmål og skal avgjøres i nemndmøte etter sekretariatsforberedelse. Denne fordelingen har endret seg betydelig de siste årene. Trenden med færre enkle saker fortsetter og gjenspeiler hovedsakelig færre saker etter Dublin-forordningen og færre grunnløse saker. En konsekvens av denne utviklingen er relativt flere ressurskrevende saker, som gir en høyere gjennomsnittlig tidsbruk per sak. Andelen omgjøringsanmodninger i asylsaker øker fortsatt, og utgjorde i 1. halvår 2007 51 pst. av innkomne asylsaker. I 1. halvår i 2006 utgjorde omgjøringsanmodningene om lag 47 pst. av antall innkomne asylsaker. Asylsøknader skal prioriteres dersom personene det gjelder fortsatt oppholder seg i landet og er gitt tillatelse til å være her mens klagen blir behandlet. For øvrig skal asylsøknader fra kriminelle, enslige mindreårige og personer med ekstraordinære hjelpebehov prioriteres.

Tallet på ubehandlede asylsaker var per 30. juni 2007 omkring 3700 saker, omtrent samme nivå som ved årsskiftet 2006/07.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i klagesaker der klageren kan oppholde seg i landet mens saken blir behandlet, var for asylsaker behandlet per 30. juni 2007 ca. 18 måneder. Ca. 16 pst. av sakene ble behandlet innen seks måneder. Situasjonen nevnt over bidrar til at saksbehandlingstiden er lang.

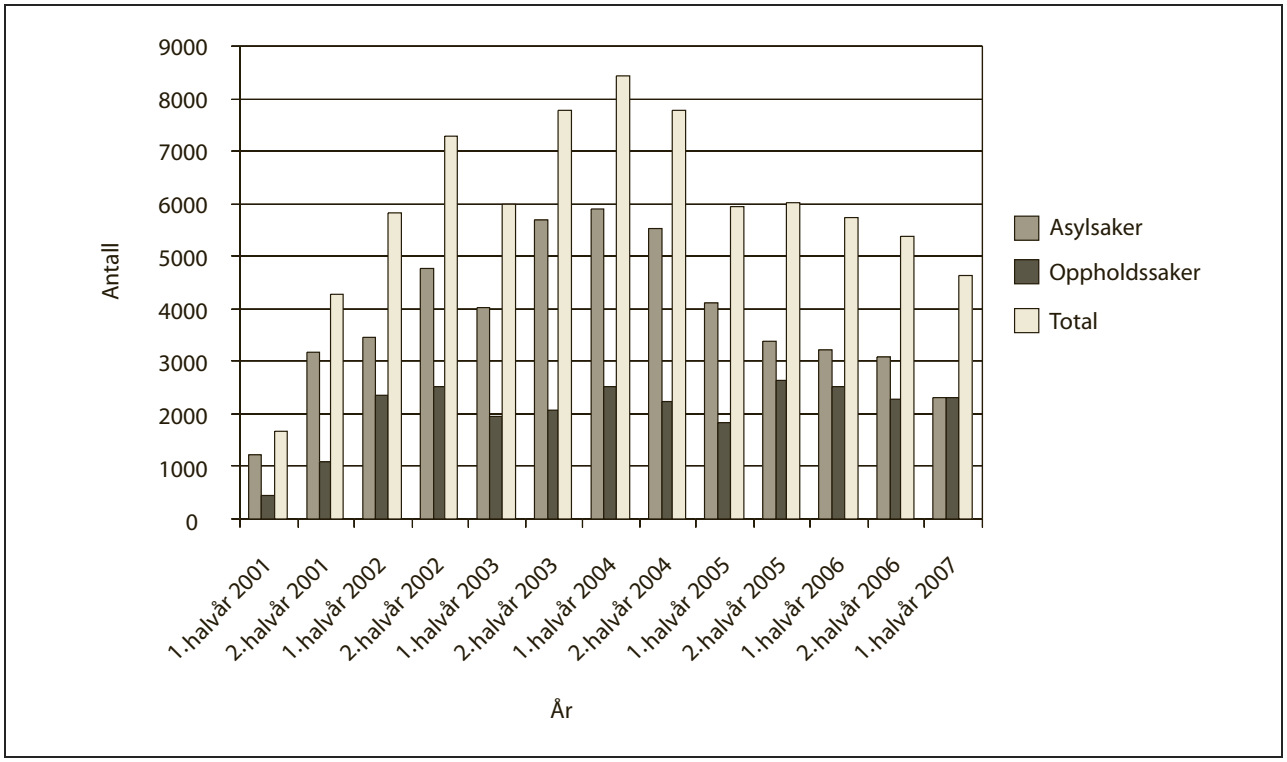

Figur 6.14 Saker UNE har behandlet siden 2001

I første halvår 2007 ble ca. 26 pst. av asylsakene der klageren var gitt tillatelse til å være her mens klagen blir behandlet, avgjort i nemndmøte. Av disse ble ca. 22 pst. behandlet i nemndmøte med personlig fremmøte, og ca. 4 pst. uten fremmøte.

Oppholdssaker

Oppholdssaker i betydningen andre saker enn asyl, omfatter både klagesaker og omgjøringsanmodninger knyttet til bl.a. statsborgerskap, arbeids- og oppholdstillatelse, visum og utvisning. UNE overtok klagesaksbehandlingen for statsborgerskapssaker (STB-saker) fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet fra 1. september 2006. Antallet andre oppholdssaker inn til UNE synker noe, mens prognosene for STB-saker mer enn utlikner denne nedgangen. Prognosene bygger på at 40 pst. av sakene kan avgjøres av sekretariatet, 58 pst. av nemndleder og 2 pst. av nemndmøte. Tallet på ubehandlede oppholdssaker var per 30. juni 2007 ca. 2 250, en økning på ca. 300 saker siden årsskiftet 2006/07. Dette skyldes at UNE har fått inn langt flere STB-saker fra UDI enn forventet. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i klagesaker, var for alle oppholdssaker behandlet per første halvår 2007 ca. 5 måneder.

Stornemnd

Fra 1. september 2005 har UNE hatt muligheten til å behandle saker i stornemnd. Saker av prinsipiell betydning, saker med store samfunnsmessige eller økonomiske konsekvenser og saker på områder der det er tendenser til ulik praksis, kan behandles i stornemnd. Det er fortsatt ikke høstet tilstrekkelig med erfaringer til å si med sikkerhet hvor store ressurser som går med til stornemndbehandling. Det er totalt avholdt 3 stornemndsamlinger, omfattende 9 saker. I prognosene for 2008 er det lagt til grunn at UNE vil behandle 10 saker i stornemnd.

Strategier og utfordringer for 2008

Det er viktig å få redusert saksbehandlingstiden. Lang saksbehandlingstid er en belastning for den enkelte søker, og fører til betydelige merutgifter for staten. Lang saksbehandlingstid vanskeliggjør også både integreringsarbeidet for de av asylsøkerne som får en tillatelse og returarbeidet i forhold til de som får avslag på asylsøknaden. Kortere saksbehandlingstid må sikres gjennom en helhetlig strategi som omfatter kapasitet, organisering, regelverk og teknologi. Prosjektet med elektronisk saksbehandling i utlendingsforvaltningen ble startet opp i 2007, og vil etter hvert også gi UNE bedre forutsetninger for effektiv saksbehandling. Spesi-

elt vil et felles dokumentlager bidra til å redusere administrasjon og ventetid på papirer som må sendes mellom de ulike instansene i utlendingsforvaltningen.

En stadig mer komplisert saksportefølje medfører at UNEs saksbehandlingsutgifter har økt. Samtidig vil nedbygging av antall ubehandlede saker i UDI medføre at saksinngangen til UNE øker. For å kompensere dette, og for å sikre at forutsetningene som ligger til grunn for budsjettet også samsvarer med den faktiske utgiftsutviklingen, foreslår Regjeringen å bevilge 37,1 mill. kroner i 2008.

For å dra nytte av de erfaringene og kunnskapene man har fått gjennom prosjektet *En bedre utlendingsforvaltning,* vil det ses på hvordan man kan nyttegjøre seg disse også i de øvrige virksomhetene under Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde – herunder også UNE. Det vil blant annet bli opprettet et rolleutvalg som skal se på kommunikasjon og samhandlingen mellom UNE og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i forbindelse med forskriftsarbeidet til ny utlendingslov se på mer detaljerte regler for hvilke saker som skal avgjøres i nemndmøte og hvilke saker som skal avgjøres av nemndleder. Det vil i tilknytning til forskriftsarbeidet igangsettes en ekstern gjennomgang av praksis i UNE vedrørende valg av avgjørelsesform.

UNE vies betydelig oppmerksomhet i media og omverdenen for øvrig. For å skape tillit til utlendingsforvaltningen skal UNE bidra til en faktaorientert offentlig debatt om norsk innvandrings- og asylpolitikk. Dette gjøres blant annet ved en åpen praksisdatabase på internett.

Budsjettforslag for 2008

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av UNE, herunder saksbehandlingsutgifter, men ikke utgiftene til selve saksbehandlingen i nemndmøte.

Budsjettet for 2008 er basert på at UNE skal behandle et antall saker som tilsvarer antallet innkomne saker i 2008. Så fremt prognosene for innkomne saker, eller kompleksiteten og sammensetningen av innkomne saker ikke endres vesentlig, gir bevilgningen UNE rom for å behandle om lag 5 250 asylsaker og 6 800 andre saker. Store avvik i de nevnte forutsetningene vil ha betydning for antall vedtak UNE kan fatte. I 2006 var omgjøringsprosenten ca. 8 pst. av alle saker. Tilsvarende tall for første halvår 2007 var ca. 15 pst. Sammensetningen av asylsaker til behandling, med klager fra land med ustabile politiske og menneskerettslige forhold, bidrar til at omgjøringsprosenten går opp. Dessuten er mange saker blitt innvilget som følge av den nye bestemmelsen om at barns tilknytning til riket skal tillegges særlig vekt.

I tråd med omtalen ovenfor foreslår Regjeringen å bevilge 37,1 mill. kroner til økte saksbehandlingsutgifter og økt saksinngang i 2008.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 691, post 01 på 120,938 mill. kroner i 2008.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter knyttet til behandling av saker i nemndmøter, og er særlig avhengig av tilstrømmingen av asylsøkere og hvor stor andel av sakene som blir behandlet i nemndmøte. Posten omfatter bl.a. godtgjørelse til nemndmedlemmer og tolker, samt reise og opphold for nemndmedlemmer, søkere, tolker og advokater.

Budsjettforslag for 2008

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 691, post 21 på 6,4 mill. kroner i 2008.

Kap. 3691 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Tilfeldige inntekter	307		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	54		
16	Refusjon fødselspenger	1 748		
17	Refusjon lærlinger	15		
18	Refusjon sykepenger	446		
	Sum kap. 3691	2 570		

Bevilgningen før 2006 er gitt under Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Bevilgningen under kap. 691 Utlendingsnemnda, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene på post 15-18.

Del III
Omtale av særlige tema

7 IA-avtalen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har fastsatt måltall og tiltak for områdene som IA-avtalen omfatter. Dette arbeidet ble ferdigstilt våren 2007. Departementet har blant annet mål om at sykefraværet ved utgangen av 2008 skal være under 4,5 pst. Samlet sykefravær for 2006 var på 5,1 pst. Departementet har egne rutiner for oppfølging av sykefraværet og oppfølgingen skjer i tråd med de nye reglene som trådte i kraft i mars 2007. Det har vært gjennomført tiltak av ergonomisk karakter samt konkrete tiltak for oppfølging av en arbeidsmiljøundersøkelse som ble gjennomført i 2006. Departementet praktiserer en ordning hvor ansatte kan trene noe innenfor ordinær arbeidstid.

Departementet arbeider aktivt for å rekruttere personer med redusert funksjonsevne. Det er fastsatt måltall både i forhold til rekruttering og bruk av opplærings- og arbeidstreningsplasser. Ett av tiltakene er at departementet innkaller alle kvalifiserte søkere som synliggjør redusert funksjonsevne i sin søknad på stilling. Praksisen synliggjøres eksplisitt i kunngjøringstekstene og har ført til at flere søkere synliggjør redusert funksjonsevne.

Departementet har satt som mål at gjennomsnittlig pensjoneringsalder skal holdes på 65,5 år. Dette tilsvarer gjennomsnittlig pensjoneringsalder i departementet i 2006. I tillegg til disse innsatsområdene har Arbeids- og inkluderingsdepartementet fastsatt egne mål og tiltak for å fange opp og forhindre mobbing på arbeidsplassen.

8 Forskning og annen kunnskapsutvikling

Departementets hovedmål er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, arbeidslivspolitikk og innvandrings- og integreringspolitikk gir. Departementet skal også ivareta urbefolkningens rettigheter. For å kunne utføre departementets oppgaver på en god måte trengs det forskningsbasert kunnskap på departementets ansvarsområder. Forskningsvirksomheten som finansieres av Arbeids- og inkluderingsdepartementet har følgende hovedmål:

1. Å bidra til langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging innenfor Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektorområder.
2. Å sørge for at det eksisterer nødvendig kunnskap for politikkutforming og forvaltning, herunder også kunnskap om måloppnåelse og effekter av iverksatte tiltak.
3. Det skal være kompetente forskningsmiljøer på alle områder som departementet har ansvaret for.

Det anvendes flere virkemidler for kunnskapsinnhenting. Forskningsbasert kunnskap og kompetanse innhentes bl.a. gjennom støtte til langsiktig forskning i regi av Norges forskningsråd, gjennom oppdragsforskning bestilt av departementet eller underliggende etater, støtte til forskerstillinger og forskningsmiljøer, samt gjennom forskning og kunnskapsinnhenting i regi av Statens institutt for arbeidsmiljøforskning (STAMI) som er et forvaltningsorgan underlagt departementet.

8.1 Forskning i regi av Norges forskningsråd

Forskning i regi av Norges forskningsråd skal styrke den brede sektorforskningen og den langsiktige byggingen av forskningsmiljøer med kompetanse på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområder. Under Kap. 601, post 50 Norges forskningsråd foreslås bevilget 117,4 mill. kroner.

Bevilgningen går til finansiering av forskningsprogrammer, strategiske satsinger samt basisbevilgninger til forskningsinstitutter. De ulike forskningsprogrammene og andre satsinger er nærmere omtalt under kap. 601, post 50.

8.2 Direktefinansiert forskning og utredningsvirksomhet

Ansvaret for bestilling og oppfølging av FoU-oppdrag er innenfor deler av departementets ansvarsområder lagt til Arbeids- og velferdsdirektoratet, Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet.

Den kunnskapen departementet selv innhenter som grunnlag for politikkutvikling, jf omtale under kap. 601 post 21 om FoU-anskaffelser, omhandler innhenting av kunnskap gjennom enkeltoppdrag og rammeavtaler for å understøtte departementets oppgaveløsning. Statistikkproduksjon, evalueringer og analyser av utviklingen på departementets ansvarsområder er også viktige kunnskapsfunksjoner som departementet finansierer over denne posten.

I St.prp. nr.46 (2004-2005) ble det lagt fram forslag til en ny arbeids- og velferdsforvaltning. Stortinget ga sin tilslutning til forslaget ved behandlingen 31. mai 2005. Som et ledd i en samlet FoU-satsning, ble det i St.prp.nr 46 (2004-2005) forutsatt at det parallelt med reformen skal gjennomføres: *«Et helhetlig evalueringsopplegg som ikke bare undersøker effekter, men som også fotfølger reformen underveis, og som makter å løfte fram eksempler på vellykkede lokale løsninger»* (jf kap 7 side 79).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet startet i 2006, i samarbeid med Norges forskningsråd, en evaluering av NAV-reformen. Det grunnleggende formål med evalueringen er å gi svar på om reformen når de overordnede målene; bedre arbeidsretting, bedre brukerretting og en mer effektiv forvaltning. Evalueringen omfatter både en forskningsbasert evaluering av resultater/effekter i forhold til målene og en prosessevaluering for bl.a. å dokumentere hvordan reformen er blitt gjennomført. Evalueringen vil følge reformen i hele gjennomføringsperioden (2006-2009) og videre fram til reformen har satt seg. Evalueringen finansieres over kap. 604 post 21.

Evalueringen er etablert med en styringsgruppe og et særskilt brukerforum. Aktiviteten det første året har dreid seg om gjennomføring av utlysning og valg av forskningsmiljø som skal gjennomføre evalueringsoppdraget, og forberedelser til oppstart av prosjekter. Rokkansenteret ved Uni-

versitetet i Bergen er prosjektansvarlig for evalueringen som gjennomføres i samarbeid med flere andre miljøer. De første resultatene fra evalueringen vil kunne foreligge mot slutten av 2007 og utover i 2008.

Departementet gir også støtte til tre trygdeforskermiljøer ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), Universitetet i Oslo (Trygdemedisin) og Universitetet i Bergen (Trygdeøkonomi). Denne forskningen dekkes fra 2008 innenfor kap. 601 post 70. Tidligere ble disse midlene gitt som direkte støtte til et visst antall forskerstillinger ved hvert miljø. Ordningen med direktefinansierte trygdeforskerstillinger ble evaluert i 2005. Rapporten konkluderte med at uten en slik satsing ville trygdeforskningen sannsynligvis stått svakere enn i dag. På kort sikt ble det anbefalt å fortsette som før, på lengre sikt bør miljøene i større grad konkurrere på et bredere grunnlag. På denne bakgrunn gikk departementet i 2007 bort fra å finansiere stillinger til å gi miljøstøtte til de tre miljøene. Miljøstøtten vil gis i tre år fram til 2009. Fra 2010 er det forutsatt at også flere miljøer skal få søke om langsiktig miljøstøtte til trygde- og pensjonsforskning fra denne potten.

Departementet finansierer også en forskerstilling på NOVA på feltet eldre innvandrere samt et professorat i arbeidsrett ved Institutt for privat rett, Universitetet i Oslo over kap. 601, post 21.

8.3 Forskning i regi av underliggende etater

STAMI er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Virksomheten omfatter forskning, utredning, service, utdanning og formidling. Det overordnede målet et å skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. For nærmere omtale vises til kap. 0643 Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2008 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 600–691, 2541–2543, 2620–2690	kr	252 792 100 000
b. Sum inntekter under kap. 3600–3690, 5701–5705	kr	2 577 112 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2008, kapitlene 600–691, 2541–2543, 2620–2690, 3600–3690, 5701–5705

I
Utgifter:

Kap.	Post		Kr	Kr
		Administrasjon		
600		Arbeids- og inkluderings-departementet		
	01	Driftsutgifter	210 900 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	3 000 000	213 900 000
601		Utredningsvirksomhet, forskning m.m.		
	21	Spesielle driftsutgifter	83 600 000	
	50	Norges forskningsråd	117 400 000	
	70	Tilskudd	31 700 000	
	72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.	10 200 000	
	73	Tilskudd til helse- og rehabiliterings-tjenester for sykmeldte, *kan overføres*	140 400 000	383 300 000
604		NAV-reform og pensjonsreform		
	21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres, kan nyttes under post 45*	877 500 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlike-hold, *kan overføres, kan nyttes under post 21*	737 700 000	1 615 200 000
605		Arbeids- og velferdsetaten		
	01	Driftsutgifter	7 852 700 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	35 500 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	241 400 000	
	70	Tilskudd til helse- og rehabiliterings-tjenester for sykemeldte, *kan overføres*	138 000 000	8 267 600 000
606		Trygderetten		
	01	Driftsutgifter	56 400 000	56 400 000
		Sum Administrasjon		10 536 400 000
		Tiltak for bedrede levekår m.v.		
621		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helse-direktoratet		
	21	Spesielle driftsutgifter	40 600 000	

Kap.	Post		Kr	Kr
	22	Spesielle driftsutgifter, forsknings- og utviklingstiltak for personer med nedsatt funksjonsevne	35 200 000	
	62	Kvalifiseringsprogrammet, *kan overføres*	230 000 000	
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, *kan overføres*	163 300 000	
	70	Frivillig arbeid, *kan overføres*	22 701 000	
	71	Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner m.v.	144 399 000	
	74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.	8 900 000	645 100 000
623		Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne		
	01	Driftsutgifter	7 500 000	7 500 000
		Sum Tiltak for bedrede levekår m.v.		652 600 000
		Arbeidsmarked		
634		Arbeidsmarkedstiltak		
	21	Forsøk, utviklingstiltak m.v., *kan overføres*	17 000 000	
	76	Tiltak for arbeidssøkere, *kan overføres*	5 225 100 000	5 242 100 000
635		Ventelønn		
	01	Driftsutgifter, *overslagsbevilgning*	260 000 000	260 000 000
		Sum Arbeidsmarked		5 502 100 000
		Arbeidsmiljø og sikkerhet		
640		Arbeidstilsynet		
	01	Driftsutgifter	356 800 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	4 000 000	360 800 000
642		Petroleumstilsynet		
	01	Driftsutgifter	159 100 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	15 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	1 500 000	175 600 000
643		Statens arbeidsmiljøinstitutt		
	50	Statstilskudd	85 500 000	85 500 000
646		Pionerdykkere i Nordsjøen		
	01	Driftsutgifter, *kan overføres*	300 000	
	70	Tilskudd til pionerdykkere, *overslagsbevilgning*	56 300 000	
	72	Tilskudd, *kan overføres*	2 800 000	59 400 000
648		Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.		
	01	Driftsutgifter	12 500 000	

Kap.	Post		Kr	Kr
	21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres, kan nyttes under post 01*	2 300 000	
	70	Tilskudd til faglig utvikling	3 100 000	17 900 000
		Sum Arbeidsmiljø og sikkerhet		699 200 000
		Integrering og mangfold		
650		Integrerings- og mangfoldsdirektoratet		
	01	Driftsutgifter	144 600 000	144 600 000
651		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	21	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, integrering og mangfold, *kan overføres*	27 400 000	
	22	Faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap	14 300 000	
	60	Integreringstilskudd, *kan overføres*	2 927 100 000	
	61	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 238 700 000	
	62	Kommunale innvandrertiltak	80 000 000	
	70	Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	3 300 000	
	71	Tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	43 800 000	
	72	Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	2 000 000	4 336 600 000
652		Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene		
	01	Driftsutgifter	5 300 000	5 300 000
		Sum Integrering og mangfold		4 486 500 000
		Kontantytelser		
660		Krigspensjon		
	70	Tilskudd, militære, *overslagsbevilgning*	215 000 000	
	71	Tilskudd, sivile, *overslagsbevilgning*	530 000 000	745 000 000
664		Pensjonstrygden for sjømenn		
	70	Tilskudd	658 000 000	658 000 000
666		Avtalefestet pensjon (AFP)		
	70	Tilskudd	1 090 000 000	1 090 000 000
667		Supplerende stønad til personer over 67 år		
	70	Tilskudd, *overslagsbevilgning*	275 000 000	275 000 000
		Sum Kontantytelser		2 768 000 000

Kap.	Post		Kr	Kr
		Nasjonale minoriteter		
670		Nasjonale minoriteter		
	70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	4 300 000	
	71	Avkastning av Romanifolkets fond	3 700 000	
	72	Tiltak for rom	2 200 000	10 200 000
		Sum Nasjonale minoriteter		10 200 000
		Samiske formål		
680		Sametinget		
	50	Sametinget	191 400 000	
	54	Avkastning av Samefolkets fond	4 700 000	196 100 000
681		Tilskudd til samiske formål		
	72	Samisk språk, informasjon m.v.	5 800 000	
	74	Dokumentasjon, formidling mv.	1 300 000	7 100 000
682		Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter		
	01	Driftsutgifter	2 675 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	650 000	3 325 000
684		Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift		
	01	Driftsutgifter	3 025 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	550 000	3 575 000
		Sum Samiske formål		210 100 000
		Beskyttelse og innvandring		
690		Utlendingsdirektoratet		
	01	Driftsutgifter	540 400 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	685 700 000	
	22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	26 000 000	
	71	Kunnskapsutvikling, migrasjon, *kan overføres*	6 200 000	
	72	Retur og tilbakevending for flyktninger, *kan overføres*	19 600 000	
	73	Gjenbosetting av flyktninger, støttetiltak, *kan nyttes under kap. 651, post 60*	5 700 000	
	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, *kan overføres*	11 800 000	1 295 400 000
691		Utlendingsnemnda		
	01	Driftsutgifter	120 938 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	6 400 000	127 338 000
		Sum Beskyttelse og innvandring		1 422 738 000

Kap.	Post		Kr	Kr
		Folketrygden		
		Arbeidsliv		
2541		Dagpenger		
	70	Dagpenger, *overslagsbevilgning*	4 781 000 000	4 781 000 000
2542		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.		
	70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., *overslagsbevilgning*	430 000 000	430 000 000
		Sum Arbeidsliv		5 211 000 000
		Enslige forsørgere		
2620		Stønad til enslig mor eller far		
	70	Overgangsstønad, *overslagsbevilgning*	2 295 000 000	
	72	Stønad til barnetilsyn, *overslagsbevilgning*	510 000 000	
	73	Utdanningsstønad	78 000 000	
	75	Tilskudd til flytting for å komme i arbeid	500 000	
	76	Forskuttering av underholdsbidrag	1 060 000 000	3 943 500 000
		Sum Enslige forsørgere		3 943 500 000
		Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering		
2650		Sykepenger		
	70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., *overslagsbevilgning*	26 750 000 000	
	71	Sykepenger for selvstendige, *overslagsbevilgning*	1 560 000 000	
	72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., *overslagsbevilgning*	400 000 000	
	73	Tilretteleggingstilskudd, *kan overføres*	233 945 000	
	74	Refusjon bedriftshelsetjenester, *kan overføres*	19 817 000	
	75	Feriepenger av sykepenger, *overslagsbevilgning*	1 420 000 000	30 383 762 000
2652		Medisinsk rehabilitering m.v.		
	70	Rehabiliteringspenger, *overslagsbevilgning*	7 960 000 000	
	71	Legeerklæringer	298 000 000	8 258 000 000
2653		Ytelser til yrkesrettet attføring		
	70	Attføringspenger, *overslagsbevilgning*	10 348 000 000	
	71	Attføringsstønad, *overslagsbevilgning*	1 181 000 000	11 529 000 000
2655		Uførhet		
	70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	17 950 000 000	
	71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	27 510 000 000	
	72	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	1 420 000 000	

Kap.	Post		Kr	Kr
	73	Foreløpig uførepensjon, *overslagsbevilgning*	240 000 000	
	74	Tidsbegrenset uførestønad, *overslagsbevilgning*	7 610 000 000	
	75	Menerstatning ved yrkesskade, *overslagsbevilgning*	100 000 000	
	76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, *overslagsbevilgning*	70 000 000	54 900 000 000
		Sum Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering		105 070 762 000
		Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		
2661		Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.		
	70	Grunnstønad, *overslagsbevilgning*	1 600 000 000	
	71	Hjelpestønad, *overslagsbevilgning*	1 680 000 000	
	73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	108 000 000	
	74	Tilskudd til biler	865 000 000	
	75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 725 000 000	
	76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	115 000 000	
	77	Ortopediske hjelpemidler	780 000 000	
	78	Høreapparater	470 000 000	8 343 000 000
		Sum Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		8 343 000 000
		Alderdom		
2670		Alderdom		
	70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	38 425 000 000	
	71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	58 000 000 000	
	72	Ventetillegg, *overslagsbevilgning*	56 000 000	
	73	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	4 620 000 000	101 101 000 000
		Sum Alderdom		101 101 000 000
		Forsørgertap og eneomsorg for barn		
2680		Etterlatte		
	70	Grunnpensjon, *overslagsbevilgning*	1 280 000 000	
	71	Tilleggspensjon, *overslagsbevilgning*	1 080 000 000	
	72	Særtillegg, *overslagsbevilgning*	63 000 000	
	74	Utdanningsstønad	1 400 000	
	75	Stønad til barnetilsyn, *overslagsbevilgning*	10 600 000	2 435 000 000

Kap.	Post		Kr	Kr
2686		Gravferdsstønad		
	70	Gravferdsstønad, *overslagsbevilgning*	130 000 000	130 000 000
		Sum Forsørgertap og eneomsorg for barn		2 565 000 000
		Diverse utgifter		
2690		Diverse utgifter		
	70	Sykestønadsutgifter i utlandet	165 000 000	
	77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	105 000 000	270 000 000
		Sum Diverse utgifter		270 000 000
		Sum departementets utgifter		252 792 100 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kr	Kr
		Diverse inntekter		
3605		Arbeids- og velferdsetaten		
	01	Administrasjonsvederlag	25 000 000	
	06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	15 000 000	
	07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	100 000 000	140 000 000
3634		Arbeidsmarkedstiltak		
	85	Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak	1 000 000	1 000 000
3635		Ventelønn m.v.		
	01	Refusjon statlig virksomhet m.v. (Jf. kap. 635)	83 000 000	
	85	Innfordring av feilutbetaling av ventelønn	3 700 000	86 700 000
3640		Arbeidstilsynet		
	01	Diverse inntekter	1 400 000	
	04	Kjemikaliekontroll, gebyrer	5 000 000	
	05	Tvangsmulkt	1 800 000	
	07	Byggesaksbehandling, gebyrer	15 700 000	23 900 000
3642		Petroleumstilsynet		
	02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	850 000	
	03	Refusjon av tilsynsutgifter	68 500 000	
	06	Refusjoner/ymse inntekter	2 500 000	71 850 000
3651		Bosetting av flyktninger og tilfak for innvandrere		
	01	Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter	64 585 000	

Kap.	Post		Kr	Kr
	02	Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter	39 245 000	103 830 000
3670		Nasjonale minoriteter		
	71	Avkastning av Romanifolkets fond	3 700 000	3 700 000
3680		Sametinget		
	51	Avkastning av Samefolkets fond	4 650 000	4 650 000
3690		Utlendingsdirektoratet		
	01	Retur og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	19 608 000	
	02	Gebyr for nødvisum	104 000	
	03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	11 550 000	
	04	Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	233 145 000	
	06	Gjenbosetting av flyktninger-støttetiltak, ODA godkjente utgifter	5 710 000	270 117 000
5606		Finnmarkseiendommen		
	80	Renter	165 000	165 000
		Sum Diverse inntekter		705 912 000
		Diverse inntekter – Folketrygden		
5701		Diverse inntekter		
	02	Diverse inntekter	175 000 000	
	03	Hjelpemiddelsentraler m.m.	50 000 000	
	71	Refusjon ved yrkesskade	990 000 000	
	73	Refusjon fra bidragspliktige	455 000 000	
	74	Refusjon medisinsk behandling	1 700 000	
	80	Renter	10 000 000	
	85	Innfordret misbruk av dagpenger	35 700 000	
	86	Innfordret misbruk av attføringsytelser	11 100 000	1 728 500 000
5704		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.		
	02	Dividende	115 000 000	115 000 000
5705		Refusjon av dagpenger		
	01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	25 000 000	
	03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land	2 700 000	27 700 000
		Sum Diverse inntekter – Folketrygden		1 871 200 000
		Sum departementets inntekter		2 577 112 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 600 post 01	kap. 3600 post 02
kap. 601 post 21	kap. 3601 post 02
kap. 605 post 01	kap. 3605 post 01, 04, 05 og 06
kap. 605 post 21	kap. 3605 post 02
kap. 621 post 21 og 22	kap. 3621 post 02
kap. 623 post 01	kap. 3623 post 01
kap. 640 post 01	kap. 3640 post 01, 06 og 07
kap. 642 post 01	kap. 3642 post 06 og 07
kap. 642 post 21	kap. 3642 post 02
kap. 650 post 01	kap. 3650, post 01
kap. 682 post 01	kap. 3682 post 01
kap. 683 post 01	kap. 3683 post 01
kap. 684 post 01	kap. 3684 post 01
kap. 690 post 01	kap. 3690 post 05
kap. 691 post 01	kap. 3691 post 01

III
Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan:

1. omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
2. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 73 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte og kap. 732 Regionale helseforetak, post 79 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte.
3. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
4. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform, post 45 Større nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
634		Arbeidsmarkedstiltak	
	76	Tiltak for arbeidssøkere	1 121,3 mill. kroner

Andre fullmakter

V
Fullmakt til å ettergi rente- og avdragsfrie lån

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan ettergi rente- og avdragsfrie lån gitt til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede der dette blir vurdert som nødvendig for å sikre den videre driften.

VI
Fullmakt om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan inngå avtaler om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger med varighet utover 2008. Dersom behovet for mottaksplasser for asylsøkere og flyktninger blir større enn antatt i statsbudsjettet for 2008, samtykker Stortinget i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet kan øke antall plasser i statlige mottak innenfor gjeldende rammer for etablering og drift av det statlige mottaksapparatet, selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov under kap. 690 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak.

VII
Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2008 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform, postene 21 og 45 og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, postene 01, 21 og 45, refusjoner av kommunenes andel av utgifter til opprettelse og drift av NAV-kontorer.

Folketrygden

Andre fullmakter

I
Folketrygdytelser

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2008 skal følgende ytelser etter folketrygdloven utgjøre*):

		kroner
1a.	Grunnstønad for ekstrautgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	7 020
1b.	Ved ekstrautgifter utover laveste sats, kan grunnstønaden forhøyes til	10 728
1c.	eller til	14 100
1d.	eller til	20 760
1e.	eller til	28 152
1f.	eller til	35 172
2a-1.	Hjelpestønad til uføre som må ha hjelp i huset [1] [2]	11 712
2a-2.	Hjelpestønad etter lovens § 6-4 til uføre som må ha tilsyn og pleie [3]	12 600
2b.	Forhøyet hjelpestønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie [3]	25 200
2c.	eller til	50 400
2d.	eller til	75 600
3.	Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	17 952
4.	Stønad til barnetilsyn etter lovens §§ 15-11 og 17-9[4]	
	for første barn	37 020
	for to barn	48 300
	for tre og flere barn	54 744

* Satsene under 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.
1 Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.
2 Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.
3 Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.
4 Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet.

Vedlegg 1

Konvensjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet

Den internasjonale arbeidsorganisasjonens generalkonferanse –

- som er sammenkalt i Genève av styret i Det internasjonale arbeidsbyrået til sin 95. sesjon 31. mai 2006,
- som erkjenner det omfattende globale problemet med skader, sykdom og dødsfall i arbeidslivet, og behovet for utvidet innsats for å redusere dette,
- som minner om at vern av arbeidstakere mot sykdom og skader som kan oppstå som følge av arbeidsmiljøet, er ett av formålene til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, i henhold til organisasjonens konstitusjon,
- som erkjenner at yrkesskader, yrkessykdommer og dødsfall i forbindelse med arbeid har negativ virkning på produktiviteten og på den økonomiske og sosiale utvikling,
- som merker seg punkt III g) i Philadelphiaerklæringen, som slår fast at Den internasjonale arbeidsorganisasjonen har en høytidelig plikt til å fremme, blant verdens nasjoner, programmer som skal gi arbeidstakere i alle yrkeskategorier tilfredsstillende beskyttelse med hensyn til liv og helse,
- som er oppmerksom på ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet, og oppfølgingen til erklæringen, fra 1998,
- som merker seg Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) og Rekommandasjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 164) fra 1981, samt andre dokumenter fra Den internasjonale arbeidsorganisasjonen som er relevante for et rammeverk som skal fremme sikkerhet og helse i arbeidslivet,
- som minner om at fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet er en del av Den internasjonale arbeidsorganisasjonens agenda om anstendig arbeid for alle,
- som minner om *Konklusjoner vedrørende aktiviteter i forbindelse med ILO-standarder på området sikkerhet og helse i arbeidslivet – en global strategi*, som ble vedtatt av Den internasjonale arbeidskonferansen på dens 91. sesjon i 2003, særlig med tanke på å sikre at sikkerhet og helse i arbeidslivet blir prioritert på de enkelte lands agendaer,
- som understreker betydningen av et kontinuerlig arbeid for å fremme en nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse i de enkelte land,
- som har besluttet å vedta en del forslag som gjelder sikkerhet og helse i arbeidslivet, under punkt 4 på sesjonens dagsorden, og
- som har bestemt at disse forslagene skal gis form av en internasjonal konvensjon –

vedtar i dag 14. juni 2006 følgende konvensjon, som kan kalles Konvensjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet.

I. Definisjoner

Artikkel 1

Følgende definisjoner gjelder for denne konvensjon:

a) Uttrykket «nasjonal politikk» refererer til den nasjonale politikken vedrørende sikkerhet og helse i arbeidslivet og arbeidsmiljøet som er utviklet, i samsvar med prinsippene i artikkel 4 i Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) fra 1981.
b) Uttrykket «nasjonalt system for sikkerhet og helse i arbeidslivet» eller «nasjonalt system» refererer til infrastrukturen som danner det grunnleggende rammeverket for gjennomføring av den nasjonale politikken og nasjonale programmer for sikkerhet og helse i arbeidslivet.
c) Uttrykket «nasjonalt program for sikkerhet og helse i arbeidslivet» eller «nasjonalt program» refererer til et nasjonalt program som omfatter målsettinger som skal nås innenfor en bestemt tidsramme, prioriteringer og virkemidler som er utviklet for å forbedre sikkerheten og de helsemessige forholdene i arbeidslivet, samt måter å evaluere framdriften på.
d) Uttrykket «nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse» refererer til en kultur der

retten til et trygt og sunt arbeidsmiljø blir respektert på alle nivåer, der myndigheter, arbeidsgivere og arbeidstakere deltar aktivt i arbeidet for å sikre et trygt og sunt arbeidsmiljø gjennom et system av definerte rettigheter og forpliktelser, og der prinsippet om forebygging er gitt høyeste prioritet.

II. Formål

Artikkel 2

1. Hvert medlem som undertegner denne konvensjon skal kontinuerlig arbeide for å forbedre sikkerheten og de helsemessige forholdene i arbeidslivet, for å forebygge skader, sykdom og dødsfall, gjennom utvikling av en nasjonal politikk, et nasjonalt system og et nasjonalt program, i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene.
2. Hvert medlem skal arbeide aktivt for en gradvis utvikling av et trygt og sunt arbeidsmiljø gjennom et nasjonalt system og nasjonale programmer for sikkerhet og helse i arbeidslivet, i samsvar med de prinsipper som er fastsatt i dokumenter fra Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) som er relevante for et rammeverk som skal fremme sikkerhet og helse i arbeidslivet.
3. Hvert medlem skal med jevne mellomrom vurdere, i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, hva som kan gjøres for å ratifisere ILO-konvensjoner som er relevante for sikkerhet og helse i arbeidslivet.

III. Nasjonal politikk

Artikkel 3

1. Hvert medlem skal fremme et trygt og sunt arbeidsmiljø gjennom utarbeiding av en nasjonal politikk.
2. Hvert medlem skal, på alle relevante nivåer, fremme og styrke arbeidstakernes rett til et trygt og sunt arbeidsmiljø.
3. Ved utarbeidingen av en nasjonal politikk skal hvert medlem, på bakgrunn av nasjonale forhold og nasjonal praksis, og i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, fremme grunnleggende prinsipper som f.eks. vurdering av risiko og faremomenter på arbeidsplassen, bekjempelse av risiko og fare der disse oppstår, og utvikling av en nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse som omfatter informasjon, samråd og opplæring.

IV. Nasjonalt system

Artikkel 4

1. Hvert medlem skal etablere, opprettholde, gradvis utvikle og med jevne mellomrom vurdere på nytt et nasjonalt system for sikkerhet og helse i arbeidslivet, i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene.
2. Det nasjonale systemet for sikkerhet og helse i arbeidslivet skal bl.a. omfatte:
   a) lover og regelverk, kollektive avtaler der dette er aktuelt, og eventuelle andre dokumenter som er relevante for sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   b) myndigheter eller organer som er ansvarlig for sikkerhet og helse i arbeidslivet, og som er utpekt i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis,
   c) mekanismer som skal sikre at nasjonale lover og regelverk blir overholdt, herunder tilsynssystemer, og
   d) ordninger som skal fremme, på foretaksnivå, samarbeid mellom ledelsen, arbeidstakerne og deres representanter, som et viktig element i det forebyggende arbeidet på arbeidsplassen.
3. Det nasjonale systemet for sikkerhet og helse i arbeidslivet skal omfatte, der dette er hensiktsmessig:
   a) et nasjonalt rådgivende trepartsorgan, ev. flere, som skal behandle spørsmål som gjelder sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   b) informasjons- og rådgivningstjenester vedrørende sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   c) tilgang til opplæring på området sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   d) bedriftshelsetjenester, i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis,
   e) forskning på sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   f) en mekanisme for innsamling og analyse av data om yrkesskader og yrkessykdommer, i samsvar med relevante ILO-dokumenter,
   g) tilrettelegging av samarbeid med relevante forsikrings- eller trygdeordninger som dekker yrkesskader og yrkessykdommer, og
   h) støttemekanismer for en gradvis og kontinuerlig forbedring av sikkerheten og de helsemessige forholdene i mikroforetak, i små og mellomstore foretak og i den uformelle økonomien.

V. Nasjonalt program

Artikkel 5

1. Hvert medlem skal utarbeide, iverksette, føre tilsyn med, evaluere og med jevne mellomrom vurdere på nytt et nasjonalt program for sikkerhet og helse i arbeidslivet, i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene.
2. Det nasjonale programmet skal:
   a) fremme utviklingen av en nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse,
   b) bidra til beskyttelse av arbeidstakere gjennom eliminering eller minimering av arbeidsrelatert risiko, så langt det med rimelighet lar seg gjøre, i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis, for å forebygge yrkesskader, yrkessykdommer og arbeidsrelaterte dødsfall, og fremme sikkerhet og helse på arbeidsplassen,
   c) utformes og vurderes på grunnlag av analyser av den nasjonale situasjonen med hensyn til sikkerhet og helse i arbeidslivet, herunder en analyse av det nasjonale systemet for sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   d) inneholde overordnede mål, målsettinger og framdriftsindikatorer, og
   e) støttes, der det er mulig, av andre nasjonale programmer og planer, som kan utfylle det, og som kan bidra til en gradvis utvikling av et trygt og sunt arbeidsmiljø.
3. Det nasjonale programmet skal gjøres allment kjent og i størst mulig grad støttes og fremmes av de høyeste nasjonale myndigheter.

VI. Sluttbestemmelser

Artikkel 6

Denne konvensjon innebærer ikke noen revisjon av andre ILO-konvensjoner eller ILO-rekommandasjoner.

Artikkel 7

Medlemmenes formelle ratifisering av denne konvensjon skal meddeles generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået for registrering.

Artikkel 8

1. Denne konvensjon skal bare være forpliktende for de medlemmer av Den internasjonale arbeidsorganisasjonen hvis ratifikasjon er registrert hos generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået.
2. Den skal tre i kraft tolv måneder etter at ratifikasjoner fra to medlemmer er registrert hos generaldirektøren.
3. Deretter skal denne konvensjon for ethvert medlem tre i kraft tolv måneder etter at vedkommende medlems ratifikasjon er registrert.

Artikkel 9

1. Et medlem som har ratifisert denne konvensjon kan si opp konvensjonen etter at det har gått ti år fra den dagen konvensjonen først trådte i kraft, gjennom en skriftlig meddelelse til generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået, som skal registrere oppsigelsen. En slik oppsigelse skal ikke tre i kraft før ett år etter at den ble registrert.
2. Ethvert medlem som har ratifisert denne konvensjon, og som ikke bruker sin rett i henhold til denne artikkel til å si opp konvensjonen innen ett år etter utløpet av den tiårsperioden som er omtalt i foregående nummer, skal være bundet for en ny periode på ti år, og vedkommende medlem kan deretter si opp denne konvensjon innen det første året av hver ny periode på ti år, i samsvar med bestemmelsene i denne artikkel.

Artikkel 10

1. Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået skal underrette alle medlemmer av Den internasjonale arbeidsorganisasjonen om enhver registrering av ratifikasjoner eller oppsigelser som kommer inn fra organisasjonens medlemmer.
2. Når generaldirektøren underretter organisasjonens medlemmer om registreringen av den andre ratifikasjonen, skal han samtidig gjøre medlemmene oppmerksom på når konvensjonen vil tre i kraft.

Artikkel 11

Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået skal formidle alle opplysninger om alle registrerte ratifikasjoner og oppsigelser til FNs generalsekretær, som skal registrere disse i samsvar med artikkel 102 i FN-pakten.

Artikkel 12

Når styret i Det internasjonale arbeidsbyrået finner at det er behov for det, skal det legge fram for generalkonferansen en rapport om hvordan denne konvensjon fungerer, og finne ut om det er ønske-

lig at en revisjon av konvensjonen blir satt på konferansens dagsorden.

Artikkel 13

1. Dersom konferansen vedtar en ny og revidert konvensjon til erstatning for denne konvensjon, skal, med mindre noe annet er bestemt i den nye konvensjonen:
   a) et medlems ratifikasjon av den nye og reviderte konvensjonen *ipso jure* innebære en umiddelbar oppsigelse av denne konvensjon, uten hensyn til bestemmelsene i artikkel 9 ovenfor, dersom og når den nye og reviderte konvensjonen er trådt i kraft,
   b) denne konvensjon ikke lenger være åpen for ratifisering fra den dato da den nye og reviderte konvensjonen trer i kraft.
2. Denne konvensjon skal uansett fortsette å gjelde i sin nåværende form og med sitt nåværende innhold for de medlemmer som har ratifisert den, og som ikke har ratifisert den nye og reviderte konvensjonen.

Artikkel 14

Den engelske og den franske versjonen av teksten til denne konvensjon har samme gyldighet.

Vedlegg 2

Rekommandasjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet

Den internasjonale arbeidsorganisasjonens generalkonferanse -

– som er sammenkalt i Genève av styret i Det internasjonale arbeidsbyrået til sin 95. sesjon 31. mai 2006,
– som har besluttet å vedta en del forslag vedrørende sikkerhet og helse i arbeidslivet, under punkt 4 på sesjonens dagsorden, og
– som har bestemt at disse forslagene skal gis form av en rekommandasjon som skal være et supplement til Konvensjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet (heretter kalt «konvensjonen«) -

vedtar i dag 14. juni 2006 følgende rekommandasjon, som kan kalles Rekommandasjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet.

I. Nasjonal politikk

1. Den nasjonale politikken som er utformet i henhold til artikkel 3 i konvensjonen skal ta hensyn til Del II av Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) fra 1981, og til de relevante rettigheter og forpliktelser for arbeidstakere, arbeidsgivere og myndigheter som er fastlagt i den nevnte konvensjon.

II. Nasjonalt system

1. Under arbeidet med å etablere, opprettholde, gradvis utvikle og med jevne mellomrom gjennomgå et nasjonalt system for sikkerhet og helse i arbeidslivet, slik dette er definert i artikkel 1 bokstav b i konvensjonen,
   a) skal medlemmene ta hensyn til de ILO-dokumenter som er relevante for et rammeverk som skal fremme sikkerhet og helse i arbeidslivet, og som er ført opp i vedlegget til denne rekommandasjon, særlig Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) fra 1981, Konvensjon om arbeidstilsyn i industri og handel (nr. 81) fra 1947 og Konvensjon om arbeidstilsyn i landbruket (nr. 129) fra 1969, og
   b) kan medlemmene utvide samrådet som er fastsatt i artikkel 4 nr. 1) i konvensjonen til å omfatte også andre interesserte parter.
2. For å forebygge skader, sykdom og dødsfall i arbeidslivet, skal det nasjonale systemet omfatte hensiktsmessige tiltak for å beskytte alle arbeidstakere, og særlig de som arbeider i høyrisiko-sektorer, samt arbeidstakere som er spesielt utsatt, som f.eks. de som arbeider i den uformelle økonomien, og gjestearbeidere og ungdom.
3. Medlemmene skal ta forholdsregler for å ivareta sikkerheten og beskytte helsen til arbeidstakere av begge kjønn, herunder beskytte deres forplantningsevne.
4. Under arbeidet med å fremme en nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse, slik denne er definert i artikkel 1 bokstav d) i konvensjonen, skal medlemmene bestrebe seg på å:
   a) skape bevissthet omkring sikkerhet og helse i arbeidslivet på arbeidsplasser og blant allmennheten gjennom nasjonale kampanjer, i tilknytning til initiativer på den enkelte arbeidsplass og internasjonale initiativer, der dette er aktuelt,
   b) fremme mekanismer for tilbud om utdanning og opplæring innenfor sikkerhet og helse i arbeidslivet, særlig for bedriftenes ledelse, arbeidsledere, arbeidstakere og deres representanter og offentlige tjenestemenn som har ansvar for sikkerhet og helse,
   c) innføre begreper om og, der det er behov for det, kompetanse innenfor sikkerhet og helse i arbeidslivet, i utdanning og yrkesopplæring,
   d) legge til rette for utveksling av statistikk og data om sikkerhet og helse i arbeidslivet mellom relevante myndigheter, arbeidsgivere og arbeidstakere og deres representanter,
   e) bidra med informasjon og rådgivning til arbeidsgivere og arbeidstakere og deres

respektive organisasjoner, og fremme eller legge til rette for samarbeid mellom dem, med sikte på å eliminere eller minimere arbeidsrelatert risiko, så langt det med rimelighet lar seg gjøre,

f) medvirke til at det på de enkelte arbeidsplasser blir etablert sikkerhets- og helsemessige retningslinjer og fellesutvalg for sikkerhet og helse, og at det blir utnevnt sikkerhets- og helserepresentanter for arbeidstakerne, i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis, og

g) ta opp mikroforetaks, små og mellomstore foretaks og entreprenørers begrensninger når det gjelder gjennomføring av retningslinjer for og bestemmelser om sikkerhet og helse i arbeidsmiljøet, i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis.

5. Medlemmene skal gjøre sikkerhet og helse i arbeidslivet til en integrert del av bedriftenes styringssystemer, f.eks. slik det er skissert i *Retningslinjer for styringssystemer for sikkerhet og helse i arbeidslivet (ILO-OSH 2001)*

III. Nasjonalt program

1. Det nasjonale programmet for sikkerhet og helse i arbeidslivet, slik det er definert i artikkel 1 bokstav c) i konvensjonen, skal bygge på prinsippene om risikovurdering og risikohåndtering, særlig på arbeidsplassnivå.
2. Det nasjonale programmet skal kartlegge hvilke tiltak som bør prioriteres, og prioriteringene bør gjennomgås og oppdateres med jevne mellomrom.
3. Under arbeidet med utformingen og senere gjennomganger av det nasjonale programmet kan medlemmene utvide samrådet som er fastsatt i artikkel 5 nr. 1) i konvensjonen til å omfatte også andre interesserte parter.
4. For å gjennomføre bestemmelsene i artikkel 5 i konvensjonen, bør det nasjonale programmet aktivt fremme forebyggende tiltak og aktiviteter, som inkluderer arbeidsgivere, arbeidstakere og representanter for disse, på de enkelte arbeidsplassene.
5. Det nasjonale programmet for sikkerhet og helse i arbeidslivet skal, når det er hensiktsmessig, samordnes med andre nasjonale programmer og planer, f.eks. med programmer og planer som gjelder folkehelsen og den økonomiske utvikling.
6. Under arbeidet med å utforme og gjennomgå det nasjonale programmet, skal medlemmene ta hensyn til de dokumenter fra ILO som er relevante for et rammeverk som skal fremme sikkerhet og helse i arbeidslivet, og som er ført opp i vedlegget til denne rekommandasjon, uten at dette skal ha innvirkning på deres forpliktelser i henhold til konvensjoner som de har ratifisert.

IV. Nasjonal profil

1. Medlemmene skal utarbeide og med jevne mellomrom oppdatere en nasjonal profil som oppsummerer situasjonen når det gjelder sikkerhet og helse i arbeidslivet og utviklingen i arbeidet for et trygt og sunt arbeidsmiljø. Profilen skal brukes som grunnlag for utforming og gjennomgang av det nasjonale programmet.
2. 1) Den nasjonale profilen med hensyn til sikkerhet og helse i arbeidslivet skal omfatte informasjon om følgende elementer, dersom det er mulig:
   a) lover og regelverk, kollektive avtaler dersom det er aktuelt, og eventuelle andre dokumenter som har relevans for sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   b) den myndighet, ev. de myndigheter, eller det organ, ev. de organer, som har ansvaret for sikkerhet og helse i arbeidslivet, og som er utpekt i henhold til nasjonal lovgivning og praksis,
   c) de mekanismer som skal sikre at nasjonale lover og regelverk blir overholdt, herunder tilsynssystemer,
   d) ordninger som skal fremme, på foretaksnivå, samarbeid mellom ledelse, arbeidere og representanter for disse, som et viktig element i det forebyggende arbeidet på arbeidsplassen,
   e) det nasjonale rådgivende trepartsorganet, ev. de nasjonale rådgivende trepartsorganene, som skal behandle spørsmål som gjelder sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   f) informasjons- og rådgivningstjenester vedrørende sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   g) tilgang til opplæring på området sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   h) bedriftshelsetjenester, i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis,
   i) forskning på sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   j) mekanismen for innsamling og analyse av data om yrkesskader og yrkessykdommer og deres årsaker, i samsvar med relevante ILO-dokumenter,
   k) tilretteleggingen av samarbeid med relevante forsikrings- eller trygdeordninger som dekker yrkesskader og yrkessykdommer, og

l) støttemekanismene for en gradvis og kontinuerlig forbedring av sikkerheten og de helsemessige forholdene i mikroforetak, i små og mellomstore foretak og i den uformelle økonomien.

3. 2) I tillegg skal den nasjonale profilen med hensyn til sikkerhet og helse i arbeidslivet omfatte informasjon om følgende elementer, der det er aktuelt:
   a) samordnings- og samarbeidsmekanismer på nasjonalt nivå og på foretaksnivå, herunder mekanismer for evaluering av det nasjonale programmet,
   b) tekniske standarder, reglement og retningslinjer for sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   c) undervisningsopplegg og bevissthetsskapende tiltak, herunder initiativer for å fremme slike,
   d) tekniske, medisinske og vitenskapelige faginstitusjoner som beskjeftiger seg med ulike aspekter ved sikkerhet og helse i arbeidslivet, herunder forskningsinstitusjoner og laboratorier som arbeider med slike spørsmål,
   e) personell som har sikkerhet og helse som arbeidsfelt, som f.eks. inspektører, sikkerhetspersonell og bedriftsleger og annet helsepersonell,
   f) statistikk over yrkesskader og yrkessykdommer,
   g) arbeidsgiverorganisasjoners og fagforeningers politikk og programmer for sikkerhet og helse i arbeidslivet,
   h) regelmessige eller kontinuerlige aktiviteter som gjelder sikkerhet og helse i arbeidslivet, herunder internasjonalt samarbeid,
   i) finansielle og budsjettmessige ressurser til sikkerhet og helse i arbeidslivet, og
   j) data om demografi, lese- og skriveferdigheter, økonomi og sysselsetting, dersom det foreligger slike data, og eventuell annen relevant informasjon.

V. Internasjonalt samarbeid og utveksling av informasjon

1. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen skal:
   a) tilrettelegge for internasjonalt teknisk samarbeid om sikkerhet og helse i arbeidslivet, med sikte på å bistå land, og særlig utviklingsland, med å:
      i. styrke sin evne til å etablere og opprettholde en nasjonal forebyggende kultur for sikkerhet og helse,
      ii. gjøre sikkerhet og helse til en integrert del av bedriftenes styringssystemer, og
      iii. ratifisere, når det gjelder konvensjoner, og gjennomføre de ILO-dokumenter som er relevante for et rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet, og som er ført opp i vedlegget til denne rekommandasjon,
   b) tilrettelegge for utveksling av informasjon om de enkelte lands nasjonale politikk, slik den er definert i artikkel 1 bokstav a) i konvensjonen, om nasjonale systemer og programmer for sikkerhet og helse i arbeidslivet, herunder om gode framgangsmåter og innovative løsninger, og om identifisering av nye risiko- og faremomenter på arbeidsplassen, og
   c) gi informasjon om framskritt som blir gjort i arbeidet for å utvikle et trygt og sunt arbeidsmiljø.

VI. Oppdatering av vedlegget

1. Vedlegget til denne rekommandasjon skal gjennomgås og oppdateres av styret i Det internasjonale arbeidsbyrået. Etter at vedlegget er revidert på denne måten, skal det godkjennes av styret, og dette nye vedlegget skal deretter erstatte det tidligere vedlegget, etter at det er sendt ut til medlemmene i Den internasjonale arbeidsorganisasjonen.

Undervedlegg 1

Dokumenter fra den internasjonale arbeidsorganisasjonen som er relevante for et rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet

I. konvensjoner

- Konvensjon om arbeidstilsyn i industri og handel (nr. 81) fra 1947
- Konvensjon om vern mot strålefare (nr. 115) fra 1960
- Konvensjon om yrkeshygiene i handels- og kontorvirksomhet (nr. 120) fra 1964
- Konvensjon om yrkesskadetrygd (nr. 121) fra 1964
- Konvensjon om arbeidstilsyn i landbruket (nr. 129) fra 1969
- Konvensjon om yrkesframkalt kreft (nr. 139) fra 1974
- Konvensjon om arbeidsmiljø (luftforurensning, støy og vibrasjon) (nr. 148) fra 1977

- Konvensjon om yrkesmessig sikkerhet og helse innenfor havnearbeid (nr. 152) fra 1979
- Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) fra 1981
- Konvensjon om bedriftshelsetjeneste (nr. 161) fra 1985
- Konvensjon om sikkerhet ved bruk av asbest (nr. 162) fra 1986
- Konvensjon om sikkerhet og helse i bygg- og anleggsbransjen (nr. 167) fra 1988
- Konvensjon om kjemiske stoffer (nr. 170) fra 1990
- Konvensjon om forebygging av store industriulykker (nr. 174) fra 1993
- Konvensjon om sikkerhet og helse innenfor gruvedrift (nr. 176) fra 1995
- Protokoll av 1995 til Konvensjon om arbeidstilsyn i industri og handel (nr. 81) fra 1947
- Konvensjon om sikkerhet og helse i landbruket (nr. 184) fra 2001
- Protokoll av 2002 til Konvensjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 155) fra 1981

II. Rekommandasjoner

- Rekommandasjon om arbeidstilsyn i industri og handel (nr. 81) fra 1947
- Rekommandasjon om arbeidstilsyn innenfor gruvedrift og transport (nr. 82) fra 1947
- Rekommandasjon om vern av arbeidstakeres helse (nr. 97) fra 1953
- Rekommandasjon om velferdsinnretninger (nr. 102) fra 1956
- Rekommandasjon om vern mot strålefare (nr. 114) fra 1960
- Rekommandasjon om innkvartering av arbeidere (nr. 115) fra 1961
- Rekommandasjon om yrkeshygiene i handels- og kontorvirksomhet (nr. 120) fra 1964
- Rekommandasjon om yrkesskadetrygd (nr. 121) fra 1964
- Rekommandasjon om arbeidstilsyn i landbruket (nr. 133) fra 1969
- Rekommandasjon om yrkesframkalt kreft (nr. 147) fra 1974
- Rekommandasjon om arbeidsmiljø (luftforurensning, støy og vibrasjon) (nr. 156) fra 1977
- Rekommandasjon om yrkesmessig sikkerhet og helse innenfor havnearbeid (nr. 160) fra 1979
- Rekommandasjon om sikkerhet og helse i arbeidslivet (nr. 164) fra 1981
- Rekommandasjon om bedriftshelsetjeneste (nr. 171) fra 1985
- Rekommandasjon om sikkerhet ved bruk av asbest (nr. 172) fra 1986
- Rekommandasjon om sikkerhet og helse i bygg- og anleggsbransjen (nr. 175) fra 1988
- Rekommandasjon om kjemiske stoffer (nr. 177) fra 1990
- Rekommandasjon om forebygging av store industriulykker (nr. 181) fra 1993
- Rekommandasjon om sikkerhet og helse innenfor gruvedrift (nr. 183) fra 1995
- Rekommandasjon om sikkerhet og helse i landbruket (nr. 192) fra 2001
- Rekommandasjon om liste over yrkessykdommer (nr. 194) fra 2002

Rekommandasjon nr. 198 av 2006 om ansettelsesforholdet

Den internasjonale arbeidsorganisasjonens generalkonferanse,

- som styret for Det internasjonale arbeidsbyrået har sammenkalt i Genève til sin 95. sesjon 31. mai 2006, og
- som tar i betraktning at nasjonal lovgivning og kollektive avtaler gir beskyttelse som er knyttet til at det foreligger et ansettelsesforhold mellom en arbeidsgiver og en arbeidstaker, og
- som tar i betraktning at lovgivningen og tolkningen av den bør være forenlig med målsettingen om anstendig arbeid, og
- som tar i betraktning at sysselsettings- eller arbeidslovgivningen søker blant annet å adressere det som kan være en ulik forhandlingsposisjon mellom partene i et ansettelsesforhold, og
- som tar i betraktning at beskyttelse av arbeidstakere er sentralt i mandatet til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, og i samsvar med prinsippene i ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet, 1998, og ILOs agenda for anstendig arbeid, og
- som tar i betraktning vanskene med å fastslå om det foreligger et ansettelsesforhold i situasjoner hvor partenes respektive rettigheter og forpliktelser ikke er klare, hvor det er gjort forsøk på å skjule at det er tale om et ansettelsesforhold, eller hvor det finnes mangler eller begrensninger i regelverket eller dets tolkning eller anvendelse, og
- som merker seg at det finnes situasjoner hvor kontraktsmessige ordninger kan medføre at personer som utfører arbeid fratas beskyttelsen de har krav på, og
- som erkjenner at internasjonal veiledning til Medlemsstatene har en rolle å spille i å hjelpe dem å oppnå denne beskyttelsen gjennom nasjonal rett og praksis, og at slik veiledning bør ha relevans over tid, og

- som også erkjenner at slik beskyttelse bør være tilgjengelig for alle, i særdeleshet utsatte arbeidstakere, og bør være basert på lovgivning som er effektiv og omfattende, med rask virkning, og som ansporer til frivillig etterlevelse, og
- som erkjenner at nasjonal politikk bør være et resultat av rådslagning med arbeidslivets parter og bør gi veiledning til de berørte partene på arbeidsplassen, og
- som erkjenner at nasjonal politikk bør fremme økonomisk vekst, etablering av nye arbeidsplasser og anstendig arbeid, og
- som tar i betraktning at økonomisk globalisering har økt mobiliteten til personer som utfører arbeid som har behov for beskyttelse, i hvert fall i tilfeller der nasjonal beskyttelse omgås ved valg av lovgivning, og
- som merker seg at det innenfor rammen av tjenesteyting over landegrensene er viktig å fastsette hvem som ansees som arbeidstaker, hvilke rettigheter arbeidstakeren har, og hvem som er arbeidsgiveren, og
- som tar i betraktning at vanskene med å fastslå om det foreligger et ansettelsesforhold kan skape alvorlige problemer for vedkommende personer, deres lokalsamfunn og storsamfunnet, og
- som tar i betraktning at usikkerheten om det foreligger et ansettelsesforhold må adresseres for å garantere likeverdig konkurranse og effektiv beskyttelse av arbeidstakere på en måte som er i samsvar med nasjonal lovgivning eller praksis, og
- som merker seg alle relevante internasjonale arbeidsstandarder, særlig de som retter seg mot kvinners spesielle situasjon, likeledes de som retter seg mot arbeidstakerbegrepets rekkevidde, og
- som har besluttet å vedta visse forslag som gjelder ansettelsesforholdet, punkt 5 på sesjonens dagsorden, og
- som har besluttet at disse forslagene skal gis form av en rekommandasjon;

vedtar i dag, 15. juni 2006, følgende rekommandasjon, kalt Rekommandasjon om ansettelsesforholdet, 2006.

I. Nasjonal politikk for beskyttelse av arbeidstakere

1. Medlemsstatene bør utforme og gjennomføre en nasjonal politikk for å gjennomgå ved passende mellomrom og, om nødvendig, avklare og tilpasse virkeområdet for relevante lover og forskrifter med det for øye å garantere effektiv beskyttelse for personer som utfører arbeid innenfor rammen av et ansettelsesforhold (arbeidstakere).
2. Arten og omfanget av beskyttelse som gis arbeidstakere bør defineres av nasjonal lovgivning eller praksis, eller av begge deler, samtidig som det tas hensyn til relevante internasjonale arbeidsstandarder. Slik lovgivning eller praksis, herunder de elementene som angår virkeområde og ansvar for gjennomføring, bør være klare og tilstrekkelige til å sikre effektiv beskyttelse av arbeidstakere.
3. Nasjonal politikk bør utformes og gjennomføres i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis i samråd med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner.
4. Nasjonal politikk bør minst omfatte tiltak for:
   a) å gi veiledning til berørte parter, særlig arbeidsgivere og personer som utfører arbeid, i å effektivt fastslå om det foreligger et ansettelsesforhold og om avgrensningen mellom arbeidstakere og selvstendige,
   b) å bekjempe skjulte ansettelsesforhold i sammenheng med, for eksempel, andre forhold som kan innbefatte bruken av andre former for kontraktsmessige ordninger som skjuler den reelle juridiske status, under forståelse av at et skjult ansettelsesforhold oppstår når arbeidsgiveren behandler et individ annet enn som en arbeidstaker på en måte som skjuler hans eller hennes reelle juridiske status som arbeidstaker, og at det kan oppstå situasjoner hvor kontraktsmessige ordninger har som virkning at arbeidstakere fratas beskyttelsen de har krav på,
   c) å sikre standarder som kan anvendes på alle former for kontraktsmessige ordninger, herunder de som involverer en rekker parter, slik at arbeidstakere får beskyttelsen de har krav på,
   d) å sikre at standarder som kan anvendes på alle former for kontraktsmessige ordninger fastslår hvem som har ansvar for beskyttelsen ordningene omfatter,
   e) å sørge for at de berørte, især arbeidsgivere og arbeidstakere, har effektiv tilgang til hensiktsmessige, hurtige, rimelige, rettferdige og effektive prosedyrer og mekanismer for tvisteløsning vedrørende et ansettelsesforholds eksistens og vilkår,
   f) å sikre etterlevelse og effektiv anvendelse av lovgivning som regulerer ansettelsesforholdet, og
   g) å sørge for hensiktsmessig og tilstrekkelig opplæring i relevante internasjonale

arbeidsstandarder, komparativ rett og rettspraksis for dommere, voldgiftsdommere, meglere, arbeidstilsynsinspektører og andre personer med ansvar for tvisteløsning og håndheving av nasjonal arbeidslovgivning og standarder.

5. Medlemsstatene bør i den nasjonale politikken særlig søke å sikre effektiv beskyttelse for personer som utfører arbeid som er særlig berørt av usikkerheten i forhold til om det foreligger et ansettelsesforhold, herunder kvinner, likeledes de mest utsatte grupper av personer som utfører arbeid, unge, eldre, personer som arbeider i den uformelle økonomien, arbeidsinnvandrere og funksjonshemmede.
6. Medlemsstatene bør:
   a) i den nasjonale politikken særlig ta hensyn til kjønnsdimensjonen ettersom kvinner dominerer i visse yrker og sektorer hvor det finnes en høy andel skjulte ansettelsesforhold, eller mangel på klarhet i ansettelsesforhold, og
   b) ha en klar politikk når det gjelder likestilling mellom kjønnene og bedre håndheving av relevante lover og avtaler på nasjonalt nivå som effektivt tar hensyn til kjønnsdimensjonen.
7. Når det gjelder bevegelse av personer som utfører arbeid over landegrensene:
   a) bør enhver Medlemsstat, i sin utforming av nasjonal politikk og etter rådslagning med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, overveie å vedta innenfor sin jurisdiksjon, og der det er hensiktsmessig i samarbeid med andre Medlemsstater, hensiktsmessige tiltak for å gi effektiv beskyttelse til arbeidsinnvandrere i sitt territorium som kan bli berørt av usikkerhet i forhold til om det foreligger et ansettelsesforhold, og for å forebygge at deres rettigheter blir svekket,
   b) kan, når det rekrutteres personer i ett land for å arbeide i et annet, vedkommende Medlemsstater overveie å inngå bilaterale avtaler for å forebygge misligheter og uredelig praksis som har som formål å omgå bestående ordninger for beskyttelse av arbeidstakere.
8. Nasjonal politikk for beskyttelse av arbeidstakere bør ikke gripe inn overfor reelle sivile og kommersielle forhold, og bør samtidig sørge for at arbeidstakere får beskyttelsen de har krav på.

II. Vurderingen av om det foreligger et ansettelsesforhold

1. Når det gjelder nasjonal politikk for beskyttelse av arbeidstakere, bør vurderingen av om det foreligger et ansettelsesforhold primært styres av de faktiske forholdene knyttet til utførelsen av arbeidet og avlønningen, uaktet hvordan forholdet betegnes i en eventuell motsatt ordning, i kontrakts- eller annen form, som måtte være avtalt mellom partene.
2. Medlemsstatene bør fremme klare metoder for veiledning av personer som utfører arbeid og arbeidsgivere i å vurdere om det foreligger et ansettelsesforhold.
3. Med henblikk på å lette vurderingen av om det foreligger et ansettelsesforhold, bør Medlemsstatene innenfor rammen av den nasjonale politikken som er omtalt i denne Rekommandasjonen, overveie muligheten av;
   a) å tillate flere ulike måter å vurdere om det foreligger et ansettelsesforhold,
   b) å legge til grunn at det er etablert en juridisk formodning om at det foreligger et ansettelsesforhold der en eller flere relevante indikatorer er til stede, og
   c) å bestemme, etter forutgående rådslagninger med de mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, at arbeidstakere med visse kjennetegn må, generelt eller i en bestemt sektor, anses for enten å være arbeidstakere eller selvstendige,
4. Med henblikk på den nasjonale politikken som er omtalt i denne Rekommandasjonen, kan Medlemsstater overveie å presisere kriteriene som anvendes for å vurdere om det foreligger et ansettelsesforhold, for eksempel underordning eller avhengighet.
5. Medlemsstatene bør overveie muligheten av å definere i sin lovgivning, eller på annen måte, spesifikke indikatorer på at det foreligger et ansettelsesforhold. Slike indikatorer vil kunne omfatte:
   a) at arbeidet utføres etter anvisninger fra og under kontroll av en annen person; innebærer integrasjon av den som utfører arbeid i foretakets organisasjon; utføres utelukkende eller i hovedsak til fordel for en annen person; må utføres personlig; utføres innenfor en bestemt arbeidstid eller på en arbeidsplass som er spesifisert eller avtalt av den som anmoder om arbeidet; har en bestemt varighet og en viss kontinuitet; forutsetter at den som utfører arbeid er tilgjengelig; eller innebærer at den som anmoder om arbeidet

stiller til rådighet redskap, arbeidsmaterialer eller maskiner,

b) periodisk utbetaling av lønn; at slik lønn utgjør eneste eller hovedinntektskilde; ytelse av naturalia så som mat, losji eller transport; erkjennelse av rettigheter så som ukentlig hviletid og årlig ferie; at den som anmoder om arbeidet betaler for reiser som foretas for å kunne utføre arbeidet; eller fravær av økonomisk risiko.

6. Tvisteløsning vedrørende et ansettelsesforholds eksistens og vilkår bør være en sak for arbeidsrettsdomstoler eller annen rett eller voldgiftsmyndigheter som de som utfører arbeid og arbeidsgivere har effektiv tilgang til i samsvar med nasjonal lovgivning og praksis.
7. Den kompetente myndigheten bør vedta tiltak med sikte på å sikre respekt for og gjennomføring av lovgivning vedrørende ansettelsesforholdet hva angår de ulike aspektene som er omtalt i denne Rekommandasjonen, for eksempel gjennom arbeidstilsynsetaten og dets samarbeid med trygdeetaten og skatteetaten.
8. Med hensyn til ansettelsesforholdet, bør nasjonale arbeidsetater og tilknyttede tjenester føre regelmessig kontroll med sine håndhevingsprogrammer og prosesser. Oppmerksomhet bør særlig rettes mot yrker og sektorer med en høy andel kvinner.
9. Som en del av den nasjonale politikken som er omtalt i denne Rekommandasjonen, bør Medlemsstater utvikle effektive tiltak med sikte på å fjerne incitamenter til å skjule et ansettelsesforhold.
10. Som en del av den nasjonale politikken, bør Medlemsstater fremme den rollen som tarifforhandlinger og den sosiale dialogen har som et av flere midler til å finne løsninger på spørsmål angående arbeidstakerbegrepets rekkevidde på nasjonalt nivå.

III. Overvåking og gjennomføring

1. Medlemsstatene bør etablere en hensiktsmessig mekanisme, eller benytte en som allerede eksisterer, for å overvåke utviklingen i arbeidsmarkedet og organisering av arbeid, og for å utforme råd når det gjelder vedtakelse og gjennomføring av tiltak angående ansettelsesforholdet innenfor rammen av den nasjonal politikken.
2. De mest representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene bør representeres på like fot i mekanismen for å overvåke utviklingen i arbeidsmarkedet og organisering av arbeid. I tillegg bør disse organisasjonene rådføres under mekanismen så ofte som nødvendig, og der det er mulig og nyttig, på grunnlag av ekspertrapporter eller tekniske studier.
3. Medlemsstatene bør i den utstrekning det er mulig samle opplysninger og statistiske data og foreta forskning om forandringer i arbeidsmønstre og -struktur på nasjonalt og sektornivå, samtidig som det tas hensyn til fordelingen av menn og kvinner og andre relevante forhold.
4. Medlemsstatene bør etablere spesifikke nasjonale mekanismer for å sikre at ansettelsesforhold effektivt kan identifiseres innenfor rammen av tjenesteyting over landegrensene. Det bør også overveies å utvikle systematisk kontakt og informasjonsutveksling omkring dette temaet med andre Stater.

IV. Siste paragraf

1. Denne Rekommandasjonen reviderer ikke Rekommandasjon nr 188 (1997) om privat arbeidsformidling, og kan heller ikke revidere Konvensjon nr 181 (1997) om privat arbeidsformidling.

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes Servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Abonnement, løssalg og pris fåes ved henvendelse til:
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern
0314 OSLO
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Telefaks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen finnes på Internett:
www.regjeringen.no

Trykk: GAN Grafisk AS - 10/2007

MILJØMERKET
241 344
Trykksaker